

95-1

(1)

No. Caja
A-15

2

L 89

zuehling

Beu R f

Alfonso

REVERENDI

PATRIS DOMINICI SOTO

Segobienſis Thæologi ordinis Præ

dicatorum in inclÿta Salmanti

cenſi academia professoris

ſuper octo libros Phyſi

corum Ariſtotelis

Commētaria,

Salmantiæ,

Ioannes Giunte

excudebat.

ILLVSTRISSIMO AC RE
VERENDISSIMO. D. D. IOANNI A

Toleto, cardinali Burgenfi, ex ordine præ
dicatorum assumpto suus frater
Dominicus foto, S.

IA SOCRATE ILLO, QVEM SAPIEN
tissimum celebrauit antiquitas, pronunciauit Apollo, testi
monium iudiciumq; petendum foret, planum est præsul
clarissime, quam de hac nostra physicorum editione sentē
tiam diceret. De hoc enim vel maximum nomen adeptus est,
q; cum in rerum naturis & causis vestigandis iuuentutis
florem expēdisset, tunc demum longius ætate prouectus,
quasi inani illa cura indigne iactatus, in eam quæ de mori
bus est philosophiam, veluti in tranquillum se portum re
cepit. Ego vero contra cum in theologia: in eorum inq; lee
tione, quorum cognitio summa felicitas est, tot annorum
vt cūq; posuerim: iam nunc deniq; ætate vertente: ad hoc genus philosophiæ reuer
tor. At vero si doctorem gentium Paulum, se longe superiorem audiuisset Socrates,
pluris forte hanc quam neglexit, æstimasset philosophiam. Hanc enim tantæ mo
lis fabricam, hanc rerum, quanta est, vniuersitatem, nihil aliud q; scintillam censer
oportet imense illius sapientiæ diuinæ, lucem habitatis in accessibilē: cuius proinde
mundi contemplatione inuisibilia dei lumina conspiciuntur. Hoc qui non intellexe
re philosophi, partim naturalium scientiam vanam existimarūt, partim certe ipsi eua
nuerunt in cogitatioibus suis. Attamē theologi, cum lumine fidei, tū etiam maiorū
institutione hanc veritatem edocti, huiusmodi philosophiam a sacrorum scholis nō
relegāt. Quin vero, vt per creaturas, quantū nostræ mortalium exiguitati cōcessum
est, creatoris virtutem, sapientiā, atq; adeo benignitatē indagare valeant, bonā theo
logiæ partem in rerum causis naturalium persciutandis, & iure quidem optimo, col
locāt. Quocirca antistes reuerendissime tametsi cum anno superiori dialecticorum
cōmentarios amplissimæ dignitati tuæ mittebam, nō nihil verer id vitio mihi datū
iri, quod tā fero dialecticam tractarē, iam nunc vero nihil hoc metu cōmoueor: quip
pe cū naturalē philosophiam dignissimā semper duxerim, de qua non nisi grauissi
mi authores (in quibus ego nullus sum tamen) scriberent. Quod proinde manus im
maturus præsumit, quicunq; non multo longius cōni scientiam in genere fuerit
progressus. Atq; adeo nullum vnq; oportunum magis atq; idoneum tempus ad hanc
rem capere potui, q; cum ex locis theologicis exploratum habeo, quāto pere naturalis
hæc scientia diuinæ illi subseruiat, vt si deus forte in animū induxerit, quæ de theolo
gia pro virili nostra legendo adnotauimus, nido quod aiunt) dimittere, nec res no
bis physice theologas intercidant: sed hec habeant lectores, ad quæ remittatur, cōma
mētaria. Quod vero ea dignitati tuæ splendidissimæ dedico: iusā tua facio. Cū. n. in
vestro isto apostolico senatorū ordine, is, citra inuidiā, sis, in quo sanguinis claritas
cū maiestate dignitatis de amplitudine cōtendit, ea tamen tua est humanitas, & in
hanc tuam religionem pectoris candor, ac nescio quæ in me peculiaris be
neuolentia, vt quecunq; scripsero, non solum libenter accipias
sed ex me etiam tu ipse digneris exposcere.

Vale.;

partitio
operis.

hic no
uen.

2119.53796

Reuerendi patris Dominici Soto segobienſis theologi ordinis praedicatorum in indyta ſalmanticensi academia profeſſoris ſuper octo libros phyſicorum Ariſtotelis commentaria.

Præfatio.

Aud equidē

ignoro q̄ ſint multi, quāteq; authoritatis vtriuſq; lingue viri, qui p̄ſtiaz nālē eo ingenio z eruditōe tractauerint, atq; adeo ad verū exegerint, vt reliquū vix vllū dicendi locū poſteris feciſſe videantur. Attamen hoc n̄ ſuz mortaliū ingenū eſt, vt vſq; duz gloria fontis illius ac p̄ſis luminū apparue

rit, nullis interim ſatiemur inuētis: ſz ex antiq̄s noua ſemp̄ eruere, aliaq; ex alijs p̄tinēter indagare conemur. Eo v̄ maxime q̄ q̄ alijs, vt acuta ſuſpicūt, ab alijs, vt difficultia re p̄bātur: z alios q̄dē breuitas, alios vero re p̄ copia, vnde cūq; accerſita dlectat: ac d̄mū q̄ his placet, ſil' dicēdi, alijs p̄tra nō p̄baſ. Demq; nō oēs eadē mirātia ſuccerſerit, nō adeo forſā ſupuacaneū fore arbitro. Cū. n. antiq̄ Ariſtot. expoſitores, plus forte nimio per fragoſa metaphyſicorū loca vagātes, p̄ſiam ſubobſcurā prolip̄q; effeciſſent, poſteri tū demū, horū ſatietate deſeſſi, ipſum cū gloſatorib' ſuis Ariſtotelē negligētes ac deſerentes, ad queſtiones deſecerūt: in quib' diſputādīs ac deſiniendis, q̄d citra cuiuſpiā notā dixerim nō adeo multū, aut rationi, aut Ariſtotelis teſtimonio incubuiſſe vidēſ: ſed quas pro ſuo quib' arbitrio mouebant, de ſuo ſubinde capite terminābāt. Quo nimirū vſu veniſſe videmus, vt pariſienſes ipſi, in quibus ratio hec ſtudiorū precipue vigebat, ſcholasticā philoſophiā proſuſ abiecerint. Unde nō poſſum illis nō dānum aliquod, et literariū iacturā metuere. Lenimvero vt barbaries illa ſophiſmatū, quā dū illuc agebam, p̄ſentes ipſi vidimus, pernicioſa erat: ita Ariſtotelis cognitio, qui ſine theſeo neutiq; adiri pōt, et queſtionū diſputatio certa ratione moderata, ad rerū cū humanarū, tum etiā diuinarū noticiā, apprūne eſt neceſſaria. Iſta me cōſideratio inducere potuit, vt priuſq; ad rez theologicā calamū admouerē, phyſicā pro meo qualicūq; ingenio tractarē, ſecū dū mēſuram donationis dei cui quicquid boni accipimus referendū eſt. Et cū hui' ætatis profeſſoribus mos a nobis gerendus eſſet: ſane qui in curſu (quem vocant) artiū, triennū tantum ponunt, ne ſi idem codex, et textus expoſitionē, et ſimul queſtiones cōpleteretur, iuſtū volumē excederet, ſeorſum op̄e repretium durum vtrunq; facere: nempe vt vno volumine Ariſtotelis expoſitionem, quam pro rei qualitate potuerimus breuiſſimā, exhibeamus: in altero vero queſtiones neceſſarias iuxta text' ordinē diſputem'. Et erit aut̄ lectoris cura, qui volumē vtrunq; ordine interpretari voluerit, obſeruare: z in cōmētis, in cuius nos ſine capitis lectore ad queſtionū ſeriē mitimus: et rursus in queſtionibus, in cuius eū queſtōis

calce ad intermiſſa cōmēta remitimus. Quo igitur rem aggredientes a nomine ipſoſophia / proſciſcamur vt Diogenes laertius lib. 1. et Cicero lib. 5. tuſcula. queſtionū. Ex Heraclide pōtico referūt, p̄ſthagozas primus fuit huius nominis inuentor. Dum nāq; ſeptē illi celebres greci, Sophi id eſt ſapientes dicebantur: ſz cū p̄ſthagoram, corā Leonte p̄ſthiaſiorū tyrano docte et copioſe de rerū naturis diſſerentem, admiratus Leon interrogaret, qua maxima arte polleret, reſponſiſſe fertur, artem quidem nullam ſe ſcire, ſed eſſe philoſophum. i. ſapientie ſtudioſum: ſoloſq; deos dignos eſſe, qui dicantur ſophi. i. ſapientes. Atq; inde, que initio ſophia. i. ſapientia dicebatur, p̄ſhia. i. ſtudioſum ſapientie, appellari cepit. Hanc in vniuerſum ſic dictā philoſophiam / quam Cicero lib. 4. tuſcu. q. ſub nomine ſapientie, diſſinit eſſe rerū diuinarū z humanarū ſciētīā, cognitionēq; que cuiuſq; rei cauſa ſit hanc inq; antiq̄ philoſophi triſariam partiti ſunt: puta in Dialecticam i. rationalem, p̄ſhificam. i. naturalem, Ethicam. i. moralem. Cuius quidem diuiſionis, ſi Diogen. lib. 1. fides vanda eſt, Zeno citticus ſtoicozum princeps primus author fuit. Tameſi z Cicero in achademicis lib. 1. et Auguſtinus lib. 8. de ciuitate dei cap. 4. Platoni eam attribuunt. Et vero, vt. 6. metaphi. tex. 1. et lib. 11. c. 6. ex Ariſtotele colligitur, congruentius hoc modo diuiditur p̄ſilophia: nempe vt alia ſit rationalis, que in Grammaticam. Rhetoricam, et Dialecticam, diuiſitur, alia vero realis. Et hec, alia ſpeculatiua, et alia practica. Atq; iter practicas alia eſt actiua, vt Moralis: quippe que actiones immanentes moderetur, alie factiue: nempe quarum actiones in exteram ſint materiā tranſeuntes, vt Mechanice. De quibus nihil ad preſens negotium. p̄ſilophiam ergo reale ſpeculatiuam / partitiſſe locis citatis Ariſtoteles, in Metaphyſicam, p̄ſhificam, z Mathematicas. Cuius rationes diuiſionis. q. 1. enarrabimus. Ubi et de earum p̄ſilophie partium inuentoribus ſermonem etiam facturi ſumus. Ex his ſequitur q̄ p̄ſhia, z p̄ſhificam ſe hēnt vt genus et ſpecies: nā / p̄ſhia / cōplectitur z morale z rationale z naturale: p̄ſhifica vero (quod latine ſonat naturalis) ſolū dicit p̄ſhiam reale ſpeculatiuā naturalem. i. de ente mobili. De q̄ re p̄mā mouim' queſtionē. Quapropter in ſubſequentib' idifferēter vtemur his duob' noib', p̄ſhia nālī et p̄ſhifica. Alijs q̄ p̄ſhie p̄tib' pretermiſſis, p̄ſhifica eſt, quā interpretādā aſſumpſim'.

p̄ſhie diuilio.

Queſtio nis prime ſedes.

Octo autem cum ſint que Commen

tator in hoc prologo adnotare nos precipit: que ſunt authoris et nomen et intentio: libri vero nomen, vtilitas, proportio, ordo, modus procedendi, atq; diuiſio, de Ariſtotele quidē in prologo predicamentorum ſatis a nobis dictū exiſtimo. Intentio vero eius eſt in libris p̄ſhie naturalis de rebus omnibus naturalibus dicere, in quantum naturales ſunt. i. ea ratione qua in ſe habent principium motus. Nā hac ratione res naturales a moralibus et artificialibus diſtinguntur, vt queſtione prima elucidabimus: vbi et de huius ſcientie vtilitate nō nihil dicturi ſumus. Cōparatio hui' ſciētīe

Octo nota.

Intentio.

Cōparatio.

partitio operis.

p̄ſhie notā.

Ordo.

ad alias, vt ex dictis colligat, est, q̄ hec q̄ physica dicit, est phie sp̄s realis speculatiue, cōtra metaphysicā et mathematicas distincta: a phia vero morali atq̄ adeo a rationabilibus scientijs ḡne differens. ¶ De ordine autē huius scientie ad alias inter phos eim cōtrouer sum fuit, vt lib. 7. in vita Zenonis meminit Diogenes. Hāc Zeno Zrylipp⁹ et alij stoici, primā Logicē, secūda physicē, tertiā Ethicē statuebāt: Diogenes ptolemeē sis ab ethicis censebat inchoādū: sed Panetius a phisicis sumebat initiū. At vero vt. S. tho. 6. ethi. lectio ne. 7. adnotauit, cōgruus ordo scientiarū est, vt a rati onalibus, puta a Dialectica initiū sumat, que secundū Lōm. 2. meta. com. 15. est modus sciendi: nam vt illic ait Arist. modus sciēdi ante sciētā querendus est. Secū do loco succedunt mathematice: quia vt auctor est. 1. ethi. Arist. iuuenis nō est idoneus auditor phie mora lis: et addit in. 6. libro cap. 8. q̄ nec est idoneus ad phia naturalē: sed tantū ad mathematicas: eo q̄ principia phie morales et naturalis a sensibilibus / consuetudine aut experientia sumunt: iuuenis autē ne experientā, nec consuetudinē rerū hēt: quare nec de moralib⁹, nec de naturalibus iudicare potens est, Mathematice ve ro abstrahunt a sensibilibus: q̄ proinde facilius acqui runt. Un̄ antiquitas pueri in mathematicis ob eaz facilitatem exercebantur. Tertiu⁹ vero locū hēt philoso phia naturalis, et quartū phia morales: nā facili⁹ est expientia rerū naturalū, q̄ cōsuetudo q̄ ad prudentiā moralū exigit. Quinto tādē et postremo loco adēda est diuinarū theologia. Juribus autē locū non damus peculiarē, p̄pterea q̄ ius ciuile, phia quidē moralis ē: ius autē canonicū sub theologia militat. physicā seu phiam naturalem (quod ad eius attinet diuisionem) in duas Arist. cōsiderationes distribuit. Enumero vt in principio statim de partibus animalium ipse admonet qui de pluribus speciebus dicitur, debet ea q̄ om nibus sunt cōmuna prius tractare, q̄ ad singulorū propria descēdat: alias sepe opus esset in singulis eas dem cōia repetere. Adcirca dicitur. Arist. de multis mobilib⁹. i. rerū naturalū sp̄ibus. prius in his octo li bris physicoꝝ tractat ea q̄ ōi enti mobili sūt cōia. Facit .n. simonē de mā et forma, et alijs causis ⁊ p̄prietatib⁹ ētis mobilis. In reliq̄s vō libris descēdit ad singulas sp̄es mot⁹: nā in libris d̄ celo agit d̄ dignissimis corpib⁹ q̄ solo motu locali mouent: nēpe d̄ celis. In libris d̄ ḡna tiōe de his q̄ cōia sūt ōi ḡnatiōi. s. de elementis ex qui bus sit ḡnatio: de alteratione q̄ p̄cedit, ⁊ de augmēta tione q̄ sequit omnē ḡnatiōē. Atqui in reliq̄s descēdit ad sp̄es corporū ḡnabiliū: nā i libris methedorū agit de his q̄ primo generant ex elementis in sublimi. s. d̄ ig neis et aquis: vt de fulminib⁹, de niue, pluuia, et grā dine, alijsq̄ id gen⁹. Reliquos vero libros cōsumit dis putationib⁹ de natura aialū: initiū sumēs ab his pri mo que cōia sunt omnib⁹ aialib⁹. Un̄ in libris de ani ma tractat de aia et partibus eius: zin reliquis paruis naturalibus de sensu et sensato, somno et vigilia, et ce teris, que omnibus, aut pluribus animalibus sunt cō muna. In libris vero de historia, de partib⁹, d̄ genera tione, et de motiōe animalū, agit de aialū sp̄ibus in particulari. ¶ Numerus autē librorū octo physicoꝝ hac ratione diuiditur. Primus est de principijs rei nat uralis, seu entis mobilis: qd̄ idem est. s. de materia for ma, et p̄uatione. Secūdo vō est d̄ principijs sciētie nalis, s. de natura, q̄ cū sit principū mot⁹, ē sicut mediū quo vti hęc sciētia in suis demōstrationib⁹, et de q̄tuor ge nerib⁹ causarū: p̄ quas demōstrat. In tertio sequit tra ctatus de motu: q̄ est prima passio subiecti hui⁹ sciētie. In q̄rto vero subsequitur disputatio de his q̄ extrinsec⁹ adiacent motui. s. de loco: q̄ est mensura mobilis, ⁊ d̄ tē pore: q̄ est mensura mot⁹. Quinto autē libri consideratio est de diuisione motus in suas sp̄es: et sexti de diuisiōe

Diuisio.

Libri octo

motus in ptes integrales. s. de diuisione motus secun dū tēpus. Septimū vero et octauū adiecit Arist. de p̄ mo motore, et primo mobili, et primo motu. In septi mo nāq̄ ostendit necessariū esse vt sit primus motor, pri mum mobile, et primus motus: et in octauo tandē dif ferit que sit natura primi motoris, primi mobilis, et p̄ mi motus. ¶ Modi procedēdi hui⁹ sciētie (inquit hic Lom.) sunt vie cōmunes doctrine. s. demonstratio a sig no. i. ex effectibus ad causam, et demonstratio p̄ quid a causa ad effectū, et demonstratio simpliciter. Distin guit hęc demonstratiōē simplr ademōstratiōē ḡnāl / ex causa, aut quemadmodū. i. poste. q. 4. diximus. s. q̄ de monstratio simplr sit illa, nō que procedit quomōcūq̄ a causa ad effectū: sed que procedit formaliter ex cau sis et principis immediatis. Aut forte melius q̄ d̄mō stratio a signo sit sc̄m quid demonstratio: quia / proce dit ex notioribus, nō simpliciter, sed solū quo ad nos; ⁊ eadē ratione, demonstratio que p̄cedit a causa, notio ri qd̄ nature, nobis autē ignotiori, voce ē quodā mō secūdū quid: vt demonstratio eclipsis per interpositiōē terre, vbi causa est nobis ignotior q̄ effectus. Demons tratio vero simpliciter sit illa que procedit ex notiozibus simpliciter. s. et quo ad naturam, et quo ad nos: vt sunt demonstratiōes mathematice: que, vt patet apd̄ Euidem, procedunt ex p̄cipijs simpliciter notis na ture et nobis / paulatim ad ignotiora simpliciter ascē dendo. Demonstramus enim tres angulos trianguli, equialere duobus rectis / p̄ hoc q̄ angulus extrinsec⁹ equialet duobus intrinsecis oppositis, que quidem causa est notior et nature et nobis, vt. i. poste. q. 5. exē plo monstrauius. ¶ Ut autem tandem ad nomē libri descendamus titulus sic habet.

ARISTOTELIS DE PHYSI
 co auditu, seu de naturalibus principijs, li ber primus: Francisco vatablo tralationis veteris correctore.

INscriptionis huius. s. de physico auditu, seu de naturali auscultatione, qd̄ idem pollet, non aliam rationem fere afferūt expositores, nisi q̄ opus hoc auditoribus suis legebat interpretabaturq̄ Aristote. At quia ratio hęc non omnibus forsan sufficiens reputabitur, notandū est q̄ opera antiquorū p̄horū philoponus in pro logo predicamen. in tria genera distribuit. s. in cōmen taria (que erant annotationes ille, quas quisq̄ ex lec tione aliorū operum in gratiam memorie scripto mā dabat) et collocutoria seu dialogica (que. scilicet. non tanq̄ ex propria persona a proprio auctore, sed a per sonis in dialogum introductis, proferebāt: que apud platonē sunt frequētissima ⁊ auscultatoria: q̄ erant il la opa q̄ magister in scholis tanq̄ ex propria persona p̄ceptionis mō legebat) tamē. Atq̄ simplicius et the mis, in hoc libro meminit, ⁊ Cicero lib. 5. de finibus in sinuat, et Zulusgelius lib. 20. cap. 4. latius explicat, duo erāt, quantū ad rem attinet, genera operū apud antiquos: alia i quibus cōtinebātur rhetorice medita tiones et argutie ad res ciuiles pertinentes: et alie id genus res minoris momēti, que dicebant. ¶ Roterica. i. extera et vulgaris, eo q̄ ad illorū auditiōē admitti mittebant vulgares ⁊ quicūq̄ de plebe audire volen tes. Alia vero erant in q̄b⁹ res maioris momēti et sub tiliores agitabant, siue ad dialecticā siue ad nature cō templatiōē p̄tinerēt. ¶ Que proinde appellabāt / Acro matica. i. auscultatoria, eo q̄ attentiori meditatione i digerēt: nā auscultari ē attēte audire: et iccirco ad hęc nō ad mittebant, nisi homines iam p̄iecti ⁊ peculiare auditores. Et hęc legebantur manē: ideoq̄ dicebatur

De physico auditu
 Catabi.
 Tex. i.
 Primi ar
 ticuli que
 stionis se
 cūde loc⁹.
 Cōmēta
 rior. Auc
 tor.

matutina sambulatio, alia vero legebat vesperere et
 cebat vespertina deambulatio. Legebat. n. Arif. de
 bulans. Unde Them. alia inquit que de rhetoricis et
 de poeticis et moralibus Arif. scripsit, ea claritate di
 ctant, vt quisquis negotio facili posset per se intelli
 gere. Hec autē de rerū principijs, que altioris sunt specu
 lationis obscure tradidit: vt nō nisi quingenio polle
 rent, neq; illi sine doctore perciperent. Unde cū de his
 conquereretur Alexander, q; que ipse in secreto audi
 erat, alijs vulgasset, ridisse fertur Arif. nō egred fer
 ret, quia ita scripserat, vt nemo, nisi ab eius ore audi
 ret, intelligere per se valeret. ¶ Inscrībatur ergo opus
 hoc de physico auditu. i. de naturali auscultatione: nē
 pe q; hec nisi audiantur et assidua meditatione versen
 tur, intelligi nequeunt. Tametsi et grece etiā inscriba
 tur, de principijs naturalibus/ eo q; vt dictū est, in his
 octo libris agitur de principijs vniuersalibus rerum
 naturalium. Et ita vulgo mō nuncupatur/ libzi physico
 rum. i. naturalium, videlicet principiorum. Et vero, vt
 Them. hic ex Adastro refert, quinque priores libri q; ab
 Aristotele appellantur de principijs: tres vero poste
 riores vocant de motu. Et sub illis nominibus solet es
 os Aristo, sepe citare. ¶ Ex tralationibus latinis elegi
 mus veterē tralationē, q; a Francisco Platabelo ad veri
 tate grecā exactissime correctā est, et latinitate p̄terea
 donata et polita: nā veterē illā q; sub noie Boetij circū
 fert, indigna est p̄fecto, q; in scholis versetur: et Argi
 ropoli tralatio (quā i dialectica, q; aliā correctioē nō
 habebam, sequuti sum) q;uis i sentētia parū a verita
 te greca declinet, verba tñ grecamō adeo fidelr seruat.
 ¶ Sequitur hic questio prima que est proemialis.

DE ORDINE PROCE. CAP. I.

VONIAM intelligere ac sci
 re contingit circa omnes scienti
 as quarum sunt principia, causae
 vel elementa, ex horum cogniti
 one (tunc enim putamus cognoscere v num
 quodq; cum causas primas cognouerimus,
 & principia prima, & vsq; ad elementa) Ma
 nifestum est q; & ea que sunt circa principia
 scientie que de natura est, primum determi
 nare tentandum est.

¶ Exorditur ergo Arif. opus hoc physicozū a princi
 pijs rei naturalis, siue entis mobilis, qd est subiectum
 physice. De quibus subinde est totus hic primus liber.
 Adnotandū est tñ, q; opus hoc grece tantū mō diuidit
 in libros octo: nullus autē librorū ampli subdiuidit,
 sed perpetuo contextu procedit. Troductorēs vero li
 gue, elucidatiōis gra, singulos libros per capita distri
 buunt. At vero Lom. nō sequitur diuisionē per capita:
 sed per cōmenta. Et q; receptissimū est Aristotele per
 textus cōmentozum citare, hoc nos etiā tēpori dabi
 mus, vt diuisiones capitulozū, et simul commentozum
 obseruemus. ¶ Tametsi p̄fecto (vt inscitiam meam i
 genue fatear) non mihi videoz intelligere, cur Lōmen
 tator in tanto sit habitus pretio, vt par fere negociuz
 sit expozitoribus Aristotelis Lōmentatorē, et intelli
 gere, et defendere, atq; Aristotele ipsū. Nā p̄terq; q; p̄e
 sus est et lubricus: atq; adeo intellectu fere difficilior
 Arif. nescio qd egregiū p̄claroz ingenio dignum,
 nisi vnū forsan aut alterū apud Lōmen. legatur: cū tñ
 erroribus, nō solū cōtra fidē, s; cōtra veram phiā sit
 frequentissimus. Non illi gloriā hāc detraho, quomin
 hoc nomine fuerit de Aristotele bene merit, q; cū esset
 et lingua greca et alijs tunc tēporis latinis expozitoz

bus destitut, tā multis in locis Aristotele intellexerit,
 obiq; tanq; solus inter latinos merito fuerit receptus:
 sed tñ q; tanta iā nunc est expozitorū frequētia, et qui
 lumine fidei illustrati res physicas tractauerunt, nō est
 cur nobis Arerroes tantū negotiū faceat. Fuit cor
 dubensis Bachumetus, medicus, sub anno dñi. 1150.
 ¶ Attamē vt ad propozitū reuertamur, liberiste prim
 nouē cōtinet capita: diuidit tñ per textū octoginta tres
 p̄primū caput, qd quinque textus hēt, sed perspicatius
 in tres tantū partes diuidit, est velut proemū huius
 operis: immo forsan totius phie naturalis: sane in quo
 duas statuit Aristoteles cōclusiones quib; aperit mo
 dum debitum procedendi in phiā naturali: quimō i
 omni, que de aliqua retraditur, scientia. Circa quas
 versatur scda questio nra. ¶ Prima conclusio in hoc p̄
 mo textu est. Tentandum est primum determinare ea
 que sunt circa principia scientie que de natura est. i. In
 choāda est scientia naturalis a determinatione princi
 piorz rei naturalis de qua tractat. ¶ Probatur conclusio.
 Omnis scientia rerū quaz sunt principia, aut causae,
 aut elementa, ex horū principiorū, causarū, et elemē
 torū cognitione fit: sed scientia rerū naturalium ē rerū
 habētū principia et c. ergo hec scientia inchoanda est a
 cognitione principiorū rerū naturalium. ¶ Maiorē syl
 logismi probat Arif. ex eo q; dixerat. i. poste. tex. 5. vide
 licet q; tunc putamus cognoscere vnū quodq; cū cau
 sas primas cognouerimus, et principia prima, et vsq;
 ad elementa. Adinorē vero, vt mos eius est, nō exprimit
 s; sub intelligit. ¶ Cōsulto dicit/ intelligere et scire/ vt i
 intelligere/ referatur ad cognitionē primozū principio
 rū: que quis non habeant principia, nec causas extri
 secas, habent tamē elementa, puta tres ex quib; cōsti
 tuunt: ex quozū cognitione fit cognitio principiorū, vt ait
 Arif. i. poste. tex. 6. Aut pōt referri, vt ait. S. Tho. ad dif
 finitionē, cui; intellectio p̄cedet ex gra et dñia, q; sūt ei;
 cause et principia, Lom. legit. ¶ In dīspō sciētie et cer
 titudinis/ vbi nescio quā dñiam cōmunicetur inter sciē
 tiā et certitudinē: vs; q; nō ois sciētia sit certa, sed illa
 que p̄cedit ex causis. Veruntū nec fundat i litera gre
 ca, nec est ad intētionē Arif. ¶ Quid intelligat nomi
 ne principioz, causarū, aut elemētoz, Alpharabius opi
 nat illa referri ad principia sciētie: vt dignitates dicant
 tur principia, et p̄misse dicant cause, et maior et minor ex
 tremas, elemēta. Lōmētator illa intelligit de princi
 pijs rei: vt p̄ principia intelligantur cause agētes: et p̄
 causas, cause finales, et per elemēta, cause materiales.
 Sed hec omnia sunt ad libitum cōficta: et maxime, qz
 Lōm. in primo et scdo loco huius textū equo ce accepit
 principia et causas: qd sine aliq; pbabilitate dictū est.
 ¶ Supra cui; est opinioes referre, vbi expressa est sc
 tētia Arif. q. 5. meta. tex. 1. et infra eo ordine q; hic ista
 pponit. Docetq; quid horū sit vnū quodq;. Habent. n. se
 tanq; super; et inferius. Lōmētator principiū solū dis
 cit ordinē. i. id vnde res aut mot; incipit. Causa vero
 supra principiū addit influxū in effectū: sed elemētū
 ad huc addit, q; sit causa mālis intrans cōpositionem
 rei. Quocirca nomen principij est cōmunitissimū: vt pū
 ctū est principiū magnitudinis, et instans principiū tē
 poris, et tñus a quo principiū motus, vt ex non calido
 fit calidū: et tñ nec punctū, nec instans, hectus a quo
 sunt proprie cause. Causa vero est illa que influit: vt
 causa efficiens, aut q; mouet, vt fims: aut q; mōdelis; cō
 currit vt materia et forma. Sed elemētū proprie est
 sola causa materialis: vt cupū est elemētū statue. Un
 de p̄ima elementa vocātur illa que non sunt amplius
 resolubilia in partes differentes sp̄e: vt littere dicunt
 prima elemēta: et in mistis nālibus sunt quatuor ele
 menta, in que fit resolutio: quozū similitudine. i. poste.
 tex. 38. propositiones immediatas et irresolubiles, ap
 pellant Arif. prima demonstratiōis elemēta, Et q; sequi
 a iij

De physico auditu

Platabelo

Tex. i.

Primi ar
 tibus que
 stionis se
 cū dēloc.

Lōmētator
 Arif.

1. Conclu.

Intellige
 re.

Principiū
 causa, ele
 mentum.

tur q̄ omnelemētū est causa, et non econuerso: itē oīs causa est principū: q̄ est prior effectu, nō tñ econuerso. **C**lumerantur vero illa tria disiunctiue: quia non oēs res habēt oīa illa tria: vt intelligenti non hēt: elementa: q̄ non sunt materialia: habēt tñ causas. **E**t celum non hēt principū magnitudinis, cū sit sphericus, nec secūdū Arist. principū tēporis, sed hēt causas motrices. s. intelligentias. **E**t p̄terea numerantur disiunctiue: q̄ non omnis sciētia demonstrat per oēs causas. **M**athematice nāq̄ solū demonstrāt per causam formalem, vt hēt. 2. hui⁹. tex. 18. et. 3. meta. tex. 3. Cuius rō est: q̄ abstrahūt a materia, et per p̄ns ab agente et fine: tratat. n. Geometria de forma triāguli, nō vt est i tali mā, et per p̄ns nec vt fit ab agente. **M**etaphysica ē tractat de ente, p̄ vt est cōmune ad res oēs materiales et immateriales, et per p̄ns proprie nō tractat d̄ materia: quīs in ḡne tractat de actu et potētia. **T**raetat vero de alijs causis, vt de genere et differentia que sunt cause rei. **P**hysica vero, q̄ in suis diffinitionibus vtit materia et motu, propterea tractat d̄ omni genere causarū: nā agens producit formam in materia propter finē.

Tex. ij. Innata autem est ex notioribus nobis & manifestioribus, via: ad manifestiora natura, & notiora. non enim sunt eadem: & nobis nota, & simpliciter. Quapropter necesse est ad hunc modum procedere ex immanifestioribus natura quidē, nobis autē manifestioribus: ad manifestiora natura & notiora.

Tex. iij. Sunt autem primū nobis dilucida ac manifesta: confusa magis. posterius autem: ex his nota fiunt elementa. & principia, ijs qui diuidunt ipsa.

Text⁹. iij. Quapropter: ex vniuersalibus ad singularia procedere oportet.

Arti. 2. se cūde quez stionis.
2. Cōclu.
Secunda conclusio huius prologi est. Ex vniuersalibus ad singularia procedere oportet. i. **O**rdo tractandi de principijs est, vt ab vniuersalioribus ad particularia procedatur. **P**rob̄. **O**rdo naturalis cognitionis humane est, vt a notioribus nobis et manifestioribus ad ea que sunt nobis min⁹ nota, nature vero notiora, procedamus (non. n. sunt eadē nobis, et nature notiora) sed illa que sunt magis cōfusa, sunt nobis magis nota: ergo ex illis procedendum nobis est, ad illa que sunt magis determinata: at vniuersaliora sūt magis confusa (vt aīal, q̄ hō: et corpus, q̄ aīal. et c.) ergo ab vniuersalibus ad singularia procedendum nobis est. **A**tho: ponit in. 2. tex. minorē in. 3. cōclusionem, in. 4. **S**ciō multos, qui diuisione cōmētatoris sequūtur, in plures conclusiones hunc prologum distribuere: nā **C**om. illam propositionem, q̄ confusa magis, sunt nobis notiora, nō accipit tanq̄ premissam ad concludendum aīal. s. q̄ fit incipiendus ab vniuersalibus: sed dicit esse aīal p̄ se cōclusionē. **U**nde per cōfusa nō intelligit v̄lia, sed tota respectu partū, quas Arist. statim (inquit) appellat elementa et principia. **I**n quibus (ait) verbis nō vult ostendere ordinē p̄cedēdi in doctrina, sed qualitatē demonstratiōnū quib⁹ vtit hec sciētia. **U**l⁹ q̄ p̄gāt ab effectu ad causā, et a cōpositis ad simplicia. **A**d vero p̄fecto: licet totū not⁹ nobis sit aliquo modo q̄ p̄tes vt in primo exemplo statim textus. 4. videbim⁹, et. q. 2. explicuimus, tñ cū ait cōfusa esse notiora, apte intelligit vniuersalia: q̄ hic Arist. nō loquitur de mō demonstrandi hui⁹ sciētie (hoc. n. docet in. 2. lib.) s. solū statuit duos ordines doctrine: vnū ex pte obiecti in p̄ma cōclusionē, v̄l⁹ q̄ cōsideratio rei p̄cedere debet ordine nature a principijs ad cōposita. q̄ ordine nā p̄cedit in ei⁹ cōpos

sitione: secūdū ordinē subdit in secunda cōclusionē ex pte cognitionū: v̄l⁹ q̄ in cōtēplatione principiorū cognitio dēt procedere ab vniuersalioribus. **A**d cuius p̄bationē subsumit illā minorē, q̄ cōfusa. i. v̄lia sunt nobis notiora. **Q**uos ordines seruat Arist. cū prius tractet d̄ mā et forma in. 1. lib. et d̄ alijs causis entis mobilis in secūdo, et d̄ inde in tertio p̄sequit d̄ ipso ente mobili. **R**urus in cōsideratione principiorū pri⁹ in ḡne incipit inq̄rere quot sunt principia rerū naturalū, et mox in particulari tractat de singulis principijs. **A**tq̄ in his octo libris tractat in genere et in v̄li de mobili et motu, et deinde in alijs libris particularibus, in particulari de singulis speciebus mobiliū et motuū. **Q**uo circa nō accipitur hic v̄le pro p̄positione de subiecto distributo, sed p̄ noticia cōfusa. **C**olligit ergo q̄ p̄ cōfusa Arist. intelligit, nō cōposita vt vult **C**om. sed vniuersalia. **Q**ue dicunt cōfusa, eo q̄ i distincte continēt et significāt plures species: quas hic vocat elementa et p̄cipia, p̄terea q̄ genus se hēt ad species, sicut totū ad partes in q̄s diuiditur. **E**t hoc est qd̄ intelligit hic Arist. qñ dicit, q̄ cōfusa magis, sunt nobis primū manifesta, posterius ex his nota fiunt elementa, ijs qui diuidūt ipsa. **M**ā diuisione generis per suas differentias distincte cognoscunt species: vt animalū aliud animal rationale, aliud irrationale. **E**t hāc expositionē insinuāt **P**hiloponus, **A**lexander, **T**hemistius, qui grece egregie Aristotele intellexerūt. **E**t ideo nos duas tantū principales conclusiones ex hoc. 1. cap. colligimus. **R**elique vero, oēs sunt p̄missę, quibus ipse demonstrantur. **O**fferit se hic statim argumentum contra hāc secundam conclusionem, q̄ v̄lia nō sunt nobis magis nota: nec sit ab illis incipiendū: cū Arist. 1. poste. ca. 2. tex. 5. dicat singularia esse magis nota q̄ v̄lia, et a singularibus incipere cognitionē n̄ a3 q̄ppe q̄ sūt prima sētib⁹, sed hoc i. q. 2. expositū est et solutū. **U**bi ostēdim⁹ illic sermōne esse de singularibus simpliciter, q̄ sunt obiecta sensuū: hic vero de particularibus speciebus seu minus v̄libus, que dicuntur singularia respectu superiorum generum.

Totum enim, secundum sensum notius est vniuersale autem, totum quoddam est, multa enim comprehendit vt patres, vniuersale. **P**atuntur autem, hoc idem quodammodo & nomina ad rationem, totum enim quoddam, & indistincte significant: vt circulus, diffinitio autem ipsius, diuidit in singula. **A**c pueri, primum quidē omnes viros, patres appellāt: & matres, fœminas, posterius autē, determināt horū vtrūq̄.

In tertia demū pte hui⁹ capituli trib⁹ exemplis manifestat minorē superioris syllogismi, vel⁹ q̄ cōfusa. i. v̄lia ḡna sunt magis nota, q̄ singularia. i. q̄ inferiores spēs. **P**rimū sumit a toto sēsbili ad ptes. **T**otū. n. pri⁹ sese offert sensui q̄ ptes distincte: vt pri⁹ q̄s a remotis videt turrim, q̄ q̄ sit ex lateribus aut ex lapidibus cōstructa. et prius videt arborē, q̄ distinguit ramos: et prius hoīez, q̄ distinguit mēbra: q̄ a simili, cū v̄le sit quodā mō totū respectu suarū specierū, notius est illis. **E**t d̄ si quis cōtra arguat vniuersale nullā habere similitudinē cū toto integrali respectu partū: nā totū cōtinet actū ptes, v̄le aut solū cōtinet in potētia spēs, vt vidim⁹ in p̄dicabilibus ca. de dīa. **R**ūdetur q̄ totū integrale duas hēt ad suas ptes habitudines: prima est q̄ continet illas actū: et in hoc nō assimilatur generi sed potēti speciei, q̄ in actu continet genus et differentia: sc̄da ē q̄ continet eas indistincte et confusse, vnde per diuisio

Secūda exemplū.

Tertium exemplū.

Tex. iij.

Tex. vj.

Primum exemplū.

Secūda nota.

Totū integrale.

Duo ordines.

Secundū exemplū.

Tertium exemplū.

nē totius. ptes distinguntur, vt cū frustrū impuri auri li-
 quatur, separatur purū aurū ab alijs metallis: et in hoc
 assimilatur generi. ¶ Secundū exemplū sumitur a toto
 intelligibili: nēpe a diffinito ad ptes diffinitionis.
 Homē. n. homo / seu / circulus / cōfusse continet partes
 diffinitionis, que in diffinitione distincte explicatur: p
 us nāq; quis cognoscit cōfusse hominē, q̄ distincte cog-
 noscat esse aīal rationale. ¶ Attamē videt hic Arist. si
 bi esse cōtrarius, cū supra dixerat partē diffinitionis
 notiorē nobis esse q̄ ipsam speciē, vt animal q̄ homi-
 nem, hic autē videtur dicere oppositū. Respōsio tamē
 est q̄ animal seorsum notius nobis est q̄ homo: si tñ a-
 nimal sumatur vt pars diffinitionis hominis, prius
 notū est nobis hunc esse hominē, q̄ distincte esse ani-
 mal rōnale. Sicuti notior est linea, q̄ linea circularis:
 tñ pri⁹ confuse cognoscitur circulus, q̄ p̄ lineā a cētro
 ad circumferentiā sint equales, que est diffinitio circū-
 li. ¶ Tertiuū exemplū est in textu quinto: quod sumitur
 a toto sensibili ad pticulare. s. a superiori ad inferius i
 significando et representando sensui: siue id sumatur
 secūndum locum, siue secūndum tēpus. Cum enim quic-
 q̄ a remotis videmus, prius cognoscimus id esse cor-
 pus, q̄ esse animal: et prius esse animal, q̄ esse homi-
 nem. Itē puer prius tēpore sensu percipit rationē hoīs
 in cōmuni, q̄ proprietates patris in pticulari, et dīaīz
 inter mares et feminā, q̄ inter patrē et matrē: et ideo
 pri⁹ appellat oēs hoīes patres et oēs feminas matres,
 nō discernēs inter cōmunia hoīs et propria p̄ris: ergo
 signū est ita cōtingere i in intellectu, vt vniuersalia sint no-
 bis prius nota q̄ particularia. ¶ Sequitur questio se-
 cunda super tex. i. vtrum modi etc.

DE PRINCIPIIIS ADVER-
 SVS PARME. ET MELISVM.
 CAP. SECVNDVM.

Tex. vj

ECESSE est autem: aut vnū
 esse principium, aut plura. &
 si vnum, aut immobile, vt dicit
 Parmenides ac Melissus: aut
 mobile, vt physici, hi quidem aerem asserē-
 tes, alij vero aquam, primum esse princi-
 pium: si vero plura: aut finita aut infinita.
 Et si finita, plura autem vno: aut duo, aut
 tria, aut quatuor, aut secundum alium que
 piam numerum. Et si infinita: aut sic est vt
 Democritus genere quidem vnum, figura
 vero vel specie differētia, aut etiā cōtraria.
 ¶ Statuto in prologo duplici ordine procedēdi scien-
 tie physice, aggreditur in hoc. 2. cap. Arist. iuxta pri-
 mū ordinē, tractatum de principis entis mobilis, qd
 est subiectus physice: et iuxta secundum, incipit prius
 in genere inquirere principiorū numerū. Atqui tri-
 bus integris capitulis vsq; ad textus. 41. disputat de
 principijs aduersus veterū opiniones. In moze. n. fen-
 per hēt. Arist. in initio suozū cperū contraria dogma-
 ta euellere, vt suā cōmodius sententiaz introducat: in-
 star naturalis agentis, qd contrariā formā, priusq; p-
 prias in subiectum inducat, inde pellit: vt. i. meta. et
 i. de aīa et. i. ethi. est inspicere. Et quia inter p̄hos, ali-
 qui sunt naturaliter loquentes. i. principia admitten-
 tes naturalia: alij vero non naturalr loquētes, qui p-
 pequi talia principia negāt, in hoc. 2. ca. qd sexdecim tex-
 tus continet, a sexto vsq; ad. 21. inclusiue, arguit ad

uersus eos / qui non naturaliter loquuntur: qui sunt
 Parmeni. et Meliss. et in tertio rīdet eozū rationib⁹:
 et in quarto disputat aduersus naturaliter loquentes
 ¶ In hoc ergo primo textu qui est sextus in ordine pro-
 ponit diuisiones principiorū, quas antiqui solebant
 appellare scientificas, p̄pterea q̄ procedunt per mem-
 bra contradictoria, atq; adeo in vniuersum cōprehē-
 dunt numerū omnē et qualitatē principiorū, q̄ pos-
 sunt in cogitationē cuiuscūq; p̄hi cadere. Ita fere di-
 stinxit. i. ethi. antiquozū opiniones de felicitate et vlti-
 mo fine, qui est in operabilibus, sicut principium i spe-
 culabilibus. ¶ Diuisiones autē sunt numero quinq; vni-
 de quinq; formantur questiones. Prima. Rerū natu-
 raliū, aut vnum est principium, aut plura. Non est dare
 mediū: q̄ ea que sunt plura simplr. i. actu diuisa, non
 sunt vnum. Secunda. Si vnū, aut immobile, vt dicit
 Parme. et Meliss. aut mobile, vt aiunt physici: quozū
 alij dicunt esse aerē: alij aquā, aut aliud q̄ppiam. Tercia.
 Si plura, aut finita, aut infinita. Quarta si finis-
 ta, aut duo, aut tria, aut in alio quouis numero. Quin-
 ta. Si infinita, aut gñe quidē vnū: figura vero et specie
 dīa. i. formā: nā Democri. nō ponebat principia dis-
 ferre essentiali specie, vt dicebat Anaxa. aut contra-
 ria, vt infra videbimus opinatū fuisse Anaxagoram.
 ¶ Et hic tñ Arist. alias diuisiones silentio preterisse.
 Primo quia vt ait Lōmen. ponentium vnum princi-
 piū, alij dicebant esse finitum, vt Parme. et alij infinitū
 vt Melissus. Tbi notandum esse obiter, q̄, nisi mē-
 dum sit calcographi falsū est amobozum fuisse opinio-
 nem, principium esse infinitū: cum statim tex. 18. referat
 Arist. Parmenidez dixisse esse finitū, Melissum vero,
 infinitū: cui⁹ rōnē assignat. i. meta. cap. 5. Respondet
 tamen Lōmē. q̄ cum plura distinxit in infinita et finis-
 ta, eādem distinctionē subintellexit de vno. Vel forsā
 fatis est dicere, q̄ Arist. noluit omnes diuisiones, h̄pre-
 cipuas enarrare. ¶ Et eadem rationē recitauit om-
 nes opiniones physicozū. i. naturaliter loquentium:
 nam vt. i. meth. cap. 3. habetur Thales posuit primum
 principium esse aquā. Anaximenes vero et Diogenes,
 aerem: sed Hippasus et Heraclitus, ignem: de quo hic
 non meminit. Quin etiā vt Philoponus hic refert An-
 aximander posuit medium vaporem inter aquam et
 aerem, aut inter aerē et ignē: qui non esset purū elemē-
 tum. Terram vero, vt ait Aristot. i. meta. tex. 14. prop-
 ter eius grossiciem nemo philosophozū posuit esse princi-
 pium: licet Hesiodus et alij veteres poete id in fab-
 bulis reliquissent. ¶ Et eadem forte causa, ne omnes
 refertet, subiecit aliam diuisionem. Videlicet. Si
 sunt plura, vtrum sint mobilia, an immobilia. Quod
 enim ait Lōmenta, illam tacuisse, eo q̄ nulli ponerent
 plura esse principia immobilia, falsum est profecto: nā
 lib. 6. tex. 76. cōmēmorat opinionem Zenonis tenentis
 omnia quiescere: quam lib. 8. tex. 22. confutat, tanq̄ ho-
 minis non solum negantis principia naturalia, sed si-
 bi repugnantis. Repugnat enim plura vnum compo-
 nere, nisi alterentur, aut aliter mutantur. Et hac for-
 san de causa vt ait simplicius missam hic fecit hanc op-
 pionē Arist. tanq̄ sibi repugnantē. ¶ Notandum est p̄-
 terea q̄ physici. i. naturales, dupliciter dicti sunt: vno
 modo, quia de rebus naturalibus philosophantur: quē
 admodū qui a Thalete deriuati sunt dicebantur phy-
 sici, ad differentiā discipulozū Socratis, qui appellā-
 bantur ethici. i. morales quia de moribus diserebant.
 Aliomō dicuntur physici, vt hic accipiuntur, q̄ princi-
 pia naturalia admittunt: ad differentiā Parme. et Me-
 li. qui h̄z de rebus naturalibus philosophantur, negant
 tñ principia naturalia. s. aliquid esse mobile. Principiū
 n. rerū naturalū est natura, que est principium mo-
 t⁹. Obidq; q̄ motū negant, principia subinde tollūt sci-
 entie physice, meritoq; proinde appellant nō naturales
 a iij

Diuisio-
nes quinq;

Physici

vltim
empu

Mos Ari
hote.

stā
ale.

Antiqui non cognoverunt nisi materiam

¶ Molestum esset et importunum universas hanc istorum philosophorum opiniones de principiis recensere: quoniam quid suus cuique locus erit inferius, ubi singule commodius explicabuntur: quibus singulis expositis, postmodum, quod numero principiorum disputo, simul omnes in epilogum colligo. ¶ Hoc autem in genere circa omnes istos philosophos primo adnotandum est ex Aristotele. 1. meta. cap. 3. ubi has opinioniones per amplius explicat, quod primum philosophi ex causis et principijs rerum solum cognoverunt causam materiale: alia vero principia tenuerunt et allucinantes attigerunt: eo quod tunc infantia erat generis humani: neque quoniam homines in rerum inventionem supra sensum parum assurgebant, et sensu solum principium materiale percipiunt. ¶ Eodem enim cum aqua ex frigida sit calida, et cum cera frigidum ex viridi sit rubeum, et cum lignum vertitur in cineres, videmus in quibus illis manere subiectum. An vero forme tam essentielles quam accidentales res sint distincte, de nouo ab aliqua causa efficiente producte, id sensu non percipimus, sed intellectus contemplatione opus est: quia illi parum vtebatur. Unde Cicero lib. 1. Deca. quod secundus illos, inquit, philosophos qui solum causam materiales cognoverunt, nihil magni erat philosophari. ¶ Secundo notandum est quod neque principium materiale plene cognoverunt: nam materia ut in hoc libro videbimus, non est ens in actu. i. suppositum, sicut aqua vel ignis, sed est potentia que recipit formam: quam proinde nec sensu plene percipimus, sed intellectu per analogiam ad materiam artificialem ut infra videbimus. Illi vero putabant principium materiale esse ens in actu completum: puta aquam vel ignem vel aliud id genus ens per se, quod sensu percipitur. Itaque secundum illos principium materiale erat tota substantia rei. Unde sicut in artificialibus et in alijs subiectis formarum accidentalium non dicimus quod aggregatum ex subiecto et accidente est album, aut est secanum: sed quod hoc est album, et lignum est secanum: ita ipsi loquebatur in formis substantiarum, quod videlicet hoc aut lignum non est aggregatum ex materia et forma: sed quod ponebatur principium esse aquam, dicebant quod deus ens esse aquam. Et aqua magis densa, est ferrum: minus densa, est lana: aqua huius figure est homo, et alterius figure est equus. Et proportionabiliter de alijs. Per hec intelligitur textus subsequens septimus.

Tex. vij. ¶ Similiter autem quaerunt, et quaerentes quot sunt, ea quae sunt, ex quibus enim sunt, ea quae sunt: quaerunt primum utrum haec unum, an multa sint, & si multa: finita, an infinita, quare principium ac elementum quaerunt: utrum sit unum an multa.

¶ Similes enim quaestiones erant apud illos philosophos de entibus ipsis completis et subsistentibus, et de eorum principijs: nam cum principium sit totum ens, idem est quere quot sunt principia, et quere quot sunt, ea quae sunt. i. entia ipsa subsistentia. Unde quere unum ne sit principium, an plura, mobile an immobile, finita an infinita, eiusdem speciei, an differentia speciei, contraria an non contraria, est quere an omnia entia sint unum ens an plura, mobile an immobile etc. Et per consequens asserere quod non est nisi unum principium, est asserere quod omnia sunt unum ens: neque quod totum universum est unum ens. Sicut qui poneret lignum esse principium omnium artificialium, concedere subinde haberet quod omnia artificia sunt lignum. Quomodo autem intelligant omnia esse unum, exponetur tex. 12. Et ideo concludit Aristoteles quod elementum principium materiale: quod est tota res.

Tex. viij. ¶ Itaque si unum, atque immobile sit, id quod est, considerare: non est de natura, speculari.

¶ Tenim Geometria non amplius est ratio, ad eum qui destruit principia, sed aut alterius est scientie, aut omnium communis: sic neque cupiam de principijs. Non enim amplius principium est: si unum solum, & ita unum est. Aut enim principium: cuiusdam aut aliquorum est.

¶ Quoniam ex istis philosophis, ut modo dicebam, quidam, ut Parmenides et Melissus, negantes aliquid esse mobile, negabant subinde principia rerum naturalium, atque adeo principia huius scientie, et ideo appellati sunt non naturales. Aristoteles aduersus eos, tanquam contra illos quod radicatus tollebat philosophiam naturalem, et per consequens sint primitus exterminandi, primum incipit argumentari. ¶ Premittit veritatem quod contra istos, quippe qui principia physice negant, non incumbit philosopho naturali disputare. Docuerat namque 1. post. capit. 9. tex. 26. et 28. unam quamque scientiam habere sua propria principia et conclusiones, et per consequens habere proprios errores, peculiariter pertinentes ad illas scientias. Et ideo sicut scientia non debet reddere rationem suorum principiorum, ita nec debet disputare contra negantes sua principia. Sed si fuerit subalternata, hoc pertinet ad subalternatam: si vero fuerit subalternans, id pertinebit ad meta. vel ad dialecticam, quae sunt scientie communes. In duobus autem negat isti principia. Primum quod dicunt omnia esse unum. Secundo quia dicunt esse immobile. Arguit Aristoteles contra primum hoc modo. Principium est id cuius est principium necessario debet esse duo, quia nihil est principium sui ipsius: ergo ubi non sunt saltem duo, nullum potest esse principium: sed secundum istos omnia quae sunt in orbe sunt unum, ut tex. primo expositum est: ergo si ubi contradicunt dicentes omnia esse unum, et tamen esse principium: sed virtualiter dicunt omnia esse unum ens completum et subsistens. Unde in tex. nono.

¶ Simile igitur est considerare an sic unum est: & ad aliam quamlibet positionem sermonis gratia dictam disputare ut Heracliteam, aut si quis dicat hominem unum, id quod est esse.

¶ Subiungit Aristoteles perinde esse hoc dicere, ac si quis dicat id quod est, esse. i. existentia, omnia esse unum hominem. Quod est ad aliam quamlibet positionem, sermonis gratia dicta, disputare, ut ad positionem Heracliti. Heraclitus inter antiquos est qui plures incredibiles opinionis asseruit: qui proinde passim in exemplum erroris asciscit ab Aristotele. Opinatus est omnia esse in continuo motu, ut in fralib. 8. tex. 23. et 4. meta. tex. 21. refertur. Ad quam opinionem forsitan hic alludit, dicens, tam inopinabile esse nihil esse mobile, quam est contraria opinio Heracliti. tenentis omnia esse in continuo motu. Et ita 1. top. cap. 9. abas opinioniones, et Melissus, et Heracliti, appellat admirabiles. i. sine ratione assertas. De quibus ait, quod quilibet proferente contraria, curam habere stultum est. Vel forte alludit ad aliam peioram opinionem Heracliti, qua tenebat contraria idem esse, ut statim tex. 19. videbimus. Immo assererat duo contradictoria. scilicet idem esse et non esse, ut habetur 4. meta. tex. 28. et lib. xi. cap. 4. Que Aristoteles hic dicit sermonis gratia esse dicta. i. libidine loquendi sine aliqua probabilitate. ¶ Aliud membrum quod scilicet Parmenides et Melissus dicunt illud esse immobile, non expresse rearguit hic Aristoteles, sed tanquam manifeste falsum relinquit. Cum enim natura idem sit quod principium motus et quietis, negantes motum, negant subinde naturam. ¶ Dubium est hic tamen quia videtur nihil vetare, quo minus scientia probet sua prima principia. Nam et mathematicae, quae sunt certissime scientie, proponunt et explicant sua principia. Et Aristoteles hic disserit de materia et forma, quae

negant principia non esse

Tex. 2

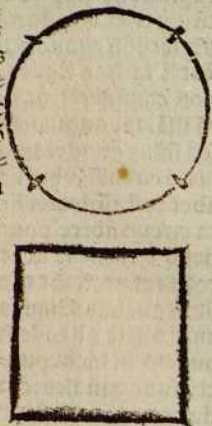
VN inconstituentia etc.

liber

Tex

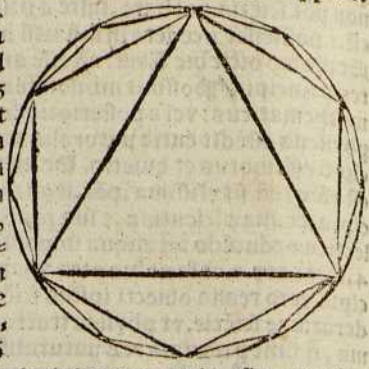
Scientia probat principia

neq; quadratū descriptū inter circulū esse equale circu-
lo. Est. n. area quadrati pars aree circuli. Prefertim:
q; antiq; pbebat dari quadratū equali circulo: hoc
mō. Datur quadratū minus intra circulū, et quadra-
tū mai⁹ extra: ergo dat quadratū equale circulo. Quo
modo ergo possent cōcedere q; quadratū descriptū in-
tra circulū sit equale circulo. Et preterea Arist. dicit
q; Wiso nō peccabat in materia, sed in forma: attamen
scdm istos peccabat in materia: nā premissa illa q; oēs
linee ducte ab eodē puncto in idē punctū sunt equales/
est cōtra principiū mathematicū: nisi addat ambas es-
se rectas: qm̄ diameter circuli, et linea semicirculi non
sunt equales. Immo ab eodē puncto in idē punctū nō
possunt duci due linee equales: q; inter duo puncta vni-
ca tñ linea recta ducit. Et eadē rōe si describat figu-
ra. 12. angulor; nullus, nisi cecus, diceret areā illā esse
equalē aree circuli: cū sit pars eius. Et eodē mō pecca-
ret in materia, potēs, q; quelibet costa parua talis figu-
re est equalis portioni circuli sibi correspondēti. C. S.
Tho. melius dicit q; nō intēdebat figurā signatam esse
equalē circulo: sed q; illa arte poterat secari quēcūq; lu-
nulla, vt fieret figura. 24. angulor;, et ita procedendo
quousq; daret figura rectilinea equalis circulo. Sed p
fecto hoc est incidere in opinionē Antiphōtis: q; veni-
ri nō posset ad figurā rectilineā equalē circulo, nisi cir-
cūferētia circuli diuideret quoad usq; nō esset ampli⁹
diuisibilis: qd est ptra principiū mathematicū: et tamē
Wiso non peccabat cōtra prin. ipia mathematica: sed
solus Antiphō. Cōmentator ait Wisonē peccare in
pñia. f. q; putabat siluna circuli quadrare, quadrari
posse totū circulū. Sed certe illud falsum est: q; tā im-
possibile est qdrare lunā circuli, q; circulū. Et certe si
luna quadraret, qdraret et medietas circuli, et pñis
totus circulus: nā dato vno qdrato facile dat duplum.
Aliter ḡ intelligere mihi video: quadrationē Wiso-
nis (sicuti Paulus venetus et alij dicunt), Dato enim
circulo secabat circūferentiam in quatuor equalēs
portiones, vt est in hac figura.
Deinde cepiebat quatuor lineas
rectas, singulas equales singulis
quartis circuli, ex quibus descri-
bebat quadratū: ac si circulus hic
subscriptus esset filiū mobile, et cō-
traheretur in quadratū, vt quelibet
quarta circuli fieret costa qua-
drati. Et tūc arguebat. Quelibet
costa qdrati est eq̄lis q̄rte circuli:
ergo tota circūferentia quadrati
est equalis circūferētie circuli: vn-
de postremo inferebat q; area qua-
drati erat equalis aree circuli: nā
si tñ duarū figurarū sunt equales,
apparētia est, figuras esse eq̄les.
Et profecto nimis si tūc homines
non a deo mathematicis instructi
reputarent hoc mō quadrari circulū, cū Thomas bra-
uardinus etiā fuerit in hoc deceptus, credēs se istomō
nouā inuenisse quadrationē circuli. Lucida ḡ est nunc
litera Arist. nā Wiso supponebat principiū geometricē:
scilicet q; cuiuscūq; linee circulari date, pot dari equalis
linea recta, et per pñis pot dari circūferētia quadrati
que sit equalis circūferētie circuli. Sed peccabat in
forma, cū inde inferebat, areā qdrati esse equalē aree
circuli. Quimpotius oppositū sequit. Cū enim circul⁹
sit figura capacissima, eadē circūferentia, descripta in
modum circuli, maiorem aream capit, q; si describatur
in modum quadrati. Antiphō moliebat quadratio-
nē circuli hoc mō. Dato circulo, signabat in circūferen-
tia tria pñta equē distātia: inter que describebat triā
gulū equilaterū intra circulū. Alij describūt quadratū,

Antiphō.

quod idē est in re, sed tñ ille semp. pcedebat per triā gu-
los. Adh; signato pñcto medio cuiuslibet tertie partis
circūferētie circuli, describebat singulos triangulos
sup singula latera poris triāguli: et ita faciebat exago-
nū. i. figurā sex angulor;. Deinde signato pñcto medio
cuiuscūq; sexte eiusdē circūferētie, pñtuebat adhuc sex
triangulos super illa latera circūferētie exagoni, et
faciebat figuram rectilineam. 12. angulor;, vt apparet
in subiecta figura.

Et ita pcedēdo pu-
tabat peruenire ad
figuram rectilineā
tot angulor;, vt eēt
equalis circulo. Da-
ta vero figura recti-
linea quorūcūq; an-
gulor; eq̄li circulo,
facile est dare qdratū
equale illi, vt con-
stat perito in geome-
tria. Assūmebat au-
tē quadratio hec, p
missas contrarias principijs geometrie, vtz q; diuiden-
do circūferentiā circuli, posset deueniri ad circūferē-
tiā angularē equalē illi: illud. n. fieri nō posset, nisi dare-
tur trūs diuisionis circūferētie: et tñ est principium in
geometria/continū esse diuisibile in infinitū. Et ideo
ait Arist. q; rationi Antiphōtis rīdere, nō pertinet ad
geometrā. Et pari rōne nec incūbit physico rīdere ad
rōnes Parme. et Abelis. negātū principia naturalia.
Sepe suspicatus sum illā receptissimā sententiā phi-
losophor;, q; quadratura circuli sit possibilis, eo q; est
dabile min⁹ qdratū et maius, esse falsā. Hec forte eam
Arist. asserit ex propria opinione: nā quīs figure sint
in quātitate cōtinua, forsan in hac parte habent se vt
numeri, in quibus manifestū est q; dat numerus maior
.v.g. ternario, et dat minor ternario, et tñ nullus est eq̄-
lis ternario: nisi ternarius ipse. Et in speciebus anima-
lis est dabilis pfectior equo, et impfectior equo, et tñ nul-
la est dabilis eq̄lis equo: nisi ipsa spēs equi. Et pari rō-
ne nō sequit dat quadratū intra circulū min⁹ circulo,
et quadratū extra, maius circulo: ergo dat quadratū
equale circulo. Et ideo vt nō est inuēta scientia qdrati
re circuli, ita nec est possibilis: q; falsum non scitur.

Sed quoniam de natura quidem, non au-
tem naturales dubitationes contingit dice-
re ipsos: forsitan quidem bene se habet ali-
quantulum disputare de ipsis. Habet enim
philosophiam: hac consideratio.

Subsequent in tex. 12. ait q; quīs ad physicū nō perti-
neat cū istis pñis disputare, nihilomin⁹: q; de reb⁹ natu-
ralib⁹ loquūtur, redarguēdi sūt rōnib⁹ cōmūib⁹ sum-
ptis aut ex Metaphysica, aut ex Dialectica.

Principium autem, maxime omnium pro-
prium. Cum multipliciter dicatur/ id quod
est: quo modo dicūt dicentes vnum esse om-
nia: vtrum substantiam, omnia: an quanta-
tem aut qualitatem: & iterum vtrum substā-
tiam vnam, omnia: vt hominem vnum, aut
equum vnum, aut animam vnam: an qualita-
tem, vnam autem hanc: vt album, aut cali-
dum, aut aliquid talīū: hac enim omnia dif-
ferunt multū: & sunt impossibilia distu,

Parme. e. Abelis.

Amū qu. drupr.

Text. nō. tū.

Text. xij.

Text. xij.

Ens q. pñ. p. verso.

In tex. 13. incipit redarguere et confutare opiniones Parme. et Melis. At rationes Arist. intelligi alit nequunt, q̄ si prius intelligat eorū opinio: que profecto, vt est in intellectu difficilis, ita rari sunt qui vltra verba illa percipiāt. Cū. n. istorū opera nō extent, nō possumus: nisi alucinando eorū opiniones cognoscere. Nec tanti sunt momēti antiquorū ista somnia, vt magnū esset illis studiu adhibendū: nisi hoc nobis Arist. negociū dedisset. Quid, cū alios introitus aliorū eius operū, tum maxime hunc physicoz, in suauē facit, et grauē. Parmenides natione eleates discipulus fuit Xenophanis, vnde suā fere opinionē traxit vt. i. meta. cap. 5. auctor est Arist. vbi ait Xenophanē nihil clarū dixisse, et tanq̄ aggressē reijciendū esse cū Melisso, in his que de principijs dixit. Xenophanes vero successit Pythagore. Fuit ergo Parme. ex stirpe philosophoꝝ italica, vt in questio. i. dicebamus, puta ex pythagoriceis. Tamen Melis eius Xenophanes, atq̄ adeo ipse, et a Pyth. et a Thalete recesserint, vt ait Laer. lib. 9. Melissus vero natidē fami Parme. fuit discipulus, vt lib. 9. refert Diogenes laertius. Ut autē eorū opiniones. Ut cūq̄ intelligatur, notandū est ex Arist. 5. meta. tex. 8. vsq̄ ad. 12. q̄ vnū accipit quadrupl. s. numero, specie, ḡne, et analogia. Ut. n. illi ex ignorantia distinctionis huius nominis/vnum/peccauerūt, ita mō ex eius in consideratione nō intelligunt multi eorū opiniones. Ad huc vnū numero cōtinuit dupl. aut q̄ est simplr vnū, vt nec sit in potētia plura, quē admodū punctū, et alia indiuisibilia. Que tñ, cū non sint quāta, improprie dicunt vnū numero: s; dicuntur vnū: q; quodlibet ab alio distinctū. Secūdo mō illa sunt vnū quozū materia est vna. i. cui⁹ pres sunt cōtinue: quē admodū lignū et lapis, et quodlibet suppositū quantū. Philosophi isti nō erāt adeo stupidi, vt crederent oīa esse vnū isto mō. s. aut indiuisibile, aut vnū cōtinuū: quippe qui viderēt hoīes nō esse filiu quē genuit, panē quē comedit, aut quē equitat equū: ac deniq; celū non esse terrā. Vnū analogia, p̄ aliud extremū, sunt omnia, que lz non sint eiusdē ḡnis, cōueniūt tñ in vno conceptu formali, in quo habēt aliquā proportionem. Quē admodū omnia entia mūdi possent dici vnū ens: nā rō entis est esse, et iō omnia significātur cōceptu entis: qui simplr de substantia, et scdm̄ quid de accidēti predicat, vt. q. i. super. 4. cap. predicamēto. copiose et plēnitimū. Et si hoc mō dixissent omnia esse vnū, nihil falsū dixissent: nā et Arist. id concedit, et est rei veritas: ac si quis diceret, q̄ hō et eius statua sunt vna res: q; cōueniūt in nomine scdm̄ analogiā. Vnū autē genere sunt illa que sunt sub eodē predicamēto. vt oēs substantie sunt eiusdē ḡnis, et oēs qualitates alterius ḡnis etc. Vnū autē specie (q̄ Arist. solet vocare vnū rōne) sunt illa quozū diffinitio quiditativa est eadē, vt Petrus et Paulus et oēs hoīes sunt hoc mō vnū: qui apud antiquos erat celebratissimus modus loquēdi, dicēte Porphyrō, cōmunicatione specie plures hoīes sunt vnus homo. Et his duobus modis dicebāt isti oīa esse vnum. s. ḡne et specie. Putabant. n. lignū, lapidē, equum, et hominē, celū et terrā, non differre specie, neq; esse cōposita in se ex materia et forma distinctis sp̄e, neq; habere accidētia distincta ḡne: sed differre penes rāz et dēfuz: rotundū et quadratū, albū et nigrū, et alias id genus differentias: que tñ erant modi distincti se habēdi rez. Sicuti hō qui sedet, differt a seipso dum stat: tenendo q; sedēs et sessio sunt eadē res. Itaq; in sūma, ne opus id sit frequenter repetere, cū isti dicunt ens esse vnū, nomine entis intelligūt vniuersum: q̄ Arist. appellat/ q̄ est. Et intelligunt: ita esse vnū, vt nulle eius partes ratione differant. Quozū rationes cap. sequēti cōmemorabimus, licet Parme. multum differētia Melisso. His ceu fundamētis preiactis: q; isti dicebāt omnia esse vnū ens, sumit Arist. primū argumentū contra il-

los a rōne entis: et secundū, a rōne vnus. Proponit ergo in tex. 13. [Principiū autē etc.] i. principiū maxime omnium aptissimū disputationis aduersus istos, sumēdū est ex amplissima significatione entis. Vnde hoc colligitur documentū, nepe q̄ intuitū disputationis sumēdū est a nominū significatione: ne in equiuoco disputatione laboret. Ens. n. multipl. i. analogice dī: alia. n. ratione substantia est ens, alia vero q̄ntitas, aut qualitas, aut aliud quodlibet accidētū. Rursus substantia multa ḡna et sp̄e vniuoce significat, vt hominē, equū, lapidē: potq; accipi vniuersalr et indiuidualr etc. Cū ergo isti dicunt oīa esse vnū ens, q̄nā taliū entiu dicūt esse omnia: an oīa sunt vna substantia, aut vnū accidēs: et si sunt oīa vna substantia, aut vnū animal, aut vnū lignū: et si vnū animal, aut vnus hō, aut vnus equus. Qui. n. diceret domū esse vnū ens, nō sufficēter rōderet nisi diceret in sp̄e q̄ nā ens sit, vlt ad sit vnū determinatū lignum, aut vnus lapis, aut vna figura etc. q; nullus est ens nisi hoc determinatū. Sed posset hic altquis dicere Aristotelē petere principium. Hegarent. n. illi q̄ ens multipl. dicat: q; dicerent omnia esse eiusdē rōnis. Respondeat autē q̄ quicquid sit, vtrū ens analogice, an vniuoce, an equiuoce significet entia: tñ hoc erat manifestissimū, et tunc et receptissimū, q̄ ens significat et substantias et accidētia: et q̄ accipitur in vlt et in particulari. Et ideo nō petit principiu: sed supponit significationē nominis receptissimā: et querit q̄ nā ens sit illud, quod omnia esse dicūt. Subiungit autē q̄ hec omnia sunt impossibilia dictu, vlt q̄ sit vnus homo, aut vna q̄litas etc. Vnde statim tex. 14. et. 15. (quos non erat opus in duo secare) format primā rationē ad probandū q̄ non omnia sunt vnū genere.

Si enim erūt, & substantia, & quale, & quā- tum, & hæc siue separata ad inuicē, siue nō: multa sunt, que sūt. Si vero omnia, aut quā- tum sunt, aut quale, siue cum sit substantia, siue cum non sit: inconueniens est, si oportet inconueniens dicere, quod impossibile. nulum enim aliorum separabile est, præter substantiam: omnia namq; de subiecta dicuntur substantia. Melissus autem: quod est, infinitum esse dicit. quantum itaq; aliquid est: quod est. infinitum enim: in quantitate est. substantiam autem infinitam: aut qualitatem, aut passionem esse non contingit, nisi secundum accidens, si simul & quantitates alique sint. Infiniti enim ratio quantitate vtitur: sed non substantia, neq; qualitate. Si igitur & substantia est & quantum, duo & non vnum est, quod est. si vero substantia solum sit: nō infinitum est, neq; magnitudinē habebit vllā. quantum enim quoddam erit. Ratio est hæc. Aut ea q̄ sunt in rerū natura sunt substantia et accidēs, puta substantia quāta, vel substantia qualis, aut tñ accidēs sine substantia, aut tñ substantia sine accidēti. Si substantia et accidēs (siue separata sint subiecto, siue non. i. siue quāntitas et qualitas in sint substantie, siue sint sine subiecto) iam ea q̄ sunt. i. entia multa sunt. i. multa genere dīa. Notandū. n. incidēter est hic, q̄ quis hæc auctoritas Arist. magnū habeat momentū ad probandū quantitatē et substā-

Disputatio a nota b inchoanda.

Text 9. xliij.

Text 9. xv.

SVBS tātia et q̄ntitas duo sunt.

Parme. et Melis.

Vnū quadrupl.

Text 9. xliij.

Text 9. xv.

Ens accipit p vniuerso.

tiā distingui tanq̄ duas res: quādoquidē quantitas et qualitas pariter cōparantur ad substantiā, neq̄ ambigā sedm Arist. ambas eodē mō fecerit a substantia, mens tñ eius hic, solū est cōcludere q̄ distinguant tanq̄ duo ḡna predicamētoꝝ (vt cap. de quantitate adnotauimus eodē. n. modo dixisset q̄ substantia et relatio duo sunt, quāuis non sunt due res distincte, sed duo p̄dicamēta formalit̄ distincta, vt. q. 1. de quantitate expo- suimus. ¶ Si vero dicat omnia esse tñ accidens, istud est impossibile: qz nullū accidens est suapte natura se- parabile a substantia. Accidens enim est: quod substan- tie accidit, et de illo denominatiue predicatur. Unde specialiter in textus. 15. dirigit rationem ad uersus ABe- lissum sub hac forma. Omne infinitum est quantum; nā infinitū est quod est in infinitū diuisibile (infinitū in- q̄ ex pte materie, vt isti loquebant: nā infiniti sedm es- sentia, q̄tus est deus, nō est hec diffinitio) sed secundum ABe- lissum, illud qd̄ oia sunt, est infinitū: ergo est quan- tum. Rursus nihil est quantum: nisi per quantitātē, siue n. substantia, siue q̄litas, siue actio, vel quecūq̄ res ali- quā predicamēti est quāta, hoc hēta quātitate: q̄ sedm ABe- lissum necesse est q̄ sint substantia et q̄ntitas: atq̄ adeo repetēdo cōcludit Arist. ea que sunt. i. entia, non vnū, sed duo esse. i. duo rerū genera. ¶ Sed si detur tertius mēbrū. s. q̄ sit substantia sola sine accideṛte, tunc sequit̄ q̄ illa nō est q̄nta, et per q̄ntis nec erit finita, vt ait p̄par- me. nec infinita, vt ait ABe- liss. Potuisset parit̄ inferre, q̄ nec esset qualis, q̄ est contra experientia, sed maluit inferre ad hominē, q̄ non est quāta: cuius contrarium ip̄m in uicti cōstiteri tenentur.

Text9. xvj.

Amplius. quoniam & ipsum vnum multi- pliciter dicitur, quemadmodum & q̄ est: cō- siderandum est quomodo dicunt vnum esse, omne. dicitur enim vnum: aut cōtinuū, aut indiuisibile, aut quorum ratio eadem & vna est ipsius quod quid erat esse. quemadmodū merum & vnum.

In textu hoc. 16. et tribus subsequētibz prosequit̄ tur secundū argū sumptū a rōne vnus. Ut. n. ens, ita et vnū, qd̄ cū ente conuertit̄, multip̄r d̄r. Aut enim ali- qua sunt vnū continuū, ceu ptes hois sunt vnum conti- nuū: aut vnū indiuisibile: aut vnū rōne. i. specie, vt ex- positū supra reliquimus. Non addit vnitatē analogicē: qz illo mō, vt supra dicebamus, nō est incoṛueniens om- nia esse vnū. Neq̄ addit vnitatē ḡnis: qz supra iam ar- guerat nō esse omnia vnū ḡne. Tñū specie appellat ea quoz eadē est ratio. i. diffinitio q̄ditatiua. Velut me- ruz & vinū. Aliū tertus habēt vappa et vinū: sed idē est. Clappa. n. est quodā vnū certe qualitatis. Intelligit enim ponere exēplū in nominibus synonymis, que solū voce d̄ria, eandē rem significāt. vt vestis et tunica. Et in hoc mēbro punctim tangitur sensus opinionis isto- rū. Intelligebant. n. oia esse eiisdē rōnis: ceu tunica & vestis: ita, vt hō & equus et lapis &c. solo nomine differ- rent. Tūc sic format argū. Aut omnia sunt vnū conti- nuū, aut vnū indiuisibile, aut vnū ratione: nullum isto- rum: ergo. In singulis textibus tractat singula mēbra minoris propositionis.

Text9. xvij. QVE stionis ter- tie mā.

Si igitur continuum est: multa est id quod est. in infinitum enim diuisibile: est conti- nuum. CHABET autem dubitationem de parte & toto. fortassis autem: nihil ad orationem: sed ipsam secundum seipsam, vtrum vnū an plura sint pars & totum? Et

quomodo vnum: aut plura? & si plura: quo- modo plura? Et de partibus non continuis: eadem est ratio. Et si totū vnū, vtraq̄ est ve- lut indiuisibile: quoniam & ipse sibi ipsis.

In tex. 17. probat q̄ oia que sunt in mūdo non sunt vnū continuū: qz si est cōtinuū, partes hēt (est enim con- tinuū diuisibile in seip̄ diuisibilia) q̄ si partes hēt, iam totū et pars sunt duo: qz petrus non est caput: & eadē rōne vniuersum non est lignū, qd̄ est pars vniuersi, & p̄- p̄tis non tñ est vnū. Hō est hec rō intelligēda ac si p̄par- me. et ABe- liss. contrariū dicerent, puta omnia esse vnūz continuū (non. n. erāt adeo ceci, sed qz dixerant oia esse vnū, intēdit oēs modos vnus impugnare: ita n. p̄ oēs numeros solet p̄hos redarguere. ¶ Est verū sub obs- cura rō hec Arist. & quā interferit dubitationē, facit eā obscuriorē. Aut. n. de toto & pte dubitationē eē, an sint idē. Hō quidā q̄ hec dubitatio (inquit) ad rem presentē pertineat: sed qz per se res est dubia. Ac si dicat q̄ isti non asserēbant oia esse vnū continuū, & ideo redargue- re illos q̄ totū et pars sunt duo, nō est ad rem. Vel for- te argū hoc militat etiā contra illos. Hō q̄ ponerēt oia esse vnū continuū: sed alia rōne vt paulo post. tex. 21. ex- plicabimus. Sed d̄r nō esse ad orationē. s. presentē, vt ait. Simplicius qz est problema dialecticū: qd̄ physiciis non erat interferendū. Est ergo dubiū per se an totū et pars sint vnū, et quomō sint vnū, aut quomodo plura. Hā si pars (inquit) est idē toti, sequit̄ q̄ partes inter se sūt idē, vt si caput est idē petro, et pes est idē petro, se- quitur q̄ caput est pes. Quēcūq̄. n. sunt eadē vni ter- tio, sunt eadē inter se. ¶ Sed ad euidentiā huiusliterē notandū est q̄ Arist. nunq̄ hic cogitauit disputare an partes simul sumpte sint totū (in quo vel ego, vel mul- ti qui oppositū sentiunt, grauit̄ de capimur) sed solum an totū et singule partes seorsum sint vnū. s. vtrū p̄pe- trus et caput sint vnū. ¶ Sed ais quomō hoc indubiū poterat cadere: si. n. petr⁹ et caput essent vnū, p̄petrus esset caput, qd̄ nemo sane mētis cogitare vnq̄ potuit. Rūdetur q̄ qui non sunt versati in Arist. fallunt hoc ar- gumēto. Etenim apud antiquos, immo in vera signifi- catione nominū. a. et. b. esse vnū: nō sem̄p̄ requirit q̄. a. sit. b. ceu. p̄petrus est hō, & est aial: satis. n. est q̄. b. non habēat vnitatē distinctā ab. a. et ideo p̄petr⁹ et caput sunt vnū, qz cū caput sit ei actu vnū, non habet distin- ctā vnitatē. Quā p̄pter petrus et caput sunt vnū actu, & duo in potētia. Quare lz caput non sit p̄petrus, est tñ actu vnū cū petro. Et ideo ait Arist. dubiū esse quo- modo totū et pars sint vnū, et quomō plura. Quasi d̄- cat: aliter sunt vnū, & aliter plura. Unde non cōcedit̄ simplr̄ q̄ pars est idē toti. i. q̄ pars est totū, non valet illud sophisma. Caput est vnū p̄petro, et pes est vnum eidē petro: ergo caput et pes sunt vnū inter se. Et ita in- telligendus est hic. S. tho. vbi ait, q̄ si ambe partes po- nant esse simplr̄ idē toti, erunt idē ad inuicē: non enim intelligit collectivē, q̄ si oēs partes simul sumpte sunt totū &c. vt aliqui putant, dicētes proinde secundū. S. Tho. q̄ partes simul sumpte non sunt totū (qd̄ tñ. S. Tho. non somniauit sed solum dixit q̄ si diuisiue ambe partes. i. quelz medietas est idē toti, vna esset altera. Colliḡ ergo q̄ quelz pars est vnū toti, immo due me- dietates sunt vnū totū: sed nihilominus quelz pars est alia a toto, qz non predicat̄ de toto in recto. Unde Lō- mentator, et p̄philopo. et Themist. et Simplicius. ex- presse aiunt non valere hoc sophisma. Quēlz pars est alia a toto. q̄ oēs simul sunt aliud a toto: immo oēs si- mul ptes (inquiunt) sunt totū. Lō hāc literā tot verbis tractauimus, qz de hoc facimus quēstionē tertiā, qua ostēdimus totū nō distingui a partibus simul sumptis, cuius cōtrariū multi p̄uant Arist. sensisse. ¶ Restat tñ

Text xvij

Text xvij

serupulus in litera vbi habetur q̄ eadē est rō de partib⁹ non cōtinuis. Videtur. n. q̄ in aceruo lapidū verū non sit q̄ lapis et aceruus sint vnū: siquidē vnusquibet lapis hēt distinctā vnitatē. ¶ Ad qd̄ tñ rōndetur, q̄ intelligitur de partibus nō cōtinuis, faciētibus tñ vnū artificū, ceu sunt ptes domus: que lz singule in gñe entis habeant vnitates distinctas: et per p̄ns sint actu plures substantie, tñ qz faciūt vnā domū, que dicit vnā formā, illa rōne quelz pars domus est vnū toti domui: nā in genere qualitatis forma partis non est perse vna, sed faciens vnā formā totius.

Text⁹.
xvii.

¶ At vero si velut indiuisibile: nullum erit quantum, neq; quale. Neq; itaq; infinitum est, id quod est: sicut Melissus dicit. neq; finitum: sicut Parmenides. Terminus enim: indiuisibilis est, neq; finitus est.

¶ In tex. 18. tractat secundā partē minoris subsumptē in principali argumento, vlz q̄ non oia sunt vnū indiuisibile. Itā tunc (inquit) sequeret q̄ illud vnū nec esset finitū, vt ait Parme. nec infinitū vt ait Melissus. Ad si quis arguat tā deū q̄ angelū esse indiuisibiles: et tamen deus est infinitus, et angelus finitus. Rōndetur q̄ isti loquebantur de finito et infinito ex parte materie: qz ponebāt omnia esse vnū principiū materiale: et hoc modo nihil est finitū aut infinitū, nisi rōne quātitatis: de autē est infinite essentie, et angelus finite. Quare punctum (quod hic Aristo. vocat terminū) propriē nec est finitū, nec infinitū nisi negatiue: quia, cum non extenditur, non finitur.

Text⁹.
xix.Text⁹.
xix.

¶ At vero si omnia que sunt, ratione vnū sunt, vt indumentum & tunica: Heracliti orationem contingit ipsos dicere. Idem enim erit esse & bono & malo: & non bono & bono. quare idem erit / bonum & non bonum, & homo & equus. & nō, de eo q̄ vnū sunt quæ sunt, ratio erit: sed de eo q̄ nihil sunt, & talē esse & tanto: idem.

¶ In tex. 19. prosequit̄ tertiū membrū directe contra istozū opinionē, vlz q̄ non oia sunt vnū rōne. Et argumētū est hoc. Si oia que sunt in mūdo essent eiusdē rōnis et diffinitionis, ceu tunica et indumentū, sequeret opinio illa absurda Heracliti, q̄ eadē esset ratio boni et mali. et qz malū includit non bonū, eadē etiā esset ratio boni, et non boni, et sic eadē esset rō duoz cōtradictorioz. Et scdo sequeret, q̄ eadē esset rō et diffinitio hois et equi: qz hō et equus secundū illos nō differūt magis q̄ tunica et indumentū. Et tertio cū eozū que sunt eiusdē rationis, vnū predicat̄ de alio (quēadmodū tunica est indumentū) sequeret. q̄ albū esset non albū, et hō esset equ⁹: et par ratione sequeret, q̄ ens esset non ens et nihil, et q̄ vnū esset plura. Et tunc cōtra illos sequeretur q̄ sicut oia sunt ens, ita omnia sunt nihil: et sicut omnia sunt vnū, ita oia sunt plura. Et. 4. et sequeret (inquit) q̄ talē esse et tāto, idē esset. i. q̄ eadē esset rō predicamēti qualitatis et quātitatis: et per p̄ns quātitas esset q̄ litas: qd̄ est oia predicamenta permiscere. ¶ Notandū est hic q̄ Heraclitus, qz dicebat oia esse incōtinuo motu et fluxu, vt patet. 4. meta. tex. 12. et id qd̄ sit partim est tale, et partim non tale (qd̄. n. calefit partim est calidū, et partim non calidū, sed quodā mō frigidū) assererat subinde (vt p̄ 3o. lib. tex. 13.) idē esse calidū et frigidū, bonū et malū: immo dicebat simplr idē esse et non esse: qz res quocūq; momento est in corūpi⁹ generari. Quē tñ ait Aristo. 4. meta. tex. 9. et. 1. post. tex. 15. solo id verbo dicere, non tñ corde credere. Similia absurda in

feruntur si oia entia sunt eiusdē ratiōis, vt isti dicebāt. Et sunt notanda quatuor mēbra que Aristo. infert contra illos. Primum q̄ contrariū verificaret de suo cōtrario, et contradictoriū de contradictorio: et secundum, q̄ vna spēs verificaret de alia vt equus de homine. Tertium q̄ non ens et nihil, verificaretur de ente: et quartum demq; q̄ vnū generalissimum verificaretur de alio, vt quantitas de qualitate.

¶ Conturbabantur autem & posteriores, quemadmodum & antiqui: ne forte accidat ipsi, idem simul vnū esse & multa. Quare propter & alij quidem ipsum est auferebāt, quemadmodum Lycophon. alij autem: mutabant dictionem. quoniam homo, non albus est: sed albat. neq; ambulans est: sed ambulat. vt ne ipsum est adijcentes, multa faciant esse vnū, tanq̄ singulariter dicto, vno, aut ente.

Textus
xx.

¶ Clarius est inter expositores sensus huius textus vi gestum: existimō tñ sic habere. Causa deceptionis Parmenidis et Melissi, vt ait Aristo. 1. meta. tex. 4. fuit, qz nesciebāt distinguere inter vnū et plura. Et ideo cū vi debant omnia que sunt, conuenire in rōne entis, non aduertebāt sub illa vna rōne posse ab inuicē differre alijs rōnibus specificis inferioribus. Sunt nāq; oia animalia eiusdē rōnis genericę, sub qua tñ sunt spēs plurime. Itaq; deberent cōcedere q̄ vniuersum pōt esse vna ratione vnū, et alia rōne plura. Videt̄ iam ante Aristotele ceptū erat ab alijs aduersus eos disputari, q̄ poterat esse aliqd̄ ens, et vnū, et plura, diuersis rōnibus. Et potissimū id demonstrabant in vno supposito. Est in. petrus. v. g. philosophus, albus, magnus, et sic de alijs accidētibus: quequidē oia sunt vnū supposito: qz illa accidētia nō habent vnitates seorsum, preter illaz quā habent in petro: et tñ substantia et qualitas, et quātitas sunt plura, non solū spēs, sed genere. Postiores ergo discipuli Parmen. et Melissi mox dicus substinētes vno et plura adeo esse opposita, vt qd̄ est aliqua ratione vnū, neutiq; sit plura, succurrebant huic argumēto negātes q̄ in petro sint plura accidētia, que ratione distinguant̄, sed sola substantia. Et qz verbū / est / vī facere distinctionē inter subiectū et predicatū, et denotare existentia predicati, admittebant quidē / est / scdm̄ adiacēs dictū de substantia. s. petrus est / non tñ tertiū adiacēs. s. petrus est albus, aut est phus et c. sed sine verbo affirmabant / petrus albus / petrus phus et c. Alij videntes nō esse enūciationē sine verbo, vtēbātur verbis adiectiuis. s. petrus albus, philosophatur et c. putantes hoc mō substinere q̄ petrus et alia accidentia non sunt aliquo modo plures res, tanq̄ ens et vnū singulariter. i. vno tantum modo dicatur.

¶ Sed multa sunt, quæ sunt: aut ratione, vt aliud est albo esse & musico (idem vero, vtraq; multa itaq; vnū) aut diuisione, quemadmodum totum, & partes. Hic autē iam dubitabant: & confitebātur vnū, multa esse. tanq̄ non contingeret, idem, vnū & multa esse, non autem opposita. est enim vnū: & potentia, & actu. Hoc igitur modo dicentib⁹, impossibile videt̄ quæ sunt, vnū esse.

Textus
xxj.

¶ In textu. deniq; 21. et vltimo huius capituli: patefacit Aristo. istozū ignorantia, manifestans qd̄ idem est, et

nū, et plura, diuersis rōnibus. Et qz in eodē supposito id ostendit duplr: primo, vt mō dicebam⁹, qz in vno supposito sunt multa dīar rōne: et secundo, qz vnū continuū est plura in potētia, cū possit in plures partes diuidi: ait primo qz aliud est albo esse, et musico. i. albedo ⁊ musica, s; sint vnū supposito, spē tñ differūt. Et ideo [vtraq; inquit idē] .i. sunt: et per p̄ns [multa, vnū] .i. ea que sunt multa specie, sunt vnū supposito. Item vnū continuū qd est vnū in actu, diuisiōe est plura in potētia. Subdit aut Arist. qz q̄uis p̄mū modū sophy stice illi cauillabāt, auferentes verbū: tñ secundū modū non poterāt. Et ideo illic titubare et herere ceperunt, quasi inuicti cōfidentes vnū esse multa. i. vnū cōtinuum esse plures partes. Et inde cepit iam labefactari opinio Parme. qui ita putabat vniuersum, esse vnū in ratione entis, vt nullomō esset plura genere aut spē. Ceperunt. n. tūc videre posteriores, qz sicut vnū continuū est vnū actu et plura potētia: ita oia que sunt, sūt vnū in rōne entis, et nihilominus plura sub diuersis rationibus genericis ⁊ specificis. Ait ergo. Arist. qz merito isti confitebantur vnū multa esse: tanq̄ nō cōtingeret inquit idē vnū et multa esse, non autē opposita. Est. n. vnū potentia et actu. Interrogāter legēda est hec negatio. Ac si affirmet. Cōtingit idē esse vnū et multa, non quidē opposita: qz vnū et multa secundū eandē rationem opponūtur, vt habet. s. meta. tex. 15. non tñ diuersis rationibus, vt vnū actu, et plura potētia, non opponuntur. Ex quibus deniq; cōcludit, qz hoc mō dicentibus. i. cōsiderantibus qz id qd est vnū mō vnū, pōt alio mō esse plura: statim videbitur impossibile qd isti dicebant. s. omnia esse vnū. Dic tandē adnotandū est primo qz nō adducit argumentū, qz totū et partes sit vnū et plura, propterea qz isti crederēt vniuersum esse vnū continuū (qd multos hactenus decepit) sed qz decipiebant credētes ea que sunt vnū in rōne entis, non posse esse plura spē vel gñe: cuius cōtrariū a simili ostenditur in toto et partibus. Secundo id p̄sertim adnotandū est hic, quēadmodū Arist. concedit vnū continuum esse plura: ⁊ per p̄ns totū esse suas partes, vt. q. 3. latius disputamus. Sequitur tñ prius caput tertū, vt disputatio cōtra nōnaturaliter loquentes terminetur.

¶ QVO RESPONDETUR RATIONIBVS. PARME. ET MELISSI. CAP. III.

Text⁹. xxxij.

Ita ex quibus ostendunt: solvere non difficile est. vterq; enim contentiose syllogizāt, & Melissus, & Parmenides. Nam & falsa accipiunt & non syllogizantes sunt. Est autem Melissi magis onerosa ratio: & non habens dubitationem. sed vno inconuenienti admissio: alia contingunt. hoc autem: nihil difficile est.

Postq̄ in superiori cap. Arist. confutauit opiniones istorū nōnaturaliter loquentū, in hoc tertio (quod p̄ decē textus distribuitur) r̄ndet rationibus et fundamentis eorū. In primo ergo statim textu, qui est vigessimus secundus in ordine, ait qz nō est difficile soluere ea ex quibus ostēdunt. i. ea argumenta quibus nituntur demonstrare suas opinioēs: vterq; n. tā Meliss⁹ qz Parmenides cōtentiose syllogizat: nā et falsa accipiūt, peccantes in materia: et non syllogizātes sunt, peccantes in forma. Cōtentios⁹. n. syllogismus vt habet. i. elēcho. cap. 2. est, qui apparet syllogizare, non tñ syllogizat. tametsi Melissi ratio magis sit onerosa: qz multis modis

absq; vlla probabilitate peccat: vno. n. inconuenienti dato, plura sequūtur: et ideo nulla est difficultas eius rationem ellidere.

Quod igitur paralogizat Melissus, manifestum est. opinatur. n. accipere, si quod factum est omne, habet principū: qz & id qd non factum est, non habet. Postea & hoc in conueniens: omnis esse principium rei, & non temporis, & generationis non simplicis, sed alterationis, tanq̄ non momentanee facta mutatione.

In hoc textu. 23. ⁊ sequenti r̄ndet Melisso. Itatio nā qz Melissi qua probat oia esse vnū, idēq; infinitū atq; immobile/ erat hec. Quicqd est factū, habet principū: ergo quicquid nō est factū, nō habet principū: sed ens non est factū: ergo nō habet principū. Itursus qd non habet principū, eadē ratione nec hēt finē: quod autēz non hēt principū nec finē est infinitū: ergo ens est infinitū. Deinde. Omne infinitū est immobile (quia infinitū replet omnē locū, et qd mouet acquirit locū in quo antea non erat) sed ens est infinitū: ergo ens est immobile. Postremo. Infinitū esse non pōt, nisi vnū: qz extra infinitū non restat locus vbi sit aliud: est autē ens infinitū: est ergo vnū. Prīmū qd Arist. vt hic debuisse negare, erat minor illa subsumpta, qz ens non est factū: cum omnia entia sublunaria quotidie fiāt et corrūpantur. Attamē quia, vt tex. 13. dictū est, nomine entis is intel ligūt vniuersum, qd scdm Arist. est perpetuū, tanq̄ nō tā admittit illā minorē. Quā ēt (vt in subsequētib; demonstrabit) singularia nō sunt sub rōne entis, s; sub rationibus particularib; hominis, ligni ⁊c. Cū enim nihil fiat nisi ex suo cōtrario, vt ignis ex nō igne, puta ex ligno: et hō ex non homine, s; ex semine, si ens fieret, deberet fieri ex nō ente, puta ex nihilo per creationē: quā philosophi naturales non cognouerunt. Sed de hoc in ferius. Admissio ḡ qz ens nō est factū. Quatuor sūt in hac rōne peccata: quorū duo redarguit Arist. in hoc textu, et duo in sequenti. Prīmo nāq; peccat in forma prime p̄sequētie. Non. n. sequitur. Si id quod factum est habet principū, id qd non est factū non habere principū. Est. n. ac si arguas. quicquid est hō est aīal: ergo quicquid non est hō non est aīal. Aut si argueret cōditionaliter ex opposito antecedētis ad oppositū p̄sequētis. Sequit nāq;. Si hoc est hō, est aīal: ergo si nō est animal, non est hō: nō tñ sequitur. Si hoc est hō, est aīal: ergo si non est hō, nō est animal, licet: ergo. arguere ex opposito cōsequētis ad oppositū antecedētis/ si hoc est factū, habet principū: ergo si non hēt principū, nō est factū: non tñ ex opposito antecedētis ad oppositū cōsequētis/ si hoc est factū hēt principū: ergo si non est factū, non hēt principū. Secūdo ibi [postea] ostendit qz Melissus p̄ter malā p̄nam laborat ēt in equiuoco de ly/ principū. Principū nāq; (quātū attinet ad propositū) accipit triplr: aut p̄ principio tēporis, aut p̄ principio magnitudinis et quantitatis finite: et tertio p̄ principio generationis (non quidē inquit simplicis, sed alterationis.) Quod id adiecit: qz si accipiat gñatio proprie pro introductione forme substantialis, non hēt proprie principū, qz est momentanea: alteratio vero qz est per motū, habz principū. Quā ergo Melissus arguebat, id qd est factū habere principū, et qd non est factū carere principū, verū habebat de principio tēporis et de principio gñationis: qñ vero postea infert id qd non hēt principū et finē esse infinitū, solū est verū de principio magnitudinis. Stat autē id qd non hēt principū tēporis nec gñationis, hēre nihilomin⁹ principū magnitudinis, et sic nō esse infinitū: vt patet

Text⁹. xxxij.

Melissus

gñatio non hēt principū

de celo & d' vniuerso scd3 Arist. Et hoc est qd ait [et hoc incoeuemcs. (.f. reputatū est a d'beliso) nēpe q' ois (.i. vni uersū) sit pncipiū (puta magnitudinis) nō tñ t'p'oris & ge neratōis etc.] Lū inde facto nō sit incoeuemcs. (.f. q' vni uersū sit pncipiū magnitudinis: licet nō habeāt pnci piū t'p'oris nec gñationis. Atq' potuisset Aris adijce re, aliqua que scd3 suā opiniōnē nō sunt facta, hēre ni hilomin' ēt pncipiū a quo depēdēt. vt sunt vniuersuz et intelligētie que sunt secundū eū ppetua, dependent nihilomin' adeo. 3. d. cel. tex. 61. Sicuti perpetue verita tes ceu/ hō est rñsbilis/habēt nihilominus pncipia: vt homo est animal rationale vt habetur. 8. hui'. tex. 68.

Deinde ppter quid est immobile, si vnū est? sicut enim & pars vna cū sit, hæc aqua, mouetur in seipsa: quare non & totum? Postea: alteratio propter quid nō erit. At ve ro: nec specie possibile est, vnum esse, nisi eo ex quo. Sic autem: & Physicorum quidā d' cūt vnū, illo enim mō: non. hō nāq3, ab equo alterū est specie. & contraria: ab inuicem.

In tex. 24. refutat alia duo. Tertio. n. error erat in ferre/ si ens est vnū & infinitū, eē subinde immobile. Itā aq, q' est vna ps vniuersū, mouet i suo loco nāli sine acq'sitio ne noui loci (mare itelligit: qd in suo loco nāli. uit & re fuit) & eadē rōe nihil inueniret q' l3 vniuersū eēt vnū, nec posset mutare locū, nihil' moueret in suo loco scd3 parte. p'eterea qñ localr nō moueret, nihil veta ret, q' min' moueret motu alteratiōis scd3 suas ptes. Quar tū deniq3 peccatū d'belisi erat cū inferebat. Si ens ē in finitū, esset subinde simplr vnū. Itā poterat habere par tes specie differētes: sicut mō, l3 orbis esset infinit', es sent nihilomin' multe species. Sed ad intelligentiā litere, que nimis est cōscissa, notato q' vniuersa corpo ra sunt eiusdē speciei scdm materiā, vt inferius videbi mus. Quicquid sit de celo: cuius materia, vt infra di cemus, est alterius spēi a materia horū inferiorum, se cundū Aristotelē: l3 alij phi putauerint esse totā mate riā vniuersi eiusdē spēi. Differūt tñ partes orbis specie scd3 formas. Et hoc est qd ait [nec spē possibile est vnū esse, nisi eo ex q'] .i. nō sunt oia eiusdē spēi, nisi scd3 ma teriā, ex qua sūt: sic aut quidā phoz dicunt vnū. (.f. esse oia: illo. n. mō. (.f. qd dicit d'belis') nō. Itō nāq3 ab equo alterū quidā est: suntq3 due spēs ab inuicē cōtrarie.

Et ad Parmenidē aut idē mod' rōnū est: & si aliq' alij sunt pprii. Et solutio est: partim q' dē quia mēdax est. partim aut quia nō cōclu dit. mēdax quidē: quia qd est, accipit simplr dici, cū multipl'r dicat. Nō cōcludit aut: qa si sola alba capiātur, significāte vnū albo, ni hilominus multa alba sunt, & nō vnū. nō. n. cōtinuatiōe erit albū vnū: neq3 rōne. Aliud enim erit esse albo: & suscipiēti: & non erit preter albū: aliquid separabile, nō enim qua tenus sepabile est: sed esse, alterū est albo, & ei cui inest. Sed hoc Parme. nō dū videbat.

Soluta rōne d'belis. psequit Arist. soluere rōnē p'ar menidis. Itōc tñ p'mittēdū est hic, q' p'arme. diuer sas cēsēt nōnulli habuisse opiniōes de pncipijs. p'philo po. nāq3 supra tex. 6. dicit q' in illis que scrip sit scd3 alto rū opiniōes tenuit duo esse pncipia. puta ignē et terrā: sed in alijs operib' scd3 ppriā sententiā tenuit oia esse

vnū. At vero alit' exp'sse refert Arist. i. meta. c. 5. vbi ait vtrāq3 esse ppriā opiniōnē p'arme. nēpe q' opinat' est oia esse vnū scd3 rōnē, l3 duo esse pncipia scdm sensū. (.f. ignē et terrā. Itōc est dicere. Quāq3 oia q' sunt in mun do sunt essentialr eiusdē spēi, tñ q' ad sensū experimur ignē inter oia esse maxime actiuū, appellauit causā effi ciētē, ignē: causā p'o materialē, terrā. Itōc aut oia es sent vnū. (.i. eiusdē rōnis specificē, l3 alia id rōne p'baue rit. vt habet. i. de ge. tex. 57. hoc tñ id potissimū sibi per suadebat, vt habet. i. meta. Quicqd est pter ens est nō ens: l3 nō ens est nihil: q' quicqd est preter ens est nihil. It' ursus ens et vnū p'uertunt: q' quicqd est pter vnū est nihil: et p'p'is oia sunt vnū. At q' Arist. hic q' ad p'ar me. idē mod' est rōndēdi, qui ad d'belis. q'z. (.f. in materia peccat, falsa assumēdo: et in forma, male inferēdo. Itōc metū alij sunt p'terea peculiare modi rōndēdi p'arme nidi: sane q' differēbat a d'beliso, nō solū in rōne, sed in cōclusionē: q'z nō ponebat ens, qd est vniuersū, esse infi nitū, vt d'belis. Lūi' rōnē d'fie explicat Arist. i. meta. c. 5. q'z v'z p'arme. ponebat oia esse vnū scd3 formā. (.f. fin rōnē entis, in q' cōueniunt oia que sunt in mūdo, quāz tñ ponebat esse finitā. d'belis. vero poti' sequebat rōnē materie: q'z v'z id qd est factū nō hēt pncipiū et p'p'is est infinitū, vt expositū est. Itōc rō p'arme. primo as sumit falsa et mēdax est, pbat. Arist. q'z accipit ens sim pliciter dici, cū tñ multipl'r dicat. Lūi' vero vt maior p'ar menidis apparentiā hēat, accipiēdū est ens vt signifi cet oia entia mūdi, ac si significaret eadē rōne. Tūc. n. apparētiā hēret dicere q' quicqd nō est ens, est nō ens: sicuti quicqd nō est substātia est nō substātia, et quicqd nō est hō, est nō hō. Quāq3 neq3 tūc esset vera in sensu affirmatiuo, q'z nō ens pro nullo supponit. Sed tñ ad suū ppositū tantū dē faciebat sensus negatiuus: q'z sa tis illi erat si quicqd est pter ens nihil est. At tñ cū ens nō vniuoce: l3 analogice significet entia (pncipiū sub stantiā, et min' pncipiū accidētia) neq3 illā apparētiā hēt. Itā ens simplr dictū supponit pro substātia, et id tñ valet illa maior, ac si dicat. Quicqd est pter substā tiā est nō ens. Quequidē est falsa: nā l3 accidēs non sit ens simplr vt habet. 7. meta. tex. 2. tñ nec simplr est non ens neq3 est nihil: q'z est entis ens. It' p'eterea p'arme. peccat i forma (qd appellat Arist. nō p'cludere) vt. n. p'ria fo: malr cōcludat, dēt in oibus t'ris eiusdē forme v'liter cōcludere. vt. 5. lib. sūmulaz expositū habem': illa tamē p'ria nō valet, si loco dely/ens vt amur hoc nomine/ albū, qd vniuoce sig'cet alba diuisiue sic ens sig'cat entia. Tūc. n. nō sequit. Quicqd est pter albū, est nō albū: q' oia sunt vnū albū: aut cōtinuatiōe. (.i. tāq3 vnū p'tinuū, aut fin rōnē: q'z aliud est esse albo in quātū albo, & aliū suscipiēti. (.i. alia est rō & diffō albedinis, & alia corporis, qd est eius subm. Ad euidētiā hui' rōnis notandū est q' cū Arist. ostēdisset p'rimū peccasse p'armenidē in equocatione entis, vt ostēderet peccare ēt in forma, ac cepit t'rum vniuoce in q' nō cōmitteret p'rim' error. Et hoc est qd ait [albo vnū significāte] .f. vniuoce, & p'te rea vnū diuisiue: ad tollēdū aliā equocationē entis, qd accipit ēt pro vniuerso: in quo maxime sensu hēt appa rentiā q' quicqd est pter ens est nō ens. Et p'terea vt ma ior affirmatiua esset vera, (.f. quicqd est pter albū est nō albū: q'lis nō erat illa/ quicqd est pter ens est nō ens. Ac cepit aut nomē cōnotatiuū, vt in vno exēplo pateface ret q' p'arme. nec cōcludit oia esse vnū cōnotatiuū, ne q3 vnū rōne vt statim videb'. S'cūs ergo Arist. est faces re hęc p'ria. Quicqd est pter albū est nō albū, & quicqd est albū est vnū albū: q' quicqd est pter vnū albū est nō albū. It' vt cōsequi nō esse nisi vnicū albū. In q' maxi me apparet in sufficiētia p'oris p'rie. Itā si ly/vnū acci pio diuisiue, vt cōuertit cū ente, bona est p'ria, & cōclu sio est vera: quippe cui' sc'nsus est q' illd qd nō est vnū al bū nō est albū singulr: sed tñ inde nō sequit q' oia alba

ext. xxij.

Text. xxij.

Ita tñ non hēt pncipiū.

Parme nides.

p'ar. sint tū d'belis. infinit.

collective sint vnu albu. Si tñly/ vnu/ accipiat collectiue, vt facit sensum exclusiuu gra pluralitatis, que admodum in exponibilibus dictum est, tñc pñia nō valet. Est. n. ac si argueret/ oē albu est vnu albu: q̄ tñ vnu sūt alba. i. vnu r nō plura. Et eodē mō peccat pñia Parmenidis. Cōcedim⁹. n. q̄ quicqd est p̄ter ens est nō ens: salte negatiue. i. nihil est. Et cū subsumit oē ens ē vnu, cōcedit si accipiat vtrūq; diuisiue. i. pro singulis entibus: sed negat pñia qñ inferit: q̄ oia sunt vnu. Est nāq; ac si argueret/ De ens est vnu: q̄ tñ vnu sunt entia. i. vnu et nō plura. Et tñ rō Parme. nō cōcludit q̄ oia sunt vnu cōtinuatione. i. vnu cōtinuu. Quid aut nō cōcludat oia esse vnu rōne, pbat Arist. Et vt euidētior sit rō, pcedam⁹ Parmenidi gra disputatiōis nō esse in mūdo aliū ens q̄ vnu albu. Tūc adhuc nō sequit. Quicqd est p̄ter vnu albu nihil est: q̄ oia sunt vnu rōe. Quia aliud inq̄t esse esse albo in quātū albo, et aliud suscipiētī. i. alia erit rō albedinis r alia corpōis subiecti: quāuis albedo nō sit p̄ter corp⁹. i. nō sit a corpōe sepabilis loquitur in lumine naturali nō. n. (inquit): q̄ sepabilis, aliud ē: s; q̄ alia est diffinitio albedinis r alia corpōis. [Hoc aut Parmenides nondū videbat] vtz q̄ id qd est vnu subiecto sit plura scdm rationē et diffinitionē.

Text⁹. xxvj.

¶ Necessē est igr accipere ijs q̄ dicūt qd est, vnu esse: nō solū vnu significare quod est de quo vtiq; predicet, sed & qd vere est, & qd vere vnu est. Accidēs. n. de subiecto quodā dī. quare cui accidit qd est: nō erit. alterum enim est: ab eo qd est. erit itaq; aliqd: qd non est. nō itaq; erit aliq̄ in existens: qd vere est. nō enim erit entī ipsi, esse: nisi multa, qd est, significet, sic vt sit aliqd, vnu quodq; sed supponitur quod est: significare vnu.

¶ Postq; Arist. mōstrauit pñiam Parme. non esse formalē, psequit ostēdere q̄ neq; in suis trīs materialr cōcludit. Et in hoc tex. et sequēti ostēdit q̄ nō cōcludit omnia esse vnu, tribus rōnibus. At q; litera hec aspera est et cōfusa: notandū est q̄ istud cōplexū qd est/ tñ valet apud Arist. quantū ens, gnāliter dictū, vt predicat de substantia et quodā mō de accidētibus. S; cū ait/ qd vere est/ intelligit ens simplr, vt solū dī de substantia, que simplr est ens: nā simplr esse, idē est qd subsistere. Intēdit ergo Arist. hāc primā rōnē. Quā Parme. dicit/ quicquid est p̄ter ens est nō ens/ aut accipit ens a parte subiecti pro solo accidēte, aut pro sola substantia, aut indifferēter pro vtroq; nō pōt accipi pro solo accidēte, nec pro sola substantia: q̄ accipit indifferēter p vtroq; r per pñs qñ cōcludit oia esse vnu ens, ly ens includit plura scdm rōnē, puta substantiā et accidēs. ¶ In hoc textu pbat primā partē minoris. s. q̄ nō accipiat hic ens pro solo accidēti, duplici rōne. Primo q; cū substantia sit id qd vere est. i. pprie ens, accidēs vero solū est id de quo ens quodā mō predicat. s. scdm quid, nō debēt isti accipere/ vnu/ vt significet qd est. i. ens, de quo vtiq; (i. quodā mō) predicat, puta accidēs: s; vt significet id qd vere est. s. substantiā, et qd vere vnu est: nā enset vnu cōuertunt. ¶ Secōdo probi idē. Si ens a parte subiecti accipiat solū pro accidēti, cū accidēs sit id qd dī de subiecto, sequit q̄ id cui accidit/ qd est. i. subm cui cōuenit accidēs, qd est ens, esset nō ens: nā si solū accidēs est ens, et quicqd est p̄ter ens, est nō ens, sequit q̄ substantia nō erit. i. erit non ens et nihil: q; substantia est alterū ab eo qd est. i. ab accidēte, qd est ens ¶ erit itaq; aliqd qd non est ¶ i. tūc nō ens, puta substantia, erit ens. s. albu. Albedo. n. que tūc solū esset ens, p̄dicaret in cōcreto de substantia, que esset nō ens: et sic vnu cōtradictoriū predi-

care de alio: qd est absurdū. Et pretereā sequeret q̄ id qd est. s. accidēs, nulli inexistere, et cū esse accidentis non sit nisi inexistere, sequeret q̄ accidēs simplr nō esset. Quā sequeret alia cōtradictio, nēpe quid qd est. i. ens, nō haberet esse. Sequit ergo (inquit q̄ nisi id qd est. i. ens, multa significet, puta et substantiā et accidēs, nō pōt ens, quod est accidēs, habere esse. Isti autē dicunt q̄ ens non significat nisi vnu: ergo nullatenus possunt dicere q̄ illud vnum sit accidēs.

¶ Si igr Q V O D vere est, nulli accidit, sed illi aliqd: magis quod vere est, significat qd est q̄ qd nō est. Si. n. erit qd vere est, idē et albu, albo autē esse nō est, qd vere est (neq; .n. accidere ipsi possibile est: qd est. nihil. n. qd est, est: qd nō vere sit) nō ergo qd est: albu est. nō sic aut, vt aliqd nō sit, sed omnino nō sit: erit, qd vere itaq; est: nō ē. verū. n. est dicere: qd vere est, albu esse. hoc aut: nō qd est, significabat. quare & si albu significat, & qd vere est: multa ergo significat, qd est.

¶ In hoc tex. 27. pbat scdaz r tē eiusdē minoris. s. q̄ ly ens nō significat illic solā substantiā, eadē rōne. Et resūmit p̄ cōclusionē supioris rōnis. Si igr inq̄t qd vere est. i. substantia que simplr est ens, nulli accidit, s; alia accidit illi, sequit q̄ cū dī/ q̄ quid est p̄ter ens est nō ens/ id qd vere est. i. substantia, magis significet p ly ens, qd est subm, q̄ p ly nō ens, qd est p̄dicatū. Atq; q ly ens non solā substantiā, sed et illic accidēs significet, pbat. Hā si ens solū accipit pro substantia, tunc cū accidēs sit aliud p̄ter ens. i. distinguat a substantia, sequit q̄ sit non ens: et cū accidēs, puta albedo in cōcreto, predicet de substantia, cū dicim⁹/ ens est albu/ sequit idē qd p̄ter. s. q̄ id qd nō est, p̄dicabit de eo qd est: et p pñs vnu cōtradictoriū p̄dicat de alio. Est autē litera adeo implexa, vt fere syllabatim sit ordināda. [Si. n. inq̄t qd vere est, idē erit et albu. i. si subā, q̄ pprie est ens, sit et alba. albo autē esse nō est, qd vere est. i. albedo tñ nō sit de ens scd; Parme. siquidē est p̄ter substantiā, neq; .n. accidere ipsi. s. albedini pōt qd est. i. nō pōt ei accidere vt sit ens. [Nihil. n. qd est/ est qd nō est. i. nulli pōt accidere vt sit nisi vere sit ens. Sequit q̄ albu nō erit qd est. i. nō erit ens. [Hō sic aut vt aliqd nō sit, s; oio vt nō sit ¶ i. nō solū albedo nō erit ens simplr (nā hoc verū est) s; neq; oio erit ens. i. neq; erit entis ens. Quā cōcludit q̄ si substantia est ens, et accidēs nō ens: id qd vere est, nō est. i. ens, est nō ens r nihil: nā verū est dicere id qd vere est. i. subā, albu eē: hoc aut. s. albedinē, nō qd est. i. ille trīs nō ens/ significabat ¶ q̄ res et albu significat, et qd vere est ¶ cōcludit q̄ si qd est. i. ens significat albu. i. accidēs, et qd vere est. i. subā (qd quidē est necessariū ad saluā dū veritatē istius/ ens est albu) sequit q̄ ly ens in materia Parmenidis multa significat, et per pñs cū cōcludit omnia esse vnu, illic vnu cōprehendit multa scdm rōnē. s. substantiā r accidēs.

¶ Neq; igitur magnitudinē habebit quod est: siquidem quod vere est, est, quod est. vtriq; enim partium: aliud est esse.

¶ Hec est scda rō supra a rōnib⁹ toti⁹ et partis. Est hec. Si oia essent vna subā in sensu Parme. itaq; nullomō essent plura, sequeret q̄ neq; haberet magnitudinē: et p pñs neq; esset finitū, vt ipse cōcedit. Hā si hēret magnitudinē, iam essent totū et pars: r per pñs plura scdm rōnē. Dia. n. tria argumēta Arist. cōtendūt pbat q̄ oia sint plura scd; rōnē, Parme. nāq; nō negabat vniuersum

Text⁹. xxvj.

Text⁹. xxvj.

uniuersum esse plura scđz partes quantas, sed scđm rationē. Et id ait Arist. q̄ totū et pars nō solū sunt plura in potētia scđm diuisionē quātitatis, sed plura quodā mō scđz rationē. Alia. n. quodā mō est rō essendi totū et alia partīs: nā esse totius est per se subsistere et esse partīs est non perse esse: sed in toto. Et hac de causa postq̄ probauit accidens ratione distingui a substantia, quia esse illius est inesse, subdit fere idem de parte: que quāq̄ non sit accidens, habet tamen esse in alio.

Quod autē diuidit̄ qđ vere est, in qđ vere est aliquid aliud: etiā rōne manifestū est. vt hō, si est qđ vere est aliquid: necesse est, & animal, qđ vere aliquid est esse, & bipes. Si enim nō qđ vere est, est: accidētia erunt, aut igitur hominū: aut alicui alij subiecto. sed im possibile est, accidens etenim dī hoc: aut qđ cōtingit esse & nō esse, aut in cui⁹ rōe est hoc cui accidit. vt sedere quidē: velut sepabile. in simo autē est rō naris cui dicimus accidere simū. **A**t qui quecūq̄ in diffinitua ratiōe insunt, aut ex quibus sunt: in rōne horū, nō in est rō totū. vt in bipede, ratio hominū: aut in albo, ratio albi hominū. Si igitur hec hoc se habēt mō, & hominū accidit bipes: necesse est separabile esse ipsum. quare cōtingit utiq̄ nō bipidē esse hominē: aut in rōne bipedis, inerit hominū ratio. sed impossibile est. Illud. n. in illius ratiōe inest. Si autem alij accidūt bipes & animal, & nō est utrūq̄ qđ vere est aliquid: & hō utiq̄ erit accidētū alteri. Sed qđ vere aliquid est: sit accidēs nulli. Et de quo ambo: & utrūq̄, & quod est ex his, dicat̄. Ex indiuisibilibus itaq̄ est oē.

In tota hac litera que est fragmētū tex. 28. cū tex. 29. et fragmēto trigessimū ptinet tertia rō Arist. que p̄inde nō erat diuidēda, vt diuidit̄ a Lōmētatore. Sz id alit̄ eā diuidit, qz alit̄ eā intelligit, q̄ forsā fuerit mēs Arist. vt statim dicem⁹. Rō est hec. Lōcluserat aduer⁹ Parmenidē q̄ lz oia essent p̄ impossibile vnū albū, nihilominus substantia & albedo essent plura scđz rōne: vult iam mō pbare q̄ lz impossibile oia essēt vna substantia p̄dicamētalis, essent adhuc plura scđm rōne, quoz qđz esset subā. Et pbat hoc mō. Dis subā predicamētalis (qđ dixerim ad excludēdū deū) diuidit̄ in gen⁹ et dīiaz, que rōne differūt, & sunt substantie: q̄ hui⁹ p̄ impossibile oia essent vn⁹ hō sine accidēte, adhuc essēt plura scđz ratiōne, puta aial et bipes. Qđ sint plura scđz rōne, p̄z, qz sunt partes diffinitionis, veluti materia et forma, contractū et contrahēs. Quod autē sint substantie (quod Arist. appellat quod vere est aliquid) probat̄ ibi. [Si enim nō qđ vere est.] si ille partes diffinitionis nō sunt substantie, sunt ergo accidētia. Tunc aut sunt accidētia hominū, aut accidentia alij cui⁹q̄ rei: neutrū istoz: ergo nō sunt accidētia. Qđ nō sint accidētia hoīs, probatur: nā accidēs est duplex. s. cōe, qđ pōt adesse & abesse, vt sedere: et itē propriū, qđ est in separabile, vt simū respectu nasi. Atqui accidēs propriū. vt. i. post. tex. 9. visum est, est illd in cui⁹ rōne & diffinitione ponit̄ eius subiectū: simitas. n. est nasi curuitas: sed ille partes diffinitionis neutrū horū accidens sunt respectu hoīs: q̄ sunt

substantie. **I**n tex. 29. probat̄ hec minor. Et probat̄ p̄ rō q̄ nō sunt accidētia propria in separabilia: qz illa (inq̄t) que ponunt̄ in diffinitione subiecti, nō sunt talia, vt in horū diffinitione vicissim ponat̄ subm, vt qz bipes ponitur in diffinitione quiditatiua hoīs, hō nō ponit̄ in diffinitione quiditatiua bipedis: et qz albedo ponit̄ in diffinitione hoīs albi, nō ponit̄ vicissim hō albus in diffinitione albedinis: alias essēt circulus in diffinitionibus, vt si. a. diffinit̄ p. b. z. b. p. a. z sic idē virtual̄ diffinit̄ per se ipsum. At aial et bipes ponunt̄ in diffinitione hominis: qđ hō non ponit̄ in diffinitione illoz: et p̄ his illa nō sunt accidētia eius ppria. Si igitur sunt accidētia hominis, erūt accidētia cōia. Qđ aut nō sunt cōia, p̄z: nā alias sequer̄ q̄ possent adesse et abesse subiecto p̄ter subiecti corruptionē: et sic daret̄ hō, qđ nec essēt aial nec bipes: qđ est impossibile. **Q**đ aut illa nō sint accidentia alicui⁹ alteri⁹ subiecti, pbat̄ Arist. hoc mō. Si tā animal q̄ bipes accidūt alij substantie q̄ hominū, et ipsa nō sūt substantie, sequit̄ q̄ hō ipse ēt erit accidēs alteri⁹: p̄ his tñ est falsum: qz qđ vere est aliquid (i. substantia) sit accidēs nulli. i. nulli accidit: q̄ nec gen⁹ nec dīa sunt alterius accidētia. Probatur sequelā sic. De eo de q̄ ambo. s. aial et rōnale et utrūq̄ seorsum p̄dicatur, necesse est vt id qđ est ex his, puta hō cuius essentia cōstat ex illis, itidē predicet̄ (quicquid. n. est aial rōnale, est hō) ergo si illa sunt accidētia, homo pariter est accidens [ex indiuisibilib⁹ itaq̄ est omne] hoc verbū legendū est nō tanq̄ conclusio asserta ab Aristotele: sed tanq̄ inconueniēs illatum ex opinioe Parmenidis. Ac si dicat, q̄ vt tueatur opinioez suā, videlicet omnia quomodocūq̄ esse vnum, necesse est vt ponat̄ illud esse indiuisibile, et secundum quantitatem (ne alia sit ratio partīs alia ratio totius) et secundū essentiam: ne alia sit ratio generis, et alia sit ratio differentie. Lōmētator vero in illo verbo [Sed quod vere aliquid est] vbi ipse incipit textū trigessimū, existimat incipere nouam rationem Parmenides, qua vult concludere omnia esse vnā substantiā, aqua accidens non distinguitur, et eam esse indiuisibilem. i. ex indiuisibilibus compositā: quia putabat diuisionem continui terminari ad aliqua puncta indiuisibilia ex quibus componitur. At tamen licet hanc ratiōne statim cōmēmoret. Arist. tanq̄ discipulorum Parmenidis, tamen litera Arist. perspicatior est multo in sensu supra exposito, q̄ in sensu Lōmētatoris.

Quidā autem ratiōibus utrūq̄ acquirunt. huic quidem q̄ omnia vnum sunt, si quod est, vnum significat, quod est etiam id quod nō est. Et autem que dissectione procedit: indiuiduas facientes magnitudines.

Post impugnationē Parmenidis recitat̄ Arist. opinioē quorū dā q̄ omnia superiorū rōnū p̄cedebāt, nec illa reputabāt esse inconueniētia. Prīmū nāq̄ inconueniēs in p̄ma rōne fuit, q̄ si ly ens accipiat̄ pro subā & accidēte, tūc essent plura rōe: si autē pro sola substantia aut p̄ solo accidēte, tūc sequer̄ q̄ ens esset nō ens. Lūi r̄sidebāt q̄ ens accipit̄ p̄ sola substantia, atq̄ a deo p̄cedebāt, accidēs simplr̄ essent ens: et p̄ his admittētes q̄ substantia est alba, admittebāt q̄ ens est nō ens. Et hoc est qđ hic ait Arist. q̄ isti acq̄uerūt, si qđ est vnū significat. s. subā, illud ēt esse qđ nō est. i. q̄ substantia est alba: vbi predicat̄ de ente, accidēs qđ est nō ens. **S**ed rō erat q̄ si oia essent simplr̄ vnū, illd nō hēret magnitudinē, et p̄ his esset indiuisibile. Hunc autem respondebant concedentes q̄ sunt aliquę magnitudines indiuisibiles. Et hoc est quod ait Arist. [Et autem] . i. et ratiōis, que ex dissectione et diuisione p̄cedebat, respōdent aliquę esse magnitudines indiuisibiles. Hanc responsonem nō impugnat̄ hic quia lib. 6. ostensurus est continuum non

Textus xxxj.

componi ex indiuisibilibus. Priorē rñsionē redarguit in
ter. sequenti q̄ est trigessim⁹ p̄m⁹ ⁊ postrem⁹ hui⁹ capitis.
Manifestū autē est qd̄ nō verū est, q̄ si vnū
significat qd̄ est, ⁊ nō possibile est simul cō
tradictionē esse: nihil erit qd̄ nō est, nihil em̄
phibet: vt id qd̄ nō est, nō simplr sit nō ens:
sed sit nō ens aliqd̄. Dicere quoq; q̄ nisi pre
ter. ipsum qd̄ est, aliqd̄ erit aliud, vnū oīa fo
re: incōueniēs est. Quis. n. nouit: ipsum qd̄
est, aliqd̄ esse, nisi qd̄ vere est. Si autē hoc ita
est nihil sic prohibet multa, quod est esse, si
cut dictū est. Quod igitur sic vnū esse quod
est, impossibile sit: manifestum est.

Ad intelligētiā hui⁹ text⁹ notandū est q̄ Themisti⁹
et Philopo. cēsent hic Aristotelem subnotare platonis
eos, qui credebāt ens solū affirmari de formis et potis
simū de ideis, per quas cōposita actu sunt: materiā ve
ro simplr appellabāt nō ens. Et id dicebāt cōpositū cō
stare ex ente et nō ente. S. Tho. cōformit magis litere
credit insinuari hīc eosdē platonicos, qui accidēs cēse
bāt simplr esse nō ens. vt. 6. meta. tex. 4. insinuat Arist.
Fateor tñ nullā mihi oīum quas viderim expositionē,
plene satisfacere in hoc loco. Sed hoc mō, ni fallor, lite
ra sit lucida. Duas nāq; contrarias opiniones v̄ mihi
Arist. refellere. Discipuli. n. Parmenidis, vt colligere
quisq; pōt ex dialogo Platonis sophista nomine, vbi d̄
ente et nō ente differit, substinebāt oīa esse vnū, suppo
sito q̄ nō sint cōtradictoria vera, isto mō. Opinabatur
ens esse simplr vniuocū et solū significare substantiam
que p̄ se subsistit. Et arguebāt q̄ accidēs esset simplr nō
ens: nā si esset ens: cū ens simplr idē sit qd̄ substantia: tūc
accidēs esset substantia: et q̄ perse manifestū est accidēs
nō esse substantiā, tūc accidēs esset substantia et nō es
set substantia. Ad si accidēs (aciebāt) simplr est nō ens, ni
hil est. Et sic substinebant oīa esse vnū. s. oīa conuenire in
vnica rōne entis. Platonici vero p̄cedebāt quidē ens
solā substantiā significare. (Plato. n. ponebat ens vni
uocū ḡnālissimū substantie, et nullomō significare acci
dēs.) Attū vt rñderēt rōni Parmenidis dicebāt hoc so
lo mō posse negari oīa esse vnū, si p̄cedat q̄ aliqd̄ sit p̄
ter ens. qd̄ sit nō ens: et nihilo⁹ sit aliqd̄: q̄le est accidēs,
et materia p̄ma: que simplr sunt non ens, q̄ non sunt
substantia: et nihilo⁹ sunt aliqd̄. Arist. vero vtrāq; repu
tat opinionē absurdā: et medio mō incidit. s. q̄ ens non
solā substantiā significat, sed est analogū significās sub
stantiā principr, et accidēs per attributionē ad substā
tiā. Et id accidēs nec simplr ē ens, nec simplr nō ens: s;̄
medio mō est ens sc̄d; qd̄. i. entis ens: et ita dicit inferr⁹
de mā p̄ma q̄ est ens nō simplr, s;̄ ens in potētia. Et hoc
mō euitādo opinerēt et Parmenidis et Platonis sal
uat q̄ nō oīa sunt vnū. i. eiusdē rōnis. Refellēs ḡ p̄mā
opinionē ait manifestū est q̄ nō seq̄r si vnū siḡcat qd̄ est
(.i. si ens simplr dictū siḡat solū substā) et nō est possi
bile simul contradictionē esse, nihil esse qd̄ nō est. .i. accidēs
qd̄ est nō ens, puta nō substantia, nihil esse simplr. Ad 2
nihil phibet vt qd̄ nō est (.i. accidēs) non sit simplr non
ens: sed sit nō ens aliqd̄. .i. nō substantia. Itaq; accidēs
nec simplr est ens, nec simplr nō ens: s;̄ est nō substantia,
que simplr est ens. Ad hoc ibi dicere quoq; refellit so
lutionē Platonis. Et ordināda est scilicet. Inconue
niēs quoq; est dicere q̄ oīa erūt vnū, nisi ponat aliqd̄ ef
se simplr aliud, p̄ter ipsum qd̄ est: nā accidēs qd̄ est p̄
ter substātiā: nō est simplr aliqd̄: sed sc̄d; qd̄. Et hoc est
qd̄ p̄bat dicēs. Quis. n. nouit. i. q̄ intelligit, ipsū qd̄
est. i. ipsum ens, aliqd̄ esse, nisi qd̄ vere est. Quasi dicat
nullus hoc dicit. Lū ḡ accidēs nō simplr sit, nō est dicēs

talus aqua p̄m

dū illud esse aliquid: sed (vt ita dicā) alicuius aliquid: si
cut est/entis ens. Concludit ḡ Si autē hoc ita est] v̄
q̄ ens simplr dicat de substātia et sc̄dm quid de accidēs
te, nihil sic phibet, qd̄ est. i. ens, multa esse: sicut dictū
est. Itaq; adeo id qd̄ est. i. vniuersum, sic vnū esse. s. rōne
vt Parmenides dicit, impossibile est. Sequitur hic.
questio tertia super tex. 17. vtrum totum zc.

DE PRINCIPIIS CONTRA
NATURALITER LOQUEN
TES. CAP. IIII.

TAUTEM physici dicūt: duo
modi sunt. Hi enim vnū faciētes
quod est corpus subiectū, aut triū
aliquod, aut aliud quod. est igne.
quidē densius, aere vero subtilius: alia gene
rant dēnsitate ⁊ raritate, multa faciētes. hec
autem, q̄ sunt contraria. Vniuersaliter autē
excessus, ⁊ defectus: sicut magnū dicit Pla
to, ⁊ paruū, nisi q̄ hic quidem, hec facit ma
teriam. vnū autē: speciem. Alij vero: vnū
quidem, subiectum, materiā. contraria aut,
differentias ⁊ species. Quidā autē ex vno,
in existentes. contrarietates segregant, que
admodū Anaximāder dicit. Et quicūq; etiā
vnū ⁊ multa dicūt esse que sunt, sicut Empe
docles, ⁊ Anaxagoras. Ex cōmixtiōe nāq;
⁊ hi segregant alia. Differunt autem ab
inuitē: eo q̄ ille circulationem facit horū.
hic autem, semel. ⁊ hic quidem, infinita, ⁊
similes partes habentia, ⁊ contraria. Ille ve
ro, vocata elementa solum.

Subsequēter post disputationē cōtra eos qui nō na
turaliter loquūtur, in hoc cap. quarto, qd̄ nouē textus
cōplectitur, subsequit sermo aduersus naturaliter lo
quentes: nēpe qui nō negant, vti superiores, sed admit
tunt motū rerū naturalū, cuius principū est natura.
Ihos inquit Arist. bipartitos esse. Priorēs nāq; vnicū
ponētēs principū, oīa dicunt inde fieri sola rarefactio
ne aut cōdensatione. Posteriorēs vero negant adhuc
motū rarefactionis et cōdensationis: sed dicūt oīa fieri
per segregationē ab vno principio, vbi oēs res sunt p
mixte. Ad istarū dñiam opinionū intelligendā: notā
dū est vt supra quistione. i. dicere cēperā q̄ primus om
niū philosophorū fuit Thales: primus inq; septē sapien
tū: que Arist. i. meta. cap. 3. appellat principē hui⁹ phi
losophie. Hic sc̄dm aliquos fuit olympiade. 10. tempore
Romulū: secundū alios natus est olympiade. 35. et mor
tuus olympiade. 58. Olympias vna quatuor cōplectit
annos. Illis annis trecētis ab olympiade. 30. vsq; ad cē
tesimā qñ natus est Arist. floruerūt oēs isti phi. Thales
ḡ posuit principū oīuz res esse aquā. Lui (vt. 4. li. acad.
q̄st. ait Cicero) sex reliqui sapientes p̄fererūt. Quoru
nomina sunt Pittacus, Anaximandrus, Solon Atheniē
sis aut Salaminus Chilon Lacedemonius Bias prie
neus Periander corinthius Cleobullus Lydius. Sed
tamē Anaximandro (inquit Cicero) id persuadere nō
potuit. Arist. i. meta. dicit Thaletē hanc opinionē tras
pisse ab antiquioribus poetis. s. orphēo et alijs, qui theo
logizabant Tethym et oceanū parentes fuisse omniuz
rerum. Tythea enim a thozē Beroso lib. 2. nomē fuit

Textus xxxii.

Thales.

Septē sa
pientes.

vrozis hoc: que in noticia gētū fuit prima. Et id hoc
 celum dictus est et Tethys. trā: qz oīuz parētes fuere.
 Aut forte isti qz ab egiptiis in p̄fusso audierāt illud in-
 tiū legis, qd in p̄ncipio factū est celū et terra, et spūs dñi
 ferebat sup aquas, hanc fabulā de terra et aqua finxer-
 ſūt. Addit Arist. Thaletē suā opinionē cōfirmasse: qz
 videbat nutrimentū oīuz rez humidū esse, vt pz de nu-
 trimēto plātar, atqz adeo hoīum: qzū vita p̄sistit in ca-
 lido et humido. Un̄ semē oīuz viuētū nāz humiditatis
 dēt participare. ¶ Anaximenes vero ēt mīlesī⁹, eo for-
 te qz p̄ncipiū rez dēt esse maxime insensibile (vt pz de
 materia et forma q̄ p̄ se nō sētunt) posuit p̄ncipiū esse
 aerē, q̄ est inter elemēta minus sensibilis. Et p̄sertim qz
 aīalia anhelitu viuūt et viuētia plurimū in aere creāt.
 ¶ Heraclitus aut̄ posuit ignē: aut qz p̄ncipiū dēt esse
 maxime duratiōis, et maxime actiuitatis: que p̄sertim
 inter elemēta cōpetūt igni. Alij vero posuerunt quodā
 mediū inter aquā et aerē, aut inter aerem et ignē. Lu-
 thoiē huius opinionis Philopo. et Them. dicūt fuisse
 Anaximandrū. Sed certe hoc stare non pōt: qz opinio
 Anaximādrī cōtinuo subiungit ab Arist. longe alia: et
 ideo forsan mutātū est nomē apud Them. et Philop.
 Hi oēs cōueniēt quidē cū Parmenide et Melisso,
 et in hoc qz ponebāt vnū esse p̄ncipiū rez, et in hoc p̄-
 terea qz ponebant illud esse ens actu cōpletū vt est qd̄z
 elementū. Un̄ pariter cōcederēt oīa esse aquā aut aerē
 aut ignē. Differēbāt autē, qz nō ponebāt formas sub-
 stāciales distinctas sp̄e, admittebāt tñ formas accidēta-
 les. s. raritatē et densitatē, vtz q̄ illud p̄ncipiū per rari-
 tatē. v. g. sit caro aut lana, et per densitatē sit ossa aut
 ferrū. Quas subinde formas et a substātia et inter se di-
 cebāt rōne differre: atqz adeo nō oīa esse vnū rōe, vt alij
 opinabant. ¶ Subdit Arist. inter istos et Platonē et cō-
 uenire quodā mō et differre. Nā tā isti q̄ Plato pone-
 bant magnū et parū p̄ncipia rez: isti quidē formalia,
 Plato nō mālia. Vbi sciendū est qz fm Platonē p̄nci-
 piū formale oīuz rez erat idea: agentia vero nālia ni-
 hil agūt q̄ disponere materiā per raritatē, vbi sub ma-
 iori quātitate minus est de materia, aut per densitatē
 sub minori quātitate plus est d̄ mā: et tñc p̄ncipia causa
 efficiēs inducit formā: que est p̄ncipatio idee hoīs, aut
 equi rē. Un̄ magnū et parū aiebat dispōnes esse mate-
 rie ad recipiendū formā. Isti vero ecōuerso supponētes
 vnū p̄ncipiū māle dicebāt, raritatē et densitatē esse, si-
 cut formas rez. Hoz opiniones missas hic facit Arist.
 tanqz parū ad rem p̄tinētes: de quibz. i. meta. amplior
 est sermo. ¶ Alij vero inquit Arist. dicūt formas substā-
 tiales rez esse cōtrarias et diuersas: in quo iam ad ve-
 ritatē vt cūqz allucinabant. Negabāt tñ et gñonē et al-
 terationē. Ad quoz noticiā, qz hoz hacten⁹ opinōes
 vir vsqz expositas vidi, cōsiderandū est qz Anaximāder
 milesī⁹ et eius et coetane⁹ fere Thaletis, fuit prim⁹
 qui dixit p̄ncipiū oīum rerū fuisse vnū infinitū chaos
 vt Li. 4. lib. acad. q. annuit. A quo et Anaxagoras et se-
 re poete id susceperē. Sed qz Anaxagoras copiosius id
 exposuit, circumferē tanqz opinio Anaxagore: quā sub
 inde hie tractat Arist. Anaxagoras ergo clazomenus
 discipul⁹ Anaximēnis qui fuit auditor Anaximādrī, di-
 xit mundū factū fuisse hoc mō: qz fuerat ab eterno acer-
 uis quidā et cōgeries rez, in quo velut in quodā chaos
 gñā oīa et spēs rerū cōmixta latitabāt. Deus autē quē
 ipse mentē appellabat inde segregauit oīa et suis cuius
 qz locis disposuit. Forſan sub nebula audierat illd ge. i.
 spūs dñi ferebat sup aquas. Un̄ initū phie sue (vt lib. 2.
 refert Laertius) erat hoc. Dia simul erāt: deinde access-
 sit mens, eaqz cōposuit. Quā obrē et Anaxagoras ipse
 appellatus est mens. Et inde Quidi⁹ exordiu⁹ sue meta-
 morphosis de sumpsit dicens, qz ante mare et terras rē.
 vnus erat vultus, quē dixere chaos rē. Disgregatio ve-
 ro fuit, qz infinite particule. v. g. terre separate fecerunt

terrā: et infinite aque fecerunt aquā: et infinite carnes
 fecerūt carnē: et ita de omnibz. Hās particulas appella-
 bat atomos. i. indiuisibilia corpora. Et dicebat esse ho-
 miomerias. i. similes p̄pterea qz sunt partes eiusdem
 rōnis cū toto. Itaqz atomi ligni erant eiusdē sp̄e cū li-
 gno, differētes autē substāntiali sp̄e ab atomis lapidis.
 Facta illa prima disgregatione rerū, agētia deinceps
 naturalia, que vident res nouas trāsmutare et genera-
 re, nihil aliud faciūt q̄ vt atomi que latebāt appareāt.
 Exēpli grā. Cū ignis vertit lignū in cineres nihil aliud
 facit q̄ vt atomi cinerū que latebāt in ligno appareāt
 et atomi ligni lateāt: et cum semē decidit ab aīali, in se-
 mine latēt atomi carnis et ossis et sanguinis rē. que po-
 stea dum apparent, sunt aīal. Enimvero qz videbat ex
 re quacūqz oīa posse gñari et cōtraria ex cōtrarijs. s. ca-
 lidū ex frigido et hoīez ex boue quē cōmēdit: et rursus
 bouē ex hoīe qui cōuersus in terrā p̄ducit herbā quā
 pascit bos, huius causam dicebat esse, qz nō potuit illa
 prima disgregatio rez ita pure fieri, quin in quocūqz
 indiuiduo manerēt adhuc oīum rez atomi p̄mixte: ita
 qz in carne sunt oīuz rez atomi: nisi qz est caro, p̄pterea
 qz atomi tñ carnis apparent. Et id si caro comedatur
 ab hoīe, sit hō: si a leone sit leo: et si cadauer ponat sub
 terra, sit herba: et ita in oībus. ¶ Dicebat tñ illas ato-
 mos indiuisibiles: nō sicuti est punctū vel angelus: sed
 qz nō poterāt diuidi in ptes alterius rōnis: nā lz in car-
 ne. v. g. sunt p̄mixte atomi oīuz rez, tñ in vna atomo
 nō sunt plures atomi aliarū rez. Et id ex illa sola nihil
 pōt gñari: et propterea erat indiuisibilis in se et in sepa-
 rabilis ab alijs atomis. Rursus qz gñones rez putabat
 in infinitū duraturas, ne gñones deficerent, dicebat et
 illud chaos fuisse infinitū, et in quacūqz re latere infinitas
 atomos, nō solū infinitaz rez differētū sp̄e, sed cu-
 iuscūqz rei ēt infinitas. ¶ Hinc sequit⁹ qz Anaxagoras
 nihil ponebat cōpositū ex materia et forma: qz atomi il-
 le nō sunt cōposite: sed sunt sicut principia materialia.
 Et hac ēt rōne dicebat esse indiuisibiles. Hīs atomis
 dicebat mundū esse pleniū: nisi qz nō apparēt: obidqz rā-
 dio solis intrāte per fenestrā apparēt cor: puscula que il-
 lic antea latebāt. Hō qz illa sint atomi, vt aliqui putāt:
 qz atomi nō sunt ab inuicē sepabiles: sed qz sunt corpo-
 ra atomis similia vt per ea quodā mō cognoscamus
 atomos. ¶ Adē fere fuit opinio Anaximādrī: hoc so-
 lo differēs qz Anaximāder dicebat illud chaos fuisse a-
 tomorū causā et initū. Et p̄pterea dicit hic Arist. qz po-
 nebat vnū p̄ncipiū et subm̄ oīuz rez. Anaxagoras nō
 econuerso dicebat qz atomi fuerāt causa et initū illius
 chaos. Et p̄pterea dicit qz Anaxagoras posuit infinita
 principia. P̄ncipio Anaxagore fuit postea Epicuri.
 Democrit⁹, nō vt infra tex. 41. videbim⁹ hoc tñ mō dis-
 ferebat ab Anaxagora, qz dicebat atomos oīuz rez eius-
 dē sp̄e essentialis esse: s. solū accidētāl⁹ positōe. s. et fi-
 gura differre, vt illic explicabim⁹. ¶ Sit vero Empedo-
 cles Agrigētī⁹: quē autē Parmenidis fuisse discipul⁹
 h̄ (vt lib. 8. refert Laertius) quēmebat quodā mō cū istis:
 s. multū dissentiebat. Cōueniebat inqz affirmās itidē
 fuisse vnū chaos, vnū mūd⁹ fact⁹ ē. Differēbat tñ, p̄ncipio,
 qz nō dicebat in rez nā esse nisi q̄tuor spēs rez: que sūt
 q̄tuor elemēta. s. terra, aqua, aer et ignis: q̄ ab illo chaos
 fuerūt sepata. Hec autē elemēta p̄ alterationē inuicē et
 cōmixtionē, faciūt oīa mixta. Itaqz hō nihil aliud est q̄
 aggregatū ex illis elementis. Differēbat scdo vt ait hic
 Arist. [Differūt autē] qz ille. s. Empedocles facit hoz cir-
 culationē. i. opinabat mundū infinities genitū et corru-
 ptū: hic autē. s. Anaxagoras, nō, nisi semel. Et. n. Ana-
 xagoras dicebat mentē fecisse disgregationē. Empedo-
 cles asserēbat duas causas: alterā efficientem: quā ap-
 pellabat litem: et alteram corruptricem: quā appella-
 bat amicitiam. Dicebat enim qz lite disgregāte elemēta
 ex illo chaos, mūdus generabitur: amicitia vero rur-

Anaxime-
nes.

extu
Cxi.
Heraclit-
tus.

Plato.

Anaximā-
der.

Thales.

Anaxa-
goras.

Septi-
mientes.

Atomi.

Democri-
tus.

Empedo-
cles.

fus illa in aceruū cōgerēte, mūdus corūpitur. Et hoc dicebat infinites factū esse et fore. Itaq; ante quācūq; gñationē fuit chaos: et ante quōcūq; chaos fuit ēt gñatio. Hec tot verbis exposuim⁹, ne op⁹ esset, vt sepe retereferē: q̄ tñ necessaria sunt ad subsequētū intelligētā.

Text⁹.
xxxixij.
EX Nihil
hilo nihil
fit.

¶ Videtur autē Anaxagoras sic infinita, opīnari: qm̄ putabat cōmunē opīnionē physicorū esse verā, q̄ N I H I L fit ex eo qd̄ nō est, propter hoc enī, sic dicunt erant simul omnia, & fieri huiusmodi statuerūt alterari. Alij autē, cōgregationē & segregationē.

¶ In tex. 33. prosequit tractare opīnionē Anaxagorē, oīē scđo primū radicē errorū istoz. It̄ adix nāq; fuit duplex fundamentū. Primū illa receptissima sentētia omnīū physicorū. Ex nihilo nichil fit/ que in lumine nāli est verissima, vt q̄nc. 7. apparebit. Agētia. n. nālia virtutē nō hēnt quicq; pducēdi, nisi presupposito subiecto. Sūt nāq; agētia finita: et deducere aliqd̄ ex nihilo/ arguit potentiā infinitā que soli cōuenit deo. It̄ si educere effectū ex aliq; presupposita m̄a et potētia, arguit aliq̄ potentiā: educere ex duplo minori arguit duplam potētia, et ita calculādo educere ex nihilo arguit infinitā. Quia de causa p̄hi nāles creationē, nec subodorari quidē fuerunt sufficientes. Ex illo igitur fundamento oēs p̄hi naturalr loquētes (nā alij iam sunt foras explo si) sibi persuaserūt q̄ oīa entia que sunt, prius fuerūt in aliquo vno subiecto. Quī Thales et alij dicebāt oīa fieri per alterationē. s. per rarefactionē et condensationē: alij vō vt Anaxagoras oīa fieri p segregationē ex vna congerie: cui addebat Empedocles, oīa corumpi per congregationem.

Textus
xxxixij

¶ Amplius autē: ex eo q̄ fiūt ex alterutris cōtraria. Inerāt ergo. **¶** Si. n. oē qd̄ fit, necesse est fieri aut ex ijs que sunt, aut ex hijs que nō sunt, horū autē id qd̄ est, ex ijs q̄ nō sunt fieri: impossibile est (de hac. n. cōueniūt opīnionē, oēs qui de natura) reliquū, iam cōtin gere ex necessitate putauerūt, ex ijs quidē q̄ sunt & in sunt, fieri. sed pp paruitatē magnitudinē: ex insensibilib⁹ nobis. vñ, dicūt oē in omni misceri: p̄pterea q̄ oē ex omni videbāt fieri. apparere autē d̄ria, & appellari altera ab inuicē: ex eo q̄ maxime supabundat, propter multitudinē in mixtura infinitoz. syncere em̄: totū albū, aut nigrū, aut carnē aut os nō esse. sed cuius plurimū vnū quodq; habet, hoc videri esse naturam rei.

¶ Alterū fundamentū sumebāt ex experiētia, vñ q̄ cōtraria fiūt ex alterutris: nā ex calidis videbāt fieri frigida: et ex fructib⁹ terre aialta: et ex aialib⁹ corruptis terrā rē. et inde inferebāt q̄ in omnib⁹ insunt omnia.

¶ Ex his fundamētis formabant rōnē, que ex supradictis itaq; est manifesta. Quicquid fit, aut fit ex ente, aut ex nō ente. i. ex nihilo: nō ex non ente (in quo oēs vnanimiter cōsentiunt) ergo ex ente: ex ente tñ fieri nō pōt nisi id qd̄ fit, antea fuerit: q̄ oīa sunt in omnibus mixta. Sed tñ appellant (aut) altera. i. hō aut equ⁹ rē. Ex eo q̄ maxime supabundat] .i. pp maiorē multitudinē atomoz que apparēt hoīs, iste est hō: et pp multitudinē atomoz que apparēt equi, ille est equus. Syncere .n. idest pure nihil est sola caro, aut solū os: sed propter

maiorē multitudinē atomozū d̄r aut caro aut os. Et vō Anaxagoras nō habebat pro incōueniēti q̄ lz atomi essent infinite, nihil⁹ essent plures carnis q̄ ossis. **¶** Q̄ p̄p̄retū est hic adnotare artificiiū Arist. Intendit. n. ex ignorātia istoz viā parare et sternere ad suam opīnionē. Et. n. illi nō naturalr loquētes peccabant in hoc q̄ nō distinguebant inter vnū simplr et plura simpliciter: cū tñ entia sint vnōmō vnū et aliomō plura: ita et isti naturalr loquētes errabāt, qz nō distinguebant inter ens simpliciter et nō ens simplicr: cū tñ materia vt Arist. docet in fine huius libri, sit mediū quodā putens in potentia. Et ita saluatur rerum generatio que fit, nec simpliciter ex ente, nec simpliciter ex non ente, sed ex ente in potentia, puta ex materia.

Artificiū
Arist.

¶ Si igitur I N F I nitum secundum q̄ infinitum, ignotum est: secundum multitudinē aut magnitudinē infinitum, ignotū quantum quoddam est. secundum speciem autem infinitum: ignotum quale quoddā est. principijs autem existentibus infinitis secundū multitudinē & secundum speciem: impossibile est ea que sunt ex ijs, cognoscere. sic. n. cognoscere, compositum, arbitramur, cum cognoscimus ex quibus, & quot fit.

Textus
xxxv
QV
Infini
titus
est
cognoscibile.

¶ In hoc tex. 35. et sequētib⁹ facit Arist. argumēta septe aduersus quinq; asserta ab Anaxagora. Primū asserēbat in re quacūq; infinitas esse atomos, nō solū sp̄e diuerfas rerū oīuz, sed cuiuscūq; rei ēt infinitas. Contra hoc infert q̄ tūc sequere nullā esse de rebus scientiā: et per p̄s Anaxagorā ipsum de rebus a se ignotis philo sophari. Sequela ostēdit hoc syllogismo. Nichil pōt esse cognitū nisi cognitis principijs ex quib⁹ cōstat. It̄c probat in calce tex. qz tūc cōpositū cognoscere arbitramur, cū eius principia cognoscim⁹. vt tex. 1. ostēdit: sed principia cōpositi, qualia ponit Anaxagoras, non possunt cognosci: q̄ nec cōpositū ipsum. Prob̄ minor. Infinitū ea rōne qua est infinitū, non est cognoscibile, vt si sit infinitū secundū multitudinē aut magnitudinē, non erit cognoscibile scđm quantitātē: et si fuerit infinitū scđm sp̄em, non erit cognoscibile scđz qualitātē: sed principia scđm Anaxagorā sunt infinita scđm multitudinē, qz in carne. v. g. cuiuscūq; rei sunt infinite atomi: et sunt infinita scđm sp̄em, qz infinitarū reruz sunt atomi differētes sp̄e: ergo talia principia sunt ignota, et scđm quantitātē, et scđm qualitātē. **¶** Q̄ si quis rīdeat p̄mē p̄positioni, q̄ ad cognoscendū rem nō requirit cognitio oīuz principioz: nā vt. q. 2. mōstrauimus nō requiritur ad scientiā rei cognoscere oēs eius p̄tes quantitatuas, que sunt infinite: nec oīa accidētia. It̄ videtur q̄ requirit cognoscere oīa principia que sunt in actu, et oēs p̄tes quodāmō sp̄e differētes: vt materiā et formā, sanguinē, colerā, cerebrū rē. et Anaxagoras ponit infinita principia in actu, puta infinitas atomos specie differentes. Q̄ si quis etiā arguat cōtra maiorē secundū syllogismū, q̄ infinitū in quātū infinitū est cognoscibile: vt tēpus lz sit perpetuū scđm Arist. et pariter motus celi, nihilominus de illis est scientia: immo. 3. hui⁹ facit Arist. tractatū de infinito in quātū est infinitū. Respondetur q̄ duplex est infinitū. s. in actu et in potētia: infinitū in actu non est cognoscibile, nisi ab infinita potētia: vt deus qui est infinitus in essentia et perfectione a seipso solo cognoscibilis est (loquimur enim de cognitione perfecta que est rei comprehensio) et ideo infinita multitudo granorum tritici, aut infinitus ignis in magnitudine, possent quidē cognosci secundū essentiam et speciē, que est finita, nō tñ secundū quātitatē:

1. Arg.

2. Et

Duplex
infinitū

T
X

nisi priuatiue per cognitione finiti. Et si essent infinite spes animaliu, non posset distincte cognosci tota natura generica animalis. Et istis modis ponebat Anaxagoras infinitas atomos. Infinita vero in potentia non repugnat esse cognoscibilia in suo toto: perfecte namque cognoscitur quantitas continua, sed singule partes proportionales non distincte cognoscantur. Et hac ratione sed tempus et motus sunt perpetui, nihil obstat quod cognoscantur secundum suam essentiam: sed quantitas infinita non cognoscitur nisi priuatiue per cognitione finiti. Et sub hac cognitione tractat Aristot. de infinito.

te ex quolibet quodlibet, ut ex carne a qua, segregatum, & caro ex aqua, OMNE autem corpus finitum consumitur corporis ablatione finita: manifestum est quod non contingit in vno quoque vnuquodque esse. Remota enim ex aqua carne, & iterum alia facta ex reliqua, segregatione: quis semper minor erit segregata, attamen non omnem excedit magnitudinem paruitate. Quare siquidem stabit segregatione: non omnem in omni inerit, in reliqua enim aqua: non inerit caro. Si vero non stabit, sed habebit semper remotioem: infinita magnitudine, equalia finita inerunt, infinita secundum multitudinem. hoc autem impossibile est.

OMNE finitum per ablationem remanet.

Tertium quod asserbat Anaxagoras erat quod quodlibet est a quolibet separabile. Contra quod formantur tria argumenta. Tertium in ordine est hoc. Si quodlibet esset a quolibet separabile, sequeretur quod in vna quaque re, v.g. in carne finita, esset infinite partes equalles secundum magnitudinem, et non communicantes: quod implicat contradictionem. Aliter equalles quod de proportionalibus non est inconueniens quod sint infinite in quocumque continuo. Ad idam nos non communicantes quod in vno pedali sunt infinite pedalitates communicantes. Ad probationem sequelle supponit prius quatuor dicta Anaxagore. scilicet quod omnia sunt in omnibus: et quod res simpliciter non generantur, sed segregantur, et quod dicuntur a pluri. id est quod res denominantur a maiori multitudine a temporis predominante: et quod quodlibet sit ex quolibet, ut ex aqua caro. Et preterea addit quintum suppositum, videlicet quod omne corpus finitum, ablatione corporis finiti, finities facta, tandem consumitur. Et huius (inquit) manifeste sequitur quod non quodlibet est a quolibet, nec separabile a quolibet. Probatur sequella. Data aqua, ex qua separetur portuicula carnis, et facta prima segregatione separetur secunda portuicula, et deinde tertia, et ita viceversa. Tunc sic aut segregatione stabit. id est tandem cessabit in vltima segregatione: et tunc ex reliqua aqua non erit separabilis amplius caro. Si vero segregationes procedunt in infinitum, sequitur quod infinite carnes equalles abstant in aqua finita. Sed quod offert se statim rursus, quod ille portuicule carnis que separantur non sunt equalles, sed semper separantur minor et minor, hac ratione excludit Aristot. quod quibus pars segregata deest minor, et minor, nihil non excedit paruitate omnem magnitudinem. Quod est dicere: non est possibile separe semper minorem, et minorem sine fine, ita ut quacumque minima separetur, adhuc separetur alia minor: sed necesse est venire ad certam quantitatem partem separetur, que non potest separetur minor: et prius omnes partes separetur debent esse ad minimum illi equalles. Atque adeo si in infinitum procedat segregatione sequitur quod in aqua finita erant infinite carnes equalles. Quod sequitur contra quintum suppositum quod aqua finita per ablationem finitam partium, finities facta, non consumitur.

3. Argm.

Ad hac autem, si omne quidem corpus remoto quodlibet, minimum necesse est fieri, carnis autem determinata est quantitas & magnitudine & paruitate: MANIFESTUM est quod ex minima carne nullum segregabile corpus erit. n. minimum: minima. Amplius autem in infinitis corporibus inesset vti que iam caro infinita, & sanguis, & cerebrum: separata tamen ab inuicem, nihil autem minimum entia & infinitum vnuquodque. hoc autem: irrationabile est.

Textus xxxvii.

EX MINIMO nihil est separabile.

Quartum argumentum eodem tendit. Quia finitum per remotioem alicuius finiti sit minus: si a carne finita

4. Argm.

Textus xxxvi. QVE finis qd te locus.

3. Argm.

Duple infiniti.

Textus xxxvi.

Textus xxxvi. QVE finis qd te locus.

3. Argm.

Duple infiniti.

Textus xxxvi.

separet aqua vel quodcumque aliud ens, erit minor: et si rursum separet, ad huc erit minor: et ita deinceps. Tunc sic: caro et quaecumque res, ut in prima ratione ostendebat, determinat sibi certam quantitatem quoad parvitatem: ergo cum peruentum fuerit ad minimam carnem, nihil erit inde separebile: et per omnes non quodlibet potest a quolibet segregari. Quintam rationem addit, quod secundum Anaxagoram non solum datur infinita, sed infinites infinita in infinitis: ut tripliciter infinitum reduplicet. Probatur, nam si in carne, v. g. latent entia infinita, puta aqua, lapis, lignum, etc. cum quodlibet sit in quolibet, sequitur quod in quolibet illorum infinitorum ad huc sunt rursus infinita: et hoc infinites: quod cum a quolibet semper sine ulla sit segregabile quodlibet, ad huc in quolibet infinitorum, que sunt in alijs infinitis, erunt infinita: et in quolibet istorum tertiorum, ut ita dicam, ad huc erunt infinita: et ita infinites. Ad hanc tamen deo est in opinabile, ut cogitatione ipsa extinguat.

Textus xxxix

Numquam autem segregatum iri: non scietur quidem de deo, recte autem de passionibus. n. inseparabiles sunt. Si igitur mixti sunt colores & habitus: si segregentur, erit aliquid album vel sanum, non alterum aliquid existens, neque de subiecto. Quare inconueniens est, impossibilia querens intellectus: si velit quidem segregare, hoc autem facere sit impossibile, & secundum quantitatem, & secundum qualitatem. Secundum quantitatem quidem, quia non est minima magnitudo, secundum qualitatem autem: quia inseparabiles sunt passiones.

Quartum dictum Anaxagore erat, quod segregatio rerum non potest finire: sed quomodo cum unum separet ab alio, ad huc illud separatum erat commixtum ex pluribus specie differetibus. De hoc format Aristoteles sextum argumentum perfectio ingeniosum: probans quod hoc dictum Anaxagore non est quidem verum in sensu quo ipse accipit, et idem ait Aristoteles, quod non scietur dictum est: verum in alio sensu: et idem recte inquit autem deus. Hic autem sensus pugnat potius contra ipsum auctorem. Etenim uero accidentia sunt et inter se mixta, et cum subiecto: omnia enim accidentia que sunt in petro sunt subiecto unum, tamen quod nec a subiecto, nec a se inuicem possunt naturaliter separari. Si enim daretur albedo aut sanitas seorsum existens (accipit enim preterita forma pro abstractis) tunc sequeretur quod daretur albedo sola sine alio accidente: et preterea sine subiecto: quorum utrumque naturaliter est impossibile. Item enim solum albedo non potest esse sine subiecto, sed nec potest dari ens naturale quod habeat solum unicum genus accidentium: dicitur namque habere quantitatem, et colorem, et grauitatem, aut leuitatem: immo quatuor saltem primas qualitates: sed in hoc sensu verum est quod non terminabit segregatio quin semper in composito maneant aliqua, puta accidentia, permixta: sed tamen hic sensus pugnat contra Anaxagoram dicentem, quod omnia que sunt permixta possunt separari. Tamen sequitur (ait Aristoteles) quod ille intellectus, quem Anaxagoras appellat mentem segregantem omnia fuit inconueniens et absurdum, cum vellet facere impossibile, puta a qualis quantitate separet quantitatem: cum tamen sit dabilis minima qua nihil est separabile: et cum vellet separare qualitatem, i. accidentia a subiecto et ab alijs omnibus qualitatibus: quod tamen naturaliter fieri nequit.

Textus xl

Non recte autem neque generationem accipit eorum que sunt similitum partium, est enim, ut lutum in luto diuiditur: est autem, ut non. Et non idem modus est, ut lateres ex domo, et domus ex lateribus: sic autem aqua & aer ex alterutris, & sunt & fiunt. Melius autem est: pauciora & finita recipere, quod quidem facit Empedocles.

Septimum argum.

Quintum denique quod Anaxagoras insinuat est, quod nihil generatur nisi a suo simili. Arguebat enim quod cum ex nihilo nihil fiat, sequitur ut si ignis generatur, antea erat ignis in illo unde generatur. Et ita in reliquis. Contra hoc format Aristoteles septimum et postremum argumentum. Dicit namque, quod non recte accipitur generationem semper fieri ex similibus partibus ipsi generato. Alii quod namque inquit ita est, ut puta quod fiunt alia entia in actu per diuisionem continuum in quo erant in potentia: ut cum lutum diuiditur in luto: aut cum lignum diuiditur in plura ligna: aut lapis in plures lapides. Sed tamen inquit quod quibus contraria sunt ex contrarijs mutuo, ut lateres sunt ex domo quod domus diuiditur: et rursum domus ex lateribus quod ex illis componitur. Tertium commentatoris habet quod lateres sunt ex luto: sed tamen grece non est nisi ex domo. Hec est altera aliter stare potest. Tult enim uti hac similitudine, quod si lateres sunt ex destructa domo: et rursum domus componitur ex lateribus: ita in naturalibus ex aere per rarefactionem generatur aer: et rursum ex aere per condensationem generatur aqua. Atque adeo ex femine fit plura, vel aial: et rursum ex plura et ex aial fit semine. In quo iam accedit ad propria et veram opinionem generationis. Tamen concludit, quod melius est pauciora et finita principia ponere, ut posuit Empedocles, quam unum ut alij, aut infinita, ut Anaxagoras. Quia obrem. i. meta. c. 3. ubi latius horum tractat opiniones, Anaxagoras inquit etate quidem superior fuit quam Empedocles: operibus vero inferior. Commentator hec ultima verba comprehendit sub textu 41. sed melius est ut relinquatur sub textu 40. cum sint velut superiorum conclusio. Sequitur hic statim questio quarta super textu 36. et textu 38. utrum entia naturalia etc.

DE PRINCIPIIA RERVM NATVRALIVMS INT CONTRARIA. CAP. V.

MNES igitur contraria principia faciunt: & qui dicunt quod sit unum omnine & immobile (et, n. Parmenides calidum & frigidum, principia facit. haec autem, appellat ignem & terram) & qui rarum & densum. ET Democritus, solidum & inane: quorum aliud quidem ut quod est, aliud autem ut quod non est, esse dicit. Adhuc: positione, figura, & ordine. haec autem, genera contrariorum sunt. Positione, sursum & deorsum, ante & retro: figura, angulare in angulare, rectum rotundum.

Textus xli.

Quae sunt fundamentum.

Reprobatis opinionibus antiquorum, aggreditur Aristoteles propria opinionem de principijs naturalibus: quam tribus capitulis exponit. Atque ut finis oculis obiectus hanc faciat literam perspicuam, notandum est intentionem Aristoteles esse statuere tamen tria principia rerum naturalium. scilicet materiam et formam, que realiter distinguunt et rei intrans compositio: neque priuationem, que sola ratione distinguitur a materia et est tamen a quo respectu forme. Et quod veterum opiniones erant in duobus extremis, quorum primi dicebant esse tantum unum: alij vero infinita principia (qua de causa media opinionem Empedocles, tenentis plura esse principia et non infinita, magis probauerat) asserit primum a duobus prioribus, principia esse plura uno: et preterea a duobus alijs, non esse plura quam tria. Utraque tamen propositionem, probat, ut in subsecquentibus videbimus, ex hoc principio quod principia rerum naturalium sunt contraria. Ad primum fundamentum praecipit in hoc 5. cap. quod noue complectitur textum. Probatur autem principia esse contraria primo ex communi sententia et consensu omnium philosophorum, et eorum qui errabant circa principia naturalia: nam isto modo sunt dignitates probande. Est enim dignitas que praecipue est nota apud omnes, et apud contraria alias scientes. Eorum enim quod unum principium posuerunt, alij non naturaliter loquebantur, ut Parmenides. Et iste quodammodo posuit principia

T x

contraria, puta calidū et frigidū: que appellabat ignē et terrā. Philopo. et Themis. dicūt q̄ in opibus scōm p̄cipia sententiā tenuit oīa esse vnū, in alijs vero secū dā opinionē aliorū, tenuit esse duo. Sed melius est dīe, vt ait Lōmentator q̄ vtracq̄ fuit eius opinio, nā dixit omnia esse vnū scōm rationē. i. secundū spēm: sed differ resecundū apparentiā sensus: q̄ alia sunt calida alia sunt frigida: que sunt accidentales dispositiones. Ex quibus vt cōiectoz̄ putabat dimanare oēs differētiās colorū et saporū et aliarū rez, vel (vt. 3. celi author est simpliciter.) Parme. cognouit vnā primā causam et vnū deū: quē solū dixit esse verū ens scōm rōnē et rei veritatē: reliqua vero oīa esse secundū apparentiā quāsdā participationes illius. Quoz̄ diuersitatē significabat nomine ignis et terre. Alij vero naturaliter loqn tes vt Thales qui posuit oīa esse aquā, et Xenophāes qui posuit esse aerē, et Heraclit⁹ qui posuit esse ignē, dixerūt rap et densum esse p̄cipia diuersitatis rerū. Democritus autē, qui posuit p̄cipia infinita, posuit etiā alias cōtrarietates positioe et figura et ordine etc. Notanda est hic dīa inter Anaxagorā et democritū, qui fuit et Milesius, vt Thales, discipulus Anaxagore, et iunior illo. 40. annis: vt lib. 9. refert Aert⁹. Anaxagoras, vt supra visus est ponebat infinitas portunculas similes eiusdē spēi cū ipso cōposito vt infinitas particulas carnis eiusdē spēi, et infinitas ossis alterius spēi essentialis: et ita in ceteris. Democritus vero ponebat infinitas et atomos. i. indiuisibiles particulas: vniuersas quidē eiusdē spēi essentialis, sed forum quatuor differentijs accidentibus discrepantes. Itaq̄ a tomi carnis et lapidis et ligni, et vniuersae que sunt in mūdo, sunt eiusdē spēi. Differentes tñ primo figura, que erat radix aliarum. Erāt enim aliquae atomi circulares, et aliquae angulares. Et hunc continuo subsequebat apud Democritū scōa differentia penes plēnū et vacuū. qd̄ hic dī/ solidū et inane: nā rotunde et angulares non poterāt in cōpositione ita coherere, quin relinquerēt aliquas vacuitates: quas vocabat poros. Et plēnū appellabat ens: vacuū vero, appellabat nonens. Et quanto plures essent pori, tanto res erat rarioz̄ et leuioz̄: vt lana: et quanto pauciores erāt, tanto res erat densioz̄ et grauior. Tertia dīa erat ordinis et positionis. Exēpli grā: q̄ in homine atomi circulares sunt in parte superiori, caput faciūt rotundū: et quia bases a tomoz̄ angulariū sunt in parte inferiori, faciūt plantas pedū planas. Et in equo, q̄ sursum coheūt, anguli pyramidales faciunt caput ad modū pyramidis: et q̄ in pede sunt circulares, faciunt pedem rotundū. Et pyramides acute faciunt dentes, et atomi obtuse faciūt molas. Ex eadem primā dīa censebat dīas aliarū qualitātū dimanare. Et q̄ figura circularis est aptissima ad motū, et ignis est velocissimi motus, affirmabat causam caloris esse q̄ in calidis est maior multitudine atomoz̄ orbiculariū: et q̄ figura angularis est apta ad subsistendum, et frigiditas facit partes substantie consistere, vt p̄ in aqua gelata, putabat atomos quadratas et cubicas esse causam frigiditatis. Ursus a tomos triangulares et pyramidales habētes acutissimos angulos esse causam albedinis (cuius acuties disgregat visum) et saporū acutoz̄. Bases autē obtusas esse causas contrarioz̄ colorū et saporū qui sunt magis obtusi. Hunc. n. in modū atomi illi despiciebāt. Arbitroz̄ eo nō esse hic mentionē factā Anaxagore, q̄ nō ponebat cōtraria p̄cipia que successiue sese expellerēt ab eodē subiecto vt ceteri quippe q̄ opinabatur oīa acūlatere simul in quoz̄: qd̄ est p̄tra naturā cōtrarioz̄ de quo Aristoteles redarguit eum. 1. meta. cap. 5.

Text⁹. Quod igitur contraria quodam modo omnes faciunt p̄cipia: manifestum est. Et

hoc: ratiōabiliter. Oportet enim p̄cipia: neq̄ ex alterutris esse, neq̄ ex alijs, & ex his omnia, contrarijs autem primis: insunt hec: ob id quidē q̄ prima sunt, non sunt ex alijs: ob id vero q̄ sunt contraria, non sunt ex alterutris.

In tex. 42. subiungit rationē, qua coacti sunt antiq̄ ponere p̄cipia quodāmodo contraria. Vit/ quodāmodo quoniā plēnū et vacuū nō sunt proprie contraria: cuz vacuū nō sit quid positiuū. Neq̄ figura circularis contrariae proprie angulari: q̄ figure nihil est contrariū, vt hēt in predicamētis cap. de qualite. Immo nec rarietas et densitas proprie contrarianf: cū nec sint actiue nec cōsēt ex actiuis: s; dicunt contrarie, q̄ sunt forme q̄ nō possunt simul esse in eodē subiecto: aut q̄ vnū est priuatio alterius. Ratio igitur est hec. Neq̄ uenunq̄ nec fiūt ex alijs nec fiūt ex alterutris: sed alia fiūt ex illis, sunt prima p̄cipia: sed prima cōtraria sic se habent q̄ nec fiūt ex alijs nec ex alterutris sed oīa fiūt ex illis: & p̄ma p̄traria sunt p̄ma p̄cipia. Et p̄ cōuersionē/ p̄ma p̄cipia sunt p̄traria. Maior est diffinitio primoz̄ p̄cipioz̄, tā subā q̄ accidētū: eo. n. q̄ sunt p̄ma nō fiūt ex alijs: et eadē ratione nec fiūt ex alterutris. i. alteruz̄ ex altero: q̄ si. a. fieret ex. b. a. non esset primū nec si. b. fieret ex. a. b. esset primū. Preterq̄ q̄ si fierent ex se inuicē, idē esset causa et effectus sui ipsius. Qd̄ autē omnia alia fiānt ex illis habēt eo q̄ sunt p̄cipia prima. Minore vero. f. q̄ prima cōtraria ita se habeāt, probat quo ad duas priores partes, q̄ prima cōtraria, eo q̄ sunt prima, non fiūt ex alijs, et oīa fiūt ex illis: et ex eo q̄ sunt p̄traria, non fiūt ex alterutris. Neq̄. n. frig⁹ ver ti pōt in calozē, neq̄ in frig⁹ caloz. Tertiā probat text. sequēti. Sed notandū est q̄ int cōtraria alia sunt q̄ fiunt ex alijs, et dicunt qualitates secūde. vt colores. f. albū et nigrū: et sapes. vt dulce et amarū: alie sunt qualitates prime. vt caliditas, frigiditas, humiditas, et siccitas, ex quaz̄ cōmixtione et tēperamēto resultāt qualitates secūde. Et ideo iste quatuor sunt simplr p̄ma cōtraria, primaz̄ p̄cipia aliaz̄ qualitātū secundarū. Arguit autē contra rationē hanc. P̄cipia rei naturalis non sunt qualitates, sed partes substantie: contrarietas vero solum cōuenit qualitātibus. vt nō exponebamus: q̄ substantie nihil est contrariū. vt in predicamēto substantie expositū est: ergo prima p̄cipia nō sunt cōtraria. Et hunc sumit argm̄ alterū, q̄ parū facit auctoritas antiquoz̄ ad probandū p̄cipia rei naturalis esse cōtraria: cū illi solū ponerēt accidētia cōtraria esse rez p̄cipia. Et sp̄detur q̄ forma, q̄uis sit substantia, cōtrariatur tamen forme que expellitur: non perseprimo, sed rōne qualitātū primarum quas sibi vendicant: vt forma ignis forme aque. Et eadē rōne contrariatur priuationi sui que p̄sunt in materia aque. Quā nō citat hic antiquos Arist. vt in integritate eoz̄ approbet opinionē: vt paulo post videbim⁹: sed vt eoz̄ confessionē in hoc tm̄ accipiat, q̄ quomōdū q̄ posuissent p̄cipia, oēs tñ ponebant illa esse cōtraria. Hacrōne victi q̄ intelligebāt prima p̄cipia nō debere fieri ex alijs etc. quas cōditiones videbāt cōpetere accidētibus cōtrarijs.

Sed oportet hoc & in ratione cōsiderare: Text⁹: qualiter contingat. Accipiendum igitur est xliij; primū: q̄ omnium que sunt, nihil neq̄ facere natum est neq̄ pati contingens a cōtingenti. neq̄ fit quodlibet ex quodlibet: nisi quis accipiat secundum accidens, qualiter.

enim fiet album ex musico: nisi accidens sit albo aut nigro, musicum? Sed album quidem: fit ex non albo, & hoc non ex omni: sed ex nigro, aut medijs. Et musicum: ex non musico, sed non ex omni: sed ex in musico, aut si aliquid ipsis est medium.

¶ Hic in tex. 43. p. b. t. t. i. p. t. e. m. i. n. o. r. i. s. s. u. p. r. a. p. o. s. i. t. e. s. o. m. n. i. a. f. i. e. r. i. e. x. c. o. n. t. r. a. r. i. s. i. v. n. u. q. u. o. d. q. s. f. i. e. r. i. e. x. s. u. o. c. o. n. t. r. a. r. i. o. s. u. p. p. o. s. i. t. i. s. t. r. i. b. u. s. f. u. n. d. a. m. e. n. t. i. s. n. e. p. e. q. u. o. d. n. o. n. q. u. o. d. l. i. b. e. t. a. g. i. t. i. n. t. r. i. b. u. s. c. o. n. t. i. n. g. e. n. s. i. i. n. d. e. t. e. r. m. i. n. a. t. u. m. n. e. c. q. u. o. d. l. i. b. e. t. p. a. t. i. t. u. r. a. q. u. o. l. y. c. o. n. t. i. n. g. e. n. t. i. i. i. n. d. i. f. f. e. r. e. n. t. e. r. a. q. u. o. c. u. n. q. u. e. n. e. c. q. u. o. d. l. i. b. e. t. p. r. o. i. n. d. e. f. i. t. e. x. q. u. o. l. y. s. e. d. s. o. l. u. c. o. n. t. r. a. r. i. u. a. g. i. t. i. n. s. u. u. c. o. n. t. r. a. r. i. u. m. e. t. p. a. t. i. f. a. s. u. o. c. o. n. t. r. a. r. i. o. e. t. q. u. o. d. l. i. b. e. t. f. i. t. e. x. s. u. o. d. e. t. e. r. m. i. n. a. t. o. c. o. n. t. r. a. r. i. o. S. u. b. i. u. g. i. t. e. x. e. m. p. l. a. i. n. a. c. c. i. d. e. n. t. i. b. u. s. q. u. o. d. s. u. n. t. s. e. n. s. u. i. n. o. t. i. o. r. a. p. e. r. q. u. e. s. e. n. s. i. s. d. e. s. c. e. n. d. i. t. a. d. s. u. b. s. t. a. n. t. i. a. s. A. l. b. u. n. p. e. r. s. e. n. o. n. f. i. t. n. i. s. i. e. x. n. i. g. r. o. a. u. t. e. x. m. e. d. i. o. c. o. l. o. r. e. c. o. l. o. r. a. t. o. N. e. q. f. i. t. e. x. m. u. s. i. c. o. a. u. t. e. x. q. u. o. c. u. n. q. a. l. i. o. i. m. p. e. r. t. i. n. e. n. t. e. a. c. c. i. d. e. n. t. e. n. i. s. i. d. e. p. a. c. c. i. d. e. n. s. q. u. o. d. a. c. c. i. d. i. t. v. t. s. u. b. i. e. c. t. u. i. c. u. i. i. n. e. s. t. i. n. i. g. r. e. d. o. i. n. s. i. t. e. t. m. u. s. i. c. a. a. u. t. d. u. l. c. e. d. o. ¶ E. t. v. t. v. n. o. v. e. r. b. o. l. i. t. e. r. a. e. x. p. o. n. a. t. u. s. n. o. n. a. l. b. u. m. a. u. t. n. o. n. m. u. s. i. c. u. m. p. o. t. a. c. c. i. p. i. i. n. p. r. o. p. o. s. i. t. o. d. u. p. l. i. c. i. t. e. x. A. l. b. m. a. g. t. r. a. c. 3. c. 1. c. o. l. l. i. g. i. t. v. n. o. m. o. d. e. m. e. r. e. i. n. f. i. n. i. t. a. t. e. r. p. r. o. o. m. n. i. i. l. l. o. q. u. o. d. n. o. n. e. s. t. a. l. b. u. m. a. u. t. n. o. n. e. s. t. m. u. s. i. c. u. m. a. l. i. o. m. o. d. o. p. r. i. u. a. t. i. u. e. p. r. o. i. l. l. o. q. u. o. d. n. o. n. e. s. t. a. l. b. u. m. s. e. d. e. s. t. d. e. p. e. r. s. e. t. e. r. m. i. n. a. t. o. a. q. u. o. i. n. c. i. p. i. t. g. e. n. e. r. a. t. i. o. a. l. b. i. q. u. a. l. e. e. s. t. n. i. g. r. u. m. a. u. t. m. e. d. i. o. c. o. l. o. r. e. c. o. l. o. r. a. t. u. s. q. u. o. d. n. u. n. c. u. p. a. t. p. e. r. s. e. p. r. i. u. a. t. i. o. a. l. b. i. ¶ E. t. i. d. e. i. t. q. u. o. d. a. l. b. u. m. f. i. t. d. e. p. e. r. s. e. e. x. n. o. n. a. l. b. o. n. o. n. t. i. e. x. o. m. n. i. q. u. o. d. n. o. n. f. i. t. d. e. p. e. r. s. e. e. x. m. u. s. i. c. o. a. u. t. e. x. d. u. l. c. i. s. e. d. e. x. s. u. o. c. o. n. t. r. a. r. i. o. p. u. t. a. e. x. n. i. g. r. o. a. u. t. m. e. d. i. o. c. o. l. o. r. e. c. o. l. o. r. a. t. o. ¶ E. t. m. u. s. i. c. u. m. f. i. t. e. x. n. o. n. m. u. s. i. c. o. n. o. n. t. i. e. x. o. m. n. i. q. u. o. d. n. o. n. f. i. t. d. e. p. e. r. s. e. e. x. a. l. b. o. (i. m. p. e. r. t. i. n. e. n. s. n. e. e. s. t. e. s. s. e. a. l. b. u. m. i. l. l. u. d. q. u. i. f. i. t. m. u. s. i. c. u. s.) s. e. d. d. e. p. e. r. s. e. f. i. t. e. x. n. o. n. m. u. s. i. c. o. i. e. x. h. o. m. i. n. e. i. g. n. o. r. a. t. e. m. u. s. i. c. a. a. p. t. o. v. t. d. i. s. c. a. t. i. l. l. a. ¶ E. t. p. a. r. i. t. i. n. s. u. b. s. t. a. n. t. i. s. e. q. u. u. s. f. i. t. e. x. n. o. e. q. u. o. n. o. q. u. o. c. u. n. q. s. e. d. e. s. t. e. m. b. r. i. o. n. e. v. b. i. e. s. t. p. r. i. m. a. p. r. i. u. a. t. i. o. f. o. r. m. e. e. q. u. i. d. e. q. u. o. l. a. t. i. u. s. q. u. o. d. v. b. i. h. a. b. e. s. r. a. t. i. o. n. e. e. s. s. e. q. u. o. d. f. i. e. r. i. e. s. t. n. o. u. u. e. s. s. e. a. c. q. u. i. r. i. t. e. t. p. e. r. p. r. i. s. q. u. i. c. u. i. d. f. i. t. f. i. t. e. x. s. u. i. n. e. g. a. t. i. o. n. e. i. n. s. u. b. i. e. c. t. o. a. p. t. o. ¶ A. t. q. u. i. n. o. t. a. n. d. a. e. s. t. p. b. a. t. i. o. h. e. c. A. r. i. s. t. I. n. t. e. n. d. i. t. n. a. p. o. s. t. e. r. i. o. r. i. t. a. s. i. g. n. o. q. u. o. d. e. x. p. e. r. i. e. n. t. i. a. c. o. p. e. r. t. u. e. s. t. p. r. o. b. a. r. e. q. u. o. d. n. i. h. i. l. a. g. i. t. n. i. s. i. i. n. s. u. u. c. o. n. t. r. a. r. i. u. m. n. e. c. p. a. t. i. f. n. i. s. i. a. s. u. o. c. o. n. t. r. a. r. i. o. n. e. c. f. i. t. n. i. s. i. a. s. u. o. c. o. n. t. r. a. r. i. o. ¶ E. x. p. e. r. i. m. u. r. n. o. n. q. u. o. d. s. i. m. i. l. e. n. o. n. a. g. i. t. i. n. s. i. m. i. l. e. i. g. n. i. s. n. o. n. c. a. l. e. f. a. c. i. t. i. g. n. e. n. e. c. c. a. l. i. d. u. m. v. t. q. u. a. t. u. o. r. c. a. l. e. f. a. c. i. t. c. a. l. i. d. u. m. v. t. 4. ¶ E. x. p. e. r. i. m. u. r. i. t. e. q. u. o. d. d. e. p. e. r. s. e. i. g. n. i. s. n. o. n. c. a. l. e. f. a. c. i. t. q. u. o. d. e. u. n. q. u. e. i. n. d. i. f. f. e. r. e. n. s. n. o. n. n. c. a. l. e. f. a. c. e. r. e. t. c. e. l. u. m. n. e. c. d. e. p. s. e. c. a. l. e. f. a. c. i. t. d. u. l. c. e. a. u. t. a. l. b. u. m. a. u. t. m. u. s. i. c. u. m. q. u. o. d. i. m. p. e. r. t. i. n. e. n. s. e. s. t. p. a. s. s. o. v. t. c. a. l. e. s. i. t. a. b. i. g. n. e. h. a. b. e. r. e. t. a. l. i. a. a. c. c. i. d. e. n. t. i. a. s. e. d. d. e. p. e. r. s. e. v. t. i. g. n. i. s. c. a. l. e. f. a. c. i. a. t. a. l. i. q. u. i. d. r. e. q. u. i. r. i. t. i. l. l. u. d. e. s. s. e. f. r. i. g. i. d. u. m. S. i. g. n. u. m. e. r. g. o. e. s. t. q. u. o. d. r. a. t. i. o. d. e. p. e. r. s. e. a. c. t. i. o. n. i. s. e. s. t. c. o. n. t. r. a. r. i. e. t. a. s. i. n. t. e. r. a. g. e. n. s. e. t. p. a. t. i. e. n. s. n. u. l. l. u. m. n. a. g. e. n. s. a. g. i. t. n. i. s. i. e. x. p. e. l. l. e. d. o. s. u. u. c. o. n. t. r. a. r. i. u. m. Q. u. o. d. s. i. t. v. t. r. a. t. i. o. q. u. a. r. e. d. e. p. e. r. a. c. c. i. d. e. n. s. e. x. m. u. s. i. c. o. f. i. t. c. a. l. i. d. u. m. n. o. n. e. s. t. (v. t. q. u. i. d. a. m. d. i. c. u. n. t.) q. u. o. d. m. u. s. i. c. a. n. o. n. e. s. t. i. n. e. o. d. e. z. s. u. b. i. e. c. t. o. i. n. q. u. o. e. s. t. a. l. b. e. d. o. s. z. e. s. t. i. n. i. n. t. e. l. l. e. c. t. u. m. n. a. t. u. n. c. f. a. l. t. e. e. x. d. u. l. c. i. d. e. p. e. r. s. e. f. i. e. r. e. t. a. l. b. u. m. q. u. o. d. e. s. t. f. a. l. s. u. m. s. e. d. r. a. t. i. o. e. s. t. q. u. o. d. c. a. l. o. r. n. o. n. c. o. n. t. r. a. r. i. a. t. u. r. m. u. s. i. c. e. I. d. e. a. i. n. g. e. n. i. o. s. a. r. o. n. e. e. x. p. l. i. c. a. t. q. u. e. p. r. i. n. c. i. p. i. a. s. u. n. t. c. o. n. t. r. a. r. i. a. e. t. q. u. o. m. o. d. o. s. u. n. t. c. o. n. t. r. a. r. i. a. F. o. r. m. a. n. o. n. c. o. n. t. r. a. r. i. a. t. u. r. m. a. t. e. r. i. e. s. z. p. r. o. p. r. i. e. p. r. i. u. a. t. i. o. n. i. e. x. q. u. a. f. i. t. t. a. n. q. u. e. e. x. t. e. r. m. i. n. o. a. q. u. o. t. q. u. e. q. u. i. d. e. p. r. i. u. a. t. i. o. e. x. p. e. l. l. i. t. u. r. a. b. e. o. d. e. s. u. b. i. e. c. t. o. a. d. m. o. d. u. m. c. o. n. t. r. a. r. i. a. z. f. o. r. m. a. z. C. o. n. t. r. a. r. i. a. t. u. r. n. f. o. r. m. a. i. g. n. i. s. p. r. i. u. a. t. i. o. n. i. e. i. u. s. q. u. e. e. r. a. t. i. n. m. a. t. e. r. i. a. a. q. u. e. v. t. a. m. p. l. i. u. s. q. u. o. d. q. u. e. d. e. h. a. c. r. e. m. o. u. e. m. u. s. e. x. p. l. i. c. a. b. i. t. u. r. ¶ Q. u. o. d. s. i. q. u. i. s. h. i. c. a. r. g. u. a. t. e. s. s. e. c. o. n. t. r. a. d. i. c. t. i. o. n. e. c. u. m. s. u. p. e. r. i. u. s. d. i. x. e. r. i. t. A. r. i. s. t. c. o. n. t. r. a. r. i. a. n. o. n. f. i. e. r. i. e. x. a. l. t. e. r. u. t. r. i. s. h. i. c. v. e. r. o. d. i. c. a. t. p. t. r. a. r. i. u. m. f. i. e. r. i. e. x. s. u. o. c. o. n. t. r. a. r. i. o. ¶ R. e. s. p. o. d. e. t. u. r. m. o. d. o. q. u. o. d. s. u. p. r. a. l. o. q. u. e. b. a. t. d. e. c. o. n. t. r. a. r. i. s. i. n. a. b. s. t. r. a. t. o. A. l. b. e. d. o. n. o. n. f. i. t. e. x. n. i. g. r. e. d. i. n. e. h. i. c. n. o. l. o. q. u. i. t. i. n. p. r. e. t. o. s. u. b. i. e. c. t. u. m. n. a. l. b. u. m. f. i. t. n. i. g. r. u. m. S. e. d. e. x. a. c. t. i. u. s. e. t. f. o. r. t. e. m. e. l. i. u. s. r. e. s. p. o. n. d. e. t. u. r. q. u. o. d. 5.

Non albus
privatiue.

¶ Neq. / igitur corrumpitur in contingens primum. vt album: non in musicum, nisi forte secundum accidens: sed in non album. et non in contingens: sed in nigrum, aut medium. Similiter autem et musicum: in non musicum, et hoc, non in contingens: sed in musicum, aut si ipsis aliquid medium est.

¶ In textu. 44. subdit similia exempla secundum fundamentum: videlicet, q. nec quodlibet corrumpitur in quodlibet contingens. i. indeterminatum: q. album non corrumpitur in musicum (p. n. qui desinit esse albus, manere musicus) s. in nigrum aut in medio colore coloratum: p. n. t. de per accidens corrumptum in musicum, si simul efficiatur et niger et musicus. At vero de per se nihil corrumpitur, nisi in sui propriam priuationem.

¶ Similiter autem his & in alijs. Quonia & non simplicia eorum que sunt sed composita: secundum eandem se habent rationem. sed propterea q. opposita dispositiones non denominate sunt: latet, hoc contingens. necesse est enim: omne consonans ex in consonanti fieri, & inconsonans ex consonanti. & corrumpti: consonans in inconsonantiam, & hanc non contingentem, sed in oppositum. ¶ Differt autem nihil: in consonantia dicere, aut ordine, aut compositione. manifestum enim est: q. eadem sit ratio. At vero & domus, & statua, & quodlibet aliud, fit similiter. domus enim fit: ex eo q. non composita sed diuisa sunt hec sic. & statua & figuratum aliquid: ex in figurato. & vnu quodq. horum: secundum alia quidem ordo, secundum alia vero compositio quedam est.

¶ In his duobus textibus. 45. et. 46. quos non opus erat diuidere, subiugit q. hoc. s. non quodlibet fieri ex quolibet / n. o. l. u. m. i. n. a. c. c. i. d. e. n. t. i. b. u. s. s. i. m. p. l. i. c. i. b. u. s. v. e. r. u. m. h. a. b. e. t. s. e. d. e. t. i. a. i. n. r. e. b. u. s. c. o. m. p. o. s. i. t. i. s. N. i. s. i. q. u. o. d. i. n. i. l. l. i. s. n. o. n. e. s. t. n. o. m. e. i. m. p. o. s. i. t. u. m. s. i. g. n. i. f. i. c. a. n. s. c. o. n. t. r. a. r. i. a. q. u. a. l. i. t. a. t. e. a. u. t. p. r. i. u. a. t. i. o. n. e. i. l. l. a. e. x. q. u. a. r. e. s. f. i. t. C. o. m. p. o. s. i. t. u. m. n. f. i. t. p. q. u. a. d. a. m. c. o. n. s. o. n. a. n. t. i. a. e. t. c. o. h. e. r. e. n. t. i. a. p. a. r. t. i. u. e. x. i. n. c. o. n. s. o. n. a. n. t. i. a. e. t. i. n. o. r. d. i. n. a. t. i. o. n. e. p. r. e. c. e. d. e. n. t. i. v. t. e. x. e. r. c. i. t. u. s. f. i. t. e. x. i. n. c. o. n. s. o. n. a. n. t. i. a. i. e. x. i. n. o. r. d. i. n. a. t. i. s. e. t. s. e. p. a. r. a. t. i. s. h. o. m. i. n. i. b. u. s. q. u. e. i. n. o. r. d. i. n. a. t. i. o. n. e. n. o. n. h. a. b. e. t. n. o. m. e. i. m. p. o. s. i. t. u. m. s. i. c. u. t. i. n. i. g. r. u. m. e. t. r. u. b. e. u. m. s. u. n. t. n. o. m. i. n. a. c. o. n. t. r. a. r. i. a. r. e. s. p. e. c. t. u. a. l. b. i. ¶ E. t. e. n. i. m. d. o. m. u. s. n. o. n. f. i. t. e. x. d. o. m. i. b. u. s. s. e. d. e. x. i. n. c. o. n. s. o. n. a. n. t. i. a. l. a. p. i. d. u. m. e. t. l. i. g. n. o. r. u. m. ¶ E. t. p. a. r. i. t. e. r. s. t. a. t. u. a. ¶ I. t. a. q. u. e. d. o. m. u. s. d. e. p. e. r. a. c. c. i. d. e. n. s. f. i. t. e. x. l. a. p. i. d. i. b. u. s. a. l. b. i. s. a. u. t. n. i. g. r. i. s. s. e. d. f. i. t. e. x. i. n. c. o. n. s. o. n. a. n. t. i. a. i. l. l. o. r. u. m. ¶ N. e. q. f. i. t. e. x. q. u. a. c. u. n. q. i. n. c. o. n. s. o. n. a. n. t. i. a. q. u. o. d. n. o. n. f. i. t. e. x. i. n. c. o. n. s. o. n. a. n. t. i. a. m. u. s. i. c. e. ¶ E. t. p. a. r. i. t. e. r. s. t. a. t. u. a. n. o. n. f. i. t. p. e. r. s. e. e. x. i. n. a. l. b. o. v. e. l. n. i. g. r. o. ¶ N. e. c. d. e. p. e. r. s. e. f. i. t. s. t. a. t. u. a. ¶ M. e. r. c. u. r. i. u. s. e. x. s. t. a. t. u. a. ¶ M. a. r. t. i. s. s. e. d. e. x. p. r. i. u. a. t. i. o. n. e. s. t. a. t. u. e. ¶ M. e. r. c. u. r. i. u. s. i. e. x. h. o. m. i. n. e. c. a. r. e. t. e. f. o. r. m. a. ¶ M. e. r. c. u. r. i. u. s. ¶ E. t. p. a. r. i. t. e. r. h. o. m. i. n. i. s. n. o. n. f. i. t. e. x. h. o. m. i. n. e. t. a. n. q. u. e. e. x. t. r. o. a. q. u. o. s. e. d. e. x. n. o. h. o. i. e. i. e. x. p. r. i. u. a. t. i. o. n. e. h. o. m. i. n. i. s. i. n. s. u. b. i. e. c. t. o. a. p. t. o.

¶ Si ergo hoc verum est: omne quod fit fiat: & corrumptur quod corrumpitur, aut ex contrarijs aut in contraria & horum media: media autem: ex contrarijs sunt. vt colores:

Textus
xliij.

Textus
xli.

Textus
xlii.

Textus
xlii.

Textus
xlii.

Textus
xlii.

passiva, et superiora continent inferiora: vt calidū et frigidū continent humidū et siccū: qz actiua hēnt se vt forme, passiva vero vt materia: forma vero continet materiam, eo qz informat et dat illi esse. Itē illa que sunt communiora continent alia que sunt magis particularia, vt par et impar/ que est passio quātitatis, vniuersalior est cōtrarietas, q̄ calidū et frigidū: cōpetit enim omnibus quantis, tā substantijs, q̄ accidentibus, siue sint qualitates prime, siue colores siue saporēs etc. [Sic igitur (inquit) similiter dicūt, et aliter]. i. aliquo mō cōcordāt, et aliquo mō discordant. [Et peius et meli⁹]. i. aliqui melius loquūtur: et alii peius. Alij exponūt .i. omnes ex duob⁹ cōtrarijs dicūt vnū esse meli⁹ et ali⁹ peius. Sed forte prima expositio melior est. [Secundo probat illa cōtraria nō esse omnia eiusdē coordinationis: quātia sunt notiora scdm rationē, alia vero secundū sensum. Itā par et impar/ concordia et discordia/ q̄ abstrahūt a sensu, sunt notiora secundū rationē et simpliciter: calidū vero et frigidū, humidū et siccū sunt notiora secundū sensum. Itō. n. , inquit, idest, intellect⁹, vlt. s. obiecti est, sens⁹ vero, particularis obiecti. Itēc authoritas vulgatissima est ad probandū qz intellectus directe nō cognoscit nisi vltia: sicuti sensus non cognoscit nisi singularia: tamen si intellect⁹ per reflexionē possit cognoscere singulare. i. per spēm vniuersalē dezerminatā a phantasia, vt. q. 2. dicebamus. Itōne xēplū vt magnū et parū/ scdm intellectū: rarū vero et densū cognoscit secundū sensum. Enimvero magnū et parū/ accipiunt respectiue: dr. n. forma magna respectu parue: et elephas paruus respectu magni: relatio vero non sensu, s̄ solo intellectu cognoscitur. Sed rarū et densū/ sunt qualitates tactu perceptibiles, sicuti humidū et siccū, que sunt cause illarū. Illud itē hic forte ad opinionē Platonis, cui⁹ supra meminerat tex. 31. tenentis magnū et parū esse principia materialia rerū. Quam quidē illic sumus opinionē interpretati. [Sequitur cōtinuo caput sextū.]

DE QUO NUMERVS PRINCIPIORVM INQVIRITVR. CAP. VI.

Tex .i.

ONSEQVENS autē erit dicere, vtrum duo, aut tria, aut plura sint. vnū enim, impossibile est: quoniam non vnum, contraria.

[Infinita autem non: quoniam neqz scibile, quod est, erit.] [Et vna contrarietas, in omni genere vno. substantia autem, vnum quoddam genus est. Et quia contingit ex finitjs: melius autem ex finitjs quemadmodum Empedocles, q̄ ex infinitjs: omnia nancqz assignare opinatur: quemadmodū Anaxagoras ex infinitjs. Amplius: sunt alia alijs priora, contraria. & sunt altera ex alijs vt dulce & amarum, album & nigrum: principia autem, semper oportet manere. Quod igitur neqz vnum neqz infinita sint: manifestum est ex his.]

[Hoc deniqz preiacto fundamēto, qz principia rerum naturalium sunt contraria, hinc venaf Arist. eorū numerū. Et in hoc. 6. capite, qd octo textus hēt, procedit solū disputatiue inquirendo, et in sequēti determinat ve-

ritatē. Itōne igitur omnium in hoc. i. textu qui est numero quinquagesimus, excludit, et tñ esse vnū principium, et esse infinita: tanqz duo extrema manifeste falsa. Itōneponit ergo qz ex veritate iam mō asserta inquirendum est vtrū duo an tria an plura. s. in aliquo finito numero sint principia. Itā vnicū (inquit) esse nō pōt: quia principia debēt esse cōtraria, et nihil sibi ipsūm cōtrarium est. Itēc rursus possibile est esse infinita. [Qd quatuor rōnibus confirmat.] Prima: qz alias principia nō essent cognoscibilia, et per q̄ns de cōpositis nō esset possibile scientia. Itā infinitū a finita potentia (qualis est humana) cognosci nequit. vt tex. 35. aduersus Anaxagorā cōclusum est. [Secunda rō est. In vno quoqz genere vnica est prima cōtrarietas, ad quā oēs cōtrarietates eiusdē gñis reducunt: sed substantia est vnū genus: ergo vna est prima cōtrarietas in gñe substantie: et prima cōtrarietas in vnoqz gñe pertinet ad principia illius gñis vt probatū est: q̄ vna est cōtrarietas principiorū in gñe substantie: vnus autē cōtrarietatis duosunt tñ extrema: q̄ principia substantie nō sunt infinita. [Sed dubium est hic qz in gñe substantie sunt multe cōtrarietates, vt corporeū et incorporeū/ rōnale et irrōnale/ et in gñe quātitatis sunt/ par et impar/ magnū et parū/ in gñe qualitatis/ calidū et frigidū/ albū et nigrum/ et multe alie: q̄ falsa est maior: huius rōnis Arist. [Locū istū varie exponunt interpretes Arist. qz nō est intellectu facilis. Qd tñ mihi video intelligere, est, qz in vno quoqz gñe est vna contrarietas vlt. et generica sub qua oēs alie continentur. Et hoc se hēt per modū habitus et priuationis: diuidit enim substantia per corporeū et incorporeū: et rursus corpus, per sensibile et insensibile: deinde sensibile per rōnale et irrōnale. vt in arboze Itōnephyriana visum est. Et oēs spēs animalis se habēt virtuatiter hoc mō: nā forma vnus continet virtuali priuationē alterius. Unde sequit qz oēs reducunt ad hanc que est/ habit⁹ et priuatio/ Et hic ingeniose designat Arist. contrarietatē principiorū naturalium. Lū. n. ex aqua fit ignis, forma ignis educit de potētia materie: vbi erat priuatio talis forme. In quo eliditur opinio Anaxagore, qui nihil putabat educi de potētia materie: sed vniuersa actu latere in subiecto. Quā d causa ponebat in finita latere in quolibz: et per q̄ns rōndetur ad rationē siue opinionis. Itōne. n. quare nō opus est ponere infinita est: qz forma geniti nō erat in actu in materia, sed tñ in potentia. Itōne mō in predicamētis accidentium oēs cōtrarietates reducunt ad habitū et priuationē: que est suprema contrarietas. Itā inter oēs spēs, siue substantie, siue accidentium, vna excedit aliā, sicut numer⁹, numerū. Duo circa illa que est inferior est sicut priuatio superioris, vt frigus virtuali est priuatio caloris: nō gredo priuatio albedinis. Et ita in reliquis. [Tertia rō est. Frustra fit per plura qd pōt fieri p pauciora: s̄ per finita principia possunt fieri oēs gñationes: q̄ supflue ponūtur infinita. Unde melius (inquit) posuit Empedocles finita pncipia, q̄ Anaxagoras infinita. Itāior est verissima ppter qz natura (que ordinatissima est) nihil agit sine necessitate, alias ageret frustra: et itōcū principia ordinant ad cōpositū, non multiplicat plura principia q̄ sint necessaria ad generationē rei. Veluti ars, que nature est imitatrix: non vti pluribus instrumentis aut medijs q̄ sint ad finē necessaria. Itōne. n. nō operaret ex arte, si plura adhiberet remedia q̄ que sunt ad sanitatē necessaria. Itōne. n. vero pbat qz Empedocles principijs finitis designat omnes generationes, melius q̄ Anaxagoras infinitis. [Quarta et postrema rō est. Itōne. n. principia sunt certa et determinata: q̄ nō sūt infinita: qz infinitū idē est qd indeterminatū. Itōne. n. s̄. Et cōtrarijs principijs alia sunt priora aliaqz posteriora, que sūt ex prioribus, et ex alterutris. vt quitates secūde puta/ albū et nigrū/ dulce et

Intellectus est vniuersaliū.

1. Ratio

2. Ratio

Itōne. n.

3. Ratio

4. Ratio

Exalteris

Tex

1. P

amarum / sunt ex actione et tēporamento primarū qua-
tuorū qualitātū: et rursus ex albedine et nigredine com-
mixtis sūt colorēs mediū: et ex albedine et dulcedine cū
mixtis, sūt mediū saporēs: sed pncipia debent manere
formalr in cōposito: & ista cōtraria secūda, cū non ma-
neant formalr in qualitātibus medijs, nō proprie habēt
rationē primorū pncipiorū: et per pns non oīa pncipi-
a cōtraria sūt prima pncipia: sed illa certa et deter-
minata ex quibus alia produciunt: atq; adeo nō sūt in
finita prima pncipia. **¶** Ad si queras quomō hic dicit
cōtraria pncipia fieri ex alterutris, cū superius in diffi-
nitione contrariorū id negauerit: facilis est prima fron-
te respōsio, vti iam semel dictū est, q̄ supra loquebatur
de cōtrarijs in abstracto, et manifestū est q̄ albedo non
fit ex nigredine: hic vero loquit̄ de subiecto qd̄ successi-
ue est sub diuersis cōtrarijs qualitātibus. Sed pfecto
expositio hec nō plene v̄ satisfacere textui: nā hic vult
ponere dīam inter qualitātes scdas et pmas, et in hoc
nulla est dīa: qm̄ pariter ex calido fit frigidū, et ecōuer-
so. Itē q̄ hic loquit̄ de pncipijs, et pncipia formalia
in ḡne qualitātis sūt accidētia ipsa in abstracto. **¶** Ali-
ter ergo dicēdū est forte, hāc. s. esse dīam inter pmas et
scdas q̄litates, q̄ prime sūt causa secūdarū, taliter vt
formalr maneāt subiecto earū fit. n. albedo ex tēpera-
mento quatuorū qualitātū manentiū formalr in mixto:
sed tū q̄n ex mixtione cōtrariarū qualitātū secūdarū fit
qualitas media, nō manent formalr ille extreme. In ru-
boze. n. nec est formalr albedo, nec formalr nigredo: ne-
q; in sapore medio est formalr amaritudo aut formalr
dulcedo. **¶** Undelicet ista cōtraria sūt quodāmodo ex alte-
rutris. i. colorēs mediū, qui extremis cōtrariant̄, sūt ex
illoz mixtione: q̄ mediū participant rōnē extremorū: ni-
hilomin⁹ illi extremi nō hēt rationē pncipiorū: q̄ nō
manēt formalr in subiecto, medio colore colorato: sed
quatuorū prime qualitātes, eo q̄ formalr manēt in mix-
to, dicunt̄ prima pncipia secundarū qualitātū. Quā-
rōne nō solū probat q̄ prima pncipia sūt determināta
et nō infinita, verū acute alludit ad pncipia substā-
tialia: materia. n. et forma, eo sūt pncipia cōpositi,
q̄ manēt illic formalr. Est nāq; artificū Arist. p̄ accidē-
tia que sūt sensui peruiā, occulta pncipia substātie
patefacere.

¶ Quoniam autem finita: non facere duo
tantum, habet quandam rationem. Dubita-
bit enim aliquis, qualiter desitas raritatem
facere apta natura sit, aut hęc densitatem.
Similiter autem: & alia quecumq; contrarie-
tas, non enim concordia, discordiam cōgre-
gat, & facit aliquid ex ipsa: neq; discordia,
ex illa, sed vtraq; alterum quiddam tertium.
Quidam autē & plura recipiunt: ex quibus
conferunt eorum quę sūt, naturam.

¶ In tex. si. supposito q̄ pncipia nec sūt tantū vnū,
nec rursus infinita: incipit probare q̄ sūt tū tria. Itē
circo probat primo q̄ nō sūt tū duo, tribus rōnibus:
et postea ostēdit nō esse plura, q̄ tria. Prima ratio est
hec. Si tū duo sūt pncipia, illa sūt p̄traria, vt pro-
batū est: sed ex duobus pncipijs contrarijs nihil fieri
pōt: ergo non sūt tū duo. Probat̄ minor: q̄ illa tunc
vel generāt vnū tertium p hoc qd̄ vnū trāsmutat aliud,
vel per hoc qd̄ operant̄ circa idē subiectū, vnde vnū ex-
pellit aliud: primus mod⁹ nō est possibilis: & secundus
est verus: vnde sequit̄ tria esse pncipia. s. duo p̄traria
et vnū subm. Minorē probat Arist. q̄ nō est intelligibi-
le qualr vnū p̄trariū trāsmutat aliud. i. qualr desitas
nata sit facere raritātē: aut raritās densitātē: aut qua-

liter discordia faciat concordia: sed vtraq; operabit̄ cir-
ca vnū tertium. Itē. n. calor pōt facere frigus, aut pōt ex
frigore facere calorem: sed ignis ex aqua frigida faciet ca-
lidā, expellēdo frigus et introducēdo calorem: et pariter
forma ignis nō faciet formā aque nec ex forma aque fa-
ciet formā ignis: sed pulsa forma aque a subiecto, et in-
troduceta forma ignis, faciet ex aqua ignē. Colligif er-
go q̄ in ḡnitione nō sūt tū duo pncipia, sed est sub-
iectū manēs sub vtraq; forma. Unde cōcludit q̄ hac de
causa quidā plura recipiunt ex quib⁹ cōcinnat̄ et confu-
ciunt naturā rerū. Alludit ad Thaletē et alios antiq̄s,
qui nō ponebāt solū raritātē et densitātē, sed vnū ter-
tium subiectū. puta aquā vel aliquid aliud, ex quo per
successionē raritatis et densitatis fierent omnia.

¶ Ad hęc autem, ad hęc & hoc aliquis du-
bitauerit: nisi quis aliam supposuerit contra-
rijs naturam. Nullius enim videmus eorum
quę sūt, substantie: contraria. Principium
autem, non de subiecto oportet dici aliquo.
erit enim: principium / principij. subiectum
enim. principium, & prius videtur esse, pre-
dicato. **¶** Amplius: non esse dicimus substā-
tiam contrariam substantie. Quomodo igitur
ex non substantijs substantia vtiq; erit:
aut quomodo prius, non substantia q̄ substā-
tia erit? **¶** Quo circa si quis & priorem ve-
ram putabit esse rationem, & hanc: necessa-
rium est, si debet saluare vtraq; rationes,
subijcere quoddam tertium. quemadmodū
dicunt, vnam quandam naturam dicētes esse
se. vnūuersum: vt aquam, aut ignem, aut me-
dium horum.

¶ Subsequitur in his duobus textibus scda et tertia
ratio: que adeo sūt truncate et presse, vt apud nemi-
nē eas interpretū plane quīuerim intelligere. Itā arrabo
prius literā vt iacet: morq; eam sub formā redigā. **¶** It
ergo: q̄ nisi tertium pncipiū p̄ter duo contraria adhi-
beas, dubitabit aliquis hoc mō. **¶** Nullius substantie,
eorū que sūt aliquid est contrariū. i. substātie nihil
est contrariū: sed cōtrarietas proprie est in qualitātibus
[pncipiū autē nō de subiecto oportet dici aliquo]
.i. pncipiū non pōt esse accidēs, qd̄ subiecto in est, als
pncipij esset pri⁹ pncipiū: [nam subm prius est pre-
dicato]. i. substātia prior est accidēte, et pncipiū ei⁹
(supple.) Quomō ergo pncipia substātie erūt contra-
ria, qd̄ superiori cap. determinatū est? **¶** Ampli⁹ (est. n.
ratio scda que fere est eadē) substātie nō cōtrariā substā-
tiam: at vero ex nō substātijs. i. ex accidētibus quomō
substātia erit: id est nullomō aut quomō non substātia
.i. accidēs erit prius q̄ substātia qd̄ tū esset necessariū
si accidēs esset pncipiū substātie. Quasi dicat, nullo-
mō. Si & substantie nihil est proprie contrariū: et acci-
dens nō pōt esse pncipiū, quomō verū hēt, q̄ pncipia
substātie debēt esse cōtraria: **¶** Subiūgit in tex. s. solū-
tionē dicēs. **¶** Quo circa si quis et priorē verā putauit
rationē illā. s. qua probatū est pncipia esse p̄traria,
et hanc itē, qua probat̄ oppositū. i. pncipia nō esse con-
traria, necessariū est subijcere tertium esse aliqd̄ pncipiū.
Quomō autē hoc sequat̄ apparere nō pōt, nisi alia cō-
clusio suppleat. Disponat̄ ergo totus syllogismus sub
hęc forma. Pncipia rez naturalū sūt aliquomō cō-
traria, vt superiori cap. dictū est: et nō sūt proprie et

Tex. liij

Textus
liij.

per se contraria, qz talia principia nō possunt esse accidentia in quibus pprie est contrarietas, sed sunt partes substantie quibus nihil pprie est contrarium: q̄ necesse est vt sint cōtraria eo mō quo habitus et priuatio dicuntur contraria (et ita est in rei veritate) priuatio autē et habitus sunt circa aliqd determinatū subm̄, sicut visus et cecitas circa oculū: q̄ preter principia contraria, que sunt forma et priuatio, necesse est ponere tertium principium puta subm̄ vtriusq̄, qd est materia. Tū ingeniose Arist. cū hactenus pbabiliter disputauerit de principijs, inde iam nūc concludit veritatē. Unde nō citat antiquos vt in integrū eos approbet (ponebāt. n. principia rerū naturalium esse accidentia) sed in hoc tantū eos laudat q̄ posuerunt vnū subm̄ contrarietatis, puta aquā aut aliud huiusmodi. Quapropter in textu statim. 54.

Textus
liij. Videtur autē: medium magis, ignis enim, & terra, & aer, & aqua: contrarietatibus conexa sunt. Ideo non irrationabiliter faciunt: subiectum, alterum ex his, faciētes, aliorum autem: quidam, aerē, aer enim: minime aliorum, habet differentias sensibiles, cōsequēs autem est: aqua.

¶ Magis cōmendat eorū sententiā, qui ponebant illud subm̄ esse quodā mediū inter elemēta. s. inter ignē et aerem, aut inter aerē et aquā, q̄ opinionē aliorū qui ponebant aliqd purū elemētū esse subm̄. Enimvero subm̄ contrariō: debet esse nudū ab vtroq̄ contrario, vt ambo vicissim possit recipere: ignis vero et aqua suapte natura habēt qualitates cōtrarias et pariter aer et terra. Est. n. ignis calidus et siccus, aqua vero frigida et humida: sed aer est calidus et humidus, et terra frigida et sicca: vnde nullū eorū est subm̄ aptū vt maneat sub vtroq̄ extremo cōtrarietatis: qz aqua conseruat frigore et corrūpit calore: ignis vero ecōuerso. Quare melius ponetur vnū subm̄ mediū. Quē admodū materia est vnus mediū qd pōt esse et sub quacūq̄ forma, et sub cōtraria priuatione illius. Inter eos tñ, qui posuerunt purū elemētū esse subm̄, melius dixerūt qui posuerūt aerē, q̄ illi qui posuerunt aquā: nā principium hēt rōnē insensibilis, et aer est inter elemēta magis insensibilis. Unde in sinuat, q̄ dixerūt esse ignē, pessime oīz opinati sunt: hac saltim de causa, q̄ ignis hēt cōtrarietatē maxime sensibile ad omnia alia: licet propter eius subtilitatem et actiuitatem, melius forsitan senserunt.

Tex. liij. Sed omnes: vnum hoc contrarijs figurāt, vt densitate & raritate, & eo q̄ magis & minus, hęc autem: omnino sunt super abundātia videlicet & defectus, sicut dictū est prius. Et videtur antiqua esse etiam hęc opinio: q̄ vnum, & superabundātia, & defectus, principia entium sunt. verum nō eodem modo, sed antiqui, duo quidem, agere: vnum autem, pati. Posteriorum autem quidam, e contrario: vnum quidem agere, duo autem pati, dicunt magis.

¶ In tex. 55. repetit antiquorū opiniones, vtz, q̄ oēs saltē posuerunt vnū subm̄ et duo cōtraria: in hoc oēs concordēs q̄ principia rerū se haberēt per modū defectus et excessus. Itā dicebant densitatē et raritatē esse rerū principia: et raritas dicit excessum et magnitudinē quantitatis, defectū vero materie: densitas vero ecōuerso dicit excessum materie et defectū quantitatis. Lū. n. aqua ra-

refit, eandē materiā cōtinet sub maiori quātitate: et cū condēsat, eandē cōtinet sub minori. ¶ Subdit autē q̄ hęc opinio antiqua fuit: differens tñ a posteriorū opinione. Antiquā vocat opinionē Thaletis et aliorū: posteriorē vero, opinionē Platōnis. Inter quos vt tex. 32. dictū est, hoc mō differebat, q̄ antiqui ponebāt vnū principium materiale et duo cōtraria quodā mō actiua. Platō tōmci vero ecōuerso dicebāt magnū et parū esse cōditiones materiales, vt patet in indiuiduis eiusdē sp̄ci, que differunt magno et paruo solum ex parte materie. Principium autē actiuū esse vnā primā causam: et formale, ideā cuiusq̄ sp̄ci.

¶ Tria igitur dicere elementa esse: & ex his, et ex huiusmodi alijs, considerantibus videbitur vtiq̄ habere quādam rationem, sicut prediximus. plura autē tribus: nō amplius, ad patiendum enim: sufficiens est vnum. Si autem, quatuor existentibus, due erunt contrarietates: oportebit seorsum ab vtraq̄, esse alteram quādam naturā mediam. Si autem ex se inuicē possint generare: ociosa vtique altera contrarietatum erit. ¶ Simul autē et impossibile est, plures esse contrarietates primas. Substantia enim: vnum quoddam genus est entis, quare eo q̄ prius et posterior differēt solum ab inuicem principia: sed nō genere, semper. n. in vno genere: cōtrarietas vna est. omnes autem contrarietates: reduci videntur ad vnā. ¶ Quod igitur neq̄ vnū sit elementum, neq̄ plura duobus vel tribus: manifestum est. Horum autem, vtrum: quē admodū diximus, dubitationē hēt multā.

¶ Prima cōclusionē pbabiliter disputata, vtz, principia esse plura q̄ duo, probat scdaz: nēpe q̄ nō sunt plura q̄ tria. Id autē probat duobus rōnibus. Itē sumit vero prius cōclusionē superiorē. s. ex dictis patet tria ad minus esse principia rerū naturalium (que est prima exponens illi exclusiue, tñ sunt tria.) Ad vero nō sunt plura q̄ tria (que est scda exponens) probat primo rōne. Si essent plura q̄ tria, necesse esset vt essent due cōtrarietates et duo par contrariō: nā pro vna cōtrarietate sufficit vnū subm̄. Si autē essent duo par contrariōrum, ad minus deberēt esse sex principia: qm̄ pro vtralibet contrarietate oportet ponere suū subm̄. Sed non est necesse ponere duas contrarietates: qz vna sufficit circa vnū subm̄, et frustra sit per plura qd pōt fieri per pauciora: q̄ nō opus est ponere plura q̄ tria. Ad autē duo contraria cū suo subiecto sufficiāt, amplius. q. 6. manifestum fecimus. ¶ Scda rō, qua prima euadētū elucida, est hęc. Prima principia sunt prima cōtraria: sed prima contraria in vno gñe nō possunt esse nisi duo: q̄ in gñe substantie (qd est vnū gen⁹) tñ est vnū par contrariōrum cum suo subiecto. Prob⁹ minor. Cōtrarietates eiusdē generis nō differūt gñe, sed solū tanq̄ prius et posterior: sed ea que differūt tanq̄ prius et posteri⁹ in eodē gñe oīa reducunt ad vnū primū: ergo. Itāc rōnē exposita supra fecimus. tex. 50. oēs. n. contrarietates substantie et cuiuscūq̄ alteri⁹ reducunt ad hęc primā, que est habit⁹ et dispositio. ¶ Attamē dubiū nihil restat, q̄ quis in gñe substantie sit vna prima cōtrarietas, et per hęc duo prima principia cōtraria, nondū probatū est, esse simplr vnā

Textus
lvj.

Textus
lvij.

scdaz

Te
lvj

primā contrarietate, ad quā reducunt oēs, tā substantiarū q̄ accidentiū. Quod tñ pbare oportuisset: nā p̄ma p̄ncipia rerū naturalū debent in vniuersum esse p̄ncipia rerū oīuz generabiliū, tā substantiarū q̄ accidentiū. **C**onspōdet, vt ait **L**ōmentator, q̄ cū substantia sit primū predicamentū ad quō alia reducuntur, q̄ accidentia nō sunt nisi substantie entia, manifestū est q̄ prima p̄rarietas substantie est simplr̄ prima ad quā oēs alie reducuntur. Quo demū fit vt oīa p̄ncipia substantie sint oīum accidentiū p̄ncipia: vt. n. agēs generās substantiā simul congenerat oīa accidentia: ita p̄ncipia intrinseca substantie sunt p̄ncipia a quib⁹ oīa accidentia p̄dent, a quibusq; oīa esse recipiūt. **U**n̄ in tex. 57. infert **A**rito. conclusionē intentā, q̄ vlt̄ p̄ncipia nec sunt tñ vnū, nec plura duobus vel trib⁹. Infert sub disiunctiōe, eo q̄ huc vsq; solū disputatiue p̄cesserit, et in sequēti cap. fit exactam veritatē ostensurus. **I**tercirc subiūgit [vtrū autem eorū sit verū] duo ne sint, vlt̄, antria [dubitatio habet multum] .i. etiam nunc restat speculandū. **C** Sequitur statim caput septimū.

QUOD PRINCIPIA, RĒ
DVO, RATIONE VERO
SINT TRIA. CAP. VII.

SI C igitur nos dicamus primū: de omni generatione aggredientes. Est enim secundum naturam, communia primum dicentes: sic, circa vnūquodq; propria speculari.

Postq̄ superiori capite ex probabilibus disputant tria esse tñ p̄ncipia, in hoc septimo, q̄s in tredecim textus secas, defuit ex p̄p̄is veritatē. Diuidit tñ capitulū in duo. In septē nāq; p̄iorib⁹ textib⁹ ostēdit in omni trāsmutatione tria inueniri: duo vlt̄ cōtraria, et vnū subm̄: et in sex posterioribus exponit cōclusionē intēta p̄nciplr̄ in hoc libro, vlt̄ p̄ncipia esse re duo, rōne v̄ro tria. Sed in hoc tñ p̄mo fragmento superioris text⁹ proponit modū p̄cedēdi, dicēs, q̄ primū in ḡne, dicēdū est de omni factiōe, siue sit ḡnatio, qua fit noua substantia, siue sit alteratio, qua aliqd fit alterū, puta albū aut musicū rē. **N**ā p̄nus (inquit) ordine nature dicēda sunt cōia, puta illa que p̄ueniūt omni generi mot⁹: deinde descēdendū est ad ea que sunt ḡnatiōi p̄pria. **E**st. n. ingeniū **A**rist. (q̄d nunq; tibi mēte decidat) per alterationē accidentālē, et p̄sertim p̄ artificialia, que sūt sēsui manifesta, occultā ḡnōnis naturā p̄palare. **U**sq; ad tex. 69. vbi materiā primā ḡnatiōnis substantiē docet per analogiā ad materiā artificialiū esse cognoscēdā. **C**aput hoc totū aureū est: quippe quod, r̄ verā philosophiā, et p̄physicū loquēdi modū aperit.

Dicimus enim fieri ex alio aliud, & ex altero alterum: aut simplicia dicentes, aut cōposita. dico autem hoc: sic, est enim: fieri hominem musicum est autem & non musicum quippiam, fieri musicum: aut non musicum hominem, hominem musicum. **S**implex igitur dico quod factum est: hominem, & non musicum, & quod fit simplex, musicum. cōpositum autem, & quod fit, & quod factum est: cum nō musicum hominem, dicimus fieri musicum hominem. **H**orum autē: hoc quidem nō solum dicitur hoc aliquid fieri,

sed etiam ex hoc, vt ex non musico, musicus hoc autē: non dicitur in omnibus, non enim ex homine factus est musicus. sed homo factus est musicus.

Proponit ergo primo in hoc tex. 58. q̄ tā aliud fieri ex alio (q̄d est substantiā fieri ex substantia, vt aquā ex aere) q̄ alterū fieri ex altero (q̄d est tale fieri ex nō tali, vt albū ex nigro) vtrūq; cōtingit duobus modis. s. r̄ in simplicibus et in cōpositis. **S**implex fiet ex simplici, est q̄n vtrūq; extremū est simplex. s. id q̄d fit r̄ id ex quo fit. **E**t si dicas, hō fit musicus, aut ex non musico fit musicum. **C**ōpositū autē fit ex cōposito, q̄n vtrūq; extremū continet simul subm̄ r̄ formā aut p̄riuationē. **E**t si dicas, nō musicus hō fit musicus homo/ aut/ ex hoīe non musico fit hō musicus. **E**t hoc est q̄d ait [Simplex igitur dico q̄d factū est] .i. tr̄um simpliciē a quo, vt hō/ in prima locutione, et/ nō musicū/ in secda: itē tr̄um simpliciē ad quē, vt musicū/ in vtraq;. **S**imiliter cōpositū dī vtrūq;. s. et q̄d fit, puta tr̄us cōpositus ad quē, vt hō musicus in tertia locutione: et q̄d factū est. i. tr̄us cōpositus a quo, vt non musicus hō. **S**ubiūgit dīam quantū ad modū loquēdi, q̄ in simplicib⁹ q̄n tr̄us a quo exprimit per tr̄um infinitū, aut p̄riatiuū, possumus illū explicare et per casum nominatiuū et p̄ casum ablatiuū. **D**icimus .n. et nō musicū fit musicū/ et/ ex non musico fit musicū/ **U**n̄ vero talis tr̄us a quo exprimit p̄ subm̄ forme, enunciamus illū per nominatiuū, nō autē p̄ ablatiuū. **N**ō .n. dicimus/ ex hoīe fit musicū/ sed/ homo fit musicus.

Eorum autē que vt simplicia dicimus fieri, aliud quidem permanens fit: aliud vero: non permanens. homo enim: permanet factus musicus homo. non musicum autem & immusicum: neq; simplex neq; cōpositum permanet.

Secundā differentiā ponit quantū ad rem, inter terminos a quibus, tā in simplicib⁹, q̄ in cōpositis, q̄ quādo subm̄ ponit pro tr̄o a quo, illud quidē manet sub tr̄o ad quē: cū .n. dicim⁹/ hō fit musicus/ hō quidē manet factus musicus. **S**ed q̄n pro tr̄o a quo ponit cōtrariū termini ad quē, vt cū dicimus non musicū fit musicū/ aut/ ex immusico fit musicū: immusicū nō manet factū musicū. **E**t parit̄ in cōpositis, cū dicim⁹/ ex non musico hoīe fit music⁹ hō/ hō quidē manet, s. nō musicū/ nō manet.

Determinatis autem his, ex omnib⁹ que fiunt, hoc licet accipere si aliquis inspexerit sicut dicimus: q̄ oportet semper aliquid subijci quod fit. & hoc, & si numero est vnum: at specie quidem non vnum. specie enim dico & ratione: idem, non enim idem est homini & immusico, esse. **E**t illud quidem, permanet, hoc vero, non permanet. **E**tenim non oppositū permanet. homo enim: permanet. musicū autē & immusicū: nō permanet: neq; ex ambobus cōpositū, vt immusicus homo.

Subsequēter in hoc tex. sexagesimo supponit duos que quisq; (inquit) ex dictis colligere pōt. **P**rimū suppositū est, q̄ in omnib⁹ que fiūt, siue fiat simplr̄ substantia, siue scdm̄ quid, vt albū/ supponit vnū subm̄, q̄d successiue est sub vtroq; extr̄mo cōtrarietatis. **A**lterū suppositū est q̄ illud subm̄, s. r̄ reall̄ sit vnum numero, est tñ duo specie. **E**t exponit se, q̄ duo sp̄ intelligit ea que sūt

Textus
lix.

Textus
lx.

Textus
liij.

la ratione sunt duo. vt cū hō fit musicus, trūm ad quē, puta musicū, p̄cessit hō qui est subm̄, et immusicū que est priuatio subsequētis forme et trūm aquo. Homo ergo et immusicū/vnū sunt: sed rōne differūt: alia nāq; est ratio hoīs. s. aīal rōnale/et alia rō immusici: que est priuatio musici in subiecto apto. ¶ Probatur aut̄ primo secundū suppositū. s. q; differant rōne, duabus rōnibus. Prima est hec. Illa differūt rōne, quorū vnū manet altero nō manēte: sed qñ hō immusicus fit musicus, p̄manet hō, et nō permanet immusicū: ergo homo et immusicū/differūt rōne. Secūda ratio est in textu sequenti.

Textus
Ixi.

¶ Sed ex aliquo fieri aliquid, & non hoc fieri: magis quidem dicitur in non permanentibus. vt ex immusico: musicum fieri, ex homine autem: non. At vero: & in permanentibus, aliquando dicitur similiter. ex ere enim, statim dicitur fieri: nō es, statuam. Hoc tamen: ex opposito & non permanente: vtroq; modo dicitur. & ex hoc, hoc: et hoc, hoc. nāq; ex immusico, & immusicus: fit musicus. Quocirca: & in cōposito similiter. et enim ex immusico homine, & immusicus homo, fieri dicitur musicus.

¶ Probatur secūdo subm̄ et priuationē rōne differre hoc syllogismo. Illa de quib; diuersimode in gñone loquendū est, rōne differunt (nā cū voces sint signa conceptū, signū est q; hēnt diuersos cōceptus) sed alit̄ in gñone loq; mur de subiecto, et aliter de priuatione: g. Probatur minor: q; priuatio exprimitur per casum ablatiu: subm̄ vero, nō itē: dicimus. n. ex immusico fit musicū/nō tñ dicimus/ex hoīe fit musicū: sed hō fit musicus. Addit vero q; nōnunq; in artificialibus id dicimus, vt ex ere fit statua, melius dicimus, q; es fit statua. Hoc tñ nō est vt nō mine eris designem; subm̄, s; priuationē forme statue: ac si dicerem; ex ere informi fit statua. Et tamē in non permanentibus. s. in priuatione, vtroq; mō loq; mur, v; ex immusico fit musicū/ et/ immusicū fit musicū. Quare proter et in cōpositis vtraq; ēt admittit oratio ratione priuationis adiuncte. s. ex non musico homine fit musicus hō: et/ nōmusicus homo fit musicus homo.

Textus
Ixij.

¶ Multipliciter autem cum dicatur fieri, & horum quidem nō simpliciter fieri, sed hoc aliquid fieri, simpliciter autem fieri substantiarum solum sit: M A N I festum est q; secūdam alia quidem necesse est subijci aliquid quod fit. et enim quantum, & quale, & ad alterum, & quando, & vbi fiunt subiecto aliquo, propterea q; sola substantia de nullo alio dicitur subiecto, sed alia omnia de substantia. Quod autē substantia, & quecunq; alia simpliciter entia ex subiecto quodam fiant, consideranti fiet vtiq; manifestum. semper enim est aliquid, quod subijcitur: ex quo fit, quod fit. vt plante, & animalia: ex semine.

¶ Reuertitur Arist. in hoc tex. 62. ad probandū primū suppositū, v; in omni factione supponi vnū subiectū. Hoc autē rōne p̄bare nō pertinet ad physicū sed. 7. meta. tex. 12. id p̄bat ea rōne quā nos quōnc. 6. adducim;: hic autē sola id inductioe manifestat. At ergo q; cū hō

ri multiplex dicat id solus simpliciter fieri qd fit hoc aliquid. i. prima substantia in recta linea vt hō ignis etc. Cetera vero nō sūt simpliciter: sed secundum quid, cū. n. aqua calefit nihil fit simpliciter: s; fit calidū. Hinc iam notare incipe q; id qd fit simpliciter nō est forma nec substantialis nec accidentalis: sed cōpositū qd in subsequētibus palā fiet. Qd autē in factionem quid, puta accidentale presupponat subiectū, probat: nā sola substantia est que nō est in subiecto reliqua vero oia predicamēta dicunt de substantia et id cū aliquid fit maius per augmentationē, aut albi per alterationē, aut simile per relationē aut mutat rēpus aut locū aut sitū aut habitū p̄supponit subiectū, puta substantia que has patit mutationes. Qd autē substantia, aut quecunq; alia artificialia cū sūt presupponat subm̄ manifestū est: q; plāte et alia ex semine sūt. Hō intellegas semē: s; materiā seminis fieri materiā animalis.

¶ Fiunt autem, que sūt simpliciter: alia quidem transfiguratione, vt statua, ex ere. Alia vero, appositione: vt que augmentatur. alia vero, subtractione: vt ex lapide, Mercurius. Compositione autem alia: vt domus. Alia vero alteratione: vt que vertuntur secundum materiam, omnia autem que sic fiunt: manifestum est q; ex subiectis fiunt.

¶ Prosequitur Arist. inductionē in artificialibus: que appellat simpliciter entia, nō q; simpliciter fiant vt substantia (s; quidē eorū forme accidentia sunt): sed q; forme artificiales sunt quedā dispōnes que nō veniūt ab extrinseco, s; cut calor et alie qualitates: sed aliter sint quodamōs dispositiones circa eorū substantiā et id sūt antiquos dicebant simpliciter entia, lignū. n. sic figuratū est Mercurius et aliter formatū est Jupiter. Redigit autē artificialia ad quinque gñā alia. n. sūt transfiguratione substantie vt fusilia vt cū es fufum fit aut cāpana, aut statua, aut cū virgula aurea fit annulus. Alia vero sūt appositione, vt cū planta, aut aīal auget per appositionē noui alimenti. Tametsi hoc exemplū ad naturalia pertineat. Fortassis Arist. alludit ad conglutinationē pluriū metallorū que latine d̄ ferruminatio: vel sicut appositione a que ad farinā fit masa per artē. Unde nō legendū est, augmentat; sed/ agmentant; i. agglutinant;. Alia sūt subtractione vt arte scultoria ex lapide, aut ligno subtractione partū fit imago. Alia sūt simplici cōpositione sine aliqua alteratione vt domus fit ex lapidibus et lignis. Aliqua deniq; sūt per alterationē vt ex masa per decoctionē fit panis et ex luto lateres et vrci. Hec oia inquit manifestū est ex presuppositis subiectis fieri.

¶ Quare manifestum est ex dictis, q; omne quod fit, semper compositum est. & est quidem aliquid quod fit: est autem aliquid, qd hoc fit. & hoc: duplex est. aut enim subiectū, aut oppositum. Dico autem oppositum esse, immusicum: esse autem subiectum, hominē. & infigurationem quidem, & informitatem vel in ordinationem, oppositum: es autem, vel lapidem, vel aurum, subiectum.

¶ Concludit demū in hoc tex. 64. ex his que dicta sunt manifestū esse q; id qd fit semp est cōpositū: non. n. vti modo dicebam; fit forma substantialis aut accidentalis: sed fit hō aut fit hō albus in quo quidē cōposito est aliquid qd fit tanq; trūm quo, ipsi; factionis que est forma et aliquid qd. Et hoc est duplex. s. et subm̄ et oppositū forme cū. n. fit musicū, d̄re possumus q; hō fit musicus

Textus
Ixiij.

Q Vic
qui i fit ex
supposito
fit subd.

Textus
Ixiij.

Textus
Ixiij.

Textus
Ixiij.

Textus
Ixiij.

et q immusicū fit musicū. Et pportionabit in alijs factio- nis/ in figuratū es fit figuratū/ et/ in forme fit forma tu3/ et/ in ordinati lapides fiunt dom9. ¶ Unde colligif illa pma ppō quā in pncipio capituli diximus esse intē- tam in his septē textibus, v3; q in quacūq; factioe sunt tria pncipia: puta duo contraria et vnum subiectum.

Textus lxx.

¶ Manifestū igitur, q siquidem sūt cause & pncipia eorum que natura sunt, ex quibus primis sunt, & facta sunt non secundum accidens, sed vnumquodq; q dicitur secundum substantiam, omne & ex subiecto & forma fit. componitur em music9 homo: ex homine & musico quodammodo. resolues enim ratios: in ratios eorum, manifestum igitur est: q que fiunt, fient ex his.

¶ Constituta iam pū hac cōclusionē q in omni factio- ne sunt illa tria: pergit Arist. ppriā exponere sententiā d pncipijs rez naturaliu: & in hoc textu probat esse duo tātū pncipia pfe, & in seqnti vñū pterea esse p accidēs. pncipiū pbat hoc syllogismo. Ea ex quib9 pfe cōpositū fit et factū est sunt eius pfe pncipia: s3 duo tātū vt pō te mā & forma sunt ex quib9 perse cōpositū fit & factū est: & hec duo tātū sunt pfe pncipia. Ab alioz reliquijs tanq; manifesta ex significatione hui9 nominis pfe pncipiū. Ab alioz vero pbat hoc modo. Ea in que pmo resoluitur cōpositū, sunt pariter ex quibus per se cōponit tur/ nā vñū qd; resoluit in ea ex quibus cōponit: s3 hō music9 (qui fit per alterationē) resoluit quodā mō in hō minē et musicū: qui enim diffiniret hōiez musicū, deberet dicere q est aial rōnale musicē peritū: et eadē ratio- ne qui hōiez pphice diffiniret, diceret esse aial ex mate ria et anima rōnali cōpositū. Est tñ ad notandū q ma- teria et forma nō solū sunt perse pncipia cōpositi in fa- cto esse, sed et in fieri: etenim vt illa sola manēt in cōpo- sito, ita et illa sola pfe cōcurrūt ad generationē. Idcir- co enim dixit/ ex quib9 sunt et facta sunt/ pncipia au- tē nō est pncipiū cōpositi in facto esse. An vero sit pncipiū de per se ad generationē. q. s. examiniatur.

Textus lxxi.

¶ Est autem subiectum: numero quidē vñū, specie vero duo. homo enim, & aurū, & om- nino materia: numerabilis. nam hoc aliquid magis: & quod fit non secundum accidens, ex ipso fit. Priuatio autem & contrarietas: accidens. vnum autem, species: vt ordina- tio, aut musica aut aliorū aliqd sic pncipiū.

¶ Tertiu addit preterea pncipiū per accidēs, dicēs, q subm et materia, s3 sit vñū numero, tñ spē (id est rōne vt se supra exposuit) est duo. pncipiū sit in exēplis accidē talū & artificialiū factionū. hō enim (inquit) cū fit mu- sicus, aut aurū, cū sit anulus, et eadē rōne prima ma- teria numerabilis est. i. ponēs in nūero cū forma: vt po- te a qua realiter distinguit. Immusicū vero aut priua- tio forme anuli, que cōtraria forme que gignit, et est tñ a quo illi9, est accidēs ipsius subiecti: accidit nāq; homini esse priuatū musica et auro esse in forme. Et pa- riter priuatio est accidēs materiē nō numerabile: qz nō distinguitur ab illa numero: sed sola rōe. ¶ Verba illa/ Materia est hoc aliquid magis nō nihil hēt momēti ad pbandū materiā pncipiū esse indiuiduationis. Est vero vt cōditio singularis hui9 seminis est causa vt hec forma numero educat de eius potētia, ita cōditiones singulares materie sunt causa indiuiduationis forme. Sed de hoc alias. Et hoc mō subm est rōne duo: Et cū

Materia

species que generat, vt ordinatio lapidū, cū fit bonus, aut musica, cū fit hō musicus, sit preterea vñū pncipiū, colligif esse tria pncipia. Et eadē rōnem genera- tione substantia ignis et aqua, pcurrūt duo pncipia perse, puta materia et forma ignis: & vñū p accidēs, vt priuatio forme ignis que in materia pcesserat aque. hinc sequit q priuatio nō est pncipiū in facto esse, s3 solū in fieri. puta in gñatione. Dubiū hic restat, q videt Arist. sibi ipse aduersus: quippe in textu. 43. vñus est sentire vñū quodq; perse fieri ex suo contrario. vt albū de per accidēs fit ex musico: de per se aut ex nigro aut medio colore colorato: hic autē ait priuationē esse prin- cipiū per accidēs. hinc tñ questione. 6. respondimus.

pncipia 110.

¶ QVO circa est quidē vt duo dicēda sint pncipia: est autem, vt tria. & est quidem, vt contraria. vt si aliquis dicat musicum & immusicū, aut calidum & frigidum, aut con- gruens & incongruens. Est autem: vt non. A se musicem enim contraria pati: impossibi- le. Soluitur autem & hoc: propterea q aliud est subiectum. hoc enim nō est contrarium. Quare, neq; plura cōtrarijs pncipia quo- dammodo: sed duo (vt sic dicam) numero. Neq; iterū penitus duo, propterea q alterū est esse ipis: sed tria. alter enim est homini, & non musico, esse: & in figurato, & pncipiū.

Textus lxxij.

QVE itionis. 6. materia

¶ Infert tandē Arist. conclusionē pncipiū intentā in hoc lib. de qua septā nos questione mouimus. Et quia duo de pncipijs hactenus disputauerat: pncipiū de qli- tate, an essent cōtraria, et scōz de numero, vtriusq; cō- clusio est hec. pncipia rez naturaliu sunt quodā mō duo et quodā mō tria: quodā mōq; cōtraria, quodā mō vero nō. pncipiū primo scōam partē exēplo. Arist. n. q ex tribus pncipijs duo sunt quodā mō inuicē contras- ria, eo q nō sunt simul in eodē subiecto, sed ad produ- ctionē vnijs expellit aliud, ad modū cōtrariorum. pncipiū autē quodā mō nō sunt pncipia, aliqui exponūt hoc mō, q forma ipsa et priuatio nō sunt simplr cōtrarie, cum sint priuatiue opposita: sed arbitroz nō hoc sentire hic. Arist. nā textui sequēti. id resuat. Alij exponūt q nō sūt simplr cōtraria, si cōsiderent seorsum sine subiecto: qz nō possunt se inuicē expellere nisi circa subm. hōc au- tē oibus cōtrarijs est cōe. Et ideo aliud speciale voluit hic dicere Arist. v3; q ex trib9 pncipijs nō oia inter se sunt cōtraria, sed tñ duo: tertium vero, puta materia, neutri illoz cōtrariatur: qz simul est cū priuatione pncipiū, et post modū cū forma. Et id inferit q quodā mō pncipiū nō sunt plura cōtrarijs. Alij textus hēt/ cōtrarioz/ Sed mendū est, nisi legat/ numero pncipioz. Est n. sen- sus q pncipia quodā modo nō sunt plura q; cōtraria que sunt duo numero, puta forma et priuatio: nā priua- tio est idē realiter cū materia. Sed nihilo9 inqt/ penit9 non sunt duo: sed quodammodo tria: propterea q ma- teria et priuatio, vt dictum est, ratione differunt. Alia enim est ratio hominis et alia musici.

Cōclusio pncipialis d numero pncipioz

¶ Quot igit pncipia sint, rerū naturaliu que circa gñonē, & quomō tot: dictū est. Et manifestū est: q oportet subijci aliqd cōtra- rijs, & qria duo esse, qdā autē mō alio: nō ne- cessariū est. Sufficiēs. n. erit, alterū cōtrario- rū: absentia & presentia, facere mutatōne. ¶ Repetit que dixerat vt pncipia faciat. Arist nāq;

Textus lxxiij.

quot principia sint reynaturalium, que circa generationem sunt, et quomodo sint tot, satis esse dictum. Addit vero naturalium/que sunt circa generationem, vt excludat celestes orbis: qui, cum sint entia naturalia, non tamen habent tria principia. Haec vel non habent materiam et formam distinctam, sed sunt simplex ens. vt aliqui credunt esse opinionem Aristoteli. vel (quod verum est) materia celi ita est forme coeua, vt non habeat priuationem adiunctam: quia non est in potentia ad aliam formam. Quare celi non fuerunt genti ex priuatione precedente in materia. Subdit vero. Philosophus. quod licet quodammodo vt dictum est et principia contraria concurrant ad generationem: quodam tamen alio modo non est necessarium. Ad adiecit ad maiorem expositionem illius quod dixerat, priuationem esse principium per accidens: nam priuatio non dicitur principium, quia sit quid positum, aut concurreret ad generationem, aut intrans compositionem rei: sed adhuc sensum quod forma que sit presens per generationem requirit vt antea fuerit absens: nam fieri est esse acquirere post non esse: et illa absentia dicitur priuatio. Duo circa quinto libro. textu. 7. ait quod motus est ab aliquo affirmato ad aliud affirmatum. vt ab albo in nigrum: quia motus dicitur successione a priori ad posterius: generatio vero est mutatio a negato ad affirmatum. scilicet a non esse ad esse: sed corruptio e conuerso ab affirmato ad negatum: puta ab esse ad non esse.

Primum
tio.

Textus **CSVBIE**ta autem natura scibilis est secundum analogiam. vt enim ad statuas, aut ad lectum lignum, aut ad aliud aliquid habitium formam, materia & informe se habet priusquam accipiat formam: sic hec ad substantiam & hoc aliquid, & quod est, se habet. Vnum igitur principium, hec: non sic vnum existens, neque sic ens, vt hoc aliquid. Vnum autem: secundum quod ratio. amplius autem contrarium huic, priuatio. Hec autem quomodo duo, & quomodo plura: dictum est in precedentibus.

MATEria cog. p analogiam

Hactenus de principijs substantie differens Aristoteles. ete plus potissimum vsus est artificialium: que nota sunt sensui: suspensumque subinde habuit lectoris animum. Nam vero nunc mysterium aperit, dicens, quod subiecta natura. id est materia prima, que subiecitur generationi substantie, per analogiam cognoscibilis est. Vbi hoc est animaduertendum, quod similiter distorsit hanc authoritatem ex neotheoricis quidam. Licet tantum hunc locum sub his verbis: Materia cognoscibilis est per analogiam ad formam. Licet tamen nec nomen/ forma/ sit apud Aristoteli. nec analogiam esse possit inter materiam et formam: neque villo modo precedentibus aut subsequenti verbis Aristoteli. sensus iste cohereat. Estque sensus planus, quod materia prima substantie, que nobis est occulta, cognoscibilis est per analogiam. id est per similitudinem proportionis (hoc enim pollet analogiam) ad materiam artificialium, que nobis est manifesta. vt. n. cum ex ere sit statua aut lectus ex ligno, experimur esse aut lignum, quod prius erat informe, fieri sub noua forma, ita coniectari licet, cum lignum transmutatur in cineres, aliquam subieci materiam, que prius erat sub forma ligni permanere sub forma cinerum. Nisi quoniam artificialibus illud ens est in actu completum: sed materia prima est ens in potentia, quod simpliciter habet esse per formam. Et hoc est quod subiungit, quod hoc vnum principium. scilicet materia non est sic vnum existens et vnum ens, vt hoc aliquid. id est prima substantia in recta linea, que admodum lignum aut es: sed pars substantie. Secundum autem principium (inquit) est vnum vt ratio, puta forma que est terminus quo. scilicet quia ignis est ignis. Et tertium est eius contrarium, puta priuatio. Hec autem puta materia et priuatio quomodo sunt vnum et quomodo plura, vt iam supra dictum est.

Primum igitur dictum est, quod contraria solum principia sunt: posterius autem, quod necessesse est, & aliud quippiam subieci, & esse tria. Ex istis autem que nunc, manifestum est que sit differentia contrariorum, & quomodo se habent principia ad inuicem, & quid subiectum. Vtrum autem substantia species aut subiectum sit: nondum manifestum est. sed quod principia tria sint, & quomodo tria, & quis modus eorum: manifestum est. Quot igitur & que sint principia: ex his consideretur.

Textus
lxxx.

Colligit tandem in textu hoc septuagesimo et postremo huius capituli, eorum epilogum que hactenus dicta sunt. Aut namque primo dictum esse quod contraria solum principia sunt. id est vnum tantummodo par contrariorum, quibus tertium principium subieci. atque adeo omnia sunt quodammodo tria. Item dictum est que nam sit differentia inter illa contraria: nam alterum, puta forma, est ens positum, ac subinde principium per se: alterum vero est priuatio, et ideo principium per accidens. Item dictum est (inquit) quomodo eorum subiectum non est ens in actu: sed in potentia ad esse per formam. Attamen vtrum species. id est forma potius habeat rationem substantie quam subiecti. materia, non dicitur manifestum est: vsque ad inuenitum libri secundi: vbi videbitur tamen formam quam materiam esse naturam: formam tamen potius habere rationem substantie, quam materiam. Sequitur hic questio quinta super textu. 67. Vtrum principia tres. 7. q. 6. super textu. 69. Vtrum materia tres.

Textus
lxxi.

QVO OPINIONIBVS ANTIQVORVM RESPONDETUR RATIOQVE MATERIE APERTVR.
CAP. VIII.

QUOD autem vnicum modo sic soluitur & antiquorum dubitatio: dicamus post hec. querentes enim Philosophi primi veritatem, & naturam entium: conuersi sunt veluti in viam quandam: aliam depulsi ob inexperiencem. dicuntque, neque fieri eorum que sunt vllum, neque corrumpi: propterea quod necessarium est, fieri quod sit aut ex eo quod est, aut ex eo quod non est. ex his autem vtriusque: impossibile esse. neque enim quod est, fieri. esse enim: iam. & ex eo quod non est: nihil vtriusque fieri. subieci enim quippiam oportet.

Textus
lxxii.

Postquam in superioribus tribus capitulis determinauit Aristoteles veritatem de contrarietate et numero principiorum, in his duobus sequentibus respondet veterum argumentis, ostendens, peccata ex quibus eorum errores manebant. Et quoniam omnes procedebant ex duplici ignorantia. scilicet et quoniam ignorabant naturam materie, et quoniam ignorabant naturam generationis, in hoc capitulo. 8. prodit ignorantiam primam, et in postremo, patefacit secundam. Atque caput hoc amplectitur textus octo: in quorum duobus primis proponit paralogismum falsamque conclusionem antiquorum: et in quinque proximis rident ad illum vnummodo, et in textu postremo rident altero modo. Et itergo in hoc textu. 71. quod antiqui fere omnes, querentes veritatem et entium naturam, conuersi sunt in viam
aliam.

Textus
lxxii.

aliā. s. falsā: ob in experientia: qz nesciebāt distinguere inter ens simplr et nō ens simplr. Paralogizabant nā q sic. Quicquid fit, aut fit ex eo qd est, aut ex eo nō est (intellige tanq̄ ex t̄ro a quo) neutrū istoz: q̄. q̄d ob̄r mi noz: qz qd fit ex eo qd est, iā antea erat (supponebāt. n. qz nihil fiebat ex eo qd est, nisi qz id qd fit latebat in t̄ro a q̄) ex eo aut qd nō ē nihil fieri pōt, qz cū ex nihilo nihil fiat, necesse est supponi subm̄: q̄ nihil simplr fit: s; quicquid est, fuit semper. Argyrōpilus vertit quicquid fit; fit ex ente aut nō ente. Idē tñ vbiq; pollet apud Aristō. ens/et qd est/et parit/nō ens/et/ qd nō est/sicut idē est/legēs/et/quilēgit/ est enim/ ens/participiū ab esse.

Textus lxxi. Et sic itaq; quod consequenter accidit argentes, neq; esse multa dicunt, sed tantū ipsum quod est. Illi ergo talem acceperūt opinionem, propterea que dicta sunt.

Ad dit in textu. 72. qz inde antiqui cōsequenter inferebāt omnia esse vnū. Alludit ad Parmenidē et Abeli sum et alios, qui dicebāt oia esse aut aquā aut aerē rē. Enimvero cū secundū illos nulla simpliciter substantia de nouo producebat, p̄serat vt oēs quas experimur rerū transmutationes essent accidētales: atq; adeo omnia essent vna substantia. s. eiusdē sp̄cū Tamet si. Anaxagoras et Democritus aliter asseriebant nihil fieri de nouo, ponētes omnia actu lactitare in quolibz, et/gigni/nihil aliud esse, q̄ quod latebat apparere.

Textus lxxii. Nos autem dicimus, qz ex eo quod est, aut ex eo quod non est, fieri, aut quod non est, aut quod est, facere aliquid, aut pati, aut qd cumq; hoc fieri: vno quidem modo nihil differt, aut medicū facere aliquid, aut pati, aut ex medico esse, aut fieri.

In textu. 73. z quatuor sequētibz respōdet vno mō. Ad cuius euidentiā supponit prius qz qñ dicim⁹/ ex eo quod est. i. ex ente, aut, ex eo qd nō est aliquid fieri/nihil differt, si illud claritatis causa exprimam⁹ in ijs terminis. s. ex medico aut non medico fieri aliquid: et cū dicimus/qd est/et/qd non est/facere aut pati aliquid/exprimere id possumus per hos terminos/nō medicus/ aut/ medicus/facit aut patit aliquid. Hoc supposito.

Textus lxxiii. Quare cum hoc dupliciter dicatur: manifestum est qz & ex eo quod est, & id quod est aut facere aliquid, aut pati. edificat igitur medicus: non secundum qz medicus, sed secundum qz edificator. & albus fit: non quatenus medicus, sed quatenus niger. Medicatur autem, & non medicus fit: quatenus est medicus. Cum autem maxime proprie dicamus medicū facere aliquid, aut pati, aut fieri ex medico, si secundum qz medicus hec patitur aut faciat: manifestum qz non ex non ente fieri & hoc significat, quatenus nō est. Quod illi quidem non partientes: ab errauerunt. & propter hanc ignorantiam tātum insuper ignorauerunt: qz nihil aliorum. opinati sunt fieri, aut esse, sed auferebant omnem generationem.

Subdit in textu. 74. qz si hoc qd dicimus/ ex medico

fit aliquid, aut, ex nō medico fit aliquid, aut, medicus aut nō medicus facit aut patit aliquid/ si hoc (inquit) dicitur duplr, p̄ns est, vt etiā dicatur duplr/ ex eo qd est, aut ex eo qd nō est, fieri aliquid. At vero medicū dupliciter cōtingit facere aut pati aliquid. s. et p̄se, z per accidēs. Lū. n. dicimus/ medicus edificat/ id intelligitur per accidēs, quatenus accidit peritō edificandi peritia simul medicine: nā perse nō edificat, nisi inquantū edificator: et pariter medicus nō fit albus in quantū medicus, sed inquantū niger: albū enim perse fit ex eo quod nō est albū: qz autē illud fit medicus, est per accidēs: cū autē dicimus qz medicus. medicatur, aut, qz ex nō medico fit medicus/ illud est perse: qz medico inquantū medicus est cōuenit medicari, et non medico inquantū est nō medicus cōuenit fieri medicū. Ex ijs cōcludit manifestū esse qz cū d̄r/ ex eo qd est, aut ex nō ente, fieri aliquid/ intelligendū est perse: in quo sensu talis propō est vera: qz id qd fit non fit perse ex eo qd non est: nā qd nō est nō intrat cōpositionē rei. At vero id qd fit, fit per accidēs ex non ente, puta ex eo qd non est: nā fit perse ex subiecto. s. ex materia, cui accidebat esse sub priuatione huius forme que gignitur. Et qz illi non sunt partiti hos duos sensus, aberrauerūt, dicētes, nihil fieri simpliciter: et per p̄ns auferentes omnē generationē.

Textus lxxv. Nos autem & ipsi dicimus fieri quidem nihil simpliciter ex eo quod non est: sed tamē fieri ex eo quod non est, vt secundū accidēs. ex priuatione enim, que est perse non ens, non ex eo quod est: fit. Mirabile autem est hoc & impossibile sic videtur: fieri aliquid ex eo quod non est.

In textu ergo. 75. applicat solutionē ad formā paralogismi antiquozū. Lū enim arguunt. Id qd fit aut fit ex eo qd est aut ex eo quod nō est, respōdetur qz neq; fit perse ex eo qd est, nec perse ex eo qd non est: sed fit p̄ accidēs ex eo qd nō est, et per accidēs ex eo qd est. Qd fit per accidēs ex eo qd nō est, patet: nā fit ex priuatione que est perse nō ens, et est accidens materie, ex qua fit generatio. Intēdit ergo dicere qz qñ ignis generatur ex stupa, per se quidē fit ex materia et forma, fit tñ per accidēs ex nō igne, puta ex priuatione forme ignis, que erat in materia. Ubi attente cōsidērandū est qd non sequitur ignis fit ex priuatione forme: et priuatio est perse nō ens: ergo ignis perse fit ex nō ente: nā vtrāq; parte antecedētis cōcedit Arist. et negat p̄ns. Enimvero, vt cap. sequēti dicimus, priuatio perse est non ens: nā perse dicit priuationē entis. Lōcedimus ergo qz ignis fit ex perse non ente vt/ perse/ determinet nomē infinitū: negamus tñ qz per se fiat ex non ente, vt/ perse/ determinet verbum fit. Sed mirabile inquit fuit hoc antiquis: et ideo impossibile videbatur eis aliquid fieri hoc modo ex non ente.

Textus lxxvj. Similiter autem, neq; ex eo quod est, neq; id quod est fieri: nisi secundum accidēs. sic autē & hoc fieri eodē modo: vt si ex animalī, aīal vtīq; fiat, & ex quodam animalī, quodā animal. vt si canis: ex quo fiat. fiet enim: non solum ex quodam animalī canis: sed etiam ex animalī, at non quatenus est animal. est enim iam hoc.

In textu. 76. pbat pari forma qz id qd fit, fiat per accidēs ex ente. Qd hoc exēplo declarat. Si quoddā animal in sp̄e fieret ex alio quodā aīali, vt canis ex equo,

tunc canis nō fieret ex animali, in genere dictio: nā autē malin cōmuni iam est, cum sit equus: et id quod fit tale debet fieri ex nō esse illius (quod. n. erat non fit) fit tamen canis per accidens ex animali. i. non inquantū est aial, s̄ inquantū hoc aial: puta inquantū canis fit ex equo.

Textus
lxxvij.

¶ Si autem aliquid debet fieri animal, non secundum accidens: non ex animali erit. & si aliquid sit: non ex eo quod est, neq; ex eo quod non est: quod enim ex eo quod non est dictum est nobis, quid significet, q̄ quatenus non est. Amplius autem & esse omne, aut nō esse: nō remouemus: vnus igit̄ modus hic est.

¶ In textu. 77. applicando hoc ad propositū, ait, q̄ eodemō homo non fit perse ex eo quod est. i. ex ente: nā anteq̄ homo sit, iam est aliquod ens. s. illud ex quo fit, fit tamē per accidens ex ente: nō quidē inquantū est ens, sed inquantū hoc ens in potentia ad hominē, puta ex semine vel ex embrione, cui accidit priuatio forme hominis. vt. q. 5. exposuimus. Et ita cōcludit Arist. q̄ simpliciter nec remouemus omne esse aut omne non esse. i. nec negamus simpliciter rem quodāmodo esse anteq̄ sit, quia concedimus esse in potentia: nec negamus simpliciter nō fuisse: q̄ concedimus quodāmodo nō fuisse in actu. Et hic inquit est vnus modus respondendi.

Textus
lxxviij

¶ Alius autem: q̄ contingit eadem dicere secundum potentiam, & actum, hoc autem: in alijs determinatum est cum diligentia magis. Quare, quod quidem dicebamus, dubitationes soluntur: propter quas coacti, remouent dictorum quedā, propter hoc enim: tantum auersi sunt priores a via in generationem, & corruptionem, & omnino mutationem. Hec enim visa natura, omnē soluit hanc ipsorum ignorantiam.

¶ In textu. 78. subiungit aliū modū respondendi: qui quodāmodo est superioris expositio: plenius veruntū tiffacit intentioni presenti: nā modus superior: solū respondet quomodo id quod fit, fit per accidens ex ente, et per accidens ex nō ente. Idcirco restabat docere ex quo fiat generatio perse. Et hoc est quod iam nunc edocet. Sit enim q̄ materia est quodāmodo medium inter ens et non ens: non est enim perse ens actu, sed hoc habet per formā: perse autem est ens in potentia. Hoc autem inquit in alijs determinatū est maiori diligentia: nēpe. 9. meta. tex. 21. quod nos etiam q. 6. copiosius tractauimus: et ideo quicquid sit, fit perse ex materia: que nec simpliciter est ens nec simpliciter est nō ens, sed ens secundū quid, puta ens in potētia. ¶ Concludit ergo q̄ istomō solunt dubitationes propter quas coacti sunt antiqui negare simpliciter generationē & corruptionē, eo q̄ videbāt nihil fieri simpliciter ex ente nec simplr ex nō ente: inter que ignorauerūt mediū. ¶ Sequitur hic questio septima super tex. 78. Utrum forma rē.

¶ QVOD MATERIA ET PRIUATIONE DIFFERANT. CAP. IX.

Textus
lxxix.

ANGENTES igit̄ & alijs quidā fuerunt ipsam: sed non sufficienter. primum enim cōsistentur simpliciter fieri aliquid ex eo quod

non est: quatenus Parmenidem recte dicere. Postea videtur ipsis siquidē est numero vna: & potentia tantum esse. Hoc autem: differt plurimum. Nos enim materiam & priuationem: alterum esse dicimus. & horum: materiam quidem nō ens esse secundū accidens, priuationem autem: perse. & materiam quidem prope & quodāmodo substantiam: priuationem autem, nequaquam.

¶ Cum cap. superiori monstrauerit Arist. naturā materie, quā antiqui non nouerant, que consistit in medio inter ens et non ens, in hoc postremo capite, qd̄ quinque habet textus, pergit docere naturā priuationis ratione differētis a materia, que fuit altera antiquorū ignorantia. In hoc ergo textu qui est in ordine. 79. proponit veterū errorem, dicens, q̄ antiqui vt cūq; tetigerunt naturā materie, cognoscentes materiā non esse simpliciter ens (quod vere cōiectabant) sed tamen affirmabant subinde simpliciter esse nō ens, in quo errabāt. Et mouebantur ratione Parmenidis, quā super textum. 25. expositā reliquimus. s. Quicquid est preter ens, est non ens: sed materia non est simpliciter ens: ergo est simpliciter non ens et nihil. Que tamen illatio nihil valet vt per ea que iam modo dicta sunt cōstat: cum materia sit mediū inter simpliciter ens et simpliciter non ens. Itur sus isti credentes materiā simpliciter esse non ens, atq; adeo nullā esse differentiā inter materiam et priuationem, inferebant eo modo aliquid fieri ex materia, quo fit ex priuatione: cuius contrariū ostensum est. Nam ex priuatione fit res per accidens: ex materia vero, fit perse. Vbiq; Arist. ostendit differentiā esse rationis inter materiā et priuationē duplicē, non obstante q̄ idē sint numero. Prima q̄ materia per accidens est non ens: priuatio vero est perse non ens. Cuius ratio est: q̄ materia de se nec dicit esse, quia perse nō existit, sed per formam: nec rursus perse dicit non esse, quia non dicit meram negationē, sed potentiam vt sit per formā: et cum ens significet esse, fit vt nec perse sit ens, sed per aliud, puta per formā: nec per se sit non ens, sed per accidens. i. quatenus caret hac vel illa forma. Quod alta mente philosophis reponendū est, vt intelligatur natura materie, quod fuit Arist. subtilissimū inuentum ad prodeudā veterū ignorantia, vt. q. 6. per amplius diximus. Priuatio vero ex natura sua dicit carentiam forme: et quia esse est a forma, priuatio est perse non ens. vt cecitas: quia perse dicit carentiā visus, perse est non ens, nisi q̄ non dicit purā negationem, sed negationem in subiecto apto. Secunda differentia nascitur ex prima: videlicet q̄ materia est prope substantia: quia est proxima et perse potentia ad esse per formā. Vbiq; perse intrat cōpositionē rei naturalis: priuatio vero, nequaq;. Unde fit vt res naturalis perse fiat ex materia: per accidens vero, ex priuatione: quippeque positue non concurrat ad generationem, sed est solum terminus a quo incipit generatio.

¶ Quidam autem quod non est, magnum & paruum similiter: aut simul vtrūq; aut seorsum vtrūq;. Quare penitus alter est modus hic trinitatis: & ille. hucusq; enim processerunt: q̄ oportet quandam supponi naturam, hanc tamen: vnā faciunt, etenim si aliquis dualitatem facit, dicens magnū & paruum ipsam: non minus idem facit, alteram

Textus
lxxx.
Textus
lxxx.

enim despexit, priuationem, permanens, n. cum forma causa est eorū que fiunt, sicut mater, altera vero pars contrarietatis: sepe per imaginationem videbitur ad maleficium ipsius intendenti intellectū, neq; esse penitus.

¶ In textu hoc. so. redarguit philosophus opinionem Platonis: que videtur esse contraria superiori. Quia propter non apparet vera sententia quorundam dicentium opinionem modo improbatam fuisse Platonico: cum potius appareat fuisse aliquorum discipulorum Parmenidis. Nam illa opinio videtur huic contraria. Ille namq; videtur negare materiam et solū ponere priuationem, puta nonens ex qua omnia credebant fieri. Enimvero, vt non negarent generationem, et simul sustinerent magistrī sententiam, s. quicquid est preter ens, est nonens, concedebant materiam esse simpliciter nonens. Platonici vero ponunt materiam et non priuationem. Tametsi Plato in dialogo illo, quē nūcupauit Parmenides, laudat illam sententiam, q; quicquid est preter ens est nonens. Et ideo forsitan, quā q; materiam appellet magnum et paruum, intelligit simpliciter esse nonens. At cuiuscūq; prefacta illa fuerit opinio, Plato ponebat materiam et formam. Et quia forma est causa conuenientie et vnitatis specificę plurium indiuiduorum eiusdem speciei, materia vero est causa diuersitatis (quia propter accidentia que se tenent ex parte materie differunt indiuidua) formam appellabat vnitatem: materiam vero, dualitatem. Et illam applicabat his nominibus / magnum et paruum / densum enim appellabat magnum, propter multitudinem materie: et rarum appellabat paruum, propter paucitatem materie. Quia diuersitate reliquas omnes designabat. Possit ergo quis iudicare Platonem ponere tria principia perinde atq; Aristot. vt / paruum / intelligatur esse priuatio: magnum / vero, materia. Hoc ait Aristot. esse falsum: nam trinitas inquit Platonis alia est q; nostra. Quoniam magnum et paruum / siue eandem (inquit) numero materiam significarent, propter aptitudinem quam habet vt modo sit magna mō parua: siue seorsum magnum significaret materiam que actu est magna et paruum eam que actu est parua: tamen vtroq; modo significabat vnam naturam, s. materiam in quantum est materia et subiectum. Et ideo despiciebat priuationem: cum tamen longe differat inter materiam et priuationem. Quāquidem differentiam perspicuo exemplo explicat, dicens, q; materia permanset in composito: atq; adeo habet se in generatione, sicut mater: que secundum Aristot. se habet passiuē in generatione respectu viri. i. meta. tex. 9. Priuatio vero, que est altera pars contrarietatis (quippe que forme cōtrariatur) mentis imaginatione videtur similis intendenti ad maleficium, i. quemadmodum adultera maleficium molitur marito, vt alium virū admittat, ita priuatio forme generande, que accidit materie, est causa corruptionis precedentis forme, vt alia recipiatur. Sunt tamen Philoponus. et alij, qui existimant Platonem non negasse priuationem: tametsi illam non palam vt Aristot. expresserit.

¶ Existente enim quodam diuino, & bono, & appetibili: aliud quidem, contrarium ipsi dicimus esse, aliud autem: quod natura appetitum est appetere, & desiderare ipsum secundum suam ipsius naturam. Quibusdam autem accidit: cōtrarium appetere suam ipsius corruptionem. at tamen neq; ipsum suam ip-

sius possibile est appetere speciem (propterea q; non est indigens) neq; contrarium, corruptiua enim sunt sui inuicem: cōtraria, sed hoc est materia: sicut si femina masculum, & turpe pulchrum, verum nō perse, turpe: sed secundum accidens: neq; femina: sed secundum accidens.

¶ Subsequenter tex. gr. lucidam facit et notatu dignam comparationem inter hec tria principia, vt euidentius singulorum natura splendeat. Sit enim formam esse quid diuinum et bonum. Diuinum quidem, quia deus est actus purus nihil materie habens ad mixturam, forma autem omnis suo pte nomine dicit actum, sicut materia dicit potentiam. Et ideo omnis forma et omne esse (quod est a forma) est quedam participatio diuina. Item forma est bonū et perfectio materie: quia materia non habet esse: nisi per formam, sicut corpus non habet esse album, nisi per albedinem. Et ideo inter formam et alia duo principia manifesta est differentia.

¶ Materia vero differt a priuatione, q; materia appetit formam: sicut in forme suam perfectionem: priuatio vero, cum sit contraria forme, non appetit illam. Obidq; ratione differunt. Sed illis (inquit) qui non credunt materiam et priuationem differre ratione, sed esse proorsus idem. hoc subinde accidit inconueniens, vt concedant contrariorum appetere suam propriam corruptionem. Quod sic probat. Materia appetit formam, vt dictus est: sed non appetit illam speciem, i. formam quam habet, quia nihil appetit, nisi illam rem qua caret et indiget: ergo appetit formam qua caret. Tunc, vel materia appetit formam, quatenus materia est priuatio illius, et tunc contrarium appeteret suum contrarium, et per consequens suam corruptionem: nam forma non potest aduenire materie, nisi eiecta inde priuatione. Si vero materia appetit formam, non in quantum est priuatio, tūc materia et priuatio differunt rōne.

¶ Inimad uertat lector artem probandi aliqua duo, que sunt idem numero, differre ratione ex diuersis modis loquendi de illis. Si enim materia appetit formam, quam nō appetit priuatio, materia et priuatio differunt ratione. **¶** Concludit ingeniose Aristot. q; materia appetit formam, sicut femina masculū et turpe pulchrū. Hoc alij exponūt de appetitu femine, q; appetit operam viri ad generationē. Sed hec tū exponitio, textui non consonat. Inducitur enim simile ad declarandum quomodo materia appetat formam: priuatio vero, non. Quia propter simile est huiusmodi, q; sicut omne imperfectum appetit esse perfectum, non q; ipsamet ratio et forma imperfectior appetat esse forma perfectior: quia non potest mutari in illam: sed q; illud subiectū cui accidit perfectio appetit ad perfectionem ascendere. **¶** Templi gratia. Femina est quid imperfectum respectu masculi: et ideo appetit esse masculus. Sed tamen ipsa ratio femine, que est carentia masculi, non appetit perfectionem viri: sicuti nigredo non appetit esse albedo, alias appeteret suam corruptionem. At suppositum, cui accidit illa imperfectio, appetit esse masculus. Et pariter turpido appetit pulchritudinem. Simili modo priuatio forme non appetit formam: sed materia cui accidit priuatio appetit formam. **¶** Nonit exemplum imperfectioribus accidentalibus, qualis est femine et masculi, que accidentaliter differunt: quia in essentialibus eadem est ratio de natura et supposito. Sicut enim natura hominis non potest appetere esse natura angeli, ita neq; homo esse angelus: quia natura hominis est de eius essentia.

¶ Corruptitur autem: & fit. Est quidem vt

Forma.

Materia

Differt ratione.

Materia appetit formam.

Textus lxxxij.

sic: est autem, vt non. Quatenus enim est, id in quo: secundum se corrumpitur. quod enim corrumpitur in hoc, est priuatio. quatenus autem secundum potentiam: non perse, sed incorruptibilem, & ingenitam, necesse est ipsam esse. Si enim fiat: subijci aliquid oportet primum, ex quo in existente fiat. hoc autem: est ipsius natura. quare: erit anteq̄ fiat. Dico enim materiam: primum subiectum vnuscuusq̄, ex quo fit aliquid, cū insit non secundum accidens, & si corrumpitur aliquid, in hoc abibit vltimū, quare: corrupta erit, anteq̄ corrumpatur.

Cum dixerit toties Arist. materiam que antea fuit sub priuatione eandem manere sub forma, vnde videtur consequi materiam esse perpetuam, priuationē vero et formam tanq̄ principia contraria esse corruptibilia, in hoc textu. s2. exponit quemadmodum materia sit ingenerabilis et incorruptibilis, dicens, q̄ quodam modo est corruptibilis, quodammodo vero, non. Est enim corruptibilis per accidens, quatenus est id in quo (inquit) secundum se aliquid corrumpitur. i. quatenus est subiectum cui accidit priuatio, que secundum se corrumpitur. Attamen secundum q̄ materia est potentia ad formam, non perse corrumpitur: sed est ingenerabilis et incorruptibilis. Quod est dicere cum materia a que sit identice priuatio forme ignis, et pariter potentia ad ipsam, quando generatur ignis desinit habere rationem priuationis, sed manet sub ratione subiecti. Quod autem materia sit secundum se ingenerabilis, probat Philosophus sic. Si materia esset generabilis, supponeret aliud subiectum prius ex quo fieret: s; nullū est prius subiectum, quia hec est ipsius materie natura, vt sit primum subiectum: ergo non est generabilis. Et pari ratione probat non esse corruptibilem: quia in rei corruptione resolutio sit tantum vsq̄ ad materiam

primam: que permanet succedentis forme subiectum. Ad euidenciam minoris subiungit definitionem materie dicens. Materia est primum subiectū vnuscuusq̄ ex quo fit aliquid cum insit, perse et non secundum accidens. Quidam sic literam/ ex quo cum insit/ id est ex quo in existente in composito, fit res, non secundū accidens. Et vtraq̄ particula ponitur ad excludendam priuationem: que nec manet in composito: nec perse est principius rei, vt. q. 5. amplius patebit.

De principio autem secundum speciem, vt rum vnum an plura, & quod, aut que sunt: cum diligentia, prime Philosophie opus est determinare. quapropter: in illud tempus reponatur. De physicis autem, & corruptibilibus sp̄ibus: in posterius demonstradis dicemus. Qd̄ igitur sint principia, & q̄ et quot numero: determinatum sic a nobis sit. Rursus autē: aliud principium capientes, dicam9.

In textu deniq; 83. et postremo huius libri excusat se cur hic, vbi tan longum sermonem de materia fecerit et priuatione, non meminerit forme, que nobilius est principium. Et respondet insinuans duplicem esse formam: aliam que dicitur forma totius, vt natura hominis, natura equi etc. que dicitur forma metaphysica. Et quia de huiusmodi forma contentio est cum Platone, hanc disputationem proprie inuit pertinere ad libros metaphysicorum, qui in consideratione altissimarum causarum positi sunt. Aliter accipitur forma physice pro ea que est altera pars compositi: de qua dicit in subsequentibus futurum esse sermonem: libro nāq; proximo copiosior erit forme speculatio. Concludit deniq; propositū huius libri satis esse discussum: nempe que et quot sint principia rei nālis. Atq; adeo rursus aliud initium sumendum est (inquit) libri subsequenti: sane in quo de natura et alijs causis rei naturalis est differendum. Sequitur questio octaua. Vtrū priuatio etc.

¶ Finis pri. libri.

Diffinitio materiae

Textus lxxxviii

Te

Bat qu91

Reuerendi patris fratris Do- minici Soto Segobiensis theologi ordinis praedicatorum super secundum Physicorum commentaria.

ORVMQ Ve sunt: alia quidem sunt natura, alia vero, propter alias causas. Natura quidem sunt: & animalia, & partes ipsorum, & plante, & simplicia corpora, ut terra, ignis, & aer, & aqua. hec enim, & huiusmodi: natura esse dicimus. Omnia autem que dicta sunt: videntur differentia ab istis, que non natura existunt. que enim natura sunt omnia: videntur habere in seipsis principium motus, & status. hec quidem, secundum locum: illa vero, secundum augmentum & decrementum. quedam autem: secundum alterationem. **C**lectus autem, & indumentum, & si quid huiusmodi aliud genus est: secundum quod quidem fortitum est predicatione vna quamque, & quatenus est ab arte, ne vnum quidem habet impetum mutationis innatum. quatenus autem accidit ipsis, lapidea, aut terra esse, aut mixta ex his: eatenus habent.

tere a applicando causas rei ad demonstrationes manifestat quemadmodum hec scientia per omnes causas naturales demonstrat. **P**hiloponus et alij aiunt intentionem precipuam Philosophi in his duobus libris esse tractare de materia et forma: sed in primo principalius de materia quam de forma: hic vero principalius de forma et eius causis efficienti et finali, quam de materia. **N**esque hoc certe displicet: nam et in calce primi libri dixit se statim dicturum de forma physica: et in huius initio statim proponit de natura: cuius ratio principalius conuenit forme quam materie. **S**unt ergo in hoc secundo libro, ut in superiori, capita nouem. **Q**ue in tria membra secari congrue possumus. **E**t enim in duobus primis explicat tria modo dicta, scilicet quid nam sit natura, quid ens naturale, quid ens secundum naturam. **Q**ue sunt, medium subiectum, et passionem totius physice. **I**n quatuor sequentibus docet quatuor esse causarum genera. **E**t in tribus demum ultimis ostendit quomodo hec scientia demostret per omnes causas. **S**unt autem in toto libro secundum diuisionem **C**ommentatoris textus. **92.** Atqui primum hoc caput continet textus. **15.** **I**n primo et secundo, qui sub eodem aptius sunt contextu, premittit statim Aristot. diuisionem rerum naturalium a rebus nonnaturalibus. **N**ec sunt tria genera: scilicet artificialia que sunt ab arte, moralia que sunt ex electione secundum prudentiam, fortuita que sunt a casu vel fortuna: quibus moralia, quia non sunt res facte: sed operationes, non attinent ad rem presentem. **I**ntendens enim naturam diffinire, que nobis est occulta, exponitur ex entibus naturalibus eam manifestare, que nostris sunt oculis obiecta. **C**ommutat ferme gradus omnes entium naturalium: nempe animalia et eorum partes. **I**n quo inuit differentiam ab artificialibus. **E**nimvero licet domus sit quid artificiale, non tamen omnes eius partes sunt artificiales, sed naturales: ut lapides et ligna: animalium vero et partes organice, et ossa, et carnes, omnes sunt naturales. **M**ateria vero et forma non dicuntur entia naturalia: sed sunt nature. **I**te numerat plantas que viuunt sola vita vegetatiua: et simplicia corpora que non viuunt, ut sunt quatuor elementa. **N**on meminit mixtorum non viuentium, ut sunt lapides: quia ut habetur. **1. celi. tex. 7.** mixta non habent alium motum, quam secundum elementum predominantis. **E**t ideo nomine elementorum intelliguntur. **S**ubicit item celos, non eo quod sint animalia, ut ait **C**ommentator in de substantia orbis: sed propterea, ut arbitror, quia hic non tractat: nisi de generabilibus et corruptibilibus. **A**ut forte, ut ait hic **Themistius**, quia celum non videtur habere naturam que sit principium motus et quietis: sicut ista inferiora: quia naturaliter quiescere non potest. **S**ed de hoc. **q. 1. sermonem fecimus.** **S**ubiungit differentiam inter hec naturalia et alia non naturalia. **P**otissimum artificialia, nempe quod naturalia videntur habere in se principium sui motus. **N**on autem videntur/ eo quod dubitet: sed quia ita apparet ad sensum. **E**t ponit tres differentias motus. **A**lia enim videmus moueri localiter: que ut ait **C**ommentator, sunt tria, scilicet celum, elementa, et animalia. **C**elum enim mouetur circulariter: et elementa, motu recto, aut sursum, aut deorsum: et

Diuisio libri.

Tex. i.

Tex. ij.

Materia
huius libri.

pariter mixta secundum predominationem elementi. Animalia vero mouentur tráuersaliter in superficie terre. Sed plante non mutant proprie locū: s; augeantur ad maiore locū. Alia mouentur motu augmentatiōis: quia sunt oīa viuētia. Mā augmentatio ignis per appositionē cōbustibiliū nō est propria. vt lib. 1. q. 4. dictū est. Motu autē alterationis cōprehendit, vt ait hic Lōmētator, ēt generationē, que finis est alterationis. Quis quidē motus cōuenit omnibus elemētis et mixtis que continent sub sole. Trū autē hec oīa habeāt principiiū actiuū sui motus, an vero tm̄ passiuū. q. 1. elucidatur. ¶ In textu. 2. subiūgit p̄trariū de artificialibus, dicēs, q̄ lectus et indumentū et alia artificialia secū dū q̄ habēt humōi predicationes. i. rationē et nomen artificij, non habēt principiiū motus: sed in quantū sunt lignea aut lapidea. Ad est dicere statue Mercurij propter formā artificialē nullus cōpetit motus localis, aut alterationis rē. sed qz est lapis, si dimittatur cadit deorsum. Et iō statue de per accidēs cōuenit ille motus: qz accidit lapidi, qui sua natura cadit, vt sit Mercurius aut Jupiter rē.

Tex. iij
PRIME
questiōis
sedes.

¶ TANq̄ natura sit principium aliquod & causa monendi, & quiescēdi: ei in quo est primum, perse, & non secundum accidens. Dico autem, non secundum accidens: quoniam fiet utiq; sibi ipsi aliquis causa sanitatis, cū sit medicus. attamen non quatenus sanatur, medicinam habet: sed accidit eundem, medicum esse & sanari. quapropter & separantur aliquando ab inuicem. Similiter autem: & aliorum que fiunt, vnumquodq; nullum enim ipsorum habet in seipso actionis principium: sed alia quidē in alijs & ab exteriori, vt domus, & aliorum manu factorum vñ quodq; alia autem in seipsis quidem, sed nō scdm̄ seipsa: quecūq; secundū accidēs cause sunt ipsis. Est igitur natura: quod dictū est.

Diffinitio
nāc.
Burleus.

¶ In textu. 3. ex dictis elicit Arist. diffinitionē nature. Ubi loco generis ponit principiiū et causa/ qd̄ Burleus scōz Auicēnā putat disiectiue intelligi: vt principiiū dicitur de principio actiuo, qualis est forma, et causa de principio passiuo, qualis est mā. Sed profecto hoc nō cōsonat dictis in principio primi libri. Principiiū enim prop̄issime dī de mā. Et ideo arbitror legendū esse copulatiue, vt iacet. Sed qz p̄ncipiū cōmunius est, ponitur prius: ad explicandū qz tā materia q̄ forma vtrūq; est principiiū et causa. Est n. vtrāq; principiiū, propter ordinē: quia sunt priora toto: et causa quia ex illis efficitur totū. Licet materia mihi⁹ habet de ratione cause, q̄ forma: et ideo forma perfectiori mō est natura. vt statim patebit. ¶ Mouēdi et quiescēdi. Itidē censet legēdum esse disiectiue, propter celū: quod habet quidē principiiū mouendi, sed non quiescēdi: et terrā: que secū dum se totā habet econuerso principiiū quiescēdi: sed non mouēdi. Attamen derogat sensu textus, nisi hoc copulatiue legatur. Absens enim Aristot. est qz natura que est principiiū quiescēdi, et propterea qz est principium quiescēdi, est principiiū mouendi. Natura enim grauis eo mouet lapidē, quia appetit quiescere in centro: et natura leuis ideo mouet leue sursum, qz appetit illic quiescere: et aqua ideo reducitur ad frigiditatem, quia illa est sua perfectio: et planta et animal ideo augetur, vt sit in sua perfectione. An vero in celo quodā

modo possit asseri principiiū quiescēdi, et in terra principiiū mouendi, videbitur. q. 1. ¶ Et in quo est. i. natura est principiiū motus quo suppositū ipsum in quo est moueatur. Forma ergo ignis non dicitur natura eo qz est principiiū actiuū calefaciēdi aquā: s; materia aque est natura eo qz est principiiū ipsi aque vt moueatur ab alto. Et forma viuētis dicitur natura: quia est principiiū augmenti ipsius suppositi in quo est. ¶ Primum/ Ad differentiā accidentis, quod est principiiū secundū et instrumentale. vt calor naturalis est principiiū nutritionis eius et augmenti: et grauitas est principiiū decēsus grauis: non tm̄ est natura, nisi sola forma substantialis que est primum et principale principiiū, aut materia que est principiiū passiuū. ¶ Per se et non secundū accidens/ ponitur ad differentiā artis medici in firmi qui seipsum sanat: est enim principiiū ipsi medico sue sanitatis: sed hoc est per accidens. Et enim lib. 1. tex. 74. dictū est, medicus non sit albus quatenus medicus est, sed quatenus niger: sit enim albū perse ex nigro, cui accidit vt sit medicus. Eodē modo medicus non sanatur per se eo qz sit medicus, sed eo qz sit infirmus: cui accidit qz sit medicus. Quapropter ait Brift. ¶ Separatur alia quando stat enim ille qui sanatur non sit medicus: sed tm̄ infirmus et qui sanat non separatur. Necessariū enim est vt qui sanatur, sit infirmus: sicut id quod mouetur ad calorem necesse est vt non sit perfecte calidum. ¶ Similiter inquit est in alijs artificijs, qz nō habent in se principiiū sui motus: sed alia quidem ita habēt in se principiiū extrinsecum, vt nec per se nec per accidens possint illud habere in seipsis: vt domus est ab arte, que nullatenus esse potest in domo. Alia vero possunt habere in se principia: sed per accidens, vt de sanitate medici modo dictum est. De maioribus dubijs questionem primam consulito.

¶ Naturam autem habent, quecūq; huiusmodi habēt principium: & sunt hec omnia, substantia. Subiectum enim quoddam, & in subiecto est: natura semper.

¶ In tex. 4. subdit ens habēs naturā, esse, qd̄ cūq; ens habens in se principiiū sui motus. Quapropter, vt in principio primi libri adnotauimus, idem est ens naturale, et ens mobile. Et rationē subnectit, qz cū natura semper sit in aliquo subiecto. i. in aliquo supposito (est enim, aut materia aut forma) illud suppositum in quo est natura dicitur habens naturam. I. ens naturale: veluti subiectum illud in quo est albedo est res habens albedinem, atq; adeo album.

¶ Secundum autem naturam sunt: & hec, & quecūq; his in sunt secundum se. vt ignis, ferri sursum. hoc enim: natura quidem non est, neq; habet naturam, sed a natura, & secundum naturam est. Quid igitur est natura, dictum est: & quid, quod a natura et secundum naturam.

¶ In textu quinto, explicat tertium nomen eorum que proposita sunt, dicens, qz secundum naturam dicuntur et hec omnia, scilicet substantia, et supposita que habent esse a natura, et preterea motus et accidentia que illis a tali natura competunt, vt eferri sursum est secundum naturam ignis, et cadere deorsum est secundum naturam grauis, que sunt passionēs huius scientie de quibus lib. 3. incipit philosophari. Habentur ergo hec tria exposita, scilicet quid sit natura, quid habens naturam, id est ens naturale, et quid ens secundum naturam.

Tex

C
noti
cat
loci

Buc

Textus
iij.

Ena

Tex, v

Ena
naturTex
vij.

Tex. vi. **Q**uod autē sit natura, tētare demōstrare: ridiculū est. Manifestū ē enim: q̄ humōi en-
tia sunt multa. Demōstrare autē manifesta
per immanifesta: nō potēt is iudicare est qđ
perse ipsum, & nō perse ipsum notū est. Qđ
autē cōtingat hoc pati: nō immanifestū est.

C. Eius non iudicatur de coloribus.
Syll. Logizare. n. quis possit de colorib⁹: cū
a natiuitate sit cec⁹. Quare necesse ē talib⁹:
de noib⁹ esse f̄monē, nihil autē intelligere.

Ruicena
Subsequēter in tex. 6. docet Arist. et naturā esse, et
quid sit natura, supponēdū esse in ph̄ia nāli tanq̄ pri-
mū principiiū indēmōstrabile. Auicena, vt refert Lōmē
tator tex. 3. ait nō esse perse notū in ph̄sica nām eē, nec
illud hic Aristotele docere: sed id solū qđ ad ph̄sicū nō
pertinet hoc demōstrare, sed ad metaph̄sicū, cui⁹ est
aliarū principia scientiarū demōstrare. Hoc sibi per sua
det, qz. 7. et. 8. huius probat Arist. omne qđ mouet ha-
bere principiiū sui motus: et. 3. celi probat grauiā et le-
uia hēre principiiū sui motus, puta grauitatē et leuita-
tē: qđ est pbare nām esse. C. Falsa tñ est opinio Auicene.
Enimvero cū. 1. post. tex. 2. dictū sit de subiecto scientie
supponēdū esse, et qđ sit, et quid sit, mens hic Arist. est
docere vtrūq̄ esse per se notū de natura, que est princi-
pium motus, a qua d̄r ens nāle et mobile: qđ est ph̄sice
primū sub̄i. Quidq̄ volētēs (inq̄t) demōstrare naturā
esse, vtun̄ hoc tanq̄ ignoto et demōstrabili: cū tñ sit p̄
se notū ad sensum et indēmōstrabile. Et id quidē pate
facit exēplo a cōtrario. Et enim vt cecus natus qui nul-
lā de colorib⁹ hēre pōt scientiā (nā deficiēte sensu defi-
cit eius obiecti sciētia. 1. post. tex. 32.) cū de colorib⁹ syl-
logizat, sola nomina format sine eorū cōceptibus: et iō
vtrū ignotis ac si essent sibi nota. Cōtrario mō ptendēs
demōstrare naturā esse vtrū tāq̄ ignoto et dubio, illo qđ
est perse notū. C. Qđ vero ad sensū sit per se notū natu-
rā esse, p̄. 1. homine. n. nature vniuersi intelligūt id quo
res nāles differūt a nōnaturalibus: qđ est hēre intrase
principiiū sui motus. D̄r. n. natura, vt. q. 1. explicabim⁹,
quasi nā natura: qđ est principiiū nascentiū iunctū ip̄i
semini q̄ ab intrinseco disponit ad ḡnōē. Et inde vtrū
principiiū intrinsecū, quo res mouet appellat natura:
sed est ad sensum perse notū multa entia a seipsis moue-
ri, vt manifestū est de motu p̄gressiuo animalium, et de
motu grauiū, que cū permittunt, sua sp̄dte cadunt: ḡ.
Dicit quedā qz de oib⁹ nō est adeo manifestū. Et de
celo nō habemus experiētā vtrū a se an ab alio mouea-
tur. Nec de motu alterationis elemētōz id p̄stat ad sen-
sum: cū videam⁹ nō alterari: nisi ab extrinseco. C. Unde
ad Auicēnā rōdēt q̄ nec est dubiū id nā esse qđ est prin-
cipiiū mot⁹: nec rursus q̄ natura sit: s̄ est de qualz re du-
bitabile que nā sit eius natura. Primū vtrū vtrū natura
sit res distincta ab eo cuius est natura. Hoc enim
negabat Plato esse necessariū, dicēs, q̄ aliquid pōt a se
ipso moueri, ita vt nullomō distinguat pars que mouet
a pte que mouet: cuius p̄trariū docet Arist. locis citat⁹.
s. q̄ oē qđ mouet ab alio mouet: qui nā sint huic et illi
rei, naturales mot⁹, hoc est vnicuiq̄ scientie p̄roprium
prescutari circa suum subiectum.

Textus
iij.
Ennio
Textus
v.
Textus
natur.

Videtur autē nōnullis, natura & substātia
eorū que natura sūt: esse qđ primū subiectū
est vnicuiq̄, nō formatū perse ipsum, vt lecti
natura, lignū: statue autē, es, signū autē dicit
Antiphō: qm̄ si aliquis de foderit lectū & ac-
cipiat potētā putredo vt sit germē, nō vtrūq̄

fieri lectum sed lignum, tanq̄ quod secun-
dum accidens est, esse dispositionem secun-
dum legem & artem. substātiā autē: esse il-
lā, que etiā permanet, hec paties cōtinue.

Ex diffinitione signata nature dubiū restat quomō
illic accipiant principiiū et causa: sit ne natura p̄ncipiū
actiū tñ, an passiuū tñ, an vtrūq̄. Quā ambiguita-
tē dirimit in hoc tex. 7. et sequētibus. Vbi intēdit tres
statuere cōclusiones. Prima est. Materia que est prin-
cipiiū passiuū est natura. Secda. Forma nihilo⁹ est natu-
ra. Tertia. Forma est magis et perfectiori mō natura
q̄ mā. Vbi ex. 1. lib. meminisse opus est illius differētie
inter veteres illos ph̄s et Aristotele, q̄ illi, nō attingē
tes verā nām principiiū mālis, ponebāt illud esse ens in
actu cōpletū, puta aquā vel aerē et. atq̄ adeo formas
oēs substātiarū putabant esse accidentia. Illi ergo tñ mō
appellabāt nāz rei p̄ncipiū illud māle, hoc mō syllogizā-
tes. Natura vniū cuiusq̄ rei (vt nomē ipsum sonat) ma-
hil aliud est, q̄ eius substātia vero (vt nomē itidē
p̄fert) est illud qđ p̄petuo manet q̄cūq̄ accidēte corru-
pto: s̄ solū p̄ncipiū māle est hmōi: ḡ. Materie manifestabat
Antiphō exēplo artificialium. Experimur. n. in artifi-
cialibus q̄ si statuā lignēā mercurij subtus terrā de fo-
diamus, tūc cū putrida germinauerit nō pululabit in-
de statua: sed lignū. Signū ḡ est nām statue nō esse figu-
rā illā que corrupta nō repullulascit, sed tñ lignū.

Si autē & horū vnū quodq̄ ad aliud aliqd
idem hoc patitur (vt es quidem & aurum, xiij.
ad aquam: ossa autem & ligna: ad terram, si-
militer autem & aliorum quodlibet) illa, est
naturam esse substātiā ip̄sorum.

Applicat in tex. 8. hoc ad naturalia, hoc mō. Sicut se
habet lignū ad lectū aut statuā, ita in nālib⁹ aqua se
habet ad es et aurum, et terra se hēt ad ossa et ligna: sed
lignū est natura statue: ḡ et aqua est natura cris et au-
ri: et terra est natura ossis et ligni. P̄ponit duoz exēplū:
quia metalla et omnia fusilia, dum igne liquecunt re-
soluunt in liquozē, que appellabāt aquā: ossa vero et li-
gna et lapides nō liquecūt: sed igne vertunt in cineres,
et pariter si conterantur. Et ideo substātiā et naturā
illoz appellabant aquā: horū vero, terrā.

Quocirca sane, hi quidem terrā, alij vero
igné, alij aerē dicūt: quidā autē aquā, quidā
vero qđā horū, quidā autē oia hec, naturā es-
se eorū que sunt. Quod enim aliquis ip̄sorum
existimauit humōi, siue vnū, siue plura: hoc
& tot dicit esse omnē substātiā: alia autē oia:
passiones istoꝝ, habitus, & dispositiones.

Infert tex. 9. q̄ ex illis aliqui dicebant naturā et prin-
cipiiū rerū esse ignē: alij. vero, aquā: aut aerē: quidā ve-
ro quedā horū. i. duo puta aquā respectu metalozū fu-
siliū, et cere, et alioꝝ liquoz: terrā vero respectu siccōꝝ.
S̄ reliq̄ puta formas auri, ossis, ligni, eq̄ et. putabāt
esse passiones quas dā accidentales illius substātie et
nature. Cōtrariū hui⁹ qđ hic ait Arist. v̄z aliq̄s anti-
quos posuisse terrā principiiū, v̄f asseruisse. i. meta. tex.
. 14. vbi dixit neminē posuisse terrā vt principiiū. Nulla
est tñ p̄tradictio: qz illic solū dicit q̄ nemo eorū qui pone-
bāt tñ vnū principiiū dicebat illud esse terrā: sed tamen
qui ponebāt plura principia, vnum quidem eorum po-
nebant terram. vt Empedocles qui ponebat omnia ele-
menta et Parmenides qui ponebat ignem et terrā, vt
habetur eodē lib. cap. 3.

Tres con-
clusiones.Textus
xiij.

Tex. ix

Tex. x. **C**Et horum quidem: quodlibet esse perpetuum. Non enim esse mutationem ipsis ex se ipsis. alia autem fieri & corrumpi infinities. Vno igitur modo: natura sic dicitur, prima unicuique subiecta materia habentium in seipsis motus principium & mutationes.

Cursus aiebāt illā substantiā et naturā rerum, perpetuam esse, nec fieri transmutationes secundū ipsam: s3 solū secundū formas, que infinities generātur et corrumpuntur in eadē natura. Et n. si statua obzatur sub terra, corrūpetur quidē et germinabit lignū: ex quo iterū pōt fieri similis statua: que iterato corrūpi pōt manēte ligno: et ita infinities, pariter in naturalib9 lignū versum in pulueres rursus germinabit: et ita infinities, manente terra que est natura ligni generabitur et corrūpetur lignū. Et simili mō manente aqua, que natura et substantia est metaloz, infinities corrūpentur, et inde rursus generabunt metalla. **C**Philosophis igitur illis antiquis cōcedit Arist. hanc cōclusionē, que apud ipsum est p̄ma. Materia est natura. Unde natura inquit vno quidē mō d̄r prima unicuique subiecta materia habentium in seipsis motū et principium motus. **C**Ubi ad notandū est q̄ s3 cōcedat illis materiā esse naturā, nō tñ concedit materiā esse aliq̄ suppositū cōpletū, vt censebant illi: et ideo ait q̄ natura est prima materia, ad d̄fiam ligni et alioz subiectoz artificialiū. Et rursus que subiecta est unicuique habentium in se principium ad d̄fiam artificialiū, que nō habent in se principium motus. vt dictū est. **A**it principium motus et mutationis propter generationē: que nō est motus: sed mutatio. Quibus verbis argute insinuat aduersus illos, q̄ lignū, qd̄ est subiectū forme artificialis, nō est natura, sed habēs naturā: natura vero est prima materia ligni in quā resoluitur putrefactū lignū, de cuius potētia per virtutē feminalem educitur forma arboris que inde pullulat.

Tex. xj. **C**Alio autem modo: forma & species, que secundum rationē. Vt enim ars dicitur, quod secundum artem, & artificiale: sic & natura, quod secundum naturam dicitur, & quod naturale. Neq; autem illud adhuc dicimus habere secundum artem aliquid: si potentia tantum est lectus, nō dum autem habet speciem lecti: neq; esse arte: neq; in ijs que natura subsistunt. Potentia enim caro aut os: neq; habet adhuc sui ipsius naturā, priusq; accipiat speciem que secundum rationem, quam diffinientes dicimus quid est caro, aut os. neq; natura est.

2. Cōclu. **C**Addit aduersus p̄sicos in textu hoc. xj. conclusionē scdaz. Aliomō natura est forma et spēs que est scdm̄ rationē. i. forma, vnde res sumit spēm, que exprimit p̄ diffinitionē. **H**omine. n. rōnis intelligit quiditatiā diffinitionē. **U**bidq; ait aliomō qz alia rōne mō d̄r natura, alia vero forma. **P**robat cōclusionē trib9 rōnibus. **P**rima est. **U**ne admodū in artificialib9 illud est ars, a quo res d̄r artificialis et scdm̄ artē, ita in naturalibus illud est natura, a quo res d̄r naturalis et secundū naturā (nā sicut ars ad artificialia, ita natura ad naturalia) sed in artificialibus nō d̄r aliquid lectus aut statua eo q̄ sit in potētia lectus aut statua: nā lignū in forme nō d̄r res artificialis, aut scdaz artem: sed tunc d̄r talis, qm̄ est sub forma artificiali: s̄ neq; in ijs que natura subsistūt

1. Ratio.

dicitur res naturalis, puta os aut caro propterea q̄ sit in potētia talis: nā tunc semē aialis dicitur aialis: sed d̄r nāle os, qm̄ actu hēt formā ossis: et nāle equus, qm̄ actu hēt formā equi: s̄ sic in artificialib9 forma est ars, ita et in nālib9 forma est pprie natura. **N**ō accepit artē p̄ habitu qui est in artifice, s3 pro forma: qz effect9 sortit nōmē cause: dicimus. n. imaginē, optimā esse artē. **E**rue medulā hui9 rōis, qua certe ingeniose Arist. redarguit antiquos, intendēs, q̄ nō deberēt arguere ex analogia materie artificialiū ad rimandū naturalū naturā, s3 potius ex analogia forme ad formā: vt sicut forma artificialiū est id a quo res artificialis sortitur speciem et per consequens a quo dicitur artificialis, ita id a quo res dicitur naturalis est forma: et per consequens illa est perfectius natura.

CQuare: alio modo natura vtq; erit habitum in seipsis motus principium, forma & species non separabilis existens, nisi secundum rationem. Quod autem est ex his: natura quidem non est, sed a natura, vt homo. Et magis natura hec est: qm̄ materia. Vnum: quodq; enim tunc dicitur: cū entelechia sit, magis qm̄ cum potentia.

CConcludit ergo in textu. 12. propositā conclusionē. i. q̄ forma et spēs (idem enim est) aliomō est vtq; natura qm̄ materia. **N**ō negat quin materia suo mō sit natura: sed dicit q̄ forma est alio mō. Subdit autē q̄ forma nō est a materia separabilis existēs sedz rem: qz forma naturaliter sine materia esse nō pōt: est tñ separabilis sedz rationē. i. sedz essentiā et diffinitionē quiditatiā. **A**batia enim d̄r natura, eo q̄ est in potētia ad formā rei naturalis: forma vero est natura, eo q̄ est act9 quo res naturalis sortit spēm et diffinitionē quiditatiā. **N**ōmō autē et qd̄cumq; cōpositū nō d̄r natura, sed a natura. i. ens naturale. **A**n vero natura equiuoce significet materiā et formā, questione. i. disputat. **C**Uinc inferret tertiā cōclusionē. i. q̄ forma est magis natura qm̄ materia. i. perfectius: nō solū q̄ forma est perfectior qm̄ materia in ḡne entis, sed q̄ rō nature et principij est prestāti9 in forma qm̄ in materia. **M**ateria. n. est natura eo q̄ est principium passiuū motus eius in quo est: forma vero eo q̄ est actus et perfectio a quo res sortitur spēm. **E**t hoc est quod ait formam esse entelechiam. i. actum perfectientem rationem speciei.

CAmplius, fit ex homine homo: sed non lectus ex lecto. Quapropter etiam dicunt figuram nō esse naturam: sed lignum, quoniam fiet vtq; si germinabit: nō lectus, sed lignū, si ergo hoc est ars: & forma est natura. fit enim: ex homine, homo.

CIn tex. 13. probat eandē cōclusionē scdaz scdā ratione: qua sane antiquos suo ipsoz pugione cōfodit. **N**ō est rei cuiuscūq; natura, qd̄ suapte natura reddit et per manet quacūq; alta forma corrupta: qd̄ Antiphō cōfitetur, dicēs, lignū esse naturā lecti, formā vero minime, eo q̄ lectus cū sub terra obzuit, germinat lignū sine forma lecti: at nō tūc nō solū materia ligni reddit: s3 forma ligni: q̄ qua rōne dicūt lignū esse naturā, cōcedere subinde habēt formā ligni esse naturā. **I**mmo pot9 formā qm̄ lignū: nā si ex lecto nascere lectus, sicut ex homine homo, et ex ligno, lignum, formā lecti merito appellassent naturam: quia natura est id secundum quod simile generat sibi simile: et forma est ratio similitudinis geniti ad generans. **I**taq; qua ratione negant formā

Tex
xiii

Textu
xij.

Altero
ma qm̄
est natura

nat

Tex
xv.

Textu
xij.

artificialem lecti esse naturam, affirmare tenentur forma ligni esse naturam.

Textus
xliij.

CAmplius autem: natura dicta ut generatio, via est ad naturam. Non enim ut generatio dicitur non ad medicinam via, sed ad sanitatem (necesse enim est: a medicina non ad medicinam, esse medicationem) sic natura se habet ad naturam, sed quod nascitur: ex quodam in quidam venit, quatenus nascitur. Ad quod igitur nascitur: non ad id ex quo: sed ad quod.

In tex. 14. subditur tertia eademque arguta ratio. Ad cuius evidentiam notato, quod motus quoniam significatur per modum actionis, denominatur a principio a quo: cuius vero significatur ut passio, denominatur a fine ad quem. Cuius ratio est, quod motus eo quod est ut via in fieri denominatur a suo actu: actus vero actionis est forma, unde procedit actio: sed transitus passionis est forma ad quam terminatur passio. Exple gratia. Medicatio significat motum per modum actionis: et ideo denominatur a medicina, que est principium eius actuum: sed sanatio est nomen passionis que recipitur in animali: et ideo denominatur a sanitate. Unde medicatio non est via ad medicinam, sed a medicina: neque sanatio est via a sanitate: sed ad sanitatem. Ad propositum, natura, ut hic insinuat Aristoteles, est equivoce, significans et via, scilicet generationem que dicitur nascitur et natiuitas: et preterea terminum generationis, a quo generatio dicitur natiuitas. Et hoc est quod ait. Eodem modo, scilicet factio a sanitate) natura dicitur ad naturam, id est natura denominatur a nascitura. Tunc dicitur hoc modo. Ad quod nascitur a quodam in quodam nascitur, id est de potentia materie prodit in actum forme (ut equum nasci est de potentia seminis in actum forme prodire) a quo ergo illud denominabitur nasci et motus denominabitur natiuitas: Ab illo ne a quo nascitur, puta a materia, an ab illo ad quod nascitur, scilicet a forma? Quasi dicat denominabitur certe ab illo termino ad quem nascitur: quod nasci significatur per modum passionis. Probe ergo colligitur quod forma sit magis natura quam materia: utpote cum a forma motus generationis dicatur natiuitas, et suppositum dicatur nasci. Hinc elicitur quod generatio est motus ad naturam: corruptio vero motus a natura que corrumpitur.

Textus
xv.

Forma itaque: natura est, sed ferma & natura dupliciter dicitur. Etenim priuatio: species quodammodo est, si autem est priuatio & contrarium aliquod circa simplicem generationem, aut non est: posterius considerandum est.

Et tandem tex. 15. et postremo huius capituli ait quod forma et natura dupliciter dicitur, scilicet de specie, puta de forma, et de priuatione forme. Hoc bifariam potest quis forte sentire. vno modo ut priuatio que est tertium principium rei naturalis (nepe negatio forme in subiecto apto, que est transitus a quo generationis) sit quodammodo forma et natura. Hic tamen sensus stare non potest: tum quia ut quodammodo ultima libri primi dicebam, priuatio nihil posituum dicit, sed negationem et absentiam forme: quare neutrumque ceteri potest esse forma: tum et quia intentio Aristoteles est ex tribus principibus generationis sola materia et forma appellare naturam. Et ideo Commentator et fere omnes dicunt quod priuatio accipitur hic pro forma duarum contrariarum minus perfecta: quia, quod 5. explicitum vir tualiter includere priuationem sue contrarie. Est enim nigredo quodammodo priuatio albedinis: et frigiditas, caloris: et forma plantae, forme animalis etc. Sed restat dubitatio, quam ob rem Aristoteles induxerit huc distinctionem hanc

Arbitror id cause fuisse, quod cum proxime dixerat generationem dici natiuitatem a forma genita, que est transitus ad quem et natura: poterat quis ambigere, dum res perfecta corrumpitur in imperfectam, ut cum lignus putrescit, excaet arbor, aut moritur animal, corruptionem huiusmodi non esse generationem seu natiuitatem: atque adeo formam cadaueris aut quacumque aliam corruptionis non esse naturam. Sit ergo huiusmodi formas, sed sint quodammodo priuationes perfectiorum, nihilominus esse naturas. Unde illa elicit maximam physicam, 3. huius textu. 75. et. 1. de gene. tex. 16. quod semper corruptio vni est generatio alteri. Ad quod quidem loca forsitan annuit hic dicens, quod posterius est considerandum an in simpliciter, id est substantiali generatione, semper corruptio vnius quod se habet ut priuatio, sit generatio alterius, quod se habet ut forma. Vel forte alludit ad 5. huius textu. 10. et. 2. de gene. tex. 24. ubi disputat, an sicut in generatione scilicet quid, puta alteratione, contrarium fiat ex corruptione sui contrarij, ita in generatione simpliciter, id est substantiali, forma que corrumpitur sit contraria forme que generatur. Sequitur questio. 1. super tex. 3. Utrum definitio nature etc.

QUOD INTER PHYSICAM DIFFERAT ET MATHEMATICAM: CAP. II.

QVONIAM autem determinatum est quot modis natura dicitur: post hoc speculandum est, quod differt Mathematicus a Physico.

Textus
xvi.

Etenim plana, & solida, habent physica corpora, & longitudo, & puncta de quibus considerat Mathematicus.

Postquam superiori capitulo prececit Aristoteles, seu fundamentum huius libri, quid est natura, que est velut medium primum demonstrationum huius scientie: quid ens naturale, quod est subiectum: et quid scilicet natura, que sunt proprie passionis: in hoc capitulo (quod xij. habet textus) constituit dicitur in ter scientiam hanc physicam et mathematicas: ea de causa, quia cum tractent de eisdem fere rebus, posset quis suspicari esse eandem scientiam. Facit ergo duo argumenta ad questionem. Primum in hoc tex. 16. Ille scientie que communicant in subiecto, sunt eadem, aut saltem vna est pars alteri, ut scientia de generatione est pars scientie physice: sed physice et mathematicas communicant in subiecto: philosophantur enim uterque de solidis, scilicet de corporibus, et de longitudine, puta de linea, et de punctis: nam physice tractat de ente mobili: quod non potest esse, nisi materiale, et per omnes tres habens dimensionem: et tractat de lineis: nam tractat de terminis quantitatis augmenti et decrementi.

CAmplius autem si Astrologia, alia est: an pars Physice, si enim Physice est quid sit sol, aut luna scire, accidentium autem perse nihilum: inconueniens est. & presertim cum videantur dicere, qui circa naturam versantur: & de figura solis, & lune, & utrum spherica sit terra, & mundus: an non.

Textus
xviij.

Secundum est in tex. 17. Ille scientie sunt eadem, quibus eadem est pars specifica: sed astrologia est pars mathematice, ut notum est: quippe que tractat de quantitatibus orbium et siderum et motu eorum: et est itidem pars physice: nam vna pars physice est de sole et luna, utpote que sunt entia naturalia: et qui tractat de rei cuiusvis substantia, habet et de eorum omnibus accidentibus differere: ergo physica et mathematica in idem concidunt. Quod adhuc confirmat

Textus
xviij.

mat auctoritate veterum physicozum, qui de figura solis ac lune terreque totius orbis in quantum physici tractarunt. **De his igitur negociatur & Mathematicus: sed non quatenus physici corporis terminus est unumquodque, neque accidentia speculatur: quatenus talibus existentibus accidit.**

Abstractio
nō est mendacium.

Quapropter: & abstrahit, abstracta enim sunt intellectu a motu: & nihil refert. Neque fit mendacium: cum abstrahunt.

Questionē diluit in tex. 18. dicens physicā diversam esse a mathematicis scientiā: nā quis idē habent obiectū materiale, nō tñ habēt idē formale. Considerant, n. quidē de rebus eisdē: rōnib⁹ tñ lōge diuersis. Hoc iam .q. i. notū fecimus: mathematicus. n. tractat de quātitate, abstrahēdo a mā sēnsibili, puta de triāgulo aut circulo, abstrahēdo a ligneo, eneo, albo, nigro etc. Physicus vero tractat de figuris vt sunt termini rerū naturalium.

Abstractio duplex

Et quare hesitare quis posset: quonā mō intellectus possit abstrahere quantitatē a substantia, cū in rei veritate absq; substantia naturalitē esse nō possit: addit abstractionē hōmōi nō esse mendaciū. Vbi vulgata est illa distinctio abstractionis duplicis. Alia. n. est negatiua: qua. s. negat hoc esse hoc. Et hec falsa esset, qua negaret quātitatē et eius figurā esse in substantia. Sed alia est abstractio precisiua: que nō est negatio, s; cōtēplatio altius rei aut altius, rōnis prescindēdo ab alijs cū quibus in re coniungit. Sicut posset quis albedinē lactis cōsiderare sine dulcedine: nō tñ iudicādo album nō esse dulce. Et hac precisiua abstractione potest, id quod est prius natura abstrahi ab eo quod est posterius natura. Possimus. n. rationē specificā hōis abstrahere a petro: et rationē genericā aialis, ab hōie: esto petr⁹ formali sit hō: et hō, aialis. Et pari ratione, cū quātitas sit velut subiectū oīum aliorū accidentiū sensibiliū atq; a deo prius: immo realiter distinctū ab illis: possumus cōsiderare quātitatem abstrahēdo ab albedine et nigredine: quin etiā abstrahēdo a substantia, etiā secundū opinionē tenētū quod non distinguitur realiter ab illa.

Textus
xix.

Latēt autem qui hoc faciunt: & qui ideas dicunt. Physica enim abstrahunt: cū minus sint abstracta mathematicis. Fiet autē hoc manifestum: si aliquis vtrorūq; tetauerit dicere terminos, & ipsorum & accidentium. Impar enim erit & par, & rectum & curuum, ad huc autem & numerus, & linea, & figura: sine motu: caro autem, & os, & homo: non amplius. sed hec, sicut naris sima, sed non sicut curuum dicuntur.

Unde tex. 19. subnotat Platonē, quod ex ignorantia huiusmodi abstractionis lapsus est in idearū errorem. Et hoc est quod ait latēt autē qui hoc faciūt, et qui ideas dicūt. i. hoc mō abstrahētes latēt eos qui ponūt ideas. Ac si dicat ponētes ideas ignorāt hunc modū abstrahēdi per intellectū id quod in re non est separatū. Et hac de causa ponunt spēs reali separatās ab indiuiduis: que tñ sola sunt rōne separabiles. Et hoc est quod ait, illos abstrahere physica, que minus abstracta sunt, q̄ mathematica. Nā scdm Arist. quātitates, de quibus considerat mathematicus, s; nō possunt esse naturalr sine substantia, ab ea tñ realiter distingūtur: spēs vero, de quibus cōsiderat physicus, nō solū nō possunt esse sine indiuiduis, verū nullomō distingūtur ab illis, nisi sola rōne. Petr⁹ nāq; et reali et formali est hō. Fiet autē manife-

sta (ait Arist.) dīa mathematica a physica, quod mathematica cōsiderat par et impar curuū et rectū: nō cōsiderādo in qua materia sint: physice autē cōsiderat curuitatē: nō quidē abstractā, sed eā que est in vaso. Diffinit enim quod simitas, aut aequalitas est nasi curuitas: illa quidem caua, hec vero, prominens. Et pariter tractat de figura oīis, de figura hominis etc.

Textus
xx.

Demonstrant autem: & que ex mathematicis magis physica sunt, vt Perspectiua, & Harmonica, & Astrologia: e contrario enim: quodam modo se habent ad Geometriam. Geometria enim: d' physica linea cōsiderat, sed nō quatenus est physica. Perspectiua autē: mathematicam quidē lineā, sed nō quatenus mathematica, sed quatenus physica est.

Scientia
medic.

In tex. 20. perspicatius adhuc dīaz hāc manifestat argumento a maiori. Perspectiua et musica, que sunt medie inter mere mathematicas et mere physicas, propius tñ physice, quāuis cōnumerentur inter mathematicas: iste (inquit) scientie differūt a geometria et arithmetica, que sunt pure mathematice: ergo a fortiori sciētia pure physica differt a mathematica. Probat autē quod geometria cōsiderat quidē lineā abstrahēdo ab omni materia sensibili: perspectiua vero cōsiderat lineā physica. s. visuālē, que motu procedit ab obiecto ad potentia. Et pariter arithmetica tractat d' pari et impari, abstrahēdo a materia sensibili: musica vero de numero proportionali in sono, qui armoniā cōtēperat. Dicuntur he scientie magis physice, vt probe ait. S. Tho. quod habitus fortitur specie a fine: et finis istarum est speculari proportionem in re sensibili.

Textus
xxi.

Cum autem natura duplex sit, & species & materia: vt si de similitate quid sit consideremus, sic contemplandum est. Quare neque sine materia, neque secundum materiam: que huiusmodi sunt. Etenim iam & de hoc dupliciter dubitabit quis: cū due nature sint, de vtra est Physici, an d' eo quod est ex vtriusque: sed si de eo quod est ex vtriusque: & vtraque. Vtrū igitur: eiusdē aut alijs, vtrāque cognoscere?

In tex. 21. et in parte reliqua huius capituli, cōstitutā dīa inter physica et mathematica, manifestare profectur. Phys. quousque protēdatur intentio physice scientie. Quaqueque. n. sciētia, vt hēt ppria principia a quibus proficiscat, ita hēt et pprios rōnes ad quos vsq; pertingat. Et iō, cū duplex sit natura. s. spēs (i. forma) et materia: questionē mouet, vtrū physicus habeat de vtraque cōsiderare. Atqui duobus verbis insinuat argumenta duo ad partē affirmatiuā. Primū quod cū phus nālis habeat cōsiderare de natura: et tā mā q̄ forma sit natura, sequit vt vtriusque sit eius cōsideratio. Scdō quod cū physicus, vt mō dicebamus, differat a mathematico: et ille tractet de formis accidentibus vt abstrahunt a materia, physicus vero de substantiālibus vt sunt in mā, quis est vt physic⁹ tractet de vtraque natura. Dupliciter ergo pponit dubitationē. Prima vtrū physici sit considerare de vtraque natura. S; hāc, tanq; ex primis vobis satis solutā, relinquit. Scda dubitatio est vtrū esto physice sciētie sit tractare de cōposito ex vtraque natura, et persequēs d' vtraque natura, vtrū eiusdē partis physice sit vtraque cōsideratio, an alterius sit tractare de mā, et alterius de forma. Qd est querere, vtrū sicut de diuersis partibus subiectiuis. i. spēbus entis mobilis, puta de

Textus
xxi.

celis et de animalibus, sint diuerse partiales scientie physice, ita et de materia et forma que sunt partes essentialiales sint diuerse scientie.

Textus
xxij.

CAd antiquos enim aspiciēt: videbitur uti quod esse materie, ad exiguam enim partē quādam. Empedocles & Democritus speciem & quod quid erat esse: tetigerunt. si autem ars imitatur naturam, eiusdem autem est scientie cognoscere speciem & materiam usque ad aliquid (ut medici sanitatem, & choleram, & phlegma: in quibus est sanitas. similiter autem & edificatoris: speciem domus, & materiam, lateres scilicet & ligna. similiter autem: et in alijs) et Physice utique erit cognoscere utrasque naturas.

In tex. 22. respondet ad questionē q. s. ad eandē partem suam partē physice pertinet tractare de materia et forma. **S**ed verū tū q antiquos aspiciēt: videbit quod speculatio physica solū sit circa materiā: et nihil circa formam: propterea quod consideratio physica solū est de natura, et illi materialedūtaxat subm̄ censebant esse naturā. **P**roter Empedocle et Democritū: qui parū exiliterque insinuarunt de rōne forme. Quippe quorum primus ponebat res fieri per cōmixtionē diuersorum elementorum ex quibus resultaret mixtū, quodamō differens ab illis: alter vero dicebat cōpositū fieri per cōcursum atomorum diuersarum figurarum. **P**robat autē conclusionē positā tribus rationibus. **P**rima. Ars imitatur naturā: ergo ex artibus possumus naturā indagare. **N**ā sicut natura educit formā de potētia materie, disponēdo prius illā et tandē gignēdo ens naturale, ita et artifex ex preparatis et dotatis lapidibus et lignis facit domū: et ex molificato ferro facit enseim: et ex preparato ligno statuā: sed ad artificē cuius est inducere formā pertinet et considerāre materiā, in qua et ex qua operat: ergo et ad philosophū naturalē pertinet, non solū formā, sed materiā considerāre. **S**ed vero usque ad aliquid: quod ad medicū, cuius est sanitatē facere in corpore humano, pertinet phlegma et sanguinē aliosque humores cognoscere, que sunt materia sanitatis (nā sanitas est humorū proportio) et ideo debet cognoscere an phlegma superabundet, an sanguis sit putridus etc. sed tū in quantū medicus nō tenet scire an sanguis sit generosus, an cōplexio sit apta ad sciētias vel virtutes: quod hec nihil pertinet ad sanitatē. **E**t similiter artifex debet considerāre an lateres sint bene cocti, sint ex terra bona an ex sabulo, an vero sint albi, vel nigri, nō pertinet ad ipsum. **E**t statuarius. considerat an lapis habeat neuos et maculas, habeat grana grossa: et lignū sit ne durū an mole. quatenus requirit ad artē. **A**n vero sit calidū an salubre: an germinans dulces fructus nec ne, nō pertinet ad ipsum. **E**odē mō ad physicū pertinet cognoscere materiā quatenus est potentia et principiū passionū forme: quē sō gradū entis habeat in rebus, hoc pertinet ad metaphysicū.

Textus
xxiij.

In super eiusdem est: id cuius gratia et finem, et quecumque sunt horum gratia, natura autem: finis est, et id cuius causa. quorum enim continuo motu existente, est aliquis finis ipsius motus: hic vltimum est, et id cuius causa. Quocirca et poeta: derisorie adductus est ut diceret. Habet finē, cuius quid-

dem causa factus est. **V**LT enim: non omnino vltimum esse finem, sed optimum.

In tex. 23. Subdit rationē secundā. **A**d eandē scientiā pertinet cognoscere et finē et ea que sunt ad finē: scilicet natura. i. spēs que cōstituitur per formam, est finis ad quē materia ordinat: ergo ad eandē scientiā pertinet cognoscere et materiā et formā. **A**d idē probat sic philosophus. **I**llud quod est finis. i. trās alicuius motus continui, est vltimū (i. optimū) et id cuius gratia sit motus: sed id ad quod terminat generatio, est forma per quā suppositū cōstituitur in certa spē: ergo forma est vltimū, et id cuius gratia est generatio: et per quā cuius gratia est materia, que est subm̄ generationis. **A**d euidēntiam huius textus notandū est quod nomē finis equiuocū est. **A**ccipitur. n. vnomō, aut pro extremo alicuius rei, ut dicimus finis terre, aut pro tēo alicuius durationis, ut erit finis mundi, et mors hoīs dī finis eius. **A**liomō accipitur pro causa finali: que est id cuius gratia res sit. **A**d cuius rationē nō sufficit quod sit vltimū rei: sed cū hoc requirit quod sit optimū et id quod intendit in motu, aut generatione. **A**d si quis querat modū cognoscendū quā aliquid quod est vltimū, est et finis cuius gratia. **N**ō videt hic latēter, sed ingeniose **A**rist. quod finis. i. trās motus, quā motus est continuus, est finis optimus et cuius gratia. **A**motū continuū appellat illū qui non interpollat. **E**xēpli gratia. **I**n generatiōe aialis est emissio seminis, et alteratio eius in matrice: que terminat ad gñationē et vitā aialis geniti. **V**ita igitur est finis. i. id cuius gratia: quod est causa finalis. **S**ed cū aial peruenit ad perfectū statū incipit postea alius motus cōtrarius tendēs ad corruptionē aialis: qui proinde nō est cōtinuus cū precedēt. **E**st. n. sicut graue proiectū sursum, quod in pūcto reflexionis quo incipit cadere quiescit. **A**hors igitur aialis est quidē finis. i. trās vite illius: nō tū est causa finalis: quod non est optimū, et id cuius causa genitiū est aial. **I**deoque dicere (ut est in sermone vulgi) mortem esse finē ad quē hō natus est (ita. n. loquitur vulgus) ut natus sum ad moriēdū, ita hoc est verū hec inq̄ falsa locutio est, laborans equiuocatione finis. **S**ecūdo notandū est quod iste innominatus poeta (quē **P**hiloponus ait fuisse **E**uripidē) inducit quasi loquēs de aliquo nuper defuncto. **E**t si dicas de **P**riamo, cū animā exalauit. **H**abet finē, cuius causa factus est. **D**icitur aliqui interpretes hoc dixisse irrisorie, eo quod vī nugatio, cū dī finis, et id cuius causa, ac si diceret hō aial. **A**ttamē irrisio certe nō consistit in hoc: quod nulla est nugatio, sed potius diffinitio, cū dī finis est id cuius grā. **S**ed irrisio cōsistit in equiuocatione finis: quod mortē, qui est finis. i. trās, appellauit finē. i. causam finale. **A**c si hō propter hanc causam natus sit, ut moriā. **E**t pōt aduerbiū irrisorie/accipi passiuē: nā si ille assertiuē hoc dicebat, irridēdus est. **E**t hūc sensum insinuat traductio **A**rgitropili. **S**i tū illud proferebat iocose, tunc irrisorie accipi actiuē: quasi quod ipse irridebat sophisma. **E**t hūc sensum exprimit versio **Boetij**, et hec **Q**uatabili: ut p̄ in verbis sequētibus [vult enim (et ita habet grece/boulete/ id est bene. n. poeta intelligebat nō omne vltimū esse finē, scilicet illud quod est optimū.) **I**nducit ergo **A**rist. poetā ad explicandū illā particulā. **C**ontinuo motu existēte] id est finis cuius gratia, nō est trās cuiuscūque motus: sed vltimū quod cōtinuo motu intenditur ab agente. **U**nde. 5. meta. tex. 21. mors (inquit) nō est finis, nisi metaphoricē: quia est perfecta corruptio et vltimum malorum.

Quoniam & faciunt artes materiam: alie quidem simpliciter, alie vero operi accomodam. & vltimur, tanque propter nos: omnibus que sunt. **S**V MVS enim quodamō et nos,

Textus
xxiij.
N O S
sumus si
nis oium.

Finis. dupliciter enim est: id cuius causa. dictum est autem: in eo qui de Philosophia.

Textus xxv. Due igitur sunt artes que dominantur ipsi materie, & que sunt cognoscentes: ea que utitur, & factiue que architectonica est, qua propter & que utitur architectonica quodammodo est. differt autem quatenus hec quidem que speciem cognoscit, architectonica est: alia autem, vt effectrix materie. Gubernator enim qualis sit species aliqua temonis cognoscit, & precipit. Alius autem: ex quo ligno, & quibus ex motibus est. In ijs igitur que sunt secundum arte: nos facimus materiam, propter opus, sed in physicis: est.

Artius q̄
tuor ḡna.

¶ In tex. 24. et. 25. subsequitur vel noua ratio vel explicatio eiusdem minoris, quomodo videlicet materia naturalis est propter formam, & forma est finis materie. Pro cuius intellectu notandum est quatuor hic adnotari ab Aristotele artium genera: duas que sunt circa materiam: tertiam, circa formam: quartam, circa usum. Est enim ars oium in materia, que solum facit materiam simpliciter, vt ars faciendi lateres domibus extruendis. Alia est paulo altior, que preparat materiam, vt ars fabrilignarij: qui dolat et preparat ligna ad construendam nauem. Interferit tamen parenthesis, dicens, quod finis oium que arte sunt nos sumus. Duplex enim est finis alicuius rei aut actionis, vt habet. 5. meta. que locum hic citat. Quauis expressio sit hec distinctio. 2. de anima tex. 3. 7. Alter. n. est qui dicitur finis cuius: et alter finis quo. vt finis cuius respectu domus, est homo: finis vero quo, est habitatio. Et ideo dicitur quod finis quodammodo oium artium. I. finis cuius, est homo: fines vero quibus, sunt diuersi usus diuersorum artificiorum, vt finis nauis nauigatio: finis equi, equitatio. Quare non solum finis rerum artificialium, verum omnium naturalium est homo: quippe qui omnibus utitur tanquam ijs que eius causa facta sunt. ¶ Alie due (inquit textu. 15.) sunt artes architectonice. i. principantes et dominantes artibus & sanctibus circa materiam, s. ars inductiua forme, vt ars construendi nauem: et ars que utitur nauis, s. ars nauigandi. Arte aliquam dominari alteri inferiori, est precipere artifice quomodo debeat operari, vt ars questris precipit frenefactiue, dirigendo quale debet esse frenum: tale. n. debet facere frenum faber ferrarius, quale sit ad equitationem accommodatus secundum iudicium equitis. Altergo quod tanta ars inductiua forme, quam ars vsualis est architectonica. Nam ars vsualis est maxime oium superiora: nepe que debet iudicare de specie et forma nauium. Secundum enim iudicium nauis debet ars construenday nauium facere formam nauis, et formam temonis, et aliorum instrumentorum nauis. Sed tamen ars nauifaciua est architectonica respectu artis, que preparat ligna. Artifex enim nauium precipit fabrilignario qua forma debeat dolare ligna. Sicut architector artis precipit illis qui dolant lapides facere eos, aut quadratos, aut rotundos. Ars vero preparandi materiam debet iudicare de materia ipsa quam preparat, vt faber lignarius, an lignum sit solidum, sit aptum dolabre. Sicut qui construit parietem debet iudicare an lateres sint bene cocti. ¶ Applicat Aristoteles artificiose quidem arte ad naturam, dicens, quod quemadmodum in artificijs nos facimus materiam et eam preparamus, vt sit apta ad talem formam artificialem, ita in operibus nature materia ipsa, non quidem fit (quia est perpetua) sed est propter formam. Unde tandem colligitur intentio conclusio, scilicet quod ad eandem scientiam physicam pertinet considerare et de materia et de forma.

Finis duplex.

Textus xxvi. Amplius: eorum que ad aliquid, materia est, ad aliam enim speciem: alia materia. Quousque ergo: Physicum oportet cognoscere speciem, & ipsum quid est: an quemadmodum medicum, neruum: aut fabrum, & usque ad aliquid? Alicuius enim gratia: vnumquodque. & circa ea que sunt separabilia quidem speciem: in materia autem, homo enim, hominem generat: & sol. Quomodo autem se habeat hec separabilis, & quid sit: Philosophie prime est officium determinare.

¶ In textu denique. 26. et postremo huius capituli addit primo postrema ratione eiusdem conclusionis. Eorum que ad se mutuo referunt, eadem est scientia: sed materia dicitur relative ad formam: ergo cognitio materie et forme ad eandem scientiam spectat. Non intelligit materiam esse relationem secundum esse: quoniam quidem est pars substantie: sed quod est relatiuum secundum dici. Quia natura materie non exprimitur, nisi in ordine ad formam: sicut potentia diffinitur in ordine ad actum. Et enim in artificialibus cuiuscumque forme adaptatur sua propria materia, ita in naturalibus dispositiones materie sunt secundum naturam forme. ¶ Concludit tandem Aristoteles, quousque extendat scientie physice speculatio. Hic enim quod quemadmodum medicus in quantum medicus non considerat de neruo in quantum neruus est, s. ex tali materia et forma, sed in quantum est subiectum sanitatis: et faber lignarius non considerat naturam ligni in quantum est fructiferum, aut in quantum sanitatis causa (vt est lignum indicium) sed in quantum aptum ad suam arte: ita physicus debet considerare de formis non simpliciter: sed quatenus sunt actus materie. De formis. n. quatenus abstrahunt a materia, metaphysica est contemplatio: sane cum illa scientia tractet de substantijs separatis: physica vero tractat de formis generabilium & corruptibilium. Ex quo sequitur quod consideratio de anima rationali, quatenus est actus corporis, i. secundum operationes in quibus dependet a corpore, attinet ad physicum considerare: et ita in libris de anima considerat de sensationibus et de intellectionibus, in quibus pro isto statu necesse est phantasmata speculari. Ibi autem sicut physicus: incipitque de anima separata speculari theologus. ¶ Sequitur questio secunda super textu. 7. et textu. 18. ¶ Alterum naturalium re.

DE CAUSIS. CAP. III.

Textus xxvii. DETERMINATIS autem his: considerandum est de causis, & que & quot numero sunt. Cum enim sciendi gratia hoc negotium sit, scire autem non prius opinamur vnumquodque, quam utique ceperimus propter quid circa vnumquodque, hoc autem est accipere primam causam: manifestum quod & nobis hoc faciendum est, & de generatione, & corruptione, & de omni physica mutatione, vt scientes ipsorum principia: reducere ad ipsa, tenemus questorum vnumquodque.

¶ Secundum membrum principale huius libri, vt in eius partitione dicebamus, est de causis rei naturalis. Quia propter in hoc. 3. cap. per. 12. textu distributo agit Aristoteles de quatuor generibus causarum naturalium: et in tribus sequentibus cap. agit de fortuna: que est causa

Textus
xxvi.

Textus
xxv.

Textus
xxvi.

Textus
xxvii.

Aud
oper
causa

Stat
form

nominalis. ¶ In .i. textu. qui est ordine. 27. pponit q̄ determinatis his. s. diffinitioe nature, et quousq̄ intentio hui⁹ sciētie p̄grediat̄, rimari oportet causas ac positissimū causā primā rei nālis. Ad hac rōne pbat. Ad dēderatio rex que est pp̄ scire dēt p̄mas causas primū omniū statuere, ad quas suas demōstrationes reducat: s̄z p̄phica est pp̄ scire rem nāle: q̄ p̄nosse hēt ei⁹ causas. In sinu at in maiori alias esse sciētias que nō sunt pp̄ sci re, sed pp̄ operari vt p̄phā moralis et ars mechanica: in quib⁹ nō est necessariū oēs rei causas cognoscere. p̄phus .n. moralis nō perscrutat habitū virtutis, an sit quātitas vel qualitas, an intendat per radicationē in subiecto an vero per additionē grad⁹: s̄z solū quō generetur exactibus virtutis, quō opere ex electione et firmit̄ rē. Et pariter faber lignarius, vt mō dicebam⁹, nō cōsiderat causas nāles ligni, sed an sit mole vel durū, ad suā artē. p̄phicus aut̄ p̄siderat res nāles nō ad faciēdū il las: q̄ nō est in n̄ra potestate eas facere: sed ad cognoscendū cōtēplationis gr̄a. Et q̄, vt in primo dictū est, tūc rem cognoscim⁹, q̄n causas eius vsq̄ ad primas cognoscim⁹, colligim⁹. vt ad p̄phā nāle pertineat cōsiderare causas rei nālis. Unde illud inter p̄hos p̄ouerbiū ortū habuit. Felix qui potuit rex cognoscere causas.

tate: p̄pterea q̄ q̄ditas specifica rei sumit a forma p̄phica, vñ diffinitio quiditativa sumit d̄rtas. Et ponit illū in artificialib⁹. Diapason. n. est p̄portio et velut quiditas musice. Diapason, si ad verbū grecū reddas, idē est qd̄ p̄portio ex omnib⁹. Et iō authore Boetio lib. i. musice et hic Aris. est p̄portio dupla: quā musici p̄actici vocāt, octauā inf̄ cui⁹ extrema mediāt oēs voces. Symphonia q̄. i. p̄sonātia, est gen⁹, sic aial: diapason vero est spēs, sicut hō. Exēplū vero in nālib⁹ est forma p̄phica aut q̄ditas spēs. Addit aut̄ q̄ ad hoc gen⁹ cause reducūt gen⁹ diffinitionis. Ad .n. solū diapason, que est p̄portio duorū ad vnū, s̄z nūerus q̄ est gen⁹ illi⁹, est sic cā formalis. Et oīno p̄tes diffinitiois. s. d̄rtā. P̄ponit exēplū nūeri qui est primū et sup̄remū gen⁹ arithmetice, cui subalterna est musica. Ad gen⁹ proximū diapason. s. p̄portiois duple, est p̄portio multiplex que diuidit̄ per duplā, triplā rē. Et nota q̄ sit hoc exēplū nālib⁹ aptissimū. Ut .n. musicus nō tractat de p̄portione abstrahēdo a m̄ā, sed de p̄portione in m̄ā sensibili. s. in nūero sonoro, ita p̄phic⁹ nō tractat de formis sepatis, sed de formis cōstitutibus certā spēm in m̄ā sensibili. ¶ Tertia causa in tex. 29. est vñ principii mutationis aut quietis. Ad est dice re cā efficiens est principii primū: vñ p̄cedit mutatio et quies. At primū vt excludat causā instrumētālē: diffinitio. n. hic cā dūtaxat p̄ncipalis. Subdit exēpla q̄tuor. Quae S. Tho. hoc mō reducūt ad causā efficiētē. Est inquit efficiēs q̄druplex. s. p̄silians, p̄ficiēs. i. inducēs formā, et preparās, seu disponēs m̄āz, et adiuuās. Et qui dē p̄tatio hec cause efficiētis optima est et p̄phica. Cui vero v̄ba Aris. hoc nō appareāt ita manifeste exp̄mere, dicere p̄t q̄ Aris. posuit exēplū in moralib⁹, dū dixit/ p̄sultor/ qui est primū mouēs tanq̄ cā efficiēs. Ad p̄sultor mouet eū qui factur⁹ est op⁹. In nālib⁹ vero, quātū ad factionē simpl̄ (q̄lis est ḡnatio substantie) posuit exēplū in patre: s̄z vt cōprehēderet omnē factionē, et sc̄dm quid (q̄les sunt oēs alterationes nāles) adiecit tertiū. s. facies, facti/ at de artificialib⁹ subiecit vltimū exēplū. Ut medic⁹ est cā sanitatis per trāsmutationē materie. s. at tenuādo, aut corroborādo infirmū. Et hec q̄tuor repetit paulo post. ¶ Postrema cā est finis: que, vt tex. 23. dicebat̄, est id cui⁹ gr̄a res fit. vt sanitas est ambulatiois causa finalis. At q̄ in fine occulta est rō cause, p̄pterea q̄ finis est vltimū in operatiōe, cū tñ cā dicat id qd̄ p̄cedit effectū, p̄bat finē esse causā, eo q̄ dū interrogamur pp̄ qd̄ ambulam⁹, r̄ndentes pp̄ sanitatē, opinamur cām assignasse. ¶ P̄terea q̄ nomē finis v̄r̄ d̄signare id qd̄ est vltimū r̄ postremū in opatiōe, addit q̄ vbi multa media ordine quodā tēdūt ad vnū vltimū finē, tūc p̄tingit esse p̄tes fines intermedios. vt semp id qd̄ est posteri⁹ in exequitiōe sit finis respectu p̄oris. Sicuti equerfo: qd̄ est pri⁹ in exequitiōe est cā efficiēs respectu posterioris. vt si pp̄ sanitatē attenuā infirm⁹, sanitas est finis attenuatiois et maciei. S̄z q̄ ad extenuādū requiritur purgatio aut phlebotomia, macies est finis v̄triusq̄ euacuatio nis. Et eadē rōe purgatio ē finis p̄ficiēde medicine euacuatue: et phlebotomia est finis organorū. s. instrumētōrū. vt scapelli tōsoris. Et viceuerfa p̄fectio potiois est cā efficiēs euacuatiois: r̄ euacuatio, extenuatiois: ac de mū extenuatio, sanitatis. At tñ hec differre ab inuicē, q̄ inter hec aliq̄ sunt opa, vt euacuatio, alia vero, organa. vt scapell⁹. Immo alia s̄t sunt opera operata. vt portio et sanitas. Cōcludit ergo q̄ cause fere tot modis dicunt̄. Adiecit/ fere/ aut propter alias causas nō naturales (q̄lis est fortuna) aut q̄ ille est modus loquēdi Aris. ad rescindendas cauillationes sophistarū.

Diapaso.

Causa efficiens.

Textus xxvii. ¶ Vno igitur mō causa d̄r ex quo fit aliqd̄ cū insit. vt es statue, & argentū p̄hiale: & horū genera. Alio autē mō: spēs & exēplū. hec autē, est ratio ipsius qd̄ quid erat esse: & hui⁹ genera. vt ipsius Diapason: duo ad vnū, & omnino numerus, & partes que in ratione.

Textus xxx. ¶ Amplius: vnde principii mutationis primū, aut quietis. vt cōsultor causa, & pater filij: & omnino faciēs facti, & trāsmutās trāsmutati. Preterea: vt finis. hic autē est: id cuius gratia, vt ambulādi, sanitas. p̄pter quid .n. ambulat: dicimus, vt sanus sit: & ita locuti, opinamur assignasse causam. Et quecumq̄ iā mouēte alio: intermedia s̄nt ipsi⁹ finis, vt sanitatis: macies, aut purgatio, aut medicamēta, aut organa. omnia nāq̄ hec, finis gratia sunt: differunt tamen ab inuicem. quia alia quidem, sunt opera: alia vero, organa. Cause igitur: fere tot modis dicuntur.

Textus xxxvi. ¶ In textus. 28. et. 29. ad rem accedēs pponit quatuor esse ḡnā causarū. Quas eiusdē fere v̄bis recēset. s. meta. tex. 2. Et in c̄diū extruotione lapides et ligna sunt causa m̄alus: figura nō est cā formalis: s̄z artifex est efficiēs: et habitatio est finalis. Prima q̄ cā ordine ḡnatiois est m̄alis. Cuius repetit diffinitionē, quā in calce primi libri statuerat: nēpe q̄ m̄ā est causa ex qua fit aliqd̄ cū insit. i. que intrinseca est rei et perse illi cōueniens. vt loco citato exposuim⁹. P̄ponit exēplū in artificialibus: p̄ que m̄ām primā inuestigam⁹. ¶ Secūda cā, que itidē intrinseca est, est forma. Quā hic et vbiq̄ appellat spēs. Addit aut̄ spēs et exēplū: vel (vt Argiropylos vertit) exēplar. Ad hoc, vt arbitror, adiecit ad refellēdā opinionē Platōnis: q̄ ponebat duas causas formales: aliā ideā separātā p̄petuā, quā vocabat exēplar, aliā p̄ticularē in m̄ā: que erat illi⁹ participatio. Aris. vero alr̄ p̄phāf. Docet. n. formā que est in agēte, esse exēplar, ad cui⁹ similitudinē p̄ducit̄ forma in genito. Itaq̄ forma, quatenus est in agēte, hēt rōnē exēplaris: r̄ quaten⁹ est in genito exercet rōnē forme. Subdit tñ exēplū de spēs. i. de quidit̄

Textus xxx. ¶ Accidit autem cū multip̄lr dicātur cause: & multas eiusdem causas esse, nō secundum accidens. vt statue, & ars statuarīa, & es: nō secundū alterū quid, sed quaten⁹ est statua:

extm xvi.

Textus xxvii.

Textus xxx.

Textus xxxvi.

Quatuor genera causarū.

Materia forma.

sed non eodem modo: sed hoc quidem, ut materia: illud autem, ut unde est motus. **S**unt autem quedam: & ad inuicem cause. ut laborare: causa est bone habitudinis. & hec, laborandi: sed non eodem modo. sed hoc quidem, ut finis: illud autem, ut principium motus.

Camplius autem: eadem causa contrariorū est. Quod enim presens, causa huius est: hoc & absens facimus aliquando, causam contrarij. ut absentiam gubernatoris, nauis subuersionis: cuius erat presentia causa salutis.

Tria corollaria.

In textu. 30. inferit ex dictis corollaria tria. Primum quod eiusdem rei possunt esse plures cause perse. Hanc cause que sunt secundum accidens nullum est dubium quin possent esse plures (cum non comprehendantur sub certo numero) ut statua (inquit) in quantum est statua, ars est causa et es: es quidem ut materia: et ars, ut causa efficiens unde motus.

Alij sunt sibi multo cause

Causa enim efficiens est artifex: sed causa qua agit, est ars. **S**ecundum corollarium est quod stat aliqua duo sibi inuicem esse causas perse. s. in diuersis generibus causarum. ut bona valetudo pfe est causa finalis laborandi. i. exercendi corpus: exercitium vero est causa efficiens sanitatis. Causa efficiens semper appellatur principium unde motus: sicut finis vocatur: cuius gratia. **E**t pariter materia est causa materialis forme et forma causa formalis materie. **H**ec vlla est in hoc contradictio, que apparere posset propterea quod causa est prior effectu, et videtur contradictio quod a. sit prior et posterius quod b. **E**t enim finis est prior secundum rationem. i. in intentione agentis: causa vero efficiens est prior secundum rem in operatione. ut q. 3. apertum constabit. Tertium corollarium est, quod idem est quicquid causa contrariorum. ut gubernator, qui sua presentia est causa seruationis nauis, absentia sua, dum dormit, est causa subuersionis.

Idem est contrariorum causa.

Textus xxxj.

Omnes autem nunc dicte cause in quatuor cadunt modos manifestissimos. Elementa. n. syllabarum, & materia factibilium, & ignis & huiusmodi corporum, & partes totius, & suppositiones conclusionis: ut id ex quo cause sunt. Harum autem: alie quidem sunt ut subiectum, ut partes. alie autem, ut quodquid erat esse: & totum & compositio & species. semen autem, & medicus, & consultor, & omnino ipsum faciens: omnia sunt unde principium mutatiois, aut status, aut motus. Alie autem: ut finis, & bonum aliorum. Id. n. cuius gratia: optimum & finis aliorum consuevit esse. Differat autem nihil: idem dicere bonum, vel apparens bonum. Cause igitur tales, & tot sunt specie.

Subsequenter text. 31. et sequentibus ad maiorem elucidationem latius explicat modos causarum. Atqui apertiora prius ponit exempla prefactorum quatuor generum in his que videntur habere nonnullam difiam. **S**it. n. quod in genere cause malis sunt elementa syllabarum. i. litere, ex quibus consistunt syllabe: et materia factibilium, ut lignum scanum. **E**t ignis, et humidi. s. alia elementa, corporum. i. sunt quodammodo materia mixtorum. **E**t partes. s. integrales sunt materia totius, ut membra, hominis: & suppositiones, conclusionum. **H**ec. n. omnia, sed non nihil videantur differre, habent tamen ratio-

ne cause malis, propterea quod causa malis exprimitur per prepositionem ex: et hec omnia sunt ex quibus res fit. **T**amet si aliter syllaba fiat ex literis que sunt partes eius, et aliter phiala ex cre, quod est eius subiectum: et aliter mixta ex elementis: que ut dicitur sumus, in lib. de generatione non manent in mixto formale, sed secundum suas qualitates: nihilominus ex mixtura in se actione fit mixtum. **E**t aliter membra animalis sunt materia a d huc quod partes syllabe. **H**anc partes hominis sunt simpliciter unum per continuationem: litere vero minime. **Q**uod si quis arguat contradictionem esse in Aristotele: quippe qui text. 28. dixerat partes diffinitionis. s. generis et differentie esse causas formales, sicuti est diffinitio et species ipsa: hic vero generaliter dicit quod partes sunt cause males. **R**espondetur potest primum quod hic solum loquitur de partibus integralibus, illic vero de partibus diffinitionis. **S**ed melius respondetur cum. **S**. Thoma quod si partes diffinitionis considerentur in ordine ad suppositum, tunc, sicut quidditas ipsa et natura que exprimitur per diffinitionem significat, ut forma respectu suppositi, ut humanitas respectu hominis, ita et utraque pars diffinitionis se habet ut forma respectu eiusdem suppositi. **S**i vero considerentur in ordine ad diffinitionem cuius sunt partes, tunc ceteri possunt quodammodo materia ipsius, quod diffinitio componitur ex genere et differentia, sicut compositum physicum ex materia et forma.

Postremum exemplum est quod suppositiones. i. premissae sunt materia conclusionis. **I**n quo est verbum est dubium: nam premissae potius sunt causa efficiens conclusionis, quippe cuius assensum afficiunt, quam sint materia. **R**espondetur tamen quod assensus premissarum, atque adeo habitus inde genitus, sunt quidem causa efficiens assensus et habitus conclusionis, attamen termini ex quibus constant premissae apprehensae sunt et materia ex quibus componitur conclusio apprehensua. **S**ane que collatur ex extremitatibus premissarum. **N**on tamen viceversa conclusio differentie materia premissarum: quod conclusio componitur ex extremitatibus que in antecedenti seorsum sunt in diuersis premissis: sed coeunt in compositio- nem conclusionis. **S**equitur exemplum cause formalis. **S**it enim quod causa formalis est quodquid erat esse. i. quidditas speciei. **H**umanitas. n. est forma hominis. **H**ic modus loquendi notandus est apud Aristotelem quem q. 3. latius aperimus. **E**t generaliter (inquit) omne totum et compositio et species est sicut forma respectu suarum partium. ut compositio syllabarum, et compositio domus respectu suarum partium: compositio mixti respectu elementorum: compositio animalis respectu membrorum: et compositio conclusionis respectu extremitatis. ut singula formarum exempla singulis materiis respondeant. **D**e causa efficienti subiungit in particulari et expresse quatuor illa que in text. 29. dixerat confusse. **Q**uod n. illic dixerat pater filij, dicit hic semel (quod est virtus patris) quod dixerat transmutatis, transmutati dicit hic medicus: quod dixerat consultor, et quod dixerat facies, facti eiusdem nominibus refert. **Q**uarto denique loco subiungit exempla cause finalis. **S**it. n. quod causa finalis est bonum et optimum vniuersi cuiusque, cuius gratia aliquid est. **E**t quod in moralibus non semper actiones sunt propter id quod apparet bonum, addit, nihil referre ad rationem finis bonum ne sit in re, an appareat bonum. **E**t in finis auari utilitas, et finis voluptuosi delectatio, que sensibus apparet bona.

Modi autem causarum, numero quidem sunt multi: in capita vero contracti, & hi pauciores. dicuntur. n. cause multiplex: & ipsarum que similitudinem sperunt, prior ac posterior alia, alia, ut sanitatis, medicus & artifex: & ipso diapason, duplum, & numerus. & semper quod continet: ad singulas.

In textu. 32. pergit exprimere varios modos cause in vnoquoque genere. **Q**ui si reducantur (inquit) ad capita. i. ad aliquas rationes magis viles, pauciores erunt

Ca

Te

Ca

Te

Di

vt textu statim. 36. explicabim⁹. Divisiones, preter iam positas, sunt quatuor. Prima. Unūquodq; genus cause diuidit in particulare et vniuersale. Seu, in proximā, et remotā. Que quidē diuisio est scōz modū significādī superiorē et inferiorē. vt in causis efficiētib⁹. Sanitatis causa proxima et particularis est/medicus: remota vero et vltis est/artifex. Et adhuc remotior est, agēs. Hec .n. tria se hēt: sicut super⁹ et infer⁹. Et in causis formalibus. Ipsius diapason (que est proportio dupla in numero sonoro) causa formalis, i. proximū genus, est proportio dupla numerorū, abstrahēdo a mā sensibili: remotior autē est proportio: astrahēdo a dupla vel tripla. Et facile pot quicq; exēpla hec nālibus accommodare. Hōmīnis .n. causa p̄xima et particularis est hō: remotior vero et vltis est aīal: et adhuc remotissima, corpus. Non q̄ he cause dicāt distinctas res: sed distinctas rōnes. Hō enim generat hoīez: nō inquantū aīal, sed inquantū hō: q̄ ratio aīalis nō sufficeret ad gnationē hominis: s̄ q̄ homo perse est animal, sicuti medicus perse est artifex, animal perse est causa hoīs: remota tñ, et vniuersalis.

Textus xxxiiij. Dubiū est hic quō intelligit hic Philosophus/ particulare et vniuersale/ vtrū in predicādo solū, vt apparet in eius exēplis, an etiā per hec intelligat particulare et vniuersale in causando. Generationis .n. hoīs proxima causa est hō: vniuersalis vero est sol: qui non solū hominē, sed res alias producit: non tñ est vniuersalis in predicando: quā hō non est sol: sicut medicus est artifex, et diapason est proportio numerorū. Ad hoc tñ, q̄ res est maioris note. q. 3. rñ def. Ubi et exēpla, que hic p̄termissa vident, in causis finalib⁹ et materialib⁹ adhibent.

Textus xxxv. Amplius autem vt accidens, & horum genera: vt statue, aliter Polycletus, & aliter statuaris. quoniam accidit statuario, Polycletum esse. & continentes etiam accidens: vt si homo causa sit statue, aut omnino animal. Sunt autem accidentium alia alijs remotius & propinquius: vt si albus & musicus, causa dicantur statue.

Textus xxxvi. Secūda diuisio est in tex. 33. Causarū alia est perse, alia per accidēs. Causa perse est illa que necessario requirit ad effectū, seu que se hēt, vt propriū principū illius. vt statuaris est causa statue. Causa vero per accidens est illa que accidit, aut cause perse, aut effectui intento a causa perse, vt Polycletus aut musicus: que accidit statuario (pōt. n. esse statuaris, qui nec sit Polycletus aut musicus: et fossio sepulchri est causa per accidens inuentionis thesauri: cum fodiens non intendebat, nisi mortuū sepelire. Sed hec. q. 3. amplius explanant. Ibidē sicut causarū perse, alia (vt dictū est) est particularis, et alia vniuersalis, ita (inquit) est in causis per accidēs. Et .n. et in hec alia p̄p̄nquior et alia remotior. Et t̄ vterq; mod⁹ binas cū vtroq; mō p̄ accidēs. Cā. n. p̄ accidēs contingit duplici. Primo ex parte subiecti cui accidit ars. Et inter has aliqua est propinqua et alia remotior. vt Polycletus est causa per accidens propinqua statue. sed hō, est causa per accidens remotior: et animal adhuc remotior. Hā cū forme non sint, nisi in singulari individuo, hō est statuari⁹: q̄ Polycletus est statuaris: et non e conuerso, q̄ hō est statuaris, Polycletus est statuaris: poterat. n. esse hō statuaris, licet nō esset Polycletus. Et eadē rōne: q̄ hō est statuaris animal est statuari⁹. Et ideo quāto predicatū est vltius, tanto, est causa per accidēs remotior statue. Sed cōtra licet Polycletus sit causa per accidēs statue, v̄ tñ q̄ hō sit causa perse: nā ars perse est in hoīe: q̄ brutū nō pōt esse artifex. Et videtur dupl^r. Primo q̄ quīs ars soli homini posset p̄petere, nō tñ cōuenit omni: quin et possibi

le esset nullū hoīez hēre artē: et iō hō est causa per accidēs. Et p̄terea q̄ non solū hō pōt esse causa artificij, sed et brutū: boues. n. quodā mō faciunt domū vehendo materiā. Aliomō cōtingit causa per accidēs: q̄ accidit subiecto artis, vt albus aut music⁹ est causa statue. Et inter has adhuc aliqua est propinquo et aliqua remotior. vt musicū et albū. Musica v̄ esse accidēs propinquo respectu statuarij, q̄ albedo: p̄terea q̄ musica est in anima rōnali, vbi est ars statuaris. Et iō qui aptus est ad musicā, v̄ esse ingeniosus, qd̄ pariter req̄rit ad hoc vt sit artifex. Albedo vero est in corpore: et iō nullā dicit aptitudinē ad artē. Et vero subm̄, puta Polycletus, propinquo causa est q̄ musicus, et qd̄ cūq; accidēs. Hā musicus non est causa statue, nisi rōne Polycleti, in q̄ et musica et ars statuaris simul sunt. Et hāc itidē distinctionē ad naturalia facile est applicare. Hō. n. est causa perse hoīs: et equus, equi: petrus autē non est perse causa hoīs, sed per accidēs: q̄ pōt hō generari ab alio q̄ petro. Et a fortiori albus, aut niger, christianus, aut sarracenus est causa per accidēs hominis. Tametsi hoc. q. 3. exactius examinamus.

Textus xxxviiij. Preter omnes autē & proprie dictas & secundū accidēs: alie quidē vt potentes dicuntur, alie vero vt operātes. veluti edificande domus, edificator: aut edificās edificator.

Tertia diuisio est in tex. 34. f. causarū, siue perse, siue per accidēs, alia est causa in potentia, vt statuaris/edificator/ que solū dicūt habitū: alia vero in actu. vt edificans/ statuam faciens/ que dicunt actum operandi, ac si dicas/ sciens et doctus/ qualis est dormiens, et considerans seu scientia vtens.

Textus xxxv. Perinde autē dicitur vt in ijs quorū cause sunt ipse cause: atq; in ijs que dicta sunt. vt huius statue, aut statue, aut etiā omnino imaginis: & eris huius, aut eris, aut omnino materię, & in accidentibus similiter.

Ad dit in tex. 35. q̄ diuisiones oēs que posite sunt ex parte cause, possunt et intelligi ex pte effectū. Sicut enim dicimus q̄ huius effectus, puta huius statue, causa per accidens proxima est Polycletus, et causa perse proxima est statuaris, et causa remota et vniuersalis est artifex, ita ex parte effectus dicendū est q̄ Polycletus est causa huius statue. f. Mercurij, et causa statue, et adhuc causa imaginis: que est vniuersalior effectus. Imago enim etiā dicitur de imagine sigilli, licet non sit statua. Et similiter in accidentibus Polycletus est causa statue, et causa magni et parui: que sunt accidentia statue, quatenus artifex magnū lignū, dēdo lādo facit parū: parua nō coagmētādo facit magnū.

Textus xxxvi. Amplius autem: cōnexe & he & ille dicitur, vt nō Polycletus neq; statuaris: sed Polyclet⁹ statuari⁹. Attamē oēs he, sunt multitudinē quidē sex: dicte autē dupl^r. Aut .n. vt singulare, aut vt genus, aut vt qd̄ secūdū accidens, aut vt accidentis genus, aut vt cōnexe he, aut vt simpliciter dicte: omnes autē aut actu existētes, aut secūdū potentia.

Textus xxxvii. Textus hic trigessimus sextus, habet duas particulas. In prima est postrema diuisio causarum. Aut .n. q̄ causa perse et per accidens accipi possunt, aut seorsum p̄se, aut p̄plexē et p̄iunctim, vt Polyclet⁹ seorsū est causa per accidēs statue: statuari⁹ nō est causa perse: s̄ si dicas Polyclet⁹ statuari⁹: hec est eā p̄plexa ex p̄ accidēs et p̄se.

Ca
t
r
s
e
n
s
s
f
t
u
u
i
o
f
a
a
s
s
n
u
i
a
n
t
a
n
u
o
o
i
t
a
s
l
o
p
e
t
t
i
o
c
o
l
i
s
e
x
p
r
i
a
r
i
s
e.
v
i
r
h
i
c
e
t
i
l
i
p̄
t
i
v
a
l
i
ū,
a
n
i
s
al
Te
di
l
i
u
mi
du
es.
ruse
lca
rūt

In secunda particula reducit hos modos ad certū numerū. At enim duodecim esse modos causarū. s. singularis et vltis, perse et per accidens, cōnexa. i. cōplexa et simplex. Et quelibet istarū sex distinguitur in potentiā et actū: et ita resultant duodecim modi. Et hoc est qd supra dixerat, q. s. plurimi sunt modi: sed si reducantur ad certa capita sunt pauciores. Duodecim enim reducuntur ad quatuor.

Textus xxxvij Differunt autem tantum: q. actu quidem existentes & singulares, & ea quorum sunt cause, simul sunt & non sunt. vt hic medens cum hoc qui sanatur: & hic edificator cū hoc quod edificatur. Que autem sunt secundū potentiā: non semper. corrumpitur enim non simul: domus, & edificator.

Consequēter in textu. 37. statuit differētiā inter causam in potētia et causam in actu, dicēs, q. causa in actu dicitur ad conuertentiā cū suo effectu: ita vt ad positionē vnus sequat positio alterius et viceversa. Hoc tñ (ait) intelligit qñ est causa perse et proxima singularis. Sequitur. n. hic medicās est: ergo hic, cui medet, est: et ecōuerso: vt hic sanat: ergo hic sanās est: tñ causa in potētia nō cōuertitur cū suo effectu: nō. n. sequit/edificator est: ergo edificū sit aut est: q. edificator: nō dicit actus, sed habitū edificādi: nec sequit viceversa/edificū est: ergo edificator est: Immo nec in causis in actu sequitur si sunt cōmunes et remote. Hō enim sequit/ edificans est: ergo hoc edificat: potuit. n. edificās aliud edificare: nec sequit aliquid edificat: ergo hoc edificās est: q. pōt aliquid edificari ab alio. Sequit aut si causa et effectus accipiunt proportionabiliter et proxime. vt sequit edificās est: ergo aliquid edificat: et ecōuerso. vt. n. hoc edificās est causa proxima huius edificij, ita edificās in cōmuni est causa, edificij. Sed dubiū est hic contra exēplum Arist. nō enim sequit hic medicans est: ergo hic infirmus curatur: nec ecōuerso: q. pōt hic medicās aliū modo sanare: et hic qui sanat, ab alio medicāte mō sanari. Respondeatur q. hec medicatio numero fieri nō pōt, nisi ab hoc medicante et in hoc medicato: q. actiones singulares sunt perse circa talia singularia: scriptio. n. hec numero non est, nisi huius numero litera, et ab hoc scribente: neq. hec numero litera, potuit alia numero scriptione fieri. Et hec doctrina maxime in naturalibus est obseruanda: vt pote qua docetur q. hic numero ignis cū his dispositionibus. s. hic et nunc nō pōt, nisi hūc numero ignē pducere. Alterū dubiū est maius in naturalibus: nō enim sequit/hoc generās est: ergo hoc qd generat est/ quippe cū multo ante hō gñat, q. sit filij genitus. Immo in artificialibus qñ artifex iacet primū lapidē fundamenti edificat: et tñ domus nō est. Quin stat etiā vt aliquid sit actu edificans, et tñ nunq. domus finiat. Postremo cap. 2. lib. posteriorū copiose hoc tractat Arist. quomō vlt. causa et effectus dicant ad cōuertentiā vbi nos id late exposuimus. Sed et. q. hic. 3. tractamus copiosius.

Textus xxxviij. Oportet autem semper causam vnus cuiusq. summam querere: vt & in alijs. vt homo edificat, quoniam edificator est. edificator autem: est secundū edificandi artem. hec igitur prior causa est: & sic in omnibus. Amplius, alie quidē genera sunt generū: alie aut, singularia singulariū. vt statuaris quidem, statue: hic autem, huiusce. Et poten-

tie quidem, possibilium: actu autem existentes, ad actu existentia, Quot igitur cause, & quomodo cause sunt: sint nobis determinata sufficienter.

In textu. 38. et postremo huius capituli ponit Arist. duo documenta. Primum q. in omni gñe cause oportet semp primā peruestigare. vt si querat in causis efficiētibus, cur hō edificat, rñdendū est, q. est edificator. Qd si rursus quis percontet, cur est edificator, rñdendū, q. artē hēt edificādi: et illic sistendū est, tanq. in illo qd est huius ordinis causarum prima. Notandū est hic, vt ex Themistio elici pōt, tres cōditiones designari nomine prime cause alicuius ordinis. Hēpe q. sit perse, q. sit prima, q. sit causa omniū aliarū eiusdē ordinis. Prima enim causa cur medicus sanat, nō est q. est hō aut musculus, aut polyctet: q. oēs ille sunt cause per accidēs: neq. eo q. est artifex, aut agēs: nā ille sunt cause, perse quidē, sed tñ remote. Rursus prima causa nō est, q. est medicus: illa sit causa perse et proxima: sed q. hēt artē medicine. Nā lz esse medicū, et hēre medicinā, nō sint duo realiter, tñ fo: malr loquēdo, nō est verū q. iste hēt artē medicine, q. est medicus: sed ecōuerso, q. hēt artē medicine, est medicus. Et id habere artē, nō solum est causa effectus medēdi, sed est et causa quare iste est medicus, que erat causa inter media, ob idq. illa est prima causa. Similiter in nālibus, si querat quare petrus generat paulū, illud nō est q. habet yrore: illa. n. est causa per accidens: q. potuit ex aliena generare: nec q. est animal: q. illa est causa remota: sed q. est hō. Qd si rursus querat quare est hō, q. aial rōnale: que est prima causa in illo ordine. Eodē mō in causis mālibus: causa quare hoc est albū est q. est quantū: sed causa quare est quātū, est q. est corpus: corpus autē est q. hēt materiā. Et pariter respectu finis, cur ignis calefacit aquā, vt generet ignē: cur generat ignē, vt spēs ignis cōseruet. Et ille est vltimus finis. Et iste cause dicuntur prime in suo cuiusq. ordine causarū particulariū. Nā super istas sunt cause vles: supra quas est deus: qui est alpha et. o. prima. s. causa et efficiens, et finalis oium. De quibus omnibus quatenus sunt cause horū inferiorū in eūbit physico speculari. Alterū documentū est notandū. s. q. causa singularis est perse et proxima effectus cause singularis: causa vero specifica, effectus specificus: sed causa generica, effectus generici. vt paulus perse et proxima causa est Dominici, homo, perse et proxima causa hominis: animal, perse et proxima causa animalis. Sequuntur questiones tertia et quarta.

DE FORTVNA ET CASV. CAPVT. IIII.

ICVNTVR autē & fortuna, & casus, de numero causarū esse. & multa, & esse & fieri, ppter fortunā & casum. Quo igitur modo in his causis est fortuna & casus, & vtrum idē sint fortuna & casus, aut diuersum: & omnino quid sit fortuna & casus, considerandum est.

Inter tractandū de causis nālibus merito Arist. de fortuna meminit et casu: que sunt cause per accidens: quarū antiqui naturā parū (vt hic inquit) attigerunt. Atqui de natura et casu facit tria capitula, quib. tres differit questiones. Primum hoc, qd est ordine quartū, per textus nouē distribuit. Et proponit ergo in tex. 39. q. cū fortuna et casus inter causas a numerent, multaq. a fortuna

Textus xl.
Textus xliij.
Textus xliij.
Textus xliij.

a fortuna et casu et esse et fieri sit cōpertū, tres sunt exa
mināde questiones. Prima, an sint casus et fortuna. i. an
casus et fortuna anumerentur inter causas. Secunda, nū for
tuna et casus eadē res sint, an diuerse. Tertia demū, qd
nā fortūa, qd qd sit casus: et ad qd gen⁹ causas reducant.

Textus
xl.

Quidā. n. & si sint an non, dubitat. nihil
n. fieri a fortuna dicūt: sed oīum esse aliquā
causā determinatā, quecūq; dicimus a casu, fie
ri, aut a fortuna, vt veniēdi a fortūa in forū,
& reperiēdi quē volebat quidē, nō aut puta
bat: causa est, velle cū venerit emere. similiter
autē & in alijs que a fortuna dicunt, semp ali
quam esse accipere causam, sed non fortunā.

Tres
ditio
caus
me.

Prima aggrediēs questionē, tres in hoc capite reci
tat, impugnat: opinioēs, prima (inquit) opinio fuit ne
gatiū fortunā et casum, duab⁹ rōnibus. Prima: qz for
tuna et casus nō differūt ab alijs causis aut naturalib⁹
aut liberis a pposito agētibus: s; quicqd dicitur fieri a
casu, pcedit ab aliq certa causa. Ut cū quis emēdi gra
venit in forū vbi forte reperit eū quem optabat sibi dari
obuiū, illius reperiū hominis causa nō fuit fortuna, sed
necessitas veniēdi in forū ad emendū victū. Et ad hūc,
inquit, modū reliquis in omnibus censendū est.

Textus
xli.

Quoniam si aliquid esset fortuna, incon
ueniēs, vtiq; perq; vere videbitur. & dubita
bit vtiq; aliquis, ppter quid nullus antiquo
rum sapientū causas de generatione & corru
ptiōe dicēs: de fortūa quicq; determinauit.
sed (vt vī) nihil opinabatur illi esse a fortūa.

Secunda rō eorū erat. Quā si fortuna esset aliqd genus
causae, dubitare hūc qd posset (et verā inquit hēret cām
dubitādi) cur antiq phi de causis oib⁹, et vt ubi videbant
abūde differētes, de fortūa et casu mētionē nō fecerint.

Textus
xlii.

Sed & hoc mirabile, multa enim & fiūt &
sunt a fortuna & casu: quē nō ignorātes q li
cet referre ad aliquā causam vnūq; eorū
que fiūt vt antiq⁹ sermo dixit de struēs for
tunā: horū tñ alia quidē esse dicūt oēs a for
tuna, alia vero nō a fortuna.

Textus
xliii.

Quocirca &
quodāmodō erat faciēda ipsi⁹ mētio: at vero ne
q illorū quidē aliquid opinabatur esse for
tunā, vt amicitia, aut litē, aut ignē, aut intel
lectū, aut aliquid aliud taliū. Inconueniēs est
igī: siue nō putauerūt esse, siue putātes reliq;
rūt: pferim aliqñ vtētes, vt Empedocles nō
semp acré segregari supius dicit, sed vt acci
dit. dicit. n. in Cosmopoeia. i. mūdi fabrica.
Sepe alias alit, sed tūc sic forte cucurrūt. Et
partes aialiu a fortuna fieri plurimas: ait.

Textus
xliv.

In tex. 42. et sequēti re pbat p⁹ opinioē istā. Et
quis alit aliq literā hāc disponat, vt tñ Arist. pri⁹ obūce
re p⁹ rariā cōclusionē, dicēs, mirabile esse negari fortu
nā et casum: cū multa (vt hoīuz vulg⁹ pro cōpertissimo
hēt) a casu et fortuna cōtingāt. Et deinde rōdet amba
bus rōnibus opiniois. Prime quidē, vbi ait. [Aue
nō ignorātes rē.] Rō. n. eorū erat, q cū fortuna et ca
sus reducā in cām pse et certā (vt exēplo eūtis ad forū

mōstratū est) idcirco nō opus esset ponere fortunā et ca
sū. Cōtra hāc solutionē replicat Arist. q quis hoīes nō
ignorēt fortunā et casū referri. i. reduci ad aliquā certā
et pse cām, vt sermo su⁹ dixit (qz vt. q. 5. exponim⁹ cau
sa per accidēs reducitur ad cām pse) nihilo⁹ cōfitem⁹, alia
fieri ex intētionē causae pse, alia vero a fortuna. Vbiq;
nō obstāte tali reductione, negari nō dēt quomin⁹ sint
casus et fortuna. In textu. 43. respondet secūde ratio
ni sup⁹te ex authoritate, dicēs, ex eo q antiqui non tra
ctauerint de fortuna et casu, nō valere argūi fortunā et
casus nō esse: quimpoti⁹ ecōuerso, eo q cōpertissimū sit
fortunā et casū esse, pcludit aduersus illos q debuissent
de hūmōi causis mētionē facere: qui tñ nullā eaz cām,
quas asserēbāt rex nāliū, dicebāte esse fortunā. i. neq; li
tē neq; amicitia (quas Empedocles ponebat causas na
turales vt in lib. i. tex. 32. vīū est) neq; ignē: quē ponebat
Heraclitus esse cām. Et eadē rōne neq; aquā neq; acré
(que alij asserēbāt esse pncipia) neq; intellectū. i. mētē,
apud Anaxagorā. Cōcludit mētionē fuisse, antiquos
non fecisse mētionē de fortuna. Si n. nō crediderūt for
tunā aliquomō distingui a causis pse, fuerūt quidē igno
rātes: si vero id credētes, nō explicuerūt, negligētie
sūt arguēdi. P⁹sertim aliqñ vtētes rē. Auget argūi
peculiarit aduers⁹ Empedocle, dicēs, q saltē empedo
cles acré est de hoc rep⁹ hēdēdus: nepe qui in rei veri
tate cōcessit aliq fieri a fortuna. Vbi id cōmemorandū
est qd lib. i. sup. tex. 32. adnotauim⁹ sūm Empedocle: vlx
q mūdū dicebat fieri per hoc qd res, que in chao p ami
citiā fuerāt permixta et cōfusa, p litē segregant. At cū
ignorāset rōnē causae finalis, dicebat in illa sepatione,
nō pp finē, sed vt fors forte tulit, accidisse vt aer segre
garet sup aquā, vt mō est: et aquā sub⁹, et ignē esse su
premiū. vnde in alta mūdi gētiōe (que grece dī cosmō
poeia) eueniri posse vt aer sit sub aq. Dicebat. n. mūdū
infinities gēari et corūpi. vñ extat carmē Empedocle
qd Themistius refert. Sic cecidit volitās, alit quoq; se
pius aer. Itidē et ptes aialiu dicebat a fortuna fieri: ne
pe vt planta pedis sit plana, caput vero rotundum rē.
Tenebatur ergo explicare quid nā esset fortuna, et quo
modo a pse causis differret.

Empedo
cles.

Sūt autē quidā q & celi hui⁹, & mūdano⁹
oīum causā esse ponūt casū, a casu. n. fieri di
cunt reuolutionē, & motū qui discreuit & cō
stituit in hunc ordinē, vnūuersum.

Textus
xliii.

In tex. 44. refert sed am opinioē in alio extremo, q
p⁹ nimio dilatabat fortunā: nepe que dicebat celoz ele
mētōib⁹ sitū et motū, quib⁹ orbis dispositio stat, esse
a fortuna. Que quidē opinio vt Themist. et Philop. au
thores sūt, erat Democriti: cui⁹ opinioē lib. i. sup. tex.
41. interpretati sum⁹. Dicebat. n. ex varia dispōne atomo
rū rex diuersitatē accidere: atq; adeo cū in celoz pposi
tionē multitudo atomoz orbiculariū forte coierit celos
esse ita celerit mobiles: et per p⁹s velocissimo suo motu
tenere terrā in medio immobilē, circūq; eā alia elemen
ta: istar illi⁹ qui brachio velocissime moto phialā aqua
plenā circū agens, non permitteret aquā cadere: velo
cissimo motu phiale, casum aque pueniente.

Opinio. 2
Democri
tus.

Et valde hoc spsū admiratiōe dignū est,
q dicāt, ipsa quidē aialia ac plāta a fortūa
nec eē nec fieri: sed aut naturā aut intellectū
aut qppia tale aliud esse causā: nō. n. q diuis:
ex semine vnoquoq; sit. sed ex tali qdē, olea:
ex tali autē, hō. Celū autē, & diuina sensu
bilū a casu fieri talē autē causam nullā esse:
qualem animalium, & plantarum.

Textus
xlv.

Hanc opinionem reprobatur textu. 45. a maiori ad min⁹ negatiue. Plantar⁹ animaliu⁹ (quibus plus deberet dominari fortuna) mot⁹ et generationes non sunt a fortuna et casu, sed ordine naturali: nec mot⁹ celorum sunt a fortuna et casu. Maior experientia constat. non enim ex quouis semine queuis arbor temere pullulat, aut quouis aial nascit⁹: sed ex tali, puta ex oliua, oliua: et ex hoie, ho: et ex grano tritici, spica etc. et sua est et manifesta: quod plante et animalia sunt minores orbis partes, ubi proinde maior apparet ratio incertitudinis fortune, quam in celis et elementis que cum sint dignissime partes mundi, debent ordine magis certo et necessario moueri.

Textus
xlvi.

Atqui si sic se habeat hoc ipsum: dignum est ut insistamus: & bene se habet, dici aliquid de hoc ipso. Nam preterquam quod & alioqui absurdum est quod dicitur: adhuc absurdius est dicere hec, cum videant in celo nihil a casu factum, in hijs autem que non a fortuna, multa contingere a fortuna. attamen par erat contrarium fieri.

In tex. 46. adiungit sed az rone, concludens, prius quam si ita res se habet, nepe quam tam inepte illi loquuti sunt de fortuna, dignum est ut insistamus veritate indagare. Nam preterquam quod absurdum est dicere precipuas partes orbis a fortuna moueri, absurdum tamen id esse comprobatur experientia ipsa, qua apertum est e conuerso in istis inferioribus et in motibus naturalibus aliqua nonnunquam a fortuna fieri: ut quod homo vno digito mancus nascatur, aut oculis orbibus, aut quomolibet aliter monstrum. In illis autem celestibus motibus, nihil unquam visum est a naturali cursu deficere.

Textus
xlviij.

Sunt autem quidam, quibus fortuna vix quidem esse causa: immanifesta autem humano intellectu, tanquam diuinum quidam, existens & felicius. Quare considerandum est & quid sit vtrumque, & si idem an aliud et casus & fortuna, & quomodo in determinatas causas incidunt.

3. Opinio

In tex. 47. refert opinionem tertiam eorum qui censebant, que admodum vna est prima causa vniuersorum, que perse ex necessitate et certo ordine sunt, ita esse vnam primam causam eorum omnium que fortuito accidunt. Que quidem occulta est et a nostra cognitione semota. Quod circa in more fuit apud gentes fortunam pro dea colere: cui templa erigere, solennes ceremonias ritusque celebres statuere, pro religione ducebant. Quare (inquit philosophus) considerandum est et quid sit vtrumque: et si idem, an aliud est casus et fortuna. Tres namque proposuerat rationes in principio huius capituli: quarum primam scilicet fortunam et casum esse hactenus determinauit, reliquas duas prosequitur determinare. Sequitur continuo cap. quintum.

DE FORTUNA. CAP. V.

Textus
xlviij.

RIMVM igitur cum videamus alia quidem semper similia fieri, alia autem frequenter: manifestum est quod neutri horum casu fortuna dicitur. Id enim quod a fortuna: neque eius est quod ex necessitate & semper, neque eius quod frequenter, sed quomodo quedam sunt & propter hec, & omnes hec dicunt esse a fortuna: manifestum quod aliquid est, fortuna & casus. Talia enim, a fortuna: & que a fortuna, talia esse scimus.

In quinto huius capite, quod nouem titulis continet, pergit sed az explicare questionem, an vltimus casus et fortuna eadem

sint res. Et primum quidem in toto capite exponit distinctionem casus et fortune, et reliqua omnia in quibus hec ambo conueniunt: et cap. sequenti ostendit ea quibus differunt. Pretermittit autem quatuor distinctiones causarum et effectuum, quibus distinctionem fortune venat. Prima est. Eorum quod sunt alia quidem semper eodem contingunt, ut ortus occasusque solis: alia vero frequenter, ut homines decem digitis ambarum manuum nasci, sole in cetero feruere, in capricorno non tepescere. Sed alia sunt que raro contingunt, ut sunt hominum contraria: nepe homines sex aut quatuor penitus digitis in manu nasci, sole in cetero, frigidus esse etc. At vero diuisio non habet redarguit Auicena quod non sit completa: ut refert in presertiarum. Commentator. Deest enim (inquit) membrum quartum: quippe cum aliqua sint que equaliter ad vtrumque contingunt: ut homines sedere et ambulare dormire et vigilare etc. Que quidem proinde Auicena existimat a casu fieri, perinde atque illa que raro contingunt. Quam opinionem quod examinat.

Quatuor distinctiones.

Textus

Textus
xlviij.

Eorum autem que fiunt: alia quidem propter aliquid fiunt, alia vero non. Horum autem: alia quidem secundum propositum, alia vero non secundum propositum. ambo autem: sunt in istis que propter aliquid. Quare manifestum est: quod & in istis que sunt preter necessarium & quod frequenter, sunt quedam circa que contingit esse id quod est propter aliquid. Sunt autem propter aliquid: & quecumque ab intellectu vti que aguntur, & quecumque a natura.

Quatuor est e

For est m

Quatuor

Subdit in tex. 49. alie due distinctiones. Secunda est. Eorum que sunt, alia sunt propter aliquid. i. propter finem: ut naturalis generationes et ea que procedunt a voluntate ex arte aut prudentia. Alia vero sunt non propter finem. Hoc membrum dupliciter exponit. S. Thome. Primo quod intelligatur de ipso et sine ultimo, qui non fit propter alium finem. Sed tamen profecto intentio ipsa ultimi finis est etiam propter finem. i. propter vltimum ipsum. Et ideo secunda expositio est que consonat litere et intentioni Aristotelis. Illa enim sunt non propter finem, que sunt temere sola imaginatione sine aliqua intentione finis: ut cum meditantibus homo aut barbâ fricat, aut eleuat festucam. Tertia diuisio est. Eorum que sunt propter aliquid. i. propter finem, alia quidem sunt secundum propositum, i. secundum electionem: alia vero non, sed ex necessitate nature. Quod si quis hic dubitaret idem esse propter finem, fieri propter finem et fieri a proposito. Facere namque a proposito nihil aliud est, quam agens proposito sine agere: et per quod male diuidit agere propter finem/in agere a proposito, et agere non a proposito: quod non est a proposito, non est propter finem. Respondetur quod dupliciter agens aliquid, agit propter finem, ut questione tertia dicebamus. Vno modo, quod agens ipsum particulare cognoscens finem mouet se in finem: ut homo. Et he actiones dicuntur a proposito. Alio modo quod agens non moueat se: sed ab alio moueatur in finem: sicut sagitta. Et isto modo entia naturalia mouentur in finem: non quidem a proposito. i. ex propria electione particularis agentis: sed a datore nature: respectu cuius etiam naturalia possunt dici a proposito: ut pote cum omnia eius providentia gubernentur. Sed oritur hinc alterum argumentum quod iste due distinctiones repugnant. Nam isto modo omnia que in orbe sunt, siue volutaria sunt siue naturalia, sunt propter finem. Quia propter falsum est quod dicitur in secundo membro secunde distinctionis, aliqua scilicet esse actionem non propter finem, ut fricatio barbe. Respondetur quod actiones hominis, si temere et sine electione fiant, quibus fiant propter finem: sicut actiones reque naturales, si dicuntur simpliciter non esse propter finem, eo quod erant apte fieri ex propria electione particularis

agētis, sicuti relique actiones humane. CSubiūgit er
go, q in ambobus. s. tan in his que fiunt a proposito. i.
ex electione particularis agētis, q in his que fiūt ex ne-
cessitate nature, cōtingit aliquid fieri propter finē. Se-
cundo subdit q non solū in his que fiunt semp et in his
que frequēter, sed in his et que raro cōtingūt, sit aliqd
propter finē. Itaq; fieri ppter finē, hēt locū in omnibus
mēbris prime diuisionis, z in ambobus mēbris tercie.

Tex. l. C Huiusmodi igitur cū secundū accidēs
fiūt: a fortuna dicimus esse, vt enim & quod
est, aliud quidem perseipsum est, aliud autē
secundum accidens: sic & causam contingit
esse, vt ipsius domus, perse quidem causa est
edificatiuum: secundum accidens autem, al-
bum aut musicum. Itaq; perse causa, defini-
ta est: que vero secundum accidens, indefini-
ta, infinita enim: vni accident.

Diuisio. C In tex. 50. subiūgitur quarta distinctio: que ex supe-
rioribus colligitur. Sit enim q quēadmodū ea que sūt
(.i. entia, vt exponit Themist. et Alex. quos sequit. S.
Tho.) ve effectus qui fiunt (vt exponit Simplicius) a
lia sunt pte. i. sunt aut ex necessitate nature, aut a pro-
posito producta, alia vero per accidēs: ita et cause alia
est perse. i. que ex propria intētōe operatur, et alia per
accidens. i. quā sequitur effectus nō intētus a tali cau-
sa. Et hec (inquit) causa per accidens appellatur fortu-
na. C Ubi considerandū est, q distinctio inter causas p-
se, que agit ex necessitate, aut a proposito, z causam p-
accidens, que est fortuna, nō est distinctio duarū diuer-
sarū rerū: sed eiusdē rei considerate sub diuersis ratio-
nibus. Exēpli gratia. Fodiēs sepulchrū, respectu illi⁹
effectus, qui est cadaver humani, est causa perse, eo q
intendit illū effectū: sed respectu inuētionis thesauri,
quē non intēdebat, est causa per accidens, et fortuna.
Quo circa nomē fortune nō significat effectū fortuitū,
sed causam illius perse effectus, cui accidit effectus for-
tuitus. Quamobrem adnotauit hic Aristot. q ea ra-
tione qua effectus dī per accidēs respectu alterius effe-
ctus perse intētus, pōt et causa eiusdē effectus dici per
accidēs: et per pns fortuna. C Infert inde philosoph⁹
q perse causa diffinita est: quecūq; n. perse causa deter-
minata est ad certū effectū: vt hō nō generat, nisi hoies:
et intendēs facere arcā, nō facit nisi arcā. Causa vero
per accidēs et fortuna est indeterminata: qz eidē rei in-
uenire et thesaurū quo dīteat, z vipetrā, a qua mor-
sus pereat. Et rursum inuētio thesauri ex multis causis
procedit. s. ab illo qui fodit terrā vt sepeliat mortuū, vel
qui fodit vt vineam plantet zc.

Tex. li. C Sicut igitur dictū est, cū in ijs que ppter
aliquid fiūt, hoc fiat: tūc dī a casu & a fortu-
na, ipsa autē, adinuitic horū differētia poste-
rius determināda est, nūc vero hoc sit manife-
stū: q vtraq; sunt in ijs que ppter aliquid
sunt. Vt causa recipiēdi argentū, venisset: re-
portaturus pecuniā, si sciūisset, venit aut, nō
huius grā: sed accidit venisse, & fecisse hoc,
reportādi gratia, hoc autē: neq; frequēter ve-
niētem ad locū, neq; ex necessitate. Est autē
finis, reportatio: nō causarū que in ipso, sed
eligibilium, & ab intellectu. & dī tūc a for-

tuna quidem venisse. C Si autem proponēs,
& huius gratia, aut semper veniens, aut fre-
quenter reportans: non a fortuna.

C In tex. 51. maioris explicationis grā, subdit philosoph⁹
ea quibus fortuna et casus pueniunt. Sit igit q dīa in-
ter casum et fortunā posterius determinanda est. s. cap-
sequēti: mō autē duo adnotāda sunt quibus cōueniūt.
Primū est q tā casus q; fortuna cōtingunt in his que
agūt ppter finē. Et hoc sequit ex dictis: nā fortuna sola ra-
tione differt a causa perse, cū respectu effectus intētū di-
catur perse: et respectu nō intētū dicat fortuna. Cū non
est intelligendū q effectus ipse fortuit⁹ dēt esse intētus
tanq; finis: sed q dēt esse ppter intentionē agētis ppter a-
liū finē. C Sed est hic pfecto nō ptenendū dubiū. Vt. n.
q casus nō solū ptingat in his que agūt ppter finē: sed etiā
in actionib⁹ hoīs que sunt indeliberate. Exēpli grā. Si
aliquis cogitabūd⁹ impremeditato vt solet fricare bar-
bā, oculū si bi erueret aliquo gladio quē forte manu ten-
neret, certe illa esset mala fortuna vel casus, et tū actio
illa nō erat ppter aliquē finē. C Dupliciter rīderi pōt iuxta
duplicē sensum huius propōnis q fortuna et casus sūt
in his que sunt ppter finē. pōt. n. esse vnus sensus q illa a-
ctio quā sequit effectus casualis, aut tunc exerceat ppter
aliū finē, aut saltē nata sit exerceri. Et tūc dicendū est
q fricatio barbe nata erat fieri ppter aliquē finē, obidq; le-
sio oculi nō intēta, est illi casualis. Secūsus sensus illius
propōnis est scōz Simplicii, q effectus fortuit⁹ sit na-
tus esse finis intētus aliqñ ab aliqua causa. Et hūc sen-
sum vī significare exēplū qd hic ponit philosoph⁹, et illd qd po-
nit infra tex. 63. Et tūc rīdet q lesio ista oculi est casualis:
qz nō fuit intēta et potuit esse intēta. C Sequit ergo
exēplū in litera. C Et si alia intētione qd ducit⁹, venit in-
fory. s. emēdi grā, et forte repit debitorē a quo insperatā
pecuniā recuperat, recuperatio illa est a fortuna: ppter ea (in-
quit) qz si ille sciūisset se recuperaturū pecuniā, iūisset
quidē. Duo ḡ requirunt vt actio sit casualis. s. et q tūc
nō sit intēta et q possit eē intēta. Et hoc certe sonat fie-
ri ppter intentionē. Cū pcludit q finis fortuitus. i. illa
reportatio pecunie, nō est causa in quo in ipso. i. nō est si-
cut mot⁹ nālis pcedēs a pncipio intrinseco, qd est in ip-
so mobili: s; est a principio extrinseco. Itaq; rur⁹ a quo
cūq; pncipio extrinseco: s; ab ijs causis que electione et
intellectu agūt, in quib⁹ ppter inuenit fortuna. C Secū-
da cōditio fortune et cas⁹ est q sit respectu effect⁹ raro
ptingētis. Quapropter tria inquit sunt ob que aliqua
causa nō est fortuna. Primū si sit intendēs talē effectū,
vt in exēplo posito. Scōz si quis effect⁹ nō sit intētus,
nihil⁹ semp adiūgit effectū intētū. Quare fur lz nō in-
tēdat peccare, s; solū vtilitatē pecunie, nihil⁹ intēdēs
furari nō peccat a casu vl a fortuna: qz peccatū semper
adiūgit furto: et tō imputat illi peccatū. Tertiu si tale
accidēs frequēter adiūgat effectū pte. vt si podagric⁹
ppter tū hēt. vinū vt plurimū humorē cōcitare, lz mō bi-
bēs nō intēdat, nisi dilectationē, recipiat tamen dānū,
effectus ille non est a fortuna: sed ex electione gula.

C Manifestū itaq; q fortuna causa est secun-
dum accidens, in ijs que secundum proposi-
tum eorū que proter aliquid sunt. C Qua-
proter: circa idē, & intellectus & fortuna est.
propositum enim non sine intellectus est.

C Ex superioribus preiactis fundamentis elicit demū
phil. tex. 52. diffinitionē fortune, dicēs, manifestū esse, q
fortuna est cā per accidēs in ijs que scōz ppositū fiunt
propter finem, et raro contingunt. C Ubi quatuor sunt
particule. Prima: secundū accidens in quo differt for-
tuna a causis naturalibus et ab electione. Secunda: in
his que sunt ppter finē/ vt excludat ea que temere fiūt

Fortuna
z cas⁹ duo
bus cōue-
niunt.

Tex. liij

Diffini-
tio fortune

.i. nec ex determinatione nature, nec ex determinatio-
ne electionis. vt fricatio barbe. Tertia particula est / se-
cundū propositū / in qua forma differt a casu, casus em̄
vt statim videbitur cōtingit in naturalibus que agūt
quidē ppter finē: sed non a proposito et electiōe. ¶ Un-
de infert corollariū q̄ fortuna et intellectus sunt circa
idē: nā ijs solū qui habent intellectū contingit agere a
proposito: atq; a deo in illis solis est ratio fortune.

Textus ¶ In definitas igitur causas, necesse est esse:
liij. a quibus fiat quod est a fortuna. ¶ Vnde vi-
detur fortuna: indefinita esse, & immanifesta
homini. ¶ Et est: vt nihil a fortuna videatur
vtiq; fieri. omnia enim hec: recte dicuntur,
quoniam rationabiliter.

¶ In textu. 53. et residuo capitis ex diffinitione colligit
187. fortune cōditiones, quibus eius natura sit perspi-
cuior. Est tamen considerandū q̄ ex tribus supra reci-
tatis opinionibus, secundā que asserbat in celozū mo-
tibus esse fortunam, tanq̄ absurdā iam supra abiecit.
Tertiā vero & primā exponit in hoc textu, quandā pre-
se ferre probabilitatē. Sit ergo id quod est a fortuna in
definitas et indeterminatas causas habere. Inuenit. n.
homo thesaurū dum speluncā subit, aut pluuiā fugiēs
aut hostē, aut ferā persequens, & alia quauis causa. Et
ideo probe dicebat tertia opinio fortunam esse causam
immanifestā. i. hominibus occultā. Enimvero cū homi-
nes per effectus causas peruestigent, vbi effectus has-
bet certā et determinatā causam, per effectus venimus
in cognitionē causarū: quia enim eclipsis lune contin-
gere non potest, nisi per interpositionē terre, multis ex-
perientijs philosophi ab effectu cognouerunt causas:
si vero effectus ille non haberet certā causam, non pos-
set causa perquiri. Vbiq; cū effectus fortuiti non ha-
beant certā causam, merito fortuna appellatur causa
occulta: sicut si mulier plures cognosceret viros, filius
non haberet manifestū patrē. ¶ Item et prima (inquit)
opinio rationabiliter dicebat nihil fieri a fortuna: quo-
dāmodo enim hoc est verum.

Textus ¶ Est enim: vt fiat a fortuna, secundum acci-
liij. dens enim: fit. & est causa, vt accidens: for-
tuna, vt autem simpliciter, nullius. vt do-
mus, edificator quidem causa est: secundum
accidens autem, tibi cē. & vt veniens referat
argentum, non huius causa veniens: infinite
sunt multitudine. Etenim videre aliq̄ vo-
lens, & persequens, & visurus, & fugiens.

¶ Unde in tex. 54. explicat quomodo fortuna est alicuius
causa, et quomodo nullius est causa. Sit enim q̄
fortuna solum secundum quid. i. per accidens est causa:
simpliciter tamen nullius est causa. Nam causa simpli-
citer est illa que perse est causa: ea enim que sunt per ac-
cidens non dicuntur talia simpliciter. Subdit exemplū.
Causa enim simpliciter domus, est edificator: tibi cē au-
tem est causa domus secundum quid. i. per accidens.
Eodē modo, si quis venit in forum non gratia recupera-
di argentum a debitore, sed tamen preter intentionem,
fit illi obuius debitor a quo reportat pecuniā: eius-
modi homo veniens in forum est quidem causa simpli-
citer et perse emendi merces, quas intendebat emere:
recuperandi vero pecunias, est solum causa secundum
quid. Et ideo effectus ille nullā habuit simpliciter cau-
sam: sed ille prouenit ex fortuito concursu duarū perse
causarum: quia videlicet dū creditor iret in forū gratia
emendi merces, et debitor itidē eadē veniret causa, for-

Fortuna
simpliciter
nō est cā.

te coierūt. ¶ Unde ait illius fortuiti effectus plurimas
potuisse esse causas: nēpe q̄ creditor ille perierit in forū,
aut causa visendi amicū, aut inimicū persequens, aut
ad spectaculū properans, aut hostē fugiens.

¶ Et dicere esse aliquid preter rationem for-
tunam: recte est. ratio enim est: aut eorū que
semp sunt, aut eorū que frequēter. fortuna
autem: est in ijs que fiunt preter hec. Qua-
re, cū indefinite sint que sic sunt cause: & for-
tuna indefinita est. ¶ Attamen etiam in qui-
busdā dubitabit vtiq; aliquis: nunquid que
uis sint fortune vt sanitatis, aut spiritus, aut
calor, sed nō detōderi? sunt. n. alie alijs pxi-
miores: earū que secundū accidēs causarū.

¶ In tex. 55. profequitur explicare qualitates, quas vul-
gus attribuit fortune. Dicitur. n. fortuna ceca & sine ra-
tiōe: rōinari. n. nō possum⁹ ab effectib⁹ ad causas, aut
econuerso, nisi in causis certis quas certi effectus, aut
semper sequuntur, aut frequenter. Arguimus. n. si mi-
lier est pregnans q̄ pariet: et si peperit q̄ virum cogno-
uit: et si homo diligenter dat operā literis, doctus eua-
det: nā vt plurimum ita contingit. Quia tamen in his
que sunt per accidens: nec eadē causa semper producit
eosdem effectus, nec idem effectus ex eisdem semper
procedit causis, non possumus certo in illis ratiōci-
nari, sumitur eo, q̄ homo mercenarius vineam po-
nens, thesaurum reperit, q̄ alter fodiens similiter sit
reperiturus, a fortuna non fiunt ex intentione et certa
ratione, fortuna dicitur ceca & c. ¶ Dubiet subsequen-
ter dubitationē vtrum videlicet omnes cause per acci-
dens ex parte effectus, nēpe quādo attingunt ad pro-
ductionē effectū, sint appellande fortune. Et inten-
dit affirmatiue respōdere: tamen si inter huiusmodi cau-
sas alia sit propinquior et alia remotior. Exemplū est.
Si quis morbo capitis laborans detonderet caput: nō
quidē causa sanitatis: sed forte quia erat crispus fedos
habēs capillos. Post modū vero forte flauit spūs. i. vē-
tus salubris, aut viguit calor: quibus causis euaporas-
tus est morbidus humor per caput. Omnes iste cause
(inquit 187.) sunt a fortuna: q̄ non sunt intente ab in-
firmo, quanq̄ ventus et calor propinquius efficiant sa-
nitatem: de tonsio vero fuit remotior: quia fuit causa vt
ventus humorē extraheret.

¶ Fortuna autē, bona quidē dicit: cū bonū
aliquid euenit. Mala autē: cū malū aliquid.
Fors fortuna vero et infortunū: cū magnitu-
dinē habēt hec. Quocirca, & cū parū abest
vt quis malū aut bonū capiat magnū, est vel
infortunatū esse vel bene fortunatū. qm̄ tan-
q̄ existirer: dicit intellectus. ¶ QVOD. n.
parū ab est: tanq̄ nihil distare vī. Amplius
autē: incerta est fors fortuna rationabiliter.
fortuna enim: incerta est. neq; n. semp, neq;
frequēter: possibile est esse, eorū que sūt a for-
tuna quicq;. ¶ Sunt igit̄ ambo, cause (quē ad
modū dictū est) scđm accidens & fortuna &
casus: in ijs que possunt fieri nō simplr neq;
frequenter. & horum: quecūq; vtq; fient in
ijs que propter aliquid,

Fortuna
bona.

Textus
lv.

Fortuna
occulta.

Fortuna
ceca.

Textus
lvj.

Q. dicit
parum
stat an

Textus
lvij.

In tex. 56. ponit duas distinctiones fortune: primam in qualitate, quia alia est bona alia vero mala. Et quia fortuna non habet rationem cause distincte a causa per se, nisi respectu effectus, propterea diffinitur bona fortuna ab effectu: que scilicet est illa causa cui bonus accidit effectus: mala vero fortuna est illa, cui accidit malus effectus. Secunda distinctio est in quantitate. Dicit enim quod fortuna aliquando est de re parva, et tunc dicitur sine additione simpliciter fortuna bona vel mala. Aliquando vero id quod accidit bonum vel malum est magnum et excellens; et tunc respectu boni grece dicitur eutyria. Si sit respectu mali, dicitur dystyria. Que ad litteram latine dicitur eufortunium et infortunium: tamen si eufortunium non est visitatum nomen: sed dicitur fors fortuna. Exempli gratia. Cum piscator iaciens rethē capit magnos et insperatos pisces, est quidem bona fortuna simpliciter: sed non dicitur prospera, aut secunda fortuna. Sicut non est magna fortuna vnum aureum inuenire: quando tamen piscatores illi ionici iactu rethē traxerunt tripodē aureā ut Laetius refert in vita Thaletis, illa quidem fuit prospera fortuna. Aut cum quis humilibus natus parentibus, putat se in bello amicum ab hoste liberare, forte liberat regē quem non cognouerat: et inde substantia et honoribus augetur. Unde infert Aristoteles quod cum quis liberatur ab aliquo graui malo imminenti, fortunatus dicitur: quia quod parum distat a re, nihil distare videtur. Unde cum quis exiit domum de ambulandi gratia, quo exiit, domus statim ruit, que illum occidisset, prospera vltus est fortuna, et fortunatus merito dicitur: quia liberatus est a morte a qua parum abfuit. Si tamen post vnum annum ab egressu inde, domus ruit, non fuit fortuna: quia non fuit periculo proximus. Eodem modo si cum in proximo erat, ut magnam dignitatem obtineret, forte emanibus erepta est, infortunatus dicitur. Probatur denique incertam esse prosperam et magnam fortunam et infortunium: quia huiusmodi effectus nec semper nec frequenter contingunt: sed raro. Et ostendit hoc peculiariter de prospera fortuna aut infortunio, idcirco, quia alia in minoribus fortuna, que non habet rationem prosperitatis, frequentior est: ob idque minus habet de ratione fortune. Concludit postremo in calce totius capituli (vbi Commentator signat textus 57.) dictorum epilogum: nempe quod fortuna et casus in his tribus conueniunt. Primo quod vtriusque est causa per accidens. Secundo quod vtriusque est in his que non semper, aut frequenter, sed raro contingunt. Et tertio quod vtriusque est in his que agunt propter finem: scilicet aut ex necessitate nature, ut casus: aut a proposito, ut fortuna. Non quod effectus fortuitus sit intentus, quasi finis, sed quod accidit intento fini. Subsequitur statim cap. 6.

DE FORTUNA. CAP. VI.

DIFFERUNT autem: quoniam casus in plus est. quod enim est a fortuna: est & a casu. hoc autem non omnino a fortuna est.

In capite. 6. quod preter fragmentum superioris textus continet alios decem, enarrantur illa quibus fortuna et casus differunt. Propositum ergo primo inter casum et fortunam hoc interesse: quod casus est superioris nominis fortuna, quicquid enim est fortuna est casus, et non e conuerso.

Fortuna enim, & quod a fortuna est: istis inest, quibus & fortunatos esse, meritis, & omnino actio. Quocirca & necesse est: circa agenda esse fortunam, signum autem est: quoniam videtur vel idem esse cum felicitate fors for-

tuna, aut prope. felicitas autem: actio quedam est. est enim bona actio.

Unde in textu. 58. ostendit fortunam tantum habere locum in rationalibus, eo quod agunt a proposito et ex electione. Cuius rationem solum affert ex communi hominum sensu. In his enim (inquit) dicitur est fortuna, quos solemus fortunatos appellare: fortunatos autem non dicimus nisi eos qui agunt ex electione, scilicet homines: ergo in illis est fortuna. Nihilominus insinuat etiam rationem a priori, que talis est. Illos dicimus esse fortunatos, quos itidem appellamus felices: felicitas autem non est, nisi in his suppositis qui habent dominium et libertatem suorum actuum: ergo in illis tantummodo est fortuna. Maior probatur: quia prospera fortuna vel idem est quod felicitas (secundum illos qui felicitatem collocabant in bonis temporalibus, puta diuitijs aut honoribus) vel saltem fortuna proxima est felicitati: nempe secundum Aristoteli, qui felicitatem posuit in actione secundum virtutem, cuius bona fortune instrumenta sunt ut habetur. 7. ethi. cap. 13. Minor vero, scilicet quod felicitas non sit, nisi ubi est libertas, probatur: primo quia felices non sunt, nisi qui operantur secundum virtutem, ubi autem non est libertas et dominium actionis: scilicet intellectus et voluntas, esse non potest ratio virtutis. Et ideo quibus non contingit agere. i. libere operari (actio enim in moralibus idem est quod libera operatio) non contingit felicitas: et per consequens nec fortuna.

Quare quibuscumque non contingit, agere: istis neque a fortuna aliquid facere continget. ob idque, neque inanimatum quippiam, neque bestiam, neque puerulum, quicquid facit a fortuna: quoniam non habent propositum. neque fors fortuna, neque infortunium, his inest: nisi secundum similitudinem, ut dixit Protagoras, fortunatos esse lapides ex quibus sunt arce, quod honorentur: copulati autem cum his, conculcatur. Patitur autem a fortuna, inest quod eodem modo & his: cum agens aliquid circa hec, agat a fortuna, aliter autem: non est.

In textu. 59. rem amplius exemplo dilucidat. Infert enim corollarium quod brutis animalibus et pueris ante usum rationis, ut non contingit felicitas, itaque neque fortuna: eo quod libertate carent et dominio suorum actuum. Dicit tamen, quod metaphorice bruta possunt esse felicia et fortunata: ut equus regis dicitur fortunatus: et equus mulionis infortunatus. Immo et lapides ut ait Protagoras ex quibus arce construuntur sunt fortunati respectu eorum qui sunt in pavimento illis coniuncti: quippe cum arce honorantur: pavementum autem conculcatur. Ac si dicas fortunatum esse lignum ex quo signum fit Christi sit cenantis: infortunatum esse illud, ex quo sit Judas.

Unde subiungit, res istas insensibiles, licet non participent actiue aliquid de fortuna, participat tamen passive tanquam obiecta quibus homines fortunantur. ut sunt diuitie.

Sed casus: & alijs animalibus, & inanimatarum multis, ut equus casu (dicimus) venit: quoniam saluatus quidem est veniens, non salutis autem gratia venit. Et tripodam casu cecidit, stetit enim sedendi causa: sed non sedendi causa cecidit.

In tex. 60. explicat quomodo casus latius pateat quam fortuna. Conuenit namque et animalibus brutis et rebus inanimatis.

Textus lxx.

Textus lxx.

Fortuna bona.

Fortuna occulta.

Fortuna ceca.

Textus lxxij.

Quod parum statim.

Textus lxxij.

Textus lxxij.

Exempli gratia. Si equus a bello ad flumē fugit naturali appetitu extinguendi sitim, qui si non fugisset occisus esset: casu seruatus est. Itē si tripodā (que sedes est triū pedū, qua antiqui utebantur) ceciderit apta ad sedendū. s. super pedibus erecta, tunc casus quidē, fuit. propter finē. s. ex naturali appetitu grauis: q̄ tamen illo modo ad sedendū apta ceciderit, fuit casus.

Textus **lxj.** **¶** Quare manifestum est, q̄ in ijs que simpliciter propter aliquid fiunt, cum non eius quod euenit gratia fiunt, cuius extra est causa: tunc a casu dicimus. A fortuna autem: horum quecumq; a casu fiunt, eligibilem in habentibus propositum.

Ex dictis infert in textu. 61. corollariū nēpe q̄ cum casus et fortuna conueniant in hoc q̄ vtrunq; accidit his que sunt propter finē. s. tanq̄ effectus, non quidē intentus, sed accidens fini perse intento: differūt tamē q̄ casus est in his que mouent propter finē ex necessitate nature: fortuna vero est in his que vtunt intellectu: nēpe que ex propria operatione et electione se mouēt in finē.

Textus **lxij.** **¶** Signum autem est ipsum frustra, quoniā dicitur: cum nō fiat quod propter aliud est, illius gratia. vt ambulare purgationis gratia est. si vera non facta fuit ambulanti: frustra dicimus ambulasse, & q̄ ambulatio frustra fuit. tanq̄ hoc sit frustra, quod natū est alterius gratia, cum non perficiat illud cuius gratia erat natūq; erat. quoniā si aliquis se lotum dicat frustra, quia non defecit sol: ridicul⁹ vtiq; erit. nō. n. erat hoc: illius grā.

Ad ducit statim rationē huius proximi asserti, vt q̄ casus differat a fortuna in hoc q̄ vniuersaliter inueniatur in omnibus que sunt propter finē. Et hoc notandus textus qui obscuritatis habet aliquantū. Ratio in virtute est hec. Esse frustra inuenit vltiter in omnibus que agunt propter finē: et casus, vt idē est qd frustra, aut illi proximum: ergo casus vltiter reperit in omnibus que sunt propter finē. Adinorē probat in hoc tex. hac ratione. Illud dī fieri frustra quod sit aut natū est fieri propter talē finē, qualē actio illa intendit et non cōsequitur, vt cū quis ambulat causa purgādi ventrē, si non fiat purgatio, de ambulatione illa est frustra et ociosa et vana: ergo frustra dicit carentiā finis intenti: et per consequens vniuersaliter inueniri pōt in omnibus que agunt propter finē, que tñ deficere possent: nā in celestib⁹ motibus nullus est casus, cū deficere nō possint. Dixit quod sit aut natū est fieri rē. q̄ non omnis actio nata est fieri propter omnē finē: nā actio humana non pōt ordinari ad eclipsandum solē. Et ideo ait q̄ cum quis balneo lauat, et nō statim fit solis eclipsis, ridiculus esset, si diceret se frustra fuisse lotū, quia sol non obtenebratur.

Frustra.

Textus **lxij.** **¶** Sic igitur casus iuxta nomen est: cū ipsum frustra fit. decidit enim, nō percutiendi gratia: lapis. a casu igitur decidit lapis: qm̄ cecidisse potuit vtq; a quodā, & percutiēdi grā.

Frustra. Adinorē vero probat in tex. 63. s. casum vel idē esse qd frustra, vel illi primū. Primo ex etymologia nominis. Vbi notandū est q̄ grece/autos/latine est/ipsū/et/mas tin/idē est qd/frustra/automatos/ex vtroq; ppositū, idē significat qd/casus/obidq; automatos. i. casus. perinde est ac si dicas/ipsū frustra. Vñ casus et frustra aut

sunt idē aut similia. Sed notat hic Lōmen. q̄ frustra dī vnōmō actio, in qua nullus pretendit finis, vt fricatio barbe indeliberata: et aliomō illa actio qua p̄tendit quidē aliquis finis, sed nō attingit: et hec grece dī/mas tin. vñ deriuat automatos: qd est casus. Secūdo idē p̄bat exēplo. Vbi colligēda est ex his que dicta sunt differentia inter/frustra/et casus. Frustra nāq; solā dicit carentiā finis intēti, vel a volūtate, vel a natura: casus vero dicit quicquid est preter intentionē agētis, siue sit carentia, siue aliquid positiuū. Quocirca stat in eadē actione reperiri vtrūq;. s. et frustra et casus. vt si aliq; defecdat in forū causa recuperādi pecuniā a debitore: quē tñ nō inuenit: sed forte incidēs in man⁹ hostis vapulat: illa actio fuit et frustra, q̄ nō p̄sequuta est finē: et preterea habuit casualē effectū. Potuit item nec frustra esse nec casualē: nēpe si iller recuperaret pecuniā, et non obuiaret hosti. Poterat tertio eē frustra et nō casualis: vt si nec recuperaret pecuniā, nec obuiaret hosti: potuitq; eodūmodo nō esse frustra, sed esse nihilō casualē. vt si iller recuperata pecunia vapularet ab hoste, cui non putaret fieri obuiū. Vñ ergo. Vbi. q̄ si forte cadēs lapis percutiat hoies, cū nō fuerit ab alio proiectus, sed cecidit nātr, percussio illa est casualis: et q̄ illa percussio fuerit a casu, p̄bat q̄ potuit eē esse intēta tanq̄ finis: potuit nāq; aliquis hostis lapidē proicere ad percutiendū hostē. Vbi anima duertēdū est id qd superi⁹ adnotauim⁹ super textū. s. nēpe q̄ idcirco effectus fortuitus et casualis esse nō pōt, nisi in his que sunt propter finē, q̄ fortuitū duo dicit, puta q̄ actu nō intendatur vt finis, sed tamē aptitudine possit esse finis intētus ab agēte. Et id dicit preter intentionē: quia potest fieri per intentionē.

¶ Maxime autem est separatū quod a fortuna est: in ijs que natura fiūt. Nam cum fit aliquid preter naturam: tum non a fortuna, sed magis a casu factū esse dicimus. Est autē & hoc: alterum. huius enim, extra est causa: illi⁹ vero, intra. Quid igit sit casus, & quid fortuna: dictū est, & quo a se inuicē differāt.

In tex. 64. infert ex dictis q̄ dīa casus et fortune maxime perspicua est in his que a natura fiunt. In his .n. que fiūt ex electione idē est casus et fortuna: s; in his que fiūt a natura. s. a principio intrinseco, qm̄ natura nō cōsequitur effectū intentū. vt in monstris, puta vbi hō nascitur cū sex digitis in manu, illud quidē nō dī fortuna, sed casus. vt. q. 5. amplius explicamus. Unde potest alia differentia constitui inter casum et fortunā. Idē. n. quod est a fortuna fieri nō potest, nisi a principio extrinseco. vt patet in inuentione thesauri: casus vero pōt fieri a principio intrinseco, vt monstrū contingit ex mala dispositione materie que est pars ipsius monstri. Cōcludit ergo dicēs satis dictū esse quid nā sit cas⁹, quidq; fortuna: et quo a se inuicē differant: que fuerat scda. q. proposita in principio quinti capituli.

¶ At de modis causarū, in quibus est vnde principiiū motus: vtrūq; ipforū est. aut. n. eo rū q̄ sūt natura, aut ab intellectu: causa semp est. sed horū multitudo indeterminata est.

In textu ergo. 65. determinat questionē tertiā: puta ad qd genus perse causereducant. s. ad finalē ne, an ad materialē rē. nā omnis causa per accidens debet adiūgi cause perse: ad quā promde reducitur. Et ponit conclusionē q̄ reducitur ad genus cause efficiētis. Quā p̄bat ex eo q̄ fortuna et casus vt dictū est sunt in his que agūt propter finē, vel ex necessitate nature vel a proposito: moueri autē a fine est propriū cause efficiētis.

Text
lxvj.

Text
lxvij.

Text
lxviii.

Text
lxix.

Text
lxx.

Text
lxxi.

Caus
noz.

Textus lxxj. Quoniam autem casus atque fortuna, cause sunt eorum quorum aut intellectus causa fit, aut natura, cum secundum accidens causa aliqua fit horum ipsorum, nihil autem secundum accidens est prius ipsis que perse sunt: manifestum est, quod neque causa per accidens prior est, ea que est perse. Posterior itaque casus est, atque fortuna: & intellectu & natura.

Textus lxxij. Quare si quod maxime celi causa est, casus: necesse est prius intellectum, & naturam esse, & aliorum multorum, & huius universi causam.

In textu .66. reuertitur ad impugnationem secunde opinionis supra posite, que tenebat casum et fortunam esse causam motuum celestium. Et ratio cinatio est hec. Causa per accidens non potest esse prior causis perse: nam id quod est per accidens nascitur preter intentionem ex causa perse: sed fortuna et casus sunt causa per accidens, et celi per motus suos sunt cause perse horum omnium inferiorum: ergo fortuna et casus non sunt priores illis: et per prius nec sunt cause illorum. Quod demum textu .67. et postremo huius capituli concludit: nempe quod si casus et fortuna ponantur cause celorum, necesse est ponere aliam primam causam que agat per intellectum: ad quam casus et fortuna reducuntur. Sequitur hic questio .5. ubi tria precedentia capita pressius examinantur.

QUOD PHYSICA PER OMNES CAUSAS DEMONSTRAT. CAP. VII.

Textus lxxij. Quod autem sint cause, & quod tot numero quot dicimus: manifestum est, tot enim numero ipsum propter quid comprehendit, aut enim ad ipsum quid est reducitur ipsum propter quid ultimum in immobilibus ut in mathematicis, ad diffinitionem, n. recti, aut commensurabilis, aut alius cuiuspiam: reducitur ultimum.

Textus lxxix. Aut ad motus primum, ut propter quid certauerunt quomodo furati sunt, aut cuius gratia: ut dominentur, aut in ipsis que fiunt: ad materiam. Quod igitur cause hec, & tot sint: manifestum est.

Hec est tertia eorum pars principalis, in quas librum hunc secundum partem sumus: in qua postquam philosophus in duobus primis capitulis explicuit quid esset natura et in quatuor sequentibus quot essent causarum genera, tam perse quam per accidens, ostendit modo per tria capitula, que ad modum scientia hec naturalis demonstrat per omnia genera causarum. Atqui in hoc septimo capitulo, quod septem continet textus, proponit intentam conclusionem: premitteatque aliqua necessaria ad eius manifestationem. Sed in duobus prioribus textibus qui sunt .68. et .69. repetens conclusionem que ex superioribus colligitur, ait, tot esse scientias numero quot dicte sunt, scilicet quatuor et non plures. Quam conclusionem confirmat hac ratione. Tot sunt cause numero quot respondetur cum interrogat propter quid est, aut fit hoc: sed ad hominem interrogationem non respondet, nisi aliquid istorum genere causa: ergo tamen sunt quatuor cause. Probabat minorum exemplis in mathematicis et in civilibus bellis. Ad quorum evidentiam animaduertendum est illud quod .q. 5. adnotauimus, videlicet quod causa rei aut potest considerari solum

quantum ad esse: et ad hoc sufficit causa formalis, que dat esse rei: qualis est diffinitio quidditativa. Aut considerat quantum ad fieri: et tunc requiritur materia de cuius potentia educatur forma, et in qua recipiatur: et efficiens quod producat: et finis a quo efficiens moueatur. Et ex hoc sumitur sufficientia huius numeri causarum. Sed est secundo notandum quod cum mathematice tractent de figuris quantitatis, ut abstrahunt a materia et motu, non considerant causas rei quantum ad fieri: et ideo solum demonstrant per causam formalem: ut si queratur a quid angulus per mathematico propter quid angulus lapidis quadrati est rectus, non respondebit, quia ita factus est propter talem finem: sed quia est angulus quem constituit linea recta perpendiculariter cadens super lineam rectam: que est diffinitio anguli recti. Et sic quod propter quid ultimum in immobilibus, ut in mathematicis, id est ultima causa reducitur ad diffinitionem anguli recti, aut linee recte. Dicuntur mathematice immobiles: quia abstrahunt a materia et motu. Aut et reducitur ad diffinitionem commensurabilis, ut si queratur quare diameter non est commensurabilis coste, respondebit: quia nulla est pars aliquota vtriusque: que est diffinitio commensurabilium linearum. Et exemplum efficiens est in textu .69. propter quid certauerunt quomodo furati sunt. Illud ad bellum Thebanorum aduersus focenses: cuius prima causa efficiens fuit quod focenses inuaserunt templum Thebanorum, illud quod spoliauerunt. Et templum cause finalis est in alio bello quod rex persarum intulit grecis, illi finis gratia, ut eis dominaretur. Preterit exemplum materie: quod est hoc potest. Propter quid ferrum densius est quam lana, quia plus habet materie. Propter quid albedo accidens est corporale, intellectio vero spirituale, quia albedo est accidens proprium corporis: intellectio vero anime.

Cum autem cause quatuor sint, de omnibus est Physici cognoscere, & ad omnes reducens ipsum propter quid: assignabit physice materiam, speciem, ipsum mouens, & id cuius gratia. Veniunt autem tres in vna plerumque. Ipsum enim quid est, & id cuius gratia: vna est. Ipsum vero vnde motus primum: specie, eadem est his, homo enim: hominem generat, atque omnino quecumque mota mouent, quecumque autem non: non amplius Physice sunt, non enim: in seipsis habentia motum, aut principium motus, mouent: sed immobilia sunt.

In textu .70. proponit conclusionem quam intendit, videlicet quod physici est cognoscere omnes causas. Cuius ratio est quod physici est considerare res naturales, et que ad esse, et quo ad fieri. Subiungit autem quod ex his quatuor causis tres accidit in eadem re: cum n. ignis ex supra generat ignem, illi generationis finis et forma sunt idem numero: efficiens autem est idem species vtriusque: siue finis sit de forma que est altera pars compositi, siue de forma metaphysica que est quidditas rei. Finis n. ignis generatus est producere formam sibi similem in specie: vnde forma geniti que priusquam esset, in ratione finis mouebat agens (quod a prima causa dirigebatur ad talem finem) eadem, cum inducitur, est causa formalis. Cui forma efficiens est similis in specie et per prius efficiens ipsum et eius quidditas similitudine habet cum genito. Loquitur n. Aristoteles de agente particulari et vni uoco. Et hoc est quod subdit: atque omnino quecumque mota mouent, id est quecumque cause habentes in se principia sui motus. Quecumque autem mouent et non mouent (quales sunt in telligentiam non sunt physice considerationis: quia non habent in se principium sui motus, scilicet quibus moueantur. Et ideo non dicuntur entia naturalia, ut .q. 1. huius adnotauimus. Et hic locus est notandus aduersus eos qui angelos appellant entia naturalia.

Textus lxx.

Textus
lxxxj. **Q**uam ob rem tria sunt negocia. hoc qui dem circa immobile. illud vero: circa mobi le quidem, sed in corruptibile. aliud autem: circa corruptibilia.

In tex. 71. inferunt unum corollariū, videlicet, tria esse nego cia. i. intentiones scientiarū. Alia enim scientia est que tra ctat de his que sunt simpliciter immobilia. vt metaphy sica: que tractat de intelligentiis sed rem separatis a ma teria. Cui secūdo gradu adiūguntur mathematice: que tractant de rebus quidē mobilibus, abstractis tñ per in tellectū a materia et motu. Alia est scientia circa mobi le quidē localiter, sed tamen in alterabile et incorrupti bile, vt scientia de celo: que tamē, pars quedā est physsi ce. Sed alia scientia est que tractat simpliciter de cor ruptibili. vt in generali isto octo libri: in particulari ve ro libri de generatione et de meteoris et de animalib⁹.

Textus
lxxxij. **Q**uare ipsum propter quid & ad mate riam reducenti, redditur, & ad ipsum quid est, & primū mouens, de generatione enim: maxime hoc modo causas considerant. quid post quid fiat, & qui primum fecit, aut quid passum est: & sic semper quod deinceps est.

Revertitur in tex. 72. ad probandā propositam con clusionē: nempe q̄ ad physicū pertinet suas conclusio nes in omnes causas reducere. s. et ad materiā: et ad ip sum quid est. i. ad diffinitionē: que est forma toti⁹: et ad primū mouens: nā de fine statim sequitur sermo. Prob abat conclusionē duabus rationibus. Prima est hec. Phy sicus cōsiderat res nō solum inquantū sunt, sed quate nus sunt et generant: sed in generatione hec tria sunt consideranda. s. [quid post quid fiat] quantū ad cau sam formale. i. que substantia proxime alteri succedat: nō enim quodlibet fit ex quolibet, vt supra dictum est: sed ex aqua per rarefactionē fit aer: et vicissim ex aere per condensationē fit aqua: et ex semine disposito ani mal [et qui primum fecit] scilicet que fuerit causa effici ens [aut quid passum est] id est que sit materia: ergo ad physicū pertinet oēs has causas reducere ad ipsum propter quid. Quinimo non hoc solū, sed habet etiā considerare ea que consequuntur rem genitam. vt textu statim. 74. fit manifestum.

Textus
lxxxij. **D**uplicia autem sunt principia mouentia physice: quorum alterum non physicum est. non enim habet motus principium in seipso. Tale autem est, si aliquid mouet quod non mouetur: vt id quod penitus est immobile, & quod omnīū primū est. Et ipsum quid est, & forma, finis enim est, & cuius gratia.

Repetit iterum in tex. 73. id quod supra insinuaue rat, videlicet, q̄ physicus inquantū physicus nō habet reducere causas vsq; ad primas simpliciter, que mouēt et non mouētur (sicut sunt deus et intelligentie) quia cū ille non habeant in se principium sui motus, non sunt en tia naturalia. Sed debet resolutionē facere vsq; ad pri ma principia particularia, que mota mouentur. s. cur hic nascitur homo, et hic nascitur equus: quia alter ge nitus est ex homine, et alter ex equo. Et pariter in fini bus, si queratur cur homo generat hominē, non tenet physicus rōdere, vt ille hō genitus perueniat ad beati tudinē: sed vt generet sibi simile ad seruationē sp̄ci.

Textus
lxxxij. **Q**uare cum natura propter aliquid sit: & hāc cognoscere oportet, & penitus reddendū

est ipsum propter quid. vt q̄ ex hoc, necesse est hoc fieri: hoc autē ex hoc aut simplr, aut frequenter. & si debet hoc fieri: vt ex propo sitionibus conclusio. & quia hoc erat: quod quid erat esse. & quia melius est sic, non sim pliciter: sed ad vniuscuiusq; substantiam.

In textu. 74. et postremo subdit secūdā rationē eius dem cōclusionis que est hec. Natura agit propter finē: ergo necesse est effectus naturales in oēs quatuor cau sas reducere. Et est notāda hec ratio: quia si natura nō ageret intendendo finē, tunc nec esset in naturalibus causa finalis, nec proinde causa efficiens perse. vt que stione. 3. notauimus aduersus Democritū: nā efficiens perse est que intendit finē. Subdit omnino causarū exempla: que licet diuersimode a. S. Thoma et alijs ex ponantur, credo sic euidentius explicari. Si queratur a philosopho naturali, cur iste hō duos hēat oculos, respondere potest ex causa efficiēti: quia genitus est ab alio homine qui habebat duos oculos. Et quia potest quis obijcere illam causam non esse sufficientē eo q̄ nō nunq; nascitur monstrū dissimile generanti, dicit q̄ sa tis est physico reddere causam vnde sequitur talis effe ctus, aut semper: sicut in perpetuis: vt cur sole existen te in leone tēpus sit nobis calidum, quia sol est nobis propinquior: aut cur luminariibus existentibus in tali bus punctis sol eclipsatur, quia tunc luna anteponitur soli. Aut frequenter, vt in exemplo posito, q̄ iste nasci tur duobus oculis: quia genitus est ab homine haben te duos oculos. Potest etiā reddere causam materia lē. s. quia ex semine humano factus est, et non ex semine oliue. Et ponit exemplū, sicut conclusio fit ex premisis: nam ex duabus extremitatibus premissarum materia liter constat conclusio. Potest preterea reddere cau sam formale: puta diffinitionem quiditatiuā hominis, quia iste est animal rationale cuius nature congruunt bini oculi. Et hoc est quod ait [quia hoc est quod quid erat esse]. Potest deniq; causam reddere finalē: nē pe vt duobus oculis melius dirigat motū et colores per cipiat. Addit autē q̄ cū reddat finis, non opus est red dere id quod simpliciter melius est: sed id quod huic na ture melius est: nā habere oculos non est simpliciter me lius: cū substantijs spiritualibus, puta deo et angelis, non sit melius: est tamen melius homini. Et in hoc dif fert physicus a mathematico: quia mathematicus con siderat quidē formam, solum inquantū formam, et nō inquantū finem: vt cur linee circuli a centro vsq; ad cir cunferentiā sunt equales, respondebit: quia illa est dif ferentia circuli. Non tamen respondebit, quia melius est circulo vel pei⁹ habere tales lineas ad motū vel ad pul chritudinē: vel quia peritus artifex illum descripsit: vel quia ex tali materia constat. Illud secūdū exemplū de conclusione et propositionibus Commentator, quem sequitur. S. Tho. non intelligit de causa materiali: sed ait Aristotelē illic ostendere q̄ quando ex causa efficiē ti sequitur effectus, non semper, sed frequenter, tunc ex causa ad effectū non est illatio necessaria: sed solū ex effectū ad causam. Sequitur enim q̄ si nascitur homo ille generatur ex homine, non tamen continuo si gene ratur ex homine nascitur homo perfectus: quia potest nasci monstrū. Et propterea comparatur ad cōclusio nem respectu premi Tarum: in quibus necesse est q̄ si cō clusio est vera premise sint vere, non tamen si premise sunt vere conclusio est vera, vt omne animal est risibile: ergo omnis homo est risibilis. Sed certe nō suspicor hanc fuisse intentionem Aristot. Primo quia satis est physico vt diximus reddere causam effectus vt pluri mum. Et preterea quia non assignatur ab Aristotele.

Textus
lxxxv
Quæstio
nis sept
mōs.

Textus
lxxxv

quatuor exempla quatuor causarum, nisi secundum in-
telligatur de causa materiali.

**QUOD NATURA AGAT PRO-
PTER FINEM. CAP. VIII.**

Textus
lxxv.
Questio-
nis septe-
uagis.

DICENDVM igitur primum
quidem, q̄ natura earum causa-
rum est, que sunt p̄pter aliquid,
postea de necessario, quomodo se
habet in physicis. Ad hanc enim causam re-
ducunt omnes: quia cum calidum tale natu-
ra sit, & frigidum, & vn̄quodq; talium: hec
ex necessitate sunt, & fiunt, & apta natura
sunt. Etenim etiam si aliā causam dicant: so-
lum tangentes valere sinunt. hic quidem, li-
tem & amicitiam: ille vero, intellectum.

Proposita in superiori cap. conclusione, q̄ physicus
habet demonstrare per omnes causas: p̄ciactisq; fun-
damētis, q̄ finis et forma quandoq; concidunt in idē:
et q̄ non opus est reductionem fieri ad primas causas
que mouent non motē, (vt sunt intelligentie) in duobus
cap. sequentibus manifestat duas conclusiones ex qui-
bus principalis conclusio pendet. Prima ostenditur in
hoc cap. s. nēpe q̄ natura agit p̄pter finem: et secun-
da in cap. sequenti. s. quomodo natura agit ex necessita-
te. Hec enim duo proposuerat in textu proximo tanq̄
fundamenta potissima: nā si natura vt illic modo dice-
bamus non ageret p̄pter finē, et ex necessitate, non
posset signari causa efficiēs perse: immo nec proprie for-
ma que est perse effectus efficiētis. Habet autē hoc ca-
pitulus duodecim. In primo qui est numero. 75. pro-
ponit conclusionē. s. natura est earum causarū que agit
p̄pter finē. In qua potissimū conclusione merito pro-
fecto Aristot. nomen suū inter antiquos celebrauit: nā
tameñ Plato prouidentia dei vtiq; cognouit, Arist.
tameñ fuit qui precipuā hanc philosophie veritatē ostē-
dit aduersus p̄sicos philosophos. s. quicquid in natu-
ra sit, fieri p̄pter aliquē finē, qui est prima omnium cau-
sarū. Atq; adeo hoc est testimonium diuine prouiden-
tie: nihil enim agere potest p̄pter finem, nisi aut cog-
noscat finē, aut dirigatur ab alio cognoscēte finē: sicut
sagitta dirigitur a sagittante. Cū ergo in rerum natu-
ra multa sint agentia que non cognoscunt finē, testimo-
nium est q̄ a deo diriguntur in suos fines. Subdit au-
tem Ph. antiquos hanc veritatem ignorasse: quippe
qui omnia ad hanc solū causam reducebant que est ex
necessitate. s. ratione materie. Materiam enim appella-
bant necessitatē. Dicebant ergo ignē non esse calidū pro-
pter aliquā necessitatem aut finem humanū: nec in mē-
bris hominis alia esse frigidiora et alia calidiora, quia
ita sunt necessaria ad vitā: sed quia talis est natura rei
ex parte materie. vt. i. huius super tex. 41. in opinione
Democriti explicuimus. Et quia posset quis obicere
q̄ Anaxagoras et Empedocles ponebant causas effi-
cientes, in quas posset rerū nature reduci: ille quidem
intellectū et mentem, hic vero litem et amicitiam (vt in
.i. visum est) respondet q̄ illas dicebant esse causas solū
in prima mundi p̄stitutione: non autē in generationib⁹
particularibus. Et hoc est quod ait [solū tangentes,
valere sinunt] idest tangebant illas in prima rerū con-
stitutione: sed in particularibus generationibus vale-
re sinūt. i. abire permittūt: abeūtibus. n. dicim⁹ valere.

Textus
lxxvj. Habet autem dubitationem: quid prohi-
beat naturam non propter aliquid, facere,

neq; quod melius est, sed sicut pluit Iuppiter,
ter, non vt frumentum augeat, sed ex neces-
sitate. Quod enim sursum latum est, frige-
fieri oportet: & quod frige factum est aquam
factum, deorsum venire. augeri autem, cum
hoc fiat: accidit frumētum. Similiter autem
& si cuiusdam perit frumentum in area: nō hu-
ius gratia pluit vt pereat, sed hoc accidit.
Quare quid prohibet: sic & partes se habe-
re in natura: vt dentes ex necessitate oriri: an-
teriores quidem acutos, aptos ad diuidēdū.
maxillares autem, latos & vtilēs ad terē-
dum cibum: cum non propter hoc facti sint:
sed acciderit. Similiter autem est & de alijs
partibus: in quibus videtur inesse ipsū pro-
pter aliquid. Vbi igit oīa acciderint: perim-
de: atq; si propter aliquid facta foret, ea qui-
dem seruata sunt, a casu consistentia apte.
Quecūq; vero non sic: periere, pereuntq;.
quēadmodum Empedocles dicit ea que pri-
ma hominem referunt, & taurum parte secū-
da. ratio igitur qua dubitauerit aliquis: hec
est, & si qua talis alia est.

In textu. 76. proponit dubitationē ad examinandā
veritatē, referens, antiquorū contrariā opinionē. Vbi
notandū q̄ potissimum testimoniu q̄ natura agit pro-
pter finē, est, quia semper agit id quod melius est et cō-
gruentius nature rei. vt oculos aptos ad vidēdū, pes-
des ad ambulandū etc. Et ideo hoc volebāt antiqui de-
struere, dicentes, q̄ natura non intendit rerū vtilitatē
et perfectionē: sed q̄ vtilitas et detrimentū quod proue-
nit ex actionibus naturalibus est per accidens p̄ter
nature intentionē. Et hoc est quod ait [habet autē du-
bitationē] idest dubium est quid prohibeat, naturam
non agere p̄pter finem. i. que sit ratio necessaria qua
prohibemur dicere naturam non agere p̄pter finem.
Hanc posset dicere antiqui q̄ si Iuppiter. i. deus, vel
ser (quē etiam appellant Joue) pluit, hoc non est pro-
pter bonum arborū et segetum. vt. s. crescant et fructus
ferant: sed ex necessitate. (s. materie). quia vapor leuis
radiante sole ascendit: et cū sursum est, vbi viget frigus,
propterea q̄ illuc non attingūt radii solares qui reflec-
tuntur a terra, vapor ex necessitate materie condensa-
tur: condensatus autē ex grauitate cadit: q̄ autē frumē-
ta crescant de per accidens cōtingit pluuie: quia Iup-
piter pluens non intendebat hoc. Et q̄ hanc vtilitatem
non intēderet Iuppiter, probabant: quia cū pluuia re-
perit frumentū in area est in detrimentū eius: ergo vt
pluuia non intendit detrimentū, ita nec intendit vtili-
tatē. [Quare quid prohibet etc.] inde sumebant simi-
le argumentū ita accidere in mēbris hominis: vt q̄ an-
teriores dentes essent acuti et maxillares obtusi, non
factū esset, vt illi sint apti ad scindēdū cibum: hi vero
ad conterēdū: sed quia ex necessitate materie illi erat
acuti et isti obtusi, contingit p̄ter intentionē illa vtili-
tas. Et ita in reliquis partibus. s. q̄ plante pedū essent
plane, q̄ epar esset calidū, q̄ stomachus esset talis figu-
re, fuit ex necessitate materie: sed q̄ essent apta mēbra
ad digestionē fuit per accidens p̄ter intentionē. Et
quia opponebatur antiquis argumētū, q̄ hac dispositi-

tione et organizatione membrorum melius res conseruatur, qua dissoluta statim res corripuntur, vt si in homine sit excessiuis calor aut frigus statim moritur: quapropter videtur quod hec membrorum coaptatio et temperamentum membrorum sit propter conseruationem vite. Negabant consequentiam, dicentes, quod vbi omnia membra a casu sunt coniuncta et coaptata, vt vnus possit aliud iuuare, tunc casu prouenit vt res possit conseruari, vt patet in animali perfecto secundum suam speciem: vbi tamen forte inepte coierunt partes diuersarum specierum, et partes que non possunt se bene iuuare, vt in centauris: que sunt monstra parte prima. scilicet superiori homines, et parte secunda. scilicet inferiori tauri, illa (aiebant) monstrum breuis sunt durationis: quia partes inepte coniunguntur. Telsos: te adducebat Empedocles monstra in exemplum partium animalium, videlicet, quod quando forte membrum est lesum aut humor putridus vt non possit conseruare vitam, sequitur a casu mors.

Textus lxxvij. Sed impossibile est ista hoc se habere modo. Hec enim, & omnia que natura sunt: aut semper sic fiunt, aut frequenter. sed eorum que fiunt a fortuna, & casu: nihil. Neque enim a fortuna, neque a casu videtur: plure sepe hyeme: sed si sub cane. neque caumata sub cane: sed si hyeme. Si igitur aut a casu videntur aut propter aliquid esse: si non possibile est esse hec aut a fortuna aut a casu, propter aliquid vtiq; erunt. At vero: natura sunt huiusmodi omnia. quemadmodum & ipsi dixerint: qui hec dicunt. Est itaque ipsum propter aliquid: in istis que natura fiunt & sunt.

1. Ratio. In textu. 77. incipit demonstrare conclusionem: ad quam primo adducit quinque rationes: et deinde respondet ad uersarios. Prima est hec. Quia que fiunt, aut semper, aut frequenter, non fiunt a casu vel a fortuna: sed a proposito: nam fortuna et casus vt supra dictum est sunt de his que raro contingunt: sed ea que sunt a natura, aut semper, aut frequenter eueniunt: ergo fiunt a proposito. Ad idem probat exemplo, quia quod hyeme sit frequens pluuia, aut omnibus annis aut pluribus contingit: rarissime tamen contingit oppositum: sicut semper aut frequenter contingit quod sole intrante caniculam (nepe in mense iulij sit cauma. i. feruentissimus calor. Contrarij autem effectus: quia raro fiunt. scilicet in hyeme non pluere, et in mense iulij non esse calorem, hoc posset dici a casu sicuti monstrum.

Textus lxxviij. Amplius in quibuscumque finis aliquis est: huius gratia agitur quod prius, quodque consequens est. ergo vt agitur, sic aptum natura est. & vt aptum natura est, sic agitur vnusquodque, nisi quid impediatur, agitur autem: propter aliquid. Et aptum itaque natura est: huius gratia, vt si domus, eorum que natura fiunt esset: sic vtiq; facta esset, vt nunc ab arte. Si autem que natura, non solum natura, sed & arte fieret: similiter vtiq; fieret, vt apta natura sunt, propter ergo alterum, alterum.

2. Ratio. In textu. 78. subdit secunda ratio que est ex his que ab arte fiunt elegantissime sumpta. Supponit enim quod

vbi cumque est aliquis finis, omnia precedentia sunt propter illum finem. scilicet et id quod primum, et id quod consequenter fit vsque ad illum finem: vt quia constructionis domus finis est habitatio, fit, vt fundamentum et parietes et omnia ordinantur in eundem finem. Hoc supposito arguitur. Sicut vnusquodque agitur, ita suapte natura natum est fieri: et econuerso, sicut natum est fieri, ita agitur: propterea enim in domo prius iacitur fundamentum deinde eriguntur parietes et tandem superponitur tectum, quia ita nata est fieri: et a posteriori cognoscimus ita natum esse fieri, quia ita fit [si non aliquid impediatur] quia quando producit monstrum ex semine hominis propter impedimentum non fit res eo modo quo nata est fieri: sed id quod agitur a natura agitur ad modum eorum que aguntur propter finem: ergo illa apta nata sunt fieri propter finem: et per consequens in rei veritate aguntur propter finem. Probatur minor per similitudinem ad artificialia. Sicut in constructione domus prius iaciuntur fundamenta mox eriguntur parietes ac demum superponitur tectum: ita arbor prius submittit radices tanquam sustentaculum, deinde emittit stipitem, et tanquam tectum profert frondes. Unde infert quod si domus esset res, naturalis, natura eodem modo faceret domum, sicut fit ab arte: et viceuersa, si arbor res esset artificialis, eodem ordine artificer faceret arborem quo fit a natura. Si ergo in artificialibus videmus illum ordinem seruari eo quod media ordinantur ad finem, sequitur et naturam, que similiter operatur, agere propter finem.

Et omnino ars: alia quidem perficit que natura non potest efficere, alia vero imitatur. si ergo que secundum artem sunt, propter aliquid fiant: manifestum est quod & que secundum naturam. Similiter enim se habent inter sese, in istis que secundum artem atque in istis que secundum naturam: posteriora ad priora.

In textu. 79. sequitur tertia ratio secundum Commentatorem que potius est superioris expositio. Est enim dupliciter esse ars: alia, que facit id quod natura non potest efficere, vt ars contruendarum nauium: nauis enim non potest fieri a natura: alia vero est que imitatur naturam. i. operatur eundem effectum quem facit natura seruando modum nature, vt medicina. Ut enim natura sanat infirmum expellendo corruptos humores fortificando membrum etc. eodem modo operatur ars medica. Si ergo ars medendi operatur ex intentione finis, sequitur quod natura sanans infirmum etiam operatur propter finem: alias ars non iuaret naturam concurrente ad eundem effectum, si finem quem intendit ars, non intenderet pariter natura. Et ita infert intentam conclusionem. scilicet quod cum ars operetur propter finem, et natura operetur que ad modum ars, fit vt natura itidem opereatur propter finem.

Maxime autem manifestum est, in ceteris animalibus: que neque arte, neque inquirendo, neque deliberando, faciunt. Quapropter dubitant quidam, vtrum intellectu, aut quodam alio operentur: & aranei, & formice, & huiusmodi. paulatim autem sic procedentia: & in plantis apparent conferentia quedam fieri ad finem, vt folia propter fructus cooperimentum. Quare si & natura, & propter aliquid, hirundo nidum facit, & araneus telam, & plante folia gratia fructuum, & radices non

4. Ratio

Textus lxxxij.

Textus lxxxij.

1. Ratio

3. Ratio

Textus lxxxij.

Textus lxxxij.

furfum sed deorsum, gratia nutrimenti: manifestum quod est causa talis in ijs que natura fiunt, & sunt.

4. Ratio. In rex. 80. sequitur quarta ratio sumpta ex animalibus brutis. Araneae texentes telas, formice congregantes grana, hirundines construentes nidulos, hec omnia faciunt propter finem: et tamen non agunt ex arte neque a proposito, cum non habeant cognitionem finis: ergo reliqua omnia naturalia, que sine ratione et arte operantur, agunt propter finem. Maior probat auctoritate philosophorum: quam nec contrarij possunt negare. Est enim adeo manifestum formicas congregare frumētum in estate, ut sit illis alimentum in hyeme: et hirundines facere nidum gratia incubandi oua, ut etiam contrarij id non possint negare. Dicebant tamen quod ab intellectu quodam dirigebantur. Contra quos ait Philosophus. quod ista bruta, cum non cognoscant finem, non agunt deliberate neque ex arte: sed instinctu diriguntur a dote nature. Quocirca idem concedendum est in alijs sensu carentibus. Unde paulatim inquit ex his procedendum est ad plantas, que habent vitam sine sensu: in quibus apparet folia produci ut sint cooperimentum fructuum: id quod in vite est manifestum: que propterea habet tam lata folia, ut tenerrime vire a tempestatibus protegatur. Et radices arboris propterea sunt subter, ut alimentum a terra suscipiant. Si ergo ita est in his uentibus, testimonium est elementa et alia id genus vite expertia etiam agere propter finem.

Textus lxxxj. Et quoniam natura duplex est: alia quidem ut materia, alia vero ut forma, finis autem est hec, propter finem autem cetera: hec utique erit causa cuius gratia.

5. Ratio. In textu denique octogesimo primo, concludit quintam postremam rationem. Natura ex qua ens naturale constat, est duplex materia. scilicet et forma: sed ex his materia que est pura potentia ordinatur ad formam que est actus eius: ergo generatio rei naturalis est propter finem. id est propter acquirendam formam, per quam res constituitur in sua specie et quidditate.

Textus lxxxij. Peccatum autem fit: & in ijs que fiunt secundum artem. scripsit enim non recte grammaticus: & propinauit non recte medicus medicamentum. quare manifestum est: quod contingit & in ijs que secundum naturam fiunt. Si igitur sunt quedam secundum artem, in quibus quod recte fit propter aliquid fit, in ijs autem que peccantur, alicuius quidem gratia aggreditur, sed frustratur: similiter utique se habet & in physicis, & monstra peccata sunt illis quod propter aliquid agit. Et in ijs que a principio utique compositionibus bouigena, si non ad quedam terminum ac finem poterant venire: corrupto utique principio aliquo (ut nunc semine) fiebant.

In text. 82. postquam adduxerat Philosophus rationes proprias, prosequitur diluere aduersariorum argumenta que duo erant potissima. Primum quod cum naturam videbant nonnunquam deficere (nepe quando monstrum gignitur) inferebant naturam non agere ex intentione. Quare dicebat Empedocles, quod sicut in prima constitutione rerum casu facta sunt aliqua monstra bouigena. scilicet superiori parte ho-

mines inferiori vero boues, propterea quod casu diuersorum animalium membra in unum coierunt, ita casu contingit quod fierent homines et relique species huius figure quam modo habent. Contra hoc argumentum facit Aristoteles quatuor rationes: quibus argute retorquet argumentum in eos, ostendens, quod potius inde sequitur naturam agere propter finem. Prima ergo ratio est: que potest sexta in ordine numerari. In ijs que fiunt ab arte idcirco contingit peccatum, quia ars non consequitur finem quem intendebat: ut propterea grammaticus dicitur peccare, quia scribendo, aut loquendo non consequitur finem artis: et propterea medicus peccat, quia non porrigit potionem commodam ad finem. Unde si nullus esset finis intentus artis, nullum contingeret peccatum: quia peccatum non est, nisi quia deficit a fine: ergo peccatum potius est signum quod talis ars agit propter finem, quam quod non agat propter finem. Eodem ergo modo in naturalibus, quod aliquando contingat monstrum potius est signum quod natura intendebat finem quem non consequitur monstrum propter aliquod impedimentum. Non enim diceretur monstrum humanum illud quod nascitur unico oculo, nisi natura intendere produceret duos oculos. Quocirca bouigena illa Empedocles propterea facta sunt monstra, non ut fingebat Empedocles, quia membra diuersorum animalium forte coniuncta sunt: sed quia natura particularis impedita fuit ab alia causa, ne consequeretur suum finem. Cuius preterea indicium est, quod monstra raro contingunt: effectus vero intenti, aut semper aut frequenter.

Textus lxxxij. Amplius necesse est semen fieri primum: sed non statim animalia. Et ipsum natura quidem molle: prius semen erat. Amplius & in plantis inest ipsum propter aliquid: minus autem distinctum est. Vtrum igitur: & in plantis fiebant ut bouigena, viriprora, sic vitigena oleoprora an non? Inconueniens enim est. sed tamen oportebat: siquidem & in animalibus, Amplius oportebat & in seminibus fieri, ut accidit.

In textu 83. subiunguntur due alie rationes. Est ergo secunda. Ubi certus est ordo et series actionum non est fortuitus effectus sed a proposito intentus: nam que sunt preter intentionem nullum seruant ordinem certum: at in generatione naturali, etiam ubi gignitur monstrum, est certus ordo: ut prius ponatur semine in loco apto ad generationem, non tamen statim fit animal, sed prius semen digestum molestat et fit embrio: multisque inter medijs dispositionibus ventur ad animal: ergo illa operatio est a proposito. Ubi rationis in hoc consistit, quod quis nonnunquam contingat peccatum in ultimo effectu, nunquam tamen peruertitur ordo, ut ex animali fiat embrio, aut ex embrio ne semen: sed econuerso. Tertia ratio est in plante (ut supradictum est) agunt etiam propter finem: licet in illis non sit tam manifestum quam in animalibus, propterea quod non habent membra ita distincta ad generationem, nutritionem, et alias operationes vitales, quam animalia: ergo a fortiori in animalibus quorum natura magis est sollicita membra et motus sunt propter finem. Interrogatio que statim subiungitur: aduersus Empedoclem varie exponitur. Nilominus licet appareat intricata facilis est tamen, si prius consideretur quod Empedocles dicebat in prima re constitutione facta fuisse bouigena viriprora. Legenda sunt hec nomina non copulatiue: sed ut secundum sit adiectiuum prioris. Due erant monstra cuius pars posterior erat bouis (et ideo dicebantur bouigena) pars vero anterior erat hominis viri: ideo dicebantur viriprora: &

6. Ratio.

Textus lxxxij

7. Ratio.

8. Ratio.

proza nauis: que est pars anterior. Quamquam Themisti⁹ nō legit, nisi viri proza. i. habētia priorē pte viri. Ad si mōstra illa (vt aiebat Empe) nō sūt facta ex defectu nature nō potēris attingere suū finē, sed q̄ ita forte cōiūcta sunt mēbra diuersorū animalū, interrogat Aristot. cur nō sunt etiā facta vitigena oleoproza. i. mōstra quoru pars posterior sit vitis et anterior sit oliua. Inconueniens (inquit) est quia est cōtra experientia: sed tamē consequitur ad opinionē Empedoclis. Et idē preterea inconueniens inserti in feminibus, cur non factū est mōstruū, vt accidit. i. a casu: nempe cuius vna pars grani esset triticū, alia vero hordeū. Quinetiā potuisset interrogare, cur non factū est monstrū, cuius vna pars esset homo, et alia planta. Non ergo intendit hic Arist. negare esse aliqua monstra in plantis, aut feminibus (vt nō nulli existimant) sed ratio (que quarta est cōtra istos) cōsistit in hoc. Si monstra fiunt illa ratione qua dicit Empedocles, contingerēt tunc quidē indifferenter queuis monstrorū genera ex plantis et animalibus: non tamē ita contingunt: sed monstrum nascitur q̄ proximu fieri potest fini intento a natura, vt ex homine nunq̄ nascit̄ planta: sed vel homo, vel monstrū habens aliquā effigiē hominis, aut quod saltē sit animal: quod est genus hominis. Et in plantis q̄uis nonnunq̄ ex oliua nascatur oleaster, nunq̄ tamē cupressus. Et in feminibus, licet triticū aliquando de generet in siliginē, nunq̄ tamen ex tritico nascitur vitica: ergo cū natura semper facit effectum q̄ potest proximum proprio fini, sequitur q̄ ipsa met productio monstrū testatur naturā agere propter finem. Unde in textu. 84.

Textus lxxiiij. **O**mnino autem destruit sic dicens: tā que natura sunt q̄ naturam. Natura enim sunt: quecunq̄ ab aliquo in seipsis principio continue motu perueniunt ad aliquem finē. Ab vnoquoq̄ autem non idē quibusq̄, neq̄ quibus: semper tamen ad eundem, nisi aliquid impediterit.

Infert Aristote. q̄ illi qui a natura finem auferunt, rationem ipsam nature tollunt. Est enim natura que a certis agentibus et principiis, non quocunq̄, sed vsq̄ ad certum finem progreditur. [Ab vnoquoq̄ autem non idem quibusq̄, neq̄ quibus] .i. quibuscunq̄ agentibus non contingit a quocunq̄ principio in quecunq̄ finem procedere: nam ignis neq̄ incipit a frigiditate, neq̄ pro ducit aquā: sed vnūquodq̄ ex certis principiis ad certū finē peruenit: nisi impediatur. vt in monstris.

Textus lxxxv. **I**d autem cuius gratia, & quod huius gratia: fient vtq̄ a fortuna. sicuti dicimus q̄ a fortuna venit hospes, lotusq̄ abiuit: cū tāq̄ gratia huius veniens egerit, non autem gratia huius venerit, & hoc, secundum accidēs. fortuna enim: est earum que sunt secundum accidēs causarum, que admodum & prius diximus, sed cum hoc semper, aut frequenter fiat: non secundum accidēs, neq̄ a fortuna est. In physicis autē semper sic: nisi quid impediterit.

In tex. 85. respōdet cuidā tacite obiectioni, que posset fieri aduersus ea que dicta sunt. Atqui text⁹ (licet hanc expositionē nusq̄ viderim) hoc modo videtur inducendus. Secerat consequentiā Aristot. q̄ si effectus naturales suapte natura possunt fieri propter finē, de

facto natura faciat illos propter finē. Quā consequentiā posset quispiā negare, dicens, id quod suapte natura est factibile a proposito, fieri aliquando preter intentionē. vt si quis vadat in domū amici solū salutandi eū gratia, et forte illic balneo lauetur, tunc lotio quidē illa est a fortuna, cū non fuerat intenta, et tamen erat factibilis a proposito: nā si ille sciuisset se lausdū, venisset propter illud. Respondet Arist. id nōnunq̄ verum esse. s. q̄ fiat a fortuna; id quod esset factibile a proposito: id tamen est verū quando talis effectus raro cōtingit: sed tamen quia natura semper, aut frequentissime eorū dē consequitur effectus, signū est q̄ non solum effectus illi sunt factibiles ex intentione, sed q̄ in rei veritate fiunt ex intentione.

Inconueniens autem est: non opinari propter aliquid fieri, nisi videant ipsum mouēs deliberasse. Attamen etiam ars non deliberat. nāq̄ si esset in ligno, nauis faciende ars: haud secus atq̄ natura, faceret. Quare si in arte inest ipsum propter aliquid: & in natura inest, maxime autem manifestum est: cū quis medetur ipse sibi ipsi. huic enim: similis est natura. Quod igitur causa sit natura, atq̄ ita vt propter aliquid: manifestum est.

In textu deuis. 86. et postremo respondet. Ph. ad secundū argumentum aduersarioꝝ: quod erat huiusmodi. Natura non agit ex consilio, et deliberatione, vt patet in brutis animalibus et in alijs insensibilibus: ergo non agit propter finem. Quibus respondet negando consequentiam. Et poterat quidē aliam rationē reddere, videlicet, q̄ agere ppter finē, stat dupliciter: vno modo a proposito per deliberationē particularis agentis: et alio modo tanq̄ ea que ab alio diriguntur, vt sagitta. Sed tamen adhuc ostendit consequentiā non valere, etiā in artibus, quarū opera sunt a proposito. Nā artifex construendarū nauū, nō deliberat an nauis debeat fieri ex ligno vel ex plūbo: nec deliberat an pu⁹ sit lignū cedendum ex arborē, q̄ dolabra dedoletur. quoniam hec ex habitu sunt manifesta. Hoc certe domificator deliberat an prius iaciat fundamenta, q̄ erigat parietes: nihilominus agit ppter finē. Et q̄ posset quis istā analogiā artis et nature inficiari dicens q̄ ars agit propter finē: q̄ est principium extrinsecū artificio, natura vero est intrinsecum enti quod mouetur: respōdet q̄ nihil refert principiu esse intrinsecū, an extrinsecū in hac parte. Et ideo cōcludit, q̄ in ea maxime arte apparet operatio nature propter finē, quando medicus sibi ipse medetur: tunc enim medicatio fit propter finē a principio intrinsecū, puta ab arte: que est in illo qui sanat. Eodem modo quādo quis a natura sanatur, natura operatur ppter finē. Licet sit dñs q̄ q̄si medicus sanat, motus est a principio q̄ est per accidēs intrinsecū ei qui sanat.

QVEMADMODVM IN NATVRA SIT NECESSARIVM. CAP. IX.

QUOD autem ex necessitate est: vtrum ex cōditione sit, an & simpliciter? Nunc enim opinantur: quod ex necessitate est, esse in generatione. quē admodum si aliquis murum ex necessitate existimaret esse faciū: quoniā grauiā quidē deorsum ferrī apta natura sūt,

Textus lxxxv

Necessarium.

Textus lxxxvii

Textus lxxxvii

leuia autem superne. quapropter lapides qui dem deorsum ac fundamenta: terra autem, sursum propter leuitatem. supra autem maxime: ligna. leuissima enim sunt.

In cap. nono, quod sex textus continet, determinat **Ph.** secundam questionem propositam in principio sequentis cap. nempe illa que in natura contingat, qua necessitate fiant. Est enim questio hec cum superiori conexa. Cum enim determinatum sit naturam agere propter finem, videtur statim inde sequi omnia fieri ex necessitate finis: cum antiqui potius dixissent fieri ex necessitate materie. Et ideo proponit primo questionem, vtrum necessitas effectuum naturalium sit necessitas conditionalis, an necessitas simpliciter. Ad cuius intelligentiam notandum est ex 5. meta. tex. 6. q. necessarium tot modis dicitur quot sunt causarum genera. Est enim necessarium ab intrinseco, aut ratione materie, aut ratione forme, vt necesse est hominem esse mortalem, quia est materialis: et esse risibilem, quia est rationalis. Et preterea est necessarium ratione cause efficientis: sicut necesse est noctem diem succedere, propter motum diurnum solis: noctesq; et dies inequales esse in diuersis temporibus propter maiorem aut minorem accessum solis ad nos. Et iste necessitates dicuntur simpliciter, propterea quia sunt a causis intrinsecis, aut saltem a priori, ratione cause efficientis. Alia est necessitas ratione finis: et hec dicitur conditionalis, vt cibum sumere non est simpliciter homini necessarium: sed conditionaliter propter finem, si vult viuere. Est ergo questio: vtrum dispositio et ordo vniuersi et dispositio et ordo membrorum animalis, sit simpliciter ex necessitate materie, an propter finem. Antiqui enim dicebant hoc fieri ex necessitate materie, vt q. terra sit deorsum et aqua de super et ad huc superius aer, non est propter finem aliquem: sed solum quia materia est grauior et aqua leuior. **Ph.** ponebat exemplum in artificialibus, vt q. in constructione domus fundamentum subferatur ex lapidibus, et parietes construuntur ex terra (aut ex terra cocta, quales sunt lateres: aut ex terra cruda costipata) et q. tectum super ponatur ex lignis, hoc non prouenit, nisi quia lapides sunt grauiores q. terra, et terra q. ligna.

Textus **lxxxvii.** **Attamen** non sine his quidem factus est: non tamen propter hec, nisi vt propter materiam, sed causa abscondendi quedam & saluandi. Similiter vero & in alijs omnibus, in quibuscumq; ipsum propter aliquid est: non sunt quidem sine ijs que necessariam habent naturam. non tamen sunt propter hec, nisi vt materia sunt: sed propter aliquid, vt propter quid: ferra est talis: vt hoc, & huius gratia sit, hoc tamen cuius gratia, non potest fieri: si non ferrea sit, necesse est igitur ferream esse: si ferra erit & opus ipsius, ex suppositio ne igitur: necessarium est. Sed non vt finis. Nam in materia: necessarium est, Id autem cuius gratia fit: in ratione.

In tex. 88. constituit hanc conclusionem aduersus antiquos. **T**am in naturalibus q. in artificialibus materia est necessaria: ratio tamen necessitatis non est a materia, sed a fine. Et hoc est quod ait [non quidem factus est] scilicet murus [sine his] .i. sine lapidibus et lateribus. Non tamen murus factus est propter hec, nisi quasi pro

pter materiam. i. vt ly/propter/dicat circumstantia causa materialis: sed factus est causa abscondendi superestilem et bona omnia mobilia, et saluandi homines a tempestatibus. Atqui, id confirmat exemplo materialium quo illi utebantur, vt materia quidem necessaria ferre est: ferrum: tamen ferra non fit propter ferrum: nisi ly/propter/tantum valeat quantum ly/ex/ sed fit ferra secandi gratia. Et quia secare non potest apte, nisi sit ex ferro dentato, fit vt ratio necessitatis materie et ferre sit ex fine. Unde quando queritur quomodo sit necessarium in naturalibus: respondetur q. est quidem necessitas materie: sed tamen ratio necessitatis sumitur ex fine. Et sic res sunt necessarie ex suppositione. i. ex fine: qui est prima omnium causa. Et quia in naturalibus finis et forma sunt idem, idem est dicere q. necessitas materie sumitur a fine, et q. sumitur a forma, vt questione sexta per amplius explicatur.

Est autem necessarium: & in disciplinis & **Textus** in ijs que secundum naturam fiunt, quodam **lxxxix** modo similiter. Cum enim rectum hoc sit: necesse est triangulum duobus rectis equales habere, sed non, si hoc est: illud est, sed si hoc non est: neq; illud rectum est. In ijs autem que propter aliquid fiunt: e contrario, si finis erit, aut est: & id quod est ante, erit aut est, si vero non: sicut ibi non sit conclusio, principium non erit, sic & hic finis & id gratia cuius, principium enim & hoc est: non actionis, sed cogitationis. ibi autem cogitationis. actiones enim: non sunt.

In textu 89. et sequenti, explicat huiusmodi necessitatem per similitudinem ad ratiocinationem intellectus. Et est profecto similitudo elegantissima. Posset enim quis hesitare circa ea que modo dicta sunt: q. finis non sit prima causarum naturalium, vnde sumatur aliorum necessitas: propterea q. causa debeat precedere effectum, et tamen finis est vltimum ad quod terminatur actio. **Textus** **lxxxix.** **At** ergo q. finis in operationibus se habet, sicut principia et premissa in ratiocinationibus: quam sententiam sub eisdem terminis profert. 7. ethi. cap. 8. In ratiocinationibus enim (vbi non arguitur ex conuertibilibus) si premissa sunt vere conclusio est vera (quia ex vero non sequitur, nisi verum) non tamen si conclusio est vera, premissa sunt vere (quia verum sequitur ex falso: vt omne animal est risibile: ergo omnis homo est risibilis). Si tamen conclusio est falsa, premissa debent esse false: quia falsum non sequitur ex vero. **Exempli gratia.** [Si rectum est] .i. si figura recti linea, puta isosceles est, necesse est vt habeat tres angulos equales duobus rectis: non tamen si est figura habens tres angulos: equales duobus rectis, erit isosceles: quia potest esse alia species trianguli, vt equilaterus. Et si nulla sit figura habens tres angulos etc. nec erit isosceles. In actionibus autem que fiunt propter finem contingit contrarium, q. si finis est, media ad illum finem sunt: non tamen si media sunt, finis erit, vt si homo perfectus omnibus membris gignitur, agens fuit et materia hominis fuit, puta semen humanum: non tamen si semen humanum fuit, homo perfectus gignitur: quia potuit, aut impediri generatio, aut nasci monstrum. Attamen si non fuit semen nec fuit homo genitus. Et proportionabiliter dicendum est respectu copule de futuro. Ibi autem [principium enim etc.] reddit rationem cur in agibilibus, finis se habeat, vt principium in speculabilibus: quia finis (inquit) est principium, non actionis, sed cognitionis. Ratio est

scutissima. Principia enim et premissa rationationis non sunt principia agendi: sed solum principia cognoscendi: quia cognitio premissarum est causa cognitionis conclusionis. Eodem modo finis in agibilibus non est prima causa agendi: sed prima causa cognoscendi. i. movens per intentionem causam efficientem: causa vero efficiens est prima causa actionis. i. unde incipit motus.

Textus
xc.

¶ Quare si erit domus: hec necesse est fieri, aut existere, aut esse, aut omnino materiam que propter aliquid est. ut lateres, & lapides: si domus. non tamen propter hec, est finis, nisi ut materiam. neque erit propter hec, omnino tamen si non sint: neque domus, neque ferra erit. illa quidem: si non sint lapides. hec vero: si non sit ferrum. neque enim ibi principia sunt: si non triangulum duobus rectis. Manifestum est igitur: quod necessarium est in physicis quod ut materia dicitur, & motiones eius.

¶ In textu. 90. rem explicat per similitudinem artificiorum. In constructione enim domus, domus ipsa est finis: et ideo si domus futura est, necesse est ut lateres et lapides sint: non tamen si lateres et lapides sint parati, statim domus est. Et ideo domus non fit propter hec tanquam propter finem. Quod est dicere non fit domus ex lapidibus et lateribus tanquam medium necessarium ad conservandam naturam lapidum et laterum: sed fit propter habitationem. Nichilominus si non sint lapides et lateres non erit domus: quia illa sunt materia necessaria domus. Sicuti si non sit ferrum, non erit ferra. Quod admodum in syllogismo, si non est conclusio. s. triangulum habere tres angulos. non erit principium, puta isosceles. At tamen ferra non fit propter ferrum tanquam medium propter finem: quia ferra non est necessaria ad conservandum ferrum: sed fit propter sectionem. Ad quam tamen necessarium est ut ferra fiat ex ferro. Concludit ergo quod in physicis necessarium dicit materiam: nam necessarium dicitur medium quod ordinatur ad finem: et dispositiones etiam materie dicuntur necessarie eadem ratione: ratio vero harum necessitatum sumitur a fine.

Textus
xcj.

¶ Et utrumque quidem: physico dicende sunt cause. magis autem: ea cuius gratia. causa enim hec: materie est. sed non hec: ipsius finis. **¶** Et finis is cuius gratia, & qui principium est: a diffinitione et ratione petitur, sicuti in his que secundum artem. quoniam si domus est tale: hec oportet fieri & esse ex necessitate

te & quoniam sanitas, hoc est: hec oportet fieri ex necessitate & esse. sic, & si homo est hoc: hec, si vero hec: hec.

¶ In textu. 91. subiungit conclusionem quod tamen materia quod finis est causa perfecte pertinens ad considerationem physicam: magis tamen finis quam materia: siquidem ratio et conditio materie sumitur a fine. Quod enim materia oculi debet esse aquea et mollis: et materia auris debet esse aerea, sumitur a fine: puta quia ita sunt apte ad videndum et audiendum. Subnectit autem alteram comparisonem finis in operabilibus, ad principium in demonstrabilibus: qua amplius innotescat ratio finis. Sic enim quod sicut in demonstrabilibus principium demonstrationis est diffinitio, ita in operabilibus finis, unde sumenda est tota ratio mediorum, est quidditas ipsius rei: nam ut supra diximus, finis et forma in idem concidunt. **¶** Exempli gratia: quia domus est artificium quo a tempestatibus protegatur: necesse est ut fiat ex lapidibus, lateribus, et lignis. **¶** Et si sanitas est debita humorum proportio: necesse est quod talibus medijs ad eam perveniat. Eodem modo: quod homo est animal rationale: necesse est ut fiat ex carne et ossibus et membris talibus et sensibus.

¶ Fortassis autem: & in ratione est necessarium, determinanti enim opus ferre: quod diffinitio huiusmodi est, hec autem non erit, nisi habeat dentes tales. hi vero non: nisi ferrea sit. Sunt enim & indiffinitione, quedam partes: ut materia diffinitionis.

¶ In textu. 92. et postremo totius libri respondet dubitationi, que ex verbis proximis posset oriri. Videtur enim, quod si diffinitio rerum naturalium est finis, nunquam posset dari diffinitio per materiam. Respondet inquam nihil prohibere quominus necessarium, i. materia ponatur aliquando in ratione. i. in diffinitione. In homine enim, necesse est semper intelligi hic Aristotelem materiam. Potest enim diffiniri ferra diffinitione que sumitur ex fine: et hec est potissima, ut si dicamus/ ferra est instrumentum aptum secandis lignis. **¶** Et potest diffiniri per formam, ut si dicamus/ ferra est instrumentum dentatum. **¶** Et per materiam, ut si dicamus/ ferra est instrumentum ferreum aptum secandis lignis. Diffinitio enim materialis instrumenti, non est completa, nisi adiungatur finis: nam ex fine sumitur ratio et forme, et materie. Et enim quia est instrumentum secandi, debet habere dentes duros: et quia debet habere dentes duros, debet esse ferrea. **¶** Et enim, i. postea, super textu 22. adnotauimus, per omnes causas potest res diffiniri. Materialiter namque, ira est ascensus sanguinis ad cor: sed ratione finis diffinitur quod sit appetitus vindicte: et utrumque causam comprehendendo, dicitur ira, ascensus sanguinis ad cor propter appetitum vindicte. **¶** Sequitur questio. 6. Utrum natura et.

¶ Finis secundi libri.

Reuerendi patris fratris Do- minici Soto Segobiensis theologi ordinis praedi- catorum super tertium Physicorum Aristo- telis commentaria.

QVO EA QVEDICENDA
SVNT PROPONVNTVR.
CAPVT PRIMVM.

Tex. i.

VONIAM au-
tem natura quide
est principiu mo-
tus & mutatiois,
scientia autem no
bis de natura est:
non latere nos o-
portet qd sit mo-
tus. necessarium
enim est: ignora-
to ipso, ignorari
& naturam. Cum

autem determinauerimus de motu: tenta-
ndum erit eode aggredi modo de his que co-
sequenter sunt. Videtur autem motus: conti-
nuorum esse. infinitum autem: apparet pri-
mum in continuo. Quapropter & diffinien-
tibus cotinuū, accidit vti sepenumero rōne
infinitū: cū in infinitū diuisibile, cotinuū sit.

Subiectum libri huius vt ex superioribus constat, est
ens naturale, seu/mobile. De cuius tribus principijs in
primo, quatuor vero causis, in secūdo dictū est. Subse-
quitur ergo in hoc tertio de ente ipso mobili dicere: atq;
adeo potissimū de eius propria passione: que est motus.
Partiunt autē hunc libzū tractatores in octo. cap. Co-
menta. vero in textus. 75. In capite hoc primo, quod
quinq; textus cōplectit, proponit Phys. ea que in reliq;
sex libris dicitur est: et deinde statuit tres diuisiones
ad diffinitionē motus preambulas. Cōtinuat primo, li-
bzū hunc cū superiori, dicens, qd cū intētio hui⁹ libri sit
dicere de ente naturali, qd est habēs naturā: natura au-
tē (vt libro. i. dictū est) sit principiu motus, dicere op-
portet quid sit motus. Hā diffinitionis noticia pendet
ex partiū cognitione. Atqui, cū motus sit de genere co-
tinuorū. i. pertinens ad quantitātē cotinuum (nā nihil
physice est mobile, nisi corpus cotinuū vt lib. 5. erit vi-
dere) in rōne autē et diffinitione cotinui ponitur infinitū,
necesse subinde est et de infinito sermonē facere. At
vero q sepenumero in diffinitione cotinui ponitur in-
finitū: quia cū cotinuū debeat diffiniri per partes ex
quibus constat: partes vero ad totū duplicē habeant
habitudinē (quippe cū et partes totū cōponunt, et to-
tū in partes resoluitur) sit vt duplex sit diffinitio conti-
nuū: prima que posita est in predicamento quantitatis:
scilicet cotinuum est cuius partes copulantur ad ali-
quem terminum communem: altera vero / cotinuum

est diuisibile in infinitum. Et quia non in prima, sed so-
lū in secūda ponit / infinitū / idcirco dixit sepenumero.

Ad hec autem: sine loco, & vacuo, & tem-
pore, impossibile est motum esse. Manifestū
igitur est: qd & ppter hec, & propterea qd cum
ctis sūt cōmunia & vniuersalia hec omnib⁹,
cōsiderādū erit cum proposuerimus, de vno
quoq; istorū. posterior enim est, de proprijs
speculatio: ea que de cōmunibus est. Primū
autem, sicut i diximus: de motu.

Tex. ij.

Rursus in textu. 2. subdit qd cū motus fieri nequeat
sine loco et vacuo et tēpore, operepretiū ēt est de his di-
cere: locus nāq; qz est permanens, est mēsurā mobilis
(cū omne mobile sit quantū permanens) tēpus autē qd
est mēsurā successiua, est mēsurā motus: qui est quanti-
tas successiua. De vacuo autē necessaria est disputatio:
nō qz in rei veritate sit vacuū: sed qz fuerūt veteres qui
dā opinātes motum fieri nō posse, nisi admissio vacuo.

De duobus prioribus. s. motu et infinito, qd intrin-
sece se hēt ad motū, agit in hoc. 3. lib. in tribus inq; prio-
ribus capitulis de motu, et in quinq; postremis de infi-
nito. De reliquis vero tribus que extrinsece se habent
ad motū disputat in quarto. At vero eo aliorū librozū
quatuor, pretermisit hic materiā proponere, qd omnes
sunt de motu, mobili, et motore. Subiungit igitur tan-
dem qd primū omniū dicendū est de motu.

Est igitur eorum que sunt: aliud quidem
actu solum, aliud vero potentia. Et eorum
que sunt actu: hoc quidem hoc aliquid, illud
vero tantum, aliud autem tale. & in alijs en-
tis predicamētis: similiter. Eorum autem
que sunt ad aliquid: aliud quidem secūdam
superabūdantiam & defectum dicitur, aliud
autem secūdū actiū & passiū, atq; omnino
motiū & mobile. Motiū em: motiū mo-
bilis est, & mobile: a motiū est mobile.

Tex. iij.

In textu. 3. premitur tres diuisiones necessarias an-
te diffinitionē motus. Prima. Eorū que sunt. i. entiu
aliud est in actu, & aliud in potētia. Hec diuisio nō diui-
dit ens in diuersa predicamēta: sed est diuisio cuiuscūq;
predicamēti. Substātiar. n. alia est substātia in actu: &
alia in potētia. Primo loquēdo de substātia totali, an-
tichristus est hō in potētia: et qū erit, erit hō in actu: et
semē est aial in potētia, aut plāta in potētia: postq; ve-
ro fuerint nata, sunt aial aut plāta in actu. Si tū loqua-
mur de partibus, materia est pura potentia: et forma,
purus actus. Unde intelligētie sunt puri actus: substā-
tie vero inferiores cōstant ex actu et potētia. Secūda
diuisio est entis in decē predicamēta. s. entiu aliū est
hoc aliquid, puta substātia, aliud vero quātitas, aut
qualitas &c. Ados. n. Aristotelicus est loqui de predica-

Tres diui-
siones.

Textus
scij.

Diuisio li-
br.

mentis in concreto. **T**ertia diuifio est bimēbris. Eo-
rū que sunt ad aliqd alia quidē secundū superabun-
dantiā et defectū. i. alia est relatio fundata super quan-
titatē [et aliud scđz actiū et passiū]. i. alia fundat su-
per actionē et passionē. Diuifio hec. s. meta. tex. 20. lati-
explicat: sed quantū ad rem pertinet notādū est, q̄ cū
relatio sit res minime entitatis (q̄ nō hēt absolutū esse,
sed suū esse est ad aliud) nō pōt substantiē competere, nisi
mediāte aliquo accidēte absoluto: qđ est propinū eius
fundamentū, vt in predicamēto relationis dictū est: om-
nis autē relatio fundat aut super quātitatē: potissimū
super rationē unitatis aut numeri que est mēsurā rez:
aut super actionē et passionē: que est fluxus ab alia re,
aut ad aliā. vt duplū triplū equale rē. fundat in nume-
ro: nā duplū est qđ bis cōstituit aliud rē. et simile, nō pro-
xime fundat in qualitate, sed in unitate qualitatis: pu-
ta q̄ sit eadē spēs aut idē gradus qualitatis. Itē rela-
tio qua aliqd dī calefaciēs aut calefactū, fundat in ac-
tiōe et passiōe: relatio vero paritatis, aut filiationis,
sup hoc qđ est gñasse aut genitū eē. Quid vō diuifioes
iste pferāt ad noticiā mot⁹, subiūgit in textu sequēti.

Textus
iiiij.
Secun-
de qōnis
sedes.

Non est autem motus: preter res. Muta-
tur enim semper id quod mutatur: aut secun-
dum substantiam, aut secundum quantitatē,
aut secundum qualitatem, aut secundum lo-
cum. cōmune vero in his, nihil est accipere,
sicuti diximus: quod neq; hoc, neq; quantū,
neq; quale, neq; aliorum predicamentorum
vllum sit. Quare neq; motus, neq; mutatio,
vllus erit preter ea que dicta sunt: cum ni-
hil sit preter ea que dicta sunt.

Proponit autē primū q̄ mot⁹ nō est preter res. Qđ
est dicere. Mot⁹ cōsideratus rōne trī seu forme que ac-
quirif nō pertinet ad aliud distinctū predicamentū, q̄
ad predicamentū sui trī. Id. n. qđ nō hēt perfectā enti-
tatē, nō ponit directe in predicamento: sed reducif ad
genus sue perfectionis: sicuti materia et manus redu-
citur ad predicamentū substantiē: et cū motus dicat qđ
imperfectū (est enim sicut via et acquisitio rei) sit vt mo-
tus. v. g. augmētationis reducif ad predicamentū qn-
titatis: et motus alterationis, ad predicamentū quali-
tatis: et generatio, ad predicamentū substantiē. Tamet
si gñatio vt videbimus in. 5. hui⁹ nō est motus sed muta-
tio: nihilo⁹ vsq; ad illū locū semper motus accipif cōmu-
niter, vt includat gñationē. Tū rursus infert, q̄ quē ad
modū nihil est vniocū substantiē, quātitati, et qualita-
ti: sed ens analogice dī de illis, ita nihil est cōe vniocū
oib⁹ motib⁹: s; analogice mot⁹ dī de suis spēsibus: si mō
mot⁹ p̄ndere in q̄ntū est qđā forma imperfecta. Itā vt di-
cīt respectū ab alio vī in alio ptinet ad predicamētū ac-
tionis vī passiōis: vt. q. r. p. ampli⁹ explicat. Sequif q̄
mot⁹ eodē mō diuidif vt ens: rad eadē p̄ors⁹ p̄dicamē-
ta reducif tanq; qđ imperfectū et mediū int actū et potē-
tiā. Et hac de cā premisserat duas priores diuisiones.
Tertā vero adhibuit ne quis falleret credēs q̄ motus
pertinet ad predicamentū relationis: motus. n. non est
relatio: sed est actio vel passio: que est fundamentū rela-
tionis. Et preterea quia inde dependet intelligētia mo-
tus, vt statim apparebit.

Textus
v.
Vnūquodq; autem dupliciter inest omni-
bus, vt hoc. aliud enim est forma ipsi⁹: aliud
vero, priuatio. Et secundum qualitatem, hoc
enim est album: illud autem, nigrum. Et se-
cundum quātitatem, aliud enim perfectum

est: aliud vero, imperfectum. Similiter autē:
& secundum loci mutationem, hoc enim sur-
sum, illud vero deorsum: aut aliud quidē le-
ue, aliud vero graue. Quare motus & muta-
tionis species: tot sunt, quot entis.

In textu. 5. soluit dubitationē que posset hinc oriri.
Sunt enim motus cōtrarij: quorū alter tendit ad perfe-
ctionē, sicut gñatio: alter vero ad imperfectionē, sicut
corruptio. vt ergo q̄ isti motus nō pertineāt ad idē pre-
dicamentū. R̄ndet q̄ omne genus predicamētale tā ge-
neralissimū q̄ subalternū diuidif per dīas que opponū-
tur sicut habitus et priuatio: que est inter oppōnes p̄i-
ma: vt habet. 10. meta. tex. 15. sicuti/ gñat/ diuidif per rō-
nale et irrōnale: et quale/ per albū et nigrū. Atqui et ni-
grū est priuatio albedinis, p̄pterea q̄ lux est quodā mō
forma extrinseca coloris, et nigredo est minus capax lu-
cis q̄ albedo: et in quātitate est magnū et parū: et par-
ū est quodā mō priuatio magni: et in loco est sursum et
deorsum: et sursum est dignior dīa q̄ deorsum. In sum-
ma differētie diuidētes genus nō possunt esse eque per-
fecte: et ideo perfectior se hēt vt habitus: et imperfectior,
vt eius priuatio. Quapropter motus contrarij, sicuti et
termini ipsi motus, ad idem genus pertinent. **S**equi-
tur continuo Caput secundum.

Q V I D N A M S I T M O T V S, CAP. II.

DI V I S I O autem secundū vnū
quodq; gen⁹, hoc quidem esse ac-
tu, aliud autem potentia: eius qđ
potentia existit actus, quatenus

huiusmodi, mot⁹ est vt alterabilis quidem,
quatenus alterabile: est alteratio. Augmen-
tabilis autem, & oppositi decrescibilis (nul-
lum enim est: cōmune nomen in vtrifq;) aug-
mentum & decrementum. Generabilis au-
tem & corruptibilis: generatio & corruptio.
Loco mutabilis vero: loci mutatio.

Illis preiactis, in cap. scđo pertextus duodecim distri-
buto, descēdit ad diffinitionē motus: dicēs, q̄ mot⁹ est
actus entis in potētia scđm qđ est in potētia. Ad cuius
expositionē considerandū est q̄ aliquid est in potentia
tātū. vt aqua frigida: que est in potētia calida: aliud in
actu trī. vt si aqua haberet sumū calorem inesse quieto
(qđ nō posset esse nisi facta ignis) aliud est partim in po-
tentia partim in actu. vt cū aqua actu calefit. Unde cū
aqua est in pura potētia ad calozē nō mouetur: q̄ nihil
hēt de actu illius calozis: nec qñ esset sume calida moue-
retur ad calozē: q̄ cū sit in sumo actu, nihil tunc hēt de
potētia: sed tūc mouet qñ medio se hēt mō. s. qñ hēt par-
tē actus, et adhuc est in potētia ad reliquā partē. Itaq;
motus dicit ordinē. Dicit. n. actuum respectu preterite
potētie, et potentiā respectu futuri actus. Itē id suffi-
cit: sed requirif q̄ talis ordo sit cōtinuus et nō interpo-
letur. Cū. n. aqua calefit: si acq̄sito vno gradu calozis,
cessaret actio, iam nō esset motus: motus. n. est de gene-
re p̄tinuoz. vt supra dictū est. Optime ergo exprimitur
natura motus cū dī q̄ motus est actus (ad dīam illius
qđ est in mera potētia) entis in potētia (ad dīam illi⁹,
qđ iam est in vltimo actu) scđz qđ in potētia (i. ea ratio-
ne qua tale ens est in potētia) nā cū aqua calefit nō mo-
uetur in quātū est actu aqua: sed in quātū potētia cas-
lida: et idē forma aque non est motus: sed actus ille quo
calefit.

Text
vii.Textus
vii.
QVE
fūis p̄i
me locūText
viii.Distri-
tio mot.

caelest. Hinc sequit̄ q̄ motus est dispō mobilis. s. actus imperfectus rei que mouet̄. Un̄ actus (qui grece d̄r ente lechia) q̄n̄ est in facto esse, dicit̄ forma: q̄n̄ vero in fieri est mot⁹. Subdit̄ exēpla. vt̄ alteratio (inquit) est actus alterabilis inquantū est alterabile: augmētatio, est actus augmētabilis inquantū est augmētabile: diminutio, est actus minuibilis inquantū minuibilis. P̄posuit scorsum vtrūq̄ motū augmēti et decemēti: q̄z nō est vnū nomē cōeillis, sicut in alteratione. Enimvero tā motus a calido in frigidū, q̄z cōtrarius. vterq̄ d̄r alteratio: motus p̄o ad magnitudinē, et ad paruitatē, nō hēt idē nomē. P̄ponit̄ et̄ exēplū de gñatione: q̄uis nō sit p̄prie motus. s. q̄ gñatio est actus gñabilis inquantū gñabile. Hinc apparet cur p̄missit̄ tertiā diuisionē: nēpe q̄z mot⁹ dif finit̄ per respectū ad mobile. Et. n. forma est id quo aliq̄ quid est actu, ita motus est actus quo mobile mouet̄.

Textus
xij.

Quod autem hoc sit motus: hinc manifestum. Cum enim edificabile, quatenus tale ipsū dicim⁹ esse, actu fuerit: edificat̄. & hoc: est edificatio. Similr̄ aut̄ & medicatio, & volutatio, & saltatio, & adolefcētia & senescētia.

Subsequēter in tex. 7. et quatuor sequētib⁹ explicat tres p̄ticulars diffinitionis, & postea probat diffinitionē per cōparationē ad aliorū insufficientes diffinitiones. P̄mo ostēdit q̄ motus est actus. Ad cuius evidentia notādū est, q̄ id q̄d est in pura potētia (si factibile est p̄ motū) est in potētia ad duo. s. et ad fieri et ad factū esse: quorū p̄mū est actus imperfectus: sedus vero perfect⁹. Ut dom⁹ anteq̄z incipiat edificari est in potētia ad edificari, et ad edificatū esse. Sit̄ q̄ q̄n̄ edificabile inquantū edificabile, actu fuerit, tūc edificat̄: nā anteq̄z edificet̄ nō est in actu: sed in mera potētia: q̄ edificatio dicit̄ aliquale actū: et similr̄ medicatio/ dicit̄ q̄ medicabile sit sub tali rōne. i. q̄ medicet̄. Et adolefcētia est q̄n̄ quis est in actu imperfecto augmenti: puta quādo nondū acquisiuit et atē perfectā: et senescētia quando declinat in senū. P̄ motus ergo, actus est.

Textus
xij.

Quoniam aut̄ quedā eadē & potētia & actu sūt, at nō simul, aut nō secūdū idē, sed vt̄ calidū quidē potētia, frigidū autē actu: multa sūt agēt & patiētur a se inuicē. Omne em̄: erit simul actiū & passiū. Quare & mouēs physice. mobile est. oē. n. humōi: mouet̄ cū & ipsū mouetur. Vidē igitur quibusdā: omne quod mouet, moueri. sed de his quidem: ex alijs erit manifestum, quomodo se habēt, est enim quoddam mouens: & immobile.

In tex. 8. p̄bat sc̄daz p̄ticular. s. entis in potētia/ dicit̄, q̄ nihil est in actu & potentia eadē rōne: s̄z diuersis nihil p̄hibeat. Lū. n. aqua est sūme frigida, est quidē in actu respectu frigiditatis: s̄z est in potētia respectu caloris. Et id stat q̄ aliqd̄ simil̄ agat inquantū est in actu: et patiat̄ inquantū est in potētia. vt̄ cū ferrū calidū immittitur in aquā frigidā, ferrū inquantū actu calidū calefacit aquā: et inquantū potētia frigidū, vicissim frigeſcit ab aqua. Un̄ actio puenit a forma qua agēs est in actu: pati vero puenit a materia, qua est in potētia ad recipiendū aliā formā. Quare omne inquit mouēs physice dū mouet mouetur: mouēs. n. physice est q̄d in se hēt principū intrinsecū, aut actiū, aut passiū. vt̄ in. 2. li. .q. r. dictū est. Et qui, vbi est p̄ncipiū actiū intrinsecū, vt̄ in animali, manifestū est quōd calor naturalis nutriendo debilitat̄: et vbi principū actiū est extrinsecū, alte rutiū agūt et patiūnt̄. vt̄ dictū est de ferro calido et aq̄

frigida. Subdit̄ autē q̄ p̄opterea quibusdā visum est, vlt̄er omne q̄d mouet̄ simil̄ moueri. H̄oet̄h̄ (inquit) alibi determinādū est: nēpe. 8. hui⁹ et. 12. meta. vbi determinat̄ intelligētias mouere: neutiq̄z tū moueri motu physico.

Tex. ix

Eius autē q̄d potētia existit̄ actus: cū actu existēs agit, aut idē aut aliud quaten⁹ mobile, mot⁹ est dico aut̄ quaten⁹: sic, est. n. es, potētia statua: att̄n̄ eris act⁹ quaten⁹ es, mot⁹ nō est. Nō. n. idē est eris esse: & potētia quādā mobili: q̄m̄ si idē esset simplr̄, & secūdū rōnē: esset vtiq̄z eris quatenus es actus, motus. non est autē idē: quēadmodū dictū est.

Facta q̄ suppone q̄ statim̄ aliq̄n̄ esse in actu et potētia, p̄cludit̄ in tex. 9. q̄ mot⁹ est act⁹ entis, nō inquantū est in actu, s̄z inquantū est in potētia. vt̄ calefactio aque est act⁹ aque, nō inquantū est aqua (nā talis act⁹ est forma aque) s̄z quaten⁹ est in potētia calida. Et id q̄n̄ fuerit p̄fectissime calida, q̄z nō erit amplius in tali potētia, nō mouebit̄. **E**xplicat id amplius exēpio [dico autē quaten⁹ rē.] nā es (inquit) sim̄ est in actu et in potētia. Est. n. actu es per formā substantialem, & est in potētia statua anteq̄z ex illo fiat statua. Unde quando actu sit ex illo statua, illa acquisitio forme est mot⁹: quia est actus eris, non inquantū est actu ens, sed inquantū est in potentia statua: obidq̄z facta statua, quia tunc iam non est ens in tali potētia, forma statue non erit motus.

Tex. x.

Manifestū est autē & in cōtrarijs. posse. n. valere ac posse egrotare: alterū est. nāq̄ egrotare quidē & valere: idē esset. subm̄ autē & id q̄d valet atq̄ egrotat, siue humiditas siue sanguis: vnū et idē est. Q̄m̄ aut̄ nō est idē (quēadmodū neq̄ color idē & visibile) possibilis quatenus possibile act⁹: manifestūq̄z mot⁹ est.

In tex. 10. rē adhuc p̄spicari⁹ aperit vbi in vno subō sunt potētie duo p̄traria. Un̄. n. & idē subm̄. vt̄ sanguis, vlt̄ humor, vlt̄ hō ipse, est in potētia ad duas p̄trarias formas: puta ad sanitatē & egritudinē. Un̄ quāq̄z idē sit subm̄, potētia tū sunt saltē rōe diuersę: nā potētie distincti p̄ obiecta: & sanitas & egritudo sunt diuersę: si cuti et color et visibile sunt rōne diuersa, q̄z se hēt: sic subm̄ et passio. Si q̄ idē subm̄ est due potētie rōne distincte, sequit̄ q̄ et subm̄ ipsū, inquantū ens actu, rōe differt a seipso inquantū ē in potētia. Atq̄z adeo necessariū fuit reduplicatiue dicere q̄ mot⁹ est act⁹ entis in potētia inquantū est in potētia: nā alio seq̄ret̄ q̄ forma subālis eris esset mot⁹: q̄m̄ est actus entis existētis in potētia ad statua. P̄cludit̄ tū a rōne mot⁹: q̄z nō est actus eius inquantū est in potētia: s̄z inquantū est in actu perfecto.

Tex. xj

Quod igit̄ est hic, & q̄ accidit tunc moueri cū act⁹ iste est, & neq̄ pri⁹ neq̄ poster⁹: clarū est, cōtingit. n. vnūq̄z q̄z quidē operari, q̄n̄q̄z aut̄ nō. vt̄ edificabile quatenus edificabile: & edificabilis act⁹ quaten⁹ est edificabile, edificatio est. aut. n. edificatio, aut dom⁹: actus est edificabilis, sed cū dom⁹ est: nō amplius edificabile est, edificat̄ aut̄, edificabile. necesse est ergo: edificatiōnē actum esse. edificatio autē: motus quidā est. At vero: eadē conueniet ratio & in alijs motibus.

In tex. xi. cōcludit ex dictis diffinitionē illā motus si gnificāter expr̄mere naturā mot⁹: qua tex. 6. dictū est, q̄ motus est actus augmētabilis inquantū augmētabile: alterabilis, iquantū alterabile rē. Et intēdit docere q̄ actus edificabilis inquantū edificabile, nō est, nisi cū edificabile incipit edificari: r̄ durat q̄ diu edificatur. Itaq̄ talis actus, nec est prius q̄ edificabile incipiat actu edificari, nec postea q̄ est perfecte edificatū. Et ille actus est motus. Operari in textu accipitur passiue. Exempli gratia. Domus anteq̄ incipiat edificari, est quidē edificabilis: attamen, quia nihil habet de actu, non mouetur: sed q̄ primū incipit edificari, q̄ hēt aliqd̄ de actu, ille actus quo edificat̄ est mot⁹: qui est actus edificabilis inquantū edificabile, idcirco q̄ adhuc semper est in potētia ad edificari. At vero cū forma domus pfecte est inducta, illa quidē est act⁹: sed nō erit mot⁹: q̄ dom⁹ edificata definit iam esse edificabilis: et p̄ p̄ns illa forma nō est act⁹ edificabilis: s̄ edificati. Argutissime q̄ cōcluditur q̄ telechia. i. act⁹/est gen⁹ ad formā in actu pfecto et ad formam in fieri: et q̄ est forma rei facte d̄r̄ ente telechia: s̄ nō mot⁹: at q̄ diu est rei factibilis, ille act⁹ ē mot⁹

Textus xij. Quod autē benedictū sit: manifestū & ex ijs que alij de ipso dicunt, & ex eo q̄ nō facile est definire aliter ipsum. neq̄ enim motū atq̄ mutationē ponere in alio genere poterit utiq̄ aliquis: neq̄ qui aliter dixerūt de ipso, recte faciūt. Manifestū autē est cōsiderantib⁹: q̄ ponūt nōnullū ipsū, alteritatē, in equalitatēq̄, & q̄ nō est dicētes esse motū. quorū nullū necessariū est moueri: siue altera sint, siue in equalia siue non existentia.

In tex. 12. postq̄ probauerat ex pprijs diffinitionē mot⁹, probat eā pparādo suā diffinitionē ad diffinitionē aliorū, dicēs, q̄ hāc esse bonā diffinitionē inde p̄stat, q̄ nō pōt aliter bene diffiniri. Id q̄ manifestū est ex ijs que alij dicūt. Ubi notādū est q̄ pythagorici, vt Themist. et Philop. referūt, dicebāt motū esse alteritatē quandā, et inequalitatē, et nō ens. Alteritatē inq̄. i. variatio nē forme, aut substātia: (vt in gnatiōe) aut accidētalis: vt in alteratione. Inequalitatē autē: vt in augmētatione. Quā omne q̄ mouet̄ est dissimile illi a quo mouet̄: et q̄ primū est simile, definit moueri. Nō ens deniq̄: q̄ quod mouet̄ nondū est in actu sub illa forma ad quā mouet̄. Reptatio hui⁹ opiniois p̄sistit in duab⁹ rōnibus. Pri ma. Nō omnis alteritas et equalitas et non ens hēt rōnē mot⁹, nisi addat̄ q̄ sit alteritas et inequalitas entis in potētia: q̄. Probat aīns, hoc syllogismo. Omne illd̄ in quo est mot⁹, mouet̄: sed nō omne q̄ est alterū, aut in equalē, aut nō ens mouet̄: q̄ id nō sufficit ad rōnē mot⁹. Abi not⁹ p̄: q̄ q̄ alteritas et inequalitas est in facto esse, res nō mouet̄: aqua. n. est altera ab igne in substātia et equalitate: et formica est inequalis elephāti: et vn⁹ hō inequalis alteri: et tñ nō mouet̄. Itē antichrist⁹ est mō nō ens: et nō mouetur. Requirit̄ ergo ad rationē mot⁹ q̄ sit mediū inter actū et potētiam modo supra dicto.

Textus xij. Sed neq̄ mutatio: aut ad hec, aut ex his magis est, q̄ ex oppositis. Causa autē cur in his ponāt illi: est, qm̄ indeterminatū quiddā videtur esse mot⁹. Alterius tñ coordinatiōis principia: ex eo quia sunt priuatiua, indeterminata sunt, neq̄. n. hoc, neq̄ tale, vllū ipso rū est: qm̄ neq̄ aliorū quicq̄ p̄dicamētorū.

Secda rō est in tex. 13. Mot⁹ indifferent est, v̄ ab inequalitate ad equalitatē (vt q̄ vn⁹ auget̄ ad quātitatē alteri⁹) v̄ ab equalitate ad inequalitatē (vt q̄ d̄screscit) r̄ ab alteritate ad similitudinē (vt q̄ quid p̄ motū fit simile alteri) v̄ a similitudine ad alteritatē (vt q̄ fit dissimile) r̄ a nō ēte ad ens (vt q̄ fit gnatio) v̄ ab ēte ad nō ens (vt q̄ fit corruptio: q̄ mot⁹ nō magis est alteritas q̄ similitudo: neq̄ inequalitas, q̄ equalitas: neq̄ nō ens, q̄ ens. His rōnis hui⁹ p̄sistit i hoc, q̄ illi appellabāt motū id q̄ ē p̄ncipiū, aut tr̄us mot⁹. Quā māifeste seq̄ q̄ cū tr̄us et p̄ncipiū mot⁹ sint diuersa, nulla est rō cur pot⁹ p̄ncipiū q̄ tr̄us dicat̄ mot⁹. Subdit sequē Aris. rōnē cur illi ita loq̄bant̄ de motu: q̄ pythagorici oīa etiā diuidebāt p̄ habitū r̄ p̄ uationē: que, vt paulo aī dicebam⁹, est p̄ma oppō diuidēs omne gen⁹: obidq̄ faciebāt duas coordinatiōes in quarū altera ponebant̄ decē positiua. i. finitū, impar, ynū, dextrū, masculū, quiescēs, rectū, lumē, bonū, triāgūlū eqlaterū. In altera nō alia. i. o. opposita puatiua q̄ sūt infinitū, par, multitudo, sinistrū, femina, motum, obliquū, tenebra, malū, altera pte lōgius. Finitū. n. dicit̄ de terminatā spēm, infinitū nō indeterminatā. Themist. et Philop. collocāt̄ par/inter positiua, et/impar/inter puatiua. S̄z chalcographoz̄ existimo mendū esse: nā, vt infra tex. 26. liq̄do p̄stat, par/ dicebāt hēre rōnē in finitū: impar vero, rōnē in finitū. Et id/impar, licet nomē videatur puatiuū, ponit̄ tñ in ea serie vbi ponit̄ finitū/et par/ vbi ponit̄ infinitū. Et eadē rōe/ quiescēs/ appellabāt ens r̄ simile r̄ egle, motū vero appellabāt alter r̄ megle r̄ nō ens. Et hoc est q̄ ait Aris. q̄ scōz pythagoricos, mot⁹ (sic nec cetera puatiua) nō d̄minat̄ p̄ certā formā aut subāe, aut equalitatē, aut alicui⁹ aliorū p̄dicamētoz.

Cur autē videatur indeterminat⁹ esse motus: causa est, q̄ neq̄ in potētia eorū que sūt, neq̄ in actu: licet ponere ipsum simpliciter, neq̄. n. id quod pōt esse quantū mouetur ex necessitate, neq̄ id quod actu quantū est.

Subsequēter in tex. 14. dicit q̄ rō ob quā videbat̄ illis motū esse qd̄ indeterminatū, est q̄ mot⁹, nec simpliciter est potētia, nec simpliciter act⁹. Enimvero es qm̄ est in pura potētia ad statuā, nō mouet̄ ad illā: neq̄ mouet̄ ad illā quando est sub perfecta forma illius, nec paruū quādo est pura potentia vt sit maius, nec rursus quādo est sub perfecta quantitate quā potest habere, mouetur.

Et motus: actus quidē aliquis esse v̄, imperfectus tñ. causa autē est: qm̄ imperfectū est, ipsum possibile cui⁹ est actus, mot⁹. Et ob hoc ergo: difficile est accipere, quid ipsū sit. Aut .n. in priuatione necesse est ponere: aut in potētia, aut in actu simplici. horū autē nullū v̄ esse posse. Relinquit̄ igit̄ dictus mod⁹: actū quidē quēdā esse: talē tñ actū, qualē dixim⁹: difficile quidē cognitu, sed qui esse possit.

Hinc, ergo cōcludit in textu. 15. q̄ motus necesse est, vt sit actus quidā: imperfectus tñ et mediū inter actū et potētiam, propterea q̄ motus est actus entis possibilis. i. existentis in potentia et nondū perfecti actu cōpleto. Et propterea (inquit) difficile est assignare quid est motus: aut enim motus est pura et mera potentia, aut simpliciter act⁹: nullū autē istorū: q̄ tenebre et cecitas sunt priuationes: et tñ nō sunt motus: et aurū inuisceribus terre est in potētia statuā: et tamē non mouetur ad illā: et forma statue est simpliciter actus: r̄ tamē non est mot⁹. Restat ergo motū esse, quēadmodū diffinitū est, actus entis in potentia secundū q̄ in potentia.

Textus
xvi.

Mouetur autem & mouens (sicut dictum est) omne: cum sit potentia mobile, & cuius immobilitas quies est. cui enim motus inest: huic immobilitas, quies est. Nam ad hoc agere, quatenus huiusmodi: id ipsum mouere est. hoc autem facit: tactu, quare: simul & patitur.

In tex. 16. et sequenti soluit dubitationem quandam que ex diffinitione restat. Dubitatio vero est hec. Dicitur est quod motus est actus entis in potentia: potentia autem est duplex. scilicet actiua mouentis et passiuua mobilis: rursus dictum est supra quod omne mouens physicum simul mouetur. Dubium ergo est utrum motus sit actus mouentis in quantum est potentia mouens, an vero actus mobilis in quantum est potentia mobile. Ad aperiendum autem punctum questionis probatur quod omne mouens physicum. id est quod habet in se principium sui motus, et mouetur. Et utitur hac ratione. Omne illud quod prius est in potentia ad aliquid et postea quam illud habet quiescit, mouetur (nam a potentia ad quietem non venit: nisi per motum quo acquiritur locus, vel forma) sed omne agens physicum antequam agat est in potentia ad agendum: et postquam egit quiescit ab illa actione: ergo quando agit mouetur. id est ab alio applicat ad agendum. v. g. equus prius est in potentia generans: et postquam genuit quiescit a generatione: ergo quando generat mouetur. Ita inducunt aliqui hanc rationem quos sequitur. S. Thome. Ad uero forsan Aristotelem. non intelligit hic aliquid noui, sed quod paulo ante dixerat. scilicet quod cum mouens physicum constat ex materia et forma, agit ratione forme, et patitur ratione materie. ut patet in ferro calido immerso aque frigide: quod quidem est in potentia ut frigeat: et postquam frigit ab aqua, quiescit frigidum. Et id est argumentum quod quando mouetur aqua calefaciendo illam simul etiam mouetur ab illa. Et hoc consonat sequentibus uerbis [nam ad hoc agere quatenus humidum hoc ipsum mouere est etc.] id est mouere aquam ad calorem, hoc est calefacere: sed quia per tactum hoc facit per tactum, vicissim frigit ab aqua. Unde intelligitur ut ait. S. Thome. de contactu per communicationem in materia. Et enim quia corruptibilia et generabilia comunicant in materia, dum agens tangit passum, tangitur vicissim ab illo. Corpora uero celestia. ut habetur. id est de generatione, quia non comunicant in materia cum istis inferioribus, tangunt quidem ista, sed tamen ab istis non tanguntur. Dubium ergo est utrum motus ferri sit ille calor quem producit in aqua: an frigus potius quod in se recipit ab aqua.

Textus
xvii.

FOR
na est p
cipiu mo
na.

Idcirco motus, est actus mobilis, quatenus mobile existit. accidit autem hoc: tactu motui, quare simul & patitur. Speciem autem semper afferet aliquam, id quod mouet, aut hanc, aut talem aut tantum: que principium atque causa motus erit, cum mouet. ut actu homo: facit ex eo quod potentia existit homo, hominem.

Ad quod respondet in textu. 17. et postremo. scilicet quod motus est actus mobilis in quantum est mobile. Quam. S. Thome. et alij dicunt esse secundam diffinitionem. scilicet materialem motus. Id tamen probat hac ratione. Actus proprius alicuius rei est ille qui per se rei conuenit non per accidens: sed motus per se conuenit mobili et per accidens mouenti (quatenus accidit quod mouens eo quod agit per contactum simul et moueatur) ergo motus per se est actus mobilis. Quoad modum. n. albedo est actus albi, uelque, quo formaliter corpus est album, ita et motus est actus mobilis: nepe quo mobile mouetur. Confirmat denique quod quibus idem sit mobile et mouens, alia tamen ratione est mouens et alia mobile. Est. n. mouens quatenus est in actu per aliquam formam

(quam hic uocat specie) quequidem forma aut est substantia, aut qualitas, aut quantitas. Homo. n. eo quod est actu homo per formam, agit educendo ex semine (quod est homo in potentia) hominem in actu. Non curat hic Aristoteles. an forma humana educatur de potentia materie, nec ne: nam exemplum ponit non ut ita sint: sed equus per formam qua est actu equus educit similem formam alterius equi de potentia materie. Et calidum per calorem (quo est actu calidum) calefacit: repatitur tamen ratione materie: quare agit per contactum. Locus hic solet citari sub his uerbis: omne agens agit in quantum est actu sub aliqua forma. Subsequitur consequenter caput tertium.

QUOD ACTIO ET PASSIO SINT IDEM MOTVS. CAP. III.

DUBITATVM autem, manifestum est: quod motus est in ipso mobili, actus enim est huius & ab ipso motiuo. Motiuus autem actus: non alius est. oportet enim: esse actum utriusque. Motiuum enim est, eo quod potest: mouens autem, eo quod agit. sed est: actiuum ipsius mobilis. Quare similiter vnus est amborum actus: sicut idem spatium est vnum ad duo, & duo ad vnum, & ascendens & descendens. Hec enim, vnum quidem sunt: ratio tamen non vna est. Similiter autem: & in mouente & in moto.

Textus
xviiij.

In cap. 3. quod. 6. continet textus, diluit dubitationem in hac materia precipuam. Scilicet utrum motus qui est actio et motus passio sint eadem res, an diuerse. Quando enim ignis calefacit aquam, tunc et ignis dicitur calefaciens, et aqua calefieri. utrumque idem sit motus a quo et ignis dicitur calefacere, et aqua calefieri: an uero sunt diuersi. Supponit uero ex dictis quod motus subiectatur in mobili, a quo proinde mobile denominatur moueri. Et inde uidetur subsequi quod idem motus qui est actus mobilis, est etiam actus mouentis: et ab eodem denominatur et mouens et motus. Repleti gratia. Calor idem quatenus recipitur in aqua, est motus qui est calefactio passio: et quatenus proficiscitur ab igne, est calefactio actio. Probatur autem conclusio prius ratione, que est hec. Quoad modum mobile prius est potentia mobile et postea actu mouetur, ita agens prius est potentia motiuum, deinde actu mouens: ergo quemadmodum est actus per quem id quod prius erat mobile, actu moueatur, ita oportet esse actum per quem id quod prius erat in potentia motiuum, postea sit actu mouens: sed motiuum et mobile dicuntur correlatiue: quia motiuum mouet mobile, et mobile mouetur a motiuo: ergo idem penitus actus est quo motiuum mouet mobile, et quo mobile mouetur a motiuo. Idem mox explicat exemplo. Sicuti eadem (inquit) est proportio duorum ad vnum, et vnus ad duo: nisi quod duo respectu vnus dicuntur duplum: et vnus respectu duorum dicitur dimidium. Et eadem est via a sursum versus deorsum et e contrario: nisi quod incipiendo a sursum motus ille est descendens: et incipiendo a deorsum versus sursum, est ascendens. Inclucet natura motus quam. q. 1. amplius explicauimus actio. n. et passio non sunt relationes sed esse, sed sed dici. ut cap. 8. relatione et in sex ultimis predicamentis explicauimus. Actio. n. et passio non supponit pro relatione: sed si sit alteratio, supponit pro calore dum actu recipitur in aqua: quicquid est actio in quantum est ab agente: et passio in quantum recipitur in aqua. Et ita actio et passio connotant diuersas relationes. Sicut scientia

non est relatio, que est habitudo habitus ad obiectū: s; est habitus ipse q̄ explicari neq̄t nisi p̄ respectū ad obm̄.

Textus **C**Habet autem: dubitationem rationalem. **xix.** **n**ecessē enim est fortassis: esse quendam actū alium actiui atq; passiui. illud enim, actio est: hoc vero, passio. opus autē & finis illius quidem, factum: huius autem, affectus. **C**um igitur vtraq; sint motus: si diuersi quidē, in quo sunt? Aut enim vtraq; in patienti ac moto sunt, aut actio quidem in agente, passio vero in patiente, si autem oportet & hanc actionem vocare. equiuoca utiq; erit. At vero si hoc est: motus in mouente erit. eadem enim est ratio: in mouente & in moto. Quare aut omne mouens, mouebitur: aut habens motum, non mouebitur. Si autem vtraq; in moto sunt & patiente, actio inq; & passio: & doctio & disciplina, que duo sunt, in ipso sunt discende. Primum quidē actus vniuscuiusq; non in vnoquoq; erit. Deinde inconueniens est: duobus motibus simul moueri. Quedā nāq; erunt alterationes: due vnus, & ad vnā speciem. At impossibile est. **C**sed vnus erit actus. **C**At irrationabile est: duorū specie diuersorum vnū ac eūdem esse actū. **C**Atq; erit: si quidem disciplina & actio idem sunt, passioq; & actio: docere idem quod discere, & agere quod pati. Quare omnē docētē, discere necesse erit: & agentem pati.

CAt nō q; conclusio hec nō est intellectus facilis, in tex. 19. arguit dialectice ad vtraq; partē. **E**t hoc est qd̄ ait [dubitationē hoc rōnalē. i. dialecticā hēre. **E**t p̄mo arguit ad partē negatiuā. s. q; motus actio et motus passio nō sunt idē motus: sed q; alius sit actus actiui. s. actio: et alio passiu. s. passio. **P**rimo ex pte subiecti: qm̄ actus diuersos vident esse diuersi: sed agēs & patiens sunt diuersa: q; actio est actus quo agens agit, passio vero actus quo patiens patit & sunt distincti actus. **S**ecdo id p̄ ex pte finis: nā finis actionis est factū, vt finis calefactionis est calidū facere: finis autē passionis affectus. i. passum esse. vt calidū esse: & actus ipsi sunt diuersi: nā actus penes fines distinguunt. **C**Ado; arguit ad partē affirmatiuā. s. q; sunt idē motus. **S**i actio inquit et passio sunt diuersi actus, cū vtraq; sit motus, querit an ambo illi motus sint in patiente, an actio quidē in agēte, passio vero in patiente: neutriū istorū; g. **I**nterferit parētesim. [**S**i autē oportet hāc. i. actū qui est in passio actionē vocare, equiuoca utiq; erit nominatio] vbi **T**hemistius, quē. **S. T**ho. sequitur, dicit insinuari tertium mēbrū, quo quis posset dicere motū qui est actio esse in patiente: et motū qui est passio, in agēte. **E**t id dicit absurdū esse actū qui est in passio appellare actionē. **T**amet si forsan **A**rif. hic nō insinuat tertium mēbrū: sed tanq; perse id absurdissimū preterit. **I**nsertit tñ (id qd̄ ego arbitror) hec verba, eo q; qui aliu actū poneret in agēte, et aliu in patiente nō posset nihilo; negare actū qui est in patiente appellari actionem: equiuoco tñ: nā ille diceret actio, q; est ab agente: actus vero agētis esset actio a quo denominaret agēs.

Quartū vero mēbrū. s. q; ambo actus essent in agēte, exclusum est cū ostensum fuerit motum esse in mobili. **C**Probatur subinde minorē syllogismi. **E**t primo quoad primum mēbrū. **S**i inquit actus qui est actio est in agente, passio vero in patiente, sequit tūc q; in agēte erit motus, puta actus ille: eadē. n. erit tunc rō actus productionis in passio, et actus producti in agēte. s. vt vterq; sit motus. **U**nde cōtinuo sequeret, aut q; omne agēs agendo moueret, aut q; aliqd̄ subiectū, vbi formalit̄ esset motus, non moueret: quorū vtrūq; est absurdum. **C**Sed dicit quis quod habet pro inconuenienti, q; agēs agēdo repariatur: cū id supra fuerit assertū. **R**espondet q; nō habetur pro inconuenienti q; agēs mouēdo passum, vicissim moueatur ab illo: sed inconueniēs hic illatū est, q; agens ea ratione qua agit, & pereundē motū quo agit patere tur: nēpe q; calefaciens, quatenus calefacit, calefieret. **A**ut concedendū esset (inquit) q; in calefaciēte esset motus calefactionis, et non calefieret. **C**Si autē detur alterū mēbrū. s. q; vterq; motus esset in patiente, tūc sequitur duo inconuenientia. **P**rimū q; actus nō est in suo proprio subiecto: cū enim actio inquantū actio sit propria actus agētis: et passio, patientis, vt doctio est actus doctoris, et disciplina actus discipuli, sit vt si essent actus distincti, actio deberet esse in agēte et passio in patiente. **A**lterū inconueniēs est, q; tunc sequeretur passum si mul pati duobus motibus eiusdē speciei: nihil nāq; prohibet vt aliquid simul moueatur pluribus motibus, vt cum aqua dū gelatur simul frigit, & cōdensatur et alibet: sed tñ in proposito eadē aqua cū calefit ab igne, reciperet duas motus calefactionis, puta actionem et passionē, & per p̄ns ab vtraq; deberet moueri: qd̄ est absurdū: nā calefactio vnica est motus. **E**t his ergo in terrogātē cōcludit partē affirmatiuā. **P**ropter has rationes dicendū sit q; actio et passio sunt idē motus. **C**At tñ resurgit iterū aduersus eam: inferēdo quatuor inconueniētia. **P**rimū q; irrationabile v̄ duo rū distinctorū specie (q̄lia sunt agēs et patiens) vnū atq; eundē esse actū. **S**ecdo qd̄ est superioris maior explicatio) sequeret q; doctio et disciplina idē oīno essent actus, et per p̄ns idē esset actio et passio: cū tñ appareant res diuersissime. **Q**ue si cedant, sequit q; idē itidē sit agere et pati/docere et discere/et per p̄ns q; docens ea rōne qua docet disceret: et discēs ea rōne qua discit, doceret. **Q**ue oīa perse apparēt manifeste falsa. **E**t est notāndus istorū ordo. **I**hā p̄mo inferit pro inconueniēti q; idē actus sit duorū: sed q; actus significati in abstracto per diuersa nomina sint idē: tertio q; agere ipsum et pati, vt significatur per verba, sint idē: et quarto q; agēs ipsum in concreto, qua ratione est agens, sit patiens.

CAn neq; alterius actū in altero esse: inconueniens est? est enim doctio: actus docētis, in quodā tamē & non decisus, sed huius in hoc. **C**Neq; enim vnū duobus, quicq; prohibet eundem esse non vt est idē: sed vt est id quod potentia est ad id quod est actu.

CIn tex. 20. rōdet ad questionē affirmatiue, cōclusiōe hac tri mēbrū. **A**ctio et passio sunt re idē motus: & ille exi sit in passio qd̄ mouet: differūt tñ rōne: nēpe q; actus ille, vt est ab agēte, est actio: et vt in patiente, est passio. **I**traq; diuersis relationib; distinguit. **C**ōclusio hec patet ex argumētis fact; ad partē affirmatiuā. **C**Supest nihilo; quinq; inconueniētia dissoluerē, que in p̄trariū vident militare. **P**rimū est illud, q; et si actio et passio sunt idē motus, actio nihilo; est in passio: qd̄. s. p̄ inconueniēti ducebat: eo q; actio ē actus agētis, & p̄ns v̄ debere ēē in agēte. **I**luc rōdet, nullū ēē inueniēs q; actus vnū sit in alio. **D**octio. n. est actus agētis: nō quidē tanq; subie

Textus
xxi.Textus
xx.

Cōclusio

Textus
xxij.
Actus
et passio
idē motusQuia in
p̄ueniētia

cti, sed tanq̄ efficientis: obidq̄ talis actus est in passio. Est enim doctio doctrina que est in discipulo in quātū sit a doctore. Et hoc est qd̄ ait [nō decis] .i. cōtinu p ductus sine interruptione. Hā magistro cesante docere, tūc scientia discipuli dicitur doctrina: nō tñ doctio, vt est motus et actio. vnde ea sciētia quā discipulus sine doctore suo pte ingenio meditando acquirit, non est doctio. **¶** Alterū incōueniens erat primū eoz quatuor que postremo sunt illata: vtz, q̄ idē sit actus duozū specie diuersozū. Lūi respondet dicens. [Hec enim duobus rē. .i. nihil prohibet eundē esse actū duozū diuersis rōnibus. Hā idē motus dī actio, inquantū procedit a potētia agentis: rō dī passio, inquantū per eū subiectū sit actu tale. vt calefactio aque, est actio inquantū est a potentia actiua ignis: et est passio inquantū per eum aqua sit actu calida. Et aliter. Est actio inquantū procedit ab igne: qui est actu calid⁹, et est passio inquantū recipitur in aqua, que est potentia calida.

Textus xxi. **¶** Neq̄ necesse est docentem: discere. Atq̄ si pati & agere idem est, non tamen vt ratio sit vna quodquid erat esse dicens, sicut tunice & indumēto, sed vt via a Thebis ad Athenas & ab Athenis ad Thebas, quemadmodum dictum est & prius, non enim eadē omnia ijs in sunt que quolibet modo eadē sunt: sed solū quibus esse idem est. **¶** At vero neq̄ si doctio & disciplina sint idem: & discere & docere idem erunt, sicut si neq̄ si spaciū vnū distantium sit: & distare hinc illuc, & ilinc huc, vnum & idem est.

¶ Tertio loco in textu. 21. soluit quintū inconueniens ibi. [Hec necesse est rē. .i. esto pcedatur idē esse agere et pati. i. docere et discere sint idē realiter, nō tñ in de se quitur qd̄ docēs sit addiscēs: aut addiscēs sit docēs. Hā agere et pati non sunt olno idē secundū eandē rōnē, sicut tunica et indumētū: sed sunt idē diuersis rōnibus. Sicut eadem est via a Thebis ad Athenas, que est ab Athenis ad Thebas: non tñ est idē motus. Immo sunt contrarij: qz terminus a quo vnus est terminus ad quē alterius. Est accōmodatissimū exēplū: qz eodē mō actio et passio sunt idē calor: qui recipitur in aqua: sed est actio si incipiamus ab agēte a quo procedit: r passio si incipiamus ab aqua in qua recipit. **¶** Quarto loco soluit quartū incōueniēs qd̄ erat tertū inter illa quatuor postrema: vtz q̄ si actio et passio, vt significant per nomina sūt idē, tūc agere et pati essent idē. Lūi respōdet ibi [At vero neq̄ rē. .i. dices qd̄ nō sequit/ actio est passio: & agere est pati qz in cōsequēti denotat applicatio actionis et passionis ad suos cuiusq̄ f. os: qualis nō denotatur in antecedenti. Sicut nō sequit. **¶** Ad eū est distantia Thebarū ab Athenis, que est Athenarū a Thebis: ergo idē est distare ab Athenis et distare a Thebis: nā distātia in abstracto est eadē: distare tñm pcreto nō ē idē.

Textus xxxij. **¶** **COMNINO** vero dicere est: qd̄ neq̄ doctio cū disciplina: neq̄ actio cū passiōe idē pprie est, sed cui in sūt hec: mot⁹: nā hui⁹ in hoc & huius ab hoc actū esse: rōne diuersum est.

¶ In tex. 22. quinto loco soluit tertū inconueniens qd̄ erat scd̄z inter vltima quatuor: dices qd̄ et si de actionē et passiōe esse eundē motū: nō tñ formalr sequit qd̄ actio est passio. Artificiose ergo negant oēs tres p̄ntas. Actio est res que est passio: & actio est passio. Actio realiter est passio: & agere est pati, & idē eadē

rōne agit et patit. **¶** Ubi ad notandus est modus loquēdi Arist. cōcedit. n. idē tice qd̄ actio est idē motus qui est passio: non tñ formalr actio est passio: nā actio r passio sunt diuersa predicamēta formalr distincta: et per p̄ns primo diuersa. **¶** Ubi et animaduertat reales qd̄ Arist. nō posuit predicamēta a deo realit distincta, vt ipsi putāt .i. tanq̄ duas res: sed tanq̄ diuersas rōnes formales. Actio. n. est mot⁹ vt exit ab agēte qui est in actu: passio vero est mot⁹ vt recipitur in passio qd̄ carebat illo actu. Sed et nominales pariter adnotēt, qd̄ nihilominus formaliter actio non est passio.

¶ **Q**uid igitur motus sit: & vniversaliter, & secundum partem dictum est, non enim immanifestum est: quomō diffiniatur specierū vnaqueq̄ ipsius. Alteratio enim: alterabilis quatenus est alterabile, actus est. Ampli⁹ autē, notius: est actus, potentia actiui & passiu⁹, quatenus huiusmodi & simpliciter, & rursum secundum vnūquodq̄, vt edificatio, aut medicatio. eodem autē dicitur modo: & de aliorum motuum vnoquoq̄.

¶ In tex. deniqz. 23. et postremo facit dictozū epilogū dī cēs dictū esse quid sit mot⁹, r vltiter. s. in genere, et scdm partē, .i. scd̄z spēs motus. Hā per ea que dicta sunt facile quis pōt quancūq̄ spēm motus diffinire. **¶** Testi si motus est act⁹ mobilis inquantū mobile, alteratio (que est vna spēs motus) est actus alterabilis inquantū alterabile: et augmētatio, actus augmētabilis inquantū augmētabile rē. **¶** At vero: qz dictū est mō actionē et passiōē eundē esse actū, ait psequēter qd̄ motus si diffiniat in rōne actionis, dēt diffiniri qd̄ est actus motiui inquantū motiui: vt edificatio est edificatoris inquantū edificator: et medicatio est actus medici inquantū medicus. Si autē inquantū passio, erit actus mobilis inquantū mobile. **¶** Et hoc inquit mō notius explicabit natura motus. **¶** Sequit hic. q. 1. super tex. 6. et. q. 2. super tex. 4.

¶ **Q**VO QVERITVR, AN SIT INFINITVM. CAP. IIII.

¶ **V**ONIAM autē de natura sciētia, est circa magnitudines, & motū, & tēpus, quoz vnūquodq̄, necesse est aut infinitū aut finitū esse, & si non omne est aut infinitum aut finitum vt affectus aut pūctus (talium enim fortasse nullū: necesse est in altero horū esse) cōueniēs utiqz erit de natura ptractantē speculari de infinito, si est aut nō: & si est, qd̄ est.

¶ Expedita p̄ma pte hui⁹ libri de motu, pcedit Arist. ad scd̄z de infinito. **¶** Que p quinqz capita vsqz ad finē libri ptendit. **¶** At qui in hoc. 4. cap. qd̄ vndecim ptinet text⁹, pponit questionē, recitatqz antiquozū opinioēs de infinito. **¶** Premittit & p̄mo tex. 14. hāc p̄clusionē, qd̄ ad philosophū nālē attinet de infinito disputare. **¶** Quā pbat r rōne et auctoritate. **¶** Rō est hec. **¶** Hui⁹ nālīs negociū circa magnitudines, motū, et tēp⁹, & sār: hec autē, aut oia, aut saltē plurima, finita necesse est esse aut infinita: nā sunt q̄nta, r de rōne quanti est esse finitū vel infinitū: er go philosopho naturali negociū est de infinito discere. **¶** Recipit in maiori p̄positione punctū et affectū a rōne finiti et infiniti: quibus ad res naturales pertineat. **¶** Hui⁹ actū enim, quia nō est quantū, nec proprie habet terminis

¶ Reales et nomiales.

Textus xxxij.

Textus xxxij.

¶ Conclusio.

nos, vt sit finitum, nec est diuisibile in partes, vt sit infinitum: sed dicitur negatiue & abusiue infinitum: quia caret terminis. Homine affectus, i. passionis intelligit expofitores etiā. S. Thomas passibiles qualitates, vel secū dū alios totū predicamentū qualitatis: eo q̄ qualitas nō est per se finita vel infinita: sed per accidens ratione quantitatis. Et vero ista ratione etiā substantia esset expicienda: quippeque solū ratione quantitatis est finita vel infinita. Ibidē forte nomine affectus intelligit solos affectus mentis: qui sunt indiuisibiles. vt eadē ratione, qua excluditur punctum, excludantur a ratione finiti et infiniti.

Textus xxxv. **C**Signum autem est: q̄ huius scientie, propria sit consideratio de ipso, nam omnes qui videntur pro dignitate tetigisse talem Philosophiam: fecerunt sermonem de infinito, atq; omnes: tanq̄ principium quoddam ponunt eorum que sunt. Alij quidem, que modo modum Pythagorei atq; Plato: perse, non finiti accidens alicui alteri, sed vt substantiā, ipsum esse infinitum, verum pythagorei quidem: in sensibilibus, neq; enim abstractū faciūt numerum: esseq; quod extra celum est, infinitum. Plato autem: extra quidem nullum esse corpus, neq; ideas, eo q̄ nusq; sunt ipse, tamen infinitum: & in sensibilibus, & in illis esse.

CIn textu. 25. probat eandē conclusionē auctoritate: nā signū est infiniti considerationē ad philosophū pertinere, quod omnes quotquot fuerūt celebres antiquitus philosophi, nō solū de infinito sermonē habuerūt, verū infinitū statuerūt tanq̄ principium rerū naturalium: tamen id differēter. Hāc Thales et alij nominati naturales posuerunt illud principium per accidens: dicentes principium esse aut aquā, aut aerē, aut ignē: cui accidens bat finitū, aut infinitū esse. Pythagorici vero et Platōnci ponebant finitū et infinitū tanq̄ principium substantiale, vt tex. 35. monstrabitur. Quāuis et inter istos differēbat duobus modis. Primo q̄ Pythagorici nō ponebāt aliquod finitū vel infinitū separatū: puta ideā finiti vel infiniti: sed solū id asserēbant in numeris sensibilibus et materialibus: et secundo quia ponebant infinitū extra celū, vnde ista deriuabantur. Plato vero ponebat rationē infiniti non solū in numeris sensibilibus, sed etiā in ideis separatis: neq; tamen ponebat ali quod infinitū extra celū: nam ideas, cū essent immateriales, non asserēbat Plato esse in loco. De istis Pythagorici nihil certū habemus: sed etiā Themistiū et antiqui expofitores coniecturis explicant opinionē pythagoreorū. Etenim, vt lib. 1. super textū. 48. adnotauimus, pythagorici egiptiorū mathematicis assueti, nō solū rerū naturas, sed etiā hominū mores numerorū similitudine metaphorice explicabāt. Quare nō finita intelligendi, (inquit Philoponus) q̄ crederent res constare materialiter ex speciebus numerorū: sed q̄ rerū cōpositio optime explicatur per naturas numerorū. Cū enim numerus par sit aptus diuisioni, diuiditur enim numerus ois par in duo equalia) et omne cōtinuū rōne materie sit diuisibile in infinitū, numerū parē appellabant infinitatē et principium materiale: et q̄ numerus impar ineptus est diuisioni: quippe qui non pōt in duo equalia diuidi, finitā appellabāt numerū imparē: & q̄ forma est que terminat infinitatē et in diuis

Pythagorici.

materie ad certā speciē, numerū itidē imparē appellabant principium formale, vt statim apparebit. Et eadem ratione numerū parē appellabāt feminā, que se habet vt principium materiale: numerū vero imparē appellabant masculū. Hęc nimirū vtētes analogia. Quicunq; par numerus signatus vt. v. g. quaternarius est diuisibilis: & per p̄s habet se vt materia et femina: addita vero vnitāte, efficitur indiuisibilis: vnde vnitās adueniēs numero pari, habet se vt masculus et forma determinans ad certā speciē. Et pariter vt ait Philoponus in moribus quinarium numerū tribuebāt nuptijs, propterea q̄ p̄stat ex primo pari et primo impari. s. ex binario et ternario: qui sese vt prima femina et primus masculus amplectantur. Et numerū denariū appellabāt ius: quia dicit equalitatē perfectā: et numerus denarius diuiditur in duos quinaros equalēs: et quinarus, q̄ cōstat ex numero pari et impari hēt rationē totius & p̄fecti. Principium ergo materiale appellabāt numerū parē, et per p̄s infinitū. Et hoc est qd̄ ait Arist. posuisse infinitū substantiale principium: q̄ cū numerus esset principium, et de intrinseca ratione numeri paris sit infinitas, sit vt infinitas sit de substantia ipsius principij. Et vero q̄ sub orbem nō pōt esse infinitū in actu, neq; in magnitudine neq; in multitudine, dicebant vt ait Philoponus extra celū esse infinitū in actu: ex quo per quedā foramina celi hęc omnia inferiora dimanabant et fouebantur. Quod Simplicius nō solū (ait) cōmenticiū: sed deuramentū erat. Plato vero ponebat infinitū tā in sensibilibus (qd̄ esset principium materiale) q̄ in ideis qd̄ erat principium formale. Et locutio Platōnis etiā est metaphorica: q̄ enim dualitas est primus numerus, omnē diuisionē que fit ex parte materie appellabat dualitatē. Differunt. n. res ex parte materie penes magnū & parū. s. penes augmentū qd̄ tēdit ad perfectionē rei & decrementū qd̄ tēdit ad corruptionē. Et iō metaphorice magnū et parū appellabat principia materialia vt infra tex. 61. amplius patebit. Ideas vero ponebat infinitas in virtute: q̄ ex idea cuiuscūq; speciēi exire poterant infinita indiuidua. Ponebat enim mundū infinitū futurū. Vnde negabat extra celū aliquid esse: q̄ idee sufficiebāt p̄petuis ḡnationibus. Que cū essent immateriales, nusq; erāt. i. nō erant p̄prie in loco. Et ideo secundū Platōnē pariter infinitū erat principium substantiale: q̄ cū principia materialia appellasset magnū et parū. i. quantū et corpus et de intrinseca ratione quantitatis sit finitas vel infinitas sit vt infinitas sit de substantia principiorum.

CEt hī quidē infinitū esse par. hoc. n. cōprehensum & ab impari terminatū: tribuit ijs que sunt, infinitatē, signū autē huius: id esse qd̄ cōtingit in numeris, circūpositis, n. gnomonibus circa vnū & seorsū: aliquā quidē aliā semper fieri speciē, aliquando autē vnā. Plato autē: duo infinita, magnū & parū.

CIn tex. 26. prosequit amplius explicare opinionē Pythagore: quō. s. numerus par hēt rōnē infinitatis, & materie, et femine: et numerus par, rōnē finitatis, et forme, et masculi. Primo rōne: deinde exēplo. Hō est hec. Id qd̄ de se est indifferēs et ab alio cōprehendit et terminatur, habet se vt infinitū et materiale et femina: id vero quod aliud comprehendit et terminat, habet se vt finitum, scilicet finiens aliud et vt forma constituens certā speciē: sed numerus par quicunq; de se est diuisibilis: et per p̄s habet se vt indifferēs ad plura: addita vero vnitāte, resultat numerus impar: que p̄inde facit ipsum indiuisibile: ergo numerus impar respectu paris habet se vt finitū et terminans parē, qui de se erat sic infinita

Gnomō

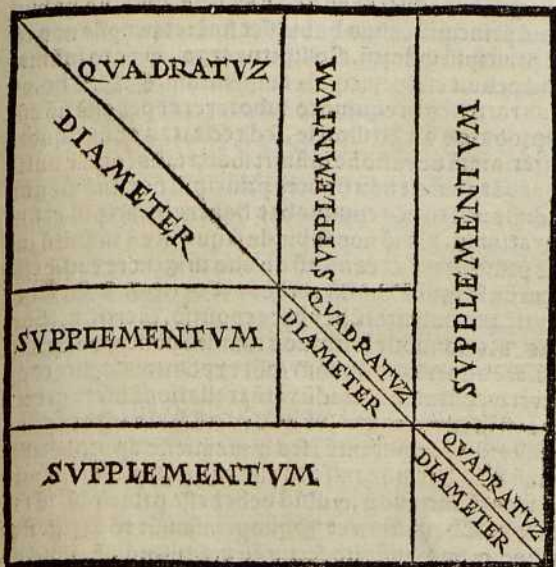
Gnomō

Textus xxxv.

Textus xxxv.

gnomo.

materia indifferēs ad plura. **Explicat** perspicatius rem euidētissimo exēplo in mathematicis. Sunt tamē eius termini prius adnotādi. **Gnomo** apud geometras est additio que fit quadrato equilatero ex parte duarū costarū, que cū eodē quadrato reddit etiā equilaterum quadratū eiusdē figure cū priori. **Quequidē** additio constat ex duobus supplementis ad longitudinē costarū prioris quadrati cū paruo quadrato qui fit in angulo super diametrū prioris quadrati. **Et** est notandum q̄ quantūcūq; multiplicent et addantur huiusmodi gnomones, nunq; variatur figura quadrati: sed semp manet quadratus equilaterū, vt patet in subiecta figura.

Numerus quadrat.

Ubi additi sunt duo gnomones, quibus quocūq; eadem arte possunt superaddi. **Secūdo** notandū q̄ id quod p̄tingit quadrato in quantitate continua per additionē gnomonū. s. q̄ nunq; variatur figura, cōtingit in numeris imparibus si continua serie addantur vnitati. **Numerus** quadratus est qui resultat ex nūero per se multiplicato. **Exēpli** gratia. Si vnitati addas ternariū (qui est primus impar) resultat numerus quaternarius: qui est quadratus: cū resultat ex bis duobus: q̄ si quaternario addas quinariū, resultat nouenarius: qui idē est q̄drat⁹: cū resultat ex ter trib⁹: et iō hec additio est sic additio gnominis ad q̄dratū. **Rurs⁹** si nouenario addas septenariū (qui est tertius impar) resultat .16. qui pariter est numerus q̄dratus, resultat ex quater quatuor, cui si addas nouenariū (qui est vltimus impar inter vnitates) resultat .27. qui est numerus quadratus et cubus: puta resultat ex ter tribus triplicatis. **Cū** ḡ additio numeroꝝ impariū ad vnitatē nunq; mutet figurā numeri, fit vt numerus impar habeat rationē vnitatis, atq; adeo finitatis. **Numeri** vero pares si addantur serie et ordine ad vnitatē, semper mutant figurā: nam si vnitati addas binariū, resultat figura triangularis. s. ternarius: cui si addas quaternarium, resultat figura eptagona. s. septē angulorū. **Signū** ergo est q̄ numerus par habeat rationē multiplicatis: et per p̄s infinitatis. **Plato** vero ponebat duo infinita p̄ncipia materialia. s. magnū et parū: ratioe iam dicta: quā super tex. 61. euidētius explicabimus.

Textus xxvi.

Qu autē de natura differunt: omnes semper subiscunt alteram quandam aquam dīctorum elementorum infinito. vt aquā, aut aerem, aut mediā horum. Eorum vero qui finita faciunt elementa: nullus infinitum fa-

cit. Quicumq; autem infinita faciunt elementa, quemadmodum Anaxagoras & Democritus, ille quidem ex ijs que sunt similium partium, hic autem ex omni seminario figurarum: tactu continuū infinitū esse dicunt.

In textu. 27. reuertitur admodū explicandū quo philosophi naturales posuerunt infinitum. Distinguit hic Aristot. naturales aduersus Pythagorā et Platonē, vel ex eo (vt Philopon⁹ censet) q̄ Pythagoras et Plato, p̄opterea q̄ intendebāt rebus diuinis, potius theologi et diuini et supernaturales tunc tēporis dicebant, q̄ physici et naturales, vel forsan (quod literē sequētis capituli magis consentaneū est) q̄ Pythagoras more poti⁹ mathematico per nūeros, qui abstrahūt a materia et motu, philosophatur q̄ mō naturali: et Plato ponebat ideas immobiles que sunt principia immobilia. Itaq; ambo ponebāt infinitū quodāmodo separātū a materia: vt. c. sequenti videbit: cū tñ naturales non tractēt, nisi d̄ reb⁹ vt sunt in snā, eo q̄ p̄ncipia physica oīa sunt mobilia. Atqui p̄mo ait omnes eiusmodi physicos (eos saltē qui infinitū ponebant) hoc inter se conuenire q̄ ponebant infinitū principii per accidens: nā p̄ncipia ponebant substantias quibus accidebat esse finita vel infinita: ad differentiā Pythagore et Platonis qui dicebant infinitatē esse quodāmodo de substantia p̄ncipioꝝ. vt supra expositū est. **Partitur** autem prius istos philosophos in tres gradus. **1. hā** ex illis aliqui ponebant vnū principii materiale: puta aquā vel aerē vel ignē vt. 1. lib. sup. textū. 32. expositū est. **2. que** vero aut igni accidit q̄ sit infinitū scd̄ durationē et scd̄ magnitudinē: q̄ d̄ se nō hēt determinatā q̄ntitatē, vt illi dicebant. **Opiniones** Parmenidis et Melissi, tanq; nō naturalii, silētio p̄terit. **In** scdo gradu erāt qui ponebāt plura p̄ncipia mālia, finita tñ: vt Empedocles de quo super eundē et textū. 32. dixim⁹: qui ponebat quatuor elementa p̄ncipia rerū. **Et** iste nullū principii poterat ponere infinitū, p̄pterea q̄ infinitū oīa replet: et per p̄s nō relinquit locū alteri. vñ si aer esset infinitus, null⁹ posset esse ignis aut quicq; aliud. **In** tertio gradu fuerūt illi qui ponebāt p̄ncipia plura, s; infinita numero: vt Anaxagoras et Democrit⁹. **Quicquidē** differēbāt, q̄ Anaxagoras ponebat infinitas p̄ncipia similes in sp̄e cū ipso toto, differētes tñ sp̄e a p̄ncipijs alteritis: vt infinitas carnis, infinitas ossis etc. vt lib. 1. sup. eū dē textū. 32. dicebam⁹. **Democrit⁹** vero ponebat infinitas atomos eiusdē sp̄e oīuz rerū, differētes tñ positione et figura: vñ d̄tia figurarū erat causa distinctionis rerū: que p̄inde solū erat accidētalis. vt in eodē lib. sup. textū. 41. v̄tēq; explicauimus. **Uate** ambo isti ponebant principii infinitū secundū multitudinē. s. infinitas atomos: atq; adeo infinitas hecerat, sicut accidens p̄ncipioꝝ, quia non erat de eorū essentia.

Textus xxvii.

Atq; ille q̄dē quālibet: p̄tē haud secus atq; totū, esse mixtione m. ex eo quia videt quodlibet ex quolibet fieri. hinc enim dicere videtur: & simul aliquādo omnes res fuisse. vt hec caro, & hoc os: & sic quodlibet, & omnia itaq; & simul igitur. principii enim disgregationis: nō solum in vnoquoq; sed & oīūti est. **Cū.** n. omne qd̄ fit, ex tali fiat corpore, omnium autē fit generatio, verū non simul: etiam quoddam principium esse oportet generationis, hoc autem: est vnū, quē ille vocat

intellectū. intellectus autē: a principio quodam operatur cum intellexit. quare: necesse est simul omnia aliquando moueri.

In textu. 28. et sequenti prosequitur amplius explicare differentiam inter Anaxagorā et Democritū. Ut enim quod Anaxagoras, quodlibet affirmabat fieri ex quolibet. ut carnē ex osse et os ex carne: quod quilibet erat in quolibet. ut illic a nobis expositū est. Et ideo quodamō secūdū illū principia fiebant ex alterutris. Segregationē autē vnius ex alio, dicebat fieri ab alio principio efficiente: quod vocabatur mentē. Que non solū erat causa particulariū segregationū, ut pote quando modo ex equo generatur equus, aut ex ligno cineres, sed fuerat causa prime generationis mundi quando ex chaos disgregate sunt res ex quibus mundus constat. Videt Anaxagoras preter principium materiale, ponebat causam efficientē. Liebat enim mētē fuisse eternā, que infinito tēpore fecit vniū chaos rerū: ex quo postea in tēpore per disgregationē creauit mundum. Qui proinde habuit principium, et non habebit finem.

Textus xxxix. Democritus autem, nullum aliud ex alio fieri, primorum dicit: sed tamē ipsum cōmune corpus, omnium esse principium, magnitudi-
ne secundū partes, figuraq; differens.

In textu. 29. subiungit quomō Democritus differēbat ab Anaxagora. Primo enim differēbat quod Democritus non cōcedebat quodlibet esse in quolibet, atq; adeo nec quodlibet fieri ex quolibet, et secundo quod non ponebat causam efficientē: nā intellectus nō facit a casu: sed consulto. Unde secundū Democritū non erat nisi principium materiale, puta ille atomi: que a casu concurrentes orbiculares fecerunt celū orbicularē: et concurrentes sub alia figura et positione fecerunt aliud quodlibet ens. De qua opinioe satis loco citato lib. 1. et lib. 2. q. vltima dictū est. Semper intelligo democritū solū negare causam efficientē in prima institutione mundi: sed tūc forte et a casu fuisse factū: nā nunc particulariū generationū non negasset ignem et equum tē. generare aut causas efficientes.

Textus xxx. Quod igitur conueniens sit physicis hec speculatio: manifestū est ex his. Rationabiliter autem: & principium, ipsum ponunt omnes. Neq; enim frustra, possibile ipsum esse, neq; aliam ipsi in esse potentiam: nisi ut principium. Omnia enim: aut principium sunt, aut ex principio. Infiniti autem: nō est principium, esset enim ipsius utiq; finis. Amplius autem & ingenitum & incorruptibile: principium quoddam cū sit. Quod enim sit: necesse est accipere finē, & finis: omnis est corruptionis. Quare, sicuti dicimus, non huius, principium: sed hoc, aliorum videtur esse, & continere omnia, & omnia gubernare: ut affirmant quicūq; non faciunt preter infinitum, alias causas, ut intellectū, aut amicitiam, & hoc: esse diuinū. immortale enim est, perireq; non potest: ut affirmant Anaximander & plurimi Physiologorum.

In textu. 30. disputationē aggrediēs aduersus anti-

quos primo approbat quatuor que (dato infinito) optime eius rationi veteres attribuebant. Primum quod si esset infinitū, illud deberet esse principium. Cuius ratio est. Si infinitū est, illud non est frustra: nā absurdū esset tantū ens ponere frustra in rerū natura. Quod si non est frustra, tūc aut est principiatū, aut principiatū: omne enim ens, aut est principium, aut principiatū: nec est dare mediu: at infinitū, principiatū esse non potest: quod infinitū, nō potest habere principium, alias haberet et finē: et per quod nō esset infinitū: ergo necesse erat ut infinitū esset alio principium, ne esset frustra. Secundū quod attribuebant infinito, erat tē ingenitū et incorruptibile. Et hoc quoque inquit bene inferebant: nā si est principium, nō habuit aliud principium, alias habuisset finē: et per quod nō esset principium infinitū. Colligitur ergo, quod dato infinito illud debuit esse principium et ingenitum. C. S. Tho. ait istas rationes in equiuoco laborare: et per quod nō esse approbatas ab Aristotele, sed recitatas ex antiquorum sententia: quoniam de ratione infiniti materialis (quale antiqui ponebant) solū est non habere principium nec finē magnitudinis: cui tū nō repugnabat habere principium et finē durationis. Et ideo non subinde sequitur si est infinitū, nō esse principiatū et causatū ab alio in genere cause efficientis. Atqui secundū versionē Boetij, quā S. Tho. sequitur, probabilitatē hēt hec expositio. Tertium. Boetius. Rationabiliter antiquos infinitū ponere esse principium. Et aduerbiū rationabiliter potest exponi dialectice et apparet. Attamen secundū verā translationē literę grece, que est in textu nostro, vbi quod Arist. nō solū recitat opinio nē aliorū ut apparentē, sed quod manifeste approbet illationē illā. Ut. n. manifestū esse ex his. i. posito infinito ad mentē antiquorum, quod illud debet esse principium. Et ideo forte ut Themistius et Philop. insinuat rō Arist. stat in hęc, quod dato infinito secundū magnitudinē, illud nō potuit repente et subito totū produci: sicut nec potest totū corrupti: sed deberet illud aggregari successiue: sicuti videmus corpora generabilia et corruptibilia successiue crescere et minui. Et tūc arguit quod illud non potuit habere principium sue generationis: quod ante quālibet partē genitā debuisset dari prior pars: alias si daretur prima vnde incepit, daret etiam vltima in eius corruptione: quod repugnat infinito. Tertium quod sequebatur ex opinione antiquorum antiquorum: eorum. s. qui non ponebant causam efficientem: sed solum principium materiale, erat ut tale principium contineret et gubernaret omnia. Illi tamen pessime errabāt: nam gubernare est cause efficientis et non principij materialis. Quarta deniq; quod sequebatur ex illorum opinione erat quod infinitū esset quid diuinū: nam quod nec principium habet nec finē: sed causa est omnium aliorum, necesse est ut sit diuinum, ut dicebat Anaximander.

Esse autē aliquid, infinitū: fides ex quibus maxime continget considerantibus. Ex tēpore, hoc enim: infinitum. Et ex ea que est in magnitudinibus, diuisione, ut tūtur enim & Mathematici: infinito. Amplius ex eo: quia sic solum non deficit generatio & corruptio: si infinitum sit vnde auferatur id quod fit. Amplius ex eo, quia finitū: semper ad aliquid finitur. Quare necesse est nullum esse terminum: si semper terminari sit necesse alterum ad alterum.

In textu. 31. ad rem propius accedēs arguit ad vtrāque questionis partē. Et pro parte primo affirmatiua quibus ait modis potest quis infinitū ponere. Primo in tēporis

uratione. Tēpus nāq; secundū antiquos (preter Platonē) fuit ab eterno r̄ scđz oēs futurum erat perpetuū. Scđo in magnitudinis diuisione. Quippe cū scđz mathematicos diuisio p̄tinui in infinitū habeat. Cū potest quis suspicari magnitudinē dari infinitā et multitudinē multiplicari in infinitū. Tertio in generationū r̄ corruptionū perpetuitate. Erāt. n. future scđz veteres oēs gnationes et corruptiones infinite. Quarto in partū orbis serie. Putabant. n. omne corpus finitū terminari per aliud corpus. Et tūc arguebant. Vel terra est finita vel infinita: si infinita, intentū: si finita, ergo terminatur per aquā vel aerē. Et paritet de aere arguetur, et postea de igne, et tandē de celis: in quibus non poterit dari vltimus orbis, nisi ille sit infinitus: nā si est finitus, debet terminari per aliū: r̄ ita in infinitū. Qua ratione excusari nō potest, quominus aut detur aliquod corpus infinitū: aut q̄ eorū multitudo sit infinita.

Textus
xxxij.

Maxime autem & propriissime: quod cōmunem facit dubitationem omnibus, ob id enim, q̄ illud quod in cogitatione est nō deficit: & numerus videtur infinitus esse, & mathematice magnitudines, & qd̄ est extra celum. Infinitum autem cum sit quod extra est: & corpus infinitum esse videtur, & mundi. Cur enim magis: vacui hic q̄ ibi (quare si vno in loco: & vbiq;) necesse est esse molē: simul autē si & vacuū est, & locus infinitus: & corpus infinitum necesse est esse. Posse. n. ab ipso esse, nihil differt in perpetuis.

In textu. 32. additur quinta ratio: que omnium est potissima, sumiturq; ab intellectu hoc mō. Intellectus cogitatio nullibi sistit, sed in infinitū p̄cedit: vt cū discurret per numeros (qui multiplicatur ex diuisione p̄tinui) quacūq; diuisione, et numero dato, adhuc cogitatione addit vnitatē: immo addit duplū et quadruplū et sic in infinitū: et cū contēplatione effertur in celestes orbis, supra quēlibet fingit aliū. Putabāt ergo illi ita esse in rebus, sicut est in cogitatione intellectus: qd̄ eos male fallebat. Nā cū intellectus sit spiritualis, abstractus a materia, p̄tē eius cogitatio in infinitū p̄cedere: res autē materiales non ita esse possunt. Et hanc vltimā rationē cōfirmabant hoc mō. Si detur vltimus orbis, extra illū erit infinitū spaciū. Qd̄ si erit plenū, sequitur esse infinitū corpus: q̄ autē sit vacuū, v̄ falsum: qz nulla est maior ratio q̄ detur vacuū extra celū q̄ intra. Unde sicut locus intra celū totus est plenus, sequitur q̄ et locus extra sit etiam plenus: et cū sit infinitus, dabitur infinitum. Quod deniq; postremo corroboraabant: quia in perpetuis nihil differt esse et posse. vt in celo et intellectus quicquid possibile est, de facto est: s̄ extra celū est locus aptus nat̄ repleri: & in rei veritate est replet̄.

Textus
xxxiii.

Habet autē dubitationem: ipsa de infinito consideratio. Etenim non esse ponētibus, multa impossibilia accidūt: et esse. Amplius autē vtro sit modo: vtrū vt substantia, an vt accidēs perse alicui nature, an neutro modo, sed nihilominus sit infinitū, et infinita multitudo: Maxime autem physici est considerare: si est magnitudo sensibilis infinita.

In textu. 33. arguit ad partem negatiuam: dicens, q̄ vtriusq; questio habet difficultatē. Sequuntur enim in-

conuenientia si negetur esse infinitū vt ex prefatis rationibus patet. Et sequuntur alia quoq; posito infinito. Quoniam tunc dubitatio restat quomodo esset infinitū: vtrū. s. esset aliqua perse substantia infinita: puta lignū aut lapis aut aliqd̄ genus entis: an esset aliquod accidēs propriū alicuius certe nature: an vero neutro modo: s̄ q̄ posset dari infinitū magnitudine aut multitudine in quacūq; natura vel in quocūq; genere rerū. Attamē potissimū inquit dubitatio physica est an detur infinita magnitudo sensibilis: nā de infinitis separatis nihil ad physicum vt tex. 39. habetur.

Primum igitur, determinandum est: quot modis dicitur infinitum. Vno igitur modo quod impossibile est trāfire, ex eo quia non est aptum natura transiri. vt vox: inuisibilis. Aliter autem: transitum habens in consumabilem. Aut quod vix. Aut quod natura aptū est habere: non tamen habet transitum, aut finem. Amplius, infinitum omne: aut est secundum appositionem, aut secundum diuisionem, aut vtroq; modo.

Textus
xxxiiii

Unde in textu. 34. et postremo, quasi disputationis initium, premitit quot modis accipitur infinitū, ne disputatio in equiuoco versetur. Vbi ponit duas diuisiones. Prima. Infinitum vno modo accipitur vt l̄yin/di cat merā negationē: et alio modo vt dicat priuationē. s. negationem in subiecto apto nato. Enimvero vt inuisibile vno modo dicitur de illo qd̄ nō potest videri: siue sit aptū ex natura sua vt videatur, siue nō: vt vox dicitur inuisibilis negatiue: qz nō habet naturā vt videat̄ (cū sit obiectū, v̄ visus, s̄ audit̄) et alio modo dicitur inuisibilis minus color, qui ppter paruitatē nō potest videri: aut color, qui est in obscuro, qui ex defectu luminis videri nō valet: ita infinitū dicitur vno modo negatiue: qz. s. nō est quantū. vt punctū et aia rōnalis et angelus. Et alio modo dicitur infinitū priuatiue: quia cū sit q̄ntum, nunq; potest tñ propter eius extensionē finiri: sicut ptes cōtinuisunt infinite in potētia, qz nō possunt toties diuidi quin adhuc semp̄ sint diuisibiles. Tertius est modus infiniti. i. intrānsibilis: v̄lz, qd̄ cū maxima difficultate aut vix pōt transiri. Idq; aut ratione maxime q̄ntitatis: vt si dicamus iter hinc ad vltimas insulas esse infinitū. Aut ratione q̄ntitatis mediū. vt si dicamus profunditatē maris aut altitudinē nubiuū esse infinitā: ppterea q̄ nec possumus aquas penetrare, nec volare per aerē. Secūda diuisio propria infiniti est, q̄ in infinitū accipit tripliciter: aut secundū appositionē. vt in numeris: aut secundū diuisionē. vt in q̄ntitate cōtinua. Et ex isto secundo modo orit̄ primus: nā q̄nta est diuisio magnitudinis, est appositio ad numerū. Aut vtroq; modo: sicut in tempore. Tēp̄ em̄, eo q̄ est continuū, potest in infinitū diuidi et eo q̄ est successiuū, crescit admodū numeri semper successione tēporis post tēpus. s. presentis post preteritū, et futuri post presens. Sequitur consequenter caput quintū.

Infinitū.

DE VO DISPUTATIONE IN SIT INFINITVM. CAP. V.

SEPARABILE igitur esse a sensibilibus infinitū, ipsum quid existens infinitum: non est possibile. Si enim neq; magnitudo est, neq; multitudo, sed substantia ipsum est infinitū & non accidens: indiuisibile erit, diuisibile

Textus
xxxv.

enim: aut magnitudo erit, aut multitudo. si autem indiuisibile: non infinitum, nisi sicut vox inuisibilis est. At neq; sic dicunt esse, affirmantes esse infinitum: neq; nos querimus, sed vt in transibile.

¶ His preactis fundamentis in cap. 5. qd per textus vnginti vnu distribuit, psequitur impugnatione infiniti: concludere intendens, nullatenus infinitum in actu esse possibile: s; solu in potentia. In hoc aut capite solum procedit disputatiue: in sequenti incipit determinare veritate. Et vero cu bifaria fuerit partitus positioe infiniti. s. r secundu Pythagora & Platonem, qui ponebant infinitu separatu a sensibilibus. s. vel in numeris abstrahedo a materia & motu (vt Pythagoras) vel in ideis (vt Plato) et secundu alios naturalr loquetes, ponetes infinitu in sensibilibus, in primis quatuor textibus refellit in finitu primo mo: et in subsequetibus prosequitur impugnarere infinitu in sensibilibus. Redarguit ergo Aristot. Pythagora et Platonem tribus argumentis. Primo. Si datur infinitu separatu a sensibilibus, aut illud erit aliqua substantia perse subsistens, que secluso quocunq; accidete ex sua quiditate et natura est infinita, aut includit accidens ratione cuius sit infinita. Primum, esse no potest: qm qui quid consideretur seclusa magnitudine et multitudine (que sunt accidentia de predicamento quantitat) necesse est esse indiuisibile negative. i. ineptu vt diuidatur: ns diuisio nulli pot cōpetere, nisi ratione quantitatis continue vel discrete: ponere autē illo modo infinitu, nihil pertinet ad presentem questionē: esset enim tunc infinitu sicut vox dicitur inuisibilis, scilicet quia non habet aptitudinē vt diuidatur: et sicut punctum: hic aut loquimur de infinito priuatiue, quod. s. est exte sum: carens termino.

Contra
Pyth. et
Plato.

Textus
xxxvj.

¶ Si vero secundum accidens est infinitum: non erit utiq; elementum eorum que sunt, vt infinitum, sicut nec inuisibile, locutiōis: quis vox sit inuisibilis. Amplius, quomodo continget aliquid esse ipsum infinitum: si non est & secundum numerum & magnitudinem, quorum est perse passio quedam, infinitu: adhuc enim minus esse necesse est: q̄ numerum aut magnitudinem.

¶ In textu. 36. prosequitur alteru mēbrū: dicens. Si vero illud infinitu includat accidens, ita vt sit p accidens infinitu (sicut substantia et qualitas est finita vel infinita ratione quantitatis) tunc sequit q̄ tale infinitu. i. tale accidens, rōne cuius conuenit illi substantie esse infinita, no erit elementu. i. non erit principiu eorū que sunt. i. substantiarū: qz accidens no est principiu substantie. Quē admodū. n. esto vox sit principiu sermonis et locutionis, et vox sit inuisibilis, tñ inuisibilitas que est accidens vocis no est elementu sermonis, ita lz illa substantia que esset principiu substantiarū, per accidens esset infinita, tñ illud accidens no esset principiu rerū. Cuius tñ contrariū asserbant Pythagoras et Plato, profitētes q̄ infinitu ipsum perse et secundu suā quiditatē esset principiu rerū. ¶ Secunda ratio est illic [Amplius rē.] que talis est. Ratio infiniti est p̄pria passio numeri vel magnitudinis: ergo minus pot perse subsistere separata a sensibilibus. q̄ nūerus et magnitudo que sunt eius subiectū: numerus autē et magnitudo no possunt suapte natura esse separata a sensibilibus reb: qz quantitas, cu sit accidens, non pot esse nisi in subiecto sensibili: q̄ multo minus infinitu. i. ratio ipsa infiniti pot esse separata et

perse subsistens. Plato enim quiditates formales rerū ponebat sepatas: sic et Pythagoras quiditatē infiniti.

¶ Manifestum autem, & q̄ non cōtingit esse infinitum: vt actu existens & vt substantia ac principiu. Erit enim quicquid ipsius accipiat, infinitum: si partibile est. Infinito enim esse, & infinitum: idem est, si substantia infinitum sit, & non de subiecto. Quare: aut indiuisibile est, aut in infinita diuisibile. multa autem infinita esse idem: impossibile est. At vero vt aeris, aer pars est: sic & infinitum, infiniti, si quidem substantia est & principiu. Impartibile ergo: & indiuisibile est. At esse tale nequit: qd actu est infinitu: quantum enim quid esse: necesse est.

¶ In textu. 37. addit postremo tertiā rationē: que suboscuro est: his prefertim, qui in metaphysica Arist. non sunt versati. Notandū est. n. q̄ in rebus naturalibus suppositū et natura in via Arist. distingunt: no quidē tanq̄ dueres, sed ad illū sensum, quo. q. 3. sup prologū p̄dōr p̄hyris, et cap. de substantia. q. 1. explicuimus. s. qz natura que exprimitur per diffinitionē in abstracto explicatur vt forma: et suppositū tanq̄ habēs formā, hec est falsa seclusa operatione intellectus in sensu formalis: hō est humanitas / affirmate Arist. 3. de anima tex. 9. q̄ aliud est magnitudo et aliud magnitudinis esse. vt alib aqua, et aliud aque esse. i. quiditas in abstracto: qz suppositū aque includit hanc materiā cū singularibus conditionibus, que no includunt in natura aque, vt explicatur per eius diffinitionē. In rebus autē separatis a materia suppositū et natura sunt idē: qz suppositū non includit aliquid reale qd non includatur in natura. Et qz Plato ponebat ideas separatas a materia, que erant rōnes formales rerū, et Pythagoras dicebat naturā numerozū abstrahedo per intellectū a singularibus esse principiu rerū, atq; adeo vterq; rationē infiniti ponet substantiā perse subsistentē, ait hic Aristot. q̄ secundū illos idē erit infinitu et esse infinito. i. quiditas ipsi infiniti: sic si dare hō separatus ab osse, carne rē. idē esset humanitas et hō: sola rōne differentes. Itē qz ponent illud infinitu esse principiu rerū, necesse erat illud esse simplex no habēs partes essentielles diuersarū ratio: sicut in rei veritate nos ponimus tā materiā q̄ formā. Quidq; deberet illud infinitu esse omnino simplex: vt neq; haberet partes integrales ethereogeneas: quas habēt animalia, propterea qz sunt in materia. s. carnes et ossa rē. neq; haberet materiā et formā quas habent oia mixta. His suppositis p̄bas q̄ no poterat esse infinitu sepatū vt illi dicebāt. Aut. n. eēt diuisibile, aut indiuisibile. Si diuisibile, cū esset oīno simplex, sequit qz quelz pars esset eiusdē rōnis cū toto: et per p̄ns si totū esset infinitu, quelibet pars esset infinita: sicut quelibet pars materia est materia: qz in simplicibus diffinitio quiditua totius cōuenit cuiuslibet parti. Unde sequit q̄ vel deberēt cōcedere illud infinitu esse indiuisibile, aut si diuisibile, qd cōponeret ex infinitis partibus quarū quelibet esset infinita: quē admodū qz aer no hēt partes ethereogeneas, quelibet pars integralis aeris est aer. Ut rōne autē mēbrū est inconueniens. Quod enim aliquod ens habeat infinitas partes non cōmunicātes, quarū que libet esset infinita, sicut totū, inuoluit manifestā repugnantiā: nā si vna pars est infinita, illa replet totū locū imaginariū: et per cōsequēs nullum relinquit locum in quo sint alie partes. Quod autem illud infinitum sit

Textus
xxxvij.

Textus
xxxvij.

Textus
xxxvj.

Textus
xxxvj.

Textus
xxxvj.

id qđ hēt omniquaq; dimēsiōnē. i. secundū longitūdi-
nē et latitudinē et profunditatē: ob idq; corpus infinitū
erit, qđ secundū hāc trinā dimēsiōnē est infinitū. Quod
sūt hoc mō est infinitū occupat omnē locū imaginariū:
et per pñs non permittit secū aliud corpus: nisi duo cor-
pora essent penetratiue in eodē loco: quod non est pos-
sibile. Atq; adeo impossibile est vt quatuor corpora in-
finita coeant in compositionē mixti.

Textus
xlviij. **C**At vero, neq; vnum ac simplex esse contin-
git infinitum corpus: neq; sicut dicunt qui-
dā, id quod preter elementa est, ex quo hec
generant, neq; simpliciter. Sunt enim qui-
dam qui hoc faciunt infinitum, sed non ae-
rem, aut aquam: ne cetera corrumpantur ab
infinito. Habent enim ad se inuicem: cōtra-
rietatē. vt aer quidē, frigidus est: aqua ve-
ro humida, ignis autem calidus. quorum si
vnum esset infinitum: corrupta iam fuissent
alia. Nunc autem dicunt aliud esse: id ex
equo hec sunt.

CIntextu. 44. reuertitur ad aliud mēbrū principale
. s. q. nullū corpus simplex pōt esse infinitū. Corpus sim-
plex appellat elementū, aut corpus mediū inter duo ele-
mēta: quale ponebāt vel Maximāder vt ait Themist.
vel forte alij vt lib. i. super textu. 32. adnotauimus. Me-
diū inq; vel inter aerē et ignē, vel inter aerem et aquā:
propterea (vt ait hic Arist.) q. cū viderent simplicia ele-
menta habere inter se contrarietate, vt ignis et aqua,
dicebant elementa non posse esse principia permanens
tia, in eodem supposito. Ignis enim nō potest esse prin-
cipium aque: nec aqua, ignis.

Textus
xlvi. **I**mpossibile autem est esse tale: non quia
infinitum (de hoc enim cōmune aliquid di-
cendū est: de omni similiter & aere, & aqua,
& quolibet) sed quia nō est tale sensibile cor-
pus, preter vocata elementa. omne nāq; ex
quo est etiā resoluē in hoc. quare esset vtiq;
hic, preter aerem & ignem, & terrā, & aquā:
aliud quippiam. videtur autem: nullum.

CAt vero Arist. in tex. 45. q. hec opinio, preter errorem
quo assererat aliquid infinitū (qđ statim impugnabit,
cōmuni rōne procedēti de omnib; elementis) peccabat,
ponēs aliqđ corpus simplex quintū: nā cū vniūq; res-
soluatur in ea ex quib; cōponit. experiremur, qđ mixtū
resoluē, restare eiusmodi corp; simplex qntū: attū non
experimur, nisi q; tuor; dūt; par; nullū est aliud.

Textus
xlvi. **N**eq; igitur ignis, neq; aliud elementorū
quicq; infinitum quid esse potest. Omnino
enim, & preter id quod infinitū sit aliquid
ipforum: impossibile est ipsum vniuersum,
& si finitum sit, aut esse aut fieri vnum quid
ipforum, sicuti Heraclitus dicit omnia fie-
ri aliquando ignem.

CIn textu ergo. 46. probat rōne cōmuni nullū simpli-
ciū corporū. s. quatuor elementorū, posse esse infinitū.
Ad licet nō format, tū virtualiter et sub verbis pressis
atq; cōscissis, duplici rōne probat. Primo ex superiori
rōne: qđ si esset infinitū, omnē locū occuparet, & per pñs

nō cōpateretur secū alia elemēta. Et preterea, qđ esset,
vt probatū est, infinite actiuitas: atq; adeo omnia alia
corrūperet: & per pñs totū vniuersum esset vnicū elemē-
tū. Aut esse, aut fieri propter Heraclitū: qui vt lib. i. su-
per textū. 32. exposuimus, ponebat ignē esse principū
omniū rerū. Et cū obijci batur illi q. cū ignis esset ma-
xime actiuus, nō posset permanere in rebus quin illas
corrūperet: dicebat q. licet hactenus non osno corrupe-
rit, semper tū est actu corrūpens, et tandē totū orbem
inflamabit, et tunc vniuersum totum erit ignis. Aut er-
go Arist. q. posito aliquo elemento in infinito, idem
contingeret. s. quod vel totum vniuersum esset illud: vel
aliquando conuerteretur in illud.

CEadem autē est ratio: & in ipso vno, quod **Textus**
faciunt preter elementa, Physici. Omnia **xlviij.**
nāq; mutantur ex contrario, in contrarium:
vt ex calido, in frigidū. oportet autē de om-
ni & ex hisce cōsiderare: si pōt, aut non pōt,
esse corpus infinitum sensibile.

CIn textu. 47. dicit idē oīno cōtingere, si illud infini-
tū simplex nō esset aliqđ quatuor elementorū, sed aliud
quintū mediū qđ alij ponebant: nā si illud deberet esse
principiū, necesseerat, vt haberet cōtrarietate cū alijs
reb;: qđ quicqđ sit, sit ex suo cōtrario. vt albū ex nigro/
frigidū ex calido/ et per pñs oīa tandē in se cōuerteret
cū esset infinitū. Vbi de directo impugnat illozū ratio-
nē motiua. Ponebāt. n. illud mediū esse principū pro-
pter argumentū qđ faciebāt aduersus Thaletē et He-
raclitū q. si principū esset aqua, tūc ex illo nō posset fie-
ri ignis: & si esset ignis, ex illo nō posset fieri aqua. ppter
cōtrarietate. Aut ergo pñs. q. idē sequitur scōz suā opi-
nionē: qđ illud quintū necesseerat vt esset cōtrariū alijs
rebus que ex illo fierēt tanq; ex termino aquo. **C**Sub-
sequenter postq; diuisim seorsum probauit, nec mixtū
posse esse infinitū, nec elementū simplex, facta illa sup-
positione q. elemēta sint numero finita, et inde sumpta
ratione a gñatione mixti: persistit idē simplr demōstra-
re nō facta aliqua suppositione: sed in genere, q. nullū
corpus sensibile, quodcūq; illud sit, possit esse infinitū.
Et id quidē quatuor rationibus.

CQuod autem omnino impossibile sit esse **Textus**
corpus infinitum sensibile: ex hisce manife- **xlviij.**
stum est. aptum est enim natura omne sensi-
bile: alibi esse. atq; locus est aliquis: vnus
cuiusq;. & idem est: partis, & totius. vt totius
terre, & vnus glebe: & ignis, atq; scintille.
Quare si sit eiusdem speciei: aut immobile
erit, aut semper mouebitur. Atqui: impossi-
bile est. Cur enim: magis deorsum q; sursum,
aut quouis: dico autem, vt si gleba sit: quo-
niā hec mouebitur, aut vbi manebit: locus
enim infinitus: erit congenēi sibi corporis.
Vtrum igitur occupabit totum locū: & quo
modo: Que igitur, & vbi quies & motus ip-
sius: an vbiq; manebit: nō ergo mouebitur.
an vbiq; mouebitur: non ergo stabit.

CIn textu. 48. format rōnē primā tribus factis suppo-
sitionibus. Prima q. omne corpus sensibile suapte na-
tura aptū est esse in loco naturali. Loquit. n. hic non de
loco simplr, et (vt sic dicā) mathematico: qui est super,

ficies continens locatū: sed de loco nāli ad quē res nālis hēt inclinationē. vt centrū terre est locus terre: et conca uū lune, locus ignis: et sic de alijs elemētis et celis. **T**ima. n. sphaera lz nō sit in loco circūstante, mouetur tñ in loco naturali. Scda suppositio est poris explicatio. vniuersiū rei naturalis est aliquis locus naturalis ad quē suapte natura mouet, et in quo naturaliter quiescit. Immo et animalibus inquantū sunt animalia cōpetunt sua cuiq; loca. **T**riūta. n. pisces in aqua, et alia in aere. Tertia suppositio est q; idē locus naturalis est totius et partis: nā in loco naturali in quo quiescit totū elemētū terre, quiescit naturaliter quelibet eius pars. **Q**uo circa quelibet pars terre, nisi impediatur, mouetur ad cētrū: et quelz pars ignis ad p̄cauū lune. **C**his suppositis ratio est humōi. Aut corpus infinitū, qd cūq; illud sit, stabit ex omnibus partibus eiusdē sp̄ci cū toto (loquit. n. de integralibus, vt sunt ptes terre et aeris et auri et lapid. rē.) aut stabit ex partib; etherogeneis, vt aialia. Si primū, aut semp mouebit, aut semp quiescet: neutrum est possibile: q; p̄obaf siml vtraq; pars minoris. Si semp mouet (loquit de motu naturali ad locū in quo naturaliter quiescit) aut mouebit sursum, aut deorsum, aut ad aliā d̄riam positionis: nullū istorū: q; Sed anteq; vltimus pcedamus adnotato parētēsim illā (dico autē vt si gleba sit) totū nāq; infinitū cathogore matice moueri nō possit sedz se totū: qz nō possit muta relocū cū replet omnē imaginariū. Quinimo neq; circulariter. vt perdocte manifestat Arist. i. de celo tex. 35. qz cū nō terminet aliqua extrema superficie, nō poterit signari in illa aliquod punctū qd motu describat aliquā portionē circuli, sic signat sol qui viginti quatuor horis facit vnū circulū. Et ideo nō arguit hic Arist. de motu totius: sed de motu glebe. i. ptis corp̄is illi in finiti, (si esse terra). **E**x cuius in aduertētia raro intelligitur hic textus. **P**robaf ergo q; pars talis elemēti, nec mouebit, nec quiescit naturaliter. Locus naturalis illius glebe est cōgenus. i. idē oīno qui est locus naturalis totius: locus autē naturalis totius est infinitus imaginariū: q; idē locus infinitus erit locus naturalis cuiuslibet ptis illius infiniti. Tunc argf. Aut quelz pars occupabit totū locū infinitū: et hoc est inintelligibile. Si autē singule ptes erunt in singulis partibus loci infiniti, tūc si in quocūq; loco fuerit queuis pars illius infiniti, manebit naturaliter: et sic sequit q; nunq; mouebitur. Si autē illic nō manebit, nunq; quiescet: nā si in aliquo loco nō quiescit naturalr, eadē ratione in nulla alia quiescet: qz non hēt maiorē inclinationē ad vnū locū q; ad aliū. **S**ūma rōnis est hec, q; cū quelz pars illius totius inclinet ad totū locū infinitū, in nulla parte loci suapte natura quiescet naturalr: nec ad aliquā mouebitur naturaliter: et sic suapte natura, nec erit mobile, nec immobile.

Textus xlix. **S**i vero dissimile sit ipsum totum: dissimilia & loca erunt. & primum quidē, non vnū corpus vniuersi est: nisi tangendo. Deinde: aut finita hec erunt: aut infinita sp̄e. Atq; finita quidē: non esse possunt. Erunt enim alia quidem finita, alia vero non: si totum infinitum est, vt ignis, aut aqua. Corruptio autē, tale contrarijs esset: sicut dictum est prius. Et propter hoc nullus eorum quidem natura differunt, vnum & infinitum ignem fecit aut terram: sed aut aquam, aut aerem, aut eorum medium. quoniam locus vtriusq; manifestus erat, determinatusq;. Hec autē: vtroq;

participant, eo qui sursum, & qui deorsum. **S**i autem infinita & simplicia sunt. & loca infinita, & infinita elementa erunt. si vero hoc impossibile: & loca finita sunt, & totum infinitum esse, necesse est. impossibile enim est: non equari locum, & corpus. neq; enim locus omnis maior est: q; quantum contingit, corpus simul esse. simul autem neq; infinitum erit corpus: neq; corpus maius, q; locus. aut enim vacuum erit aliquid: aut corpus quod nusq; aptum natura est esse.

In tex. 49. impugnat aliud mēbrū maioris principalis argumēti. Si. n. quis dicat illud infinitū constare ex partibus diuersarū specierū, tūc sequitur q; et loca naturalia illarū partiū ēt differunt sp̄e: sicuti locus ignis est sursum, et locus terre deorsum. Differētias nāq; positionis vocat loca d̄ria sp̄e. **E**t tunc sequit primū incoueniens q; ptes illius totius nō erūt cōtinue: sed continue. **T**ñ tñ p̄tia inefficax: nā ptes hōis puta ossa nerui et carnes differūt specie, et tñ sunt cōtinue. **A**d hoc respondet, q; ptes aialis non sunt differētes sp̄e perfecta: qz oēs hēt esse per eandē formā substantialē totius: et ideo sunt ptes eiusdē sp̄e totalis: lz inter se differāt sp̄e partiali (vt sic loquamur) pp diuersa accidētia habentia se ex pte materie: puta pp cōplexiones diuersas: illi autē deberēt ponere ptes illius totius infiniti esse differētes sp̄e perfecta. vt differūt ptes vniuersi: atq; adeo deberēt cōcedere illud infinitū esse vnū per aggregatiōnē. **E**t qz hoc nō haberēt pro magno incoueniēti (nam illomō Anaxagoras, quē notat hic Arist. posuit infinitū chaos in quo oia erant aggregata et cōgesta) non illic insisit: sed trāsit ad aliud incoueniēs. **A**ut. n. inquit sp̄es partiū infiniti erūt finite, itaq; oēs ptes sint. v. g. in quatuor sp̄ibus: aut erūt infinite. Si erūt finite species, vt puta quatuor elemēta, necesse est, q; aliqua saltem illarū sit infinita inquantitate: qz ex sp̄ibus finitis partiū nō pōt cōstare infinitū, nisi aliqua saltē illarū sit infinite magnitudinis. Si autē aliqua illarū sit infinita, relique vero finite, iā supra ostensum est q; illa pars infinita cōsumeret oēs alias. **E**t hoc est qd ait [corruptio aut tale] . i. talis pars infinita erit corruptio alijs contrarijs. i. corrupet alia cōtraria: et per p̄s nō erunt plures ptes dissimiles sp̄e. **Q**ua inqt de causa nullus eorum qui naturalr loquuti sunt ponēs vnū principiū infinitū, dixit illud esse aliqd extremorū. puta terrā aut ignē: p̄pterea q; vtriusq; locus est manifestus: sed aquā vel aerē que quodāmodō sunt media participātia vtreq; extremo. **A**iterā hāc fateor apud neminē interpretū intelligere possum: neq; video qualis sit p̄tia, q; ex eo q; vna pars infiniti nō potuit esse infinita, et relique finite, nō ponebāt antiqui ignē, aut terrā esse p̄ncipiū infinitū, bene tñ aquā vel aerē. **N**isi verū sit (qd Philopon ait) hanc rōnē esse truncā et mancā: cui aliquid deficit. **D**ebet q; introduci tanq; noua confirmatio istomō. **I**tē si vna illarū partiū esset infinita, cū illa corruperet alias, oia essent vnū elemētū infinitū: nā illa pars deberet esse simplex corpus. **A**d autē hoc sit impossibile, patet: nā infinitū (vt dictū est) nullū sibi vēdicat locū: et tñ qdlibet elemētū vēdicat sibi propriū locū. **E**t tūc subiūgit q; ad euitandū hoc incoueniēs nullus dixit illud infinitū esse terrā vel ignē: qz de illis negare nō poterāt hēre manifesta loca naturalia: sed de alijs intermedijs, qz nō est tā manifestū hēre p̄tia loca, poterāt vtrūq; dicere esse infinitū. **P**rotermittit hic aliū mēbrū qd illi possunt rōdere. s. q; ptes infiniti que sunt specierū finitarū sunt oēs infinite magnitudinis: qz illud iam supra impugnat

tum est, videlicet, non posse esse simul plura infinita, eo qd vnu occupat totu locum. ¶ Prosequitur ergo aliud membru, si quis diceret ptes illius infiniti esse infinita: rñ specieru. vt ponebat Anaxagoras in suo chaos, vnde dicebat mundu fuisse factu: nã aduersus hãc opinionẽ dirigit disputationẽ hanc. Tunc (inquit) sequit qd loca naturalia pariter erũt infinita: nã tot debẽt esse loca naturalia quot sunt res naturales: vt alius est locus grauiũ, alius leuiũ, et alius celoru, et alius cuiuscumq; elementi. ¶ Sed autẽ pñs sit falsum, s. esse infinita loca naturalia ostẽdere pretermittit, tanq; perse notũ: nã species locoru naturaliu tm sunt tres, vt habetur. i. de celo, ad mediũ deorsum, et a medio sursum, et circa mediũ in celis. Sequela vero probat. s. qd tot debent esse loca quot locata, p similitudinẽ ad loca mathematica. Hoc. n. est hic aduertẽdũ ad intelligẽdũ literã. ¶ Quẽ admodũ, n. in loco cõtinui locus debet equari locato, vt neq; loc⁹ sit maior q; locatũ (alias dareť vacuũ) neq; locatũ maior loco (alias dareť locatũ extra locũ) ita in naturalibus neq; debet esse aliqua dñia loci, ad quẽ aliq; corpus naturalẽ nõ hẽt inclinationẽ: neq; rursus debet esse corpus nãle, qd ad suũ locũ propriũ nõ habeat inclinationẽ.

Tex. l. ¶ Anaxagoras autem: inconuenienter dicit de infĩniti quiete, fulcire enim seipsum dicit infĩnitum, hoc autẽ: quia in seipso est (aliud enim nihil: continet) tanq; vbi vtiq; aliquid sit, ibi aptum natura sit esse, hoc autem: non verum, erit enim vtiq; quicq; alicubi vi: & non vbi aptum natura est esse, si igitur q; maxime non mouetur totum (quod enim in seipso fulcitur & in seipso est: immobile est necesse est) cur tamen non aptum natura sit moueri, dicendum erat, non enim satis est: sic dicentem euadere, erit enim vtiq; & quodlibet aliud: nõ motum, sed aptum natura esse: nihil prohibet, quoniam & terra nõ fertur, neq; si infĩnita esset: coercita tamẽ a medio, sed non quia non est aliud quo feratur, manebit in medio: sed quia non est apta natura sic, sed tamen licebit vtiq; dicere: qd fulcit seipfam, Si igitur neq; in terra hec causa est, existẽte infĩnita, sed quia grauitatẽ habet (grauẽ autẽ manet in medio: terra autẽ in medio est) similiter & infĩnitũ manet vtiq; in seipso, propter aliã quandã causam, & non quia infĩnitum est & fulcit ipsum seipsum.

¶ In textu. 50. refert solutionem Anaxagore aduersus quẽ pũctim tẽdebat argumẽtu hoc. Quippe cuius opinio erat vnũ fuisse chaos infĩnitũ ante mũdi creationẽ, vbi infinite rerũ spẽs latitabant. Unde ad hoc argm̃ respondebat qd illud infĩnitũ chaos nõ habebat aliquẽ locũ naturalẽ in quo esset, aut ad quẽ mouerẽť: s; in seipso subsistebat. Qu. n. haberet ptes infĩnitas sese inuicẽ alia aliã tenebant: et per pñs erat natura sua immobile. Hanc vero opinionẽ respuit Arist. duabus rõnibus. ¶ Prima est hec in textu. 51. Si illud infĩnitũ esset natura sua immobile, eo maxime esset qd vbi vnũq; est, ibi naturalr quiescit: hoc tñ est falsũ: qm̃ multa sunt in loco per violentiam vbi nõ naturalr quiescũt, vt graue super trahẽť: s; dato qd illud infĩnitũ nõ moueretur, non

subinde sequit qd quiesceret tanq; in loco naturali. Rõ tendit ad hoc qd si illud infĩnitũ de facto non mouerẽť, fuisset ex eo qd cũ esset infĩnitũ nõ haberet locũ quo mouerẽť: sed vna pars teneret violenter aliã: hoc autẽ non satis ostẽdit esse suapte natura immobile tanq; existẽs in suo loco naturali: sed sicut graue quiescit sursum: qd nõ est proprie quiescere: sed impediri a proprio motu. Et ideo tenebat Anaxagoras reddere rõnẽ ex natura rei cur esset immobile: alias q; cũq; res, vbi cũq; detinerẽť, dicerẽť ex natura sua quiescere. ¶ Illucidat argm̃ exẽplo terre. Vbi notandũ est qd terra sed; Arist. inter omnia elemẽta, qz est vltimũ graue, est suapte natura immobilis: nec. n. mouet a medio, nec ad mediũ, nec circa mediũ: reliqua vero elementa mouentur circa mediũ. Dicunt enim qd ignis rapit circulariter ad motũ orbis lune: et pariter aer. ¶ Sed si aliqua pars terre mouet, est deper accidẽs: qz sursum detinet. Aut ergo qd si dareť terra infĩnita: et coercita a medio. i. impedita rõne sue infĩnitãť: ne veniret ad mediũ: nihilo? illa terra esset immobilis. Rõ tñ immobilitatis nõ est reddẽda ex eo qd se sustinet, nec est in aliquo loco (q;us ita sit qd se sustineat) sed ex eo est immobilis, qz natura sua est talis vt sit cõtrũ mundi immobile. ¶ Pari ergo mō non satis est Anaxagore reddere rationẽ immobilitatis illius chaos propter infĩnitatem: sed ex natura rei.

¶ Simul autem manifestum est: qd & quilibet oportebit partem manere, vt enim infĩnitum in seipso manet se fulciens: sic & quicumq; accipiat pars, in seipsa manebit. Totius enim & partis: eiusdem sunt speciei loca, vt totius terre & glebe, deorsum: & totius ignis & scintille, sursum. Quare si infĩnitus locus in seipso est: & partis idem erit, manebit igitur in seipsa.

¶ In textu. 52. subdit secundã rõnẽ. Si chaos illud infĩnitũ eo esset immobile: qz se sustinet in seipso, eadẽ rõne quelz eius pars est immobilis: nã idẽ est locus et natura totius et ptis, vt totius terre, et glebe: et totius ignis, et scintille: pñs tñ est falsum: nã quelz pars illius erit suapte natura mobilis ad suũ cuiuscq; locũ: quũquidẽ ita nũc experientia cõpertũ est qd partes vniuersi que ab illo chaos separate fuerant, ad sua propria loca mouentur.

¶ Omnino autem manifestum est, qd impossibile est, simul infĩnitum dicere corpus, & locum quendã corporibus esse: si omne corpus sensibile aut grauitatem habet aut leuitatem, & si graue quidem est, ad mediũ habet latõnem natura, si vero leue, sursum: necesse est enim & infĩnitum corpus. Impossibile autem est: aut totum vtrũlibet, aut dimidiatum, vtrunq; pati: quomodo enim diuides: aut quomõ infĩniti erit, hoc quidẽ sursum, illud vero deorsum, aut vltimũ, aut mediũ?

¶ In textu. 53. facit secundã rõnẽ principalẽ earũ quatuor quas ante textũ quadragesimũ octauũ proposuimus. Et rõ est hec. Corpus vnũq; sensibile propriũ sibi vẽdicat locũ naturalẽ, puta sursum, aut deorsum: sed dato corpore infĩnito, nõ possumus signare has differẽtias positionis: ergo repugnat qd sit infĩnitũ et simul naturale. Sensibile corpus appellat mixtũ vel elementũ. Nã celũ nõ hẽt sensibile qualitatẽ. Et tunc probat maiorẽ: qd omne hũmõi corpus aut est graue, aut

Textu
liij.Tex. vñ
positiõis

Tex. liij.

Textu
liij.
Tex.
lv.

Sensibile

leue. vt antiqui ipsi pcedebat. Si autē est graue, mouetur ad mediū. s. deorsum: si vero est leue, mouetur a medio, puta sursum. Adinorē autē probat: qz in corpore finito, nec possum⁹ signare mediū, nec subinde sursum ⁊ deorsū: neqz sedz se totū, neqz sedz medietates: qz nō posset aliquomō diuidi, vt vna medietas diceret sursum, alia deorsū. Ad. n. esset maior rō de hac qz de illa diuisione, vt aliqua diceretur sedz sursum et deorsum.

CAmplius: omne corpus sensibile in loco est. loci vero species ⁊ differentie sunt: sursum ⁊ deorsum, ante ⁊ retro, dextrum ⁊ sinistrum. Atqz hec non solum ad nos, ⁊ positione: sed ⁊ in ipso toto determinata sunt. Impossibile autem est: in infinito hec esse.

CIn textu. 54. subiūgit rationē tertiā principalē. Omne corpus sensibile est in loco rōne sue quantitatis: loci autem sunt sex differentie. s. sursum, deorsum, dextrum, sinistrum: ante et retro: iste autem differentie signari nō possent si vniuersum esset infinitum: ergo. Ad maiorem reliquitāqz notā experientia: eo qz natura totius speculanda est ex natura partū: in omnibus autē partib⁹ vniuersi has dñas cōperim⁹. In viuētibus. n. superius et inferius sūmitur secundū alimentū, pars nāqz superior est illa qua sūmitur alimentū. vt caput in animalibus: et radix in arboribus: ptraria vero est deorsum: ante vero et retro sūmitur in animalibus scdm sensum. vt pars anterior sit facies vbi viget sensus: cōtraria vero sit posterior. Sed dextrum et sinistrum sūmitur secundū motum locale: qui in homine incipit a parte dextra per ante vbi magis viget motus. In rebus vero inanimatis suapte natura designant sursum et deorsum per cōparationē ad centrū mūdi: sunt enim motus a cetro vel ad centrū. Relique vero differentie sūmunt in corruptilibus per cōparationē ad animalia. vt illa colūna sit dextra, que est ad nostrā dextrā ⁊c. Addit vero p. h. qz nō solū in corruptilib⁹, s3 et in toto vniuerso, puta in celo dantur iste differentie positionis: nō quidē per ordinem ad nos: sed ex natura sua. vt. n. probat. 2. de celo dextrū celi est oriēs: qz si eius mot⁹ habuisset principiū, inde cepisset moueri: et per respectū ad oriēs sūmuntur alie differentie, vt ibi dē est videre. Quod autē in corpore infinito non possunt signari iste differentie, manifestū est. vt modo dicebamus, quia non posset signari mediū: cuius respectu dignoscuntur alie differentie.

CSimpliciter autem si impossibile est locū esse infinitum, in loco autem est omne corpus: impossibile est infinitum esse corpus aliquid. At vero quod alicubi est in loco est: ⁊ quod in loco, alicubi. Si igitur neqz quantū, possibile est ipsum infinitum esse (quantum enim aliquod erit: vt bicubitum aut tricubitum. hec enim significat: ipsum quantum) sic ⁊ in loco, quod alicubi. hoc autē est: aut sursum, aut deorsum, aut in alia aliqua distantia earum que sex sunt. horum autem vnum quodqz terminus aliquis est.

CIn textu. 55. et postremo huius capituli subiecta quarta et postrema rō principalis. Omne corpus est in loco (hoc. n. differt substantia corporea ab incorporea, qz illa sit in loco: hec vero minime) sed nullus locus potest esse infinitus: qz neqz corpus fieri potest vt sit infinitum. Probat minorē: qz sicut nō potest esse res alicuius generis, nisi in alio

qua certa specie (non. n. potest esse animal, nisi sit vel hō vt equus ⁊c. neqz potest esse quantū, nisi bicubitum vel tricubitū, aut in alia specie quantitatis) ita nec potest esse locus naturalis: nisi scdm aliquā dñam positionis. s. sursum deorsum ⁊c. que sunt spēs loci naturalis: sed locus infinitus, nec erit sursum, nec deorsum ⁊c. ergo non est possibile infinitus locus. **C**Ex probatione minoris potest sumi argū nouū qz non sit infinitū actu: nā si est infinitū, erit quantū: si vero erit quantū in actu, erit bicubitū vel tricubitū, aut in alia spē quantitatis: et per pñs non erit infinitū. **C**Subsequitur statim caput sextū.

Q V O N A M M O D O, S I T I N F I N I T V M. C A P. V I.

QUOD igitur actu non sit corpus infinitum: manifestū est ex his.

Textus lvj.

Quod vero si non sit infinitum simpliciter, multa impossibilia accidunt: manifestum est. Temporis enim: erit quoddam principium atqz finis. Et magnitudines: non erunt diuisibiles in magnitudines. Et numerus: nō erit infinitus. Cum autem determinatis sic neutra ex parte videatur fieri posse: arbitrarie iudice est opus. Atqz manifestum est: qz **Q V O**dammodo quidem est, quodammodo vero non est. dicitur autē, ipsum esse: aliud quidem potētia, aliud vero actu. Et infinitum: est quidem appositione, est etiam ⁊ ablatione, magnitudo autem, qz secundum actum quidem non sit infinita: dicitū est. diuisione autē: est, non enim difficile est: tollere indiuiduas lineas, relinquatur igitur potentiam esse ipsum infinitū.

I N F Initū quomōdā.

Questio nis tertie et siml qz te mā.

CPostqz superiori cap. disputauit Aris. de infinito ad partē potissimū negatiuā, in tribus capitulis sequētib⁹ veritatē statuere psequit. In hoc. n. 6. per text⁹ sex distributo, manifestat quō sit infinitū, quō vero non: et in sequētē diffinit quid sit infinitū: ac demū in. 8. respondet rōnibus aduersariōrū, quibus cōtendebāt infinitū afferere. In hoc qz tex. 56. ait ex his que hactenus facta sunt argumēta manifestū esse nō esse infinitū in actu: s3 nihilo⁹ si penit⁹ infinitū repellat, alia videntur incōuenientia subsequi: tria vel maxime. p̄mū. Dare intitū et finis tēporis: qd apud Aristotele, ⁊ eos oēs qui ponebāt mundū perpetuū, erat impossibile. Sedz. In diuisione magnitudinis dare trūs: qd tñ est impossibile: nā quantū nō potest diuidi, nisi in ptes quātas: et quecūqz pars minima, dumō sit quāta, erit et tunc diuisibilis. Tertū qz in nūeris esset trūs: cū tñ numerati nullus sit trūs. sed cuiqz nūero possit fieri additio. Quo circa arbitrarie inquit iudice opus est. vt. s. aliquomō ponat infinitū et aliquomō neget. Et hec est cōclusio princeps hui⁹ materie. Est quidē infinitum nō in actu, sed tñ in potētia. Duobus. n. inquit modis sit infinitū. s. et appositione ⁊ diuisione: appositione quidē nō est infinitū in actu. i. nō est habilis magnitudo: que hēat infinitas ptes equales nō cōmunicātes: ablatione vero et diuisione dat infinitū in potētia. i. cōtinuū est diuisibile in semp diuisibilia. At vero qz aliqui ex antiquis, vt lib. i. tex. 30. visum est dicebāt diuisionē nō abire in infinitū: sed dicebant dū lina diuidit sedz lōgitudinē deueniendū esse ad linulas que p suā paruitatē essēt indiuisibiles. Quā opinione

Cōclusio.

ferunt fuisse Xenocratis, ait facile esse illa indivisibilia tollere. i. per se esse manifestum ex ipsamet diffinitioe linee q nulla possit esse simpliciter indivisibilis. Est enim linea longitudo sine latitudine et profunditate. Sed hec opinio. 6. huius ex professo reprobatur.

Textus
Ivij.

Non oportet autem quod potentia est, accipere quemadmodum si potest hoc, statua esse, q & erit hoc, statua: sic & infinitum aliquid, quod erit actu. Sed quoniam multipliciter dicitur, esse: quemadmodum dies est & certamen, ex eo quia semper aliud & aliud fit, sic & infinitum, Etenim in hoc: est & potentia, & actu esse. Olympia enim sunt: ex eo quia potest certamen fieri, & ex eo quia fit. Aliter autem: & in tempore manifestum est ipsum infinitum, & in hominibus, & in divisione magnitudinum. Omnino enim sic est infinitum: vt semper aliud atq; aliud accipiatur, & acceptum quidem, semper finitum sit, sed semper alterum atq; alterum.

Attamen qz esse in potentia duplr accipit, explicat in hoc tex. 57. quod infinitum sit in potentia. Ad cuius evidentiam subnectit tres distinctiones. Prima. Aliqd est in potentia duplr. Quomodo, qz pot totum reduci ad actum: quemadmodum qz est in potentia statua, et semper est in potentia statua: quid est potentie reducitur pplete ad actum. Et istomodo non est possibile infinitum in potentia, vt possibile sit aliquando esse infinitum in actu. Aliomodo dicitur aliquid esse in potentia, qd successiue pot reduci ad actum, q nullo pplete habet. Quoadmodum cotinuum pot diuidi in duas medietates, et in quatuor quartas: et ita sine fine. Atqui distinctio hec, ortu habet ex simili distinctioe huius, qd est esse. Esse enim cotingit duplr: vel qz totum est simul sedm omnes ptes vt homo et domus, et reliqua permanentia: alio modo qz est in fieri et successione: quemadmodum dies et operationes successiue. vt certamen Olympicum. Detingentis ferme annis ante aduentum Christi instituti sunt ludii Ioui in Ispisa et Helide ppe montem olympum: qui quidem fiebant a quatuor in quatuor annos. Et inde ceperunt greci per olympiadas computare. vt quatuor quicq; anni esset olympias vna. Et qz certamina illa et agones durabant per aliquot dies, ponit exemplum Arist. de illis, tanqz de successiuis rebus. Quod si potentia sit ad esse, fit vt potentia ad esse rei permanentis sit potentia que pot sedz se totum reduci ad actum: potentia vero ad res successiuas non reduci ad actum qui totum sit simul, sed cuius semper sit aliud post aliud accipere. Illic vero aliter autem et. sub iungit sedz dicitur. Designat. n. tres gradus eorum que successiue fiunt: in quibus pot inueniri ratio infiniti. Alter. n. inquit in tempore est infinitum, et aliter in hominibus. i. in hominum generatione: que durat quod diu durabit tempus. Non. accipit hic / homo ea ratione qua est ens permanentes (in quo multi decipiunt) qz illo modo non pot esse infinitus: sed pro generatione hominum perpetua. vt patet ex subsequetibus. Et tertio est infinitum in diuisione magnitudinis. Quod veniunt autem hec tria et differunt. Conueniunt inquit: qz nullum istorum est infinitum in actu: sed in omnibus est aliud post aliud accipere: ita vt semper id quod est acceptum, est finitum: et quod restat accipiendum, est infinitum. Si. n. incipias diuidere cotinuum, accipis duas partes diuisas, deinde quatuor, et ita consequenter. ita qz preteritum semper est finitum: sed infinitum pcedit in futurum semper in potentia, que nunquam tota reducitur ad actum. At vero si in tempore et in hominum

Olympia

Tria successiua.

generatione sedz Arist. id quod est preteritum et sit infinitum: nam fuit mundus a parte ante infinitus, sicut erit a parte post. Videtur, mentem Arist. esse qz si alicuius infiniti partes incipiant numerari, semper ille que sunt numerate erunt finite: et est pusio: et series generationum non potuit incipi numerari ab initio, qz nullum habuit initium: sed si nunc incipias numerare dies vel futuros vel preteritos et pariter homines tunc semper, numerati, sunt finiti, numerandi vero, infiniti.

Amplius ipsum esse: multipliciter dicitur. Quare infinitum, non oportet accipere sicut hoc aliquid, vt hominem aut domum: sed vt dies dicitur & certamen, quibus esse, non vt substantia quedam factum est, sed in generatione semper aut corruptioe, finitum, sed semper alterum, atq; alterum. At in magnitudinibus quidem: permanete accepto, hoc accidit. in hominibus autem, & tempore: corruptis, sic vt non deficient.

Post conuenientiam horum trium successiuorum subdit in hoc tex. 58. eorum differentiam. Resumit autem prius conclusionem ne superioe: vbi, qz infinitum in potentia non est sicut hoc aliquid. i. sic substantia hec singularis et permanens que tota pot ad sensum demonstrari, vt homo vel domus: at sicut dies et certamen, que nondum complete facte sunt, sed sunt in fieri. Differt tamen inter tempus et generationes / et diuisionem cotinuum: qz in tempore et generationibus et corruptioibus semper accipit vnum post aliud, prior tamen corruptio: fiunt. n. dies et generationes. vt vna transiit, alia succedat: qz sunt entia successiua. In diuisione autem cotinui partes sunt permanentes: nepe ille que continue erant, permanet diuise. Et ita per diuisionem magnitudinis crescit multitudo

Quod autem est secundum appositionem: idem quodammodo est, & quod est secundum diuisionem. Nam in eo quod finitum est: secundum appositionem fit diuerso. quatenus enim diuisum videtur in infinitum: quatenus enim appositum, videbitur ad determinatum. In magnitudine enim finita, si accipiens quis determinata assumat eadem ratione, non eadem aliquam totius magnitudinis ratione accipiens: non pertransibit finitum, si vero sic auget rationem, vt semper aliquam eandem accipiat magnitudinem: pertransibit. propterea quod OMNE finitum assumitur quouis finitum. Aliter igitur, non est: sed sic, est infinitum. potentia enim: & in diuisione. Et actu etiam est: sicuti die esse dicimus, & certamen. Et potentia sic est: vt materia, & non per se, sicut finitum.

In tex 59. subsequit tertia dicitur: que est inter infinitum per diuisionem et infinitum per appositionem: que ambo sunt in permanentibus. Quod est dicere / inter diuisionem cotinui et augmentum numeri: quorum vtrumque procedit in infinitum. Ponit tamen (vt in superiorum) conuenientiam, et deinde differentiam. Dicit. n. qz idem est infinitum per appositionem et per diuisionem, conuerso modo. Item, vt modo dicebamus, per diuisionem cotinui crescit numerus. Quatenus autem (inquit) diuisum vbi in infinitum, eatenus appositum videbitur et determinatum] verbum hoc est animaduertendum, vt tex. sequenti adnotabimus.

Textus
Ivlij.

Textus
lx.

Textus
Lxi.

Textus
finitum
ablatum
finitum
finitum

adnotauimus. Ad cuius intellectū notandum est dupl'r
 posse fieri finite magnitudinis diuisionē. Unomō seruā
 do p'tiū eādē p'portionē. Quā hic appellat eādē rōnez,
 nō tñ eandē q̄ntitatē. vt si pedale diuidat p'portione du
 pla. Scdo mō quādo eādē q̄ntitatē nō autē eādē p'portio
 nē. Si autē diuidat p'mo mō, nūq̄ pōt p'trāfiri magnitu
 do pedalis: sed abibit in infinitū diuifio. Et si p'ri' diui
 datur in duas medietates: et medietas rursus in duas:
 deinde quarta in duas: et ita in infinitū. Si vero diuida
 tur scdo mō per ptes equales, quantacūq̄ sit illa mag
 nitude finita, tandē pertransibit. vt si sit decupedalis et
 in qualz diuisione demat pedale, decē diuisionibus per
 trāfibit: qz omne finitū per ablationē finitū tandē cōsu
 mit. Et nota q̄ in p'ori diuifioe, suata eādē p'portione,
 minuit semp q̄ntitas p'tiū: qz semp accipiunt minores et
 minores: in scd'auero, suata eādē q̄ntitate, p'portio q̄
 dē toti' ad p'tē q̄ demit, minuit: nā semp demit pars in
 minori p'portione: decupedals, n. ad pedale est p'portio
 decupla: s; nouēpedals q̄ntitatis ad pedale est nouocū
 pla: que est minor p'portio: et octo ad vnū adhuc minor.
 Nihilō' p'portio: totius ad r'isidū semp auget: nā decē
 ad nouē est p'portio sex qui nona: et nouē ad octo, sex q̄
 octaua q̄ est maior p'portio: et ita p'ur demēdo sēp peda
 le. Et hoc ē qd ait sic auget rōnē. ¶ Cōcludit ergo
 Arif. q̄ infinitū dā solū in potētia, suata tñ diuisione in
 eādē p'portioe: nō autē alr. i. seruata eādē q̄ntitate p'tiū.
 Quā qdā mō pōt dici infinitū in actu: nō fm se totū, s; si
 cut d'r esse in actu, id qd est in fieri: sicuti dies et annus.
 Est autē in potentia infinitum per similitudinē ad ma
 teriā. Et enim potētia materie non potest tota satiari,
 qz est indifferēs ad quancūq̄ formā, ita neq; diuifio cō
 tinui pōt terminari: qñ procedit eādē p'portione.

Textus
 lx.
 Et scdm appositionē igit sic infinitū po
 tētia est: qd idē dicim' quodā mō esse/ cū eo
 qd est scdm diuisionē. Semp. n. aliqd ipsius,
 extra est accipere: nō tñ excedit omnē deter
 minatā magnitudinē. vt in diuisione, exce
 dit omnē determinatā: & erit minor. Vt autē
 omnē excedat scdm appositionē neq; poten
 tia possibili est esse: siquidē nō sit scdm acci
 dēs actu infinitū. vt dicūt qui de natura dis
 serūt, id corpus qd extra mūdū est, cui' sub
 stātia, aer est, aut aliud qd tale: infinitū. Sed
 si nō possibile est esse infinitum actu corpus
 sensibile sic: manifestum est, qz nec potentia
 utiq; erit secundum appositionem, nisi (vt di
 ctum est) contrariso diuifioni modo.

¶ In tex. 60. subiūgit d'iaz inter infinitū per diuisionē
 et p' appositionē. Aut nāq; infinitū per appositionē eodē
 mō esse, non in actu, sed in potētia: nā simit' apponunt
 nūero ptes minores et minores, vt diuiduntur a quāti
 tate. Unde sicut quacūq; pte diuisa a magnitudine, ad
 huc pōt alia minor diuidi in eādē p'portione, ita qua
 cūq; addita alicui magnitudin, pōt addi alia minor in
 eādē p'portione. Est tñ d'ia q̄ via diuifionis excedit
 in minus quēcūq; quāntitas: via autē appositionis non
 pōt in maius excedi quēcūq;. Sit. n. pedale quod de
 bet dimui per diuisionē p'portione. v. g. dupla: tunc
 quacūq; quāntitate quantūcūq; minima signata dabit
 minor in tali diuifioe. vt notū est. Si tñ per diuisionem
 vnus quāntitatis: debet alia crescere, tale augmentum
 nō excedet quancūq; quāntitatē. immo dabit q̄ntitas mi
 nima ad quā nō pueniet, sed ad quāz citra illā. Et p'li
 grata, Dentur duo pedalia. a. et. b. vt per diuisionē. a.

debeat crescere. b. tunc bipedale erit minima quāntitas
 ad quā. b. nō perueniet. Nā in prima diuifioe auferitur
 medietas. a. et additur. b. et in secūda auferit vna quar
 ta et additur. b. et ita psequēter p'portioe subdupla.
 Nunq; ergo. b. perueniet ad bipedale quāntitatē: sed ad
 quālibet citra illā. Et idē omnino contingit in quauis
 quāntitate sumantur illa duo: vt si qdlibet sit centū, aut
 mille pedū, quāntitas ambozū simul erit minima ad quā
 nunq; peruenit augmentum, si per vnus diuisionē au
 geatur alter. ¶ Infert igit. P'p. qz si nunq; per apposi
 tionē pōt dari infinitū in actu, sit vt neq; hoc mō possit
 dari infinitū in potētia. puta qz secundū se totū reduca
 tur ad actū: quē admodū es, qd prius est in potētia sta
 tua, postea est in actu statura. Unde falsum est qd natu
 les illi philosophi dicebāt: qui ponebant infinitū mō na
 turali. s. de per accidens rōne quantitatis in substātia
 sensibili: dicētes, qz extra celū (nā intra capinō poterat)
 erat infinit' aer, aut alia quis substātia. P'obrat autē
 p'iaz s. qz si nō sit ens infinitū in actu nō poterit dari in
 finitū p' appōnē: nā infinitū per appōnē fieri nō pōt: nisi
 si addēdo semper partes equales. Et vero ptes equales
 diuidi non possunt: nisi ab eo quod est infinitū in actu.

¶ Queniam & Plato ob hoc duo infinita fe
 cit: qz & in auctione videt excedere, atq; in
 infinitum abire etiam in diuifioe. Cum ta
 men fecerit duo: non vtitur. neq; enim nume
 ris: secundum diuisionem, infinitum existit
 (vnitas enim: minimum est) neq; in auctioe.
 vsq; enim ad denarium: facit numerum.

¶ At qz posset quis dicere qz qd nō det infinitū in ac
 tu scd'z nālr loquētes. i. in reb' sensibilib' de p' accidēs
 rōne q̄ntitatis, nihilō' fm p'latonē posset dari infini
 tū, ait in hoc tex. 61. et postremo hui' capitis, qz p' Plato
 quanq; vtebat nomine infini, nō tñ vtebat re infini
 tā qz p'ncipio māli. Vbi notādū qz p' Plato, lz differebat
 ab alijs in p'ncipio formali, qd ponebat ideā cuiuscūq;
 spēi infinitā quodā mō in stute: vt pote cui' p'ncipatio
 ne fieri posset infini individua, tñ in p'ncipio materia
 li quodā mō pueniebat eū p' Pythagoricus: appellās illō,
 numerz: seu magnū et parū: qz. n. g'nationes et corrup
 tionones varian' p' potētia materie, g'ntio vero sit p
 augmētū et q̄ si p' appositionē, corruptio vero p' diminu
 tionē et quodā mō p' diuisionē, p'ncipia mālia appella
 bat metaphorice (vt ait Themist.) magnū et parū. Et
 qz potētia materie dese est indeterminata ad infinitas
 formas, et quancūq; q̄ntitatē, vtrūq; hoc p'ncipiū appel
 labat, infinitū. vt supra tex. 26. dixit Arif. in quo differe
 bat a p' Pythagora, qui ponebat vnū p'ncipiū infini: qd
 appellabat par: et aliū finitū: qd appellabat impar. P'la
 to igit posset ab aliquo cēseri ponere infinitū in actu, tā
 p' diuisionē, qz p' appositionē. Ait vero Arif. qz solū po
 nebat infinitū in potētia ex pte materie: nō in actu non
 ponebat infinitū. s. in spē qm p'ncipia rez ēt appellabat
 numeros: sicut p' Pythagoras: et tñ in nūeris p' diuifio
 nē venit ad vnitatē que in rōne q̄ntitatis discrete est indi
 uisibil': et p' appositionē tñ ponebat. 10. vnitates differē
 tes spē: nā sup nūc p' denariū nō sit augmētū q̄ si p' addi
 tionē nouarū specierū: sed per repetitionē precedentū
 vnitatū. ¶ Subsequitur ilico Caput septimū.

¶ QUID NAM SIT INFINI
 TVM. CAPVT. VII.

CCIDIT autē, cōtra esse infini
 tū: qz vt dicūt. Nō enim cuius est
 nihil extra, sed cuius semper ali
 quid extra est: hoc infinitū est. Si

Textus
 lxj.

p'latonis
 magnū et
 parū.

Textus
 lxij.

gnū autē est. nā anulos infinitos dicunt, non habentes palā: quoniam semper aliquid extra est accipere, secundū similitudinē quidē quādam dicētes, nō tñ proprie. oportet enim, & hoc esse: & nūq̄ idē accipi. in circulo autē: nō fit sic. sed semp qd̄ est cōsequēter: solū alte

Conabito in superiori capite quoniam sit infinitū, nēpe nō in actu, s; in potētia: in hoc septimo, qd̄ nouē textus amplectit̄, colligit verā diffinitionē infiniti. Aut ergo in hoc tex. 62. q̄ infinitū contrariō mō diffiniri debet q̄ quidā suoz̄ predecessoz̄ diffiniebat. Quippe qui diffinitionē assignabāt negatiue: dicētes infinitū eē id extra qd̄ nihil est assumere: scd̄ quā diffinitionē vniuersi mūdus esset infinitus. Potius ḡ cōstruēda est diffinitio affirmatiue, vt infinitū sit illud cuius scd̄ q̄ntitatē accipiētibus ptes, semp extra quālibet partē aliā sit accipere. Qd̄ explicat exēplo anuli. Is nōq̄ d̄r̄ infinitus, nō in re, sed p̄ similitudinē. Serē. n. anulus esse infinitus, p̄pterea qz̄ rōne figure nō est signabilis pars vltima scdm̄ lōgitudinē lineę, sed quacūq̄ data, extra illā sequit̄ alia continua. Ex eo tñ deficit a rōne p̄fecti infiniti, qz̄ pars que sumis proxima precedētē, nō est semp alia ab omnibus prius sumptis: nā si a tramento signes vnū punctū in anulo, vnde incipias, cū iterū venias ad idē p̄ctū necesse est, si procedas, resumere partes prius sumptas.

Textus Ixiij. **INFI-** niti diffinitio. **C**on infinitū igitur id est: cuius secundū quātitatē accipiētibus, semp aliquid accipere extra est. Cuius autē nihil est extra: id est perfectū & totū. sic. n. diffinim⁹ totū: cuius nihil abest. vt hominem totū, aut arculam, vt autē diffinimus singulare: sic & quod proprie est, vt totum, cuius nihil est extra. cuius autē absētia est extra: nō omne est, quicquid abest.

Toti⁹ diffinitio. **C**on hoc ḡ exēplo colligit tex. 63. exactā diffinitionē infiniti: dicēs. Infinitū esse id cuius scd̄ q̄ntitatē accipientibus semp aliqd̄ accipere extra. i. quocūq̄ et q̄ntitacūq̄ p̄tib⁹ scd̄ q̄ntitatē enumerat̄, adhuc dat̄ alia pars, nō solū p̄ter illā cui prime annuerat̄, sed p̄ter oēs enumeratas. Diffinitio hec ḡnat̄ p̄petit̄ infinito tā in actu, q̄ in potētia, magnitudine & mltitudine. Illa vero (inquit) diffinitio p̄ negationē quā illi assignat̄ infiniti, poti⁹ p̄petit̄ toto. Totū. n. est cui⁹ nihil deest: eozū. i. que ad eius nām et p̄fectionē p̄tinēt. vt totus hō tota dom⁹. Et quēadmodū diffinimus totū singulare. i. hoc aut illd̄ qd̄ est ps vniuersi, p̄portionali rōe diffinim⁹ totū vniuersū. Est. n. vniuersū ille rex ordo extra quē nihil est: vlt cui nihil deest ad cōpletā rōnē. Cui⁹ autē absentia est extra. i. cuius aliqua pars deest, non est totū. vt domus sine tecto non esset domus: et hō sine manu, quūvis esset simpliciter hō, non esset tñ perfectus homo.

Textus Ixiij. **C**on totū autē & p̄fectū: aut idē penitus, aut proxima natura sunt. Perfectū autē nihil: nō habēs finē. finis autē: tñus est. Quapropter melius, existimādū est Parmenidē, Melissō dixisse. Hic. n. infinitū, totū dicit. Ille autē: totum terminatum esse, ex equo a medio distant. NON enim vt līnum līno: est cōtinua re vniuerso ac totū infinitum.

Prouerbiū. **C**on tex. 64. ex dictis diffinitionib⁹ elidit opinionē p̄nētū infinitū: dicēs, q̄ infinitū, si eēt, nō eēt totū: et per p̄ns neq̄ ens. Qd̄ ostēdit hoc syllogismo. Totū et p̄fectū

ctū, aut sunt penit⁹ idē, aut similia et prima ex natura sua: s; infinitū nō esset p̄fectū: ḡ nō eēt totū: totū vero et ens idē sūt: ḡ eēt nō ens. Aut in maiori q̄ aut sūt idē, aut prima/vlt quēadmodū exponit. S. th. qz̄ p̄fectū superi⁹ est q̄ totū: angel⁹. n. est p̄fect⁹ in sua natura & sp̄e. et tñ p̄prie nō est totū: qz̄ totū d̄r̄ p̄ respectū ad ptes: q̄s angel⁹ nō hēt. Vel (quēadmodū ait Themis.) idē corpus sit totū et p̄fectū, d̄r̄ tñ totū respectu p̄tū. i. cui nulla ei⁹ pars deest: p̄fectū autē respectu finis: vt illd̄ sit p̄fectū, qd̄ puenit ad finē et p̄pletā p̄fectionē. Quare puer diceret tot⁹ hō: nō tñ p̄fect⁹ hō. Et hinc p̄ p̄batio minoris. Infinitū. n. qz̄ nō hēret finē, nō eēt p̄fectū: & per p̄ns nō eēt totū: nā p̄fectū scd̄ vtrāq̄ expositionē superius est q̄ totū. **C**onfert hinc corollariū q̄ meli⁹ existimādū est dixisse Parmenidē q̄ Melissū. Enimvero vt lib. i. su per tex. 25. adnotauim⁹, s; Parme. et Melis. hoc cōuenirēt, q̄ ponerēt oīa esse vnū: differēbāt tñ q̄ Melis. ponebat illd̄ eē infinitū. Parme. vero aiebat vniuersū esse finitū et circulare: cui assignabat mediū, vnde superficies vltima eē distaret: quēadmodū peripheria circuli eque vndiq̄ distat a cētro. Et propterea dicebat esse immobile, q̄ ptes q̄s in equilibrio se inuicē sustinerēt. Melis. vero dicēs vniuersū esse quidē totū, & esse quoq̄ infinitū, pugnātia dicebat. Si. n. erat infinitū, nō habebat finē et p̄ns, nec erat p̄fectū, nec totū. **C**onfert autē puer biū apd̄ grecos/linū līno necere/qd̄ (q̄cqd̄ Eras. dicat) ex hoc loco manifeste colligit̄ in eos puenire q̄ coherētia & puenētia dicūt, neq̄ suis p̄bis repugnāt. Aut. n. q̄ dicere vniuersū eē totū et eē infinitū, nō est līnū līno p̄tinuare. i. cōsona dicere: sed potius repugnātia. Ratio adagū erat, quia līnū optime continuat̄ cū līno, aut cū filatur, aut cū nodo conectit̄, aut forte cū textitur.

Con hinc quidē hāc de infiniti dignitatē accipiūt: oīa. i. cōtinere, & totū ipsū in se ipso hēre, p̄pterea q̄ hēt quādā similitudinē cū toto. Est. n. infinitū: p̄fectionis magnitudinis materia, & potētia totū, actu vero non. Diuisibile autē est: & ad diuisionē, & ad oppositam appositionem. Totum autem & finitum: non secundum se, sed secundū aliud, & nō cōtinēt sed cōtinēt quatenus infinit⁹ est.

Con tex. 65. pd̄it Arist. apert⁹ antiquoz̄ erroē. Textus est apd̄ interpretes subdoscus: vlt tñ ei⁹ expō ita hēre. Hēpe q̄ cū diffinirēt infinitū negatiue: dicēs, infinitum esse cuius extra nihil est accipere (quēquidē diffinitio potius toti q̄ infinito conuenit) proprietates eas et condiciones que conueniunt toti et vniuerso, attribuebant infinito. Applicabant enim infinito illā dignitatē que est omnia continere, et totū ipsum. i. vniuersum in seipso habere et cōplecti: propter similitudinē (inquit) quā infinitū habet cum toto, cui ille conueniunt proprietates. Nā sicuti totum cōplectitur in se omnes suas partes, ita infinitū habet suas. Idozū autē opinionē resellit Aristot. taliratione. Id quod se habet vt totū solum in potentia et non in actu, non cōtinēt alia, sed potius continetur: infinitū est totum nō in actu: sed in potentia: ergo non continet, sed potius continetur. Abasior patet ratione, quia continere dicit actū, et contineri dicit potētiā: et p̄pterea liquet exēplo: totū enim quia est ens actu perse subsistens continet partes: que sunt entia in potentia eo q̄ non perse subsistunt. Et ea dē ratione, quia materia est ens in potentia ad formā, forma cōtinēt materiā actū ad illā. Adinorē vero p̄bat hoc modo per similitudinē ad materiā, que est ens in potentia ad formā. Ratio infiniti consistit in hoc, vt ex supra dictis patet, q̄ diuisio vnus quantus et appositio ad aliud quantū non hēat terminū: sed semp quacūq̄

Parme

Textus Ixiij.

Infinitū nō est cogitabile.

Infinitū p̄t.

Plato.

diuisione vnus et appositione ad aliud facta, possit noua fieri. Et per p̄ns rō in finitū est sicut infinita potētia materie: que cōsistit in hoc, q̄ quacūq; forma informet, semp̄ est in potētia ad aliā. Vbiq; rō infinitū p̄sistit in hoc qd̄ est actu transactū, sed in illo qd̄ restat futurū faciendū. Et id̄ potius est rō potentie ad futurū, q̄ actus. Et hoc est qd̄ ait infinitū esse materiā perfectionis magnitudinis. i. infinitū est in potētia ad p̄fectā et absolutā diuisionē. sicut mā est in potētia ad formā. i. si rō infinite potētie materie p̄sistit in hoc qd̄ nunq; finiatur per aliquā formā, ita rō infiniti cōsistit in hoc, qd̄ nunq; perficiat diuisionē magnitudinis: et per p̄ns infinitū dicit qd̄ imperfectū. Sit ḡ vt rō infiniti sit rō totius, nō in actu, sed in potētia: et per p̄ns infinito nō cōuenit continere, sed cōtinere. **C**oncludit ḡ q̄ infinitū in quātū infinitū nō terminat, nec cōtinet: sed alia est rō infiniti et alia cōtinentis et totius. Est. n. aliquid infinitū p̄pterea q̄ ali quid est in infinitū diuisibile et per diuisionē vni⁹ fit appositio ad aliud: est autē totū et finitū: nō sc̄d̄ se. i. quatenus infinitū, sed sc̄d̄ aliud. i. sc̄d̄ qd̄ vnū per vnā formā. **E**xpligra. Vnū pedale est infinitū in potētia ea rōne qua est diuisibile in semper diuisibilia, et que ab hoc diuidunt, apponunt alteri in infinitū procedēdo certa p̄portione, vt supra dictū est: est tū totū et finitū in quātū p̄tes sunt vnite p̄ vnā formā qua totū est vnū suppositū. **E**x his ḡ cōcludit cōtra illos q̄ infinitū quatenus infinitū potius cōtinetur: q̄ continet: quia illud pedale est infinitū quatenus habet partes infinitas, que cōtinentur in toto.

Quo circa ignotū est: quatenus est infinitū. specie enim: non habet materiā. **Q**uare manifestū est: q̄ magis in partis ratione infinitū sit/ q̄ in totius. Pars enim: materiā totius est, sicut es: eneḡ statue. **Q**uoniam si cōtinet insensibilibus: & in intelligibilibus sp̄sū magnū & parū, oportebat cōtinere intelligibilia. In cōueniēs autē & impossibile ē: ignotū & id̄ determinatū cōtinere & determinare

In tex. 66. elicit ex dictis corollaria tria. Pr̄mū q̄ infinitū in quātū infinitū, est ignotū qd̄ lib. 1. tex. 35. p̄p̄ dixerat. Rō est q̄ cū obiectū intellectus sit ens, nihil cognoscitur nisi sub rōne entis: sicut nihil v̄, nisi sub rōne colorati. Vbiq; nihil cognoscitur rōne materie, que est ens in potētia, sed rōne forme que dat esse et sp̄m rei: nā neq; chimera ipsam cognoscere possumus, nisi fingēdo cōpositū ex p̄tibus animalū aliarū sp̄rū. Lū ergo infinitū h̄at rōnē materie, vt explicatū est: q̄ in quātū infinitū, est in potētia q̄ nunq; terminat, sit vt in quātū infinitū nō sit cognoscibile. Si. n. ignū esset infinitū, cognoscere quidē per eius diffinitionē ratio ligni: non tū cognosceretur quantū esset. **S**ecundū corollariū. Infinitū h̄t potius rōnē partis, q̄ rationē totius. In quo cōtradicit illis que eadē diffinitione diffiniebant infinitū, qua totū. **P**robatur eadē rōne, q̄ infinitū in quātū infinitū h̄t rōnē potentie et materie: materiā vero h̄t rōnē p̄tis, que h̄t esse per formā. **E**t ex p̄lo id̄ pot explicari. vt supra dicebamus: pedale nāq; h̄t rōnē infiniti propter diuisionē in p̄tes que finiri nō p̄t. **U**nde in tali diuisione, cū partes que sunt actu perse separate tanq; entia totalia subsistētes, sunt finite: partes autē diuidēde sunt entia in potētia et nō totalia: s; par tialia, sit, vt infinitū semper h̄t rōnē part̄. **E**st reuera arguta rō. **T**ertū corollariū peculiū inferi aduersus **P**latonē. **P**lato. n. ponebat infinitū ex parte materie/ magnū et parū, vt tex. 61. explicatū est: ex parte vero forme, puta idce, ponebat infinitū in virtute. **A**it ergo

q̄ male **P**lato ponebat infinitū ex parte materie, et sic mul dicebat infinitū omnia p̄tinere: nā tunc illud infinitū materiale cōtinere suo mō etiā ideas que sunt entia intelligibilia: sicut idea etiā in genere cause formalis cōtineret ista materialia. **V**bi autē infinitū materiale continet intelligibilia, est impossibile. **I**n infinitū enim dicit quid indeterminatū et ignotū: intelligibilia vero sunt de se determinatissima que nihil habēt ad mixtū de potentia: et per p̄ns sunt suapte natura notissima. **E**t est animaduertenda vis rationis huius: nā secundū **A**ris. principū materiale nullatenus continet formam, quia solum est ens in potentia: **P**lato vero ponebat magnū et parū in infinitū in actu.

Secundum rationem autem accidit: vt & **Textus** quod est secundum appositionem, non esse **lxviij.** videatur infinitum sic, vt omnem excedat magnitudinem. In diuisione autem: esse. cōtinetur enim: sicut materiā, intus & infinitum, continet autem: species.

In textu. 67. constituta, expositaq; diffinitione infiniti, p̄sequitur inde colligere conditiones et proprietates infiniti. **E**t sunt iste que sequuntur optime sane considerationes. **A**tqui primo reddit rationē illius theore matis, qd̄ tex. 59. protulerat: nēpe q̄ infinitū secundū appositionē non excedit crescendū quancūq; magnitudinē: infinitū autē secundū diuisionē excedit decrescendū quancūq; paruitatē. **A**it enim rationē huius esse, q̄ infinitū in diuisione cōtinetur intus tanq; materiā: infinitū autē per appositionē apponitur exterius tanq; a forma. **U**bi meminisse oportet q̄, vt lib. 2. super tex. 31. adnotauimus, totū respectu partū se h̄t vt forma, et partes respectu totius vt materiā: eo q̄ forma est que dat esse, et partes existunt in toto. **L**um ergo corpus quantum diuiditur in suas partes, proceditur a toto ad partes: nā terminus a quo diuisionis est totū, est terminus ad quē, partes separate: ideoq; p̄cessus est materialis: atq; adeo partes que diuiduntur continentur intus tanq; materiā diuisionis. **E**t cū de ratione materie sit potentia interminabilis, quacūq; facta diuisione, restat pars diuisibilis: et per p̄ns non dabitur minima pars, quin illa sit diuisibilis in toto: nā perse bene datur minima que p̄t perse subsistere, vel maxima que nō. vt li. 1. q. 4. dictū est. **U**n̄ vero infinitū crescit per appositionē est cōtrarius processus a partibus cōponentibus ad totū cōpositū: qui quidē processus h̄t similitudinē cū processu a materiā ad formā. **U**nde sicuti forma extrinsecus adueniēs cōstituit materiā in certa specie, terminatur ad maximā quantitātē illius speciei, ita cum vnū quantum augetur per diuisionē alteri⁹, non exceditur in tali augmēto quecūq; quantitas, sed terminabitur ad quātitatē cōpositā ex quantitate que p̄fuerat in illo qd̄ augetur, et ex quantitate per cuius diuisionē augetur. vt si pedale augetur per diuisionē alterius pedalis, terminabitur augmentū extrinsece ad bipedale. **I**taq; nunq; veniet ad bipedalez quantitātē, sed ad quālibet citra illam.

Rationabilis autē & hoc, in nūmero quidē **Textus** esse versus minimū, terminū: versus autē plu **lxviij.** ra, semp̄ omnē excedere multitudine. In magnitudinib; vero: cōtrario. vers; n. min; omne excedere magnitudinē: sed vers; ma; ius, non esse magnitudinē infinitū. **C**ausa. n. est: quoniam vnū, est indiuisibile, quodcumq; vnū sit, vt homo: vnus homo, & nō multi.

Numerus autē est: vna, plura, & quanta que dā. Quare: necesse est stare ad indiuisibile. duo nāq; & tria: denominatiua sunt nomina. similiter autem: & aliorum numerum vnusquisq;. Versus autem plus: semper est intelligere. infinite enim sunt: bipartitiones magnitudinis. Quare, potētia quidem est, actu autē non est: sed semper excedit acceptū, omnē determinatam multitudinem. At non separabilis est: nūer⁹ hic bipartitionis, neq; manet infinitas: sed fit, sicut & tempus, & numerus temporis.

Cōclusio.

¶ In tex. 68. manifestat quōd in hac pte differat inter q̄ntitatē cōtinuā et quātitatē discretā. Ubi hāc ponit cōclusionē. In nūeris versus minimū dāc tr̄us, nō tñ versus maximū. Quis rō (inquit) est: qm̄ p̄ncipiū nūerorū est vnitās: quequidē est indiuisibilis, vt hētur. 5. met. tex. 12. Sed dicit quispiā forte p̄tradictionē esse q̄ indiuisiōne cōtinuū nō dēf minima pars: et tñ in nūeris dēf vnitās indiuisibilis: nā vnitās idē est, qd̄ res vna: quecūq; autē res vna quāta est diuisibilis. It̄ videtur autē q̄ lz nulla sit vnitās, quin in rōne quātitatis cōtinuē sit diuisibilis in ptes, tñ in rōne q̄ntitatis discrete et nūeri vtimur vnitātē tanq̄ aliq̄ indiuisibili vnde incipimus nūerare: sicut p̄dicto indiuisibili vtimur vt p̄ncipiū quātitatis cōtinuē. Et notato exēplū Arist. Et. n. hō, lz quatenus corpus quantū sit diuisibilis, tñ in rōne hoīs non est diuisibilis in plures hoīs: qz p̄fectio hoīs p̄sistit in indiuisibili. Ita ergo vnitās in rōne nūeri est indiuisibilis. ¶ Lū autē nūerus (inquit) sit vna plura quedā. ¶ Boetius vertit vno plura: sed neq; ita est grece, nec mens sic explicat Arist. quip̄pequi intelligit q̄ nūerus est vnitates plures (accipitur n. cōcretū/vna/p̄to abstracto/vnitates) Unde duo (inquit) & tria sunt denominatiua a duabus et tribus vnitatibus. Duo circa. 5. meta. tex. 19. ait q̄ sc̄narius nō est bis tria: sed semel sex. Non. n. denominatur a ternario multiplicato: sicuti spēs humana nō est spēs equina duplicata. Et idē in nūeri diuisiōne sistere necesse est in vnitātē indiuisibili. At vero versus augmentū nō dāc maximus nūerus. It̄ est, qz nūerus crescit ex diuisiōne cōtinuū: vnde cū cōtinuū sit diuisibile in semp̄ diuisibilia, nūerus itidē augef in infinitū. Occurrit autē tacite obiectiōni qua quis possit obijcere, q̄ sequif inde dari infinitū: cui r̄ndet q̄ non cōcedif nūerus infinitus in actu. sed solū in potētia: sicuti nec cōtinuū p̄t esse actu diuisibile in omnē suā partē: sed solū est diuisibile in infinitū in potētia. Ubi notate q̄ ptes vnite nō faciūt numerū quoadusq; sint partes separate. Negat ergo hic Arist. infinitū nūerū. i. infinitā multitudinē rez actu separatarū. Et hoc est qd̄ ait q̄ nūerus hic bipartitiōis nunq̄ actu est infinitus: sed fit infinitus sicut tēpus: qd̄ quidē nunq̄ est actu infinitū: sed est in fieri. Bipartitiōne appellat diuisiōne cōtinuū in duas medietates, et alterius medietatis in duas, & quarte ptes in duas: et ita semp̄ p̄portione dupla: quequidē diuisiō p̄cedit in infinitū.

Textus
lxix.

¶ In magnitudinibus autem: contrariū est, etenim diuiditur in infinita: cōtinuū. Versus autem maior: non est infinitum: quantū enim contingit potētia esse: & actu cōtingit tantum esse. Quare, cum infinita nulla

sit magnitudo sensibilis: non contingit excessum esse omnis determinate magnitudinis, esset enim aliquid: celo maior.

¶ In tex. 69. declarat cōtrariū in magnitudinibus vsu venire. Lū enim versus minimū p̄ diuisiōne null⁹ s̄tter minus, ait, q̄ versus maximū augeō est tr̄us. Et ratio est illa que iam supra dicta est: qz cū aliqd̄ augef, est p̄cessus a partibus ad totū: totū autē physici cuiuscūq; sp̄ci sit, determinat sibi certā quantitātē: et q̄uis ēt de terminet minimā, illud hēt verū de quātitate perse subsistēte: sed in toto nulla est tā minima que nō sit rursus diuisibilis. Ait q̄ cū nulla sit magnitudo actu infinita per cuius diuisiōne et appositionē ad alterā possit fieri infinitum (qz nulla in rebus sensibilibus p̄t esse maior celo) fit vt neq; in potētia possit esse hūmō infinitū talit vt sit reducibilis ad actū. Lōmētator assignat rōnē cur numerus crescit in infinitū: magnitudo vero, minime. Ait. n. rōnē esse, qz augmentū numerorū fit per appositionē nouarū sp̄erū: nā oēs nūeri differūt sp̄e: augmētū vero magnitudinis fit in eadē specie. vt augef lignū in eadē specie: et hō in eadē specie rē. et cū quelibet forma determinat certā quantitātē, fit vt cuiuscūbet augmentū detur tr̄us. At vero ratio hęc, lz satisfaciat de augmento proprie dicto naturali animalū, non tñ satisfaciat de augmento imp̄prie dicto, qd̄ possit fieri per additionē quātitatis ad quantitātē: sicut aqua vel aer, vel ignis possit in infinitū crescere: qd̄ quidē augmentū ēt fieret p̄ additionē nouarū specierū in genere quātitatis, sicut in numeris: puta per bicubitū tricubitū rē. Et ideo ratio Arist. non procedit hoc modo, nisi q̄ cū augmentū fiat per appositionē partū que diuiduntur ab alio: et quantitas que diuidif non potest esse actu infinita, fit vt neq; augmentū possit fieri in infinitū.

¶ Infinitum autem non est idem in motu, & magnitudine, & tempore: tanq̄ & vna quedam natura, sed posterius dicitur secundum prius, vt motus quidem: quia prius est magnitudo in qua mouetur, aut alteratur, aut augmentatur. tempus autem: propter motum. Nunc igitur vtimur his: posterius autem tentabimus dicere & quid est vnūquodq; & propter quid omnis magnitudo sit in magnitudinis diuisibilis.

¶ In textu. 70. et postremo huius capituli, qz posuerat plures spēs infinitoꝝ in potētia, puta ḡn̄ationes, tēp⁹, et magnitudines: ne aliquis crederet q̄ infinitum se hēt ad illas spēs sicut genus vniuocū, dicens aliquā certā naturā infinitatis, ait q̄ infinitū nō dē eque primo de his tribus. Homine motus intelligit generationes & alterationes que perpetue sūt: quarū motus perpetuus celoꝝ est causa: tēpus. n. (inquit) est infinitū rōne motus infiniti celoꝝ: tēpus nāq; est mensura motus, vt videmus in. 4. motus autē est finitus vel infinitus ratio ne magnitudinis, que mouetur: motus enim augmētū animalis est secundū naturā subiecti finitus vsq; ad terminū p̄finitum a forma naturali. Motus autē celi est infinitus (secundū Arist.) rōne subiecti qd̄ est circulare et perpetuū, et ideo partes sunt in cōtinua successione loci: magnitudo autē est infinita mō exposito in potētia diuisiōis ex natura ipsius magnitudinis. Itaq; tēpus est infinitū rōne motus: motus autē ratiōne magnitudinis: magnitudo vero p̄ferōne quātitatis. Et. n. de intrinseca rōne quātitatis hēre in se, et facere in substantia partē extra partē. Addit autē q̄ nūc vtimur his infinitis

Textus
lxxxj.Textus
lxxxj.Textus
lxxxj.

gratia exēpli: sed postea in. 4. videbit an tēpus sit infi-
nitū: et in. 5. vtrū magnitudo sit infinita: et p̄ oīs mot⁹.

**QVO RESPONDETUR RATIO
NIBVS INFINITI. CAP. VIII.**

Textus
lxxj.

NON remouet autē rō Mathematī-
cos a cōtēplatione: auferēs sic esse
infinitū vt actu sit versus augmē-
tū, intrāsibile. neq; n. nūc indigēt
infinito: neq; vt unū. sed solū esse: quātācūq;
velint, finitā. Maxime autē magnitudini se-
cundū eandē est secari rationē: quantācūq;
magnitudinē alterā. Quare ad demonstnan-
dū quidē: illo modo nihil differet, esse autē:
in existentibus erit magnitudinibus.

In octauo et vltimo capite hui⁹ libri qd̄ quinq; text⁹
hēt rōnē rōnib⁹ qb⁹ veteres sibi p̄suadebāt eē infinitū.
Atqui p̄mō oīuz in hoc tex. 71. ait qd̄ rō hec supradicta
qua negatū est infinitū esse in actu nō obstat p̄tēplatio
ni mathematicoz, mathematici nāq; supponūt in suis
demonstratiōib⁹ lineas q̄ntecūq; magnitudinis, nūc pe-
dales, nūc cōtupedales: et in q̄cūq; alia libitū est q̄ntita-
tate, atq; adeo v̄ infinitū asserere. Rūdet Zrif. qd̄ ma-
thematici nō vtunt lineā infinitā: s; finita quacūq; opus
est, et q̄ntācūq; ipsi fingāt, diuidere ēt fite possūt: eē nō
neq; maior, q̄ maxima lineā q̄ in v̄itate est insensibilib⁹
q̄lis est diamet̄ mūdi, puta lineā rectā trāsies a p̄uero p̄
mi celi p̄ cētū mūdi: vsq; ad idē p̄uexū e regione. Qd̄ si
aliqui fingāt maiorē procedētē extra mūdi: q; illi nō lo-
quunt̄ d̄ lineis vt sūt in mā sensibili: s; abstrahēdo a mā,
singūt lineas q̄ nō sūt, ac si essent. Et iō ait qd̄ quātū p̄ti-
net ad demonstraciones nihil refert lineas quas fingunt
mathem. tici esse, v̄ nō esse: s; quātū ad rē physicā mul-
tū refert an sit aliqd̄ corpus infinitū, nec ne.

Textus
lxxij.

Qm̄ autē cause diuise sunt quadrifariā: ma-
nifestū est, qd̄ vt materia infinitū causa est. &
qd̄ esse quidē ipsius: p̄uatio est. perse autē sub-
sectū: cōtinuū ipsū & sensibile est. Videntur
autem & omnes alij tanq̄ materia, vtentes
infinito. Quo circa & inconueniens est: con-
tinens facere ipsum, & non contentum.

In tex. 72. q; supra tex. 30. p̄senserat eū antiq; infi-
nitū, si sit. q̄mōcūq; sit, hēre rōnē p̄ncipij: et ipse posue-
rat quodāmodo infinitū, puta in potētia, p̄cludit qd̄ inter
q̄tuor ḡna causarū infinitū solū hēt rōnē cause mālis: vt
expositū est. Rō. n. infinitū h̄r ex diuisibilitate cōtinui in
ptes que se hēnt vt cause māles. Et in hoc (inquit) ēt ve-
teres cōsenserūt ponētes infinitū vt causam materialē.
In hoc autē sibi repugnarunt dicētes infinitū cōtinere
omnia: cū materie p̄ditio potius sit cōtinere, q̄ p̄tinere.

Textus
lxxij.

Reliquū est autē aggredi: scd̄ in quas rōnes
infinitū esse v̄, nō solū potētia, sed vt deter-
minatū. Alia. n. ip̄sorū, non necessaria sunt:
alia autē, hēnt alias quasdā veras obiectiōes.
Neq; enim, vt generatio nō deficiat: necessā-
riū est actu infinitū esse corpus sensibile. cō-
tingit enim, alterius corruptionē generatio-
nē alterius esse: cū omne finitū sit.

In tex. 73. tādē adornat rōnē rōnib⁹ ātiquoz, qui

bus p̄tēdebāt possibile esse infinitū in actu. Quaz alie
qd̄ nō sunt necessarie. i. nihil p̄cludit: alie nō hēnt quo-
dāmodo veritatē. Sūt autē rōnes quinq; que posite sunt
tex. 31. Atq; p̄ma, que illic erat tertia: sumebat ex p̄pe-
tua serie ḡnationis que in infinitū p̄cedit, si mō admit-
tatur mundū esse p̄petuū: vt erat in eoz opinioe. Quia
propter ponebāt infinitū p̄ncipiū māle extra celū: vnde
per que dā foramina putabāt mā ḡnationū deriuari:
sic mulier cū net ex p̄so d̄ducit filiū. Rūdet verūtū Zrif.
p̄ necessitatē ḡnationū nō opus esse infinita mā in ac-
tu: nā cū ḡnatio vnus sit corruptio alteri⁹, eandē mā
v̄ exit vna forma, itrat alia: ad qd̄ p̄inde sufficit infini-
ta potētia materie. Si vero id qd̄ ḡnā esset p̄petuū, nō
possent in infinitū durare ḡnationes sine infinita mate-
ria. Quā cū anime sint perpetue, sumit magnū argū, qd̄
si mūd⁹ fuerit ab et̄no, sint infinite. vt. q. 4. disputabim⁹.

Ampli⁹, tāgere & finitū esse: alterū est, il-
lud. n. ad aliqd̄ est, & alicuius (tāgit. n. omne
aliqd̄) & finitorū alicui accidit. Finitū autē:
nō ad aliqd̄ ē. Neq; tāgere: cuiusuis qd̄ v̄is ē.

Textus
lxxij.

Scda rō que illic erat q̄rta sumebat ex serie et ordine
ptiū vnuerſi. Arguebāt. n. qd̄ si aq̄ est finita, necesse est
terminari p̄ aerē, et aerē p̄ ignē: et ita ascēdēdo in infini-
tū mltitudine: aut saltē deueniēdo ad aliqd̄ infinitū ma-
gnitudine qd̄ nō terminet̄ p̄ aliud. Rūdet autē tex. 74.
nō valere p̄māz / si aliqd̄ est infinitū, illd̄ tāgit aliud per
qd̄ extrinsecet terminat̄: q; tāgere dicit respectū, et rela-
tionē ad aliud qd̄ tangitur: esse autē finitū nullā dicit re-
lationē ad extrinsecū: sed solū ad terminū intrinsecū,
et ideo accidit alicui finito qd̄ tangat aliud circumstans:
vt aer tangit ignē et ignis celū. Supremū autē celū pos-
test esse finitū absq; eo qd̄ tāgat aliud superi⁹ circumstans.

Intellectione autē: credere incōueniēs est.
nō. n. in re: supabūdātia & defect⁹ est, sed in
intellectiōe. Vnūquēq; n. nostrū intelliget
vtiq; aliq; multo maiorē se ip̄so: augmētās in
infinitū, sed nō p̄ id, extra vrbē quispiā est,
extra ve tātillā magnitudinē quā hem⁹, qm̄
intelligit aliq;: sed qm̄ est. hoc autē accidit.
Tēpus autē, & motus infinita sunt, & intelle-
ctio: nō permanēte accepto. Magnitudo autē:
neq; diuisione, neq; intelligibili augmenta-
tione est infinita. Sed de infinito quidē quō
est, & quomō nō est, & quid est: dictū est.

Textus
lxxij.

In tex. 75. et postremo rūdet alijs rōnib⁹: vñ ad tertiā
que illic erat quinta, v̄lz, qd̄ si intellect⁹ supra quēlz nu-
merū pōt intelligere aliū, et supra qd̄lz corp⁹ adhuc aliū,
p̄seq; subinde vt ita sit in reb⁹, negat p̄māz: intellect⁹. n.
vt. s. dicebam⁹: q; est immālis, itelligēs res abstrahēdo a
mā, pōt multo plura itelligere q̄ sint in rei v̄itate. p̄dot
. n. qd̄ itelligere hoīez maiorē toto celo: qui tñ nār nō
est possibilis. Ad aliā rōnē que illic erat p̄ma de tēpo-
re et motu rūdet: qd̄ solū prob̄ mot⁹ et tēpus esse infini-
tū in potētia: que reducit ad actū, nō simul: sed successi-
ue. Intellect⁹. n. est qui apprehēdit cōtinuitatē tēporis
et motus per ordinē prius et posterioris: attamē in re
nunq̄ erit tēpus nec motus infinitū in actu: sed cū sd̄
uenit vna pars alia iam trāsacta est, et nō permanent si-
mul. Ad quintā rationē que illic erat secunda de ma-
gnitudine iam respōsum est, qd̄ magnitudo lz sit diuisibi-
lis in potētia in infinitū, tñ nunq̄ pōt esse vt actu sint fa-
cte oēs diuisiōes. Sequūtur qōnes tertia et quarta.

Finis libri tertij.

Reuerendi patris Dominici Soto Segobienſis theologi ordinis praedicatorum ſuper quartum Phyſicorum Ariſtotelis Lomentaria.

QUO DISPVTATUR AN SIT LOCVS. CAP. I.

Tex. j.

IMILITER autem neceſſe eſt naturalé & de loco, vt de infinito: cognoscere ſi eſt an non / & quomodo eſt / & quid eſt. Etenim que ſunt, omnes exiſtimat alicubi eſſe: quod vero non eſt, niſi

q̄ eſſe. Vbi enim eſt hircoceruſ, aut ſphinx? Atq; motum, cõmunis maxime, maximeq; proprius, ſecũdum locum eſt: quam vocamus latonem.

Quarti huius libri propoſitũ eſt, cũ in ſuperiori de motu qui eſt actus mobilis, dictũ ſit, de vtriuſq; meſura dicere: nẽpe de loco, qui eſt meſura mobilis: in quo eſſe oportet quicquid moueri: et ſubinde de vacuo, qd̄ ex antiquis nõnulli neceſſariũ eſſe cenſebat vt res aliqua mouetur: atq; adeo de tẽpore, quod eſt meſura motus. Quare cũ liber iſte a traductoribus in quatuordecim capita ſit diſtinctus, et a Lõmentatore per textus. 133. diſtributus, in tria precipua mẽbra ſecat totus. P̄ priora nãq; quinque capitula vſq; ad textũ. 49. ſunt de loco: quatuor vero ſubſequẽtia vſq; ad textũ. 86. de vacuo: ac demũ quinque poſtrema de tẽpore. Caput hoc primũ (qd̄ tredecim textus hẽt) totũ expendit Ph. vt in more hẽt, proponendo, et diſputando. P̄ponit q̄ ſtatim q̄ philoſopho naturali incũbit, vt de infinito, ita de loco noſſe an ſit, quõ ſit, et quid ſit. Idq; pbat q̄ tuor: ratio nibus. P̄ prima. Ad philoſophũ naturalẽ ptinet tractare de entibus nãlibus: ſed oĩa entia que ſunt, ſunt in loco: q̄ ad ipſum ptinet tractare de loco, tanq; de meſura rei que eſt in loco. P̄ ſecũda eſt nota: et minorẽ pbat ex cõi cõceſſione phoꝝ, aſſerentiũ quicquid eſt eſſe in loco, p̄pterea, qd̄ id qd̄ nõ eſt (vt hircoceruus et ſphinx) nõ eſt in loco. T̄ ſẽcũda dubitatio duplex ex hac rõne. P̄ prima, qz minor illa ſimplr eſt falſa: nõ. n. omne ens eſt in loco: vt p̄ de intelligẽtijs. Ait. n. Boetiũ lib. d̄ ebdomadib; , cõmunẽ eſſe animi cõceptionẽ apud ſapiẽtes / in corpora lia nõ eſſe in loco. P̄ d̄ et Ariſt. hic tex. 39. docebit nẽpe ſola corpora eſſe in loco. ſ. proprie vt meſurentur et circũſcribant loco. Altera dubitatio eſt circa p̄bationẽ eiũdẽ minor. Idõ. n. ſequit, nihil eorũ que nõ ſunt eſt in loco: q̄ quicquid eſt, eſt in loco: arguit. n. virtualr ex opoſito aſſcedẽtis ad oppoſitũ p̄ſequẽt. ſ. ſi hoc nõ eſt, nõ eſt in loco: q̄ ſi eſt, eſt in loco. T̄ r̄ndẽt q̄ Ariſt. nõ affirmat minorẽ illã ex p̄pria ſentẽtia: ſed ex cõceſſione antiquo

x. Ratio.

Dubium duplex.

rum: qui cũ nõ cognocerẽt: niſi res ſenſibiles, exiſtimabãt quicquid eſt, eſſe in loco. P̄ d̄ probabãt tali rõne. Ea que nõ ſunt, nõ ſunt in loco: et rõ quare non ſunt in loco eſt qz nõ ſũt: q̄ ea que ſunt, p̄pterea q̄ ſũt, ſunt in loco: nã ſi negatio eſt cauſa negationis, affirmatio eſt cauſa affirmationis. Ariſt. vero qz nõdũ examinauit quibus rebus cõueniat proprie eſſe in loco, vtitur rõne ab alijs recepta. Tamẽſi in rei veritate ſola entia naturalia. ſ. corpora materialia, de quibus p̄prie phyſicus tractat, ſunt in loco. Quapropter ad phyſicũ p̄prie pertinet tractare de loco: et non ad metaphyſicũ: cuius contemplatio extenditur ad ens, vt eſt cõe omnib; rebus: tã illis que ſunt in loco, q̄ illis que proprie non ſunt in loco. T̄ ſcõda rõ eſt. Ad phyſicũ proprie attinet tractare de motu locali, vt pote qui oĩum eſt cõmuñiſſimus et maxime p̄prie: ſed mot; local; (vt nomẽ ipſum deſignat) fieri nõ põt, niſi in loco: q̄ ad phyſicũ p̄prie pertinet tractare de loco. Quatuor dignitates attribuit hic Lõmentator motui locali reſpectu aliorũ. P̄ prima eſt qz eſt cõmuñiſſimus: qz quibuſcuq; cõuenit alia ſpecies motus, cõuenit localis: et nõ eõuerſo: vt patet de celis. Secunda que fere eſt eadẽ, qz motus localis conuenit vniuerſaliter omnibus entibus naturalibus. ſ. cõpoſitis ex materia et forma: alij vero motus nõ conueniunt celo: immo nec augmẽtatio proprie conuenit elementis et mixtis inanimatis. Et propterea dicit Ariſt. qz eſt maxime p̄prie rebus naturalibus. Tertia, qz motus localis eſt prior alijs: nã ad alterationẽ et generationẽ et augmẽtationẽ requiritur applicatio agentis ad paſſum: que ſit per motum locale. Quarta deniq; qz eſt cauſa omnium aliorũ: cum quia applicatio agentis eſt quodãmo cauſa aliorũ motũ: tũ p̄ſertim quia motus localis celorum eſt cauſa omnium inferiorũ.

2. Ratio.

quatuor dig. mot localis.

Habet autẽ multas dubitationes, quid nã ſit locus: nõ enim idẽ videtur ſpeculãtib;: ex omnibus que in ſunt. Amplius autẽ: neq; habemus quicquid ab alijs / aut ante dubitatũ / aut prius traditum de ipſo.

Tex. ii.

Alic due rationes ſunt in textu. 2. Tertia ergo eſt. Cognitio huius / quid eſt locus / habet dubitationẽs multas: nã ſpeculantibus naturã loci, ex his que accidunt loco, non eadem apparet natura et quiditas loci. vt in ſubſequentibus videbimus. Ex illa enim. v. g. conditio ne loci, qz debet continere locatum, aliqui putarunt locum eſſe formam locati, alij eſſe corpus circũſtans locatum: ergo ad phyſicum pertinet huiusmodi ambiguitates diſſinire. R̄ ſpondere videtur hac ratione tacite obiectioni, qua quis poſſet dicere, per ſe eſſe notum locum eſſe, et per conſequentẽ non pertinere ad phyſicum de illo diſputare. Quarta ratio eſt. Nihil ab antiquis habemus de loco traditum aut dubitatũ: aut ſi quid dixerunt, ſaltem id nec plane, nec copioſſe: ergo opere pretium eſt de loco hic pertractare.

Tex. v.

Quod igitur locus ſit, videtur manifeſtũ eſſe / ex trãſpoſitionis vicifitudine, vbi nãq;

Tex. iii.

nunc est aqua: hinc gressa tanq̄ ex vase/ite-
rū aer inest. Aliquādo autē: eundē locū hūc
aliud aliq̄ corporū obtinet. hoc autē: ab ijs
que insunt & trāferūtur omnibus/ alterū ef-
se vī. in quo. n. aer nūc est: aqua in hoc prius
erat. Quare manifestum est/ q̄ locus & rece-
ptaculum/ aliquid erat diuersum ab vtriq̄:
ad quod, & ex quo transferebantur.

¶ In tex. 3. agredif disputare ad vtrāq̄ partē questiois
prime. s. an locus sit. Atq̄ ad partē affirmatiuā format
tres rōnes a posteriori: nā illomō experiētia pbant prin-
cipia physica: et locū esse, sicuti motū esse, est principiū
physicū. Et tēdunt oēs rōnes quo pbent locū esse rē ali-
quā positiuā preter locata: et nō penit⁹ vacuū. vt ex an-
tiquis quidā opinabant. Prima rō sumit ex successione
reꝝ in eodē loco p̄ motū localē. Experimur. n. q̄ in eodē
vase quo nunc est aqua, egressa aqua, succedit aer: q̄ idē
erat locus distinctus et ab aqua et ab aere: qui pri⁹ cō-
tinebat aquā, & dūde ptinet aerē. Et adnotāda rō: nā
sicuti argumēta bā lib. i. māz esse, ex successiōe diuersa-
rū formaz in eodē subiecto: qz. s. vbi nūc ē forma stupe,
succedit forma ignis, qd̄ est indicū sub esse illic māz, vt
receptaculū vtriusq̄ forme, similmō arguit nunc de lo-
co. Ad siq̄s insiciari ptendat, hāc rationē procedere ex
experiētia: qz cū aer sit inuisibilis, nō experimur in vase
aqua vacuo succedere aerē. Rūdet q̄ in clepsidra aqua
plena habēti in fundo minuta foramina experimur, q̄
quādiu oclusum fuerit orificiū superius, aqua nō cas-
dit per solū, eo q̄ nō pōt intrare aer ad replendū clepsi-
drā, ne deē vacuū: sed q̄ p̄mū discoopertū fuerit orifi-
ciū, intrante aere cadit aqua.

¶ Amplius autē lationes physicorū corporū
& simpliciū/ vt ignis/ & terre/ & taliū: non so-
lum ostēdunt q̄ est aliquid locus/ sed q̄ & ha-
bet quandā potentiā, fertur enim vnūq̄q̄
in suū locum nō prohibitum: hoc quidem/
sursum/ illud vero deorsum. Hec autem sunt
loci partes/ & species: sursum & deorsum/ &
relique distantiarum sex.

¶ Sēda rō sumitur in tex. 4. ex motu naturali grauiū
et leuiū. Grauiā suapte natura mouent deorsum, et le-
uiā sursum: q̄ signū est locū deorsum esse aliquid positi-
uū: & parit locū sursum, & nō oīno vacuū. Probat p̄tia,
qz si res suapte natura mouē ad aliquē locū, id nō est,
nisi vt melius se inesse conseruet: signū q̄ est in illis locis
vim esse cōseruatiuā locati: que nō posset, si esset illic pe-
nitus vacuū. Adnotandū est hic tñ q̄ loc⁹ naturalis nō
hēt vim attractiua: & motiua in gñe cause efficiētis, sic
magnes atrahit ferrū alterādo ipsum: sed solū in gene-
re cause finalis. vt enim animal mouetur ad pastū, ita
graue naturali impetu mouetur deorsum. ¶ Subiungit
q̄ sursum et deorsum: sicut et relique dñe quatuor
positionū sunt partes (i. species naturalis loci.)

¶ Sunt autem talia non solum ad nos: dex-
trum & sinistrū/ atq̄ sursum & deorsum. no-
bis enim/ non semper idem: sed secundū po-
sitionem vt cōuertimur fiunt. idcirco: idem
crebro/ dextrū & sinistrum est/ & sursum &
deorsum/ & ante & retro. In natura autē: de-
terminatū est scorsum vnūquodq̄, nō enim

quodcūq̄ cōtigit/ sursum est: sed quo fertur ig-
nis/ & leue, similit̄er vero & deorsū/ non qd̄
cūq̄ contigit: sed cohabentia grauitatem/
& terrea: tanq̄ nō positione differētia solū,
sed & potentia. Ostēdunt autem: & mathe-
matica, cum enim non sint in loco: tamen se-
cundum positionem ad nos, habent dextra
& sinistra (adeo vt solū intelligat ipsorū po-
sitiō) nō habētia natura horū vnūquodq̄.

¶ Posset quis forsā rōne factā eneuare, dicens, sur-
sum et deorsum nō esse naturalia loca habētia vim con-
seruatiuā locati: eo q̄ iste dñe sumunt p̄ respectū ad ho-
minem, & non ex natura rei. Qui dubitationi succurrit
p̄hi. in tex. 5. dicēs, humiditas nō solū sumi in natu-
ralibus respectu hoīs, sed esse ex natura rei. Ad cui⁹ in-
telligentiā notandū est, q̄ iste dñe loci sunt dñe cor-
pū: corpus autē accipit dupl̄. s. mathematice et physice.
Corpus mathematicū solū dicit corpus quantū, vt
abstrahit a materia & motu, nō p̄siderādo sit ne graue,
an leue. Quō circa humiditatis corpora nō habēt ex natura
sursum et deorsum: sed idē oīno corpus mō est sursum
(q̄ est supra caput nostrū) mō dextrorsum mō sinistror-
sum (sicut nos mouemur. Et cū ego de ambulo, parietē
quē mō habeo dextrū, postea habeo sinistrū. Et hoc est
qd̄ ait Arist. [nobis. n. nō semp̄ idē: sed scdm̄ positionē
vt conuertimur] i. scdm̄ dispositionē nostrā. Et quo ses-
quif q̄ si nullū esset aīal in mūdo, inanimata non essent
hoc mō sursum et deorsū, nec in alijs differētis positiōis.
Corpus vero physicū, qz natura sua graue est aut leue,
hēt ex natura sursum & deorsum. Et hoc est qd̄ ait [nō
qd̄ cūq̄ cōtigit rē.] i. sursum et deorsum nō est locus vt
accidit se hēre respectu hoīs, sed quo mouent̄ leuia, est
loc⁹ sursum: & quo grauiā, deorsū. Subiungit exp̄plū in
mathematicis. vt si triāgulū in pariete depingas, vnus
angul⁹ dñe sursum, et ali⁹ deorsū/ vel dextrorsū/ vt sinistror-
sū solū respectu hominis: qz natura trianguli non ven-
dicat sibi potius locū sursum q̄ deorsum. Si autē triā-
gulus esset ferreus, inq̄ tū graue, appeteret locū deor-
sum: et si esset igneus, appeteret locū sursum.

¶ Ampli⁹, vacuū/ affirmātes eē/ locū esse dī
cūt. Vacuū. n. locus erit vtiq̄ priuat⁹ corpe.
Qd̄ igit̄ aliqd̄ sit loc⁹ preter corpora, & om-
ne corpus sensibile in loco: per hec aliq̄s exis-
timabit. Videbit̄ aut vtiq̄ & Hesiod⁹ recte
dicere: faciēs primū, chaos. dicit igit̄. Oīum
quidē primū/ chaos factū est: sed postea ter-
ra lata, quasi opporretet primū: fuisse recep-
taculū ijs que sunt, p̄pterea q̄ putabat que-
admodū multi: esse oīa alicubi, atq̄ in loco.

¶ In tex. 6. subsequit̄ tertia rō, sumpta ex autoritate
eorū ēt ipsorū qui astruebāt esse vacuū. vacuū. n. est lo-
cus apt⁹ repleri, priuatus tñ corpore: ergo ex ipsa dis-
tinctione vacui cōsequif locū esse rem aliquā preter cor-
pus quo locus caret, & quo posset repleri. Inducit in te-
stimoniū Hesiodū poetaꝝ antiquissimū. Is. n. explicā-
bat generalē p̄ductionē orbis hoc mō, q̄ p̄mū factū est
chaos, & rex oīum cōfusio: moꝝ latissima terra, tanq̄ re-
ceptaculū rex disgregandaz ex illo chao: quasi pri⁹ ne-
cesse esset vas & receptaculū fieri, q̄ repleret corpore.
Et mouebatur ex eo quia supponebat cū philosophis
alijs, necessariū esse locū quo res reciperent. Et in hoc
falleret, oportuisse prius fuisse vacuū, q̄ plenū.

Loci dif-
ferentie.

Tex. vj

Textus vij. **C**Si autem tale est, mirabilis quedā erit loci potētia, & prior omnib9. Sine quo nāq; nullum aliorum est, illud autem sine alijs, necesse est primum esse. non enim perit locus, ijs que in eo sunt, corruptis.

CColligit ḡ in tex. 7. ex veterū ēt cōfessione, q; nō solū locus est aliquid positivū, sed q; hēt quādā mirabilē virtutē, & q; locus inquantū locus est prior locato, inquantū locat. Itā id qd sine alijs esse pōt, & alia nequeūt sine illo esse, prius est illis, hētq; respectu eorū virtutē aliquā: sed locus ita se hēt respectu locatorū (non. n. pereūtib9 locatis, perit locus) ḡ locus est prior locatis.

Textus viij. **C**At vero dubitationē habet: si est, quid est, vtrum moles aliqua corporis, aut quedam altera natura? querendum enim est genus ipsius primum. Distantias igitur habet tres/ longitudinem/ & latitudinem atq; profunditatem: quibus determinatur corpus omne. Impossibile autem est corpus locum esse. in eodem enim essent utiq; duo corpora.

CIn tex. 8. argumētatur ad partē negatiuā nō esse locū, rōnibus sex. Due ḡ q; directe pcedāt aduersus questionē an sit locus, petūt nihil? quid sit: et potissimū inuestigāt genus diffinitionis loci: sit ne corpus, an superficies: an vero materia vel forma. Nec tū sunt rōnes necessario cōcludētēs: sed apparētēs: quales fieri possunt ptra veritatē. Ad quas pinde infra tex. 4. 7. rīdebitur.

ḡ p̄ia rō. **E**st igitur prima. Si locus est, ille est corpus: sed locus nō est corpus: ḡ locus nō est. Maior: licet nō exprimat in textu, probat tū. Corpus est quod hēt trinā dimensionē. s. lōgitudinem latitudinem, & profunditatem: ergo et locus corporis necesse est vt eadē habeat dimensiones, vt totū locatū circūferibat (locus. n. meus tā lōgus latus et p̄fundus est, ḡ ego) et per p̄ns apparēter sequit, q; locus itidē sit corpus. Minorē vero. s. q; locus nō sit corpus p̄bat: q; cū locus et locatū debeāt esse equalia, sequerēt q; duo corpora essent siml. i. quodā mō in eodē loco: nā verus locus, cū adequate cōtineat locatū, non debet occupare maiore locū ḡ locatum: vt p3 de superficie cōcaua amphore et de cōuexa aque, que se habent vt locus & locatū: et a mathematicis cōsent esse simul. Corpus vero amphore idcirco non est locus adequatus aque, q; occupat maiore locū: & per p̄ns amphora, et aqua nō sunt simul. **E**t hoc est qd ait, q; si vnū corp9 esset locus alterius, ambo deberēt esse simul, ad hūc sensum, q; locus vnus nō excederet locū alterius: quod est impossibile, nisi duo corpora se penetrarēt.

Textus ix. **C**Amplius/ si est corporis locus ac receptaculum: manifestum est q; & superficiei & reliquorum terminorum. eadem enim conueniet ratio. vbi nāq; erant prius/ aque plana erunt rursus que sunt aeris. At vero differentia nullam habemus puncti/ & loci pūcti. Quare/ si neq; ab hoc est locus diuersus: neq; ab aliorum villo. neq; est quicq; preter vnūquodq; horum: locus.

CIn textu. 9. sequit rō scda. Si aliquis esset locus corporis, eadē rōne deberet ēt esse locus superficiei, & locus lineę, & locus pūcti: sed null9 est locus pūcti: ḡ nec est locus lineę, nec superficiei, nec subinde corporis. Maior

probatur: nā rō qua supra ostendebat locū esse, erat, q; in eodē loco succedūt cōtinuo diuersa corpora. vt in loco quo nūc est aq; statim sit vinū v; aer: sed eadē est ratio de superficie et de alijs sp̄ibus quātitatis: nā vbi nūc est superficies cōuexa aque, & lineę & pūcta eiusdē superficiei, succedūt ilico superficies lineę, & pūcta aeris. **M**inor vero. s. q; pūcti nō sit locus, est eadē rōne manifesta: nēpe q; locus debet esse equalis locato: punctum vero, cum sit indiuisibile, neq; equalis est neq; inequale.

CQuid enim tandem & nos ponemus esse locum? neq; enim elementum, neq; ex elementis aut corporeis/ aut in corporeis/ eē potest: talem habēs naturam, magnitudinem enim habet: corpus autē nullū. Sūt autē sensibilib9 corporum elementa, corpora, ex intelligibilibus autem elementis: nulla fit magnitudo.

CRatio tertia in tex. 10. est humōi. Si locus est, queritur quid tandē est: aut. n. est elementū, aut ex elementis cōpositū, corporeū vel incorporeū: nullū istorū: ḡ. Ad intelligentiā maioris notandū est, q; antiqui nō cognoscēs, nisi sensibilia, oīa dicebāt esse, aut elementa, aut ex elementis cōposita: et iō putabāt ēt celū cōponi ex elementis, qd tū est falsum, vt. 1. de celo probat Arist. **M**inor q; nondū hactenus probauerat, loquit scdm opinionē antiquorū: celū. n. qd illi cōsuebant cōponi ex elementis, est locus ignis: ignis vero, aeris: locus vero terre est mixtus ex elementis: nā terra ptim tegit aqua, ptim vero circundat aere. **M**inorē ḡ. s. q; nec sit elementū corporeū, neq; ex talibus cōpositū, probat, q; omne tale elementū, aut mixtū debet esse corpus: sed prior rōne probatū est locū nō esse corpus: ḡ necesse elementū, nec cōpositū ex illis. **E**t ita est certe q; locus adequatus aeris non est ignis: sed superficies eius cōcaua. **E**t vero ne Platonici ponēs ideas sp̄uales, & alij ponēs intelligētias cōpositas ex elementis incorporeis, dicerēt aliqd horū sp̄ualū esse locū celorū, propterea q; intelligētie quodā mō cōtinerent scd9 illos celū: subiūgit q; nec talia incorporea possunt esse loc9: q; locus debet esse magnitudo: et ex intelligibilibus elementis nulla fit magnitudo.

CAmplius autem: & cuius nā ponet aliquis ijs que sunt/ causam esse locum? Nulla enim quatuor causarum: ipsi in est. Neq; enim est: vt materia eorum que sunt: nam nihil ex ipso constitutum est. Neq; vt species & ratio rerum/ neq; vt finis: neq; mouet ea que sunt.

CIn tex. xi. format quarta rō hoc mō. Si locus est aliquid, cū locus cōtineat locatū, et cōtinere idē v; polleat q; causare: sequit q; locus in aliquo quatuor causarū genere cōtineat locatū: p̄ns tū est falsum: q; locus nō est causa material; locati: nā causa mālis est, ex qua fit aliquid cū insit: et locatū nō fit istomō ex loco, vt pote qui nō intrat cōpositionē locati. **M**inor est sp̄es et rō. i. causa formalis: alias locatū sortiret sp̄em a loco, & sic oīa que succederēt in eodē loco fierēt eiusdē sp̄ei. **M**inor v; locus esse finis locati: q; potius locus fit propter locatum, vt doliū propter vinū, ḡ econuerso. **M**inor locus est causa efficiens locati, quia locus deorsum cū sit terminus motus grauis, non potest esse causa efficiens eius: nā causa efficiens est prior effectu, tū vero est posterior.

CAmplius autem & ipse/ si quid est eorum que sunt: aliquid erit. Zenonis enim dubitatio: quandam rationem querit. Si enim om-

Textus

Textus xij.

Textus

Textus xij.

Locus cōmuni & p̄ns.

Textus

xij.

ne quod est/ in loco est: manifestum est q̄ & loci/ locus erit. atq; hoc: in infinitū pcedet.

In tex. 12. subditur quinta rō que erat Zenonis. Si omne qd̄ est, est in loco (vt pro cōfesso habebāt antiqui) et locus est aliquid positue, sequit̄ vt et locus ipse sit et in loco: et cū locus ⁊ locatū non sint in eodē loco (vt ratione prima dicebamus) sequit̄ vt locus sit in alio disticto loco: et ille secūdus in alio: et ita in infinitū. Cui tñ rationi respondebitur infra, q̄ non quicquid est, est in loco. vt patet de intelligentijs et primo celo.

Amplius si vt omne corpus est in loco/ sic & omni in loco corpus est: quomodo ergo dicemus de ijs que augmētant̄? Necessē enim est ex his/ augmentari locum simul cum ip̄sis: si neq; minor/ neq; maior cuiusq; locus est. Propter hec ergo non solum quid est/ sed etiam si est dubitare necessē est.

Tandē in tex. 13. subdit̄ sexta et postrema ratio: que procedit ex cōmuni quadā antiquorū cōcessione. s. omne corp⁹ esse in loco (ne detur aliqd̄ esse in vacuo) et rursum quicqd̄ est in loco esse corpus, qz̄ indiuisibilia nō sūt in loco. Tunc sic. Si locus est, omne corpus est in loco: rursum, ergo qñ corpus auget̄, puta qñ arbor crescit, tñc vel loc⁹ pariter eius augetur: et hoc nō, qz̄ vt infra videbit̄, loc⁹ est immobilis. i. nō mouet̄ ad motū locati: sed semp̄ manet idē loc⁹ plurib⁹ succedētib⁹ locati: si vero loc⁹ nō auget̄, sit vt corp⁹ illud qd̄ addit̄ p̄ augmētū, sit extra locū: qz̄ in loco alio esse nō pōt q̄ in loco totū. Sophisma est qd̄ infra soluet̄. **Concludit** ergo Arist. qd̄ dubium est de loco, non solum quid est, verū et si est.

SEQUITUR subsequenter caput. 2.
QVO DISPVTATVR QVID SIT LOCVS. CAP. II.

QVONIA M autem aliud quidē secūdū se, aliud vero secūdū aliqd̄ dī. & loc⁹ ali⁹ quidē est cōmūnis in quo omnia corpora sunt/ ali⁹ vero propri⁹ in quo primo (dico autem vt nūc qui in celo est quia in aere: hic autem in celo & in aere/ quia est in terra. similiter autē & in hac: quia in hoc loco/ q̄ nihil plusq̄ te continet) si igitur locus est/ quod primum continet vnūquodq; corpus: terminus vtiq; erit. Quare videbitur species ac forma cuiusq; locus esse: quo terminatur magnitudo & materia magnitudinis. hec enim est: vnū cuiusq; terminus.

Quēadmodū superiori capite disputādo inquisiuit p̄h⁹ an sit locus, ita ⁊ in hoc scdo, qd̄ nouē text⁹ hēt, disputatione inuestigat que nā res sit locus. **Quidē** ex illis proprietatibus et cōditionibus venandū est (vt tex. 2. adnotauimus) que cōpetunt loco. Unde vt tex. 8. ex illa cōditione locū qd̄ locus debet ambire oēs tres dimēiones corporis locati/ rōcinabat̄ locū ipsum esse corpus, proportionabiliter ex alijs duab⁹ eius cōditionibus argumentat̄ nō locū debere esse formā aut materiā. Distinguit autē prius de loco, q̄ quēadmodū in entibus aliquid p̄uenit alicui perse primo, aliqd̄ vero per accidēs, seu per aliud: ita ⁊ rei cuiuspiā duplex est loc⁹:

cōmūnis. s. et inadequatus, atq; ppri⁹ et adequatus. **Et** cōmūnis locus meus est cellū: qz̄ quēadmodū homini cōuenit esse sensibile, nō perse primo, sed qz̄ est aīal; qd̄ est quodā cōe genus sub quo cōtinet̄ hō, ita cellū est locus cōis meus, nō qz̄ me adequate cōtinet, sed qz̄ ego sum in aere, ⁊ aer in celo: et sum et in aere, qz̄ sum in terra, que est in aere: sum autē in terra, qz̄ sum in ista particula, que me adequate continet. **Et** si dicas qd̄ ego sum salmātice, qz̄ sum in scholis: in scholis autē sum, qz̄ sum in gymnasio: in gymnasio vero, qz̄ sum in cathedra, in hac. s. cōcauitate aeris que me adequate ambit. **Locus** ergo cōis nō est t̄sus adequatus locati: sed locus p̄ prius: non. n. ego sum tātus quātū est gymnasiū: sed quātū est cōcauū hoc aeris, qui me circūscribit. **Hoc** supposito format̄ hūc syllogismū. Forma est t̄sus p̄tinens materiā: quippe que dat esse rei cōstitūēs rē in propria specie: sed locus est t̄sus adequate cōtinens locatū (accipiuntur p̄missa doctrinaliter in sensu vniuersali) ergo locus est forma substāntialis locati. **fallacia** palogismi est, q̄ procedit ex puris affirmatiuis in secunda figura: forma. n. est terminus intrinsecus generatiōis tā q̄ pars ipsius rei: locus autē est extrinsecus, circūscribens totum compositum.

Sic ergo considerantibus, locus/ vniuersali⁹ species est. quatenus autem videtur locus esse distantia: scifura magnitudinis materia. hec nāq; diuersa ē a magnitudine. hec autem: est id quod continetur sub specie ac deffinitur/ vt sub plano ac termino. est autē tale materia: & indefinitū. cum enim remouetur terminus/ & passiones a sphaera: relinquitur nihil/ preter materiā. **Quamobrem** & Plato: materiā & receptaculum/ idem esse ait in Timeo. Susceptiuū enim & receptaculum: vnum & idem. **Alio** vero modo & ibi dicens/ susceptiuum/ & in ijs que vocātur nō scripta dogmata: locum tamen & receptaculum/ idem esse declarauit.

In tex. 15. facit sedazronē ad probandū qd̄ locus sit materia: antē dēns similit̄ syllogismū superiori. **Est** tamē valde obscura rō: vt esse solent que opinionis platonis tangūt. **Atq;** adeo p̄fecto diuini andū potius est, q̄ exponendū quid hic senserit Plato. **Et** ex Theophrasto et relijs antiq; p̄cetarib⁹, Plato ponebat locū esse distātiā inf̄ latera p̄tinēt̄, seu locatū, quā greci appellabāt/ distema/ vt illud inane qd̄ est inf̄ latera dolij vacuū: qd̄ vulgus, nō p̄cipiēs aerē, putat esse simplr̄ vacuū. **Ubi** (vt hic adūbrat Arist.) s̄ungebat esse nescio quas dimēiones interminatas distinctas a locato in quibus veluti in materia recipit̄ locatū. **Quēadmodū** lib. 3. diximus ipsum ponere numeros a materia separatos. **Vel** forte in rei veritate, cōsebat locū ignis qui significat̄ materiā ipsam stupe in qua recipitur forma ignis: nā ad hūc sensum impugnat̄ ab Arist. **Sed** tñ nō poterat id consequēter dicere qñ vinū infundit̄ dolo, vnde exit aer sine aliqua noua gñatione aut corruptiōe. **Uteq;** vero ille senserit (de quo latius infra tex. 36.) qd̄ tñ refert Arist. est, qd̄ si locus teneat̄ esse distātia et interuallū qd̄ est inter latera loci, vt qd̄ loc⁹ sit velut mā magnitudinis illius que recipit̄ in loco: siue illa sit dimēsiō inf̄minata et spacium qd̄ recipit̄ successiue diuersa locata: siue sit materia vt dicebamus de gñatione ignis ex stupe. **Si** hoc (inqt̄) est locus, necessē est dicere qd̄ loc⁹ est materia, **qd̄** p̄bat

Textus xij.

Textus xv.

Textus xiiij.

locus cōmūnis p̄ prius.

Textus xij.

quia tale spaciu res diuersa est a magnitudine que locatur in loco: sicut materia physica terminat per formam, ita distantia illa terminat plano et termino. i. superficie conuexa terminante locatum; proprium autem est materiede se esse indefinita et terminari per aliud. Ad autem tale spaciu terminetur per superficiem magnitudinis, probat tali similitudine. Quoadmodum si a globo spherico auferretur s. i. superficies conuexa circularis, auferreturque oes passiones. i. forma substantialis cum suis qualitatibus, nihil remaneret, nisi informis materia, ita si a loco puta dolo auferas formam et quantitatem locati, in rei veritate nihil manet, nisi vacuū: sed tamen scilicet Platonē remanebant ille dimensiones interminate, quas vocabat spaciu. Et vero ne quis obieciat quod Plato ut visum est lib. 1. tex. 32. et lib. 3. tex. 26. et 61. ponebat materiam rerum magnam et paruum, et per omnes non ponebat humidi distantiam et interminatas dimensiones, esse materiam. Respondet philosophus. quod diuersimode quod tamen ad vocem loquutus est Plato de materia: nam in Timeo (dialogus est Platonis) dixit materiam idem esse quod receptaculum formarum: in his vero que verbotenus dixit sine scripto (que opera grece dicuntur agrapha/latine non scripta/que postea Arist. scripto mandauit) dixit materiam esse locum. Ad quidem receptiuum ipse appellabat magnam et paruum. Respondet, ut alias diximus, est, quod cum omnia generabilia sint corpora, materiam generabiliū putabat non esse, nisi quantitatem: aut forte appellabat eam quantitatem et dimensiones: quod idem est materiale et quantum: et quoniam prima passio et distantia quantitas est/magnam et paruum/appellabat materiam magnam et paruum. Et eandem appellabat locum: falsus similis ut auctores prime opinionis: ut. n. illi non distinguentes inter tres extrinsecum et intrinsecum, putabant formam esse locum, ita et Plato non distinguens inter receptiuum intrinsecum/qualis est materia respectu forme et receptiuum extrinsecum (qualis est locus) dicebat materiam esse locum: simili, (ut de forma dictum est) syllogismo decepto in secunda figura ex puris particularibus. His nam est receptiuum: ois locus est receptiuum: sed locus est materia. Nisi forsitan quod et philosophus adnotauit et mihi est probabile nunc quod Plato docuit locum idem oino esse cum materia: sed locum per analogiam et metaphoram appellabat materiam: quod ut locus successiue suscipit diuersa locata, ita et materia diuersas formas. Et quod Arist. voluit hic reprobare opinionem: qua quis posset dicere locum esse materiam, citauit Platonem, locum appellare materiam. Solet namque et hoc assidue facere.

Plato.

Textus xvj.

Dicunt enim omnes/aliquid esse locum: quid autem est/ hic solus aggressus est dicere. Merito autem ex his/considerationibus/ videbitur utique esse difficile cognoscere quid est locus: si hoc/ vtrūvis est/ siue materia/ siue species. Hec. n. & altissimam habent speculationem, & seorsum a se inuicem non facile est ipsa cognoscere.

In tex. 16. insert quod cum veteres oes consensissent locum esse (quod ad primam questionem pertinet) solus tamen Plato aggressus est dicere de secunda, quid sit locus. Subdit autem quod cum subdubio sit, locus ne sit materia, an forma, questio loci merito censetur difficilis. Nam questio de huiusmodi principiis difficilis est. Et tenim cum materia et forma dicantur relatiue (est enim materia potentia forme: et forma, actus materie) fieri nequit, ut altera sine altera cognoscatur: quod rem facit difficilem.

Textus xvij.

At vero/ quod impossibile sit vtrūvis horum esse locum: non est difficile videre. species enim atque materia: non separatur a re. locum autem contingit. In quo namque aer erat: in hoc rursus aqua (ut diximus) est/ vicissim translatis & aere

& aqua/ & alijs corporibus similis. Quare neque pars, neque habitus: sed separabilis locus est ab vnoquoque. etenim videtur/ tale quid esse locus/ quale vas. est enim vas: locus transferri valens. vas autem: nihil est ipsius rei.

In textu. 17. et subsequentibus arguit, locum, neque materiam esse, neque formam: idque rationibus sex facillimis. Prima. Species. i. forma et materia non separantur a re. i. sunt partes eius: locus vero separatur a re. i. est res subiecto distincta: que moto locato manet immota: ergo locus nec materia est, nec forma. Sit vero locum continere separari: non quod sit aliquis verus locus, qui non sit realiter distinctus a re: sed vel hoc dicitur pro supremum celorum orbem, qui non habet extra se locum: vel forte, quod non est id per se manifestum in omnibus: nam distinctio loci a locato cognoscitur per hoc quod in eodem loco succedunt diuersa locata: ut patet in exemplo Arist. vlt. quod vbi nunc est aqua, succedit aer manente eodem loco. De toto autem elemento terre, quod non mutat locum, aut de vno orbem, qui est intra alium, non est ita per se notum sensui, locum distinguere a locato. Infert in de hoc corollarium. Et ratio, qua nec materia nec forma sunt locus compositi, sit ut neque aliqua eius pars intergralis, neque habitus, neque aliquid eius accidens sit eius locus: quod nullum istorum distinguere subiecto a locato: sed in sunt ei et mouentur ad locum eius. Ad maiorem tamen euidetiam subdit quod locus est velut vas. Conueniunt. n. (ut statim videbimus) locus est vas, quod vtrūque continet locatum: differunt tamen, quod locus est vas quodam intranscribibile. i. quod non mouetur ad motum locati, sed manet immobile: vas autem est qui dam locus (ut hic inquit) transferibilis. i. mobilis cum locato. veluti vter vehitur cum vino.

Quatenus igitur separabilis est a re: eate nus species non est. Quatenus vero continet: eatenus diuersus est a materia. Videtur autem semper/ id quod alicubi est: & ipsum esse aliquid/ & aliud aliquid extra ipsum.

Platonem tamen dicendum erat/ si liceat digredientes dicere: quare non sunt in loco/ & species & numeri siquidem id quod particeps est/ locus sit/ siue magnum atque paruum sit id quod particeps est/ siue materia/ quemadmodum in Timeo scripsit.

In tex. 18. subdit rationes secundam et tertiam. Colligens priorem tamen ex superiori ratione, quod locus differat a materia et a forma: diuersis tamen rationibus. Conueniunt. n. locus cum forma, quod continet locatum, quemadmodum forma continet materiam: differat tamen ab illa in hoc, quod locus est continens extrinsecum: forma vero, intrinsecum, tanquam pars oppositi. In eo autem quo conuenit cum forma. scilicet quod continet, differat a materia que continet. Respondet secunda sumpta est ex modo loquendi. Insinuauerat. n. in prima ratione in aliquibus non esse ita per se notum locum esse separabile a locato. Sit quod quod quis nunc quod concedit locatum esse in loco, vbi semper quod locatum sit vnum aliud et extra illud sit aliud: puta locus in quo sit. Tertia ratio peculiariter procedit aduersus Platonem: qua mouetur eum Arist. in contradictionem cogere. Erat. n. in opinione Platonis ideas, eo quod essent immateriales, non esse in loco: idemque censebat de numeris, quos ponebat separatos a materia. Forsan ideas ipsas, eo quod essent res spiritus appellabat numeros: quod spiritus sunt sicut numeri. Dixit non hic magnam et paruum, seu materiam esse locum receptiuum formarum. Hec autem duo sibi sunt inuicem contraria. Nam si idem se

Textus xix.

Textus xx.

Textus xvij.

Textus xxj.

Plato.

et analogice de accidente per cōparationē ad illā: et sa-
nū de aialia principali: et de vīna & medicina, per respe-
ctū ad aialia esse in aliquo pri^o ad sensum notū fuit/ef-
se in loco/et per analogiā dicunt cetera. Inde. n. q^o loc^o
cōtinet et conseruat locatū, sumptū est vt q^o quicqd ali-
quomō inesse pēdet ex alio dicat esse in illo: & id pars est
in toto et viceversa totū in partibus. Itā vt lib. 2. textu.
28. et. 31. adnotauim^o, totū & ptes habēt se vt forma et
materia: totū. n. cōseruat ptes in gñe cause formalis: q^o
ptes sunt q^o esse totū: vita. n. totū hoīs viuit man^o: ptes
vero ecōuerso in gñe cause mālis cōseruāt totū: q^o totū
cōstat ex ptribus. Parimō spēs est in gñe tanq^o pars in
suo toto potentiali. Et. n. cap. de dīa refert p^o: phy-
rius, genus potestate cōtinet spēs, in quas diuidit. Et
ecōuerso, genus est in specie tanq^o pars in suo toto ac-
tualit: nā definitio spēs in se actu cōtinet genus et diffe-
rentiam. Eadē rōne respública est in potestate regis,
tanq^o in causa efficiētī: et amās in amato qd tanq^o sū-
trahit ad se amātē. Ac demiq^o vniuerse creature sunt in
deorturta illud. Hester. 13. in ditione tua cūcta sunt po-
sita. p^otermissit hic modū essendi in tēpore: vel q^o sub
modo essendi in loco continetur: vel forte quia de illo fu-
turus erat infra specialis sermo. Aliis igitur mod^o pre-
termisissis, qui ad rem presentē pertinet, est/esse in loco.

Textus
xxiiij.

CDubitabit autem aliquis: vtrum quippiā
in seipso contingat esse an nihil/ sed omnia
aut nusq^o aut in alio? Duplīciter autem hoc
est: aut secundum se/ aut secundum alterum.
cum enim sint partes totius & id in quo &
id quod in hoc: dicetur totum in seipso, di-
citur enim/ & secundum partes, vt albus: quia
superficies alba sit, & sciens: quia ratiocinati-
nū. **C**Amphora igitur nō erit in seipsa/ neq^o
vinū: vni vero amphora erit. Q^o nāq^o inest
& id in quo est: vtraq^o eiusdem partes sunt.

CIn tex. 24. mouet dubiū, presētī negotio necessariū.
Lū. n. modus loquēdi, quo dicim^o aliqd esse in aliquo,
arguit distinctionē inter id qd est, & id in quo est (vnde
sumit argūti distinctionis inter locatū et locū) An raga-
ras nihil^o (vt lib. 3. tex. 30. visum est) dicebat infinitū ef-
se in seipso, examinare opere precū hic duxit, an aliqd
pprie sit in seipso. Cui dubio rīdet distinguēs hoc pos-
se contingere, aut perse primo, aut per aliud. Id cōuenit
aliqui per se primo, cui cōuenit p se totū. i. p suā qui-
ditatē: sicut homini cōuenit esse risibilē. Per aliud au-
tē cōuenit, id qd cōuenit per aliqd sui: sicut totus hō dī
crispus rōne capilloz: et calciatus, q^o pedes hēt calcia-
tos: et albus, q^o exteram superficiē hēt albā: et sciēs, q^o
sciētīā hēt in anima. Sit ḡ q^o si amphorā plenā vini cō-
sideremus vt vni totū cum vino (est. n. totū per aggre-
gationē) dicere quodā mō possumus eā esse in seipsa, vt
si dicas amphora vini est in se. Itō q^o totū aggregatū sit
in toto aggregato: sed q^o vinū, qd est vna pars illius ag-
gregati, est in amphora que est alia pars, totū, ratione
vnius partis, est in se. rōne alteri^o. Est tñ modus valde
improprius: q^o vinū nō est pars illius aggregati ex am-
phora et vino: veluti anima est pars hominis scientis se-
cundū animā: sed exēpli grā concessit hoc veteribus il-
lis philosophis, qui improprie loquebantur.

Textus
xxv.

CSic igitur contingit: quippiā in seipso
esse. Primo autem non contingit, vt album
in corpore, superficies enim: in corpore, sciē-
tia autem: in anima, secundum hec autem/

que partes sunt/ vt in homine: appellatōnes
existunt. Amphora autē & vinum: cum seor-
sum quidem sunt/ partes non sunt/ sed cum
simul. Quapropter cum sint partes: erit ip-
sum in se ipso, vt album/ in homine: quoniā
in corpore, & in hoc: quoniam in superficie,
in hac autem: non amplius secundum aliud
est. Et diuersa quidē specie hec sunt/ & aliā
naturam habet vtrūq^o & potentiam: & su-
perficies & album.

CIn tex. 25. rīdet ad questionē, q^o primo mō nō con-
tingit aliquid esse primo in seipso. i. scōz se totū: bene tñ
nō primo. i. rōne ptiis. Scōz partē pbat in hoc textu,
et primam in duobus sequētibus. Sit. n. q^o si amphora
seorsum p̄sideret, & seorsum vinū. i. qū vinū nō est in am-
phora, tūc nihil est in seipso, nec primo, nec nō primo:
qū vero sunt simul. i. amphora est plena vino, tunc silo-
quamur de toto aggregato ac de vna re, totū rōne vini
est in se rōne amphore. Est. n. amphora vini in ampho-
ra vini: sicut albū est in corpore, nō pmo, q^o albedo nō
est in ptribus intrinsicis corpori: sed rōne superficie que
est trās corporis, et sciētīa est in homine rōne anime.
CSubdit autē q^o res que est primo in aliquo. i. secundū
se totum, debet esse diuersa ab illo in quo est. vt albedo
que perse primo est in superficie, est res distincta gene-
re ab illa: distinguunturq^o potētia: nā superficies est quā-
titas que est subiectū qualitatis: albedo vero est qua-
litas, que se habet vt forma: et actus quātitatis.

CNeq^o igitur inductiue cōsiderantibus/ al-
quid in seipso videmus secundum aliquem
determinatorum et ratione manifestum / q^o
impossibile est. Opportebit enim ambo/
vtrūq^o esse (vt amphoram: & vas/ & vinum ef-
se. atq^o vinum: vinum & amphoram) siquē-
dem cōtingit quippiā in seipso esse. Qua-
re si q^o maxime in sese sint: amphora quidē
accipiet vinum/ nō quatenus ipsa vinum est/
sed quatenus illa. vinum autem inerit in am-
phora: non quatenus amphora ipsum est/ sed
quatenus illa amphora est. Secundū igitur ip-
sum esse/ q^o alterū sit: manifestū est. Alia nāq^o
ratio est: eius in quo/ & illius qd in hoc est.

CIn tex. 26. probat primā partē cōclusionis: nēpe q^o ni-
hil pōt esse primo in se: et inductione et rōne. Inductio-
ne, q^o in nullo modo p octo, qui supra positi sunt, repe-
ritur aliquid pmo esse in se. Totū. n. est in ptribus et ecō-
uerso: totū vero et partes singule differūt re: atq^o simul
sumpte, saltē rōne differūt a toto. Est parimō differunt
genus et species. Itā de alijs modis manifestū est quo
mō id qd est, reali differat ab eo in quo est. **C**Rōnes
autē format duas. vbi p̄siderandū est nō esse idē q^o vna
res sit in alia pmo, et q^o sit p̄se: sicut nec esse idē q^o sit in a-
lia nō pmo, et q^o sit per accidēs. Itā ad hoc q^o sit primo
satis est q^o sit scōz se totum et non salū scōz partē: sed ad
hoc q^o sit perse requirit q^o sit ab intrinseco rōne sui & nō
rōne alterius. Exēpli gratia. Itāuis est in mari et pmo
et p̄se: sicuti hō est et in nauī: hō nō ille est in mari, pmo
quidē, q^o scōz se totū: nō tñ perse (sicut si nataret nudus
in mari) sed per accidēs, ratione nauis que est in mari,

Textus
xxvi.

Textus
xxvi.

Textus
xxvi.

Primo ergo pbat q nihil pōt esse in seipso primo & pfe. Et perseverat in exēplo amphore. Si totū hoc quod est amphora vini est in se primo et perse, sequit̄ (inquit) q ambo sunt vtrūq; .i. q amphora esset et amphora et vinū copulativim: et vinū itidē esset ambo simul: p̄ns est im possibile: & et aīns. Probatur sequela. Si amphora vni capit et p̄tinet vinū tanq; locus, manifestū est hoc esse rōne amphore que cōtinet, et nō rōne vini qd cōtinetur: & si totū rōne ēr totius aggregatū capit et cōtinet, amphora esset totū aggregatū. Et eadē rōne, si totum est et cōtinetur in se, hoc est rōne vini qd cōtinet: nā amphora nō cōtinet: si ḡ itidē rōne totū totū est in se, sequitur q vinū est vinū et amphora. P̄terinde ac si arguas. Nō est risibilis ea rōne qua aīal rōnale: fit vt rōnale/idē fit q aīal rōnale (qd certe est verū). P̄terinde autem. s. q amphora esse totū. s. vinū et amphora sit impossibile, probat. P̄ter manifestū. n. (inquit) est q alterū sit ipsū esse vasis ab ipso esse vini: alia enim est ratio vasis (que est continere) et alia ratio vini: que est contineri.

Textus xxvij. **C**At vero: neq; secundum accidens contingit. Simul autem duo corpora: in eodem in erunt. nam & ipsa amphora in seipsa erit: si id cuius natura susceptiva est / contingat in seipso esse. & insuper illud cuius est susceptivū: vt si vini / vinum. Qd igitur impossibile sit in seipso aliqd esse primo: manifestū est.

CIn tex. 27. subiungit secundā rōnē, videlicet, q nihil est in seipso per accidens. i. rōne alterius, veluti nauta est in mari rōne navis in qua est. Nā tunc (inquit) sequetur q duo corpora essent simul in eodē loco qd est impossibile. Nō est implexa et obscura: nisi hoc prius cōsideret, q amphora esse in se per accidēs, paralogizat hoc mō. Vinū est in amphora: et amphora est in vino: ḡ de primo ad vltimū amphora est in se. Quod quidē sophisma facile potuisset p̄hi. diluere negādo p̄iaz. Nā vt primū sit in tertio rōne scdi, exigitur vt eo mō sit in se cundo, quo secundū est in tertio, vt q; nauta est localit̄ in mari: et nauta eodē mō est in navi: sit vt nauta sit in mari. In proposito vero non est ita. Quā vinū est localit̄ in amphora: amphora vero nō est localit̄ in vino, sed tanq; terminās et cōtinens ipsum, vt textu sequenti patebit. Et id non sequit̄ q amphora sit in se. Superfedit tū p̄hi. argumentū infringere: et intulit aliud incōueniēs. Ad est humōi. Si amphora est in seipsa de per accidēs, id erit rōne vini: accidit. n. amphore vt vinū sit in illa, et illa vice versa suo mō sit in vino. Arguit ergo. Si amphora cuius natura est cōtinere dī esse in seipsa rōne vini qd cōtinet, sequit̄ in amphora esse duo corpora. i. et amphora ipsam, et id rursus cuius est susceptiva / vt si vini / vinū .i. si est susceptiva vini, vinū erit in illa: et sic duo corpora erunt in eodē loco. Ad est absurdū. Cōcludit ergo ex dictis q impossibile est idem esse in seipso primo. i. secundū se totū, vt eadē sit ratio continentis et cōtēti. Et in illo verbo: Ad igitur / secat Lōmē. textū .28. Lōmodius autē secatur hic.

Textus xxvij. **Q**uod autem Zeno dubitabat / q si locus est aliquid / in aliquo erit: solvere non est difficile. Nihil enim prohibet / in aliquo quidem esse primum locū: non tamē in illo vt in loco / sed vt sanitas quidem in calidis sicut habitus / calor autem in corpore vt passio. Quare: non necesse est in infinitum abire. **C**In tex. 28. ex hīs que in hoc capite dicta sunt, voluit

primo dubitationē Zenonis de loco. tex. 12. propositā. Arguebat. n. Si locus est aliqd corpus positivū, sequitur q locus ipse erit in alio loco: et ille in alio: et ita in infinitū. R̄ndet p̄hi. q locus omnis est in aliquo: non quidē tanq; in loco: verum quodā mō vt forma in materia. Et. n. dictū est totū esse in partibus vt forma in materia quā cōtinet, et cui dāt esse, et vicissim ptes in toto, sicut materia in forma a qua recipit esse et cōservatur: ita locatū est in loco tanq; cōservatū in cōservante: et e converso in locato est locus tanq; cōservas in cōservato. vt deus est in rebus. Et qz forme propriū est dare esse atq; adeo cōservare, modū essendi loci in locato, cōparat mō essendi forme in materia. vt sanitas que est proportio qualitātū est in ipsis qualitātibus: et habitus vt dispositio est in subiecto. Nō q sit omnimoda similitudo: qz locus nō inest formalit̄ locato: sed sicut forma terminat et cōtinet materiā intrinsicē, ita locus terminat et cōtinet extrinsicē. Unde supremū celū, qd omnīū locus est, que sub illo cōtinent, est quidē in aliquo: verum nō tanq; in loco: sed tanq; in eo qd terminat, cōtinet, et cōservat. Quo circa nō sequit̄ processus in infinitū in locis. **E**x quo sequit̄ q quicquid sit in seipso positivū (vt hactenus mōstratū est) nihil tū prohibet aliquid esse in seipso negativē. i. nō in alio, tanq; in loco.

CIllud autem manifestum: q cum vas nihil sit eius quod in ipso est (aliud enim est: primo / & quod inest & id in quo inest) non erit vtiq; aut materia aut species / locū / sed aliud. Illius. n. aliquid hec sunt / quod inest: & materia & forma. Hec igit̄ sint dubitata. Quid autē tandē sit locus: hic vtiq; fiet manifestū.

CIn textu deniq; .29. et postremo r̄ndet ad alias duas dubitationes capitulo secūdo discussas: an vtrū locus sit materia aut forma. Sit. n. q cum locus ex natura sua sit extra rōnē locati (alia est. n. rō cōtinentis et terminantis, et alia cōtenti et terminati) materia vero et forma sint de intrinseca rōne rei, sit vt neutra earū sit locus ipsius cōpositi: sed locus sit vtrūq; extrinsecū. **S**ubdit autem hactenus dubitationis modo disputatum esse: atq; adeo in subsequētibus determinari superest, quid nā sit locus. **C**Consequenter Caput. 4.

DE DEFINITIONE QUID SIT LOCUS. CAP. IIII.

CCCIPIAM V S autem de ipso: quecumq; videntur vere secundū se inesse ipsi. Censemus igitur locum esse primum quidem quod continet illud / cuius locus est: & nihil ipsius rei esse. Amplius / primum locum: neq; minorem esse, neq; maiorem. Preterea: neq; de ferri ab vnoquoq; & separabilem esse. Adhuc autem, omnē locum habere sursum & deorsum, & ferri natura & manere in proprijs locis: vntūquodq; corporum. Hoc autem facere, aut sursum aut deorsum.

Descēdēs demq; Arist. in hoc cap. 4. per. 13. textus distributo, ad diffinitionē loci, p̄mittit in quinq; priorib; textib; qtuor supponēs, et documenta quinq;. In textu ḡ isto. 30. iacet quatuor suppositiōēs, quibus loci natura explorat̄. Quē aut sumunt ex cōmunicōsensu loquē-

Textus xxix.

Textus xxx.

vt celi est locus meus, qz est locus aeris in quo ego su:
 similis totu corp⁹ in cuius pte ego sum (vt elementu ae-
 ris) est materialr locus meus: qz sum in aliqua eius par-
 ticula. Et qz per motu no mutat locus cõis: sed locus, p-
 prius, puta superficies que me tangens circũdat, per ta-
 le motu no cognoscemus locu cõmunẽ: sed propriu. Et
 hanc superficiẽ appellat vltimu cõtinẽtis versus loca-
 tu. Vbi ait qz no est hõ in toto aere [sed propter vltimu
 ipsius continens.] Et eandẽ appellat primu locu. Nam
 quod incipiendo ab aere versus me, est aeris vltimus,
 incipiendo a me, est mihi primu.

Textus xxxiiij

Cum igitur no diuisum est qd cõtinet sed
 continuu: no vt in loco dicitur esse in illo/
 sed vt pars in toto. Cum vero diuisum est / &
 tangens: in primo quodam est / vltimo conti-
 nentis / quod neqz pars est eius quod in ipso
 est / neqz maius spacio: sed equale, in eodem
 enim sunt: vltima se tangentium. Et cum
 continuu sit: non in illo mouetur / sed cum il-
 lo, diuisum autem: in illo. Et siue moueatur
 continens / siue non: nihil minus. Amplius
 autem cum non diuisum est: vt pars in toto
 dicitur / vt in oculo acies / & in corpore man9.
 Cũ autẽ diuisum est, vt in cado aqua / aut in
 fictiũ vinum, manus enim cum corpore mo-
 uetur: aqua autem / in cado.

Unde in textu. 34. quinto documẽto explicat quõ pri-
 mus locus debet esse vltimu cõtinẽtis: quo potissimu ex-
 plicat natura loci. Zui. n. qz illud vltimu cõtinẽtis debet
 esse vltimu, no in potẽtia: s3 in actu. Illud. n. est vltimu
 in potẽtia respectu alicui9, qd est continuu alteri: illud ve-
 ro est vltimu in actu, qd est actu diuisum: atqz alteri cõti-
 guu. Et pẽpti gra. Totu continet partẽ: no quidẽ vt loc9
 locatu. Numerus. n. cõtinet brachiũ: sed qz est cõtinu9
 brachio, no est vltimu actu corporis versus brachiũ: et
 ideo no est locus brachij. Et eadẽ rõne ocul9, qui est cõ-
 tinu9 cerebro, no est in illo tanqz in loco: si autẽ esset dis-
 cõtinu9, illa superficies cerebri circũtangens oculũ esset p-
 prius locus eius. Et. n. qz esset vltimu actu cõtinẽtis,
 esset primus locus oculi. Unde colligit qz locus, nec est
 pars locati, neqz maior locato: sed equalis: qz vltima se
 tangentiu. i. superficies cõuexa locati et cõcaua locantis
 in eodẽ sunt simul loco: vt infra et. q. r. amplius explicas
 bimus. Probat autẽ qz totu no cõtinet partẽ: sicut
 locus locatu duabus rõnibus. Prima illic [et cũ conti-
 nuu.] Pars non mouet in toto, sed cũ toto. i. ad motu
 totius: si autẽ est diuisa a toto, poterit moueri in toto, si
 ue totu cõtinẽs moueat, siue no: hec autẽ est natura loca-
 ti, vt possit moueri in loco cõtinẽte, siue ille moueat siue
 no: s3 pars cõtinua no est in toto: sicut in loco. Brachiũ
 .n. et oculus non mouent, nisi ad motu totius: qñ. n. mo-
 ueo oculũ, totus moueo: sed3 partẽ: si autẽ oculus esset
 discõtinuus in eadẽ parte cerebri qua mo est, tũc posset
 moueri oculus in cerebro quiescẽte. Cognoscit s3 locus
 per hoc qz ad motu locati no sequit motus loci. Qd est
 mente obseruandũ. Hac. n. rõne cognoscit sanguinẽ es-
 se inuena, sic in loco: mouet. n. inuena et ex vena, ipsa
 manẽte in mota: et per qñs est illi, no ptinu9, s3 cõtigu9.

Secõda ratio est illic [amplius autẽ] que sumitur ex
 modo loquendi diuerso. Nam pars alteri continua dicitur
 esse in illa alio modo essendi eorũ qui notati sunt
 textu. 23. sicut forma in materia, vt acies. i. pupilla dicitur
 esse in oculo tanqz quedam dispositio oculi: et ma-

nus in corpore tanqz organũ eius. Nõ autem diuisum
 est, dicitur esse in illo: sicut in vase, vt vinũ in cado.

Iam igitur manifestum ex his: quid est lo-
 cus. Quatuor enim fere sunt: quorũ necesse
 est locum / vnum aliquid esse, aut enim for-
 ma est / aut materia / aut spaciũ aliquid me-
 diũ extremorum / aut extrema / si nõ est vl-
 lum spaciũ preter in existentis corporis
 magnitudinem. Horum autem / qz tria non
 possint esse: manifestum est. Sed propterea qz
 cõtinet: videtur forma esse, in eodem enim
 sunt: extrema continentis & contenti. Sunt
 igitur vtraqz termini / sed non eiusdẽ, sed spe-
 cies quidẽ / rei: locus aut / cõtinẽtis corporis.

His preiactis supponibus ac documentis in residua
 parte textus cõstituit exactã diffinitionẽ loci: incipiens
 a genere diffinitiois. Qd inuestigat nõ diuisiuo: ita. n.
 2. poste. tex. 17. ostẽdit inuestigandã esse diffinitionem.
 Formã ergo humõ rõnẽ. Locus vlt est materia, vel for-
 ma locati, vel spaciũ interceptũ inter locatu & latera cõ-
 tinẽtis, vel vltima supfcies cõcaua cõtinẽtis: nõ tria
 priora: s3 quartũ. Maior est nota ex supra dictis cap. 2.
 vbi enarrat opinionones antiquorũ credentiu locu esse
 eorũ aliqd triũ. Minorẽ aut probat sigillatim. Et primo
 de forma repetit rõnẽ quã secerat textu. 14. ad probandũ
 formã esse locu, ppter ea qz propriu loci est termina-
 re locatu: sunt. n. simul superficies cõuexa locati et cõ-
 caua locãtis (quas hic appellat extrema cõtinẽtis & cõ-
 tenti.) Forma est et trus materie et suppositi: nõ gene-
 ratio terminat ad formã: s3 forma est locus. Rõndet qz qz
 ius vtraqz. i. tã forma qz locus sint termini, diuersimode
 tũ et diuersorũ: qz forma est trus intrinsecus rei locati,
 dans illi speciem: locus autẽ nõ est trus intrinsecus loca-
 ti, sed locãtis: cui nõ dat speciem: s3 terminat qñtitatẽ
 versus locatu: atqz a deo est trus extrinsecus locati.

Ex eo autem qz mutatur sepe / manente /
 continente / contentum & diuisum / vt ex
 vase aqua: ipsum mediũ / esse aliquid vi-
 detur spaciũ / tanqz aliquid existens pre-
 ter ipsum corpus translatum. Hoc autem nõ
 est: sed quoduis incidit corp9 eorũ que trãs-
 feruntur ac tangere apta natura sunt.

In tex. 36. prosequit ostẽdere qz locus nõ sit spaciũ et
 interuallũ qd est int latera cõtinẽtis. Opinio hec (vt elicit
 existis antiquis et ex Lõmentatore) sumpta est ab est-
 matione vulgi. Lũ. n. in doliũ vaciũ in fundis vinũ, vul-
 gares non putãt vinũ recipi in doliũ, sed in spacio illo:
 vbi (cũ aerẽ nõ experiunt) existimant esse simplr vaciũ.
 Quidẽ aliqui antiq, aut Platonici aut alij, dicebant
 esse in illo inani quasdã dimẽsiones interminatas que
 erãt qñtitates separte ab aere inde exẽte, & a vino sub
 intrãte: que quidẽ se penetrabãt prius cũ aere et postea
 cũ aqua. Eo mõ (vt reor) quo Christiani credimus cor-
 pora glorioza cũ qñtitate celi se penetrare. Ratio isto-
 erat hec, quã hic tãgit Arist. Locus est id qd manet in
 motu qñ locatu mouet: s3 preter aerẽ exẽuntẽ a vase et
 aquã succedentẽ debet esse aliqd qd sit locus manẽs im-
 mobilis: illud autẽ nõ põt esse doliũ cõtinẽs: et eo (vt di-
 cit hic S. th.) qz et aliqñ ad motu locati mouet doliũ cõ-
 tinẽs, & tũ locus debet manere immobilis. Vel forte rõ
 qua putabãt corpus cõtinẽs nõ esse locũ, erat, qz locus
 debet esse eqũs locato: et cõtinẽs semp est maior locato:

Textus xxxv.

Textus xxxvj.

triplex
tunc lo-
is.

extus
xxxij.

Natura
loci.

quia nō aduertebāt quomō locus debet esse equalis loco
cato solū scdm superficiē cōcauā. Et ideo ponebant illas
dimēsiōnes que adequate se penetrāt cū locato, esse lo
cū. Negat ergo Arist. ita esse vt illi putant q̄ intra la
tera cōtinentis sit res aliqua immobilis preter corpora
que trāsferunt. i. preter aerē exeuntē et aquā sub infrā
tē: que successiue tāgunt latera cōtinentis, atq; adeo re
plent totū spacium: nec manet aliquid immobile preter
continens ipsum. Et hoc est qd̄ ait. Hoc autē nō est rē.

Textus
xxxvi

¶ Si autem esset aliquod spacium aptum na
tura/ac manens in eodem loco: infinita utiq; ^{Textus}
essent loca. Translato enim aere & aqua: idē ^{xxxvi}
facient partes omnes in toto/quod nunc to
ta aqua in vase. ¶ Simul autem: & locus erit
mutatus. Quare erit loci & alius loc⁹: & mul
ta loca simul erunt, non est autem/alius loc⁹
partis in quo mouetur/ cum totum vas trās
fertur: sed idem. In quo enim sunt, vicissim
transferuntur aer/ & aqua/ aut partes aque:
sed non in quo sunt loco, qui pars est eius lo
ci/ qui est locus totius celi.

¶ Subsequēter in tex. 37. probat q̄ infra latera cōtinē
tis nulla sit alta res q̄ corpus locatū, duabus rōnib⁹:
quas Themist. Philop. et prisca oēs merito aiunt esse
obscurissimas, et vix vnq; expositas. Rō prima est hec.
Si locus esset spacium (puta dimēsiō inter latera spacii,
distincta a locato) sequeretur q̄ essent simul infinita loca
actu respectu partium locati: p̄ns est impossibile: q̄ r̄ aīis.
Sequela diuersi diuersimode eponunt. Et tñ sic mihi
videor intelligere. Partes locati, scd̄z Arist. et rei veri
tate, nec sunt p̄se in loco neq; habēt pp̄ria loca: s; sunt
per accidēs in loco totius. Lūius rō est q̄ locus perse
et pp̄rius debet esse actu diuisus a locato et illi equalis
secundū totas superficies, cōcauam loci, et conuexam
locati, et manifestum est q̄ nulla pars aque existentis
in vase est hoc modo in loco proprie. Nā partes interio
res nō tangūt superficiē cōcauā vasis que est locus: si d̄
sunt cōtinue alijs ptibus aque: et pars superficialis nō
poteſt dari quin scd̄z profunditate sit et cōtinua aque.
Quare si locus est superficies cōtinentis, nulla pars lo
cati hēt p̄se propriū locū. Et si locus non sit superficies
cōtinentis: sed dimēsiōnes ille que se penetrāt cū toto lo
cato, nō requirit equalitas loci et locati scd̄z superficies,
sed scd̄z totā quātitatē dimēsiōnis loci se penetrātis cū
toto locato. Ideo q̄ singulis ptibus locati r̄ndent singu
la propria loca: vt puta dimēsiō que se adequate pene
trat cū tali parte. Et per p̄ns sunt infinita loca. ¶ Ad
si q̄s arguat q̄ ille dimēsiōes sunt oēs p̄tinue: r̄ p̄ns nō
sunt actu pp̄ria loca, sicut nō sūt actu diuisa entia. Rē
spōsiō ad hoc est adnotāda, q̄ scdm illorū opinionē non
requirit, vt aliquid sit proprius locus, q̄ nō sit cōtinu⁹
alteri loco: hoc. n. requirit s̄m Arist. idcirco, q̄ superfi
cies cōcaua loci debet esse equalis superficiē cōuere lo
cati: et iō q̄ pars p̄tinui discōtinuat̄ producit noua su
perficie que fit actu locus. vt si oculis discōtinuat̄ a
parte cerebri in qua est r̄ maneret in eodē loco. At ve
ro scd̄z illoꝝ opinionē, si pars locati discōtinuat̄, in eo
dē loco maneret in quo mō est (vt inquit hic. S. Tho.)
puta in eisdē dimēsiōibus: atq; adeo eadē dimēsiō, q̄
tūc esset proprius locus partis, est r̄ mō. Quin et (quā
tū illoꝝ opinionē cōiectoꝝ) neq; dimēsiōnes totius spa
tij vasis, que sunt locus totalis aque, sunt actu perse
diuisę: quinimo cōtinuam cū dimēsiōibus penetrā
tibus se cū lateribus vasis: et ille cū alijs que sunt locus
circūstantis. Itaq; sunt eodē dimēsiōnes cōtinue per

totū orbe cū quibus se penetrant elemēta et mixta. Et
hoc est qd̄ ait hic Phil. [idē faciet ptes oēs rē.] i. sicut
tota aqua est in dimēsiōibus que sunt partes aliaꝝ di
mensionū tanq̄ in proprio loco, ita et oēs ptes sunt in
toto. i. dum vniuntur sunt in suis proprijs locis. ¶ Se
cunda ratio est illic. [Simul autē rē.] Et est hec. Si
locus aque esset spacium illud cōtētū inter latera vasis,
sequeret q̄ loci esset alius locus. i. q̄ duo et plura essent
loca adequate, quoz vnus esset in alio: qd̄ est absurdū:
Probab̄ sequela. Lū vas plēnū aqua trāsferretur et mu
tatur simul cū aqua, necesse est vt trāsferat̄ illud spacium
qd̄ erat inter latera vasis: tūc ergo totū illud aggrega
tū ex vase et spacio (i. ex dimēsiōibus et aqua) recipi
tur in alio spacio. i. in alijs dimēsiōibus: et per p̄ns ille
dimēsiōnes et spacium inter latera vasis, quod est locus
aque, recipiet̄ in alijs dimēsiōibus tanq̄ in loco a de
quato: p̄ns tñ (inquit) est falsum. Lū. n. (inquit) totū vas
trāsferretur, non est alius locus partis in quo mouetur.
Aqua totam appellat partē illius aggregati ex vase et
aqua. Et vult dicere q̄ cū vas trāsferret̄, aq̄ vel aer, quo
vas est plēnū, nō mutat̄ perse locū, sed per accidēs rō
ne vasis. Et hoc est qd̄ ait [in quo. n. sunt rē.] i. aqua
vel aer in eodē loco in quo mō sunt (puta in superficie
vasis) trāsferuntur, cū trāsferretur vas. ¶ Ad autē sub
dit [sed non in quo sunt loco rē.] hoc mō intelligitur.
Lū dixisset cōtētum in vase moueri de per accidēs q̄
mouet̄ totū vas, explicat nō hoc esse verū vniuersalr, vt
pote q̄ vas seu cōtinens mouet̄, cōtētum manētē in co
dē loco formalr respectu cētri mūdi. Ad. n. aliquis hō
est in fluuio vel in aere, s; aer vel aqua circūdāns homi
nē fluat, hō tñ nō mouet̄. Immo superficies aeris succeden
tis reputat̄ idē locus: q̄ manet in eadē distantia ad cē
trū terre et ad p̄ncta fixa celi. vt. q. i. amplius explicabi
mus. Vel si nau in qua ego sum mota versus orientē,
ego moueret̄ versus occidentē, vt nō mutarē Zenit ce
li, ego nō moueret̄. Et hoc est qd̄ ait, q̄ aq̄ vel aer nō mo
uent̄ q̄ sunt in loco eodē, qui est pars ei⁹ loci, q̄ est loc⁹
toti⁹ celi. i. q̄ manēt in eodē p̄ncto respectu orientis, r̄ se
p̄tētrōis, r̄ cētri terre. S; de hoc lat⁹. q. i. ¶ Ad nota
uerim hic tñ, q̄ Arist. nō formaui rōnē hāc scd̄z tāq̄ d̄
monstrationē aduersus illos. Sed probabit̄ dixit q̄ cū
vas mutat̄ et trāsferret̄, trāsferunt̄ simul dimēsiōnes que
erant intra latera vasis. Credo nāq; hoc illos negasse.
Nā fingebāt dimēsiōnes fixas continuas in toto orbe,
quibus immotis per illas penetratiue mouent̄ corpo
ra: veluti Christiani affirmamus post diē iudicij corpo
ra gloriosa moueri intra corpus celi penetratiue. Et sic
erat amphora mouetur, non mouentur dimēsiōnes que
erāt intra latera. Immo hac de causa dicebant illas esse
se locū, q̄ sunt immobiles ad motū locati. Sunt tñ hec
antiquorum nugę: ideo quicquid illi negasset bene ar
guit Arist. q̄ dum vas mouetur, quicquid positū est
intra illud mouetur simul cū illo.

¶ Et materia etiā videbitur utiq; esse locus:
si in quiescente aliquis cōsideret/ & nō sepa
rato/ sed continuo. Vt enim/ si alteratur est
quip̄tam quod nūc quidem album est olim
autem nigrum/ & nūc quidem durum olim
autē mole (quapropter dicimus esse aliquid
materiam) sic & locus per hanc quandam v̄
esse: imaginationē. Verū illud quidē: qm̄ qd̄
erat aer/ hoc nūc aqua est, locus vero: qm̄ vbi
nūc erat aer/ hic nūc est aqua. Sed materia q̄
dē sicut dictū est in prioribus: neq; separabi
lis a re/ neq; cōtinēs est, locus autē: ambo.

¶ In textu. 38.

Textus
xxxvi

Nota.

Dimēsiō
nes.

Textus
xxxvi.

Text.

de sursum/ illud vero deorsum/ maxime omnibus proprie. quonia illud quidem semper manet: circuli autem vltimū/ similiter se habens manet. Quare/ cum leue quidem sit/ quod sursum fertur natura/ graue vero/ qd deorsum: qui versus medium continet terminus/ deorsum est/ & ipsū medium. qui vero versus vltimū: sursum/ & ipsū vltimū. ¶ Et propter hoc: videtur planum quoddam esse & veluti vas/ locus/ & cōtinens. ¶ Amplius: simul cum ipsa re quodammodo etiam locus existit. simul enim cum finito: fines sunt.

¶ In tex. deniq. 42. et postremo per amplius explicat pfcilas tres diffinitionis loci. Et primo q sit immobilis, exēplo et auctoritate oīz p̄hoz. Sane qui duo fixa et immobilia loca reb⁹ nālibus statuūt. s. mediū celi (qd est cētrū terre) et vltimū quoad nos circularis latitudinis. i. superficies p̄caua orbis lune. Et hoc (s. p̄cauū lune) est locus sursum, quo mouent leuia: illud vero (s. cētrū terre) est deorsum, quo mouent graua. Ad autē vterq; loc⁹ sit immobilis p̄z: qz cētrū semp p̄manet immobile: cōcauū vero lz circuli ferat, tñ semp permanet in eadē distātia lōgitudinis respectu cētri. Circa qd celū mouetur: et iō dē mediū celi. ¶ Secūdo inquit genus loci esse nō materiā vel formā, que sunt de p̄dicamēto substātie, neq; dimēssiones illas separatas a locato (vt tertia ferebat opinio) sed planū quoddā. i. cōcauā sup̄ficiē de genere quantitatis. ¶ Tertio demū ex dictis subinfert quomō locus et locatū sunt simul, atq; adeo eqlia. Nō. n. debēt esse simul aut eqlia vt opinio illa fingebat, que affirmabat locū esse dimēssiones que sese intus penetrāt cū toto locato: sed debēt esse simul. i. contigua secundū superficiei cōcauā loci et conuexā locati: et secundū tales superficies equantur locus et locatū. Nā cum superficies non sit diuisibilis secundū profunditatē, neutiq; cōcaua loci, maior esse pōt, q̄ conuexa locati. Sequit. q. i.

¶ QUO OSTENDITVR QVOMODO RESQVECVNQ; SIT IN LOCO. CAP. V.

¶ VI IGITVR CORPORI EST aliquod corpus extra/ cōtinēs ipsū: hoc in loco est, cui vero non: minime. Quocirca etiā si aqua fuerit huiusmodi: ptes quidē mouebunt ipsius. cōtinēt. n. a se inuicē. Totū autē/ est quidē vt mouebit: est vero vt nō. vt. n. totū: simul locū nō mutat. circuli autē: mouebit (partū. n. hic locus est) & sursum quidem & deorsum/ non. Circulariter autem nonnulla: alia vero sursum & deorsum/ quecunq; habent densitatem & raritatem.

¶ Postq̄ diffinitione cōstituit quidnā sit locus, in hoc demū q̄to capite septē textus cōplectenti pergit p̄hi. ostendere quot modis p̄tingat rē aliquā esse in loco. Et id absoluit in q̄tuor prioribus textibus. Nā in reliquis tribus respōdet contrariorū argumentis. Atqui tota causa sermonis huius fuit sup̄rema sphaera celozū. Nā cū dictū sit terminū cōtinētis esse locū, et sup̄a primū

orbē nullū sit corpus continens, consequens esse, videtur sup̄remū orbē non esse in loco. Quapropter intendit hic cōstituire eiusmodi celū non esse in loco ratione totius, sed ratione partis. Ad quod ostendendū premit tres diffinitiones. Prima est in hoc tex. 43. Dupliciter aliquid est in loco. s. secundū se totū: et secundū partes. Et primus modus est essendi in loco proprie et simpliciter. Et illd est hoc mō in loco, extra qd est aliud corpus cōtinens: cuius superficies cōcaua est proprie locus secundū positā diffinitionē. Illud autē cui nullū circumstat corpus, non est proprie et simpliciter in loco: s. secundū quid. i. secundū partes. Et qz locus vt tex. 32. dicitur est, innotescit per motū, subiūgit exēplū q si illud corpus, extra qd nullū est reliquū, fuerit aqua, partes quidē eius mouebūtur: qz inuicē cōtinētur quodāmodo tanq̄ loca in potētia. vt statim explicabitur: totū autē ipsū quodāmodo mouebitur, quodāmodo vero nō. Nā cū totū non mutet locū, poterit quidē circulariter moueri, quatenus vna pars succedit in loco in quo erat alia: et hoc est qd ait [partū. n. hic locus est] . i. locus qui mutatur per motū est locus partū. Sursum autē vel deorsum, i. motu recto non mouebitur: qz totū non potest mutare locū: quod requirit ad motū rectū. P̄ponit exēplū de aqua, vel forte quia philosophi audierant apud p̄gyptios quod ipsi ab hebreis acceperant. s. firmamentū diuidere inter aquas que sunt super firmamentū et que sunt sub firmamēto: vel (qd est verisimilius) id solū ponit exēpli gratia propterea q ad experiētiā cōstat quomodo partes aque mouētur in vase (quia facile subijpse cedūt) dato q tota aqua nō mutet locū. Ad etiā in toto mari cōperimus. Scio lōmentatorem hoc exēplū non referre ad sup̄remā spherā: sed ad totū vniuersum: nēpe q sicut in toto elemento aque, alique partes mouētur sursum. Et alie deorsum, alie circuli, ita in toto vniuerso. Verisimilius tamē est ad hoc solū esse positū, vt intelligatur quomodo stet vltimā spherā moueri secundū partes, et non secundū totū: nā illius causa sermo hic sum mot⁹ est. ¶ Concludit ergo Arist. eoz que mouentur alia moueri circulariter, que non necesse habent mutare locū secundū totū, alia vero recte. s. sursum vel deorsum [quecunq; habent densitatem vel raritatem] . i. graua et leuia: quia vt dēstas, grauitatis, ita et leuitatis raritas est causa.

¶ Vt autem dictum est: alia quidem sunt in loco secundum potentiam/ alia vero secundū actum. Quapropter cum continuum quidē sit id quod est simile partium: secundum potentiam in loco partes sunt. cum vero separata quidem sunt/ tangunt autem se/ vt acervus: secundum actum.

¶ In textu. 44. subdit diffinitionē secundā qua explicat quomō partes continui sunt in loco presertim, quādo totū nō est in loco. Dupliciter enim aliquid est in loco. s. potentia vel actu. Potentia quidē quando locus non est actu diuisus a locato: actu vero quādo est actu diuisus. Exēpli gratia dum oculus meus continu⁹ est cerebro, nō dabitur vltima superficies continētis in actu: si autē diuideretur a cerebro, produceretur noua superficies cōcaua cerebri que esset locus oculi. Et ideo ait q partes continui sunt in loco in potentia, partes vero acervi granorū milij sunt in loco in actu. Et loquitur de locis proprijs partium: nam tanq̄ in loco cōi oēs ptes p̄tinui sunt ratione totius in loco toti⁹. Quapropter cū sup̄rema sphaera non sit tota in loco, sit vt quelibet eius pars tantū sit in loco in potentia: puta in alia parte cui est continua.

Textus xliij.

Textus xliij.

Textus xliij.

Textus **xliv.** **C**Atq; alia quidē: per se, vt omne corpus: aut secundum loci mutationem/ aut secundum augmentū mobile/ per se alicubi existit. **C**ælū autē sicut dictū est: nō est alicubi totū/ neq; vllō in loco est/ siquidē nullū corpus ipsū cōtinet. quo autē mouetur: hoc etiā loc⁹ est partib⁹. altera. n. partiū: alteri adherēs est. Alia vero/ secundū accidēs: vt anima/ & cælū. partes. n. in loco quodā mō oēs sunt. in circulū. n. cōtinet alia aliā. **C**Idcirco mouet quidē circulariter solū: qd̄ sursum est. Totū autē: non alicubi est. qd̄ enim alicubi est: & ipsum aliq̄d est/ & adhuc aliud aliq̄d esse oportet pretet hoc in quo sit/ qd̄ continet. Preter autē vniuersum ac totū: nihil extra est.

CTertā distinctionē subiūgit in tex. 45. dicēs alia esse in loco p̄ se: alia vero per accidēs. Illa sunt in loco p̄ se. q̄ mouent scđz locū. i. que scđz se totū mutāt locū motu recto, aut illa que augent ad maiorē locum, vel decrescūt ad minorē. Sēper p̄ seuerat p̄ se. esse in loco/ diffinire & explicare per motū ad locū: vt ea tñ sunt proprie in loco, q̄ pprie mutāt locū. Cælū vero (inquit) nullibi est totū. Aliqui accipiūt hic cælū p̄ vltima sphaera: sed forte id accipit p̄ aggregato oīz simul orbū. Et q̄tū ad rē idē est: nā neq; vltima sphaera, nec p̄inde totū vniuersū, hēt extra se corp⁹ quo p̄tineat. Tñ infert q̄ locus, quo totū mouet, locus est partibus. **Q**d est dicere, totū nō moueri, nisi scđz loca partiū: que sunt loca in potētia (vt dictū est) quatenus pars que mō est in oriēte postea est in angulo medie diei, postmodūq; in occidēte. **C**Subdit duo exēpla eorū que mouent p̄ accidēs. **P**rimū, de anima: que cū sit indiuisibilis, nec est in loco p̄ se, nec mouetur scđz locū, nisi rōne corp⁹. **A**lterū est de celo: qd̄ q̄uis sit diuisibile, non tñ hēt extra se locū quo moueat recte: sed est in loco scđz p̄tes que se inuicē in circulū continēt. **H**ā, vt expositū est, vna est locus in potētia alteri: si. n. scđz qd̄ nūc est p̄tinuū orbī, a deo sup̄ranātr̄ diuideret, manēte in eodē loco, esset tñ actu in loco: mō autē est in loco in potētia. **C**Infert ex dictis duo corollaria. **P**rimū est idcirco cælū solū moueri circulariter, quia ad talē motū non requiritur q̄ sit proprie et per se in loco: totū autē. i. vniuersum non est in loco proprie. Ad hoc. n. requiritur q̄ preter id qd̄ cōtinetur in loco sit aliud corpus quo p̄tineat: at vero extra vniuersum nihil est.

Textus **xlvi.** **C**Et ppter hoc omnia in celo sunt. Cælū. n. ipsum totū fortasse est. **C**Est autē locus/ non celum/ sed celi quiddā: vltimus. s. & tangens mobile corpus/ terminus quiescēs. **S**ob hoc: terra quidē: in aqua est. hec vero: in aere. hic autem: in ethere. & ether: in celo. celum autem: non amplius in alio est.

CIn textu. 46. infert primo secundū corollariū: nēpe q̄ omnia sunt in celo, illd̄ autē nullibi. **H**ā cælū inquit totū fortasse est. i. omnia ambiens cōtinentes. **H**ic/ fortasse sic/ non qz dubitet: sed qz nondū (vsq; ad libros de celo) ostensum est extra cælū nihil esse. **C**At nequis ipsum cōtradictionis redarguat, explicat q̄ licet cælū. i. aggregatū omnū celozū omnia sub se contineat: non tamen totū corpus celi, sed quiddā illius. i. vltimus terminus, est locus: vt pote superficies cœcaua lune que tangit corp⁹

mobile, puta ignē. **T**erminus inq; ille/ quiescens. i. non quatenus circulariter mouet, sed quatenus semper est in eadē distātia a cētro terre. vt tex. 42. expositū est. **E**t eadē rōne terra est in aqua: aqua vero, in aere: et aer in ethere. i. in igne: et ignis in celo: cælū vero nullibi.

CManifestum autē ex his: q̄ & dubitationes oēs soluent/ si hoc mō dicat locus. Neq; n. si mul augmentari necesse est locū: neq; p̄cti eē locū. neq; duo corpora: in eodē loco. neq; spaciū aliq̄d: esse corporeū. corpus. n. est: mediū loci quoduis/ sed non spaciū corporis. **E**t est locus alicubi: non autem vt in loco/ sed vt terminus in terminato. non enim omne quod est/ in loco est: sed mobile corpus.

CIn textu cōsequēter. 47. respōdet ad argumēta, quibus supra argumentatū est ad partē negatiuā, videlicet q̄ nullus sit locus. **Q**uequidē vt tex. 8. vsq; ad. 13. visum est, sunt numero sex. **H**ec tamen ad omnia, sed ad quatuor precise, neq; ordine quo propositae sunt, respōdet. **S**exta rō erat in tex. 13. q̄ si nullus est locus sine locato, nec locatū sine loco, sed semper sunt equalia, tūc quando res augetur necesse est vt eius locus augetur. **A**d quā respōdet negando consequentiā: nā cū locus sit superficies cōtinentis, quādo arbor. v. g. augetur acquirit maiorē superficiē cōtinentis: que non fit maior per augmentū propriū (sic vt arbor auget ab intrinseco) sed per augmentū impropriū: qz accumulatur noua superficies precedenti. **D**icunt aliqui expositores q̄ illa consequētia teneret si locus esset spaciū et dimensio que se penetrat cū locato. **S**z tñ nec tunc profecto, sequitur q̄ si proprie augetur locatū (vt viuētia augetur) augetur illo modo locus: sed tunc locatū extēderetur ad maiores dimēiones, sicut nunc extēditur ad maiorē superficiē. **S**ecūda ratio erat in tex. 9. q̄ si corpus esset ad equatus locus, eadē ratione et puncti esset locus. **Q**ue cōsequētia nihil valet: qz punctū cū sit indiuisibile non pōt ambiri loco adequato. **S**ed solū sequitur q̄ euilibet p̄cto superficiei cōcaue locantis correspōdet punctus in superficie cōuēta locati. **Q**uo circa scđz opimonē tenentē locū nō circuire locatū: sed esse dimēiones que se penetrāt cū locato, bona esset p̄na, q̄ sicut locus corp⁹is sūt ille dimēiones, ita & locus p̄cti erit simile p̄ctū correspōdēs illi in illis dimēionib⁹. **C**Prima rō erat in tex. 8. q̄ si est aliq̄s loc⁹ corp⁹is, locus ēt ipse debet esse corpus: nā si loc⁹ debet ambire totū locatū habēs tres dimēiones, debet ēt ipse tot dimēiones hēre. **H**ec p̄na in opinione tenentiū locū esse spaciū et dimēiones que se penetrāt cū locato bona est: sed tñ secundū rei veritatē (quia locus est cōcaua superficies cōtinentis), consequētia nulla est: quia potest eiusmodi superficies ambire omnes tres dimēiones locati, licet illa nō sit corpus: qz nō est diuisibilis scđz grossitiē. **D**iuidetur autē ad diuisionē locati in sursum deorsum dextrorsum et sinistrorsum ante et retro. **L**oc⁹ est insignis iste ad pbandū ex mēte **A**ris. superficiē esse distinctā a corpore: & p̄ p̄ns q̄ntitatē a re q̄nta. **Q**uinta rō erat **Z**enonis in tex. 12. **S**i loc⁹ est aliq̄d posituū, ille erit in alio loco: et ita in finitū. **C**ui r̄ndet p̄ distinctionē p̄mi p̄sequētis: loc⁹. n. pōt esse in aliquo duplr: vnomō tanq; in loco: et isto mō nō sequit/ si loc⁹ est, illū esse in alio/ vt p̄ de sup̄ma sphaera que est locus proxime inferioris: et tñ ipse non est in loco. **Q**uinimo null⁹ loc⁹ istomō pōt esse in loco. **H**ā sup̄ficies cœcaua p̄tētis nō pōt esse discōtinua a p̄tēte: et p̄ p̄ns nō hēt locū in actu. **A**liomō loc⁹ est in aliq̄ vt t̄nus extrinsecus in eo quod terminatur: et hoc modo omnis locus est in aliquo, puta in locato. vt tex. 28. dicebam⁹.

Textus **xlviij.**

R̄ndet argumētis.

Unde locus respectu locati potius habet rationem forme quam materie. Tertia ratio erat in text. 10. Si locus est, vel est elementum vel mixtum. Et quarta in text. 11. Si locus est, debet reduci ad aliquod genus causarum. Quas hic silentio preterit (hec opus eas est dissolvere) eo quod nullus fuit qui opinaretur locum esse, vel tanquam elementum respectu mixti, vel tanquam causa propria respectu effectus.

Textus
xlviij.

Et fertur igitur ad suum ipsius locum: unum quodque rationabiliter. Quod enim consequenter est / & tangit non vi: congenitum est. Atque simul adnata: impassibilia sunt, que vero se tangunt: passiva & activa sunt ad invicem. Et manet igitur natura totum in proprio loco. unumquodque non irrationabiliter. Etenim pars hec in toto loco: ut divisibilis pars ad totum est: ut cum aque moueat aliquis partem / aut aeris.

Ordo vni
uersi.

In text. 48. ex his que supradicta sunt, potissimum ex eo quod locus est superficies continentis, elicet philosophi. causam cur unumquodque entium naturalium que sub celo sunt suapte natura ferunt ad sua cuiusque loca, et in illis naturaliter manent. Et est equidem egregia philosophia. Innumero que ordinem partes orbis seruatur secundum suam nobilitatem et naturalis perfectionem, eundem seruatur in situ et loco naturali: ut quemadmodum celum nobilissimum est omnium, ita et diuisum superius est: deinceps igitur nis, eo quod reliquorum est partitissimus, celo collocat. primum: eadem ratione aer proxime situs est apud ignem: quod nobilior est quam aqua: sicuti aqua nobilior quam terra. Itaque causa cur igitur nis naturaliter mouetur ad concavum lune est, quod cum sit elementorum optimum, situ naturaliter supereminet omnibus: et ita suo ordine de reliquis. Et hoc est quod ait [quod consequenter est et tangit non vi] .i. corpus quod non per violentiam: sed suapte natura contiguum est alteri, congenitum est. i. cognatum est illi et perfectione proximam. Explicat deinceps amplius elementorum naturam, dicens, quoniam elementa sunt adnata. i. commista in compositione mixti, non se corrumpunt: sed quoniam sunt loco distincta et se tangunt. Subiungit deinde causam cur unumquodque manet in proprio loco naturali. Ratio. n. est quod cum locus sit superficies concava continentis habet se locatum respectu loci quemadmodum ut pars respectu totius: pars (inquit) non continua, sed actu diuisa. Et hoc est quod ait [ut diuisibilis pars ad totum] pars autem naturaliter seruatur in suo toto. Et si quis moueat partem aque vel aeris a suo toto elemento non desinit quoad usque reuertatur ad totum: cum autem fuerit in suo toto, illic naturaliter quiescit. Quo sit ut si locus esset illud spatium et diuisiones disperse per totum orbem, nulla esset ratio cur alia entia naturalia mouerentur sursum alia deorsum tanquam ad propria loca: nam ille dimensiones indifferenter se habent per totum orbem: sed quia aer. v. g. cognatus est igitur ni et proximus ei in perfectione, naturaliter conseruatur in concavo ignis: et ignis, in concavo lune. etc.

Textus
xlix.

Sic autem & aer: si habet ad aquam nam ut materia: illud autem / species. aqua quidem materia aeris est: aer vero veluti actus quiddam illius. Nam aqua: potentia aer est. aer autem: potentia aqua / alio modo. Determinandum autem est de his: posterius: sed propter temporis oportunitatem: necesse fuit dixisse. immanifeste autem nunc dictum: tunc erit manifestius. Si igitur idem est materia & actus (est enim aqua / ambo: sed hoc quidem de potentia / illud vero actu) se habebit utique

ut pars quodammodo ad totum. Quapropter & his tactus est. Copulatio autem: cum ambo actus unum facta fuerunt. Et de loco quidem & quod est / quid est dictum est.

In text. tandem. 49. eleganter sane dilucidat quemadmodum locus se habet ut totum respectu locati. Sic. n. inquit aer (qui est locus aque) se habet ad aquam: nam aqua inquit habet se ut materia respectu aeris: aer vero ut forma vel ut tota species respectu materie. Quod probat eo quod aqua est potentia aer: et igitur aer sit et potentia aqua, est alio modo. Ubi notandum est (ut. r. de generatione videbitur) quod quibus sicut ex aqua per rarefactionem fit aer, ita et ex aere per densationem fiat aqua. (nam ex aere in cauernis terre generantur fontes) tamen quod aer est perfectius et nobilior ens, aqua appetit aerem sicuti imperfectum, perfectius: et materia, formam. Ubi dicitur cum ex aqua generatur aer, dicitur corruptio secundum quod et generatio simpliciter: veluti cum semel corruptus ex quo generatur homo: cum vero e converso aer corruptus et generatur aqua, est corruptio simpliciter et generatio secundum quod: veluti cum ex homine generatur cadauer. Quapropter potius aqua se habet ut materia, et aer ut actus, quam e converso. De hoc autem igitur posterius (inquit) libro de generatione determinandum sit exactius, nunc autem pro tempore necesse fuit hoc dicere ad ostendendum quomodo aqua conseruetur in aere, ad similitudinem aliquomodo quo materia conseruatur in sua forma aut in suo toto. Et hoc est quod subiungit, dicens, quod igitur idem sit materia et actus: aqua. n. est ambo: materia. f. respectu aeris, quod ex illa fit aer: et rursus actus respectu eiusdem, quod ex aere fit aqua: tamen quod aer est simpliciter perfectior, est simpliciter actus: aqua vero, quia est quid imperfectum, est in potentia actus, puta aer, et actu est materia. f. aqua. [Quapropter (inquit) et his tactus est] .i. hec duo elementa immediate se contingunt tanquam locus et locatum. Copulatur autem cum miscetur in compositione mixti. Itaque hec de loco satis. Sequitur. q. 2.

DE VACUO. CAP. VI.

MODEM AVTEM MODO existimandum est esse physici / considerare & de vacuo si est aut non / & quomodo est / aut quid est / sicut & de loco. namque similem habet & incredulitatem & fidem: per ea que putantur. ut locum enim quendam / & vas: ipsum vacuum ponunt esse dicentes. videtur autem / plenum quidem esse: cum habet illam molem cuius susceptiuum est. cum vero priuatum est: vacuum / tanquam idem quidem sit / vacuum & plenum & locus. esse autem ipsius: non idem est.

Secundum membrum huius libri, ut in exordio dicebamus, versatur in consideratione vacui: quod quatuor deinceps capitula continet: textus autem secundum 120. recitat, cum suis cuiusque rationibus, antiquorum opinioniones. In secundo describit quidnam sit vacuum. In tertio probat, non esse vacuum separatam a corporibus. Et in quarto, neque esse vacuum corporibus immixtum. Capitulum ergo istud sextum textibus septem distributum est. In primo, ut ordinem huius tractatus ad superiorem ostendat, ait, perinde ad physicum pertinere disputare de vacuo, atque de loco: nam similibus rationibus, quibus creditur esse locus, creditur ab antiquis esse vacuum: et quibus arguitur non esse locum tamen arguitur non esse vacuum: eo quod locus et vacuum idem subiecto sunt: sed sola ratione et diffinitione differunt. Et hoc est quod ait [est autem] .i.

Text. 1

Text.

Text. 1

Annos
goras.

Clepsi
ca.

diffinitio et additas non est eadē ipsi. Quid est dicere. Locus et vacuū idē subiecto sunt: sed sola rōne et diffinitione differūt. Et. n. apud Arist. vas idē quatenus aliqd corp⁹ cōtinet, puta aquā, dicitur locus plenus: et quatenus caret corpore, quo repleat, dicitur locus vacuus: ita apud antiquos ille dimēssiones separate replete corpore physico erāt locus: et sine illo erāt vacuū. Non intelligit Arist. rationibus eisdē re vera cōprobati vacuū esse, quibus cōprobatur locū esse: nā primū est falsum, et secundū verū: neq; subinde apparēter argui locū nō esse, vt vacuū nō esse: sed ait qd cū locus et vacuū sola rōne differunt, similibus rationibus persuadebāt sibi antiqui locū esse et vacuū esse. s. ad saluādū motū locale. Atq; adeo quibus rationibus reprobāt dimēssiones illas esse locū, refertur et eadē esse vacuū, vt in subsequentibus constabit. Obidq; tractatus hic cōscientie affuitur superiori.

Tex. li. Incipere autem oportet considerationē: capientes & ea que dicunt affirmantes esse / & rursus que dicunt non affirmantes esse / & tertio cōmunes opiniones de ipsis. Alij igitur monstrare tentantes qd nō est: non quod homines volunt dicere vacuum / hoc redarguunt / sed peccantes dicunt / vt Anaxagoras / & qui hoc modo redarguunt, demonstrant enim qd aliquid est aer: stricte ligātes vtres / demonstrantesq; qd fortis est aer / ac accipientes in clepsydris. Alij autem homines volunt vacuum / esse spacium: in quo nullum est corpus sensibile. **Tex. li.** Existimantes autem omne quod est, corpus esse: dicūt in quo omnino nihil est illud esse vacuū. Quapropter plenum aere: vacuum esse.

Tex. li. In textu. 51. in fauore eorū qui asseriebant vacuū reijcit modū quo Anaxagoras et eius sequaces redarguebant opinionē vacui: tanq; insufficientē. Vbi ad notandum est, qd vacuū (si esset) deberet esse locus nullo proorsus corpore repletus sensibili. i. quanto: nā res spirituales, vt questio. 2. adnotauimus, nō replent locū. At vero quis oēs ponētes vacuū ita p̄sentit, nihil⁹ erāt nōnulli adeo sensuales / Philosophi, qd nihil crederēt esse in orbē, nisi corpora tantū sensibilia: ea videlicet que sensib⁹ corporis percipiunt. Et quia aer (nō dico ventū: sed elementū) nullo sensu percipiunt, putabant vbi est solus aer nihil esse: et per consequēs esse vacuū. Obidq; Anaxagoras existimabat, satis pbasse nō esse vacuū, cū probasset, vbi est aer nō esse vacuū. At ergo Arist. qd oportet referre primū ea. s. eas rōnes, quas afferunt affirmantes esse vacuū: et secūdo eas rursus, quas afferunt negantes esse vacuum: et 3. cōmunita quibus oēs conueniunt. Atqui inter secundos sunt quidā, qui redarguunt opinionē vacui, non ad mentē eorū qui ponūt vacuū. Anaxagoras enim solū demonstrabat, qd aer est aliquod corpus, et ideo vbi est aer non esse vacuū. Quod autē aer sit aliquid, probabat duplici experientia. Prima in vtre pleno aere: qui licet graue lapidē superponas, nō cedit: sed resistit: et tū si vter esset vacuus, nō resisteret, sed cōprimere n̄ latera. Secūda experientia est de clepsydra: qd est vas ad furādū et surripiēdū aquā, dictū a clepto, qd est furor, et 2. dicitur, qd est aq. hēt. n. foramina pua in fundo, strictūq; d̄sup orificiū. Quidē orificiū si obseruas, quis fundū clepsydrę sup aquā ponas, nō intrabit aq, resistēte aere, ne detur penetratio dimēssionū. Dico nō intrat nisi parū aque q̄tū cōdensat aer qui est facillime cōden-

sationis. Aperto autē orificio quo exeat aer, subintrabit aqua. Si ergo aer resistit aque, sequitur vt sit corpus subiuūgit autē Phil. qd ratio Anaxagore est nimis particularis: nā aliq. s. ponentes vacuū volunt illud esse spacium in quo nullū est corpus sensibile. i. quātū, et ideo qui aggreditur pugnare cōtra hāc opinionem deberet vniuersaliter probare nullū esse locū qui non sit corpore quanto repletus. Itā vero Anaxagore solū procedit contra eos qui existimantes omne esse corpus. s. perceptibile sensibus putabant aere nihil esse, et per consequēs quod plenum est tantū aere vacuū esse.

Tex. li. Nō igitur hoc oportet demonstrare, quod est aliqd aer, sed qd nō est spacium aliud a corporibus aut separabile, aut actu existens, qd diuidit omne corpus, vt sit nō cōtinuū. quē admodū dicūt Democritus & Leucippus & multi alij physiologorū, aut et si quid est extra vniuersum corpus existens cōtinuū.

Tex. li. In textu. 52. (qui p̄piciat⁹ hic q̄ apud Cōmētatorē in illo verbo / existimātes / secas) aperit viā qua redarguēdi sunt assertores vacui. Quorū aliq̄ erāt (s. male) velut nālr loquētes, in hoc qd ponebāt vacuū in reb⁹ istis mobilib⁹. Dupl̄r autē. Aut extra corpora sensibilia, vt in aula et in cāpo (vbi in rei veritate est aer) aut immistū corporib⁹. vt Democrit⁹ et Leucip⁹. Ibi nāq; vt li. i. sup textū. 41. referēbam⁹, astruebāt res ex in sectilibus atomis cōpōni. Et qd nō intelligebāt quō res distincte et distēctue essent, nisi inter illas vacuū esset, ponebāt inf̄ atomū et atomū porū vacuū: ita vt mistū, ex atomis per poros distēctis esset cōpositū. Obidq; qd recta aggredi dēt impugnationē vacui, huc neruum intendere debet, vt vniuersalr̄ p̄bet, nec intra corpora, nec in corporib⁹ aliq̄ esse locū, qui nō sit corpore plenus. Alij erāt nō nālr loquētes de vacuo: vt Pitagorici: de qb⁹ statim text. 56.

Tex. li. Hi igit nō scdm positōnes ad p̄blema occurrūt: s. affirmātes esse, magis, dicūt autē, vniū quidē: qd motus scdm locū, nō vtiq; erit, hic autē: est loci mutatio, & augmētatio, nō. n. v̄ debet vtiq; mot⁹ esse: si nō sit vacuū, plenum. n. nō posse suscipere. si vero suscipiat, sintq; duo in eodē: cōtinget vtiq; & qd libet simul esse corpora. d̄ iam. n. p̄pter quā nō vtiq; erit qd d̄ d̄cū est: nō est dicere. Si autē cōtingat hoc: & minimū suscipiet maximū. multa nāq; pua: ipsum magnum est. Quare / si multa equalia cōtingit in eodē esse: & multa inequalia.

Tex. li. In text. 53. p̄sequit enarrare rōnes ponētū vacuū. At qd h. s. discipuli Anaxagore nō scd̄z positōnes. i. ad mētē ponētū vacuū arguētes occurrūt: s. illi pot⁹ qui vacuū defendūt apparētius argumētant. Illi nāq; qd ponebāt vacuū extra corpora ponebāt illud pp̄ motū locale: credētes alr̄ humōi motū nō esse possibile. Lū. n. qd (aie⁹ bāt) decubulat, aut in loco illo, qd se recipit, erat ante corpus, aut nō: si nō, qd erat vacuū: si vero corpus, duo corpora erūt siml̄. s. qd pri⁹ erat, et qd denuo subintrat. Et idē argū fit de augmētatiōe arboris ad maiorē locū. Ibi. n. mētē videbāt, quō aer secas cōdēsatq; ad latera vt cedat corpori subintrāt. Rursus si duo corpora simul in eodē loco, sit vt quotl̄. i. in quocūq; nūero possint esse siml̄: d̄tia. n. signari neq; cur pot⁹ possint esse duo qd plura. Et inde rurs⁹ fit qd minimū. i. minim⁹ loc⁹ pot recipere maximū. puta corpus cōpositū ex illis mul-

Democritus.

Textus liij.

tis corporibus equalibus loco que recipiuntur in illo. Et rursus si parus locus, puta pedalis recipit corpus bi pedale non solum recipiet simul plura corpora sibi equalia, sed plura et inquantum, atque maiora: quod est absurdum.

Textus liij. **Melissus** igitur etiam ostendit quod uniuersum immobile sit: ex his, si enim mouebitur necesse est (inquit) esse vacuum, vacuum autem, non est eorum que sunt.

Melissus. In tex. 54. interferit obiter opinionem Melissus qua inuerso argumento probabat contrariam conclusionem. scilicet omne ens esse immobile. ut. n. illi arguebat a positione antecedentis ad positionem consequentis. Si motus est, vacuum est: motus autem, est: ergo vacuum est Melissus recipiens eadem maiorem arguebat ex contrario prout ad contrarium antecedentis. Si motus est, vacuum est: sed vacuum non est: ergo motus non est. unde absurdum erat arguere Melissus quod aliorum. Multo. n. ad sensum notius est motum esse: quam vacuum non esse. Quare illi concessa manifesta minori inferebat, falsum quidem, sed non tam euidenter falsum: hic vero concessa minori, vera quidem, sed non tam manifesta, inferebat unum falsum contra experientiam. Et trique autem peccabant conditionale illam maiorem concedentes.

Textus lv. **Vno** igitur modo demonstrant quod aliquid est vacuum: alio vero quia videtur aliqua cogi ac constringi. ut & unum dicunt cum vtribus: recipere dolia / tanquam in ea que insunt vacua / subeunte quod defatur corpore. **Amplius** autem: & augmentatio videtur fieri omnibus per vacuum. alimentum enim corpus esse. duo autem corpora: impossibile simul esse. **Testimonium** autem & illud de cinere faciunt: qui tantum aque recipit, quantum vas vacuum.

Textus lvj. In tex. 55. affert rationes tres corporum qui ponebant vacuum intra poros corporum. Primum sumebat a defatione. Aut quod vno modo demonstrat vacuum esse. scilicet illo argumento proxi- me facto: scilicet alio modo, quod videtur res nonnullas condensari et condensari, ut aqua dum gelatur. Illa vero partium compressionem intelligere non valebant: nisi positis poris vacuis quos partes subintrantes propinquius sibi mutue accederent. Si unum autem condensationis designabat in vtribus vino plenis. **Experientia**. n. est quod si totum vinum magnum dolum in vtres fundas, idem dolum capiet iuste totum et vinum cum vtribus, potissime mustum. **Cuius** causa est quod vinum in vtre condensatur: et ideo mustum et vter simul non capit maiorem locum quam solum mustum. **Et** hoc scda atque adeo similis sumis experimentatione et nutritione. **Et** enim ut illi superiores recitati ex hoc quod corpus dum auget maiorem locum occupat, arguebat vacuum esse extra corpus vbi recipit pars addita, ita Democritus persuadebat sibi poros esse vacuos intra corpus animalis quibus recipit alimentum: alias esset penetratio dimensionum. **Qua** ratione eleganter redarguit infra. tex. 63.

Tertia ratio (vbi Comē. distinguit textum. 56.) confirmatio est prime, seu testimonium condensationis: que erat prima ratio. **Est**. n. experientia quod si accipias duo equalia vasa, alterum vacuum alterum cineribus plenum, tamen a que capit vas cum cineribus quantum vas vacuum: vel saltem non tanto minus quanta est quantitas cinerum. **Ad** illi putabant signum esse porosum cinerum quibus recipit aqua. cui experientie non satis respondebant: nam quis porum illi admitterent, nihil partes cinerum aliquid locum deberet occupare: nisi dicerent atomos illas indivisibiles nullum occupare locum. **Ad** erat ridiculum. **Ad** experientiam cinerum respondebit infra. tex. 63.

Textus liij. **Est** autem affirmauerunt & Pythagorei / vacuum: ipsi quod celum ex infinito spiritu veluti respi-

ras ingredi. & hoc esse vacuum: quod determinat naturas, tanquam vacuum: separatio quedam sit eorum que sunt consequenter / & determinatio. & hoc: esse primum in numeris, vacuum. n. determinare naturam ipsorum. **Ex** quibus igitur alij quidem dicunt esse / alij vero non dicunt: tot fere ac talia sunt.

In tex. 56. qui aptius hic, quam superius diuidit, recitat opinionem Pythagoreorum tertiam de vacuo. **Quin** hoc erant velut non naturaliter loquentes, quod (preter errorem vacuum) ponebant illud extra spheram uniuersam, et inde subintrare in mundum hunc. **Simili**. n. ferme ratione Pythagorici ut Democritus aserebant vacuum. **Nepe** quod intelligere non poterat quomodo esset rerum distinctio numerica et discotinuatio inter duo corpora indiuidua, nisi aliquid esset medium quod non esset corpus. **Obid**que ut Democritus in eodem corpore ponebat poros quibus atomi distinguere, Pythagoras ponebat extra corpora vacuum quo indiuidua numero distinguere, puta Pythagoras a Paulo: hoc lignum, ab illo et. **Hoc** autem vacuum ponebat extra uniuersum. **Rebat** autem quod celum foraminibus quibusdam paruis inspirabat intra se vacuum illud ad faciendam huiusmodi distinctionem materiale et indiuiduale rerum. **Hec** opinio mirum si tibi prima fronte apparuerit contradictionem inuolucere. **Si**. n. vacuum nihil est, quid, quomodo ve intrabat. **Aliqui** dicunt quod illud vacuum non erat simpliciter nihil, sed spiritus quidam tenuissimus ut sicut pulueres tenui flatu respirantes diuidimus, ita celum in spirando intra se illud vacuum faciebat distinctionem numericam rerum. **Et** ad hanc methaphoram videtur hic Pythagoras alludere. **Et** cum distinctio indiuidualis primo inueniatur in numeris (propterea. n. illa dicitur diuisio numerica, quod unum quodque ens perse est unum et cum alio facit numerum) ponebat vacuum esse primum in numeris. **Vacuum** ergo istud extra celum est infinitum illud separatum materiale Pythagore cuius meminit Pythagoras lib. 3. textu. 25. et. 31. **Philoponus** dicit hanc opinionem Pythagore esse solum methaphorice intelligendam: nepe quod distinctionem numericam rerum appellaret vacuum: veluti cum flatu pulueris secernimus, videmus vacuitates medie inter eos restare.

DE QUID NAM NOMINE VACVI DESIGNETVR. CAP. VII.

AVTEM SCIAMVS utro modo habeat: oportet accipere / quid ipsum nomen significat: videtur igitur vacuum: locus esse / in quo nihil est. huius autem causa est: quia quod est / corpus esse putant. omne autem corpus: in loco esse. vacuum autem: in quo loco nullum est corpus. **Quare** sicubi non est corpus: ibi vacuum esse. **Corpus** autem / rursus omne putant esse tangibile. huiusmodi autem est: quodcumque habet grauitatem aut leuitatem. **Accidit** ergo ex syllogismo / hoc esse vacuum: in quo non est graue quicquam / aut leue. **hec** igitur / sicut diximus etiam prius: ex syllogismo accidunt. **Inconueniens** autem est: si punctum vacuum sit. oportet enim locum esse: in quo corporis sit spatium tangibilis. **Postquam** superiori capite attulit rationes Anaxagore ne

Pyth. 50a.

Textus liij.

Textus liij.

Textus liij.

gatis vacuū, et alioꝝ id cōtra aserentiū, statuere hic in
tēdit diffinitionē vacui, in qua oēs debēt puenire: vt in
de initiū disputationis capiat ad destruēdū vacuū. Sūt
autē in hoc cap. textus septē. In tribus ostēdit antiquoꝝ
rū diffinitionē vacui esse in sufficientē: et in reliquis: eoꝝ
rū quoq; rōnes nihil valere. In primo qui est, 57. expo
nit quid significat nomē vacuū apud veteres: nā quem
admodū ad demōstrandā passionē de subiecto oppo
tet supponere quid est subm̄, ad ostēdendū an res signifi
cata per subm̄ sit, oportet supponere quid nomē signifi
ficet. Prīmū qđ supponebant aliqui antiq̄ erat, vacuū
esse locū vbi nihil est. Et causa erat q; intelligētias spi
rituales non dū cognoscētes, nihil putabāt esse, nisi cor
pus: et cū in rei veritate vacuū sit locus vbi nō est corp⁹
(nā angelus nō replet locū) pro eodē accipiebāt corp⁹,
et ens: et in loco nō esse corpus / et esse nihil. Inde rursum
labebant in aliū errorē, putātes nullū esse corpus, nisi
tū tāgibile: omne autem corpus tāgibile aut graue est
aut leue. Tāgibilia. n. corpora sunt cūcta que cōtinent
sub celo elemēta et mixta: celū vero nō est tāgibile. Col
ligebāt ergo hoc syllogismo hāc diffinitionē vacui: / Va
cuū est locus, vbi nō est corpus graue aut leue. At au
tē hec ex syllogismo accidere. s. ex eoz deceptione, et nō
ex rei veritate: q; ista scēda (vt statim videbimus) non
est sufficiens diffinitio vacui. **Explicat** particulam il
lā que ponit loco generis. s. locus. s. n. vbi cūq; nō est
corp⁹, est vacuū, vt de indiuisibili pūcto palā est: oppo
tet q; vacuū eē spaciū corpis capax, corpore tū carens.

Textus
liiij.
At igitur videtur dici vacuū: vno quidē
modo nō plenum sensibili corpore secūndū
tactum. sensibile autem est secūndum tactum:
quod grauitatem habet vel leuitatem. Quo
circa dubitauerit aliquis / quidnam dicent /
si habeat spaciū / colorem aut sonum: vtrū
vacuū an nō? An videlicet si corp⁹ quidē suf
cipiat tāgibile / vacuū eē: si vero nō / minime?

In tex. 58. mouet dubitantiūculā, que est aduers⁹ eos
argm̄. Si. n. dicunt, vacuū esse locū, vbi nō est tāgibile
corpus, et tāgibile corpus idē esse, qđ graue aut leue,
querit ab istis, vtrū si esset locus repletus corpore, nec
gravi qđ nec leui (q̄le est celū) affecto tū alio accidēte,
puta colore aut sono, q̄le aliq; ex antiquis putabāt esse
celū (coloratū qđē pp lucē, et sonoꝝ pp motū) talis locus
eēt vacuū. [An vlz si illd corp⁹ rē.] In his vltimis ver
bis v̄ mihi, Arist. velle istos cōtraditione implicare. Si
n. dixerint q; solū eū locū qui suscipit corp⁹ tāgibile. i. q
susceptiu⁹ est corporis tāgibilis, cū tali corpore carne
rit, esse vacuū, dicere tunc cogunt locū repletū corpore
celesti aut aere (que illi putabāt, nō eē graui aut leui,
esse tū colorata) vacuū esse. [Si vero nō, minime.] i. si
vero nō fuerit necessariū, vt loc⁹ nō sit vacuū, corpus il
lud quo replet, esse tāgibile: s; satis est esse corp⁹, sit vt
talis locus nō sit vacuus. Et ita est in rei veritate. Con
tradictionē q; implicāt, dicentes prius vacuū esse locū,
vbi nullū est corp⁹, et subiūgētes postea vacuū esse, vbi
nō est corp⁹ tāgibile: cū def loc⁹, q; scđz primā diffinitio
nē nō est vacuū, et tū scđz alterā sit vacuū. Hinc colligit,
verā diffinitionē vacui eē, vt sit loc⁹ nō replet⁹ corpore.

Textus
lix.
Alio autē modo / in quo nō est hoc aliqđ:
neq; substātia aliqua corporea. Idcirco / qui
dam dicunt: vacuū esse corporum materiā:
quiquidē & locum / hoc idem dicentes nō
recte. Materia enim: separabilis nō est a cor
poribus. Vacuū autē: querunt vt separabile,

In tex. 59. subiūgit scđz diffinitionē platonicoꝝ, qui
etiā de vacuo errabāt. s. n. vacuū nihil aliud sit, q; lo
cus nō repletus corpore, et Platonici (vt tex. 15. relatū
est) dicebāt locū esse materiā, quatenus recipit formā,
per quā res fit hoc aliquid. i. cōstituit in hac sp̄: p̄is se
cundū eos est, vt materia (quatenus consideratur non
determinata ad certam speciem substātie per formam)
sit vacuum. Hōs Aristot. reprehendit, q; vt nō recte di
xerūt materiā esse locū, ita nec recte dicunt, eā esse va
cuū: materia. n. non est separabilis. i. subiecto distincta
ab eo cuius est materia: locum vero atq; adeo vacuum
omnes cōcedunt, rem esse distinctam a corpore, quo lo
cus aut repletur, aut caret.

Quoniam autem de loco determinatum
est, & **Vacuū / locum** necesse est esse (si sit)
priuatum corpore: locus autem & quomodo
est, & quomodo non est / dictum est: manife
stum est igitur / q; sic quidē vacuum non est
aut separatū aut inseparabile. vacuū enim:
non corpus / sed corpus spaciū esse vult.

In tex. 60. postq; ostēdit insufficiētā diffinitionis an
tiquoꝝ, manifestare pgit, eoz itidē rōnes nō esse effica
ces. Propōnit q; p̄mū exactā diffinitionē vacui quā ex
tex. 58. colligit et. q. 3. nos copiosū explicabim⁹. Et inde
arguit, q; cū vacuū idē sit, qđ locus nō replet⁹ corpore,
et determinatū sit tex. 36. et. 37. locū nō esse spaciū inter
latera loci, puta dimēssiones distinctas a corpore loca
to, sit, vt neq; vacuū def extra corp⁹, qđ localr mouet,
vt dicebat prima opinio: neq; intra corpora, vt dicebat
Democrit⁹. Insinuat. n. hic Arist. hos assertores vacui
eosdē esse, q; supra posuerāt, locū esse illas dimēssiones,
insensibiles distinctas a corpib⁹: quas tex. 37. rep̄haue
rat Arist. quas, cū carerēt corpe sensibili, appellabāt va
cuū. Et idē d̄ vacuū extra corpa. i. distinctū a corpibus,
sūt. n. accidētia sine subiecto, et q̄ntitates p̄ se subsistētes.
Ad sequentiū intelligētā notādū est. Et hoc est, qđ
subiūgit [vacuū. n. nō corpus, sed corporis spaciū esse
vult] Argi. et Boe. vertūt / volunt / In codicibus grecis
quosego viderim, verbū est singlarē, qđ referē ad ly / va
cuū / si aut sit plurale, referēdū est ad op̄ionis auctores.

Quapropter & vacuū: v̄ aliqđ esse quia &
loc⁹ / & per eadē. Venit. n. mot⁹ q; scđm locū
est: & ijs q; locū dicūt eē aliqđ p̄ter incidētia
corpora / & ijs qui vacuū. causam autē mot⁹:
putāt esse vacuū / sic vt in quo mouēt. hoc au
tē tale erit: qualē locū dicūt quidā esse.

Concludit q; tex. 61. vacuū eā dē rē eē, que est loc⁹, sola
rōne differēs, vt sup̄ dictū est: eis dēq; rōnib⁹ cōuictos
fuisse p̄scos illos, vt crederēt vacuū esse, qđ rē locū esse:
puta rōne motus. Et. n. cōptū est, locū esse, eo q; mouēs
necesse est, vt locū vnū deserat et in aliū se recipiat: ita ar
guebāt illi vacuū eē, q; putabāt, locū quē mouēs acq̄rit
debere eē alio corpe vacuū, neduo se corpa penetrarēt.
Et hoc est qđ ait [venit. n. mot⁹ scđz locū rē.] i. motus
localis contingit: ijs qui asserūt et locū esse spaciū p̄ter
corpora, que mouentur, et illud esse vacuū. Ad est dice
re. Utrūq; asserunt propter necessitatē motus localis:
vt id quod vocant locū, asserant esse vacuū.

Nulla autē necessitas est, si motus est, esse
vacuū. Oīno igit̄ omnis motionis, nequaq;. **Textus**
lixj.
quo circa: & Melissum latuit, alterari nanq;
potest, plenum, Sed neq; secundum locum

motum. simul enim cedere sibi inuicem con-
tingit, nullo existente spatio separato pre-
ter corpora mota. atq; hoc manifestum est
& in continuorum reuolutionibus. vt & in
ijs que sunt humidorum.

¶ His p̄iactis fūdamētis ostēdit mō inefficiā rōnū coz.
¶ Quas tñ cap. sequē. exactius est soluturus. ¶ Prima. n.
ratio tex. 53. recitata sumebat a motu ad probandū va-
cuū extra corpora. Cui prius in gñe respōdet, cōditio-
nalē illā non valere / si motus est vacuū est. ¶ In primis
de motu alterationis nulla est apparētia, vt requirit
vacuū quo se mouēs p̄ferat: nā alteratio nō fit per muta-
tionē loci: s; p̄ receptionē qualitatis in subiecto corpore.
¶ Et in hoc fuit deceptus Aelius, qui ex negatione va-
cui substituit omne gen⁹ mot⁹. ¶ Deinde ostēdit, q̄ neq;
p̄pter necessitatē motus localis (de quo maior erat ap-
parētia) ponendū est vacuū: p̄d. n. res moueri ad nouū
locū cedentibus partibus corporis: qd̄ illic erat p̄ cōdē-
sationē ad latera circūquaq;. ¶ Ut p̄ in reuolutionibus,
quas aqua facit, dū lapis in flumē iacitur: si. n. lapis in
vacuo tū reciperetur, nulla esset causa illaz reuolutio-
nū: s; q; nihil illic erat vacuū, necesse est, vt pars vacua
illinc depulsa cōprimens circūstantē aquā faciat prope
vehementiorē reuolutionē, et postea magis ac magis
remissam vt remittat impetus. ¶ Vacuū appellat semper
spaciū separatū: alludēs ad illas dimensiones, quas illi
ponebant esse locū. ¶ Fortasse reuolutionibus cōtinuoz
insinuat motū rote molendini circularē: et motū humi-
dorū ad motū aque circularē in lebe. vt Themisti. et
Philop. aut: que cū nō mutēt locū nō indigēt vacuo.

Textus
lxiiij.

¶ Contingit autem & densari / nō in vacuū /
sed propterea q̄ ea que insunt elebuntur. vt
aqua collisa: aerem qui inest. Et augmenta-
ri / non solum ingrediente aliquo / sed & alte-
ratione: vt si ex aqua fiat aer. Omnino autē
de augmentatione ratio / & de aqua in cinere
infusa: ipsa seipsam impedit. aut enim non
augetur quodlibet / aut non corpore: aut cō-
tingit duo corpora in eodem esse. Dubitatio-
nem igitur cōmunem volunt soluere / sed nō
vacuum demonstrant q̄ est: aut totum cor-
pus vacuum esse necessarium est / si penitus
augetur / & augetur per vacuum. Eadem au-
tem ratio: & in cinere est. ¶ Quod igitur ea
ex quibus demonstrant vacuum esse / solue-
re facile sit: manifestum est.

¶ Deinceps in tex. 63. prosequit ostēdere neq; rōnes De-
mocriti, quibus probat, vacuū esse intra corpora, q̄cōq;
valere. ¶ Prima. n. sumebat a cōdensatione. Quā tñ (in-
quit) cōdensationē palā aliqui est nō fieri p̄ repletionē
vacui, sed p̄pterea q̄ corpus tenue illic inclusum elabi-
tur. Cuius testimoniū est in sp̄gia: que cū plena est aq̄
aut aere hēt maiorē q̄ntitatē, sed q̄ pugno cōprimat,
aquā inde aerē ve depellit. Nō intelligas, hāc esse verā
causam cōdensationis. ¶ Illa. n. dabit cap. sequē. sed ad-
ducit experientia ad ostēdendū inefficiā et ruditatē
rōnis istorū. ¶ Idē nec augmentatio aialis iudiciū est q̄
de vacuū: sed sit aliq̄ ex alteratione extenuate corpus
grossum, qd̄ resoluit in aliud magis tenue: vt cū aqua p̄
calorē abit in aerem. ¶ Neq; omnino illa experientia de
aqua cinerib⁹ infusa, quā tex. 56. explicuim⁹: neq; experiē-

tia de augmentatiōe pbat esse vacuū. Quin poti⁹ ipsa se
impedit. id est potius cōtra se militat. Argm̄. n. et dubi-
tatio, que ptingit in augmentatione, est hec. Cū animal
auget, aut locus vbi alimentū recipit erat sine corpore,
aut duo se corpora penetrant. Dubitatio (inquit) cōis
est, et apud affirmātes vacuū, et apud negātes. Cū au-
tē rūdēt, nullū illic p̄cessisse corpus, sequit inde, q̄ aug-
mētatio fieri debet per singulas particulas corporis, cū
totū prozsus corpus sit vacuū: et per q̄s nullū sit cor-
pus, qd̄ auget. Atq; adeo nec de vacuū cōmixtū cor-
poribus. vt vult Democritus. Est acutissima redargutio.

¶ Et eadē (inquit) ratio est de cinere. Si. n. vas ciner-
ibus plēnū tñ aque recipit, quantū si fuisset vacuū, pro-
pterea q̄ aqua recipit in vacuitatibus cinerū, necesse est
dicere, cineres prozsus oēs esse vacuos, atq; adeo nō ef-
se vacuū immixtum corpori cinerū. Causa ergo huius
est experientie q̄ aque pars exalatur: et pars reliqua cō-
densatur: atq; adeo cineres propter humorē cōdensan-
tur. ¶ Colligit ergo, facile esse ex his ratiōes dissoluere,
quibus vacuum demonstrant. ¶ Ubi Lōmen. distinguit
tex. 64. sed lucidius incipit in capite sequenti. Est enim
illi in more conclusionem et epilogum non in calce dicto-
rum sed in dicendorū cap. collocare.

¶ QVOD VACVVM A CORPORI-
BVS SEPARATVM NON SIT
POSSIBILE. CAP. VIII.

¶ QVOD AVTEM NON EST va-
cuum sic separatum / vt quidam
dicunt: dicamus rursus. Si enim
est vniuscuiusq; simplicium cor-
porum loci mutatio aliqua natura / vt ignis
quidē sursum / terre autē deorsum & ad mediū:
manifestum est q̄ vacuum non erit causa lo-
ci mutationis. Cuius igitur causa erit: va-
cuum? videtur enim: esse causa motus secun-
dum locum, huius autem: non est.

Textus
lxiiij.

¶ Postq; in. 6. cap. proposuit antiquorū opiniones, et
in. 7. cōstituit diffinitionē vacui, ostēdens eorū rōnes in-
firmas esse et imbecillas, in hoc. 8. qd̄ duodecim textus
cōtinet, persuadere aggredit, non esse vacuū extra cor-
pora. Et id quidē in septē priorib⁹ textib⁹ octo rōnib⁹
sumptis a motu locali absolute: atq; in reliquis quinq;
textib⁹ alijs tribus rōnibus sumptis a velocitate et tar-
ditate motus. Ad euidentiā huius prime, que est in tex.
64. cōsiderandū est, q̄ authores vacui dicebant vacuū
esse in causa, vt naturalia corpora mouerent: videlicet
ad replēdū vacuū. Est & cōtra illos rō prima. Si vacuū
esset, id maxime (vt dicūt) p̄ motū locale: sed hoc nō er-
go. ¶ Probr̄ minor. Si elemēta et mixta nālia mouerent
p̄ vacuū, nō haberēt mot⁹ determinatos, sed quocūq;
esset vacuū, p̄mixtue mouerēt qd̄libet (vt videm⁹ aquā
p̄ fistulā subtracto aere ascendere, s; sit grauis) nō tñ ita
indifferenter mouerēt: sed leuia mouerēt sursum, grauia
vero deorsum: ergo nō propter vacuū, sed ex natura sua
sefe ad determinata conferunt loca.

¶ Amplius si est aliquid / vt locus priuatus
corpore: cum est vacuum / quo mouebitur im-
positum in ipso corpus: nō enim in omnem
partem. Eadem autem ratio: & ad eos qui lo-
cū esse quid separatū putāt / in quē id ferē qd̄
fertur. Quomodo nāq; feretur impositum:

Textus
lxvij.

Textus
lxvj.

aut manebit? Et de ipso sursum & deorsum/
& de vacuo: conueniet eadem ratio merito.
vacuum enim/locum faciunt: qui esse dicunt.
Et quonam modo inerit: aut in loco/ aut in
vacuo? non enim contingit: cum totum posi-
tum fuerit/ vt in separato loco ac permanen-
te/ corp⁹ aliquod. pars enim: nisi seorsum po-
natur: non erit in loco sed in toto. Amplius/
si neq; locus est: neq; vacuum erit.

Secunda ratio in tex. 65. probat vacuū nō esse causa 3
finalē motuū naturalū: nā superior videbat suadere q
nō esset causa efficiēs. Ratio est humōi. Si vacuū esset,
nullus esset rex naturalis motus: p̄ns est falsum: ergo r
aīis. Probat sequella. Detur. v. g. totū cōcauū lune ef-
se vacuū: r ponat in quacūq; eius pte ens q̄spiā natura
le siue graue sit siue leue: illud nō mouet magis sursum q̄
deorsum q̄ ad alias dīas positionis: g. Aīis p̄z q̄ mo-
tus naturalis ad locū determinatū est pp vim conferua-
tiuā que in tali loco est: in vacuo vero nulla pōt vis talē
imaginari, ob idq; nullū corpus huc potius sese q̄ illuc
cōferet. Et q; fautores vacui credebāt locū esse spa-
ciū illud et dimēssiones sepatas toties reprehēsas, ait eā
dē rōnē militare aduersus ponētes hoc mō locū: humōi
enim dimēssiones sunt vniiformes p totū cōcauū lune nō
aliā sursum virtutē q̄ deorsum habētes. Ideoq; merito
inquit eadē rō est et de loco hoc mō et de vacuo q̄tū ad
sursum r deorsum: nēpe q nō poterūt humōi dīe ex na-
tura rei dīgnari. Qui. n. dicit eē vacuū, hoc mō faciūt
locū. Addit deinde tertiā rōnē. s. q nec scōz ponētes
vacuū nec scōz ponētes locū esse spaciū et dimēssiones p
prie defendi pōt aliqd esse in loco. Textus obscurus est
nisi ea reuiseris que supra cōmento. 37. explanauimus.
Est. n. semper memoria retinendū aūthores istos vacui
opinari locū esse dimēssiones illas et spaciū separatū a
sensibilib⁹ corporib⁹. i. q̄ntitates sine subiecto. Ador-
itē meminisse oportet ex illo cōm. q in rei veritate id q̄
est in aliquo tanq̄ in loco debet esse in illo tāq̄ in aliquo
separato cōtinente talē vt nulla pars locati sit in loco si
bi adequato. At scōz ponētes illas dimēssiones penetrā-
tes se cū singulis p̄tib⁹ interioribus locati quelz pars
locati est perse in loā vt illic expositū fecim⁹. Ordina g
sic istā literā. [Quonam mō locatū tūc erit i loco?] Qua
si dicat nullomō. Ad. n. cōtinget vt cū corp⁹ aliqd totū
positū fuerit in humōi spacio vel vacuo sit in illo tanq̄
in aliquo separato pmanēte. i. tanq̄ in t̄ro cōtinentis im-
mobili: que est diffinitio loci: s; erit totū penetratiue cū
toto et quelz ēt pars cū suo pprio loco: qd est cōtra ra-
tionē existendi in loco: nā pars continui non est perse in
loco: sed est sicut pars in toto. Ex quibus tandē colligit
q si locus non est illo modo, sit vt nec sit vacuū.

Accidit autem dicentibus vacuum esse vt
sit necessarium si erit motus: contrarium ma-
gis/ si quis cōsideret/ nō posse moueri quicq;
si sit vacuum. vt enim qui propter simile di-
cunt terram quiescere. sic & in vacuo necesse
quiescere. non enim est: quo magis aut mi-
nus mouebitur. quatenus enim vacuum est:
non habet differentiam.

Quarta ratio est in tex. 66. aduersus eorū rōnē. Ait
enim q nō solū nō inferit ex motu vacuū esse, verū ex po-
sitione vacui sequit motū nō eē. Quare ponētes vacuū
potius destruit q̄ tuent motū. Probat id de motibus

naturalib⁹. Et enim quēadmodū dicūt nōnulli (quos. 2.
de celo textu. 90. citat p̄hi.) terrā esse immobile pp simi-
litudinē et vniiformitatē sup̄ficiē p̄tinētis, vt pp similitu-
dinē et equalitatē quā hēt in toto vniuerso: rōne cuius
nō huc magis q̄ illuc ppendit: pari rōne si aliqd ponas
in vacuo, nihil erit cause cur ad hāc q̄ ad illā dīas posi-
tus ferat. Et per p̄ns manebit immobile.

Primum igitur: quoniam omnis motus/ Textus
aut violentia/ aut secundum naturam fit. nec lxviij.
cessē autem est/ siquidem sit violentus: esse &
eum qui secundum naturam est. violentus
enim preter naturam est. qui vero preter na-
turam est: posterior est eo qui est secundum
naturam. Quare si non est secundum natu-
ram vnicuiq; naturalium corporum motus:
neq; aliorum erit motuum vllus. At ve-
ro natura quidem quomodo erit/ cum nulla
sit differentia secundum vacuum & infini-
tum? Quatenus enim infinitum est: nihil
erit sursum aut deorsum/ aut mediū. Qua-
tenus vero vacuum: nihil differens erit deor-
sum a sursum. vt enim nihil nulla est diffe-
rentia: sit & illius quod non est. vacuum au-
tem nō ens quippiam/ & priuatio videtur ef-
se. Natura autem loci mutatio. differens est.
quare erunt que sunt natura: differentia. Aut
igitur non est natura vsq; vlli/ loci mutatio:
aut si hoc est/ non est vacuum.

Cū textu superiorū demonstrauerit, si vacuū esset nul-
lū fieri posse naturalē motū, textu hoc. 67. quinta ratio
ne probat vniuersalr nullū esse tunc possibile motū nec
naturalē nec violentū. Rō est hec. Omnis motus aut na-
turalis est aut violentus. (apud Aristo. qui nō cognouit
motū supernaturalē non est dare mediū): sed posito va-
cuo nullus est motus naturalis. vt probatū est: ergo nec
esse pōt violentus. Probat hec prima p̄ntia. Motus natu-
ralis prior est motu violento saltē natura: q; motus vio-
lētus aut preter naturā nō dī nisi per respectū ad natu-
ralē: et qd est ex nālī inclinatione rei pri⁹ est eo qd est cō-
tra aut preter naturā: ergo vbi nālīs motus nō est possi-
bilis, nec violentū possibile est esse. Cū subdit [at ve-
ro rē.] repetit pbare ens nāle in vacuo nō moueri: nā
motus nālīs est sursum vel deorsum: que sunt differentie
ex natura rei et nō solū quoad nos, vt supra textū. 5. ex-
positū est: vacui autē (quēadmodū neq; infiniti) nulla est
positionis dīa ex natura rei: g nullus in vacuo esse pōt
nālīs motus. In infinito vt lib. 3. tex. 53. exposuimus pro-
pterea nō pōt esse sursum r deorsum, q; iste dīe sumuntur
respectu mediū: infiniti autē cū nō sint extrema, nec si-
gnari pōt mediū. De vacuo autē alia est rō: videlicet q
vacuū nihil est, r nihil nullā habet dīam specificā posi-
tionis: sursum autē r deorsum dicunt virtutes positivas
contrarias vt questione. 1. dicebamus.

Amplius nunc quidem mouentur proie- Textus
cta/ eo qui impulit nō tangente: aut propter lxviij.
contrarij circumstantiam sicut quidā dicūt/
aut ex eo q pellit pulsus aer motu velociori
q̄ sit pulsi latio/ qua fertur in proprium lo-

cum, in vacuo autem: nihil horū potest esse, neq; enim ferri erit: nisi vt quod vehitur.

Et motus
projectorum.

Subditur textu. 68. rōne sextā sumptā a motu proiectorum. Mouet. n. sagitta aut lapis funda iactat⁹, eo qui pepulit nō tāgente. i. posq; a proiectēte loco distāt. huius causam motus perquirentes antiqui, duplicē redebant. Prima erat p antiparistatim. i. prepercussione aeris a tergo rei que mouet: q; primū. n. proiectū relinqt hunc locū aer circūstans citissime illū replet. Atqui ad introitū illi⁹ loci per cutit a tergo rē proiectā et ita mouet illā. Secūda ratio cui magis p̄hi. applaudet est q; aer cū sit velocissime mobilis semel pulsus a re proiecta velocissime mouet. Et ita q̄si vehiculus quoddā perfert rē proiectā. Nō intelligas has esse totales causas motus proiectorum: nā precipua est impetus impressus a proiectēte: sunt tū auxiliatrices. Est q; ratio Aris. Motus proiectōrū adiuuat a medio: si autē esset vacuū nullū inde iuuamē res proiecta susciperet: nā ille dimēssiones nō erāt mobiles cū essent abstracte a corpore physico: ergo pp motū violentū nō est vacuū introducendū.

Textus
lxxix.

Amplius nullus vtq; poterit dicere: propter quid/ quod mouetur stabit alicubi. cur enim magis hic: q; ibi? Quare aut quiescet: aut in infinitum necesse est ferri/ nisi aliquid potentius impederit.

Septima rō est in tex. 69. ad cōfirmandū q; in vacuo nihil moueret. Detur. n. vacuū quale est extra celū. Si aliqd illic moueret sequeret q; infinito tēpore moueret saltē si esset motus naturalis: q; cū nulla sit rō vt in vno loco imaginario potius q; in alio quiescat, sequit q; aut nunq; incipiet moueri aut si inceperit, nusq; q̄scet. Immo nec motus violentus vsq; quiescet: nā mō dicim⁹ q̄scere vbi cesat illa repercussio aut volatus aeris simul cū impetu. Que causa in vacuo dari nō pōt.

Textus
lxxx.

Amplius autem/ nunc quidem in vacuo/ quoniam cedit: ferri videtur. in vacuo autem: prorsus similiter tale est. quare: in omnem feretur partem.

In. 70. deniq; textu. cōcludit prima pars huius capituli octaua rōne que est velut superior cōfirmatio. Qui ponit vacuū, ea rōne illd ponit vt cedat corpori quod mouet. i. vt mobile inueniat quo se inferat sine impedimēto alterius corporis: vacuum autē similr vndiq; tale est: ergo mobile in illo ad quancūq; differentiā et per infinitū tēpus semper mouebitur quod est absurdū in motu recto: alia. n. ratio est de celo secundū Aristo.

Textus
lxxxj.

Amplius autem: & ex his manifestum est/ quod dicitur. videmus enim idem pondus/ atq; corpus: velocius ferri/ propter duas causas. aut quia id differt per quod/ vt per aquā/ aut terram/ aut aerē: aut quia id differt quod fertur/ si alia sint eadem/ propter excessum grauitatis aut leuitatis. hoc igitur per quod fertur/ causa est: quoniam impedit maxime quidem/ quod contra fertur. deinde autem/ & manens. magis autem: id quod non facile diuiditur. tale autem est: quod crassius est.

Id autem in quo est. a. mouebitur per. b. eo in quo. c. tempore. per ipsum autem. d. cū

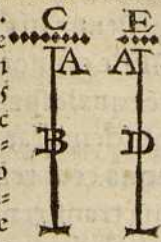
sit subtilis: eo in quo. e. si equalis est longitudo ipsius. b. cum ipso. d. secundum analogiam impediētis corporis. Sit enim. b. quidem aqua. d. vero aer. quāto ergo subtilior est aer/ aqua/ & minus corporeus: tāto citius. a. per. d. mouebitur q; per. b. Habeat ergo eandē rationem secundum quam distat aer ab aqua: velocitas ad velocitatem. Quare si in duplo subtilius est: in duplo tempore lineā que est ipsum. b. transibit q; que est ipsum. d. & erit tempus in quo est. c. duplum eius in quo est. e. Atq; semper quanto fuerit minus corporeum minusq; impeditiuum/ ac melius diuisibile id per quod fertur: citius mouebitur. Vacuum autem nullam habet rationem qua exceditur a corpore: sicut neq; ipsum nihil/ ad numerum. Si enim quatuor excedūt tria vno/ pluribus autē duo/ & adhuc vnum pluribus q; duo: ipsum sane nihil/ nō amplius habent rationem qua excedāt. necesse enim est diuidi id quod excedit: & in excessum/ & in id quod exceditur. quare erūt ipsa quatuor: & id quo excedunt/ & nihil. Quapropter neq; lineā/ punctum excedit: nisi componatur ex punctis. SIMiliter autem & vacuum/ ad plenum: nullam possibile est habere rationem. quare: neq; motum.

In secunda parte huius capituli, que incipit ab hoc textu. 71. prosequitur Aristo. reprobare opinionē vacui rationibus tribus sumptis a velocitate et tarditate motus: supponens prius velocitatem motus aut tarditatem penes duo esse metienda: aut penes resistentiā mediū, aut penes causam moticē, puta grauitatē et leuitatē (loquitur. n. de motu naturali elementorum) nam hec duo extrema cōsideranda sunt in vnaq; actione. Et q; debeat attendi penes moticē causam, tanq; perse notū relinquit: nā quanto virtus actiua fortior est, ceteris paribus, velocius mouet. Ad autē debeat attendi penes mediū, pbat, q; mediū resistit motui: id maxime si mediū cōtra pugnet. Ut vent⁹, q; a proza perflat, motui obstat nauis: at q;uis nō contra pugnet, sed sit permanēs et quietū, non nihil moratur ac retardat motū. Ad idū (inquit) crassius et grossius, magis: subtilius autē, minus. Ad minus enim impedit aer q; aqua: et idcirco graue velocius per aerē q; per aquā descendit: per terrā autē, non nisi cuz maxima difficultate et impetu, et id quidē pariter. Hoc preiacto fundamento, supposito etiā pro nunc, non quidē tanq; vero, sed gratia disputationis, q; ex parte mobilis nulla esset resistentia, sed tota proueniat ex parte mediū, probat, q; qualis sit proportio inter grossiciē et resistentiā duorum mediōrū equalis longitudinis, per que idē mobile moueretur, talis erit proportio inter tēpus, quo moueretur per vnū, et quo moueretur per aliud. Et sit. v. g. mediū. b. aqueū pedalis profunditatis, per qd descendit. a. lapis, sit etiā. d. mediū aereū subtilius secundū aliquā analogiā. i. proportionē. v. g. duplā. vt in duplo minus. d. q; b. resistat. Concludit, q; tēpus. c. quod. a. consumit descēdēs p. b.

Textus
lxxxj.

Que
monstrat
tēna.

erit duplum ad tempus. e. quod consumit descendens per. d. vt in hac figura contueri potes. Subdit autē et eadē rōne q̄ quāto mediū minus fuerit corporeū, minusq; impeditiū, tāto velocius atq; adeo citius idē mobile pertrāsibit tale spaciū. Tūc cōclusionē intentā, vtz, mobile per vacuū moueri in nō tēpore, Quālis est p̄ portio mediū ad mediū in resistētia, tālis est et tēporis ad tēpus: sed inter plēnū (q̄d cūq; sit) et vacuū nulla est proportio, sed infinitus excessus: q̄ cū mobile per plēnū mouet in tēpore, sit, vt per vacuū moueat in non tēpore, puta in instāti. Dōmstrat autē minōrē. s. plēnū ad vacuū nullā esse proportione: nā si quatuor excedat tria per vnū, et duo p̄ alia duo, et vnū p̄ tria, sit, vt nihil nullo certo numero, sed p̄ infinitū excedat. Vacuū dicit nihil quantū ad resistētiā: quia etiā si ponatur esse illas dimensionēs insensibiles, nihil resistunt sue penetrationi. At qz posset quis dicere, q̄ quatuor excedit nihil per q̄tuor, id refellit dicens, q̄ vnū extremū excedens aliud debet diuidi in illud quod excedit, et illud per quod excedit, tanq; in duas suas partes: sicut quatuor excedens vnū per tria, diuiditur in vnum et tria. Unde sicut linea diuisibilis nulla proportione excedit indiuisibile punctū, nisi diceret, lineā cōponi ex punctis, ita neq; plēnū aliqua proportioe excedit vacuū. Pōteris sic forsan aperius rē intelligere. Quatuor excedunt vnū per tria: et medietatē vnus per septē medietates, et quartā partē per quindecim partes, ita vt p̄ diuisionē vnitatis crescat excessus in infinitū: ergo numerus quicunq; excedit nihil absq; vlla proportione.

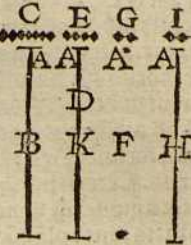
Textus lxxij.

Sed si per subtilissimum in tanto tempore tanto motu fertur, per vacuum omnem exuperat rationem. Sit enim. f. vacuum equale autem magnitudine ipsi. b. et. d. Ipsum ergo. a. si trāsibit et mouebitur quidem in quodam tempore, eo scilicet in quo est. g. in minorē autem q̄ in quo est. e. et hāc habebit rationem vacuum ad plenum. sed in tanto tempore quantum est/ in quo est. g. ipsius. d. a. trāsibit lineam. h. trāsibit autem: si etiam sit quippiam subtilitate differens ab aere/ id in quo est. f. secundum hanc proportionē quam habet tempus in quo est. e. ad tempus in quo est. g. Si enim sit tanto subtilius corpus in quo est. f. ipso. d. quanto exuperat. e. ipsum. g. e. conuerso trāsibit velocitate in tanto quantum. g. ipsum. f. ipsum in quo est. a. si feratur. si ergo nullū sit corpus/ in ipso. e. adhuc veloci9. sed erat in ipso. g. Quare: in equali tempore trāsibit & quod plenum est & vacuum. sed impossibile est.

Ratio proxima demonstrabat a priori cōclusionē. Ad circo maioris eludicidationis gr̄a sedas hāc adhibet in textu. 72. que procedit a posteriori, deducēdo ad impossibile. Repetit ergo cōclusionē superioris rōnis dicens, q̄ si mobile per subtilissimū spaciū tēpore certo mouet, si moueret per vacuū, omnē exuperaret p̄portione, et p̄p̄is nō moueret. Ad adhuc perspicat9 manifestās arguit sic. Def oppositū, q̄ mobile. a. p̄ vacuū. f. egle ipsi

b. et. d. moueat in aliq̄ certo tēpore puta. g. q̄d quidē tēp9 necesse est esse min9 tēpore. e. quo mouebat. a. p̄ mediu, d. plēnū aere. v. g. sit tēpus subduplū: nā omne finitū tēpus hēt certā proportionē ad maius. Tunc (inquit) sequit q̄ in tanto tēpore adequate q̄to mouet per vacuū, mouebit etiā per plēnū, q̄d est absurdū: siquidē mediū plēnū semper refistit. Sequellam autem probat dupliciter. Quod attēte inspiciendum est in textu. P̄rimo quia eodem tempore. g. quo mouet per spaciū. f. mouebitur per medietatē eiusdē linee. d. que terminat in p̄tō. k. vt patet in hac figura.

Secōdo p̄bat, q̄ nō solū id cōtingit q̄ mediū plēnū est min9 q̄ mediū vacuū, verū etiā si sint eqlia. Nā def aliud mediū tāte lōgitudinis q̄tū est. f. plēnū q̄dē medio subtiliori q̄ sit mediū. d. in eadē p̄portione puta dupla, in qua tēp9. g. erat min9 tēpore. e. Tūc sequit: q̄ a. mouebit p̄ tale mediū, q̄d sit. h.

in eodē tēpore adeq̄to, quo mouebit p̄ vacuū tāte lōgitudinis: qm̄ cū subtilitas. h. sit dupla ad subtilitatē. d. in subduplo refistit: et p̄ p̄is mouebit in illo mobile i duplo minōri tēpore: ḡ in tēpore. I equali. g. q̄d habebat ad. e. eandē subduplā proportionē: hoc tamen est impossibile: ergo. Rationes iste Aristot. non carent difficultate. Quas proinde. q. 3. numerosus examinamus.

Manifestum est igitur q̄ si erit aliquod tēpus in quo per vacuum/ quoduis feretur: accidet hoc impossibile. in equali enim accipietur: aliquid & quod plenum est trāsire & vacuum. erit enim aliquod analogum corpus alterum ad alterum: vt tempus ad tempus. Vt aut in summa dicam/ manifesta est eius quod euenit causa: quia motus quidem omnis ad motū/ est proportio (in tēpore. n. est) tēporis autem omnis est ad tempus/ finitū vtriusq;. vacui autem ad plenum non est.

Textus lxxiij.

In textu. 73. cōcludit repetēs cōclusionē q̄ manifestū est si aliquid admitat moueri per vacuū certo tēpore, in tāto adequato posse moueri per plēnū. Nā dabi inquit corpus analogū ad alterū. i. proportionabile alteri pleno in subtilitate, eadē p̄portione qua tēpus cōsumptū in vacuo est minus tēpore q̄d cōsumabat in pleno. vt dictū est. Atq; adeo in summa colligit causam huius. f. q̄ si mobile moueret per vacuū, moueret in nō tēpore: qz (inquit) vnus cuiusq; motus ad aliū motū est proportio in velocitate: et talis est p̄portio tēporis consumpti vno motu ad tempus cōsumptum in alio: et hoc vsu venit, quando tā motus q̄ tempora sint finita. vacui autē ad plenum nulla est proportio.

Quatenus igitur differunt ea per que feruntur: hec contingunt secundum autem eorū que ferunt excessum: hec. Videmus enim ea que maius momentum habent aut grauitatis aut leuitatis: si quo ad alia similiter se habeant figuris/ citius ferri per equale spaciū/ & secundum rationem quā habent magnitudines ad inuicē. Quare & per vacuū. Sed impossibile est. Propter quam enim causam/ feretur velocius. in plenis enim: ex ne

Textus lxxiiij.

Textus
lxxv.

cessitate. velocius enim diuidit fortitudine: maius. Aut enim figura diuidit/aut momen- to quod habet: id quod fertur/aut profectū est. Aequae velocia ergo: omnia erunt: sed im- possibile est. ¶ Quid igitur, si vacuū est/acci- dit cōtrariū illius propter quod probat/dicen- tes esse vacuū: ex dictis manifestū est.

¶ In tex. 74. addit philosophus. rōnē tertiā ad eandē conclusi- nē: vbi nihil posse in tēpore moueri per vacuū. Propo- fuerat. n. tex. 71. duabus de causis velocitatē tarditatē ve motus estimandā esse. scilicet aut ex pte mediū, aut ex pte virtutis/motricis. Rōnes pcedētes pcedūt ex pma. Et hoc est quod ait/hec ptingere q̄tenus differūt media p que mo- bilia ferunt. Sed tñ scdm virtutē mobiliū sequit̄ rō hec tertia. Ceteris parib⁹ mobile maioris virtutis veloci⁹ ac- citius mouet̄ q̄ minoris virtutis: vt p̄dus maioris gra- uitatis, puta plūbū velocius descendit q̄ stupa: et ignis leuior velocius ascendit q̄ aer. Ceteris inquit paribus ex pte figure: nā plana aut quadrata, q̄ plus aeris sub se cōprehendūt, tardit⁹ descendunt, q̄ acuta aeri scindē- do aptiora: q̄ eadē rōne si per vacuū ista descendēt, de- beret id quod grauius est velocius descendere rōne maioris virtutis: hoc tñ est impossibile: q̄ si p̄plēnū maior vit⁹ velocius mouet̄, est p̄ excellētia quā hēt ad supandā re- sistentiā mediū: cū autē nulla sit resistentia in vacuo, sit vt equa velocitate descendēt, et leuissima stupa, et grauis- simū plūbū. Quod absurdū est dictu. Rationē etiā hanc cum superioribus, q. 3. per amplius executimus. ¶ Con- cludit deniq̄ Aristot. (vbi dōmētator: textū scindit. 75.) manifestū esse quod posito vacuo cōtrariū cōtingit illius, quod illi antiqui volūt: puta motuū nō esse possibilē.

¶ Quid VOD NEQ̄ INTRA CORPORA SIT VACVVM. CAP. IX.

IGITUR PVTANT Vacuū esse, si erit secundum locum mo- tus: seperatum secundum se. Hoc autem idem est, ac si dicamus lo- cum esse quid separatum. Hoc autem quod im- possibile sit, dictum est prius.

¶ Post impugnationē vacui separati a corporib⁹, pro- sequit̄ in hoc demū cap. 9. Aristot. opinionē refellere De- moteriti ponētis intra corpora vacuos poros. Sūt au- tē in hoc cap. textus. xi. p̄cter fragmentū hoc superio- ris textus, quo repetit conclusiōē supioris disputatiōis: nēpe quod qui p̄ motū localē ponūt vacuū separatū a cor- poribus idē faciūt, ac si dicāt locū esse spaciū separatū: puta dimēsiōes: que cū se penetrāt cū corporibus sen- sibilibus habent vicē loci: quibus si careant, dicūtur va- cuū. Aduiusmodi autē positionē loci et spaciū esse impos- sibilē, supra ostēsum est. potissimū textu. 36. et. 37.

Textus
lxxvj.

¶ At vero per se considerantibus: videbitur vtique dictum vacuum/per quod vere vacuū. Vt enim in aqua si ponat aliquis cubū/cedet tā- ta aqua quā est cubus: sic & in aere/sed sen- su immanifestū est. Atque semper itaque in om- ni corpore habenti translationem/in quo est aptum natura/transferri: necesse est/nisi con- densetur/cedere aut deorsum semper/si deor- sum latio est vt terre/aut fursum si ignis/aut

ad vtraque vt aer/ siue quodcūque aliud sit im- positum, in vacuo autem: hoc quidem impos- sibile est, non enim: corpus est. Per vacuū au- tē equale spaciū transiisse videbitur: quod- quidem erat & prius in vacuo. tanquā sineque aqua cederet ligneo cubo/ neque aer: sed om- nia transirent per ipsum. At vero & cubus tā- tam habet magnitudinem: quantum occupat vacuum. que & si calida est aut frigida/ aut grauis aut leuis: nihilominus ratione/ altera ab omnibus passionibus est/ etiam si separa- bilis non sit ab illis. dico autē: lignei cubi mo- lem. quare & si separaretur ab omnibus/ & neque leuis/ neque grauis sit: occupabit equale spa- cium/ & in eadem erit & loci & vacui parte equali sibi. quid ergo differet corpus cubi: ab equali vacuo/ & loco? & si duo talia: p̄pter quid non & quodlibet in eodem erunt? Vnū igitur hoc, inconueniens/ & impossibile est.

¶ Triasunt huius capitis mēbra: nā in trib⁹ priorb⁹ textibus facit philosophus. rōnes tres aduersus vacuū in se cō- sideratū: nēpe vt ponebat, esse spaciū separatū a corpo- ribus et dimēsiōes insensibiles: quod mēte est semper res- tinendū. Et in tex. 79. p̄cedit ad impugnationē vacui intra corpora: et in tex. 83. et infra rīdet argumētis cō- trarie opinionis. Ait q̄, quod vt, id quod vacuū dī, vere esse vacuū, vt nomē sonat. vt opinio vacui vacua ipsa esse et inanis. Idēq̄ p̄bat rōne humōi. Si in aliq̄ corp⁹, corp⁹ aliud immittat. v. g. cubū. i. vndiq̄ quadratū vt tessera tāta pars poris inde depellit, quāt⁹ est immerfus cub⁹: hoc autē fieri nō posset posito vacuo: q̄ vana est opinio vacui. Maiorē manifestat exēplo lapidis aut ligni im- missi in aquā: si. n. in magno lebere aq̄ pleno pedale la- pidē quadratū mergas, tñ aque exundabit ac reffun- detur quātus est lapis. Idēq̄ et tingit in aere: nisi quod nō est nobis sensu cōpertū. Idēq̄ ait semp ptingere in cor- pore habētī trāslationē. i. in corpore physico: ad dīam mathematici. Vel forte intelligit, dū corpus hēt exitū liber: nēpe si terra est, in quā aliud mittit, exibat pars ter- re per pte inferiorē iuxta naturā grauis: si vero ignis, per superiorē iuxta naturā leuis: si vero non pōt aqua exire per partē inferiorē, exibat per superiorē, vt cedat graui. Si vero exire nō pōt, cōdenfabit, et tandē rūpet vas: vt si in vas vitreū aqua plēnū concreis submergere lapidē obstruēs vas ne aq̄ exūdet, frangeat vitreum. In vacuo autē nō ita sit sc̄q̄ illos: sed corpus adueniēs pe- netrabit spaciū vacuū, ac si corpus ligneū nō depelleret aquā, sed se penetraret cū illa. Quod autē hoc sit impossi- bile, patet. Nā cubus ligneus adueniēs tantā hēt q̄ntita- tē et dimēsiōes, q̄ntas dimēsiōes insensibiles hēt il- lud spaciū, quod ipsi vocāt vacuū: duo autē corpora de ges- nere quantitatis nō possunt se penetrare: q̄. ¶ Rīdebat autē illi, quod quibus duo corpora sensibilia vt duo lapides aut ligna in eodē se siml loco penetrare nō sit possibile, tñ cū dimēsiōib⁹ illis insensibilib⁹, q̄ abstracte sunt a corpore physico, pōt se quodcūque corpus physicū penetra- re. Quā responsiōne repellit sic Aristot. Quāuis corpus physicū calidū sit aut frigidū, et graue aut leue, aut aliā habēs sensibile qualitātē, nec passio sensibilibis sit se- parabilis a q̄ntitate. i. nec det corpus q̄ntū, quin sit sen- sibile: tñ nō ea rōne qua sensibile, sed ea potius, qua est quantum, nō secū eodē loco corpus aliud cōpatit. Quare

Textus
lxxvij.Textus
lxxviii.Textus
lxxix.

si per impossibile separet ois passibilis qlitas a corporibus quatis, nō poterūt se cōpati in eodem subiecto. Et tunc (inquit) illiusmodi corpora nihil differrent a dimensionibus illis, et spacio, qd illi ponebāt vacuum. Quocirca si illa corpora tunc nō possent esse simul, nec poterit corpus physicū simul esse cū suo illo vacuo: et sic sequit, vacuū non posse esse illas dimensiones, quas illi ponebant. Quod si dicant, vacuū nihil proorsus esse, hoc est, quod Aristot. venari pretendit.

Textus
lxxvij.

CAmplius autem manifestum est: qd hoc/cū bus habebit etiam cum transfertur/ quod & alia corpora omnia habent. quare si a loco nihil differat: quid oportet facere locum corporibus preter vnūscūq; molē/ si impassibilis moles est, nihil enim confert. si alterū citra ipsum equale spacium huiusmodi sit.

CScda ratio ad idē est in tex. 77. nēpe qua probat vacaneas esse dimensiones illas insensibiles abstractas a corpore physico. Et rō est hec. Cubus. i. corpus qdratū physicū, qd loco mouet, hēt hoc, qd quecūq; alia corpora. i. dimensiones quātitatis terminatas iuxta materiā sue forme: quequidē dimensiones a loco illo suo nihil differūt, qz eiusdē rōnis sunt dimensiones corporis physici, et ille separet quantū ad mutādū et replendū locū, licet ille sint impassibiles et immobiles: ergo superflue ponūtur, cū nihil conferat, vt vnū corpus dimensionatū habeat equales dimensiones prope se. i. secū penetratiue.

Textus
lxxviii.

CAmplius manifestū esse oportet quale vacuum sit in his que mouentur. Nunc autem, nusq; infra mundum. Aer enim aliquid est: non videtur autem. Neq; aqua si essent pisces ferrei. Tactu enim est discretio illis quod tāgiur. Quod igitur nō sit separatum vacuū, ex his manifestum est.

CTex. hic 78. nec in vetustis codicibus grecis est, nec est Arist. id qd phrasis ipsa testat. Quare et ab Argyropilo et Uatablo et alijs traductoribus merito pretermissi: sed additus ab Auerrorē id ex trālatione Boetij hic insertū diximus. Cōmē. qd Arist. pretermiserit rōdere illis, quos tex. 51. subnotauimus: qui censebāt, hoc mediū inter nos & celū esse vacuū, idcirco, qd aer nō percipit sensu: cōtra quos facit hic tertiā rōnē. Si vacuū est, oportebat manifestari, quomō illud esset in his, que mouent. i. in hac regione mobilū que est sub luna: nā de eo qd extra vniuersum est, nihil ad physicū: at vero intra mundū nullibi est vacuū: nā aer licet nō videat, est tū aliquid. Subdit exēplū. Si pisces ferrei essent. i. cerulei et aquei coloris, quale est politū ferrū, essentq; immobiles vt ferrū, tunc visu p colore et motū nō possemus eos distinguere ab aqua: tactu tū pp duriciē eos diiudicarem: ita lz visu nō possumus percipere aerē, tū tactu, nullo etiā vto flāte, cognoscimus in state, aerē esse calidū: & in hieme, frigidū. Cōcludit qd h. ex his manifestū esse, nō esse vacuū a corporibus separatū.

Textus
lxxix.

CSunt autē quidam: qui per rarum: & densum putant manifestum esse qd est vacuum. Si enim non est rarum & densum: neq; colore & densari possibile est. si vero hoc non sit: aut omnino motus non erit / aut totum fluctuabit/ vt dixit Xuthus/ aut in equale semper mutari aerem/ & aquam oportebit. dico

autem/ vt si ex aque cyatho factus est aer: simul ex equali aere/ tantam aquam fieri / aut vacuum esse ex necessitate. coartari enim ac dilatari: non aliter contingit.

CIn scda parte huius capituli que in hoc tex. 79. incipit, progreditur qd h. ad exterminādā opinionē vacui cōmisti corporibus. Pōponit autē prius in hoc textu rationē eorū: que erat hec. Si nō sit vacuū in corporibus, nec poterūt esse rara aut dēsa, nec rareferi nec cōdēsari. Putabant. n. qd scd3 qd vacui pl⁹ minusue esset in corpore, rarius esset aut dēsus: vt spōgia aut pumex esset rarior, qz plus hēt vacui, lignū vero aut lapis, minus, qz minus hēt vacui. Sublata aut raritate et dēsitate rerū duo merito inferebāt inconueniētia. Primū inferebat Xuthus phus ex motu locali: nēpe qd ad motū vni⁹ musce deberet moueri, ac fluctuare totū vniuersum: nā si aer a loco quē musca intrat depulsus nō cōdensat cū circūstāti, necesse est vt ille moueat aliu aerē: et ille aliu vsq; ad celū: qd pōinde motu illo fluctuabit: vt terra cōmouet aere intus moto. Aliter incōmodū inferebant ex gnatione vlt⁹ qd quoties ex aqua. v. g. generat aer necessarii esset ex alio tāto aere quātus hic gignitur tātū dē aere alibi generari quātū hic corrūpif: nā cū ex vno pugillo aque fiant decē aeris, nisi tātus aer cōuerteret in aquā nō posset ille aer capi: intra orbē lune & eadē ratio ne si ex aere fieret aq, necesse esset vt alibi ex tāta aq fieret tātus aer. Ad euitandū ergo humōi incōuenientia necesse est ponere condensationē et rarefactionē circumstantū locorū atq; adeo vacuū.

Xuthus.

CSi igitur rarum dicunt multa vacua separata habens, manifestum est qd si neq; vacuū esse potest separabile/ sicut neq; locus habes spacium snūpsius/ neq; rarum sic.

Textus
lxxx.

CIn tex. 80. aggreditur istorū rōnē impugnare: distinguens pri⁹ sensum duplicē quo isti possent vacuū intra corpora cōmisci. Et nomō sicut extra corpora hactenus dictū est: nēpe qd inter singulas particulas corporis (quas Democritus appellabat atomos) interciperent spacia situ separata ab ipsis particulis, puta dimensiones insensibiles vacuas corpore physico. Et hic sensus vt ex dicēdis colligitur erat intētus a Democrito. Qui tū satis impugnatus est. Nā quibus rōnibus non sunt extra corpora sensibilia huiusmodi spacia et dimensiones separate, neq; sunt intra corpora. Alius sensus esse posset vt non darentur huiusmodi spacia et dimensiones situ et loco separate a particulis corporis. Quem sensum impugnat quatuor rationibus.

CSi vero nō separabile/ sed tamē inesse quid vacuum: minus quidem impossibile est. Accidit autem primum quidem: non omnis motus causam esse vacuum/ sed eius qui sursum est. rarum enim: leue, quapropter ignem, rarum esse dicunt. Deinde causam motus non sic esse vacuum: vt in quo. sed vt vtres ex eo quia feruntur sursum/ ferunt quod ipsis continū est: sicut vacuū sursum fert. At qd qualr possibile est: esse lationē vacui/ aut locū vacui/ vacui. n. est vacuū ad quod fertur.

Textus
lxxxj.

CScdus iste sensus Democriti varie exponit. Philoponus. n. ait qd intelligeret vacuitates istas vt in cumulo. v. g. granoꝝ milij orbiculariū, que sunt quidē sibi cōfigua tāgentia se in pūctis: vt sphaera tangit sphaerā: sed

funt nihilo⁹ vacuitates in alijs partibus quibus nõ se tangūt. Et iste sensus differt sic a primo, q̄ scđz primū essent talia spacia que possent recipere alijs atomos si- miles: sed scđz istū nõ possunt humōi spacia similes ato- mos recipere, vt si tres aut quatuor globos se tāgentes disponas nõ possent in vacuitate intercepta esse alius glo- bus. Sed re vera nõ vř esse ista mens Arist. Nā iste sen- sus coincidit cū superiori: siquidē admittit vacuū separa- tum. i. dimensiones vacuas corpore physico. Cum qui- bus licet nõ se possent penetrare alie similes possent tam- en alie dissimiles. vt inter globos. Et ideo sensum se- cū dū forte ita oportet intelligere, q̄ ille dimensiones es- sent simul cōspere cū atomis, ⁊ penetratiue se habētes cū illis: sed dicerent vacue respectiue, vt vbi plus esset il- larū et minus atomoz corpus esset rarius: vbi vero mi- nus illaz et plures atomi, esset dēsius. Neq̄ impugnat hunc sensum quasi sit alicuius: sed nequis cū posset sin- gere. Et ideo ait Arist. minus incōueniens esse ponere in illo sensu vacuū q̄ in primo sensu. Cuius rōnez assignat Paulus venterus: q̄ in primo sensu admitebat accides perse sine subiecto: in scđo vero nõ. Hoc tñ nescio quō di- xerit Paulus: nā ēt in scđo sensu dat accides sine subie- cto: q̄ quis dimensiones se penetrēt cū corporibus, non tñ scđz illos erant in corpore vt in subiecto. S3 Ph. ait minus esse incōueniens: q̄ in scđo sensu nullus admitti- tur locus vacuus corpore physico: sicut in pmo. ¶ P̄ri- mū nihilomin⁹ incōueniens qđ sequit ex hoc sensu est, q̄ vacuū nõ esset causa ois motus localis (cuius contrariū erat in corū opinione) sed solū motus sursum: quippe cū dimensiones ille solū essent causa raritatis: nā copia di- mensionum cū paucitate atomoz faciebat raritatem: rari- tas vero est causa leuitatis: atq̄ adeo leuitas est causa solius motus sursum. ¶ Scđz incōueniens est q̄ vacuū nõ esset causa motus tanq̄ locus, sed tanq̄ vas. Locus .n. in rei veritate est causa quodāmodo finalis motus na- turalis, tanq̄ quid immobile fixū in aliquo puncto vbi cōseruat res nātas. At dimensiones iste nõ essent loc⁹ im- mobilis, sed que mouerent simul cū corpore quasi cor- pus ipsum deferētes: sicuti vtres sursum sublatis deferūt secū vinū. Nō est absurdū: qm̄ tunc sequerē q̄ loci debe- ret esse loc⁹: et vacui, vacuū in quo se reciperet: nā si va- cuū ponit rōne motus, et vacuū ipsum mouetur, neces- se est dare aliū locū vacui ad quē moueatur ipsum va- cuū: et scđi vacui, aliud vacuū: et sic in infinitū.

Textus
lxxxij.

Amplius autem: quomodo in graui affig- nabunt ferri deorsum? Et manifestum est q̄ si quanto rarius & magis vacuum fuerit / sur- sum feretur: si omnino sit vacuum / velociſsi- me utiq̄ feretur. Fortasse autem: & hoc im- possibile est moueri, ratio autem eadē / quo- niam vt & in vacuo immobilia sunt omnia: sic & vacuum q̄ est immobile, incomparabi- les enim sunt: velocitates.

In tex. 81. subdit duo alia incōuenientia. Tertiu ergo est q̄ tunc nõ poterūt assignare causā mot⁹ grauis deor- sum: nā cū vacuū solū sit causa motus sursum leuiū, et nullā aliā causam mot⁹ inueniūt, nisi vacuū, nullā gra- uibus relinquit causam sui mot⁹. ¶ Quartū argm̄ est q̄ si vacuū est causa raritatis atq̄ motus leuiū sursum, quāto quidpiā magis fuerit vacuū, velocius ferret sur- sum: et per p̄ns qđ oino fuerit vacuū velociſſime ascen- det. Lōsequēs aut̄ est impossibile: nā qua rōne dictū est superius nihil posse moueri per vacuū (alias dare⁹ mo- tus in instāti) probat itidē nec vacuū posse p̄ se moueri: p̄ta dimensiones illas separatas: q̄ nulla erit propor- tio velocitatis earū ad velocitatē corporis physici.

Quoniam autem vacuum quidem non di- cimus esse / alia vero dubitata sunt vere: aut motus non erit / si non erit densitas & raritas / aut fluctuabit celū / aut semper equalis aqua ex aere erit / & aer ex aqua. manifestū enim est: q̄ plus aeris / ex aqua fit. Necessē est igit- tur / si non est constrictio: aut expulsū attē- guum vt vltimum fluctuet facere / aut alicu- bī alibi equalē mutari ex aere in aquam / vt tota moles totius equalis sit / aut nihil moue- ri. semper enim re transmūtata / hoc accidet: nisi circulariter moueatur. Nō autē semper fit in circulum / loci mutatio: sed & in reſtū. hī igit: ppter hec / vacuū aliqđ esse dicerēt.

Textus
lxxxiiij.

In tertia parte huius capitis rīdet antiquoz obie- ctionibus. Atqui in tex. 83. resumit argumēta supra fa- cta cap. 6. et postea prime tex. 79. quibus arguebāt mo- tū locale nõ esse possibile, nisi sit raritas ⁊ dēstas: alias fluctuaret celū: ⁊ rursus si alicubi ex aqua generat̄ aer, oporteret, vt alibi ex tāto aere generet̄ aqua. vt cōmen- to. 79. exposuimus. Et hoc (inquit) necessariū eueniet, nisi sit cōstrictio vel cōdensatio alias [Expulsum attē- guū] .i. expulsa illa pars quā id qđ mouet tāgit, et ex- pellit loco, faciet vltimū .i. celū fluctuare: et pariter aer hic genitus faciet tñ alibi corūpi [vt tota moles toti⁹ equalis sit] .i. ne cū ex parua aqua generatur magnus aer, de⁹ penetratio dimensionū cōtinget vt celū amplius dilates a cētro: et cū ex paruo aere generat̄ magna aq̄, fiet, vt cōstringat̄ ad centrū ad modū fluctuātis aque ne de⁹ vacuū. Excludit cavitationē, qua quis posset rñ- dere dicens, q̄ motus fit semper circuli: vt a loco quē intrat. A. mobile, pellat. B. et a loco quē intrat. B. pel- latur. C. et. L. rursus intret locū, vñ. A. discesserat. Er- guit aut̄ Ph. q̄ nõ semp res mouent̄ sic circuli: sed ali- quando mouentur recte. Quidq̄ necesse est dari modū, quo fiat raritas et densitas ad euitandum huiusmodi inconuenientiam.

Causa ra- ritatis ac- densitatis.

Nos autē dicimus ex suppositis / q̄ est ma- teria vna contrariorum, calidi & frigidi, & aliarum physicarum contrarietatum: & ex eo quod potentia est, id quod est actu, fit. & non separabilis quidem est materia: ipso au- tem esse diuersa est. & vna est numero si for- te fuerit: coloris, & caliditatis / & frigidita- tis. ¶ Est autē & corporis materia, & magni & parui: eadem. manifestum autem est: cum enim ex aqua factus est aer: eadem materia non insuper accipiēs aliquid aliud facta est / sed quod erat potētia actu facta est. Atq̄ rur- sus aqua ex aere: similiter. Aliquando quē- dem in magnitudinem, ex paruitate: aliquā do vero in paruitatem / ex magnitudine. si- militer igitur si & aer multus existens, in mi- nori fiat mole / & ex minori maior: potentia existens fit materia vtraq̄. Vt enim ex frigi- do fit calidum / & ex calido frigidum eadē

Textus
lxxxv.

Raritas
densitas.

quia erat potentia: sic & ex calido, magis calidū nullo facto in materia calido/ quod non erat calidum/ quando minus erat calidum. ¶ Sicut neq; maioris circuli circumferentia & curuitas/ si fiat minoris circuli/ eadem eū sit/ aut alia: in nullo facta est curuitas/ quod erat non curuū sed rectum, non. n. ex eo quia intermittitur: ipsum minus aut magis est, neq; est accipere flāme magnitudinē aliquā: in qua & albedo & caliditas nō insit. Sic igitur & prior & calor posteriori/ quare & magnitudo & paruitas sensibilis molis/ non insuper accipiēte aliquid materia/ extenditur: sed quia potentia est materia vtriusq;. Quare est idem / densum & rarum: & vna materia ipsorum est.

Causa raritatis ac densitatis.

¶ In tex. 84. verā edocet causam raritatis & densitatis: quatuor precācēs fundamēta. Primum ex lib. 1. tex. 67. et tex. 70. Una eadēq; materia est duoz cōtrarioz: puta calidi et frigidi: rari et dēsi: zē. idē. n. numero, qd modo est calidū, postea est frigidū: zē. Scdm ex eodem lib. tex. 78. Quicquid sit actu tale, sit ex eo, qd est potentia tale: vt ex frigido, qd est potētia calidū, sit actu calidū: nā forma quecūq; educit de potētia materie: vt libro eodē questione. 7. dicebam. Tertium. Materia nō est separabilis a cōtrariis, i. nō pōt dari materia sine aliqua forma, aut eius cōtraria: omne. n. corp⁹ aut calidū est, aut frigidū: aut sub media qualitate, que quodāmodo cōtrariatur extremis: differt tñ subiectū rōe a se vt est sub forma: nā alia rōne materia est sub hac forma, & alia ratione est in potētia ad aliā. Quartū. Una eadēq; materia est sub cōtrariis accidētibus: puta vñū et idē corpus est nūc sub caloze, et postea sub frigiditate. ¶ Tūc ad ppositū sic arguit. Eadē numero materia est cōtrarioz: magnū et parū sunt p traria: ergo eadē est materia magni et parui: et per p̄s rari et dēsi. Subdit exēplū in generatione substantiāli: vt cū ex aqua fit aer, nihil ei materie accrescit nouū: s; eadē numero que sub forma aque erat sub minoribus dimētionibus, sub forma aeris extēditur ad maiores: z eōuerso cū ex aere fit aqua. ¶ Hoc est punctū respōsionis. Lensebant. n. antiqui, vt hic insinuat Arist. q rarefactio fieret, per hoc q rei que rarefit, aliquid ab extrinseco adueniret, quo fit maior: et eodē ratio per hoc q aliqd ei adimū quo fit minor. Et dūplīciter exponit: nā. S. Tho. et Paul. & alij iuniores intelligunt, dēsitatē fieri scd; antiquos, p hoc q alique ptes corporis ab extrinseco aduenirent ad replendū vacua, que erāt in corpore: et raritatē, p hoc q illa corpora expellerent. Sed forte nō intelligebāt, vt ait Philopon⁹, nisi q raretas fieret per hoc, q corpus qd rarefit imbiberet ab extrinseco plures vacuitates. Appellabant. n. vacuū dimētionē illas mathematicas abstractas a corpore: et quāto plus illaz erat in corpore, minusq; de corporeitate, erat rariuz: eōuerso in dēsitatē pellebantur ille dimēsiōes, & cōstringebant ptes corporis: veluti cū spōgia bibit aquā, tumescit: que pulsa cōstringit: et pariter vter dū inflat. Et hoc designat hic Arist. dicēs, q aqua rarefacta nō fit aer, per hoc aliquid insuper accipiat. i. aliquid vacui. ¶ At ergo Arist. q raretas nō fit per aduentū illaz dimētionū, sed per hoc q eadē materia que erat sub minori qntitate, sit in actu sub maiori, ad quā erat in potētia: atq; adeo educit de tali potētia: et densitas sit per hoc, q eadē materia que prius erat sub ma-

iori quātitate, sit sub minori ad quā erat in potētia: veluti cū frigidū sit calidū, nihil addit substantie aut materie subiecti: sed idē subiectū qd prius erat sub vna forma, sit sub alia, ad quā erat in potētia. Et eadē rōne si cut calidū sit magis calidū per solā intensiōē forme in eodē subiecto, ita rarū sit magis rarū per hoc q idē subiectū acquirat maiorē quātitatē: nō que venit ab extrinseco, sed que educitur de potētia sui subiecti: quod. i. de genera. exacte tractandum est. ¶ Subdit exēplū altēz de circulo. Ubi cōsiderādū q dicētes rarefactionē fieri per multiplicatiōē vacui nō videbant rarefactionē ponere vniuz: miter per oēs ptes corporis: sed quilla pars solū rarefieret vbi est vacuū. ¶ Probat ergo Arist. q cū ex aq fit aer, scd; oēs ptes sit rarefactio. Et id pbat exēplo circūferētie cōuexę circuli, qñ cōstringit. Et d pōt fieri duobus modis. Primum si sphaera solida lignea magna arte tornatili fiat minor, tūc tenēdo quātitatē distinctū a re quāta noua superficies pducit in actu que educitur de potētia materie. vt lib. 2. q. 2. dicebam. Alio modo si virga curua faciēs magnū circulū cōtrahat in minorē circulū, tunc nulla superficies pducit noua: sed solū sit, minor figura. Et hoc est qd ait eadē cū sit aut alia. i. siue noua quātitas pducatur siue nō. ¶ Alterius modo fiat nulla ps circuli incuruat alia que antea nō erat curua: neq; aliqua pars incuruat alia vero nō: sed cū oēs essent curue efficiunt magis curue [nō ex eo q; intermittit]. i. nō ex eo q plures partes sunt curue q; recte sit magis curuū, aut ex eo q plures sunt recte q; curue est minus curuū: sed cū oēs ptes essent curue recipiūt maiorē curuitatē ad quā erāt in potētia. Ita cū aliqd sit magis aut minus rarū. Huiusq; vidi hāc expositionē: existimo tñ hūc esse sensum germanum: quippe quo eleganter condennatur ponentes raritatem fieri per illas dimētionē abstractas. Quoz opinio (vt eā semel intelligas) erat, q interpolatim in corpore vna pars dimētionum separataz erat simul cū corpore, et alia per se vacua: nō per hoc q singule ptes rarefierent: sed per hoc q plura essent vacua q; plena: z dēsitatē eōuerso. ¶ Ad adhuc cōfirmat exēplo flame: cuius nullā est accipere partē in qua non sit albedo. i. lux et caliditas [sic igitur prior calor posteriori]. i. ita se habet remissio caloz respectu intensiōis: nepe q qui per singulas partes extensus est intenditur. Et ita contingit in raro et denso.

¶ Est autē ipsum quidē dēsum/ graue: rarū autē/ leue: duo. n. sunt in vtroq; / & dēso & raro. graue enim & durū: densa videntē esse. & cōtraria/ leue inq; & mole: rara. Dissonant autē graue & durum: in plumbo & ferro.

¶ In tex. 85. postq; ostēdit vnde raritas dēsitazq; proueniāt, rñdet ad aliud qd illi dicebāt, vñ vacuū esse causam mot⁹ localis. At ergo q causa eadē est raritatis et leuitat; eadēq; est eā dēsitatis et grauitat;. Duo. n. effectus proueniunt ex dēsitatē, puta duricies et grauitas: duoz itē cōtrarij ex leuitatē, puta raritas et mollicies: quo sit vt eadē causa sit et raritatis et motus sursum: si cuti eadē et est et dēsitatis et mot⁹ deorsum. ¶ In hoc textu inserit Boet⁹ repetitiōē illi⁹ similitudinē de circulo. Est tñ inutilis repetitiō: q ab Aueroe credit adiecta. Et id Glab⁹ et Arg. & alij merito eā p̄mittūt.

¶ EX Dictis igitur manifestum est: q neq; disgregatum est vacuum/ neq; simpliciter/ neq; in raro, neq; potentia, nisi quis vellit omnino vocare vacuum, causam latēnis: sic autem ipsius grauis aut leuis materia quatenus huiusmodi: erit vacuum. Densum enim

Textus lxxxv.

Textus lxxxvj NVLla tenus possibile est vacuū.

& rarum: secundum hanc contrarietate, motus factiva sunt. secundum autem ipsum duru & molle: passionis & impassibilitatis, & non loco mutationis: sed alterationis magis. Et de vacuo quidem, quomodo est, & quomodo non est: determinatum sit hoc modo.

Nullo modo est vacuu.

In tex. deniq. 86. et postremo de vacuo sub forma epilogi pcludit, nullatenus esse possibile vacuu: neq. disgregatu. i. separatu, puta dimensione: neq. simplr sine alio quo prius corpore aut dimensione, vt est vacuu extra celu: neq. in raro. i. in corpore vt efficiat raritate: neq. in potetia, nisi id qd est causa motus sursum aut deorsum vellis appellare vacuu in potetia: na isto modo nihil vetat, quominus materia. i. subiectu ipsuz qd est graue aut leue dicat vacuu. Itaru. n. et densum sunt in potentia ad duas contrarietates: na ratu est causa leuitatis, densum vero grauitatis: et haerone rar. et densum sunt causa motus sursum & deorsum. Et ite rar. causa, vt sit mole: et densum causa, vt sit duru: et sed hoc rar. et densum no sunt causa motus localis, sed motus alterationis: puta passionis aut impassibilitatis: na mole facile patitur et corrumpitur: duru autem, difficile. Sequit. q. 3.

DE TEMPORE. CAP. X.

Textus lxxvij.

ONSEQ VENS A VTEM est ad ea que dicta sunt: aggredi de tempore. primum autem bene se habet/dubitasse de ipso/& per exteras rones: vtru sit eoru que sunt an eorum que non sunt/ deinde que sit natura ipsius.

Tertiu mebru principale huius libri est de tempore: vt enim locus est mensura mobilis, ita et tempus est mensura motus: atq. adeo post consideratione loci, et (qd eius contrariu est) vacui proxime subsequit tractatus de tempore. Qui capitula continet quinq. textus autem sedz. Lometa. quadraginta octo. In cap. hoc. 10. qd in textus decem distinguit, pponit opiniones extraneas cu suis qualibuscunq. ronibus. Sit ergo pns esse post ea que dicta sunt de tempore disere: pnuu quid proponedo dubitationes, afferedog. exteras rones. i. dialecticas vt ait. Lometa. que non sunt physice: sed probabiliter contra veritatem dubitationem faciunt.

Textus lxxviii.

Qd igitur omnino no sit/ aut vix & obscure: ex hisce aliquis suspicabit. Aliud enim ipsius factum est, & non est: aliud vero futurum est/& nondum est. Ex his autem/& infinitum & quod semper accipitur/tempus: componitur. Quod autem ex ijs que non sunt componitur: fieri non posse videtur vt possideat aliquando essentiam.

Due sunt de tempore precipue dubitationes: altera de tempore ipso, qd est ens successiuu: altera de instati, quo ptes eius copulant. Facit ergo duas apparetes rationes, qd tempus no sit: et deinde progredit ad instas: & tertio disputat quid sit tempus. Prima ergo ro in hoc tex. 88. est hec. Id cuius ptes no sunt, no est: na totu ex partibus pcedet, ex quibus constat: partes autem temporis non sunt: ergo nec tempus est. Minor probat: qd pars preterita temporis, iam no est: pars vero futura nodu est: tempus autem ex his tantu duabus partibus constat: na nunc no est pars temporis, vt statim dicitur: est: tempus ipsum no est: aut saltem obscure est. i. vix intelligi pot, quomodo sit. Vt

infinitu/ adiectiuu est de ly/ tempus vt patet grece: vbi vtruq. est masculini generis. Appellat autem tempus infinitu et quod semper accipitur, propterea qd (in eius operatione) est perpetuum.

Ad hec autem: omnis rei partibilis si quidem sit/ necesse est quando est/ aut quasdam aut omnes partes esse. temporis autem: alie fuerunt/ alie vero/ future sunt. nulla autem est: cum sit diuisibile. ipsum autem nunc: non est pars. nam et mensurat pars: & componi oportet totum/ ex partibus. tempus autem: non videtur componi ex ipsis nunc.

Seda ro in tex. 89. eade prope modu est. Cuiuscunq. rei partibilis. i. habetis ptes necesse est, qd talis res est: aut oes eius ptes simul esse, aut saltu aliquas. Aut, oes vt inquit Themistius, p res simplr ymanentes vt corpus et linea: aliqua vero p res que habet aliquam successione: vt in comedia qd representat vnus actus, alius transiit. Temporis autem nec oes, nec aliqua pars vnq. est: qd tempus no est. Probat minor. Si aliqua pars temporis esset, maxime illud instas presens, qd vocamur nunc/ na preteritas ptes & futuras ostesum est iam no esse: hoc autem/ nunc/ no est pars temporis: qd nulla pars temporis est. Minor vero probat: na pars hert duas pditiones. i. qd est mensura totius (vt binarius est mensura. i. pars aliquota senarij), vel pars constans ex aliquotis (vt quaternarius est pars senarij) et ite componit totu. Instans autem no est mensura temporis: no. n. tempus est magnu vel paru, qd habet plura vel pauciora instantia: cu quod libet habeat infinita: neq. tempus, cu sit diuisibile, componitur ex instantibus, que sunt indiuisibilia.

Amplius autem & ipsum nunc/ quod videtur distinguere preteritum & futurum/ vtru vnum & idem semper permaneat/ an aliud sit & aliud: non facile est videre. Si enim semper alterum & alterum est/ nulla autem est earum que sunt in tempore alia & alia pars simul que non contineat/ alia vero contineatur vt minus tempus sub maiore, ipsum autem nunc quod non est, prius autem fuit, necesse corruptum esse aliquando: & ipsa nunc simul quidem inter se non erunt. corruptum autem esse: necesse est semper prius. in seipso igitur corruptum esse, impossibile est: ex eo quia tunc est. In alio autem nunc, corrupti ipsum prius nunc: non contingit. Sit enim impossibile: contigua esse ad inuicem ipsa nunc, vt punctum cum puncto. Si igitur in eo quod est consequenter, non corruptum est, sed in alio: in medijs nunc que sunt infinita, simul erit. hoc autem: impossibile est.

In tex. 90. arguit ite probabilr, qd nullu sit instas nunc. Et qd ut instas vt esse quid superius ad nunc (qd solo vt designare nunc presens) nihilo accipit nunc/ generalr pro instanti ea rone qua est, vel fuit presens. Itd est hec. Si esset nunc temporis, vel illud esset idem numero per omne tempus aut esset diuersa: neutru istoz: qd nullu est nunc. Probat minor. Si sunt distincta, tunc necesse est, vt duo/

Textus lxxx.

Textus xij.

Textus xij.

Textus xij.

Textus xij.

vt duo/nunc/nō possint esse siml: nā due ptes tēporis esse nequeūt siml, nisi cū vna cōtinet et alia p̄tinet, sicut ps in toto: quē admodū nō est hora tertia, et dies iouis, et mēsis septēbris. Unū autē/nunc/nō pōt esse pars alteri⁹, cū oīa sint indiuisibilia. Tūc rursus Si duo/nunc/non possunt esse simul, necessariū est, vt qñ hoc est, aliud p̄s fuerit corruptū: impossibile autē est instās corrupti: q̄ nō sunt distincta istātia. Admodū suadet sic. Instans aut cor rūp̄t qñ est, aut postq̄ fuit: nō qñ est: qz qd scd̄z se totū est nō cor rūp̄t: nec cor rūp̄t qñ nō est, qz maxime. Si instans cor rūp̄ret in. B. instāti sequēti: qd est impossibile: nā cū inter quēcūq; instātia mediēt infinita, nō pōt. B. esse cōtiguū: et immediatū ipsi. A. et per p̄s. B. nō pōt esse primū instās nō esse ipsius. A. qd erat necessariū, vt. A. cor rūp̄ret in. B. Cōcludit q̄ si instās preteritū nō cor rūp̄t in eo qd p̄sequēti. i. imediate sequit (qz nullū est tale) sequit, vt nullo mō cor rūp̄t, z p̄ p̄s duo in instan tia manent simul: qd est impossibile. Rō hec solū addu cit̄ probabilr, et nō demonstratiue: nā instans cor rūp̄t. i. definit esse, quando est per vltimū sui esse.

Textus
lxxxiij.
At vero/neq; semper idē permanere: possi bile est. nullius. n. diuisibilis finiti: vnus ter minus est. neq; enim si ad vnum sit cōtinuū: neq; si ad plura: ipsum autem nunc/terminus est: & tempus est accipere finitum.

Alterā partem videlicet q̄ sit idē/nunc/permanēs per omne tps re. pbat duab⁹ rōnibus. Prima in hoc tex. 91. est humōi. Nullus cōtinui finiti esse pōt vnus tñ tps [neq; si ad vñ sit cōtinuū neq; si ad plura] . i. neq; si sit p̄tinuū scd̄z vnā tñ dimēsiōnē. vt linea: neq; scd̄z plures. vt superficies et corp⁹: linea. n. finita duo hēt extrema p̄ta: et superficies ad min⁹ tres lineas: et corp⁹ plures superficies: intelligit. n. de quātitate p̄tinua recta: nā superficies circularis vnica linea terminat: tēp⁹ autē est quid continuū et finitum: hora enim, dies, mēsis, z annus tempora sunt finita: ergo ad minus necesse habent, vt duobus/nunc/terminentur, videlicet in preteritum et in futurum.

Textus
xcij.
Amplius si simul esse secūdū tēpus/ & neq; prius neq; posterius/ in eodē esse & ipso hoc nūc sit/ & si qua pri⁹ aut poster⁹ in ipso nūc sunt: simul erūt que ante decies millenos facta fuerunt annos/ cū ijs que fiunt hodie/ & neq; prius neq; posterius vllū aliud alio. De ijs igitur que in sunt ipsi: tot sint dubitata.

Secunda ratio est in tex. 92. talis. Idē est aliqua esse simul, et esse in eodem/nunc/ nec prius nec posterius: ergo si idem/nunc/ erat ante centum annos, z ante decies millenos, quod modo est: sequitur, vt res que tunc erāt, et que nūc sunt dicant̄ esse simul, nec prius ille fuisse q̄ he: nam esse prius est esse in alio/nunc/ precedenti hoc, quod modo est. Consequens tamen absurdissimum est dictū.

Textus
xcij.
Quid autē est tēpus/ & que ipsius natura: similiter & ex traditis immanifestum est/ & ex ijs que fuimus percurrētes prius. Nā quidam: vniuersi esse motum dicunt. Alij: spheram ipsam. Atqui circulationis etiam pars: tempus quoddam est. circulatio vero: non. pars enim circulationis est: quod acceptum est/ sed nō circulatio. Ampli⁹ autē/ si plures est

sent celi: similiter esse & tēp⁹/ cuiuslibet ipso rum motus. Quare multa tempora: simul.

Post argumentationē q̄ nō sit tēpus neq; instans, di sputat tertio inquirēdo, quidnā sit tēpus. De q̄ re tres enarrat ac refutat op̄iones. At ergo, q̄ difficile esse cognitionē tēporis/ cōstat ex his, que mō obijciebant. Quidā. n. dixerūt tempus esse motū vniuersi. Alij vero spherā ipsam. i. substantiā vniuersi. Alij autē idē esse tēpus, qd motus in gñe. Primā opinionē redarguit duabus rationibus: dicebāt. n. isti q̄ tēpus est circulatio motus. Cōtra qd arguit. Si circulatio integra est tēpus, fit, vt quēcūq; pars circulationis sit proinde tēpus: nā quēcūq; pars tēporis est tēpus. Si autē pars circulationis est tēpus, et tēpus est circulatio, quelibet pars circulationis est circulatio: qd est falsum: nā circulatio est motus ab aliquo puncto in idē. Rōnē hāc. q. 4. exami nābimus: que certe nō est demonstratio. Respōderi. n. posset satis esse ad rōnē tēporis, q̄ sit pars circulationis. Scd̄a ratio est. Si tēpus idē est, qd motus circula ris celi, fit, vt si essent plures celi, plura essent tēpora: qd tñ est falsum: immo, vt bene ait Philoponus, q̄uis per impossibile plures essent celi eiusdē magnitudinis et ve locitatis, et plures mūdi, qui mouerentur eodē motu, quo iste noster, non essent plura tēpora, sed idem dies mensis et annus esset in omnibus: vt questione quarta vberius explicamus.

Vniuersi autem sphaera: visa est quidem/ di centibus esse tempus. quia & in tempore om nia sunt: & in ipsa vniuersi sphaera. Est autem stultius quod dictum est: q̄ vt de eo impossi bilia consideremus.

Secundā opinionē dicentū spherā vniuersi esse tem pus: siue intelligas vniuersum ipsum, siue primū mobi le, dicit adeo esse stultā, vt superuacaneū sit inconueniē tia eius recensere. Persuadebant enim sibi spherā pri mā esse tēpus hoc paralogismo. Omnia corporalia sunt in tēpore: oīa sunt itē in p̄ma sphaera: q̄ p̄ma sphaera est tēpus. Quicquidē paralogismus primo peccat in equiuoco: equiuoce enim sunt corporalia in sphaera et in tēpore: in illa enim sunt tanq̄ in loco: in hoc vero, tanq̄ in mensu ra durationis. Secundo quia concludebat in secunda figura ex puri: affirmatiuis: vbi mediū nō distribuitur. Et q̄ illa opinio eēt manifeste stulta, patet, vt ait The mistius, quia sphaera vniuersi est ens permanens: tem pus vero, ens successuum.

Postq̄ autem videtur maxime motus esse ac mutatio quedam/ tempus, hoc consideran dum erit. Vniuscuiusq; igitur mutatio/ & motus: in ipso quod transmutatur est solum/ vbi fuerit ipsum quod mouetur & transmutatur. tempus autem: similiter & vbiq; & apud omnia est.

In tex. 95. refellit tertiā op̄ionē, si mō tñ cuiuspiā fuea rit. i. tēpus idē esse qd mot⁹. Differt opinio hec a prima q̄ illa ponebat tēpus solū esse motū primi mobilis: hec vero motū in genere: vt vniuscuiusq; rei motus esset suū tempus. Idē autē tēpus sit motus, q̄uis sit falsum: est tñ vero simile: et idē prius duab⁹ rōnibus pbat q̄ nō est motus, ac deinde tertia q̄ nō est sine motu. Prima est. Motus vniuscuiusq; est subiectiue in ipso qd mouet̄ aut in eodē loco. S. Tho. interpretat̄ primā particulā allu dere ad motū alterationis et augmentationis: scd̄z vero ad motū locale in loco: nō q̄ motus localis nō sit subie ctiue in mobili perinde vt alij motus: sed q̄ motus loca

Tres opti mohes de tempore.

Textus xciiij.

Textus xcvi.

lis dicitur motus in loco, vel forte ut Themisti, et Philoponius, aunt particula disiunctiva accipitur pro copulativa, ut sepe fit grece. Ut sit sensus quod motus est in eo quod mouetur et non alibi. Tempus vero non est in rebus que mouentur: quia vniu et idem vniuomiter est in omnibus: eosdem numero annos ego habeo et quicumque natus est quam ego: et eadem numero horam legimus qui hora tertia legimus: ergo tempus non est idem quod motus.

Textus
xcvj.

CAmplius autem mutatio quidem omnis velocior aut tardior est. tempus autem non est tardum, n. & velox: tempore diffiniuntur. Velox, n. est: quod in pauco/multum mouetur. Tardum autem, quod in multo/parum. Tempus autem non definitur tempore: neque quo quantum quid est, neque quo quale. Quod igitur non est motus: manifestum est. Nihil autem referat nobis dicere in presentia: motum aut mutationem.

In tex. denique. 96. et postremo addit sedas rationes. Quis motus est velox aut tardus: atque adeo magis, aut minus tardus: non solum in his inferioribus, sed et celorum alio alio velocius mouetur: tempus autem nec tardum dicitur, nec velox: ergo motus non est tempus. Probatur minor: quia tardum inquit et velox tempore diffiniuntur, velociter, n. id mouetur, quod paruo tempore longum spacium percurrit: tarde vero, quod longo tempore transiit paruum: ergo tempus vniuforme est et idem vbiq: alias non esset mensura velocitatis et tarditatis. Et hoc est quod subdit. scilicet tempus quantum sit, aut quale non definitur tempore: non, n. dicimus dies vnos longiores esse hyemalibus, quia maiori tempore durant: quin immo idem est priorius esse maiores dies, et esse maiora tempora. Nec diffinimus may esse mensem meliorem februario, quia est melius tempus: esset enim idem per idem diffinire. Si ergo quantitas et velocitas motus diffinitur tempore, non autem quantitas temporis recte concluditur, tempus non esse idem quod motus. Et ibi, ut solet, fecit Commentator textum. 97. At vero Aristoteles, quod ea ratione qua tempus non est motus, neque est mutatio: qualis est generatio.

QVO DEFFINITVR QVID SIT TEMPVS. CAPVT. XI.

Textus
xcvij.

TVERO: neque sine mutatione, cum enim ipsi nihil mutamur secundum intelligentiam/aut latet nos mutari: non videtur nobis fuisse tempus. sicuti neque ipsi qui in sardo fabulose dicuntur dormire apud Heroas: cum fuerint experrecti. Copulant enim primum nunc posteriori nunc/ & faciunt vnum: remouetes propter insensibilitatem/medium. Ut igitur/ si non esset alterum nunc sed vnum & idem, non esset tempus: sic et quando latet alterum esse, non videtur quod medium est, esse tempus. Si igitur ut non putemus esse tempus/ tunc accidit nobis, cum non diffinimus vllam mutationem, sed in vno & indiuisibili videtur anima manere, cum autem senserimus ac diffinuerimus, tunc dicimus fuisse tempus: manifestum est quod non est sine motu ac mutatione, tempus.

In capite. xi. textibus vndecim distributo, premissa iam re citatione contraria opinio, diffinire primum intendit, quod non sit tempus: ac deinde quod sit nunc tempus. Et ideo in huiusmodi partibus capitulum fecit. At quod motus et tempus res sunt affinitate coniuncte, et probauerat motum non esse tempus, premitit subinde quasi phemium dicendorum, nec tempus esse sine motu, nec motus rursus sine tempore: idque ostendit hac ratione. Tempus non cognoscimus, nisi per cognitionem motus: quod tempus non est sine motu: nam si res se habent ad cognitionem, ita se habent ad esse. 2. meta. tex. 4. Quis manifestat exemplo dormientium: cum n. quispiam in tenebris profundo plures somno captus nullum percipit motum, sit, ut postmodum excitatus coniungat instantas, quo expurgiscit, instanti, quo dormire ceperat: et ideo nullum cognoscit transisse tempus: aut non quantum transiuit. Et hoc est quod ait [cum ipsi nihil mutamur sed intelligentiam]. i. Quis nos semper in rei veritate mutemur, si tamen non intelligimus mutari motu aliquo, non percipimus tempus: sed tamen quod primum sentimus motum, statim cognoscimus tempus. Adducit exemplum fabule apud Sardos. Refert Simplicius cum capta fuit a grecis Sarda insula inuenta illic fuisse cadauera nouem filiorum Herculis, balsamo aliosque aromatibus seposita, ut non mortuorum, sed dormientium profus imaginem exhiberent, hos incole heroes dormientes appellabant, collebatur ut deos. Horum meminisse hic (ait) Philoponius. Philoponius vero commemorat ad huiusmodi heroes in more fuisse deferri infirmos sanitatis causa: qui cum demonum incantationibus tres aut quatuor dies sopore velut dormientes attoniti essent, postea excitati putabant nullum priorum tempus transisse: sed eadem hora cepisset et finisse se somnum. Alii nescio quos hoies fabulabant tredecim millia annorum dormuisse. Est bonum arguere. Nam si propterea quod non percipimus motum, non percipimus tempus, signum est quod si in rei veritate non esset motus, non esset tempus.

Dormientium fabule.

Quod igitur neque motus, neque sine motu tempus est: manifestum est. Accipiendum est autem, quoniam querimus quid est tempus/ hinc incipientibus: quidnam ipsius motus sit, simul enim motum sentimus/ & tempus. Et enim si sint tenebre/ & nihil per corpus patiamur/ motus autem quidam in anima insit: confestim simul videtur quoddam fuisse & tempus. At vero & cum tempus videtur fuisse aliquod: si simul & motus quidam fuisse videtur. Quare aut motus/ aut motus aliquid: est tempus. Cum igitur non sit motus: necesse est motus aliquid esse/ ipsum. Postquam constitutum est tempus et motum subiecto esse coniuncta, ut neutrum sine altero esse valeat, proficiscitur inuestigare, quidnam tempus sit ipsius motus. Et intentio eius est, quod tempus sit numerus motus secundum prius et posterius: et intelligitur de regulatissimo motu primum mobilis. Repetit autem in hoc tex. 98. amplius explicare affinitatem temporis et motus. Cum n. dixerat tempus non cognosci, nisi per motum, subdit, quod non est necessaria cognitio motus temporis ad cognoscendum tempus: sed satis est si cognoscamus nostrarum successione metaliu cogitationu. Si. n. quod in tenebris corpore quietissimo nullum in se aut extra se corporeu motum experies aliquid meditare, successione meditationis percipit tempus transisse. Nec solum tempus per motum cognoscimus, verum et e conuerso per tempus venimus in cognitionem motus. Quod admodum. n. quod aliquid dulci contemplatione aut studio delectatur, eo quod non sentit labore motus, non cognoscit quantum tempus studuit, ita e contrario infirmi qui grauer sentunt motum febris, putant maius tempus transisse, quam transiuit: et ideo neutri bene iudicant tempus per motum: sed vtriusque e contrario per tempus cognoscunt, quantum motum passi

Textus
xcviii.

Textus
xcix.

Textus
c.

sunt: vt cū hora sonat qui dulciter fludet intelligit plus
fluuisse, q̄ putat: et febricitans minorē motū febris
trāsisse, q̄ crediderat. **C**lōcludit ḡ, q̄ si a deo sunt cōiun-
cta tēpus et motus, sit, vt tēpus vel sit motus, vel ali-
qd eius: et cū nō sit motus, sequit̄ vt sit eius aliqd: puta
aut pars eius, aut accidens, aut quiduis aliud.

Textus
xxix.

Cū autē quod mouetur / moueatur ex quo
dā in quoddā / & omnis magnitudo cōtinua
sit: sequitur magnitudinē / motus. Quia. n.
magnitudo continua est: & motus est conti-
nua. Quia vero motus: & tēpus: quātus. n.
motus est: tantū & tēpus semper videtur fuis-
se. **C** Prius autē & posterius: in loco primum
sunt. hic quidē: positioe. Quoniam autē in
magnitudine est prius & posterius: necesse est
& in motu esse prius & posterius proportio-
naliter ijs que sūt ibi. At vero & in tēpore est
prius & posterius: propterea q̄ alterū sequit̄
semper alterū ipsorū. **C** Est autē prius & po-
sterius ipsorū: in motu. Id quidē quod est /
motus est: esse tamen ipsū / alterum est / & non
est motus.

C Postq̄ cōstitutū est, tēpus esse aliquid ipsius motus
ad rē pprius accedēs q̄h. ostēdurus tēpus esse nume-
rū motus scd̄z prius et posterius, prenotat, qua rōne in tē-
pore sit prius et posterius. Et q̄ tēpus nō hēret prius &
posterius, nisi esset q̄ntitas cōtinua (nūerus. n. decē hor-
minū aut lapidū nō dicit aliū esse priorē, aut poste-
riorē) manifestat, quō tēpus sit q̄ntitas cōtinua. Tria
n. sunt cōtinuorū genera. s. magnitudo, mot⁹, et tēpus.
Atqui vt q̄ntitas magnitudinis causa est q̄ntitatis
mot⁹, ita cōtinuitas mot⁹ causa est q̄ntitatis tēporis.
C Expli gra. **M**ot⁹ nō est nisi trāsitus ab vno t̄fo in aliū:
(q̄d q̄uis vtz hēat in motu ēt alterationis et augmēta-
tionis, oculati⁹ t̄m inspicit in motu locali) et iō motus
sequit̄ magnitudinē: nēpe vt ex eo q̄ mobile pri⁹ attin-
git priorē partē spacij (s. sibi ppinq̄orē) q̄ posterio-
rē illi cōtinuā, mot⁹ ipse hēt ptes q̄ntitas [q̄z vero motus]
. s. est q̄ntitas [et tēpus]. s. est q̄ntitas. **M**ā q̄ntitas est mo-
tus, t̄m est tēpus. Loquit̄. n. semp de motu regulari pri-
mi mobilis, vbi quāta est portio mot⁹, t̄m est tēpus. **M**ā
de his inferioribus iam dixerat tex. 96. q̄ mot⁹ velocior
breui⁹ t̄pē ptrāsit, t̄m spacij, q̄ t̄m mot⁹ tardus in ma-
iori t̄pore. **E**st certe deductio pulchra vt nō aliūde sit ac-
tio q̄ntitas, nisi q̄ magnitudo est cōtinua: et q̄ actio est
cōtinua, aggregatū ex priorē & posteriorē, in quo rō tē-
poris cōsistit, sit ēt q̄ntitas. **C** Post hec p̄fessim explicat
d̄rias int̄ rōnes p̄oris et posterioris horū triū. **A**lit. n. q̄
pri⁹ et posterius in loco per quē mobile mouet̄, est scd̄z po-
sitionē et sitū partū. **I**n magnitudine. n. quā habes an-
te pedes iacētē, prius et posterius accipit̄ respectu tui, vt
qd est tibi ppinqui⁹, sit pri⁹: qd vero magis distat sit po-
sterius: s. dextrū est, qd habes ad d̄xterā: & sinistrū, qd ha-
bes ad sinistrā. **I**n motu vero, qz nō est ens p̄manēs, nō
est p̄ se pri⁹ et posterius positione: s. p̄portionalit̄. i. p̄ re-
spectū ad magnitudinē: vt illa pars motus sit p̄or, qua
trāsit̄ p̄ma pars magnitudinis: allaq; posterior, qua trā-
sit̄ posterior. **A**t vero in t̄pore erit pri⁹ et posterius, p̄pte-
rea qz aliter sequit̄ aliter. i. qz tēp⁹ in sequit̄ motū: et ecō-
uerso. **C** Subiūgit tādē verbū attētionē dignū ad intel-
ligētiā tēporis dicēs, q̄ prius et posterius ipsorū. s. mot⁹ et
tēporis est quidē in motu. **M**ā id quidē qd est, motus est:
. i. pri⁹ et posterius ipsorū mot⁹ nō est res distincta a motu,

sed eadē res, que est motus. [esse autē ipsi / alterū est.]
Diffinitio autē alia est mot⁹, et alia p̄oris et posterioris:
etenim quēadmodū pri⁹ & posterius in magnitudine, nō
est res distincta a magnitudine, s. sit⁹ partū magnitu-
dinis, nihilo⁹ alia est diffinitio magnitudinis, et alia si-
tus, que sunt distincta p̄dicamēta, ita prius et posterius
in motu: idē est reat̄ cū motu: nā sunt ptes eius: diffe-
rūt t̄m diffinitione: qz motus est actus entis in potētia:
in qua diffinitione nō sit mentio prioris, aut posterioris
preteriti ve, aut futuri: tēpus autē essentialiter est dura-
tio illa et moza motus.

C At vero & tēpus quidē cognoscimus: cū
diffiniuerim⁹ motū / prius ac posterius diffi-
nientes. atq; tunc dicimus fuisse tēpus: quan-
do prioris & posterioris in motu / sensum ce-
perimus. **D**eterminamus autē aliud & aliud
existimādo ipsa / & mediū quippiam inter
ipsa alterum. cum enim extrema altera a me-
dio intellexerimus / duorū dixerit anima / ip-
sa nunc / hoc quidē prius / illud vero poste-
rius: tūc & hoc dicimus esse tempus. **Q**uod
enim determinatur ipso nunc: tempus esse vi-
detur / & supponatur.

C Subsequēter in hoc tex. 100. d̄riam aperit̄ inter tēp⁹
et motū: dicēs, qz tēpus sequit̄ motū, nō inquantū mo-
tus est act⁹ entis in potētia. (i. actio quēdā incepta que
nondū venit ad terminū) sed inquantū in motu sunt si-
gnabilia duo / nunc, aliud pri⁹ et aliud posterius. s. p̄-
teritū et p̄sens. **D**ē demonstrat hoc signū, qz tunc co-
gnoscimus esse tēpus, q̄n rationē prioris et posterioris
percipimus in motu, alias minime. vt superiori do: miē-
tiū exēplo ostensum est. **E**t vero qz paulo antea determini-
nauerat tempus esse quantitātē continuā, partes vero
quantitatis cōtinue nō sunt duo in actu (qz nō sunt ac-
tu separate) subdit qz prius et posterius in tēpore, q̄uis
sint continua, tamē anima per operationē intellectus
facit illa esse duo. **N**on qz tēpus sit ens rationis solū ha-
bens esse per operationē intellectus (est. n. ens reale) sed
numerat vt duo illa que sunt partes eiusdem continui.
Tūc igit̄ cū numerat illa duo, et mediū sentit inter illa,
cognoscit tēpus. **I**d. n. (inquit) qd determinat et interci-
piat̄ inter duo / nūc, est tēpus. vt cōfestim vberius patebit.

C Quando igitur tanq̄ vnū / ipsum nunc
sentimus / & non aut prius & posterius in mo-
tu / aut vt idem quidē / nō autem prioris &
posterioris cuiusdā: nō videtur tempus fuis-
se vllū / quoniam neq; motus. **C**um autem
prius & posterius est: tunc dicimus tempus.
Hoc enim est tempus: numerus motus secun-
dum prius & posterius. **N**unc ergo motus / tē-
pus est: sed quatenus numerū habet motus.

C In tex. deniq; 101. clōcludit diffinitionē tēporis: ea q̄ dicta
sunt explicat⁹ declarando. **D**ē. n. affirmatiue dixerat,
tūc nos cognoscere tēp⁹, q̄n duo / nūc / r̄minat̄ aliqua
suscessionē p̄cipim⁹, subdit negatiue q̄n et quomōdū tēp⁹
nō sentimus. **E**st t̄m text⁹ hic amphibologicus. **S**. **T**ho.
exponit sic, qz nō nisi vnōm cognoscimus tēpus. s. cog-
noscēdo duo / nunc / r̄minat̄ aliqua suscessionem. **E**t
ideo existimat qz excludant̄ duo modi a rōne tēporis. s.
quando percipimus duo nunc tanq̄ vnū nō percipien-
do mediū motū inter illa, vt est in exēplo dormientiū:
h 4

Tex. c.

Tex. c.

aut quā cognoscimus vñū/nūc/ presens tanq̄ sine prioris tēporis et initū futuri: tūc (inquit) nō cognoscimus tēpus. Et hec expositio cōsona est textui supra primo. Nihilō cōtextui huius literę, nescio an magis cōgruat alius sensus Themistij et Philoponi: nēpe q̄ dupl̄ cognoscim⁹ tēp⁹. s. aut cognoscēdo duo/ nūc/tanq̄ extrema vnus successione: aut cognoscēdo vñū nunc tanq̄ terminū prioris, et initū posterioris. Nā ēt isto mō cognoscimus tēpus, vt pote preteritū et futurū. Et ita intelligēda esset tūc litera. s. q̄ si nō cognoscimus, vel mediū inter duo/nūc, vel vñū/nūc/tanq̄ cōtinuatiuū prioris et posterioris, nō cognoscimus tēpus: si tū cognoscimus, vel mediū inter duo/nunc, vel duo extrema eius dē/nunc, cognoscim⁹ tēpus. Sed si sentiamus solū nūc presens absolute, nō cōsiderādo q̄ est tr̄sus preteriti et initū futuri, nō cognoscimus tēpus. Et h̄ tēpus numerus motus sc̄dm prius et posterius. Diffinitio hec amplius explicatur. q. 4. Interim autē satis est si exēplo intelligatur. Numerus. n. dierū, aut horarū, aut mozarū quarūcūq; quibus pro inuisibili mēsurā vtimur per quas durat successio motus, est tēpus.

Diffinitio tēporis.

Textus ciiij.

¶ Signum autem est. plus enim & minus discernimus numero: motum autem plurem & minorem/ tempore. Numerus itaq; quidam: tempus est. ¶ Quoniam autem numerus est duplex (etenim quod numeramus ac numerabile/ numerum dicimus: & quo numeramus) tempus est quod numeratur, & non quo numeramus. est autem alterum quo numeramus: & quod numeratur.

Numer⁹ duplex.

¶ Due sunt pticule huius tex. 102. in prima, signo quodā a posteriori probat tēpus esse numerū: nā cū numerus sit quātitas discreta: tēpus vero sit cōtinua, dubiū esse poterat. Ratio est hec. Ad quo certificamur de quātitate alicuius rei est numer⁹ (metimur. n. quantū sit stadiū nūcro passū aut pedū: et panū metimur vinis) tēpus autē est id quo metimur motū (dicim⁹. n. tot horas orasse quēpiā, aut scripsisse: aut tot vixisse annos) ergo tēpus est nūerus. In sc̄da pticula explicat quātitas numerus sit tēpus. Est. n. duplex nūerus. s. materialis et numeratus. vt decē hoies aut decē lapides que sunt de predicamēto substātie: nūerus vero formalis quo numeramus est aggregatū ex vnitatibus, vt intellectu abstrahitur ab hoc et illo subiecto. Et hoc mō est de predicamēto quātitatis: hoc. n. mō eiusdē rōnis est denarius lapidū et hominū. Nū nūerus nūerans et nūeratus sola rōne differūt: sunt. n. eodē vnitates. i. quātitates re: cōsiderate, aut crete in subiecto, aut abstracte p̄ intellectū ab hoc et illo subiecto. Dicit ḡ q̄ tēpus nō est nūerus formalit̄ quo nūeramus: alias sequerē, q̄ nūerus quarūcūq; rerū ēt p̄manentiū vt lapidū esset tēpus: q̄ nūerus formalis/ quo/ eiusdē rōnis est in oibus rebus. Est ḡ tēpus numerus numerat⁹, puta partes ille prior et posterior in successione motus. Nū quēadmodū decē vline pāni sunt vna res cōtinua, sed sunt decē vnitates quibus mēsuratur, ita numerus prioris et posterioris est tēpus quatenus horis, aut dieb⁹ metimur motū. An vero tēpus sit res distincta a motu nec ne, q̄one id quinta disputam⁹.

Textus ciiij.

¶ Et vt motus semper alius est & alius, sic & tempus. Tempus autē simul omne, idem est. nam ipsū nunc, idem est, secundum id quod est: esse autem ipsū, alterum est.

¶ Postq̄ diffinitū est, quid sit tēpus: procedit in hac secunda pte textus, vt ostēdat, quēnā res sit nūc/ tēporis, seu instās tēporis. Ad p̄ eodē semp accipito. Ut r̄ū vñ

vñū idēq; numero fluat per omne tēpus, an diuersa sibi succedant: hoc. n. in dubium reuocauerat supra tex. 90. ¶ Proponit ḡ in hoc tex. 103. cōclusionē h̄ac. Nūc tēporis est idē sc̄d rē fluēs per omne tēpus, rōne tū differt et est plura, sc̄d q̄ idē cōsiderat sc̄d successione motus tanq̄ alterū et alter: puta vt preteritū, presens, aut futurū. Et ḡ, q̄ vt motus est semp alius et alius (est. n. successio mobilis aliter et aliter se habētis respectu loci) ita et tēpus, q̄ realr idē est q̄ motus, semp est aliud et aliud. At tamen tēpus omne simul. i. sc̄d q̄s suas ptes est eadē res, q̄ est realr idē nūc. s. eadē existētia mobilis. [Est autē ipsi alterū]. i. ipsum autē nūc rōne et diffinitione differt a successione tēporis: hoc autē non immozamur explicare: quandoquidē Arist. seipse cōtinuo explicat.

Textus ciiij.

¶ Ipsum autē nūc, tēpus metit̄, quaten⁹ pri⁹ est atq; poster⁹. Ipsum autē nūc/ est quidē vt idē: est vero vt nō idē. Quatenus. n. in alio & alio est: diuersum est. hoc autem: est esse ipsi nūc. quatenus vero est id quod est/ ipsum nūc: idem est. sequitur enim (vt dictum est) magnitudinem: motus. hunc autem: tempus/ vt diximus. & similiter igitur punctum: id quod fertur/ quo motū cognoscimus/ & prius in ipso & posterius. hoc autē secundū id quidē quod est: idē est. p̄cū enim/ aut lapis/ aut aliquid eiusmodi: est. ratione autem: aliud est. sicut Sophiste accipiunt esse diuersum: Coriscum in Lycio esse/ & Coriscū in foro. & hoc igit̄/ ex eo quā alibi & alibi est: diuersū est. ¶ Ipsum autē nūc/ sequit̄ id quod fert̄: vt tēpus/ motū. eo. n. quod fertur: cognoscimus prius & posterius in motu. Quaten⁹ autē numerabile est prius & posterius: ipsū nūc est. Quare in his/ id quidē quod est nūc: est idē. prius. n. aut posterius est: quod in motu est. ipsum autē esse: alterū. Quatenus. n. numerabile est prius & poster⁹: ipsum nūc est. & notū maxime: hoc est. etenim motus est: per id quod mouetur/ & latio per id quod fertur. Hoc aliqd enim est id quod fertur: motus autem, non. Est igit̄ vt idē ipsum nunc dicit̄ semp: est autē, vt non idem. etenim similiter: & quod fertur.

¶ Subsequēter tex. 104. manifestā facit cōclusionē. Ad euidētiā tū huius textus qui lubricus ac difficilis est notādū est: q̄ siue quātitas, et p̄ctū distinguant a re quāta, siue nō, imaginandū est, q̄ si punctū trahat per aliā quā planiciē, vestigiū illius est linea: et id ad imaginatiōē ex p̄cto eodē numero indiuisibili sit magnitudo. Et q̄ cōtinuitas motus resultat ex cōtinuitate magnitudinis, per quā res mouet̄, ex prior et posteriori in magnitudine cognoscimus prius et posterius in motu. Demus ergo, vt id quod mouetur et fingitur esse punctū, sit lapis. Cognoscimus tunc prius et posterius in motu p̄pterea q̄ eadē res alr et alr se hēt indiuisis partibus spacij: vt existētia mobilis in prior parte spacij sit prius in motu, existētia nō in posteriori pte sit poster⁹. Illud autē prius et posterius in successione mot⁹ est tēpus. Et ideo naturam ipsius/ nunc/ explicat Arist. per similitudinem

dinē ad punctū: q̄ sicut punctū vnū fluens facit magnitudinem, ita ad imaginationem vnum nunc, puta vna eademq̄ existentia mobilis quatenus fluens secundum prius et posterius, facit tempus. Quo circa quemadmodū motus sola ratione predicamētali differt a mobili, vt lib. 3. q. 2. dicebamus, ita tēpus sola ratione differt a motu primi mobilis. vt hic. q. 4. opinamur. **C**etera vero fere syllabatim est enarrāda. [ipsum autem / nūc / tēpus metitur: quatenus prius est atq; posterius] Hoc videtur cōtradicere ei quod dixerat tex. 89. scilicet nunc nō esse partē tēporis, qm̄ nō est eius mēsurā. Nulla est tamē cōtradictio: vt. n. punctū, quia est indiuisibile, in se cōsideratū non est pars lineę, nihilominus ex fluxu ipsius resultat et lineā, ita instans indiuisibile non est pars tēporis: nihilominus ex fluxu illius imaginā relinquit tēpus. Et ideo licet simpliciter cōsideratū non sit mēsurā tēporis, tñ cōsideratū vt fluens secundū prius et posterius est mēsurā tēporis. Et quāto per maius spacium decucurrit primū mobile, maius fuerit tēpus. **O**bediq; subdit q̄ [ipsum nūc est quodāmodo idē in toto tēpore, quodāmodo diuersum. Quatenus. n. in alio et alio est] .i. quatenus existentia mobilis est in alio et alio loco sunt plura nunc diuersa rōne. Et [hoc est esse ipsū nūc] .i. ratio et quiditas ipsius nūc in hoc cōsistit, q̄ aliter et aliter se habeat mobile: nā si nullus esset motus, sed esset solus deus, qui est immobilis, nullū esset tēpus, nec nūc tēporis: sed eternitas [quatenus vero tē.] .i. si ipsum instans cōsideretur quatenus est res quedā, est vnū et idē in toto tēpore: nā est vna existentia eiusdē p̄mi mobilis. Ad cuius intelligentiā subdit q̄ motus sequit magnitudinē: motū autē sequit tēpus. .i. tēpus est prius et posterius in motu: prius autē et posterius in motu consequitur ex hoc q̄ mobile aliter et aliter se habet in priori et posteriori parte magnitudinis: nā [similiter (inquit) vt punctū (aut lapis) qd fertur per magnitudinē est id per qd cognoscimus motū, ita idē est per qd cognoscim⁹ tēpus.] Hęc vt sicut vnū et idē mobile realiter manens cōsideratur vt diuersa secundū q̄ aliter et aliter se habet in magnitudine, ita instātia ipsa sunt realiter idē. s. eadē existentia cōsiderata vt prius est in vna parte durationis postea in alia. **S**ubdit exemplū de Corisco. Arguit .n. sophiste/esse in foro aliud est q̄ esse in Lycio (gymnasium erat Aris.) sed Coriscus est nunc in foro, nunc in Lycio: ergo Corisc⁹ in foro alius est a corisco qui est in Lycio. Si. n. cōcludunt q̄ est alius in re, male cōcludunt: bene tñ inferunt q̄ sit alius ratione. **S**ubiungit [ipsum autē nūc/sequit tē.] Arguit a cōmutata proportione. (Sicut mobile se habet ad motū, ita/nunc se habet ad tēpus (nā sicut mobile aliter et aliter se habēs scd; priore et posteriorē partē in spacio facit motū, ita et nūc aliter et aliter se habēs scd; prius et posterius durationis facit tēpus) ergo sicut se hēt tēpus ad motum, ita se hēt nunc ad mobile: perinde ac si dicerēs/ sicut sex ad tria, ita quatuor ad duo: & sicut sex ad quatuor, ita tria ad duo/ sed mobile vnū, idē scd; rē aliter et aliter se habēs est motus: ergo et nunc vnū et idē secundū rē. s. vna existentia mobilis rōne differēs vt numeratur tanq; ratio ne plura scd; prius et posterius est tēpus. **C**ōcludit ergo q̄ in his. s. in motu et in tēpore, id quidē qd est nunc et mobile vna res est: esse autē est alterū. .i. differunt ratione nunc preteritū et nūc presens: sicut mobile in priori parte spacij et idē in posteriori. **I**llic autē [quatenus enim] q̄ dixerat per mobile nos cognoscere motū, sicut per nunc cognoscimus tēpus: et mēsurā notior esse debeat mensurato, ait q̄ mobile cū sit hoc aliquid. s. quedā substātia, notior est, q̄ motus qui est quodā ei⁹ accidens minime entitatis, vt pote qd nō est nisi in fieri: et ideo per mobile aliter se habēs in partibus spacij cognoscimus motū. Et pariter per nūc quod notius est q̄ tēpus, s. p̄ existentia mobilis prius in vna pte q̄ in alia co-

gnoscimus tēpus. Et ita tandē cōcludit q̄ quēadmodū mobile est quodāmodo idem. s. re, diuersum tamen ratione/ ita et nunc.

CManifestum est autem / q̄ & si tempus nō sit / ipsum nunc non erit: & si ipsum nunc non sit / tēpus non erit. Vt enim simul sunt / id qd fertur / & latio: sic & numerus eius qd fertur / et mutationis. **T**empus enim est: loci mutationis numerus. ipsum autē nūc / est vt qd fertur. vt vnitas / numeri. & cōtinuū tempus est / ipso nūc: & diuiditur secundū ipsum nūc: sequitur autē hoc: loci mutationem / & id qd fertur. Etenim mot⁹ & loci mutatio vna est / ipso quod fertur / quia vnum: & non secundū id qd est. (etenim deficeret) sed ratione. Et determinat priorem & posteriorē motum: hoc, Sequitur autem & hoc quodāmodo: pūctum, etenim punctum: & continuat quodāmodo longitudinem / & determinat. est em̄ huius quidē / principium: illius vero / finis.

Ex his que mō dicta sunt, infert proprietates quinq; ipsius / nunc. Prima est: q̄ quotiescūq; est aliqd instās, tunc verū est dicere, q̄ est tēpus: et ratio est, qz nunc et tēpus dicunt ad conuertentiā, sicut mobile et motus. **E**t. n. sequit, motus est: ergo mobile mouet: et eoduerso, mobile in quātū mobile est: & motus est (nā ratio mobilis exerceat in motu) ita sequit / tēpus est: & nūc tēporis est cōiungēs preteritū cū futuro: et eoduerso sequit / instās est: & tēpus est: nā nūc cōnotat cōtinuationē durationis p̄teriti cū futuro: et id existentia dei vbi nō est p̄teritū et futurū, nō est nūc tēporis: sed eternitas: vt. q. 4. lat⁹ exp̄uicam⁹. Deinde cōparat tēpus motui locali: eo q̄ oīus sit motū manifestissim⁹. **E**t in q̄ tuor cōparant nūc tēporis et mobile. **P**rimū est: q̄ nūc se hēt in tēpore, sicut mobile in motu: vt ita supra dictū est: nā sicut fluxus motus est mobilis, ita flux⁹ instās est tēpus. Secundū est, q̄ nūc se hēt vt vnitas nūeri: nā lz pri⁹ et posterius in motu (que sunt tēpus) sint p̄tinua, nūerant autē per modū pluriū: qm̄ vnū / nūc / puta existentia in hac pte spacij hēt se sicut vna vnitas: et existentia in alia pte, sic alia vnitas. **T**ertū est: q̄ ptes tēporis cōtinuant ipso nūc: et p̄terea q̄to diuidunt et ipso nūc: quēadmodū et ptes mot⁹ cōtinuant et diuidunt quodāmodo rōne mobilis. Si. n. nō est, set vnū nūero mobile, qd mouet, nō esset idē motus: vt si vsq; ad certū pūctū moueret. a. et inde moueret. b. nō esset idē mot⁹ in. a. et in. b. et parit si idē instās nō cōiunge ret p̄teritū cū futuro, nō esset vnū tēpus. **E**t rur⁹ quēadmodū idē mobile existēs in hoc pūcto spacij determinat et sciūgit preteritam et futuram partes motus, ita et idē / nūc / discernit elapsū tēpus a futuro. Quatenus & est finis vni⁹, et p̄ncipiū alteri⁹, hēt vtrūq; .s. q̄ distingat inter p̄teritū et futurū: et rur⁹ ex ambob⁹ faciat vnū tēpus p̄tinuū. **Q**uēadmodū pūctū mediū magnitudinis vtrūq; facit. s. distinguit inter medietatē priorē et posteriorē, et copulat ambas. **A**it autē, q̄ loci mutatio est vna ab vnitate mobilis: qz. s. mobile est vnū. **M**on (inquit) eo q̄ est vnū secundū rē, sed secundū rationem. i. in quātū vnū ea rōe q̄ mouet. **E**t tñ si id qd mouet, d̄ficeret. i. cessaret, et postea inciperet moueri, nō esset idē mot⁹, qz nō maneret idē. i. sub eadē rōe mobilis, lz maneret eadē substātia. **A**lludit ad graue p̄iectū sursum, qd in pūcto re flexiōis d̄scendit: et id ascēsus et descēsus nō sunt idē mot⁹.

Cōparatio ipsius / nunc ad mobile.

Textus **C**Sed cum sic quidem accipiat aliquis / tan-
 cvj. q̄ duobus vtens vno: necesse est stare / si erit
 principium & finis / idem punctus. ipsum au-
 tem nunc: ex eo quia mouetur id quod fer-
 tur / semper alterum est. **Q**uare tempus
 nūerus est / nō vt ipsius puncti / quia et prin-
 cipium & finis est: sed vt vltima ipsius lineæ
 magis / & non vt partes / & propter id quod
 dictū est. medio enim puncto / tanq̄ duobus:
 vtimur. **Q**uare: vt quiescat / accidit.

CLū hactenus perseuerauerit in cōparatione / nūc / tē-
 poris ad punctum magnitudinis, manifestat iam mo-
 do quomodo teneat cōparatio, quomodoq̄ nō teneat.
 Punctū enim consideratur vt principium et finis quate-
 nus continuat partes eiusdē lineæ: et in hoc assimilatur
 ei / nunc. **P**otest etiā considerari tanq̄ finis vnus mo-
 tus et initium alterius discontinui tanq̄ actu intersecās
 duos motus per quietē: vt si graue proiciatur sursum,
 ascendet vsq̄ ad certū punctū, et inde recidet. **I**n quo
 puncto reflexionis (ait) necesse est mobile stare idest qui-
 escere: nā in illo puncto est primum non esse ascensus, et
 vltimū non esse descensus. **E**t neq̄ in hoc est dissimilitu-
 do inter punctū et / nunc: quia pariter in eodē nunc tem-
 poris interciditur motus. **S**ed vult dicere Aristoteles
 q̄ quando dicimus tēpus esse numerū motus, intelligi-
 tur numer⁹ eiusdē motus cōtinui, quia tēpus est adeo
 continuū, vt nāl̄ intercidi non possit: vt. s. imaginetur
 idē nunc fluens quod prius fuit initium diei aut hore et
 postea est finis eiusdē. **E**t hac (inquit) ratione ipsū nūc,
 quatenus facit tēp⁹, nō est cōparandū ad punctū, qua-
 tenus est principium et finis diuersorū motuū disconti-
 nuorum, sed ad duo puncta distincta que sunt extrema
 eiusdē lineæ: nēpe vt ex ductu talis puncti resultat vna
 continua lineæ. **S**ubijcit autem obiter q̄ puncta ex-
 trema eiusdē lineæ non sunt partes lineæ, sicut nec / nūc
 sunt partes temporis.

Textus **E**t insuper manifestum est q̄ neq̄ pars est
 cvij. ipsum nunc / temporis / neq̄ diuisio / mo-
 tus: sicut neq̄ puncta ipsius / lineæ. lineæ
 enim due: partes vnus sunt. **Q**uatenus igitur
 terminus est ipsum nunc: nō est tempus /
 sed accidit. **Q**uatenus vero numerat: nume-
 rus. termini enim illius solum sunt: cui⁹ sunt
 termini. **N**umerus autem horum equorum /
 denarius scilicet: & alibi est. **Q**d igitur tēp⁹
 nūerus motus est secūdu prius & poster⁹ / &
 continuū (nā continuū est) manifestū est.

In textu deniq̄. 107. et postremo huius capituli, ex-
 plicatius manifestat quod dixerat: videlicet, nunc tēpo-
 ris non esse partē tēporis. **E**t enim (inquit) punctū non
 est pars lineæ, nec diuisio motus, idest, illud quod fecerit
 precedentem partem actionis cum sequente (quod
 appellant, mutatum esse) est pars motus: ita neq̄ in-
 stans est pars tēporis: sed continuat partes temporis,
 tanq̄ finis vnus, et initium alterius. **A**t vero quia nume-
 rus est mensura omnium que numerantur ab illo (sicut
 vna vna lignea que mensura omnium que illa mensuran-
 tur) instans autē temporis, cum sit terminus tēporis,
 est subiectiue in ipso tempore, quod est in primo mobili,
 videtur q̄ non possit esse mensura horū motuū inferio-
 rum. **A**d hanc dubitationē respondet hic: q̄ quatenus

instans est terminus durationis aut continuatiuū par-
 tiū eius, non est tēpus, sed est accidens tēporis: sicut
 punctum est accidens lineæ. **Q**uatenus autē numerat
 (idest, quatenus duratione et successione motus illius
 primi mobilis metimur durationē motuū inferiorum)
 illa duratio et successio est numerus. **E**t ratio est quia
 termini esse non possunt, nisi in illo subiecto cuius sunt
 termini, numerus autē in ratione mēsure, est in rebus
 mensuratis: quibus anima applicat talē numerū, ad
 sumendū iudiciū quantitatis earū. **D**enarius (inquit)
 horū equorū hic et alibi est. **I**dē enim numerus forma-
 liter de genere quantitatis est quo numeramus equos
 et lapides et corpora vniuersa. **Q**uod si quis dubitet
 q̄ nunc indiuisibile nullatenus sit numerus et mensura,
 sed duratio ipsa motus. **R**espondetur q̄ illā durationē
 causaliter appellat nunc fluens et numerans: quia sin-
 gitur resultare ex eodē nunc fluente, sicut lineæ ex du-
 ctu pūcti. **E**x dictis h̄cludit diffinitionē tēporis, quā
 tex. 107. designauerat. **S**equit̄ cōsequēter caput. 12.

**DE TEMPORE Q VOMODO,
 Q VORVMQ VE SIT MEN-
 SVRA. CAP. XII.**

MINIMVS AV TEM NVME-
 rus: quidem simpliciter quidem
 est vt dualitas. quidam autem nu-
 merus: est quidem / vt est / est autē
 vt non est. **V**t lineæ minimus numerus / mul-
 titudine quidem: est duæ / aut vna. magnitu-
 dine autem: non est minimus. semper enim
 diuiditur: omnis lineæ. **Q**uare similiter &
 tempus. minimum enim secundum nume-
 rum: est vnum / aut duo. secundum autem ma-
 gnitudinem: non est.

Post constitutas temporis, instantisq̄ diffinitio-
 nes, in hoc. 12. capite, quod tredecim text⁹ habet, pro-
 sequitur docere duo, scilicet quomodo tempus sit mens-
 sura, et quorū sit mensura. **E**t hac ratione duo sunt hu-
 ius capituli mēbra. **I**n priori explicat quinq̄ asserta de
 tēpore. **P**rimū in hoc tex. 108. **Q**uia mensura, vt habe-
 tur. 10. met. tex. 2. est, aut indiuisibile, aut quo vtimur
 tanq̄ indiuisibili (vnus enim. v. g. modius est prima ra-
 tio mēsure, aut vna vna rē.) proponit q̄ minimus nu-
 merus (si accipiamus numerū simpliciter pro quantita-
 te discreta, vt abstrahit ab hoc et illo subiecto) est duali-
 tas, aut vnitatis: que nō est numer⁹, sed principium nume-
 ri. **Q**uidā autē numerus. **I**d est. **S**i vero accipiat
 numerus materialiter pro rebus nūeratis, siue sint res
 actu diuise, siue partes cōtinui, tūc quodāmodo datur
 minimus numerus, quodāmodo vero nō. **D**atur enim
 minimus multitudine: nō autē magnitudine. **E**t in nu-
 mero partiū lineæ minimus numer⁹ multitudine est bi-
 nari⁹ duarū medietatū, aut vna pars in genere que est
 principium numeri, vt vna medietas, vna tertia rē. **A**t
 tamen magnitudine nulla est minima: nā ois pars lineæ
 est diuisibilis. **M**inimā intellige nō dari simplr, quantū
 est ex parte quātitatis. **M**ā minimū physicū perse sub-
 stens bene est dabile. **E**odē mō in numero partiū tēpo-
 ris, qd est quātitas cōtinua, multitudine quidē dabitur
 minimus numerus. **M**ā diuisio temporis est secundū ra-
 tionē, prout cogitatione diuiditur in dies, vel horas,
 vel menses rē. **I**deoque minimus numerus erit binarius,
 vel vnitatis mensuram, dierū, aut horarū. **S**ed tamen ma-
 gnitudine nulla dabitur tā pars, a pars temporis, quin
 possit signari minor.

Text
 cis.

Textus
 cvij.

Te
 cis.

Textus
cx.
Manifestum autem est: & propter quid ve-
lox quidem & tardum non dicitur / multum
autem & paucum & longum & breue. Qua-
tenus. n. continuū est: longum & breue dicitur.
Quatenus autē numerus: multū & pau-
cū: velox autē & tardū: nō est. non enim nu-
merus quo nūeramus: velox & tardus vllus.

Secundo in tex. 109. explicat de tēpore cur non dica-
tur velox aut tardū: dicitur tamen longū et breue, mul-
tū et paucū. Sit. n. q. cū tēpus et sit in rei veritate quā-
titas continua, et preterea distinguitur per operatio-
nē intellectus, vt numerus dierū, vel horarū rē. ratio-
ne prioris dicitur longū et breue, que sunt accidentia
quantitatis cōtinue: atq; ratione posterioris dicit multū
et paucū, que sunt accidentia quantitatis discretē.
Velox autē aut tardū nō dicitur. Nā velox et tardū nō
cēsetur: nisi illud qd numeratur aliqua mensura. Dicitur
enim velox motus quo in paruo tēpore percurritur
magnū spaciū. Tempus autē non mensuratur, sed est
aliorū mensura. Et ideo non est velox vel tardū. Alias
si vt motus, ita tēpus esset velox et tardū, non esset idē
tēpus quo motu veloci et motu taro trāsirent ineqūa-
lia spacia: atq; adeo, nec iudicare possemus velocitatē
aut tarditatē motū p tēpus. Quā ob causam tēpus nō
est subiectiue, nisi in regulatissimo motu primi mobilis.

Textus
cx.
Et idem etiā vbiq; simul est. Prius autē
& posterius: non idem. quia & mutatio præs-
ens quidem: vna est. facta vero & futura: al-
tera. Tempus autem: numerus est / non quo
numeramus / sed qui numeratur. Hoc autem
accidit secundum prius & posterius: semper
alterū, ipsa enim nūc altera sunt. Est autē nu-
merus vnus quidē & idē: centū equorū & cē-
tum hominū. quorum autem numerus est /
altera sunt: equi scilicet ab hominibus.

Tertio explicat hoc tex. 110. quonāmodo tēpus decur-
rēs sit idē, et quomodo sint diuersa tempora. Sit enim
q mutatio presens (id est tēpus cuius nūc est instans cō-
tinuatiū, vt dies presens, mēsis presens rē.) est vnū cō-
tinuū, sicut vnū lignū, aut vnus homo. hoc tamē quod
dicimus: prius et posterius, seu preteritū et futurū, sunt
altera: id est sunt due partes distincte. Sed quia posset
quis obijcere q quādāmodū numerus denarius in ge-
nere quantitatis est idē quo numeramus decē equos,
aut decē lapides, ideoq; cum tēpus sit numerus, idē
tēpus est preteritū et futurū: respondet q tēpus nō est
vt numerus formalis abstractus per intellectū quo nu-
meramus, sed est numerus numeratus qui accipitur se-
cundū prius et posterius. Que quidē partes sunt diuer-
se: quia instātia inītiatiū et terminatiū preterite par-
tis alia sunt ab instātibz future. Et quia quāuis nu-
merus formalis quo numeramus est idē centū equorū
et centū hominū: nihilominus numeri numerati sunt di-
uersi, puta equi et homines: sit, vt prius et posterius et
sunt diuersa. Homine nūeri formalis nō intelligas ani-
mā numerantē, sed obiectiua illā rationē numeri per in-
tellectū abstractā ab his et illis rebus numeratis.

Textus
cxj.
Amplius autem, vt contingit motum esse
eundē & vnam iterum & iterum, sic & tem-
pus contingit / vt annum aut autūnum.

Quarto in textu. cxj explicat quomodo tēpus quo-

dāmodo idē redeat, quodāmodo vero non idē. Et enim
vt motus, ita et tempus redit idē in specie, non tamen
idē numero. Quādāmodū enim anno elapso sol motus
sub zodiaco ab vno certo signo (. v. g. ab initio arietis)
quoadusq; rediret ad idē punctum fecit vnū annū, ita
modo incipiens ab eodē puncto rediensq; in idē, sicut
facit eundē motū in specie, facit et annū specie eundē,
numero vero diuersum. Et parimodo vt anno preterit-
to fecit quatuor tēpora, ver, estatē, autūmū, et hūemē:
facturus est isto anno eadē tēpora, portionibus motū,
per eadē signa zodiaci distinctis: nēpe ab initio arietis
vsq; ad initū cācri describitur ver: et inde vsq; ad initū
libre, estas: indeq; vsq; ad initū capricorni autūmū: et in-
de vsq; ad arietē hūem. vt in tractatu sphere ē videre.

Textus
cxij.
Non solum autem motum tempore meti-
mur: sed & motu tempus / propterea q a se in-
uicem definiuntur. tēpus enim / definit mo-
tus: cum sit numerus ipsius. motus autem:
tempus. Et dicimus multum aut paucum tē-
pus / motū metientes: sicuti numerabili nu-
merum. vt equo vno: equorum numerum,
numero enim: equorum multitudinem cog-
nosimus. Rursus autem in vno equo: ipsum
equorum numerum. similiter autem: & in tē-
pore / & motu. tempore enim / motum: motu
autem: tempus mensuramus.

Quintā deniq; demonstrat in hoc textu. 112. proprie-
tatē temporis, per comparationē ad motum. Sit enim
q non solū tēpore metimur motū, sed vicissim motu me-
timur tēpus. Cū enim dū ab aliquo loco proficiscimur
audimus horologiiū, et dum venimus ad aliū locū audi-
mus aliud, tunc tēpore horarū metimur et iudicamus
motū: nēpe quot miliaria ambulando dimensū sumus.
Et viceversa, si neutro loco audimus horologiiū, sci-
mus autē quot miliaribus distent, per acto itinere per
quantitatē motus iudicamus quantū temporis itine-
rando transeimus. Et ratio (inquit) est q, cū tēpus et
motus se habeant vt accidens et subiectū, alterū per al-
terum mutuo diffiniuntur. Diffinitur enim tēpus q sit
mensura motus, velocitas autē et tarditas motus dif-
finitur tēpore. Subiūgit exemplū q licet tēpus sit men-
sura motus, nihilominus tēpus motu metiri possumus
[sicuti numerabili (inquit) numerū rē.] vt enim quot
sunt equi quos videmus numero cognoscimus compu-
tando illos: et vice versa si quis ignoraret numerū dena-
riū, ostensis decē equis per equos ipsos cognosceret nu-
merū denariū: ita contingit in tēpore et motu. Accipe
lucidius exemplū. Vas, vt puta amphera aut modius,
est mensura vini, aut tritici quibus metimur quantum
vinum sit in magno dolio, quantū vesit in horeo tritici.
Nihilominus e conuerso videntes vas cuius capaci-
tatē ignoramus re plentes illud vino per vinū metimur
iudicamusq; quantū sit vas.

Textus
cxij.
Et hoc rationabiliter accidit. Sequitur. n.
magnitudinem / motus: motum autem tem-
pus. ex eo quia quanta & continua & discre-
ta sunt, propterea enim q magnitudo est hu-
iusmodi: motus hęc patitur. propter autem
motum: tēpus. Atq; mensuramus & magni-
tudinem / motu: & motū / magnitudine. mul-
tā enim dicimus esse viā: si ambulatio mul-
h uij

Quatuor
anni tē-
pora.

Textus
cxij.

Tēp mē-
surat mo-
tu.

Textus
cxij.

ta est. & hanc/multam: si via multa sit. & tēpus/si motus: & motum si tempus.

¶ Adungit in hoc tex. 13. rōne scđaz cur ptingat tēpus per motū cognoscere, sicuti cōuerso. Nā vt motus inquit sequit magnitudinē, ita et tēp⁹ sequit motū. Nā magnitudinem autē, quāta sit, metimur motu: et quātus rursus motus sit, iudicamus per magnitudinē. Et viā esse longā cognoscimus: qz multū ambulauimus: & ambulatiōe e conuerso cognoscimus esse longā per viam quā transiuimus longā. E adē ergo ratione et tempore motū, et motu metimur tēpus.

Textus cxiiij.

¶ Quoniam autem tempus est mensura motus ipsiusq; moueri/metitur autem hoc/motum determinādo quendam motum qui mēsurabit totum / sicut longitudinem cubitus determinando aliquam magnitudinem que remeietur totam/ & est motum in tempore esse mensurari tempore & ipsum & esse ipsi/ simul. n. motum & esse mot⁹ mēsurat/ & hoc est ipsum in tēpore esse mensurari ipsius esse.

Duplr ali qua mēsurant tēp.

¶ In hoc textu. 14. diuidit scđz mēbrū huius capituli, quo cōparat. 13. tēpus ad ea que tēpore mensurant. ¶ Ubi adnotandū est qz dupliciter aliqua mēsurant tēpore. Quēdā. n. sunt que tēpore mēsurant, nō solū quātū ad suā existentiā et durationē, sed et quātū ad id qđ sunt scđz suā essentiā et quiditatē. Quēdā vero que mēsurant nō quo ad quiditatē, sed solū quo ad durationē. Nā alia sunt que neutro modo mēsurant tēpore, vt de⁹ et intelligētie: vt. q. 4. ostēdimus. 13. primi generis est motus. De quo inqt hic qz tēpus est mēsurā mot⁹ ipsiusq; moueri: deest et quiditatis mot⁹ et durationis eius. Lūius rō est qz quiditas et essentia motus est esse ens successiuū: est. n. actus entis in potētia. Subiūgit autē quo mō tēpus metit motū: nā determinādo (inquit) vnā particulā motus que aliquoties sumpta reddat totū. 2. scđz fura. n. (vt habet. 16. meta. tex. 2.) debet esse eiusdē ratio nis cū mēsuratō. Et idcirco vna hora tēporis metitur vigesimā quartā partē mot⁹ vni⁹ diei, que vicies quater multiplicata facit motū totius circuli diurni. Et ita triginta dies faciunt mēsem &c. Sicuti cubitus. v. g. est mēsurā pāni vel stadij: qz metit vnā partē aliquotā que aliquoties sumpta facit totū. Nā subiūfert qz motū esse in tēpore nihil aliud est qđ mēsurari tēpore: nō solū quātū ad existentiā et durationē, sed quātū ad quiditatē, cū sit ens successiuū. Cōsiderandū est hic, qz cū tēpus sit in motu tanqđ accidēs in subiecto, posset quis cōsere motū nullomō esse in tēpore: et hac de causa opere precium fuit exponere quomō ēt motus sit in tēpore: si quidē cōcedimus lectionē esse in tali die et tali hora: et edificari basilicam in decem annis.

Textus cxv.

¶ Manifestum est/ qz & alijs hoc est ipsum in tempore esse/ mensurari ipsorum esse a tempore. In tempore enim esse: duorum est alterum. vnum quidem: esse tunc/ quando tempus est. alterum autem: vt quādam dicim⁹/ qz in numero sunt. hoc autem significat/ aut vt partem numeri & passionem & omnino quod numeri aliquid est: aut quod est ipsius numerus. Quoniam autem numerus tempus est: ipsum quidem nunc/ & prius & quā-

cumq; sunt huiusmodi sic in tempore sunt/ vt in numero vnitas/ & impar & par. hac enim/ numeri aliquid: illa vero/ temporis aliquid sunt. Res autem: vt in numero/ ita in tempore sunt. si autem hoc est: continentur a numero/ sicut & ea quæ sunt in loco a loco.

¶ Alia sunt entia que nō mēsurant tēpore quātū ad id qđ sunt scđz suā quiditatē: nēpe cū scđm suā essentiā nō sunt entia successiua, sed permanētia: vt hō, lapis, & similia. Nihil. n. mēsurat nisi qntitas: quātus autē sit hō nō mēsurat tēpore, sicut quātus est motus: sed palmo aut cubito. Et hec (inquit) esse in tēpore est qz eoz esse. s. existētie, et duratio, mēsure tēpore. Anni aduertendū est hic ingenū Arist. Intēdit. n. qz tēpus prius et posterū est mēsurā motus: alioz autē, rōne motus. i. in quātū sunt mobilia. Nā qz quiditas hominis aut lapidis nō est successio, existētia autē et duratio illoz cōsistit in successione et motu, rōne illius sunt in tēpore. ¶ Ad cuius essentia distinguit qz duplr aliquid dī esse in tēpore. Vno mō qz est simul cū tēpore: alio mō sicut pars in toto, aut accidēs in subiecto, aut mēsuratū in mēsurā. 13. primi mēbrū relinquit pro textu sequēti, & de scđo, ponit tria exēpla in numero: eo qz tēpus est quidā numerus. In numero. n. est aliquid: aut sicut pars in toto, vt vnitas est in binario, et binarius in qternario: aut sicut passio in subiecto, vt par & impar: aut sicut id qđ nō est aliquid numeri, sed numerus est aliquid eius, vt elemēta sunt in numero quaternario qz numerus ille est eozū mēsurā. Nā de qz tēpus (inquit) est numerus, his tribus modis cōtingit aliquid esse in tēpore. Et nūc, et prius & posterū, et pteritū et futurū sunt in tēpore sicut vnitas et impar et par sunt in numero. Boetius vertit: superflū & par: s; nō est ita grece. Res autē (inquit) vt hoies, eqz &c, sunt in tēpore sicut in numero: vtz, qz non sunt aliquid tēporis, sed tēpus est eozū mēsurā. Et quibus colligit cōclusionē qz esse isto vltimo mō proprie in tēpore est cōtineri tēpore: sicuti esse in loco est p̄tineri loco. Ratio. n. mēsure est cōtinere & cōprehēdere mēsuratū. Ideoq; vt locus (quia est mēsurā locati) cōtinet locatū, tēpus itidem, quia mēsurā est temporalū rerum, continet eas comprehenditq;.

¶ Manifestum autem est & qz nō est/ in tempore esse/ esse quando tempus est: sicut neq; in motu esse neq; in loco/ quando motus est & loc⁹ est. Si enim erit id quod est in aliquo sic: omnes res in quolibet erunt/ & cælum in milio. quādo enim milium est: & cælum est, sed hoc quidem accidit: illud autem necesse est consequi/ & id quod est in tempore/ esse quoddam tempus quando & illud est. & id quod est in motu: esse tunc motum.

¶ Reuertit in hoc tex. 16. ad primū mēbrū superioris diuisionis: dicēs, qz ea sunt simul cū tēpore que sunt quidē qñ est tēpus, nō tñ sunt in tēpore. i. nō mensurant tēpore. Nō. n. (inquit) sufficit aliqua simul esse qñ est tēp⁹, vt sint in tēpore. Sicut. nec sufficit aliquid esse simul qñ est motus aut qñ est locus, vt vere sit in motu aut in loco. Nā spiritalia sunt simul cū motu et loco corporali, et tñ nō sunt in illis tanqđ in mēsuris. Alias seqret (inquit) qz oēs res essent in quoz: vt celū esset in grano milij, si quidē qñ est vnū est alterū. Requirit. ergo: vt aliqd sit in tēpore qz sit simul cum tēpore, nō per accidēs: sed per se et necessario ex natura rei: accidit. n. deum esse qñ

Textus cxij.

Duplr et se in tēp.

Enti autem

Textus cxvj.

est tēpus, quippe cū eius natura a tēpore nō depēdeat. Generabilia vero cuncta et corruptibilia sunt in tēpore, eo q̄ ex necessitate sunt simul cū illo: sane cum ab illo pendeant ratione motus in quo eorū esse consistit.

Textus
cxvij.

Quoniam autem est vt in numero/esse in tempore: accipietur aliquod maius tempus omni eo quod est in tempore. Quapropter necesse est omnia ea que in tempore sunt: contineri a tempore/sicut & alia/ quecunq; in aliquo sunt. vt ea que in loco sunt: a loco. Et patitur itaq; aliquid a tempore/sicut & dicere consueuimus/ q̄ tabefacit tempus / & senescunt omnia tempore, & obliuiscuntur propter tēpus: sed non didicit, nec nouum factum est, nec pulchrum. corruptionis enim causa per se magis est: tēpus. numerus. n. ipsius motus est. motus autē: expellit id qd̄ inest. Quare manifestū est, q̄ ea q̄ semp sunt, q̄ten9 semp sūt: nō sunt in tēpore. nō. n. cōtinētur a tēpore: neq; mensuratur esse ipsorū a tēpore. Signū autē huius est: q̄ neq; patiuntur quicq; a tempore, tanq; non existentia in tempore.

Enthā q̄
dicitur tēp.

Cōstituto quidnā sit esse in tēpore, confestim tex. hoc. n. 7. mōstrare aggredit̄ que nā entia sūt in tēpore, que vero minime. Et p̄mo ostēdit q̄ sempiterna, vt sunt celi, nō sunt in tēpore. Utiturq; hac rōne. Ea que sunt in tēpore necesse est quodā mō minora esse et superari ab illo, veluti his que sunt in numero semp est dari maiore numerum: et his que sunt in loco est dari maius corp⁹: atq; adeo ea que sunt in tēpore necesse est a tēpore cōtineri et aliqd a tēpore patientia autē sempiterna, quatenus semp sunt, nec minora sunt tēpore, nec ab illo cōtinent̄ aut patiunt̄: q̄ nō sunt in tēpore. Maiore mēbra tum per singulas pticulas pbat. In rebus que numerantur, quibuscūq; rebus nūeratis adhuc est maiore numerū mēte cōcipere: et locato necesse est esse corpus maius cōtinēs: ergo similr durationē cuiuscūq; rei tēporarie superare debet tēpus. Et hinc fit vt quēadmodū res locata a loco, et nūerate a nūero, ita et tēporales a tēpore cōtineant̄. Quid autē tēporalia a tēpore patiunt̄ exēplo indicat triū passionū. Tēpore. n. res tabefiūt. (i. putrefiūt aut marcescunt) et senescūt, et hoies rerū obliuiscunt̄. P̄mo affectu designat res inanimatas, scdo res oēs animatas, et tertio hoies. Et ne quis obiciat tres alias e regione perfectiones que rebus a tēpore obuenire vident̄: puta scientiā/stra obliuionē (que maior est in senē q̄ in iuuenē) et nouitatē cōtra senectutē: nā tēpus vernū vt esse causa germinationis ac floriditatis arborū: et pulchritudinē cōtra tabē: cū. n. pulchriores sint a dolēscentes q̄ infantes et pueri, vt tēpus esse in causa. Quic dubitatiōi occurrit. P̄h. dicēs q̄ tēpus est quidē per se causa corruptionis, q̄ se solo ex natura sua est directē illius causa nō autē perfectionis est per se causa directe, sed cōcomitanter. Et causa sciētie nō est certe tēpus, sed magister et ingenū et experientia que sunt in tēpore. Et in hoc sensu vulgo fert̄, tempus multa docere. Et pariter ḡnationis et augmēti rerū et pulchritudinis, nō tēpus, sed sol cū causis scdis, que sunt in tēpore, sunt directe in causa. Et vero tēpus eo ipso q̄ est mēsurā motus facit res elōgari a suis p̄ncipijs: et per hūc modū est per se causa corruptionis: nō obstāte q̄ sint et alie corruptionis cause, quas Arist. nō negat. Quid autē

tē celi et intelligētie non cōtineant̄ a tēpore, p̄ q̄ sunt perpetui: et eadē rōne qua sunt incorruptibiles nihil alterant̄ patiūt̄ ve a tēpore. **C**ōtra hāc tñ sententiā Aristotelis offert se argm̄ q̄ motus celi, quāuis sit p̄petu⁹, nihilo⁹ est in tēpore, vt pote cū sit eius mensura: immo tēpus proprie est accidens illius regulatissimi motus. R̄ndetur q̄ Arist. ipse r̄ndet: dicens sempiterna nō esse in tēpore quatenus semp sunt: id est quātū ad eorū esse et durationē. Qui nō obstat eorū accidens. s. motū celorū esse in tēpore: nā quāuis ex natura sua sit p̄petuus, vt tēpus, nihilominus quia sua essentia consistit in successione prioris et posterioris, potest numerari per horas et dies etc. Quid de causa deus nullatenus est in tempore neq; intelligentie, vt. q. 4. videre est.

Quoniam autem tempus / mensura motus est: erit & quietis mensura secundum accidens, omnis enim quies: in tēpore est. non enim vt quod est in motu/ necesse est moueri: sic & quod in tempore. non enim tempus/ motus est: sed numerus motus. in numero autem motus: potest esse & quiescēs. non enim omne immobile/ quiescit: sed priuatum motu, aptum autem natura moueri, sicut dictū est in prioribus. Esse autem in numero, est esse quendam numerum rei: & mensurari esse ipsius, numero in quo est. Quare si est in tēpore: a tempore. Mensurabit autem tempus id qd̄ mouetur, & qd̄ quiescit: quaten⁹ hoc quidē mouet̄, illud vero quiescit. motū. n. ipso rū mēsurabit: & quietem quāta quedam sit.

Textus
cxviij.

Cū hactenus semp dixerit tēpus esse mēsurā motus, nulla quietis mētionē facta, eadē tñ videat̄ esse mēsurā oppositorū (veluti eadē potētia qua percipiunt̄ lucē, sentimus et tenebras) subiūgit in hoc tex. n. 8. q̄ tēpus mēsurā est, nō solū motus, sed et quietis: motus quidē per se, quietis autē per accidēs rōne motus. Et q̄ mēsurā tēpore est esse in tēpore, et quies cū nō sit in motu appareat nō esse in tēpore: r̄ndet huic obiectioni: dicēs q̄ quāuis quies nō sit in motu (q̄ qd̄ quiescit non mouet̄) nihilo⁹ est in tēpore: q̄ tēpus nō est motus, sed mēsurā et numerus motus. In nūero autē et mēsurā motus nō solū est id quod mouetur, sed per accidēs id quod quiescit. Eodem enim tempore quo metimur vigiliam, metimur somnū, et quo metimur motū febriū metimur et eius cessationē. **C**laritatis autē maioris gratia exponit quidnā p̄prie dicat̄ quiescēs. Quies. n. (inquit) non solā dicit negationē motus, sed p̄uationē. Quare solū illud d̄ quiescere qd̄ cū nō mouet̄, est tñ aptū natū moueri: vt in prioribus (inquit) dictū est: nēpelib. 3. tex. 16. vbi dixerat illud esse mobile, cuius immobilitas d̄ q̄es. Quocirca intelligētie, vt nō sunt physice mobiles, ita nec p̄prie dicunt̄ quiescere, sed sunt immobiles negatiue. Ad propositū q̄. Quēadmodū aliqua esse in nūero est q̄ sit aliquis eorū nūerus et mēsurā, ita esse in tēpore est tēpore mensurari. Hic cū quies sit in tēpore, dicimus. n. hominē dormisse, et egrotū quiesuisse in tāto tēpore) sit vt et q̄es mēsurat̄ tēpore. **C**ōcludit ex dictis q̄ tā ea que quiescunt q̄ ea que mouent̄, mensurant̄ tēpore: illa quidē, quātū mouent̄: hec vero, quātū quiescant. Quare tēpus est p̄se mēsurā motus, rōne cui⁹ est mēsurā quietis. Et tēpus nocturnū cū per se sit mensura motus quē sol facit sub terra, ratione illius est mensura somni quietisq; hominū a laboribus suis.

Tēp⁹ est
mensura
quietis.Textus
xviij.

Textus
cxix. **¶** Quare/quod mouetur/non simpliciter erit
mēsurabile a tēpore / quatenus quātū qd̄ dā:
sed q̄ten⁹ mot⁹ ipsi⁹ quātus est. Quare que
cumq; neq; mouentur neq; quiescūt : nō sunt
in tēpore. Essē. n. in tēpore: est mēsurari tēpo
re. Tēpus autē: motus & quietis mēsurā est.
¶ Ex. hic. 19. velut repetitio est aut conclusio superiorū.
Inferunt̄q; duo corollaria. Prīmū est q̄ mobile nō mē
surat̄ simplr̄ tēpore sed; quantitatē mobilis, sed secun
dū quātitatē et duratiōē mor⁹. 11. n. tēpore mēsurat̄
q̄ditas aut quātitas, aut q̄litas hoīs, s; mēsurat̄ quāt⁹
sit eoz mot⁹ aut q̄es eut existētia & duratio. **¶** Sed; co
rollariū est q̄ ea que neq; mouent̄ physicē neq; p̄uide
q̄scūt (quales sunt intelligētie) nō sunt in tēpore: quia
tēpus non est mēsurā, nisi motus duntaxat aut q̄etis.

Textus
cxxx. **¶** Manifestum igitur est/q̄ neq; omne quod
non est/ erit in tēpore: vt quecunq; non pos
sunt aliter esse. vt diametrū esse lateri cōmē
surabile, omnino. n. si mēsurā quidē est mo
tus/tēpus per se/ aliorū autē secūdū accidēs:
manifestū est/q̄ quorū esse mēsurat̄/his om
nibus erit esse in quiete aut motu. Quecūq;
igitur corruptibilia & generabilia sunt / &
omnino que aliquādo quidē sunt aliq̄n vero
nō: necesse est in tēpore esse. est. n. tēp⁹ quod
dā manus: qd̄ excedet esse ipforū/ & id qd̄ mē
surat substantiā. Eorū autē que nō sunt / que
cumq; quidē cōtinet tēpus: alia quidē erant/
vt Homerus aliq̄n erat. alia vero erunt: vt fu
tutorū aliq̄d. que: ad vtrauis cōtinet. & si
ad ambo: vtraq; & erant & erunt. Que autē
haud quaq; cōtinet: neq; erant/ neq; sunt/
neq; erunt. Sunt autē huiusmodi eorum que
non sunt: quorū opposita sunt semper. vt in
cōmensurabile esse diametrū: semper est. &
non erit hoc: in tēpore neq; ergo: cōmensura
bile esse. Quapropter semper nō est: quonīā
cōtrariū est ei quod semper est. Quorum
autē contrariū non semper est: possunt & esse
& nō esse/ & est gn̄atio & corruptio ipforū.
¶ In tex. deniq; 120. qui postremus est huius capitis,
postq̄ mōstratū est sempiterna et necessaria non esse in
tēpore, cōcludit per alterū extremū q̄ neq; impossibilia
sunt in tēpore: vt diametrū esse cōmensurabile costē, id est
aliquā esse partē aliquotā vtriusq; cōmunē. vt. i. posse.
cap. 2. expositū est. **¶** Probatio. Tēpus per se est mēsurā
motus. aliorum autem ratione motus: ergo quecunq;
sunt in tēpore tanq̄ in mēsurā debent esse mobilia:
et si mēsurantur quantum ad suū esse et duratiōē,
debet tēpus eorum esse et duratiōē excedere, vt
re, vt super textū. 117. dicebamus: et per p̄ns debent esse
generabilia & corruptibilia: impossibilia autē nec gene
rabilia sunt nec corruptibilia nec vtiq; mobilia aut qui
escētia: q̄ illa nō sunt in tēpore. **¶** Conclusio q̄ principalis
secūde ptis huius capiti est q̄ solū generabilia et cor
ruptibilia quātū ad suū esse sunt in tēpore. Quorū ali
qua fuerūt que nec sunt nec erūt, vt Homerus: aliqua

erūt que nec sunt nec fuerūt, vt antichristus: alia deniq;
que et fuerunt et futura sunt, vt illa que mō extāt. **¶** Ne
sūt impossibilia sunt eo (inquit) nō sunt in tēpore, quia
neq; eoz cōtraria sunt in tēpore. Animaduertendū est
hic id qd̄ lib. 2. summularū de sup̄pōne naturali diceba
mus, expressam esse Arist. sententiā: nepe veritates p̄posi
tionū vbi predicatū est de essentia subiecti non incipere
aut desinere in tēpore, s; esse p̄petuas: vt hoīs esse ani
mal rōnale/ diametrū esse incōmensurabile costē/re vera
quāuis nullus fuisset mūdus ita esset in re. **¶** Arist. & Arist.
q̄ vt ista nō sunt in tēpore: sed semper ex necessitate, ita
neq; eoz cōtraria sunt in tēpore, qz non sunt factū pos
sibilia. Alia vero quorū cōtraria non sunt semper sunt
in tēpore sicut sua contraria: vt antichristū non esse, lu
nā non eclipsari, hominē dormire, contingunt in tempo
re: quia eoz cōtraria non sunt semper.

DE SIGNIFICATV TEMPORALIVM ADVERBIORVM. CA. XIII.

¶ PSVM AVTEM NVNC: EST

 continuatio tēporis/ sicut dictum est. Continuat enim tempus pre
teritū/ & futurū: & omnino terminus tēporis est. est enim/ huius quidē principū,
illius autē/ finis. sed hoc: non vt in puncto manente manifestū est. diuidit autē: potentia,
& quatenus quidē huiusmodi: semper alterum est ipsum nunc, quatenus autē copu
lat: semper idē est/ vt in mathematicis lineis, non enim idē semper/ vnūq; punctū est: intel
lectū: diuidentū enim: aliud est. Quatenus autē est vna: idē penitus est. Sic & ipsum nūc,
aliud quidem temporis diuissio secundum potentiam est: aliud autem, terminus vtrorūq;
& vnio. est autem idem & secundum idem diuissio & vnio, esse autem, non est idem.

¶ Post cōsiderationem tēporis caput hoc. 3. in textus octo distinctū in significationibus tēporaliū adverbiorū explicadis fere expendit. Et primū huius adverbij, nunc/ duas distinguit significatiōes. Prīma est qua ha
ctenus semper vsi sumus: nepe vt significat quid̄ indiuisibile re aut rōne, vt. q. 4. exponimus: cōtinuans partes tēporis preteritā atq; futurā, sane quod est finis vnus principūq; alterius. Differt t̄n a puncto quod cōtinuat partes lineę, qz punctū est ens permanēs vt linea ipsa: instans vero est semp̄ fluēs, nō nisi indiuisibilr̄ durans. Subiūgit q̄d̄ idē instāz copulatiū partū est et diuissū in potentia. In quo differt secūdo a puncto: nā punctū nō solū in potētia diuidit ptes quas actu copulat, s; cū actu diuidunt̄ est et finis in actu, tanq̄ extremū lineę. Et qz tēpus est ita cōtinuū vt nāl̄ nō sit actu diuisibile, nec (in via Arist.) possit incipere aut desinere, nunc tēporis nō pōt esse finis tēporis actu diuisi, sed diuidit in potētia, per hoc qd̄ cōsiderat̄ vt finis vnus est vt principū alterius. Et ideo subiūgit q̄ licet idē nūc sit cōtinuatiuū et diuisiū, hoc t̄n est sub diuersis rōnibus: nā quatenus diuidit [alter est ipsum nūc]. .i. cōsiderat̄ vt duo, puta vt finis vnus et initiū alterius. Sed quatenus copulat, cōsiderat̄ vt vnū. s. vt vn⁹ tr̄us cōis vtriq;. **¶** In vt lib. 5. videbim⁹, cōtinua sunt quoz vitima sunt vnū. Subdit exēplū in lincis mathematicis, vt cōsiderant̄ indiuisibiles scđs latitudinē et p̄funditatē. Et t̄m quāuis mathematicus fingat diuisionē lineę in certo puncto,

Textus
cxxxj.

Textus
cxxxj.

Textus
cxxxj.

Principio
modo

T
C

tamen cū actu sit diuisio, duo sunt actu pūcta terminā-
tia ptes diuisas: cū autē ptes sunt cōtinue, vnū est pun-
ctū cōmune vtriusq. Sic nūc (inquit) aliud quidē est tēpo-
ris diuisio scđz potentia. s. alia rōne diuidit, puta in quā-
tū exercet vicē duoz [aliud autē trīs vtrorūq. et vnio]
idest alia rōne vnit: puta in quātū est trīs cōis vtriusq.
partis. Unde concludit q. idē est realiter vnio et diuisio
.s. idē nūc [esse autē] idest ratio, non est eadē.

Textus
ccxij.
Cipsorum igitur nunc: hoc quidem sic dicitur/
aliud autem/ cū tempus quod est huius
prope sit. vt veniet nunc: quia hodie veniet.
venit nunc. quia hodie venit. Quæ vero in
Illo gesta sunt/ fuerunt non nunc. neq. dilu-
uium: fuit nunc: & tamen cōtinuum tempus
est ad ipsa: sed quia non prope.

Hic scdo
modo.
C Altera significatio de hinc nūc est qñ non accipitur pro
indiuisibili vt dictū est, sed pro eo tēpore qđ huic nūc p-
rimū est, sine preterito siue futuro. De eo. n. qui hodie
venit aut vtrū est dicimus nūc venit. Et de his que
Troie gesta sunt aut de diluuiū non dicimus nūc conti-
nisse. Alludit ad diluuiū Thephalicū quod magnā partē
Brecie inundauit. Breci ad designandū id quod paulo
post futurū est speciali tēpore futuro vtuntur.

Textus
ccxij.
C ipsum autem olim: tempus est determina-
tum ad prius & posterius nunc. vt olim cap-
ta est Troia: & olim erit diluuium. oportet
enim terminari ad ipsum nūc. erit ergo quā-
tum aliquod ab hoc/ tempus: & ad illud. &
erat ad præteritum.

Olim.
C Scđz aduerbiū tēporale est/ olim/ seu aliqñ vt Themi-
stius legit. Qđ quidē (inquit) significat tēpus aliqđ des-
terminatū ad prius aut posterius nūc. i. tēpus qđ in-
tercipit int̄ instās p̄sens et aliđ nūc: siue p̄teritū siue fu-
turū. Quare qđ ab eterno cēt aut eternū duraret nō di-
ceret̄ olim fuisse factū aut fore. Olim ēt latine accipitur
tā pro futuro q̄ pro preterito: vt olim capta est Troia,
olim erit diluuiū. Alterū designat diluuiū qđ tūc hario-
laban̄ futurū. Itaq. vnica est dīa inter nunc in secūda
significatione et olim, vt nunc sit illud qđ est presenti p-
rimū, olim nō qđ est remotū. Et ly aliqñ ēt p̄fecto latine
vt signare aliquā distantiā a p̄senti. Est. n. grece aduer-
biū/ pote/ accētū in vltima: qđ significat et olim z aliqñ.
Pro quo Boetius legit/ tote/ qđ est tūc: z ita peruertit
totū textū: credēs. n. q. solū accipiat pro p̄terito, vbi est
grece/ ad prius et posterius/ omisit ly/ posterius, et vbi
est/ erit diluuiū/ de futuro, trāstulit: erat diluuiū. At ve-
ro/ tunc/ aliquomō differt ab/ olim: nā tūc semper exigit
aliā pticulā: vt tūc facta est redēptio qñ christus passus
est. Sed nihilo⁹ accipit tā pro futuro q̄ pro preterito.

Textus
ccxiiij.
C Si vero nullū tēpus est quod non sit olim:
omne erit tempus finitū. Deficiet ne igitur,
an non: si quidē semper est motus? aliud igitur/
aut idem sepe est. manifestum est/ q. vt
motus: sic & tempus est. si enim & vn⁹ idem
sit aliquando: erit tempus vnum & idem, sin
vero non: non erit.

Dubita
ta.
C Ex significatione proxima ipsius olim qua dictū est
significare tēpus, qđ hinc vsq. ad certū instās determi-
natur et finit, oris dubitatio hec. Si nullū est tēpus qđ
non sit olim (si quidē olim dī de quocūq. tēpore preteri-
to et quocūq. tēpore futuro) et olim significat tēpus si-

nitū, tēpus finit: qđ in opinione Arif. falsum est, quippe
qui censet esse perpetuū. Quidā interrogat: deficiet ne
tēpus (.i. cessabit) an nō? [si quidē motus semper est]
ac si dicat. Nā cū motus primi mobilis sit perpetuus, vt
et tēpus, qđ eius mēsurā est, esse perpetuū. Qđ si tēp⁹
est perpetuū, necesse est aut q. aliud post aliud semp suc-
cedat, aut q. semp idē fluat. Hūc dubitationi vt respō-
deat, p̄supponit manifestū esse q. vt motus, ita se ha-
bet in hac re tēpus. Nēpe q. si vnus idēq. motus est quo
semper primū mobile mouetur, vnū est et tēpus: sin ve-
ro aliud et aliud, pariter est et tempus.

Textus
ccxxv.
C Quoniam autem ipsum nūc/ finis & prin-
cipium temporis est sed nō eiusdem/ sed præ-
teriti quidem finis principium autem/ futu-
ri: vt habebit circulus in eodem quodāmo-
do curuum & concauum/ sic & tempus sem-
per in principio erit & fine. & ob hoc: vide-
tur semper alterum, non enim eiusdem prin-
cipium & finis: ipsum nunc. simul enim/ & se-
cundum idem: opposita essent. & nō deficiet
itaq. tempus. semper enim in principio est.

C Supposito ḡ eandē esse rōne motus et tēpous, p̄bat
in hoc tex. r25. q. vt motus primi mobilis, ita et tēpus
est quidē semp idem sp̄e, aliud autē et aliud numero, vt
tex. cxj. p̄dixerat. Lū. n. vt in principio huius capituli
iā dictū est, qđ cūq. nunc est finis preteriti tēporis et ini-
tiū futuri, vt in circulo eadē linea est cōuexa et concaua
(respectu. n. exterioris terminū est cōuexa, z respectu in-
terioris, cōcaua) p̄ns est, vt preteritū tēpus z futurū sit
alterū et alterū: nā idē nunc non pōt esse finis et prin-
cipiū eiusdē numero tēporis: alias idē scđz idē hēret rati-
ones oppositas. Ex diuersis ergo rōnibus eiusdē nūc
arguit, pri⁹ et posterius, tēpora esse numero distincta.
Et hec terminatio tēporis sufficit ad rōne significatio-
nis aduerbiū olim. At tñ q. motus primi mobilis semper
est cōtinuus (nā eodē puncto quo finit vnā circulatio in-
cipit alia) sit vt preteritū et futurū idē sit sp̄e tēpus atq.
adeo ptes eiusdē cōtinui. Rō hec Arif. fundat in eter-
nitate mundi: qñ in rei veritate tēpus et inceptū cū mo-
tu celi et finit: et per p̄sequēs nec primū instans fuit fi-
nis preteriti tēporis, neq. vltimū, initū erit futuri.

Textus
ccxxvj.
C ipsum autem iam/ propinquum præsentī
nunc atomo: pars est futuri temporis. quan-
do ambulabis? iam. quia prope est tempus:
in quo futurum est. & præteriti temporis/ id
qđ non procul est ab ipso nūc. quādo ambu-
labis? iā ambulaō. Ilm autē iā captū est/ nō
dicimus: quia procul valde est ab ipso nunc.

C Tertiu aduerbiū est/ am. Lius significatio eadē fer-
me est que ipsius nūc in scda acceptione. Significat. n.
illud momentū quod presentī est fere indiuisibiliter pro-
ximū. Et quando proficisceris: Jam proficiscar. Quā-
do hoc facies? Jam feci. Sed Illū non dicimus iam ca-
ptū, sed olim, quia procul est quando fuit captū.

Textus
ccxxvij.
C ipsum autem nuper: propinquum præsen-
ti nunc / & pars præteriti est. quando veni-
sti? nuper: si sit tempus propinquum præsen-
ti nunc. Quondam autem: quod procul est.
Repete autem: quod in insensibili tempore/
propter paruitatem remotum est.

Nuper. Quartū aduerbiū tēporale est nuper: quātūq; repente/aut/subito. Quorū significaciones exponit in textu hoc. 12. 7. **N.** q nuper idē est qd paulo ante seu propinque, vt sit mediū inter/olim/et iam nunc. **M.** autē dicitur de futuro, sed de p̄terito. **M.** huius cōtrariū est/ quōdā/qd significat id qd procul hinc fuit. **R.** repēte autē seu subito significat tēpus imperceptibiliter hinc remotū seu dūmōtū. **I.** illud. n. dicitur fieri repēte aut subito, quod tēpore imperceptibili sit, vt repētiniū fulgur, aut nutus oculi.

Textus cxxviii **M.** Mutatio autē omnīs: natura remotiua est. in tempore autem: omnia fiunt & corrumpuntur. Qua propter & alij quidem: sapientissimum dicebant. Pithagoreus autem Paro in doctissimum: quia obliuiscuntur & in hoc/dicens rectius. Manifestum itaq; est/ qd corruptionis magis erit per se causa q̄ generationis: sicut dictum est & prius. remotiuū enim: mutatio per se est. Generationis autem & ipsius esse: secundum accidens. Signum autem sufficiens est: quia fit quidem nihil / nisi moueatur quodāmodo ipsum et agat. Corruptur autem: etiam cum nihil mouetur, & hanc: dicere maxime consueuimus a tempore corruptionem. At vero neq; hanc/ tempus facit: sed accidit in tempore fieri/ et hanc mutationē. Quod igitur tempus est/ & quid est/ & quot modis dicimus ipsum nunc / & quid ipsum olim/ & nuper/ & iam/ & quondam/ & repente: dictum est.

Textu hoc. 128. post interpretationē aduerbioꝝ tēporaliū ad id regredit̄: vnde fuerat digressus. Dicebat. n. textu. 120. nec sempiterna, nec impossibilia esse in tēpore, s; gñabilia et corruptibilia et ea que sunt motui subiecta. Dillucidat ergo nūc quomōdō sint in tēpore. Non. n. sunt in illo tanq; in perse causa, sed tanq; in mēsurā. Arguit autē qd sint in illo tanq; in causa. **Omnis. n.** mutatio remotiua est: omnia autē mutant̄ sūtq; et corrupiuntur in tēpore, ergo tēpus est oīuz causa. Loquit̄ hic de mutatione generat̄, vt cōprehēdat et successiuū motū et generationē que fit in instāti: nā et gñatio rōne alterationis p̄cedentis est in tēpore, vt. 1. de gñatione est videre. **Hac g; (inquit)** de causa nōnulli philoſophi appellabāt tēpus sapientissimū vt pote qd oīuz esset causa. **S; Pythagoricus quidē** Paro nomine dicebat cōtra esse in doctissimū. **Et is (inquit)** rectius dicebat. **Nā vt text. 117.** dictū est tēpus magis est causa corruptionis q̄ generationis: nā tēpus de per se remouet et elongat res a suis p̄ncipijs. **Et hoc est qd dixerat** [omnis mutatio remotiua est.] **Gñationis autē tēpus est** causa per accidēs, eo qd agēs qd est causa per se nō agit nisi per motū cuius tēpus est mēsurā. **Subijcit signū** quo id cōfirmatur. **Nā quantū** ad sensum apparet nihil experimur de nouo generari, nisi per applicationē alicuius agētis a quo materia moueatur et disponatur. **Hūc g; n. n.** nascuntur arbores, aut segetes aut animalia, nisi iacto semine, neq; accēditur lignū, nisi applicato igne. **Multa tamē** videmus corrupi cuius causam nō videt vulgus. **Quidem. n.** multa sentio cōfici et corrupi: et hec quorū causa nos latet dicimus a solo tēpore corrupi. **Quāq; (inquit)** neq; huiusmodi corruptionū tēp̄ est per se causa. **Sūtē** dicit ergo. **Arist.** hāc cōclusionē, qd licet tēpus ma-

Tēpus in doctissimum.

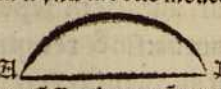
gis appareat corruptionis esse causa q̄ generationis, neutrius tamē est perse causa, sed per accidens, quatenus est mēsurā motus. **In calce** demū concludit dictū esse qd tēpus sit et quid sit rē. Sequitur statim cap. 14.

DE Q VIBVSDAM CIRCA TEM PVSDVBITATIONIBVS. CAPVT. XIII.

HIS AVTEM NOBIS SIC determinatis: manifestum est qd omnem mutationem/ & omne qd mouetur/ necesse est moueri in tempore. velocius enim & tardius: secundum omnē est mutationem. in omnibus enim: sic videtur. Dico autem velocius moueri: quod prius dum trāsmutatur ad subiectum secundum idē spacium & regularem motum mouetur. vt in loci mutatione: si vtraq; secundum circumferētiam mouētur, aut vtraq; secundum rectā. similiter autē est: & in alijs. **At vero prius:** in tempore est. prius enim & posterius dicimus: secundum eam quæ ad ipsum nūc est distantiam. ipsum autem nunc: terminus preteriti & futuri est. Quare, quoniam ipsa nunc in tempore sunt: & prius & posterius in tempore erunt. in quo enim est ipsum nunc: & ipsius nunc distantia, e contrario autem dicitur prius & secundum præteritum tempus/ & futurū. in præterito enim prius dicimus: quod longius est ab ipso nunc. posterius autem: quod proprius est. In futuro autē prius quidem: quod propinquius est. posterius autem: quod longius est. Quare, quoniam prius in tempore est, omnem autem motum sequitur ipsum prius: manifestū est, qd omnis mutatio & omnis motus/ in tempore est.

Capituli huius. 14. qd textibus sex p̄cludit̄ tres sunt particule. **Textus. n. hic. 129.** superiori primo adnectit̄. **Probat nāq; hic** p̄his omnē motū esse in tēpore duab; (p̄ter supra dictas) rōnib;. **Prima est.** Quicquid mouetur, velocius aut tardi; mouet̄ (aut saltē moueri potest) q̄ aliud: veloci; autē, aut tardius moueri regulat̄ ac iudicat̄ tēpore: ḡ omnis mot; est in tēpore. **Probat minorē:** qd velocius mouet̄ illud qd minori tēpore mouetur ab eodem puncto in idē punctum, dūmodo cōparemus motum rectum, recto: & circularem, circulari: & motus fiat per eandem lineam: nam si vnū mobile moueatur per chordam ab. A. ad. B.

et alter per arcū semicirculi, 13 qd mouet̄ p̄ chordā citi; veniat **H.** ad idē p̄ctū, nō tñ velocius mouet̄ q̄ qd mouet̄ per arcū: immo si in eodē tēpore quo vnū trāsit chordā, aliud trāsiret arcū, veloci; moueret̄ p̄ arcū. **Quæ ad modū** suprema sphaera velocius mouet̄ q̄ infima, s; ambe quolibet die faciūt circulū ab oriēte in oriens, q; suprema maiore circulū describit. **Secda rō.** **Motus quicunq; hēt prius et posterius: prius autē et posterius nō est,** nisi in tē

Textus cxxix.

Textus cxxix.

Textus cxxix.

poze, immo sunt tēpus ipsum: ergo motus est in tēpoze. Probatur minor. Prius et posterius nihil aliud sunt q̄ distantie a nunc presenti, nunc autem non est nisi in tēpoze vt satis probatū est: ergo et prius et posterius sunt in tēpoze: nā vbiq̄ est terminus distantie est ipsa distantia: sicut in linea in eadē quātitate sunt partes distātes per pūcta et puncta ipsa. Et quia dixerat prius et posterius nō esse, nisi distātas a nunc presenti, manifestat quo modo aliter se habeant in preterito et aliter in futuro. Quomā in preterito illud est prius q̄ plus distat a presenti, illudq̄ posterius quod distat minus: in futuro vero e contrario, illud est prius quod presenti vicinius est, illudq̄ posterius quod magis est remotum.

CDignum autem consideratione est: & quo modo tandem se habet tempus ad animam, & propter quid: in omnibus videtur esse tēpus / & in terra / & in mari / & in cōelo. An q̄a / ipsius motus passio quedam est / vel habitus: cum numerus quidem tēpus sit / hęc autem / mobilia omnia: in loco enim: omnia sunt. tēpus autem & motus: simul sunt / & secundum potentiam / & secundum actum.

CSecūda particula huius capitis in hoc tex. 130. et sequenti sita est. In qua soluit duas questionēculas de tēpoze. Prima est: quomodo tēpus se habet ad animā: hęc soluit textu sequenti. Altera est: cur tēpus sit in omnibus reb⁹, vt terra, aqua, et cōelo. Nomine terre intellige omnia terrestria et cuncta que nos experimur moueri: aeris autē et sphere ignis, quorū motus nō experimur, non fecit mentionē: quia nondū tractauit de eorū motu. Hęc secunde questionē respondet hic per modū interrogationis, vt mox eius est, dicens: q̄ quia tēpus passio quedā est aut habitus ipsius motus, quippe cui⁹ sit numerus et mensura: et hęc omnia mobilia sunt, oia sunt in tēpoze. Hęc obstat quod supra dixerat tex. 117. sempiterna, et per consequens cōelo non esse in tēpoze: quia intelligit illic quantū ad suū esse et durationē: hic vero quantū ad suū motū. Hęc locus est hic disputandi an terra moueatur secundū se totā: satis enim pronūc est q̄ omnia terrestria deorsum mouentur. Quod autē subiungit tēpus et motū simul esse secundū potentia et actū: sunt qui existimēt dictū esse propter primū mobile, quod vt dictū est tex. 45. non est secundū se totū in loco, sed secundū ptes que sunt in loco in potentia: puta vna in alia sibi continua. At tamen sensus hic falsus est. Nā vt illic diximus quāuis partes celi non sint in loco, nisi in potētia, actu tamen et propriissime mouentur in locotā partes, q̄ totū secundū partes: atq̄ adeo actu est illic tēpus. Dixit ergo hoc propterea, quia sunt aliqua actu quiescētia, vt terra secundū se totā, aut lapis, aut animalia dū dormiunt: et ideo nequis putaret illa non esse in tēpoze quia nō actu mouentur, dicit q̄ eo modo sunt in tēpoze, quo mouent: vt si sunt in potentia vt moueantur localiter, sunt in potentia vt secundū talē motū mēfurentur tēpoze: et si sunt actu in motu quantū ad suū esse et durationē aut viuere, eadē rōe actu sūt in tēpoze.

CVtrum autem cum nō sit anima / erit tempus / an non: dubitauerit aliquis. Cum enim impossibile sit numerantem esse aliquem: impossibile est numerabile aliquod esse. Quare est manifestum: q̄ neq̄ numerus est. numerus enim est: aut quod numeratur / aut ipsum numerabile. Si autem nihil aliud aptum na-

tura est q̄ anima numerare / & animæ intellectus: impossibile est tempus esse / cum non sit anima, nisi hoc / quod aliquando existens tēpus est / vt si contingit motū esse / sine anima. prius autem & posterius / in motu est: tēpus autē, hęc sunt, quatenus numerabilia sunt.

CIn textu hoc. 131. soluit primā questionē que est hęc: vtrū tēpus ita quantū ad suā existentia dependeat ab anima intellectiua, vt si nullus esset intellectus, nullū esset tēpus. Et arguit ad partē affirmatiua: estq̄ notandū argumentū, quod procedit a posse ad esse. Si nulla esset possibilis potentia numerans, nullus esset possibilis numerus: quia numerus dicit respectū ad numerantē (est. n. numerus id quod vel actu numerat, vel in potētia est nūerabile) & si de facto nulla esset potētia nūerans, nullus esset numerus. Potentia autē numerans esse nequit, nisi intellectus, cuius est cōparare mensurā ad mensuratū et cōgerere vnitates numeri: et tēpus est numerus numeratus: ergo si null⁹ esset intellectus, nullū esset tēpus. Solutio Aristotelis videtur in hoc consistere q̄ tēpus (accipiendo formaliter vt dicit numerū) nō esset, nisi intellectus esset: accipiendo autē materialiter pro re que est tēpus, potest esse sine anima: nā motus, qui est res que est tēpus, est sine anima. Et hoc est quod ait. [Nā hoc quod aliquando existens tēpus est, vt si cōtingit motū esse etc.] Id est conceditur tēpus formaliter non esse sine anima: nisi materialiter hoc: id est illa res que aliquando existit tēpus: puta motus, qui subiecto est idē q̄ tēpus. Quod nos. q. 4. notamus ad probandū tēpus et motū idē esse realiter. Quod tandē est dicere. Illa que sunt pri⁹ et posterius in motu sunt sine intellectu: q̄ tū sint numerabilia vt due hore, due dies, habēt ab aia. Hoc aut. q. 4. numerosius examinamus.

CDubitauerit autem aliquis: & qualis motus, numerus tempus sit / an qualiscūq̄. Et enim generatur in tempore / & corrumpitur: & augmentatur / & alteratur in tēpoze / & fertur. Quatenus igitur motus est: eatenus est vnus cuiusq̄ motus / numerus. Quia propter ipsius motus simpliciter est numerus continui / sed non cuiusdam: sed est nunc motum esse & aliud / quorum vtriusq̄ motus erit numerus. **C**Alterum igitur tempus erit: & simul duo æqualia tempora erunt / an non? omne nāq̄ tēpus: vnum similiter & simul est. specie autem: & quæ non simul. **C**Si enim sint hi canes / illi vero equi / vtriusq̄ autem septem: idē numerus est, sic & motuum simul terminatorum: idem tempus est. sed hic quidem / velox fortassis: alius vero / non. & hęc quidem / loci mutatio est: alius autem alteratio. tempus tamen idem est: si quidem & numerus æqualis sit, & alterationis & loci mutationis, & simul sint. Atq̄ propter hoc, mot⁹ quidem alteri, & seorsum sunt. tempus autem, vbiq̄ est idē. quia & numerus vnus & idem vbiq̄ est, qui est æqualium & simul.

Utrū tēpus dependeat ab oia.

Tempus et motus idē realiter.

Textus cxxxij:

¶ Particula tertia huius capituli in hoc tex. 132. incipit et in duobus sequentibus. Ubi philosophus, ut extremam huius rei manum imponat, investigat subiectum in quo sit tempus. Nam cum sit numerus motus, motus autem sint species multe (ut alteratio, augmentatio etc.) dubitatio est sit ne in quocumque motu suo proprium tempus, an sit potius motuum uniuersorum unum tempus. Et arguit quod in singulis motibus sint tempora singula. Omnis generatio et omnis denique motus est in tempore (verba n. ulla/generat etc. accipiuntur impersonaliter in quantum n. unusquisque motus est motus, in tantum habet numerum prioris et posterioris (quod est habere annexum tempus) ergo tempus est numerus motus simpliciter, i. in genere: ut comprehendat omnem motum singulariter, et non solum est particulariter numerus cuiusdam motus, puta primi mobilis. Cum ergo sit unus motus et alius motus, i. cum sint plures motus, sequitur ut sint quoque plura tempora. Illuc autem. [Alterum igitur etc.] arguit ad oppositum interrogat ut solet. Si n. (inquit) tempora multiplicentur secundum multiplicationem motuum, sit ut simul sint duo tempora equalia/puta due hore, una qua ego lego, et altera qua alter simul legit in alio gymnasio, et si mul duo dies martis et duo menses octobris: quod est impossibile. Sit equalia/ quia multa tempora quorum unum est pars alterius sunt simul, ut puta dies mensis etc. Ad autem sit impossibile, probatur: quia omne tempus, quod simul et similiter est, unum est numero, ut hec hora tertia qua ego scribo est eadem numero qua quocumque res mundi modo operatur aut est: et hec dies est unum numero tempus in toto orbe. Licet antipodis sit nox. Et illa tempora equalia que non sunt simul non sunt idem numero, sed tamen sunt idem specie: ut annus presens et annus preteritus: si autem sint inequalia, ut mensis et annus, sunt quodammodo diuersae species, sicut bicubitum et tricubitum in genere quantitatatis, ut in q. 4. explanamus. ¶ Affert exemplum simile in numero. Septem (inquit) canes in eodem penitus numero septenario sunt quo septem equi, tamen si res ipse numerate specie differant: eundem n. numerum dicimus esse elementorum qui est et primae qualitatis, puta quaternarium. Licet illa substantia sint, hec vero qualitates. Eodem igitur (inquit) modo uniuersorum motuum que hodie sunt in orbe ab eodem nunc in idem nunc (i. ab ortu solis usque ad occasum) idem est tempus. Licet alius sit motus alterationis, alius localis, alius velocis, alius tardus. Et ita licet motus sint alteri, i. diuersi, numerus temporis unus est equalium durationum que sunt simul.

Textus cxxxiii.

¶ Quoniam autem est loci mutatio, & huius circularis, numeratur autem unum quodque uno quodam congenito, unitates unitate, equi vero equo: sic & tempus tempore quodam finito (mensuratur autem, sicut diximus: & tempus motu, & motus tempore. hoc autem est: quia a determinato motu tempore, mensuratur & ipsius motus quantitas & temporis) si igitur primum mensura omnium congenitorum est: circulatio regularis, mensura maxime erit, quia numerus huius: notissimus est. Neque igitur alteratio neque augmentatio neque generatio: regulares sunt, loci autem mutatio: est. ¶ Quapropter et videtur tempus esse sphere motus: quia hoc mensurantur alij motus, et tempus hoc motu. ¶ Propter hoc autem: et quod consuetum est dici, accidit. dicunt enim circulum esse, humanas res: et alio

rum motum habentium naturalem, et generationem, et corruptionem, hoc autem est: quia hec omnia tempore diiudicantur, et accipiunt finem et principium, ac si secundum quandam circulationem sit. etenim tempus ipsum: esse videtur circulus quidam, hoc autem rursus videtur: quia huiusmodi loci mutationis mensura est, et mensuratur ipsum ab huiusmodi. Quare dicere rerum eas que sunt, esse circulum, est dicere temporis esse quendam circulum. hoc autem est: quia mensuratur circulatione. Preter enim mensuram nihil aliud videtur esse mensuratum: quam multae mensurae/ totum.

¶ Postquam ad utramque partem dubitationis disputauit, in hoc sequenter tex. 133. concludit tempus unicum esse omnium motuum, quod subiectiue est in primo mobili. Quam conclusionem tribus testimoniis corroborat. Primum hoc syllogismo. Unum quodque mensuratur mensura congenita, i. eiusdem rationis, et que sit primum simplicissimum ac notissimum sui generis: motus primi mobilis est eiusdem generis (puta eiusdem predicamenti) cum alijs omnibus motibus, estque omnium primus, simplicissimus atque notissimus: ergo ille est mensura aliorum omnium: rursus iam dictum est textu. 112. et motum tempore mensurari et vicissim tempus motu (et ratio, inquit, est quia quantitas tam motus quam tempus mensuratur et cognoscitur a motu, determinato tempore, i. per motum cuius mensura est tempus) ergo primum omnium motuum mensura: atque adeo omnium tempus est numerus et mensura illius primi motus. Maior est primum syllogismi ex professo probat. 133. 10. meta. tex. 3. exemplis plurimis: ut numerus unitate tanquam indivisibili et simplicissima mensura metimur ut equorum numerus uno equo multiplicato, et stadii pede: et inter alia subdit illic: et motus omnes velocissimo motu primi mobilis. Quod enim ille motus sit omnium primus, manifestum est, cum sit omnium causa. Quod autem sit simplicissimus, patet quia numeri irregulares et difformes sunt veluti compositi ex dissimilibus partibus, motus vero celi propter suam uniformitatem est simplicissimus. Et ideo habet se inter motus: sicut unitas in numero. Et quod sit notissimus, patet ex motu solis per quem iudicamus de duratione nostrarum operationum. Et ita concludit quod neque alteratio neque augmentatio neque generatio erit tempus: quia nullus istorum motuum (eo quod sunt rerum corruptibilium) esse potest ita constantem aut ita uniformem et regularem. Pretermissit (arbitror) nominare motum localem rectum tanquam manifeste irregulare: si enim sit naturalis, velocior est in fine quam in principio: si vero violentus, econuerso. Nec ergo solus motus celi, quia est corporis incorruptibilis et ab intelligentia fatigari nescia, uniformissimus est. Secundo confirmat conclusionem testimonio eorum ipsorum qui in hac parte errabant, dicentes tempus esse motum sphere. Hac enim ratione id opinabantur, quia per illum motum certi efficiuntur ac iudicamus de duratione nostrarum mutationum. Non tamen retrogrus attingebant, et intelligerent, non motum illum, sed numerum prioris et posterioris illius, esse tempus. Tertio eandem conclusionem manifestat sententia illa que vulgo circuleretur: scilicet res omnes humanas et in uniuersum generationes corruptionesque rerum omnium naturalium in circulo perpetuo esse: verbum enim hoc inde dimanauit quod omnia diiudicantur tempore, quod mensura est circularis motus: et ideo idem est dicere eas esse circulum, ac si diceretur tempus earum

Unicum est tempus.

Humanas omnia in circulo.

esse circuli. Et enim preter illam (inquit) primam mensuram, nihil aliud videtur esse mensuratum, quam unum totum resultat ex pluribus mensuris. Et enim ut unus passus nihil aliud est quam pes quinquies multiplicatus, et unum stadium nihil aliud quam 125. passus, ita vita decem annorum nihil aliud est quam decem circulations continue solis sub zodiaco.

Textus
apud
Aristot.
Dicitur autem recte / & quod numerus quidem est idem ouium & canum: si equalis vterque sit. denarius autem / non idem: neque decem eadem: sicut neque trianguli idem: equaliter inquam & scalenus. & tamen figura eadem est: quia ambo trianguli sunt. idem enim dicitur: cuius non differt differentia / sed non cuius differt. ut triangulus: trianguli differentia differt (diuersi enim, trianguli sunt) figuræ autem / non: sed in vna & eadem diuisione. figura enim talis quidem circulus est: talis vero / triangulus. Huius autem talis quidem est equaliter: talis vero scalenus. figura igitur eadem & hæc. triangulus enim est. triangulus autem: non idem est. Et numerus igitur eodem modo. non enim differt numeri differentia: numerus horum. denarius autem: non idem est. in quibus enim dicitur: differunt. hæc enim / canes: alia vero / equi sunt. Et de tempore quidem & ipso & de iis quæ circa ipsum / considerationi sunt propria: dictum est.

In textu hoc demum. 134. postremo huius libri, quo apertius exponat id quod paulo ante dixerat, nempe eundem esse numerum decem ouium aut equorum, qui est decem canum, licet non sit idem denarius, ponit documentum attentione certe et memoria dignum, ut appo-

sit de identitate et diuersitate rerum congrueque locatur. Sicut enim quod decem oues sunt idem numerus qui decem canes, non tamen idem denarius. Et ita sane loquimur dicentes longe alium esse hunc binarium, probis ac sapientibus duobus hominibus indicatis, quam illum, videlicet quo improbos aut ignaros designamus. Et ratio est, quia genus remotum cum nota vnitatis vel identitatis predicatur de speciebus remotis que sunt sub genere inferiori: attamen genus proximum non predicatur cum tali signo vnitatis, aut identitatis de suis proximis speciebus. Subdit exemplum in mathematicis. De duobus triangulis quorum alter est equaliter aliter vero scalenus, id est inequalium omnium laterum, affirmamus quod sunt eadem figura. Et ratio huius est quia figura non diuiditur immediate per has differentias / equaliter / et scalenus, et ideo ratio figure manet eadem in ambabus speciebus. Negamus tamen quod sint idem triangulus, propterea quod triangulus immediate diuiditur in equaliterum et scalenum: atque adeo ratio trianguli non manet eadem in illis, ut contracta per illas differentias. Et hoc est quod hic ait Aristoteles idem enim dicitur cuius non differt differentia, sed non cuius differt ratio. Trianguli enim illi duo, trianguli differentibus differunt: non autem differentibus figure, que sunt circularis, aut triangularis ratio. Hinc sequitur ad maiorem explicationem quod genus quodcumque predicabitur de indiuiduis eiusdem speciei que sub illo continetur. Nam duo equaliter non solum sunt eadem figura, sed idem etiam triangulus: non tamen sunt idem equaliterum, quia species materialiter diuiditur per diuersa indiuidua, sicut genus formaliter per suas differentias. Eodem modo possumus dicere quod Petrus et Paulus sunt idem animal, non tamen sunt idem homo. Petrus tamen et Brunellus non sunt idem animal, tamen si dici possint idem corpus. Sermones isti fateor non sunt vsu tati apud iuniores, sunt tamen vere philosophici, et apud antiquos celebrati, et merito ad vsus plurimos obseruandi. Eodem ergo modo motus omnes. scilicet alteratio, generatio, et augmentatio, et motus localis eodem tempore conueniunt quod est omnium mensura: tamen si non sint idem motus.

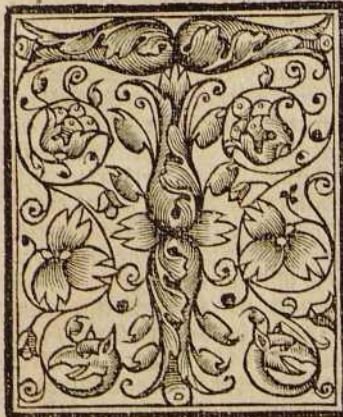
Finis quarti libri physicozum.

Reuerendi patris Dominici

Soto Segobiensis theologi ordinis praedicatorum
super quintum Physicorum Aris-
totelis Commentaria.

DE DIVISIONE MOTVS IN SVAS SPECIES. CAP. I.

Tex. f.

RANSMUTATUR autē quod trāsmutat omne: hoc quidem secundū accidens / vt cum dicimus musicum ambulare quoniā cui accidit in musicum esse / hoc ambulat. hoc autem ex eo quia huius

aliquid mutatur: simpliciter dicitur mutari: vt quaecumq; dicuntur secundum partes. sanatur enim corpus: quia oculus / aut thorax. haec autem: partes sunt totius corporis. Est autem aliquid quod neq; secundum accidens mouetur / neq; ex eo quia aliqua partium ipsius: sed ex eo quia ipsum mouetur primum: & hoc est secundum se ipsum mobile. Secundum alium autem motum / alterum est: vt alterabile. & alterationis / sanabile & calefactibile: alterum.

In quatuor superioribus libris tractatū est de motu absolute et de his que ad eū pertinet, puta de principijs eius et causis, de eiusq; quidditate, atq; adeo de loco qui est mēsurā mobilis, et de tēpore qd est mēsurā motus. In reliquis vero quatuor agit de motu cōparatiue: nēpe in hoc quinto cōparat ad suas ptes subiectiuas, diuidit .n. per suas spēs: in sexto cōparat ad suas ptes quantitativas: in reliquis vero duobus comparatur ad motorem. Liber autē iste: qui in sex capita diuiditur, et secundū Lōmentato. in tertius. 63. (licet in calce adiciant alij duo qui nō sunt in greco) diuiditur in tria precipua mēbra. In duobus. n. prioribus capitulis vsq; ad textū. 20. enarrant spēs motus, explicaturq; ad que predicamenta sit per se motus: in duobus sequētib; vsq; ad tex. 45. agit de vnitāte et diuersitate motus: in duobus reliquis capitulis de cōtrarietate motus. In cap. i. qd. 10. textus cōtinet duo facit Physi. In sex. n. textib; prioribus distinguit diuersas acceptiones et mutationis et motus, in quarto vero sequētib; distinguit spēs mutationis in genere anteq; in sequenti cap. distinguat pprias spēs motus. Proponit q; in hoc. i. textu. distinctionē motus trimēbrē ex parte mobilis. Sit. n. q; eorū que trāsmutant, aliqua trāsmutant per accidēs: vt cū dicimus musicū ambulare: q; non est de rōne ambulātis vt sit musicus, sed

accidit ei: animal vero est necessariū subiectū ambulacionis. Eorū autē que per se mouent, alia mouentur nō per se primo, sed rōne partis: vt cū hō sanat secundū oculū, aut scd; thoracē. i. pectus, simplr dī sanari: l; sanat solū scd; partē. Alia sunt que mouent neq; scd; accidēs neq; scd; partē, sed per se primo vt cū equus ambulat vel auget vel calefit. Et iste motus est qui variatur scd; species. s. alterationis, augmētationis, aut motus localis. Subiūgit autē [Secundū aliū autē motū / alterū est: vt alterabile] .i. scd; q; motus est alius, ita et subiectū est alterū: nā subiectū fortit nomē et speciē a motu. Si. n. motus differunt genere subalterno, ita et mobilia: vt q; alteratio est alia spēs subalterna, q; augmētatio et motus localis, alterabile est altera spēs q; augmētabile: et mobile localr, altera. Et celi est mobile localr, l; nō fit mobile alia specie motus. Et [Alterationis (inquit) sanabile et calefactibile: alterū] .i. q; alteratio rursus diuidit in alias spēs, puta sanationem et calefactionē, ita et sanabile est aliud a calefactibili. Hoc est dicere q; alterabile idē est qd mobile motu alterationis, et sanabile est mobile motu sanationis: et augmentabile est im mobile motu augmentationis rē.

Est autem & in mouente: similiter, aliud. n. secundum accidens mouet: aliud vero secundum partem / ex eo quia partium huius aliqua, aliud vero: per se ipsum primum, vt medicus quidem sanat: manus vero percutit.

Eadē rōne qua diuisit mobilia, diuidit in tex. hoc. 2. mouētia. Eorū. n. que mouēt, aliud est mouens per accidēs: vt musicus edificat aut sanat: aliud vero per se nō primo: sed scd; partē: vt cū quis manu percutit: aliud vero quod simpliciter per se primo mouet: vt cum medicus sanat: quod enim homo facit secundū intellectum, non secundū partē, sed secundū se totū facit.

Quoniam autem est quidem aliquid mouens primum / est autem aliquid quod mouetur / ad hęc in quo tempus / & prater hęc ex quo / & in quod (omnis enim motus: ex quodam / & in quiddam, alterum enim est quod primum mouetur: & in quod mouetur / & ex quo, vt lignum: & calidum / & frigidum, horum autem / aliud quidem quod: aliud vero in quod / aliud autē ex quo) manifestum est igitur q; motus in ligno est, nō in specie. neq; enim mouet / neq; mouetur species / aut locus aut ipsum tantum.

Similē diuisionē qua mobilia mouētiaq; diuisit, in tēdit facere ex parte troy ad que est motus. Premit autem in hoc tex. 3. explicare quid est id cui per se cōuenit ratio motus, et proprie moueri. Quinque enim sunt (inquit) que in motu est cōsiderare: que sunt, mouēs, et subiectū

partitio
libri.

Textu
iii.

Tex. f.

Tex. ii.

Tex
v.

subiectū qđ mouet, et tēpus in quo fit motus, et preterea trūs a quo, et terminus ad quē. Inter que duas facit cōparationes. Primo comparat subiectū ad vtrūq; terminū, dicens id qđ mouet alter esse, et a tfo ad quē, et a termino a quo. Et in calefactione ligni tria cōsideramus. s. frigidū, et calidū, et lignū qđ successiue subijci tur vtrūq; qualitati, dū lignū ex frigido fit calidū. Non solū ergo intelligit qđ lignū distinguit realiter a frigiditate et caliditate (qđ hoc nihil esset dicere) sed loquitur in cōcreto qđ lignū in quantū lignū alter est qđ lignū in quantū frigidū aut in quantū calidū. Et hoc est quod subdit [Manifestū est qđ motus in ligno est, nō in specie] .i. id qđ proprie calefit, neq; est frigidū neq; calidum sub tali ratione, sed lignū. Specie. n. appellat formā: et eam que corrūpitur, et eā que acquirit: vel subiectū sub tali forma. Docuit nāq; lib. 1. huius. tex. 61. qđ subiectū proprie enunciafin recto: vt hō fit niger, sed trūs a quo proprie explicat in ablatiuo: vt dicamus / ex albo fit nigrū / potiusq; albu fit nigrū. Et ratio est qđ subiectū manet sub tfo ad quē: priuatio autē (que est trūs a quo) nō manet. Concludit ergo qđ neq; spēs. s. nec trūs a quo, nec trūs ad quem sub hac ratione mouet. Neq; locus in quo vel ad quē fit motus: vt lib. 4. huius. tex. 41. determinatū est. Adde qđ nec tēpus mouet (vt patet ex dictis in trac. De tēpore) neq; mouens ipsum in quantū mouens. vt lib. 3. tex. 16. et. 17. cōstat. Ex quib; colligit qđ ex omnibus que requirunt ad motū / solū subiectū mouetur: atq; adeo illud solū, quatenus successiue est sub vtrūq; tfo, mouet.

Sed est mouens / & quod mouetur / atq; in quod mouetur. Magis autem ab eo in quod / qđ ex quo mouetur: denominatur mutatio. Quapropter & corruptio: in id quod nō est / mutatio est. quāuis & ex eo quod est mutatur: quod corrūpitur. Et generatio in id qđ est: quāuis ex eo quod non est.

In tex. 4. cū duos tfo's statuisset motus, docet a qđ illorū motus sortiat denominationē et specie: dicens qđ illā sortit, nō a tfo a quo, sed a tfo ad quē. Lū. n. ex frigido fit calidū, s. trūs a quo fit frigiditas, nō tñ ille mot' dī frige factio, sed calefactio: et e cōuerso cū ex calido fit frigidū, nō dī frige factio, sed calefactio: et cū ex semine fit aial, s. corrūptio alic semē, nō tñ dī simplr corrūptio, sed gñatio. Corruptio autē (inquit) denominat a tfo a quo. Et illa dicit corrūptio cū addito. s. corrūptio seminis: et cū ex frigido fit calidū, dī corrūptio accidentalis. s. frigidū aut frigiditas: et cū ex ligno gñat ignis, dī corrūptio ligni et gñatio ignis: qđ corrūptio vni' est gñatio alteri'. At vero quā corrūpitur viuēs, vel mistū aliū p defectū, s. generet forma cadaueri, aut alia imperfecti, tñ simplr denominabit corrūptio: vt cū aial morit, aut arbor arefcit: qđ forma nō gñatur, nisi via corruptionis.

Quid igit' mot' sit: dictū est prius. Spēs aut' & passiones / & loc' / ad que mouent ea qđ mouent: immobilia sunt. vt scientia & calor. Attamē dubitabit aliq;: si passioēs mot' sūt albedo aut' passio est. erit. n. ad motū: mutatio. sed fortassis nō est albedo / motus: sed dealbatio. Est aut' & in illis & qđ est secundū accidēs: & qđ est secundū partē atq; secundū aliud / & qđ primo est & nō secundū aliud. vt qđ fit albu: in id qđ intelligit' / mutatur secū dū accidēs. color. n. accidit: intelligi, in colo

re autē: quia albu / pars est coloris, & in Europa: quia pars Europæ / Athenæ sunt. In albu autē colorē: per se. Quomodo igit' per se mouetur / & quomodo secundū accidēs / & quomodo secundum aliud aliquid / & quomodo idem primū & in mouēte est / & in eo qđ mouet: manifestū est. & qđ mot' nō est in specie: sed in eo qđ mouetur / & mobili secundū actū.

Quas pticulas hēt tex. hic. 6. In pma insinuat quandā dubitationē qđ ex pprime dictis suboritur. Vt igit' qđ sit mot' dictū est p. Est. n. via et acq̄sio tñ, vt lib. 3. dictū est. Spēs aut' et passioēs: puta forme et q̄itates: et loc' (vt mō dicebat) sunt res immobiles: ad quas mobilia mouent. Dubitatio igit' est. Lū mot' (vt nomē presert) idē sit qđ passio quedā: et albedo itidē videat' esse passio (est. n. accidēs quo res patit) sequit' qđ et albedo erit motus: et cū ad albedinē sit mot' (nā dealbatio est mot' ad albedinē) sequit' qđ ad motū sit mot': qđ infra tex. 12. p. habet esse impossibile: alias idē esset via et trūs. Rūdet qđ fortasse albedo nō est mot', s. dealbatio. Fortasse (inquit) nō qđ dubitet, s. qđ ille est mot' eius pp grauitatē rīdendū: aut qđ nondū de hoc disputauit. Quo sit vt alie mot', qđ forma, sit dicēd' passio. Nā forma (vt albedo) de se nō dicit qđ sit in fieri: dealbatio vero significat albedinē vt est in fieri, et is alia ē rō forme et alia mot'. vt li. 2. q. 1. dictū est. In scda pte text'. [Et autē rē.] explicat simile diuisionē cōuenire trīs mot', illis que assignate sunt mobilib; et mouētib;. Dī. n. mobile moueri in aliquid tanq; in trūm: et scd; accidēs. et scd; partē, et p se pmo. Rēplū pmi, vt si nigrū qđ forte nō intelligebat, mutet in albu qđ tūc intelligit, p se mutat in albu, p accidēs vero mutat in id qđ intelligit: qđ accidit (in qđ albo intelligi. Pponit, vt cōticio, hoc rēplū: qđ color est quidē p se obiectū sensus, nō tñ sub illa rōne est obiectū intellect', s. in quantū ens, cui accidit esse albu. Rēplū secundū. Si qđ a Thebis pificat Athenas, p se quidē mouet Athenas: mouet autē in Europā rōne ptis. Nā Athene ptes sunt Europe. Nō subdit tertū rēplū de p se pmo: qđ in his duob' est exp̄ssum. Eadē rēplū sunt de tfo a quo. Sic qđ mouet a nigro mouet ab eo qđ nō intelligit ad id qđ intelligit: et qđ mouet a theb; mouet quodāmodo ab Europa rōne ptis. S. pōsunt ea in tfo ad quē: qđ inde mot' sortit specie. Concludit igit' satis dictū esse quomodo mobilia, mouentia, et termini diuidantur per se et per accidēs: et preterea quomodo ex omnibus que cōcurrunt ad motū, solū subiectū est id in quo est motus: atq; adeo id dūtaxat cōsetur pprie moueri.

Que igit' scd'm accidēs ē / mutatio: dimitatur. est. n. & in omnib; / & semp / & omnīū. Que vero nō scd'm accidēs: non est in omnibus / sed in cōtrarijs, & medijs / & in cōtradictione. Hui' aut' fides: ex inductione est. Ex medio aut: mutat. vt scd' n. ipso vt cōtrario: ad vtrūq;. Est. n. quodāmodo mediū ipsum: extrema. Quapropter & hoc ad illa / & illa ad hoc: quodāmodo dicuntur contraria: vt mese: grauis ad netē, & acuta ad hypaten. Atq; fuscū: album ad nigrū / & nigrū ad album.

Ex his differētis mobilū ait in hoc tex. 6. trāsilienda esse ac pretereūda mouentia mobiliaq; ac terminos per accidēs motus. Nā scientia habet finitos presertim ptoq; terminos quib; claudit: ea vero que sunt per ac

Textus
lib.
ex. 11.

Textus

Textus
v.

Textus
vi.

Not' nō
est nisi inf
cōtraria.

cidēs nō sunt terminata: sed infinitis possunt modis cōtingere. Et hoc est qd̄ ait. [Est. n. et in omnibus. (s. terminis) et semper. (i. quotiescūq; fit motus) et omnū (puta mobilitū.)] Replē gratia. Et musico per accidēs potest fieri albū, et sapiens, et magnū, et quicūq; alij termini: et isti termini possunt fieri per accidēs ex quibuscūq; alijs. Per se autem nihil fit, nisi ex suo contrario: qd̄ lib. i. hui⁹ tex. 43. docuit. Ph. vt albū per se fit ex nigro, et calidū ex frigido. Subiungit autē q̄ medie qualitates/cōtrarietate hēnt quandā ad extrema. Albū. n. fit p se ex nō albo: puta ex nigro, aut medio colore colorato. Et hoc est qd̄ subdit. [Ut mese grauis est ad neten, et acuta ad hypaten.] Seruauit interpretes voces grecas. Mese. n. idē est qd̄ media: et cū absolute ponitur, accipit pro media chorda lyre. Mese est acutissim⁹ sonus prime chorde: hypate vero est sonus grauis vltime chorde. Ait q̄ media quodāmodo contrariat vtriq; extremo: nā est grauis respectu prime, et acuta respectu vltime. Si cutifuscū est albū respectu nigri, et nigri respectu albi.

Textus vij.

Quoniam autem omnis transmutatio est ex quodam in quiddam (manifestat autem & nomē. post aliud enim aliquid: & aliud quidem prius significat/aliud autē posterius) mutabitur quod mutatur/quadrifariā. Aut enim ex subiecto in subiectū/ aut ex nonsubiecto in nonsubiectum / aut ex nonsubiecto in subiectum/ aut ex subiecto in nō subiectū. Dico autem subiectum: quod affirmatione monstratur. Quare necesse est ex ijs que dicta sunt: tres esse mutationes/ eam que est ex subiecto in subiectum/ & eā que ex subiecto in non subiectum/ & eam que ex non subiecto in subiectum. que enim est ex non subiecto in non subiectum: non est mutatio/ propterea q̄ non est secundum oppositionē. neq; enim contraria: neq; cōtradictio est. Que igitur ex non subiecto est in subiectum mutatio secundū contradictionem: generatio est. alia quidē simpliciter/ simplex: alia vero quedam/ cuiusdam. vt ea que ex non albo in album: generatio huius est. Ea vero que ex eo quod non est simpliciter in substantiam: generatio simpliciter est/ secundum quam simpliciter fieri, & nō aliqd̄ fieri dicimus. Que vero ex subiecto in nō subiectum: corruptio est, simpliciter quidē, que ex substantia ad ipsum nō esse est. quedā autē/ ea que est in oppositā negationē: sicut dictū est & in gnatione.

His preiactis fundamentis adornat in hoc tex. 7. (vbi incipit. 2. pars huius capituli) distinguere species mot⁹. Ait q̄ mutatio superius quid est q̄ motus (generatio. n. et corruptio) vt tex. proximo videbimus. nō est motus, sed mutatio) distinguit prius mutationē in quatuor spēs que sumuntur ex cōbinatione terminorū. Ait ergo q̄ cū omnis trāsmutatio sit ex quodā in quiddā (nomē. n. ipsuz designat ordinē prioris a quo et posterioris in quod est mutatio) sit vt quatuor modis cōtingat transmutatio.

Ubi adnotandū est, q̄ quatuor isti modi nō distinguuntur ex parte rei: eadē enim mutatio cum ex albo fit nigrū est etiā ex nō nigro in nonalbu, et ex nō nigro in nigrū et ex albo in nō albu: s; est distinctio ex mō significandi terminorū a quo et ad quē. Et hoc est qd̄ ait [dico autē subiectū zc.] . i. non appello subiectū proprie id qd̄ subiectū vtriq; t̄ro (nā illud, idē manet in omni trāsmutatione) sed subiectū dico terminū affirmatiue monstratū. Et per oppositū nō subiectū appellat tr̄sus negat⁹, quē . i. periar. appellauerat nomē infinitū. Et his (inquit) quatuor modis tres priores sunt t̄m per se spēs mutationis. Nā illa (inquit) que fit ex nō subiecto in nonsubiectū, nō est per se mutatio: qz ois per se mutatio, aut est ex cōtrarijs, vt cū ex albo fit nigrū: aut ex contradictorijs, vt cū ex non albo fit albū: aut ecōuerso. Cōtradictio nē appellat oppositionē que per negationē exprimitur. Ait vero inter duo extrema infinitata nō est contrarietas: possunt. n. ambo eidē siml̄ puenire: lapis nāq; est siml̄ nō sanus et noneger: qz cū non habeat aptitudinē ad tales qualitates, nec est sanus nec eger: sicut et angelus z est nō albus et siml̄ nō niger, z nō medio colore coloratus. Et eadē rōne nō opponunt cōtradictorie: qz ex duob⁹ cōtradictorijs semp̄ vnū est verū, et alter falsum. Ph. t̄m per accidēs ex nō albo fieri nō nigrū, cū ex nigro fit albū. Sed cōtra hoc vt q̄ sicut per se albū fit ex nigro, ita et nonalbu per se fiat ex nō nigro: qz albo per se cōuenit vt sit nō nigrū. Rūdet q̄ ad hoc q̄ ex hoc t̄ro a q̄ per se fiat termin⁹ ad quē, requiritur q̄ simul repugnent in esse simle idē, z iam dictū est q̄ nonalbu et nō nigrū aut nō medio colore coloratū, siml̄ pueniunt angelo. Subsequēter inquit q̄ illa trāsmutatio que est ex subiecto in subiectū est mutatio scd̄z traditionē: et d̄ gnatio. Mō appellat nō subiectū propterea q̄ nihil subiectū tali forme (alias esset creatio) s; appellat nonsubm, illd̄ qd̄ significatur sub negatione forme. Et hec inqt̄ gnatio aut simpliciter est gnatio: aut [quedā, cuiusdā] . i. scd̄z qd̄. Generationē scd̄z quid appellat, mutationē accidētis in accidēs. vt cū ex nō albo fit albū: qz illic non producit ens simplr. i. substantia, que est ens actu: immo substantia perfecta erat sub t̄ro a q̄ que manet sub t̄ro ad quē. Gnatio vero simplr est illa que fit ex nō ente simplr, puta ex nō substantia in actu. vt cū ex aere gnatur aq̄, aut ex semine, aial: vbi id qd̄ manet sub vtroq; t̄ro est sola mā pma: que nō est ens actu, s; ens in potētia. Et ecōtrario illa que fit ex subiecto in nonsubm, d̄ corruptio: aut simplr vt cū id qd̄ manet sub vtroq; t̄ro est sola mā pma. vt qn̄ aq̄ corruptū in aerē: qz generatio vnus est corruptio alterius: aut scd̄z quid. vt cū ex albo fit nonalbu manente eadē substantia. Ademinisse hic opus est illi⁹ qd̄ lib. i. huius sup̄ textū. 75. adnotauim⁹: nēpe q̄ aliqd̄ est dicere in gnatione substantie, q̄ aq̄ fiat ex non ente simplr (vt negatio ferat in totū) z aliqd̄ q̄ fiat ex simplr nō ente. Nā p̄ mus sens⁹ est ver⁹: qz aq̄ fit ex mā que nō est ens simplr, sed ens in potētia, puta aqua in potētia: sed t̄m falsū est q̄ mā sit simplr nō ens, qz nō est pur nihil. In sūma. creatio fit simplr ex nō ente, gnatio vero, ex nō ente simplr.

Si igitur id quod non est dicitur multipliciter/ & neq; id quod est secundum compositionem aut diuisionē contingit moueri/ neq; quod est secundum potentiam, quod ei quod est simpliciter secundū actum/ oppositum est (quod enim est nonalbu / aut non bonum: fieri potest vt moueatur secundū accidens. fuerit enim homo: nonalbu. quod autem simpliciter non hoc est: nullo modo. impossibile enim est: quod non est/ moueri) si autem

Trāsmutatio quatuor modis.

Subiecto corruptio nō est.

Ens ens.

Textus viij.

hoc: & generationem / motum esse impossibi-
le erit. ¶ Generatur enim: quod non est, nam
& si quod maxime secundum accidens genera-
tur: attamen est verum dicere / quod est id quod
non est / de eo quod generatur simpliciter. si-
militer autem: & quiescere. Hec igitur omnia
accidunt difficilia: moueri ad id quod non est.
& si omne quod mouetur in loco est / quod au-
tem non est / non est in loco (esset enim: alicu-
bi). ¶ Neque ergo corruptio motus est / contra-
ria enim motui: motus est / aut quies, corru-
ptio autem: generationi contrarium est.

¶ Ex quatuor illis combinationibus trium excluderat
a ratione mutationis quoniam ambo proferuntur negatiue: subsequen-
ter in hoc textu. s. ex aliis tribus, quas dixit esse species mu-
tationis, intendit excipere duas a propria ratione motus: puta
quoniam alter extremus est negatiuus. Et est locus iste quauis
subditus, subtilis tamen ac physicus. Ubi primum considerandum est quod
quauis ex non albo fiat per se albus et ex non aere per se aer,
tanquam ex propria mutatione et proprio termino a quo (ut lib. 1. sup
textu. 43. expositum est) tamen in ratione subiecti, non albus non fit al-
bus: quoniam non albus non manet albus. Et ad hoc propositum pro-
baucrat textus. 3. quod solum subiectum est quod proprie mouetur. Intendit
ergo hic probare quod mutatio ex termino negato in terminum affir-
matum, aut e converso, non est motus, sed mutatio: quod est dice-
re: generatio et corruptio simpliciter dicte. s. substantie non est mo-
tus. Et probatio est hec, certe pulchra si bene intelligatur.

¶ Demum. v. g. quod ex aere fit aqua (illuc. n. ex non aqua fit aqua)
probat quod nihil ibi mouetur motu generationis. Ad quod moue-
tur debet esse ens actu quod maneat sub utroque termino (nam so-
lum subiectum proprie mouetur, sed illic nullum est ens actu quod ma-
neat sub utroque termino: sed nihil mouetur motu generationis. Pro-
bat minor: quoniam non aqua, puta aer, que est mutatio et terminus
a quo, non manet: aqua vero non erat sub termino a quo: materia
autem (que manet sub utroque termino) non est ens in actu: sed so-
lum in potentia, ut lib. 1. expositum est: sed nihil illic mouetur.

¶ Sed queris. Quid opus est ut subiectum quod mouetur sit ens
actu? Respondetur quod moueri est accidens entium naturalium: accidens
autem non habet proprie pro subiecto: nisi prima substantia. Quia
materia sicut non est ens naturale, ut lib. 2. q. 1. adnotauimus
ita nec proprie mouetur. Eadem proportione probatur corruptio
non esse motum. ¶ At vero ut hec Aristoteles lucidiora faciat,
insinuat diuisionem nonentis. Aut. n. quod ens et non ens vno
modo accipiuntur, ut. 6. meta. textu. 4. s. pro eo quod est verum vel
falsum: sic chimera esse est non ens. i. falsum: et chimera non esse
est ens: quoniam est verum et isto modo nec ens nec non ens mouentur:
quoniam non dicuntur aliqua existentia, sed sunt entia rationis que so-
lum habent esse obiectiue in intellectu. Et hec vocat hic ens
et non ens secundum compositionem et diuisionem. Secundo modo accipitur
non ens pro eo quod est non ens simpliciter: puta pro materia que
neque simpliciter est non ens. s. nihil: nec simpliciter est ens, sed ens
in potentia: cui opponitur (inquit) ens in actu. Et neque hoc
proprie mouetur, ratione iam dicta. Tertio modo accipitur non ens pro
eo quod est non ens secundum quid. s. accidentale: ut non albus / non
calidus etc. Et hoc (inquit) mouetur quidem, non tamen secundum se, sed
secundum accidens, ratione subiecti. Vignus. n. cui accidit non al-
bus, mouetur cum sit albus: et homo cui accidit non bonus, mouetur
cum sit bonus. ¶ Ad autem simpliciter non hoc est, nullo modo. i. i.
materia prima, que simpliciter non est prima substantia, nul-
lo modo mouetur: et per se non aqua, aut non aer, aut non
homo etc. que sunt priuationes accidentales materie, nec
mouentur per se nec per accidentales. Concludit ergo generatio
nisi simpliciter dicta non esse motum. ¶ Et quod posset quis sta-
tum obijcere quod eadem ratione generatio neque est mutatio: si
quidem mutatio videtur etiam esse accidens subiecti. ¶ Respondeo

det huic tacite obiecti, quod generatio dicitur mutatio eo quod
id quod generatur incipit esse simpliciter quod non erat simplici-
ter: sed tamen erat in potentia. Et hoc est quod maxime per acci-
dens moueri. s. ratione partis: puta ratione materie: que neque
ipsa simpliciter mouetur, ut dictum est. Et quod non est aliud nomen
quo hanc inceptionem explicaremus, dicitur mutatio. Itaque
ad rationem motus requiritur quod id quod mouetur antea sim-
pliciter fuerit: ut cum ex non albo fit albus: ad mutationem
autem satis est quod fuerit in potentia. Respondeo ergo prima qua-
re materia non mouetur quoniam de nouo acquirit formam, est quod
materia ipsa de se non est, sed per formam quam acquirit. Et
eadem (inquit) ratione quoniam iam est sub forma non quiescit sim-
pliciter: nam quies non conuenit, nisi cui conuenit motus: quoniam
contraria sunt circa idem. Ad id rationem secundam quod mate-
ria non mouetur. Omne quod mouetur quoniam de nouo physico est in loco
(quod necesse est ut sit quantum) materia autem (quod simpliciter non est) non est
in loco, nisi ratione totius: sed non mouetur. ¶ Probatur ratio inferit quod
nec corruptio simpliciter dicta. s. subiecti, sit motus. Nam contra-
riorum eadem est ratio: corruptio autem contraria est generationi: sed
si generatio non est motus, neque corruptio. Similiter aduertenda
est hic ratio cur generatio et corruptio non sit motus. Non
enim ratio est (ut multi putant) eo quod introductio forme est in
infinitum: sed eo quod nullum ens actu subijcit vtrius forme. In-
de quantum lignum incipit calefieri per vltimum non esse: itaque nunc
non est calidum sed immediate post hoc erit calidum: verus
motus est. Et pariter quoniam aer illuminatur per primum sui esse:
hic non sit tamen proprie motus: quoniam non sit per expulsionem contrarij.

¶ Quoniam autem omnis motus mutatio quedam Textus
est, mutationes autem tres que dicte sunt, harum ix.
autem ex que sunt secundum generationem & cor-
ruptionem non sunt motus / hae autem sunt que se-
cundum contradictionem fiunt: necesse est eam que
ex subiecto est in subiectum mutationem / motum
esse solum. Subiecta autem: aut contraria sunt /
aut media. etenim priuatio: ponatur contra-
rium, & monstrantur affirmatione: nudum /
& album / & nigrum.

¶ Colligitur in textu. 9. Aristoteles quod tamen est motus, vbi est muta-
tio de subiecto in subiectum. i. quoniam ambo termini motus explicantur af-
firmatiue. Nam subiectum hic appellatur subiectum ipsius ratione qua
prius est sub vno termino et postea sub alio: ut cum ex albo fit
nigrum. Collectio est hec. Tres sunt tamen mutationis species
(ut textu. 7. probatum est) et ex his ille due que dantur pro tra-
ditionem (puta quoniam vnum extremum exprimit affirmatiue et al-
terum negatiue) non sunt motus: nam si sit generatio simpliciter (ut
cum ex non aqua fit aqua) aut corruptio simpliciter (ut cum ex ae-
re fit non aer) simpliciter non est motus: si autem sit generatio secundum quid:
ut cum ex non albo fit albus, aut ex albo fit non albus, non est
motus, nisi per accidentem, ratione subiecti, puta ligni aut ho-
minis que proprie mouentur sit: sed ut proprie tamen sit motus
inter duo subiecta. i. inter terminos positos. Subiecta autem
(inquit) inter que proprie est motus, aut sunt contraria aut me-
dia, medium vero quatenus mutatio est vtriusque extremi, acci-
pitur ut vtriusque contrarium. Quoadmodum. n. nudum (que
est mutatio vestiti) quodammodo est contrarium illi, ita fuscum et
rubicundum contrarium est tamen albi, quod nigri. ut textu. 6. dictum est. Res-
pondeo ergo proprie est cum substantia que est ens in actu mouetur
ex vno termino positum in aliud positum. ut cum ex albo
aut medio colore colorato mouetur in nigrum.

¶ Si igitur predicamenta diuisa sunt substantia, Textus
& qualitate, & vbi, & quando, & ad aliquid, & quan-
titate, & ipso agere, & pati. Necesse est tres esse
se motus: eum qui quantitatis, & eum qui qua-
litate / & eum qui secundum locum est.

Concludit demum in hac particula, vbi commentator si gnat textum decimum, conclusionem totius huius capituli, puta tantum esse tres species motus, scilicet ad quantitatem ad qualitatem et ad vbi. Et facit huius syllogismum. **Motus** vbi ter. 4. dictum est speciem fortitur a termino: ergo quot sunt species terminorum ad quos est per se motus tot sunt species motus: sed tantum hec tria sunt predicamenta ad que est per se motus: ergo tantum sunt tres species motus, scilicet augmentatio qua acquiritur quantitas, et alteratio qua acquiritur qualitas, et motus localis quo acquiritur locus. **In** memoria hic reuocandum est quod Aristoteles lib. 3. tex. 4. et nos questione prima exposuimus, scilicet quod si motus accipitur materialiter pro forma que non dum peruenit ad perfectum, reductiue ponitur in eodem predicamento cum suo termino, vt motus alterationis reductiue in predicamento qualitatis, licet non directe: quia non est qualitas: et motus augmentationis in predicamento quantitatis: et motus localis in predicamento vbi. Si autem accipitur formaliter vt dicit solum productionem vel acquisitionem que est via ad terminum (qui consideratur vel tanquam procedens ab agente vel tanquam receptus in passio) ponitur in predicamento actionis vel passionis. **Et** propterea ex predicamento ad que est per se motus veniat species motus. **Secundo** notandum est hic quod in numeratione predicamentorum missa fecit duo, puta situs et habere: nam cum ista quodammodo includant relationem, ea ratione qua ad relationem non est per se motus, intelligit nec esse per se motum ad ista predicamenta. **Quod** nos questione secunda adnotamus, aduersus eos qui putant ad relationem extrinsecus aduenientem esse per se motum. **Sequitur** consequenter caput secundum.

AD QVE PREDICAMENTA SIT PER SE MOTVS CAP. II.

SECUNDVM SUBSTANTIAM autem non est motus: propterea quod nullum est entium substantia contrarium. **Neque** ei quod ad aliquid.

Contingit enim: altero mutationem patiente/ vere dici alterum nihil mutationis subire. **quare:** secundum accidens motus horum est. **Neque** agentis aut patientis: neque omnis motus & eius qui mouetur, quia non est ipsius motus: nec generationis/ generatio/ neque omnino mutatio mutationis.

In capite secundo, quod, preter hoc fragmentum superioris textus, decem alios comprehendit, intendit quod ad hec tria tantum prefata predicamenta est per se motus. **Unde** duo sunt membra huius capituli. **In** hoc enim fragmento et septem textibus sequentibus probat negatiua expositione, scilicet quod ad quinque alia predicamenta non est per se motus: nam situs et habere iam dictum est similiter excludi, vt predicamentum relationis. **In** textu vero. 8. et duobus sequentibus probat affirmatiua, scilicet quod ad tria predicamenta sit per se motus. **Incipit** ergo a substantia, dicens quod ad substantiam non est per se motus: quia nihil est contrarium substantie. **Ubi** considerandum est quod cum potuisset adducere rationem nuper factam tex. 8. quod videlicet, generatio per quem producit substantia non est motus (eo quod non subiecta tur ei aliquid ens simpliciter, manens sub utroque termino) maluit tamen rationem alteram adiungere: nempe quod omnis motus est a contrario in contrarium, vt tex. 9. dicebamus: substantie autem nihil est contrarium, vt in predicamento substantie dictum est. **Explicandum** hic fuisset quomodo substantie nihil est contrarium, nisi in predicamen-

to substantie id tetigissemus, et lib. 1. huius. q. 5. copiose disertum a nobis esset. **Subdit** secundo quod neque ad relationem est per se motus. **Liuis** probatio est hec. **Ad** illud non est per se motus, quod potest in subiecto aliquo de nouo reperiri absque eo quod subiectum ipsum moueatur: **relatio** autem potest de nouo incipere esse in subiecto absque eo quod subiectum moueatur. **i.** aliquid noui acquirat: ergo ad relationem non est per se motus. **Locus** est hic manifestus vbi Aristoteles docet relationem non esse numero distinctam a fundamento que est etiam hic. **S. Tho.** expressa sententia, vt. q. 1. copiosius reperimus. **Tertio** subiungit quod nec ad actionem, aut passionem est per se motus: et per consequens nec ad agentem aut patientem. **Quod** est dicere. **Sicut** per motum non per se acquirat actio aut passio: neque acquirat tanquam terminus motus vt res sit agens aut patiens. **Quia** ad motum (inquit) non est per se motus: neque ad generationem est generatio: nec omnino ad aliquam mutationem, mutatio. **Ita** deinceps semper distinguit inter generationem et motum, eo quod iam monstrauit eorum differentiam.

Primum enim dupliciter contingit motus esse motum: aut vt subiecti / vt homo mouetur / quia ex albo in nigrum mutatur. **An** ne sic & ipse motus: aut calefit / aut frigit / aut locum mutat / aut augetur / aut diminuitur: hoc autem: impossibile est. **Non** enim subiectorum aliquid: est mutatio.

Prosequitur ergo probare motus ipsius non esse motum. **Et** primum in hoc textu. 11. distinguit duplicem sensum. **Dupliciter**. n. vnus motus est alterius motus: aut tanquam subiecti, sicut denigratio est hominis qui nigrescit: aut tanquam termini. veluti denigratio est nigredinis productio. **Primo** inquit modo motus ipsius non est motus: alias motus moueretur: vt calefactio. v. g. calefieret et frigeret et augetur et moueretur localiter: quod est impossibile: nam iam textu. 3. probatum est quod non mouetur, nisi subiectum quod est prima substantia: motus autem non est subiectum cum sit res alterius predicamenti quam substantia.

Aut ex eo: quia aliquid aliud subiectum / ex mutatione mutatur in alteram speciem, vt homo: ex egritudine in sanitatem. **Sed** neque hoc / possibile est: nisi secundum accides. **hic** enim motus: ex alia specie in aliam mutatio est. & generatio etiam atque corruptio: similiter. **verum** hec quidem in opposita sic: motus autem non similiter. **Simul** igitur mutatur ex sanitate in egritudinem: & ex hac ipsa mutatione / in aliam. **Manifestum** autem quod cum eger fuerit: mutatus erit inquamlibet, contingit enim: quiescere. **Et** amplius: non ad quamuis semper. & illa: ex quodam in quoddam alterum erit. **Quare** & opposita erit sanatio: sed ex eo quia accidit. vt si ex recordatione in obliuionem mutaretur: quonia cui inest / illud mutatur / aliquando quidem in scientiam / aliquando vero in sanitatem.

Subsequenter textu. 12. aggreditur impugnare secundum sensum. scilicet quod vnus motus sit alterius tanquam terminus: idque septem rationibus. **Prima** est hec. **Si** vnus motus sit ad alium, necesse est quod sicut de albatio est motus a

Relatio non distinguit numero a subiecto.

Textus xj.

Textus xij.

nigredine in albedinē, ita id qđ mouet tali motu moueatur ab vna mutatiōe in aliā tanq̄ a termino a quo ad terminū ad quē. Hoc autē est impossibile per se (licet secundū accidens contingere possit) ergo et antecedens. Ad probationē minoris supponit pri^o qđ omnis motus et mutatio habet certos et prescriptos terminos: licet aliter sit in generatione aut corruptione (que sunt mutationes) q̄ in motu. In illis enim termini opponuntur contradictorie: in motu autē opponuntur contrarie. Et hoc est quod ait [he quidē. i. generatio et corruptio] in opposita sic (i. contradictorie) motus autē non similiter sed contrarie. Exēpli gratia: generatio aeris nō est mutatio per se a quocūq; in quocūq; sed ex nonaere in aerē: et pariter corruptio est mutatio ex aere in nonaerē: siue corrūpatur in aquā, siue in terrā. Et pariter motus (in quo ambo extrema debēt esse positua) vt dealbatio nō est p se motus ex musico in calidū, sed determinate ex nigro aut medio colore colorato in albū. Hoc supposito pbat minorē dupliciter. Prima ratio est illic [simul igitur.] Si aliquid mouetur per se ab vna mutatione in aliā. v. g. ab egrotatione ad dealbationē, necesse est vt ambe sint simul. i. illa in via corruptionis et hec in via generationis, et qđ cessante egrotatione restet motus dealbationis (si cut dū res mutat ex frigida in calidā necesse est vt simul cū aliquo gradu frigiditatis sit aliquis gradus calor, et cessante frigiditate maneat calor.) Hoc tamen nō est necessariū: qđ manifestū est (inquit) qđ dū eger fuerit. i. cū terminatus fuerit motus egrotationis [mutatus erit in quālibet]. i. ille homo iam acquisierit omnē formā: nec tunc mutetur, sed quiescat. Poterat Arist. dupliciter probare falsitatem minoris. Primo quia non est necesse dū est egrotatio, simul esse dealbationē aut aliā mutationē: sed efficacius ostendit hunc motū nō terminari ad aliū per hoc qđ stat in fine vnius motus nullūz subsequi cōtinuo aliū motū. Secūda probatio eiusdē minoris est illic. [Et amplius rē.] que est hec. Si aliquid moueatur per se ex vna mutatione in aliā, non erit in quāuis, sed illa erit a quodā in quidā. i. ex certo termino in aliū certū terminū: puta ex contrario in cōtrariū. vt in principio suppositū est: ergo si est aliq; motus per se ab egrotatiōe in aliā mutationē, necesse est qđ sit ab egrotatiōe in sanationē: qđ est impossibile: nā cū simul debēt esse terminus a quo et terminus ad quē, simul essent tunc egrotatio et sanatio: quod repugnātiā inuoluit, cū sint motus ad t̄ros contrarios. Ad autē quod subiūgit [sed ex eo quia accidit] non ordines cū verbis proximē precedētibus: sunt enim verba quibus Arist. reuertitur ad id quod pri^o proposuerat. i. qđ motus non potest esse per se ab vna mutatione ad aliā, sed per accidens. Probata enim prima parte concludit qđ vnus motus potest terminari ad aliū, nō ad certū, sed per accidēs ad quēcūq; vt cū quis ex vehementi attētiōe ad recordationē vnius labitur in obliuionē alteri^o, aut in calefactionē aut frigectionē rē, sicuti ex eodē motu, puta ex ambulatione aliqñ acquirī sciētia (quā deambulās meditā) aliqñ sanitas rē.

Textus
xiiij.

Amplius autem in infinitum fiet abitio: si erit mutationis mutatio / & generationis generatio. Necesse igitur est esse primam: si vltima erit: vt si simplex gñatio fiebat aliquando: & quod fit fiebat. Quare nondum erat quod fit simpliciter: sed aliquid quod fit & quod fit iam / & rursus fiebat hoc aliquando. quare nondum erat tunc: id quod fit. Quoniam autē infinitorum nō est quic

q̄ primū: non erit primū. quare: neq; cōtiguū. neq; fieri igitur: neq; moueri possibile est: neq; mutari quicq;.

Secunda ratio principalis in textu. 13. est huiusmodi. Si mutationis esset mutatio. v. g. si generationis esset generatio, sequeretur processus in infinitum in generationibus: cōsequens est impossibile: ergo et antecedēs. Maior exēplo pz. Datur. v. g. gñatio qua gñatur. A. ignis. Si huius gñationis fuit altera gñatio qua ista generabat, eadē ratione fuit alia tertia prior qua generabatur secunda, et alia prior qua generabatur tertia, et sic in infinitū. Quod autē hoc sit impossibile: probat hoc mō. Si datur vltima generatio qua. v. g. generatur iste ignis, necesse est vt datur etiā prima vnde ista habet ortū. Probat hec conditionalis. Si hec generatio simplex huius ignis actu modo fit per aliā generationē, ista generatio nondū est, quia qđ sit nondū est: si autē hec generatio nondū est, sequitur qđ neq; ipse ignis est, et hoc est quod ait qđ si generatio fiebat, et quod fit (puta ignis) fiebat. i. nondū est. Rursum si secunda generatio fiebat per aliā generationē, illa secunda nondū est. Et ita consequenter arguitur de omnibus: cū ergo infinitorū a parte ante nō datur aliqua prima generatio (que vere sit cōpleta) nunq; dabitur hec vltima generatio ignis cōpleta: et per consequens (inquit) nihil cōtingit perfecte fieri aut perfecte moueri vsq; ad quietē. Notandū est hic qđ Arist. non negat processum in infinitum in generationibus per accidens: puta qđ pater meus fuerit genitus ab auo, et auus a p̄ auo, et sic in infinitum ponendo mundū ab eterno vt ipse posuit: nā generatio qua me pater genuit non requirebat tunc per se simul cōcursum aui: quippe qui iam ce sauerat quādo genuit patrē. Quod autē actu hec generatio dependeat de per se ab infinitis generationibus, que simul fiant, hoc est impossibile quēadmodum est impossibile qđ vnus effectus dependeat ex infinitis causis essentialiter subordinatis.

Amplius: eiusdem est / motus contrarius Textus
& insuper quies / & generatio & corruptio. xiiij.

Quare id quod fit: cum fit id quod fit / tūc corrumpitur. neq; enim quod mox fit: neq; posterius. esse. n. oportet: qđ corrūpitur.

Tertiā rationē subiūgit in textu. 14. Vbi supponit qđ quicūq; motus habet duo contraria (vt in post predicamētis dictū est) puta quietē tanq; t̄m, et preterea motū contrariū, vt calefactioni contrariatur quodāmodo frige factū esse (qđ nō stant simul calefieri et frige factū esse) et preterea cōtrariatur ei frige factio. Et pariter gñationi cōtrariatur quodāmodo t̄rus a qđ esse: et corrūptio, vt tex. 54. patebit. Tūc arguit. Si gñationis est gñatio, erit et corrūptio. i. si gñatio generat, etiā et corrūpitur: qđ contraria sunt circa idē: nihil autē corrūpitur, nisi quando est: et generatio non est, nisi quando fit: ergo simul dū fit corrūpitur: quod est incōueniens. Hoc argumento vtitur Gregorius et alij ad probandū qđ entia successiua (vt motus et tēpus) non sint res distincte a subiecto: nā alias simul dum fierent corrūperent. Nilominus Arist. id non habet pro inuenienti, nisi quando aliquid generatur aut corrūpitur tanq; t̄rus gñationis et corruptionis: quēadmodū cōtraria opinio dicebat gñationē gñari: nā tunc sequeretur qđ generatio alicuius esset eiusdē corrūptio. Quod autē motus et tempus secundū suas proprias rationes habeāt esse tantū modo in trāsitu, siue distinguantur illo modo realiter siue non, non reputat Aristoteles inueniens.

Textus xv. **C**Amplius/opportet materiam subesse: & ei quod fit/ & ei quod mutatur. que igitur erit: vt alterabile aut corpus/ aut anima est: sic id quod fit/ motus aut generatio.

CIn textu. 15. subiicitur quarta ratio. Si generatio generatur, ita vt vna generatio sit terminus alterius, necesse est aliquam sub esse materiam distinctam a materia ipsius geniti: vt si generatio ipsa ignis generatur (cum generatio formaliter distinguatur ab igne) necesse est dare materiam generationis distinctam a materia ignis: illa vero nulla potest signari: ergo generationis non est generatio.

Textus xvj. **E**t rursus: aliquid in quod mouentur. oportet. n. qd aliquid sit/ huius ex hoc in hoc motus: & non motus aut generatio. Simul autem: & quomodo erit: nō enim erit disciplinatio: disciplinatio generatio. Quare neq; generationis/ generatio: neq; quædam/ cuiusdam.

CIn textu. 16. subnectit duas alias ratiunculas. Est ergo quinta. Omnis motus aut mutatio est ab hoc in hoc/ tanq; a termino a quo ad terminū ad quē: huiusmodi autē termini debent esse hoc aliquid (id est res aliqua aut forme alicuius predicamenti: vt substantie in generatione simpliciter, aut qualitates, aut quantitates, aut loca) generatio autem aut motus non est res, sed via, puta acquisitio et deperditio rei: q; generatio vel mutatio non potest esse terminus alterius generationis aut motus. **C**Sexta ratio est. Sicut se habet genus ad genus, ita species ad specie: vt si mutationis in genere est mutatio, et generationis generatio, eadē ratione in specie disciplinatio erit disciplinatio. Quod est dicere. Similis denominationis erit mutatio ipsa ad quā est motus, et motus ipse qui ad illam terminatur: vt si ad calefactionē est per se motus, ille erit calefactio: et si ad dealbationem est motus, ille erit dealbatio. At vero nō est ita, quia disciplinatio nō est generatio disciplinatio, sed scientie: nec calefactio est generatio calefactionis, sed caloris: ergo mutationis non est mutatio.

Textus xvij. **C**Amplius si tres species motus sunt: harū aliquam necesse est esse subiectam naturā/ & ea in quæ mouetur. vt necesse est: loci mutationem alterari aut ferri. Omnino autem quoniam mouetur omne quod mouetur/ tripliciter / aut quia secundum accidens/ aut quia pars aliqua/ aut quia per se: secundum accidens solū continget mutari mutationē, vt si is qui sanatur: currat/ aut discat. Eā autē quæ secundū accidēs: dimissimus olim.

CSeptima deniq; ac postrema ratio in tex. 17. est hec. Si mutationis est mutatio, cū tres sint species motus, fit vt illarū quelibet sit aliarū subiectū: vt loci mutatio alteretur et augeatur, et alteratio augeatur et mutetur localiter, et augmentatio mutetur localiter et alteretur: quod absurdū est. **C**Ex dictis ergo cōcludit, motus ipsius non esse per se motū: id est vnum motum nō terminari ad aliū tanq; ad terminum: sed per accidens ratione subiecti, aut ratione partis nihil vetat: vt cū ille qui hactenus cucurrit, modo incipit sanari,

aut discere: aut qui hactenus mouit linguā, modo incipit mouere manū etc. Attamen motus ille qui est secundum accidens ab huiusmodi consideratione est relinquendus, vt tex. 6. dixerat.

CQuoniam autem neq; substantiæ / neq; ipsius ad aliquid / neq; ipsius facere & pati: relinquitur secundum qualitatem, & quantitatem, & vbi, motū esse solū. in vnoquoq; enim horum: est cōtrarietas. Motus igitur secundum qualitatem: alteratio sit. hoc enim inditum est, commune nomen. Dico autem qualitatem: non quæ in substantia (etenim differētia: qualitas est) sed quæ passiuā est, secundum quam dicitur pati, aut impassibile esse. Qui vero secundum quātitatem est: secundū cōmune quidem innominatus est: secundum autem vtrunq; augmentatio & diminutio. Is quidem qui est in perfectam magnitudinem: augmentatio. qui vero ex hac, diminutio. Qui autem secundum locum: & secundum propriū & secundum cōmune innominatus est. vocetur autem latio: nomine communī. quamuis dicantur ferri hæc sola proprie: cum non in seipsis sit mutantibus locum, stare, & quæcunq; ipsa non se ipsa mouent secundum locum.

CPostq; hactenus in prima parte huius capituli probauit partē negatiuā. s. qd in alijs predicamentis non est motus, in secunda parte ostendit affirmatiuā qd in tribus est motus: puta in quātitate, qualitate et vbi. Colligit ergo hoc modo. Cū neq; ad substantiam neq; ad relationē neq; ad agere et pati sit motus, fit vt tantū sit ad quantitatem, qualitatem et vbi, in quibus est contrarietas que requiritur ad motū. De tēpore nāq; nihil opus fuit specialē considerationē habere: eo qd, cū sit mensura motus, ea ratione qua ad motū nō est motus, fit vt neq; ad tēpus sit per se motus. Situs autē et / habere / nomine ipsius ad aliquid cōprehendunt, licet non sint relatiua secundū esse, sed solū scdm dici, vt q̄stione prima explicamus. Hæc de causa motus ponitur inter post predicamenta: quia est cōmunis pluribus predicamentis. **C**Accōmodat ergo **Ph.** suū cuiq; mutationi propriū nomē, dicens qd motus ad qualitatem cōmuni ac simplici nomine appellatur alteratio: siue sit acquisitio, siue deperditio qualitatis: quia nulla deperditur sine alterius acquisitione. Addit vero qd non accipit hic nomen qualitatis vt in **Predicabilibus** cap. de differentia dictū est, differentia substantie predicari in quale: et in **Predicamento** substantie dictū est, secundas substantias significare quale quid (i. formam substantiāle) sed pro qualitate passiuā que est de tertia specie qualitatis: vt sunt calor et color: atq; adeo prime qualitates, et secunde, que ex illis constant. Hæc enim potissimū dicuntur qualitates: quia disponunt ad corruptionē et introductionem formarū substantialium: et per consequens per has subiecta dicuntur pati, et alterari a sua dispositione naturali. Nam secundum qualitates aliarum specierū non ita proprie subiectū dicitur pati aut alterari: quia pati / nō solū dicit recipere,

Textus xvij.

Phia in tres spe cius mo

Text xvij.

Recip magis mou

sed vinci et superari ab agere et trahi via corruptionis. **M**otus vero ad quantitatem non habet unum commune nomen simplex, quo significetur acquisitio, aut de perditio, sed sub disunctione dicitur augmentatio, vel diminutio. **M**otus autem localis neque habet (inquit) proprium nomen simplex: ut alteratio: neque commune, adeoque omni motui locali: sed appellabitur (inquit) latio. **Q**uod nomen secundum propriam significationem non est commune ad omne genus motus localis, sed solum significat motum violentum de loco ad locum. Ferri enim idem pollet quod ab extrinseco traduci in alium locum. **N**otanda est hic egregia ratio. **S.** Thome cur motus isti non habeant similiter nomina. **E**st enim quod, quia qualitates contrariantur positive secundum propriam rationem sui generis et nunquam una deperditur, nisi per acquisitionem alterius contrarie, potuit quicumque motus vel a qualitate, vel ad qualitatem appellari alteratio. **I**n quantitate vero non est contrarietas specifica secundum propriam rationem quantitatis (quantitas enim maior que acquiritur per augmentum, et minor que acquiritur per decrementum, eiusdem speciei quantitatis sunt, sed differunt quodammodo privative penes abundantiam et defectum) et ideo non potuit hec differentia unico nomine explicari, sed unus motus de augmentum et alius de decrementum. **A**uero in motu locali non est contrarietas in se: puta inter locum a quo et locum ad quem secundum genus quantitatis in qua specie ponitur locus, aut secundum genus ubi, sed per respectum ad motum: quia scilicet sunt duo termini maxime distantes in tali motu, atque adeo terminantes motum: et ideo non est inveniendum nomen simplex ad significandum ascensum, vel descensum, vel circularem motum: nisi vel complexe dicas, motus localis seu motus ad locum, aut incomplexe / latio.

Textus
xix.

Que autem est in eadem specie / mutatio in magis & minus: alteratio est. **Q**ue enim ex contrario est in contrarium: motus est / aut simpliciter / aut aliquo modo. in minus enim cum ferit, in contrarium dicitur mutari. in magis autem: ut ex contrario in se ipsum. differ enim nihil: secundum quid mutari / aut simpliciter. verum: aliquo modo oportebit contraria esse. **M**agis autem & minus est: ex eo quia plus aut minus contrarij inest / & non.

Recipere
magis et
minus.

Constitutis nominibus specierum motus in textu hoc 19. docet quomodo nullus illorum recipit magis et minus, nisi motus alteracionis. **R**em aliquam recipere magis et minus (ut in predicamentis cap. de substantia et capite de qualitate exposuimus, cognoscitur a posteriori per hoc quod nomen eius predicetur cum his adverbis. **P**etrus autem non est magis aut minus animal, aut homo, quam **P**aulus, sed perfectior: nec magis quam, sed maior: nec magis motus localiter, sed velocius: est autem magis aut minus calidus vel albus etc. **S**ed tamen a priori, ratione cur qualitas, potius quam res alterius predicamur, suscipiat magis et minus, satis arbitror nos exposuisse libro. i. huius questione quinta: nepe quia in hoc solo predicamento proprie reperitur ratio contrarietatis: contrarietas autem est habitudo duorum extremorum per oppositum maxime distantium, inter que est latitudo quedam divisibilis secundum gradus. **R**eple gratia: calor summus contrariatur summe frigiditati: et ideo utraque qualitas habet gradus intensiois: atque adeo ambese competantur in gradibus remissis in eodem subiecto, unde vicissim se expellunt, eo quod per intensioem unius remittitur alia. **E**st non est hic locus hec tractandi. **E**st

vero **A**ristote. quod alteratio aliquando fit simpliciter: puta quando ex uno extremo in aliud simpliciter mutatur: ut ex summe frigido in summe calidum, aut ex albo in nigrum. **E**t hec non dicitur mutatio secundum magis et minus, sed simpliciter mutatio in aliam speciem. **A**lia est mutatio a contrario in contrarium aliquo modo: id est secundum quid: puta cum ex summe albo fit minus album. **I**tem minus (inquit) album in contrarium tendit: puta in nigrum) et cum minus album mutatur in magis album, quodammodo mutatur a suo contrario, scilicet nigro in seipsum, scilicet album. **E**t harum alterationum prima dicitur remissio, secunda dicitur intensio.

Quod igitur hi tres soli motus sint: ex his manifestum est. immobile autem est: & quod omnino non potest moveri: sicut si sonus est inuisibilis. **E**t quod in multo tempore vix movetur: aut quod tarde incipit / quod dicitur egre mobile. **E**t quod aptum natura est / potest moveri: non movetur autem tunc cum aptum natura est, & ubi, & quomodo quod quidem immobilium solum: quiescere voco. contraria enim: quies motui est. **Q**uare privatio erit: susceptiva. **Q**uid igitur est motus: & quid quies / & quot mutationes / & quales motus: manifestum est ex dictis.

Textus
xx.

In textu hoc 20. ac postremo huius capituli **P**ost hoc conclusit tres esse species motus, adijcit ostendere que res proprie dicatur quiescere. **E**t quia quiescere idem prima fronte videtur, quod rem immobile esse, distinguit tripliciter contingere ut res aliqua dicatur immobilis. **U**no modo negative: id est, que nullam habet aptitudinem ut quovis motu moveatur: ut deus. **I**ntelligentie vero dicuntur etiam immobiles physice, licet spirituales moveantur. **E**t huiusmodi immobilia non dicuntur quiescere: quia quies opponitur privative motui: et ideo non quiescunt, nisi que sunt apta moveri: sicut non sunt ceca, nisi que sunt apta videre. **A**lio modo aliquid dicitur immobile quia cum difficultate movetur: aut tunc quando movetur (ut levisissima stupa cum cadit) aut quia difficile est ut a loco dimoveatur, ut immane saxum. **T**ertio modo aliquid dicitur immobile, quia est aptum natum moveri, et eo tempore quo aptum est moveri non movetur. **E**t hoc dicitur quiescere. **U**t trabes que a supposito columna detinetur sursum. **A**dde quod quies est duplex: alia naturalis: ut quando res est in suo loco naturali: alia violenta ut quies trabis intecto. **C**oncludit igitur **A**ristote. satis dictum esse quidnam sit motus, quid quies, quot mutationes etc. que est prima pars huius libri. **S**equitur ergo hic questio prima et secunda.

Immobilia
le.

DE VNITATE ET DIVERSITATE MOTVS. CAP. III.

POST HEC AVTEM DICAMUS: quid est simul / & separatim / & quid est tangere / & quid est in tet / et quid consequenter / & quid contiguum / & quid continuum / & quibus unumquodque horum in esse aptum natura sit.

Textus
xxj.

Secunda pars huius libri (ut diximus in principio) est de unitate et diversitate motus: que duobus subsequentibus capitulis continetur. **I**n hoc. n. 3. cap. per. 10.

textus distributo, p̄mitit nōnullas diffinitiones ad propositū necessarias: et in sequēti rē prosequitur intentā. Proponit ergo in hoc textu. 21. septē r̄os exponere. s. quid sit aliqua esse simul, et quid esse separata: quid ē se tāgere, quid esse inter. i. esse mediū, quidq; consequēter se habere: quid deniq; sit aliqua esse contigua, quid etiam esse continua.

Textus **xxij.** **¶** Simul igitur dicuntur hec esse secundum locum: quecumq; in vno loco sunt primo. Separatim autē: quecumq; sunt in altero. **¶** Tangere autem: quorum extrema sunt simul. Inter vero: in quod prius aptum natura est peruenire id quod mutatur / q̄ in quod vltimū mutatur / secundum naturā continue mutationē patiens. In paucissimis autē est inter: tribus, vltimū enim est mutationis: contrarium.

Simule ē **¶** In textu. 22. exponit quatuor eorū r̄os qui propositi sunt. Sit. n. q̄ ea dicuntur simul esse sc̄z locū, quecumq; sūt in eodē loco proprio. Sit / simul sc̄z locū / ad d̄tas eorū q̄ sunt simul tēpore. Tenim. Et ea sūt simul tēpore, que sunt in eodē tēpore, ita illa sunt simul loco que sunt in eodē loco. Itā tñ satis est esse in eodē loco cōi: alias Roma Parisij et Salmatica essent simul, cū sint in eodē orbe: sed requirit q̄ sint in eodē loco, quē dicitur a dequatū. Quo sit vt duo corpora simul esse nequeāt naturaliter. Per cōtrariū extremū ea sunt separata, que sunt in diuersis locis. **¶** Hinc colligit ea se tangere quoz vltima sunt simul. Ultima vero esse siml est q̄ extrema sint sub eodē p̄cto eiusdē loci. Ubi meminisse opus est q̄ extremū linee est punctū: extremū vero superficies est linea: et extremū corporis est superficies. Si ḡ in area duas deducas lineas quaz altera incipiat vbi altera d̄sinit, postrema p̄cta sunt simul: eo q̄ ambobus idē r̄idet punctū in area: nā cū punctū additū p̄cto nō reddat maius, possunt duo eidem r̄idere p̄cto. Proportionabilr due superficies se tangunt, qñ linee extreme cōr̄ident eidē linee loci. vt si in eadē area extēdas duas papiro vna cōtiguā alteri. Ad duo de riq; corpora se tāgunt, qñ extreme superficies r̄ident ei. s. linee circūstantis loci. vt si manus tūgas videbis in ternas superficies eidē linee circūstantis aeris in circulū r̄idere. **¶** Subsequēter exponit quartus r̄os esse inter. i. esse mediū / dicēs, illud esse mediū, in qd id qd cōtinue mouet aptū est prius peruenire, q̄ in vltimū. **¶** Expli ḡsa. Ignis est mediū inter lunā et aerē, qz qd cōtinue descēderet a cōcauo lune pri⁹ trā s̄ret per ignē q̄ per aerē. Diffinitio est a posteriori. Sit vero [patiens sc̄z naturā cōtinue mutationē] .i. mobile quod suapte natura mouetur continuo motu: quia si esset angelus qui non depēdet a loco, posset ab extremo ad extremum mutari sine medio: sic cogitationem ego possum de celo ad terrā mutare nō cogitādo de medio. Sit aptū natū / et nō ait mouet / qz omni motu cessante ignis nihilo⁹ mediat inter celū et aerē. Subiūgit q̄ mediū in paucissimis est: nā lz inter duo extrema multa esse possint media (vt inter celū et terrā sunt tria elemēta) tñ ad rationē mediij satis est q̄ sint duo extrema et vnū mediū. Ad cui⁹ expositionē subdit q̄ extrema sunt duo contraria / vt albū et nigrū / amara et dulce / inter que infunt media plurima. Tria sunt paucissima, nō simpliciter (quia duo sunt pauciora, vt habetur. 10. meta. tex. 25.) sed sunt eorum paucissima, in quibus pōt esse mediū.

Tāgētia. **¶** Hinc colligit ea se tangere quoz vltima sunt simul. Ultima vero esse siml est q̄ extrema sint sub eodē p̄cto eiusdē loci. Ubi meminisse opus est q̄ extremū linee est punctū: extremū vero superficies est linea: et extremū corporis est superficies. Si ḡ in area duas deducas lineas quaz altera incipiat vbi altera d̄sinit, postrema p̄cta sunt simul: eo q̄ ambobus idē r̄idet punctū in area: nā cū punctū additū p̄cto nō reddat maius, possunt duo eidem r̄idere p̄cto. Proportionabilr due superficies se tangunt, qñ linee extreme cōr̄ident eidē linee loci. vt si in eadē area extēdas duas papiro vna cōtiguā alteri. Ad duo de riq; corpora se tāgunt, qñ extreme superficies r̄ident ei. s. linee circūstantis loci. vt si manus tūgas videbis in ternas superficies eidē linee circūstantis aeris in circulū r̄idere. **¶** Subsequēter exponit quartus r̄os esse inter. i. esse mediū / dicēs, illud esse mediū, in qd id qd cōtinue mouet aptū est prius peruenire, q̄ in vltimū. **¶** Expli ḡsa. Ignis est mediū inter lunā et aerē, qz qd cōtinue descēderet a cōcauo lune pri⁹ trā s̄ret per ignē q̄ per aerē. Diffinitio est a posteriori. Sit vero [patiens sc̄z naturā cōtinue mutationē] .i. mobile quod suapte natura mouetur continuo motu: quia si esset angelus qui non depēdet a loco, posset ab extremo ad extremum mutari sine medio: sic cogitationem ego possum de celo ad terrā mutare nō cogitādo de medio. Sit aptū natū / et nō ait mouet / qz omni motu cessante ignis nihilo⁹ mediat inter celū et aerē. Subiūgit q̄ mediū in paucissimis est: nā lz inter duo extrema multa esse possint media (vt inter celū et terrā sunt tria elemēta) tñ ad rationē mediij satis est q̄ sint duo extrema et vnū mediū. Ad cui⁹ expositionē subdit q̄ extrema sunt duo contraria / vt albū et nigrū / amara et dulce / inter que infunt media plurima. Tria sunt paucissima, nō simpliciter (quia duo sunt pauciora, vt habetur. 10. meta. tex. 25.) sed sunt eorum paucissima, in quibus pōt esse mediū.

Mediū. **¶** Hinc colligit ea se tangere quoz vltima sunt simul. Ultima vero esse siml est q̄ extrema sint sub eodē p̄cto eiusdē loci. Ubi meminisse opus est q̄ extremū linee est punctū: extremū vero superficies est linea: et extremū corporis est superficies. Si ḡ in area duas deducas lineas quaz altera incipiat vbi altera d̄sinit, postrema p̄cta sunt simul: eo q̄ ambobus idē r̄idet punctū in area: nā cū punctū additū p̄cto nō reddat maius, possunt duo eidem r̄idere p̄cto. Proportionabilr due superficies se tangunt, qñ linee extreme cōr̄ident eidē linee loci. vt si in eadē area extēdas duas papiro vna cōtiguā alteri. Ad duo de riq; corpora se tāgunt, qñ extreme superficies r̄ident ei. s. linee circūstantis loci. vt si manus tūgas videbis in ternas superficies eidē linee circūstantis aeris in circulū r̄idere. **¶** Subsequēter exponit quartus r̄os esse inter. i. esse mediū / dicēs, illud esse mediū, in qd id qd cōtinue mouet aptū est prius peruenire, q̄ in vltimū. **¶** Expli ḡsa. Ignis est mediū inter lunā et aerē, qz qd cōtinue descēderet a cōcauo lune pri⁹ trā s̄ret per ignē q̄ per aerē. Diffinitio est a posteriori. Sit vero [patiens sc̄z naturā cōtinue mutationē] .i. mobile quod suapte natura mouetur continuo motu: quia si esset angelus qui non depēdet a loco, posset ab extremo ad extremum mutari sine medio: sic cogitationem ego possum de celo ad terrā mutare nō cogitādo de medio. Sit aptū natū / et nō ait mouet / qz omni motu cessante ignis nihilo⁹ mediat inter celū et aerē. Subiūgit q̄ mediū in paucissimis est: nā lz inter duo extrema multa esse possint media (vt inter celū et terrā sunt tria elemēta) tñ ad rationē mediij satis est q̄ sint duo extrema et vnū mediū. Ad cui⁹ expositionē subdit q̄ extrema sunt duo contraria / vt albū et nigrū / amara et dulce / inter que infunt media plurima. Tria sunt paucissima, nō simpliciter (quia duo sunt pauciora, vt habetur. 10. meta. tex. 25.) sed sunt eorum paucissima, in quibus pōt esse mediū.

Textus **xxij.** **¶** Cōtinue autem mouetur: quod nihil / aut paucissimum intermitit rei / nō temporis. nihil enim prohibet intermississe / & statim etiā

post hypaten sonuisse netē. sed rei in qua mouetur. hoc autē: & in ijs que sunt sc̄m locū, & in alijs mutationibus manifestum est.

¶ Quoniam in diffinitione mediū positū est / cōtinue moueri / exponit in hoc tex. 23. quidnā sit p̄tinue moueri: dicēs, illud mobile cōtinue moueri, qd nihil aut paucissimū intermitit rei. i. spaciij per qd mouet / nō tēporis. .i. tēporis vero nihil proorsus intermitit: qz vt motus sit cōtinuus nihil penitus lz tēporis intermitit: nā si momentū intermitat intercidit mot⁹: vt capi. sequēti palā fiet. Nihil tñ obstat cōtinuitati mot⁹ si paucissimū rei. i. spaciij intermitat. Probat exēplo mulice. Lū. n. cithared⁹ post hypaten. i. infimā et grauissimā cordā cōtinuo tangit neten. i. primā acutissimā, sonus sit cōtinuus: tamen si medie corde nō tangant: qz tēpus inter vnū et alterū tactū nullū intercipit. Et idē inquit cōtingit in motu locali et alijs mutationib⁹. vt. n. tāgēs primā et vltimā cordā facit continuū sonū, ita qui p lapides qui in tranfitu torrētis p̄pinque erigunt trāsit, facit cōtinuū motū, lz pedē nō figat in medio spacio inter lapidē et lapidē. Huc tēdit doctrina hec Arist. vt admoneat ad cōtinuitatē motuū nō esse necessariā vnitatē spaciij, dū tñ sit vnitas et mobilis et tēporis. vt cap. sequenti per amplius patebit.

¶ Contrariū autē secundū locū: est quod secundū rectā distat plurimū. minima enim, finita est: mensura autem, finitum est.

¶ Dixerat extrema cuiuscūq; motus contraria esse: in motu autē locali, maxime progressiuo, non per se notū est quomō loca quo et ad quē sint cōtrarij. Et id hoc explicat in tex. hoc. 24. dicēs q̄ ille locus d̄ cōtrarius termino a quo, q̄ plurimū distat sc̄m rectā lineā. Ultimū quidē, nō simp̄r, sed per respectū ad talē motū. vt si sit mot⁹ aialis, tunc sumit vltimū, respectu intētionis qua dirigit motū. vt cū ego a domo vado in scholas, schole sunt extremū huius mot⁹: ecclesia vero cathedralis que est in itinere est mediū. Subnectit ḡ q̄ humōi maxima distātia sumēda est sc̄z lineā rectā: eo q̄ mēsurā dēt eē finitū qd. i. certū et determinatū et inuariabile: minima vero lineā (q̄lis est recta) finita est. i. certa et inuariabil. Expli gratia. Distātia inter duo p̄cta. a. et. b. iudicanda est secundum lineam rectā ab vno in aliud: quequidem esse nō potest, nisi vna, circulares vero que protra huntur per modum arcus nō sunt certa mēsurā: qz ille possunt maiores et maiores esse in infinitū. Secundum q̄ alius semper circulus potest super altum describi.

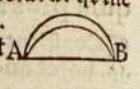
¶ Consequenter autem est: inter quod post principium solum existēs aut positio, aut natura, aut alio aliquo sic determinatum: nihil est eorum que sunt in eodem genere, & id ad quod consequenter est. dico autem: vt ad lineam lineam vel linee, aut ad vnitatē vnitas vel vnitates, aut ad domū domus. Aliud autem nihil prohibet esse inter. Consequenter enim: ad aliquid est consequenter, & posteriorius aliquid est. non enim vnum consequenter est ad duo / neq; noua luna ad secundā cōsequenter est: sed hec ad illa.

¶ In tex. 25. prosequit exponere quintū r̄um. s. quid sit aliqua p̄sequenter se habere: dicēs, q̄ ea se cōsequenter

Textus xxij.

Textus xxvj.

Textus xxvj.

habent, inter que nihil mediat eiusdē generis, vt in phalange militū illi se cōsequēter habēt, inter quos nō mediat alius miles: nihil tñ obstat si mediet aliquis lapis. Sed tamē tertius miles nō cōsequēter se hēt ad primū, eo q̄ intercedit scōus. Et ista cōsequēter se habētia, aut sumunt scōz prius et posterius positione scōz locū, vt in exēplo posito: et si domus plurime in eadē linea consequenter sint extracte. Aut natura, vt binarius cōsequēter se hēt ad vnitatē et ternarius ad binariū rē. Aut alio (inquit) quouis mō, vt in oratione post exordii cōsequēter se hēt narratio, inter que nihil mediat in genere orationis: et post narrationē consequitur diuisio rē. vt est apud Licerolū. i. ad hēre. **Q**uidinef ergo sic litera. **L**ōsequenter est illud, inter qd̄, cū existat post aliqd̄ principii (qd̄ est principii aliquoz positione aut natura rē.) et id ad qd̄ cōsequenter est, nihil mediat eiusdē generis. Et subdit exēpla, vt si plures lineas describas, aut plures vnitates rē. Aut vero q̄ nihil prohibet duas lineas designes punctū, nihil^o linee cōsequenter se habebunt. At si vis impares numeros cōsequenter recēdere, tūc vnitates, ternarius, quinaris rē. cōsequenter se habēt: qz inter ternariū et quinariū nullus mediat impar. Subnectit ex positionē illius qd̄ dixerat [existēs post principii solū] nā primus hō nō cōsequenter se hēt ad scōz, nec vnitates ad dualitatē: sed scōus hō ad primū et dualitas ad vnitatē. Ad. n. qd̄ cōsequenter se hēt posterius est ad illud cui cōsequenter se hēt. Itēqz noua luna. i. kalēde (que p̄ma dies est lune) cōsequēter se hēt ad scōz: sed scōa ad primā se hēt cōsequenter: sicut domus ad domū scōz locū. Consequenter se habens latine etiam dicitur/deinceps, iuxta illud Liviū lib. p̄mo. Duo deinceps reges ciuitatē auerunt. i. alter post alterum.

Contiguū autem est: quod cū consequenter est/tangit. Quoniam autem omnis mutatio in oppositis est/oppoſita autem sunt/& contraria, & que secundum contradictionē sunt, contradictionis autem nihil est mediū: manifestum est q̄ in contrariis erit id quod est inter. **C**ontinuum autem est quidem: quod contiguū quidem est, dico autem esse continuum: cum idem fiat & vnus, vt rursūqz terminus quibus tangunt, & vt significat nomen, contineantur. Hoc autem esse non potest: si duo sint vltima.

In tex. 26. exponit duos alios t̄ros puta contiguū et cōtinuū. Boetius pro/contiguū/vertit habitū. **M**ō tñ attingit intentionē **ph**. Brece nāqz est/epomenō/qd̄ significat, et id qd̄ habet, et id qd̄ alteri hēret: qd̄ est esse contiguū. In qua significatione accipit hic. **C**ertisset autē significatius/adhibitiū/vt **Themist**. qd̄ idē pollet qd̄ cōtinuū. Contiguū ergo est alteri id qd̄ cōsequenter se hēt illi, tāgitqz illd̄. Quid autē sit tāgere, iam supra exposuerat, vt vna sphaera celestis se hēt ad aliā. **C**irca everti deinceps v̄ ad explicandū quare extrema inter que est mediū debeant esse quodāmodo cōtraria: quod tex. 22. insinuauerat. **A**it. n. q̄ cū oīs motus sit inter duo oppoſita, oppoſo vero extremoz mutationis (vt supra dictū est) aut est cōtradictionis, aut cōtrarietatis, cōtradictionis autē nullū est mediū: inter albū. n. et nō albū nō est dare mediū (sicut neqz inter esse albū et non esse albū) colligit vt nullū sit mediū, nisi inter ea que quodāmodo sunt contraria. Quodāmodo inqz, qz nō solū inter albū et nigrū, sed inter duo ēt loca, et inter maiorē et minorē quantitātē est mediū. In numeris vero et in speciebus substantie,

qz perfectio hoz cōsistit in indiuisibili, sicut nō est p̄trarietas sufficiēs ad motū, ita neqz mediū qd̄ possit p̄trarsi per motū. vt. q. i. dictū est. Interest tñ media spēs vt ternarius inter binariū et quaternariū, et equus inter canē et hoīez. **C**ontinuū deniqz inquit est qd̄ cōtinuū quodā est. i. cōtinuo rōne proximū. **E**a. n. sunt cōtinua quoz t̄ros vnus et idē est quo illa cōtineantur. vt nomē inquit sonat. **C**ontineri. n. idē significat qd̄ a se inuicē si mul teneri. **Q**d esse inquit nō pōt si sint duo t̄ri in actu. **L**ēpligr̄ a. Duo ligna in actu sunt que actu sunt termini nata et diuisa: et per p̄s habent duos t̄ros, puta duas superficies distinctas: atqz adeo tūc sunt cōtigua, cū superficies ille extreme sunt simul. vt tex. 22. exponebam^o. Due autē medietates eiusdē ligni sunt cōtinue, qz vbi/se tāgunt non habent duas superficies in actu, sed vna est vtriqz cōmunis.

Hoc autem determinato, manifestum est/ **Textus**
q̄ in ijs est continuum, ex quibus vnum quid **xxviij.**
aptum natura est fieri secundum cōtactum.
& vt demum fit cōtinuum, vnum, sic & totū/
vnū erit. vt aut clauo, aut glutine, aut tactu,
aut insertu.

Infert in hoc tex. 27. corolarium quo res lucidior fit. Sequit. n. inquit nō ex quibuscūqz posse fieri continuum, s̄ ex illis tñ que suapte natura apta sunt fieri sed cōtactū. i. cōiungi. vt celū et ignis, s̄ sint cōtigua, fieri tñ continua nō sunt apta: sicut neqz ignis et aer. **E**t eo inquit modo quo ex duobus fit vnū continuum, fit et vnū totū. **U**bi adnotandū est vt ait hic **Lōmen**. triplicē eē continuationē. **A**lia. n. est artificialis vt duo ligna clauo aut glutine, et duo lapides in pariete cemento calcis et arene continent. i. simul tenent. **E**t hec vt inquit **Them**. nō est p̄pria cōtinuatio. **H**is forsan t̄pore longo cementum vertat in lapidē: tūc. n. ex duob^o lapidib^o fit vere vnus. vt in ponte apud **Alcantarā** ego vidi: et ferrū ignitū arena cōpersum forte vere cōtinuat alteri. **A**lia est p̄tinuatio nālis, vt qñ arbor arbori inserit. **D**e q̄ est hic duplex (vt coniscio) exēplū **Arist**. **S**it. n. insertio aut tactu et appositione: que latine d̄/occulatio: aut insitione. **E**t his autē dubiū est an fiat vera cōtinuatio, veluti caro ossi per neruū cōtinuat. **T**ertia est cōtinuatio mathematica: vt parte/linee cōtinuantur p̄cto: partes vero superficies, linea: et partes vtriqz corporis, superficie.

Manifestum autem est: & quod primū est **Textus**
id quod consequenter est. quod enim tangit: **xxviij.**
necesse est consequenter esse, quod autem cōsequenter est: non omne/tāgere. **Q**uapropter & in prioribus ratione: cōsequenter est/vt in numeris. tactus autem/non est. **E**t si quidē cōtinuum est: necesse est tangere. Si vero tangit: nondum continuum est. non enim necesse est vnum esse ipsorum extrema: si simul sint. sed si vnum sunt: necesse est simul esse. **Q**uare vltima consitio: secundum generationem est. necesse est enim tangere: si consita erunt extrema. **E**a vero que tangunt: nō omnia consita sunt. **I**n quibus autem non est tact^o: manifestū est/ q̄ neqz est cōsitiō in his. **C**onsequenter in tex. 28. cōparat p̄fatos inuicē t̄ros. **P**rimo, cōsequenter, inquit se hēre prius natura est q̄ se tāgere: cōsequenter. n. se hēre solū dicit ordiñē, s̄ inter

Cōtinuatio triplex

Textus
xxviij.

Textus
xxviij.

Textus
xxviij.

Textus
xxviij.

si: spatium et distantia: tangere/vero supra / consequenter se habere/ addit, vt ultima sine medio sint simul. Quocirca omnia contigua consequenter se habent: non tñ quecuq; consequenter se hñent, contigua sunt. **¶** Ex hoc infer q; consequenter se hñere, q; vltius est et prius q; se tangere, inuenitur in ijs que sunt priora scđz ratione, vt puta in numeris. Numeri. n. consequenter se habent, sed non se tangunt. Tactus nāq; pprie puenit quātitati cōtinue. Ratio autē numeri est prior q; ratio quātitatis cōtinue, q; est simplicior vt. i. post. super tex. 4. i. exposuimus: q; numerus abstrahit a cōtinuitate. Que quodāmodo se hñt vt materia intelligibilis, vt habet. 7. meta. tex. 31. **¶** In cōtinuatio est cōdictio rerū materialū: et ideo in angelis reperit numerus: nō autē cōtinuitas. **¶** Secūdo cōparat contiguum ad cōtinuum, dices q; quēadmodū consequenter se hñere/ superius est q; se tangere, ita et se tangere, q; p̄tinuum esse. Quecuq; n. p̄tinua necesse est vt se tangāt: non tñ quecuq; se tangūt cōtinua esse possunt. Non n. quorūcūq; se tangentū necesse est extrema esse vnū, sed satis est extrema esse simul, vt p; in celo et igne et in equo et sella. At quorūcūq; extrema sunt vnum necesse est a fortiori vt sint simul. **¶** Probat exēplo rami qui arbori inseritur. Et n. coalescat et cōtinuet arbori necesse est vt tangat arborē. Non tamē si tangat, statim sequitur vt recipiat humorē et coalescat, quia non quecuq; arbor apta est cuius conferri.

Textus xxxix.

¶ Quare si est punctum & vnitas/qualia dicitur separata: nō possibile est vnitatem & punctum/esse idem. his enim inest tangere: vnitatibus autem/esse consequenter, & inter hec quidem: contingit esse aliquid. omnis enim linea: inter puncta est. inter illas autem: non est necesse. nihil enim: est inter dualitatem & vnitatem. **¶** Quid igitur est simul/et separatim/ & quid tangere / & quid inter / et quid consequenter/ & quid contiguum/ & quid cōtinuum/ & quibus vnūquodq; horum inest: dictum est.

Textus xxx.

¶ In textu. 29. elucidationis maioris gratia infert corrolariū, qd si punctū et vnitas res essent a corporibus separate (vt erat in opinione Pythagoricoꝝ), punctū et vnitas nō esset res eadē. **¶** Ad duplici ratione ex precedētibus probat. **¶** Primo, q; his. s. p̄ctis, cōtingit se tangere. Et p; in duobus punctis extremis duarū linearū que sibi essent cōtigue: vnitatibus vero, licet contingat consequenter se habere, non tamē se tangere. Ternarius enim in rōne numeri, vt abstrahit ab hoc et ab illo corpore nō tāgit binariū. **¶** Secūda ratio est q; inter duo puncta (immo inter queuis cōtinuatiua) intercedit mediū, puta linea. Inter vnitates autē non est necesse aliquid esse mediū, vt p; inter vnitatē et binariū. In textu demum. 30. nihil aliud fit q; dictorū epilogus. Sequitur statim caput quartum.

DE VNITATE ET DIVERSITATE MOTVS. CAP. IIII.

Textus xxxj.

VNVS AVTEM MOTVS: Dicitur multipliciter. vnum enim: multipliciter dicim⁹. Genere igitur vnus est: secundum figuras predicamenti. Locū enim mutatio: omni locū mutationi/ genere vnus est, alteratio autē: a lo-

ci mutatione diuersus genere est. Specie autem vnus est: cū genere sit vnus/ & in indiuidua specie/ sit, vt coloris quidem sunt differentie: Igitur alius specie: denigratio & dealbatio. omnis igitur de albatio. omni de albationi idem secundum speciem erit. & omnis denigratio: denigrationi. albedini autem: non amplius. Quapropter specie vnus est. dealbatio/ dealbationi omni. Si autem sunt quedam/ que & genera simul & species sunt: manifestum est/ q; specie quodāmodo vnus erit, simpliciter autem vnus specie non. vt disciplinatio: si sciētia species quidē est existimationis, genus autem sciētiarū.

¶ Post definitiones trorum septē que erant p̄cognita tu necessarie, in cap. hoc. 4. (qd q̄ndecim tex. hñt) pergit exponere vnitatē ac diuersitatē mot⁹. Unde in hoc tex. 31. distinguit motū tripliciter esse vnū veluti res alias vniuersas: nēpe genere, specie, et nūero, vt. s. meta. tex. 12. per amplius docet. **¶** Genere vnus est motus, q; est eiusdem predicamēti. vt motus ois localis est vnus genere q; spectat ad predicamētū vbi: et motus ois alteratio nis est itidē vnus: ad predicamētū pertinens qualitas: et motus omnis augmētationis itidē vnus: q; pertinet ad predicamētū quantitatis. **¶** Ad vniuersā generatio vnū est mutationis genus: q; omnis attinet ad predicamētū substantie. Dictū enim est. 3. huius tex. 4. q; omnis motus, materialiter sumptus, in eo est predicamento, in quo eius trus. **¶** Specie autē simpliciter vnus sunt mot⁹, quicūq; sunt in eadē specie indiuidua. i. quorū termini sunt eiusdē specie specialissime: nā motus a termino sortitur specie. vt q; coloris multe sunt species, oēs dealbationes sunt eiusdē specie: dealbatio vero alterius specie est q; denigratio. **¶** Subiungit autē q; sicut inter summū genus et infimam speciem sunt media quedā, que sunt genera et species subalterne, ita et motus cōtingit aliquando esse eiusdē specie subalterne, licet nō specialissime. vt ois disciplinatio qua acquiritur aliqua sciētia est eiusdem specie subalterne: q; vnus alterius specie specialissime sit disciplinatio theologie, q; medicine, aut dialectice, aut grāmatice.

¶ Dubitabit autē aliquis/ si vnus specie motus sit: cum ex eodē/ idem in idem mutetur. vt vnum punctum: ex hoc loco/ in hunc locū iterum atq; iterum. Si autem hoc est: erit circularis/ recte lationi eadē/ & volutio ambulationi. **¶** An determinatum est/ si id in quo est/ alterum est specie: q; diuersus motus est? circularē autem: a recto alterū specie est. Genere igitur & specie motus vnus: sic est.

¶ **¶** Dubiet in tex. 32. dubitationē que ex dictis suboriri videtur: an videlicet oēs motus qui sunt ab eodem in eundē q; trum sint eiusdē specie. Et arguit p̄o parte affirmatiua. **¶** Motus sortitur specie a trō ad quē: si ergo termini sunt eiusdē specie, motus sunt eiusdē specie. **¶** Pro parte vero negatiua est argumentū, q; tūc sequeret motū rectū ac circularē esse eiusdē specie: nam ab. a. ad. b. pōt esse mot⁹ rectus per chordā et circularis per arcū. **¶** **¶** Rñdet in tex. 33. negatiue. Scđz q; q̄nd id in quo sit motus. i. spaciū nō est idē, nō sunt eiusdē specie.

Text xxxi

Text motu.

Textus vii trip

Text xxxv

Textus xxxij.

Textus xxxij.

Text xxx

Textus xxxiiij **C**Simpliciter autē vnus motus est: qui substantia vnus & numero, est. Quis autem huiusmodi sit: manifestum erit diuidentibus. tria enim sunt numero, circa que dicim⁹ motum vnum: quod, & in quo, & quando. dico autem quod: quoniam necesse est esse aliquid quod mouetur, vt hominem, aut aurum, & in aliquo hoc moueri: vt in loco, aut in passione, & quando, in tempore, n. omne mouetur.

CIn tex. 34. exponere agredī conditiones requisitas, vt motus sit vnus numero: qui solus dī simpliciter vn⁹: quoniam est vnus secūdu substantiā. i. subsistētia: que proprie est in indiuiduo. Ad cur⁹ euidētia considerat tria esse in motu, puta subiectū qd mouetur, et id in quo mouetur: qd est et terminus ad quē (quē appellat passionē) et p̄terea (si sit mot⁹ localis) spatiū seu linea per quā mouetur: nā ex vtroq; vt modo dicebamus sortitur speciē: et tertio consideratur/ quando/ scilicet tēpus, quod est mensura motus.

Textus xxxv. **C**Horum autem/ genere quidem aut specie esse vnum: est in re in qua mouetur. Continuum autem: erat in tempore. Simpliciter autem vnum esse: in omnibus his est. etenim in quo est: vnum oportet esse, & indiuisibile. vt speciem. Et rursus ipsum quando: vt tempus vnum, & non intermittere. Et quod mouetur, vnum esse non secundum accidens, vt album nigrescere: & Coriscum ambulare. vnum autem est: & Coriscus & albū, sed secundum accidens, neq; commune, erit enim simul duos homines sanari secūdu eādem sanationem, vt ophthalmicē, sed nō vn⁹ hic est: sed specie vnus est.

CConsequēter in hoc tex. 35. edocet opus esse ad vnitatem motus, vt horū vnūquodq; sit vnū atq; idē numero. Adnotat vtuntamē prius q̄ tā id in quo sit motus. s. t̄pus & spatiū, q̄ subm̄, recipit distinctionē, q̄ pōt esse vnū, aut gñe aut sp̄: t̄ps vero nō est hūmōi distinctionis capax: q̄ t̄ps tot⁹ mūdi est vnū nūero. Et id ad vnitatem motus nō requirit, nisi q̄ tēpus sit p̄tiguū et nō interpoletur. Et forsan/ contiguū/ accipit pro p̄tinuo. Subdit ergo q̄ vnitatis motus consistit in vnitatis horū triū. s. et ei⁹ in quo sit mot⁹, et tēporis, & subiecti. Et primo subiectū debet (inquit) esse omnino vnū: non sed 3 accidens, neq; vnū cōmune, sed vnū per se et singulare. vt si Coriscus albus eodē simul tēpore ambulet et nigrescat, non erunt illi vnus motus: nō solū q̄ locus et nigredo non sūt idē t̄pus, sed q̄ neq; est idē per se subm̄. Itā q̄ vnus Coriscus et albū eadē res sūt: tamē de per se Coriscus nō nigrescit, sed albū: neq; de per se albū ambulat, sed Coriscus. Rursus si eodē simul tēpore Socrates et Callias ab eadē egritudine (puta ophthalmia) sanent, licet tēpus sit idē numero, nō tū est idē numero motus, propter defectū vnitatis subiecti: nā Socrates et Callias q̄q; sūt quodāmodo idē subiectū cōe (eo mō quo plures hoies sūt in sp̄ vnus hō) nō tū sūt vnū numero. Et inde prouenit vt neq; termini sūt vnū numero.

Textus xxxvj. **C**Socratē autē secūdu eandē quidē alteratio nē alterari specie/ in alio autē tēpore & iterū

in alio/ si quidē cōtingit corruptū iterū vnū fieri numero: erit & hic motus vnus. si vero non: idem quidē erit/ vnus autem non.

CIn tex. 36. mouet dubitationē vnā ex parte subiecti. Itēpe cū Socrates hodie sanat ab ophthalmia: qua p̄dita iterato cras eandē in sp̄e sanitatē recuperat, vtrū idē est numero subiectū vtriusq;. Ad hoc explicat rationē dubitādi. Si (inquit) contingit corruptū iterū vnū fieri numero, erit vnus simplr motus: si vero nō idē numero redit, erit quidē idē motus. s. in specie, vnus autē simplr. s. numero nō erit. Sunt qui hoc qd est corruptū redire/ referant ad terminū. s. sanitatē: inter quos est. S. Tho. At vero. Themisti. refert ad subiectū. Ad verisimilius est: nā de termino statim mouet siml̄ dubitationē. Et quantū existimo, q̄ dixerat ad vnitatem motus requiri vnitatem subiecti per se et singulariter: subicit dubitationem ex opinione antiquoz, puta Iheraclit et Cratylī, quos. 4. meta. tex. 22. opinatos esse (inquit) omnia esse in p̄tinuo motu: et per p̄ns Socratē qui modo sanatur, et qui hinc ad horam sanatur non esse eundem, sed iam priorem esse corruptum, et alterum succedere.

CHabet autem dubitationem huic siml̄: **Textus xxxviij:** & vtrū vna sanitas & omnino habitus & passionēs substantia sūt in corporibus: moueri nanq; videntur habentia: & fluere. Si igitur eadem & vna sit mane & nunc sanitas: cur nō etiam cum intermissam acceperit iterum sanitatem/ & hec & illa vna numero erit?

CSubicit in textu. 37. dubitationē superiori siml̄ ex parte t̄pi. An vtrū vna eadēq; numero sanitas duret per tēpus in homine sano. siml̄iter. n. arguerēt illi philosophi non esse eandē sanitatē sero, que erat mane: q̄ omnia sūt in cōtinuo fluxu. Ad si quis dixerit cōtra eandē esse sanitatē (vt est in rei veritate) tunc sequit̄ vtrū si meridie interrūpatur sanitas et sero rursus recuperet, eadē erit sanitas numero: et per p̄ns idem erit numero motus, quo quis mane sanat, et quo, inter cisa sanitate, iterum sero sanatur.

CEadem enim ratio est. verum tantum interest/ q̄ si duo idem hoc sūt: sicut numero vnus/ & habit⁹ esse necesse est: vnus enim numero actus: vnus numero est. Si vero habitus vnus est: fortassis alicui non videbitur vnus & actus esse. cū. n. cessauerit ambulans: non amplius est. ambulatio rursus autē ambulante: erit. Si igitur vnus & idem est: continget vnum & idem & corrumpi & esse sepe. Hac igitur dubitationes: extra presentem sūt considerationem.

CEx duabus propositis dubitationib⁹, primā que est ex parte subiecti nō curat hic soluere. Non. n. est hic locus disputādi an omnia sūt in cōtinuo fluxu: sed hac relecta opinione supōnit eundē esse Socratē sero qui fuit mane, & eūdē fore cras, q̄ fuit heri, vt. 4. meta. decernit. Ad secundā vero dubitationē quā terminus intercidiatur, respōdet q̄ quāuis eadē sit aliquo mō ratio de vnitatis motus, et de vnitatis habitus (s. forme vel loci qui est t̄pus ad quē) interest tū inter motū et talē terminū, q̄ ab vnitatis motus ad vnitatis termini valet cōsequētia: non tū conuertitur vt valeat ab vnitatis termini ad vnitatis motus. Et hoc est qd ait, q̄ si duo (s. motus illi

quo quis sanatur mane et sanatur sero idem hoc sunt, sicut numero vnus. i. si sunt idem numero motus, consequitur, vt et habitus. s. forma acquisita sit et vna: qz vnitas motus vnitate infertur termini. Quocirca si eadem sit continua sanatio non interrupta per totum diem, sicut erit vna numero sanatio, ita erit vna numero sanitas: si vero interrumpatur, sicut erunt due sanitates, ita et duo sanationis motus. Subdit autem qd non conuertitur, vt vnitas habitus. s. termini inferat vnitate termini. Ad probat in motu locali. Si. n. quis moueatur ad eundem locum. a. et cessante motu alia hora rursus moueatur ad eundem locum, idem erit numero subiectum et terminus, non tamen erit idem numero motus: qz deficit vnitas temporis. At vero fortassis non videbitur. non qz dubitet, sed qz ille est sibi peculiaris modus loquendi. Probatur ergo qd secundus non erit idem motus numero cum primo: alias (inquit) idem corruptum numero rediret: nam motus prior, vbi cessauerat, corruptus est. Probatur aliter exemplis designari, vt si cum quis moueatur ad. a. locum, tantisper pause tur in via, et iterum progrediat, licet tunc idem sit terminus principis et finis, tamen non est idem motus propter interruptionem. Ob idque sunt duo termini. s. ille vbi sit pausa, et deinde postremus.

Textus 9 **FFFE.** Quoniam autem continuus omnis motus est: & simpliciter quidem vnum & continuum esse necesse est / si omnis quidem diuisibilis est, & si continuus vnus. non enim fiet omnis / continuus omni: sicut neque aliud vllum cuius quoduis / sed quorum vnum sunt vltima. vltima autem: aliquorum quidem non sunt / aliquorum autem sunt / sed specie differentia & equiuoca, quomodo namque tanget / aut vnum fiet: vltimum linee & ambulationis?

In reliquis his septem textibus perseverat dilucidius explicare quemadmodum ad vnitate motus exigitur vt triu vniquodque predictorum sit simpliciter vnum. Et qui syllogismus in virtute est hic. Idem est motus esse vnum. et esse continuum: sed ad continuationem motus necessaria est et subiecti et temporis et termini vnitas: ergo eadem est necessaria ad motus vnitate. Ad hoc probatur annuendo ad multiplicem acceptionem vnus. Duplex. n. aliquid est vnum: aut qz non est diuisibile in plura, vt angelus: aut qz est vnum continuum: motus autem non est vnus primo modo, cum sit diuisibilis: est ergo vnus secundo modo. Et hoc est quod concludit, dicens [si continuus, vnus] quod est dicere. Idem est motus vnum esse, quod continuum esse. Ad hoc supposito subdit quid requiratur, vt motus sit continuus. At ergo qz cum continua sint quorundam vltima, duplici de causa due res continue esse non possunt: nepe aut qz non habent vltima, vt duo angeli: aut quia licet habeant vltima, sunt tamen specie differentia et diuersarum rationum. Ut linea et ambulatio non possunt esse continua, quia sunt diuersorum generum: sicut neque qualitas et relatio, aut relatio et quantitas.

Textus 9 **xl.** Contingunt igitur erunt: & qui neque idem specie / neque idem genere sunt. Postquam enim currunt aliquis: statim fabricare potest. & veluti lampas ex successione: loci mutatio est continua. continua autem: non. Ponitur enim continuum: quorum vltima vnum sunt. Quare contingunt & consequenter sunt: quia tempus continuum est. Continuum autem est: quia motus continui sunt. hoc autem est: cum vnum vltimum fuerit amborum.

Subiicit in tex. 40. exempla: dicens, qd motus specie differentes contingunt esse possunt, seu coherentes et adhibiti alter alteri: primum vero, minime, vt cum quis velociter currit potest consequenter febri: citari nunquam tamen erunt motus primum: qz non potest idem terminus vnus esse. Et pariter cum lampas ex successione mouetur. Exemplum hoc Themistius ait alludere ad cerealia: que crant Leteris sacra. vbi lampas de accensam vnusquisque proximo traddebat in circulum. Et qz in illo puncto quo quis ab alio accipiebat fieri neque quibat quominus tantisper cessaret motus lampadis, aut quod lationes ille non faciebant vnum continuum motum. Alii referunt ad illam impressionem meteorologicam que dicitur lancea cadens, vbi flamma non cadit continua, sed interpolatim insiliamando grossiores partes exalationis. At re vera neuter istorum esse sensus exempli. Tunc qz Aristoteles intendit exemplum ponere in moribus diuersarum specierum: tamen et qz isti motus, nec continui sunt nec contingunt: siquidem interpolantur. S. Thome intelligit de motu olei sursum per lychnum quo nutritur flamma lampadis. Qui est contiguus flammæ lampadis. Forsan (nisi fallor) significantius intelligeret exemplum de motu locali frictionis duorum lapidum, quo accenditur flamma: aut de percussione silicis qua accenditur ignis: tunc enim motus localis est contiguus inflammationi, non tamen continuus. Dicuntur autem contingunt (vt subdit philosophus) qz tempus quo alter succedit alteri non interpolatur, sed est continuum: quippe cum in eodem instanti, quo vnus desinit esse, alter incipit. Non tamen sunt continui: qz cum differant specie, non continuantur per vnum terminum communem.

Quapropter necesse est: eundem specie esse / & vnus / & in vno tempore / simpliciter continuum motum & vnum. Tempore quidem: vt non immobilitas intersit. in intermitente enim: quiescere necesse est. Multi igitur / & non vnus motus est: inter quos quies est. Quare si aliquis motus statu intercipitur: neque vnus est, neque continuus. intercipitur autem: si in medio tempus est. Eius vero qui specie non vnus est: non. & si non intermittitur tempus: tempus enim: vnum est. specie autem: motus alius est. Motum enim vnum: necesse est & specie vnum esse, hinc autem simpliciter vnum esse: non est necesse. Quis igitur motus simpliciter vnus est: dictum est.

Concludit ergo tex. 41. triu vnitates requisitas esse ad primum vnitate, atque adeo ad vnitate motus. Primum. n. requiritur vnitas termini et spatij specifica: alias motus non erit eiusdem speciei: et per primum nec poterit esse continuum. Secundo vnitas subiecti. Et tertio vnitas temporis. Tempus, vt non immobilitas. i. quies intersit. Dum motus. n. quiete interrumpitur, non est continuus: et per primum neque vnus. Ad autem requiratur vnitas speciei in terminis et partibus motus, patet: qz si motus differat specie, in vno tempore continuo fiant, ita vt eodem instanti quo vnus desinit alter incipiat, non erit motus vnus. Et inde concludit qd si motus est vnus numero necesse est vt sint omnes partes eiusdem speciei, non tamen e contrario si motus est eiusdem speciei alteri, erit p inde idem numero. Ad si interrogas cur non dixit requisita esse vnitate termini numero, sed specie: postquam requiritur vt terminus sit vnus numero. Respondetur qd si termini seu partes motus (quod idem est) sunt eiusdem speciei, erunt et idem numero si motus non interrumpatur. Et ideo si vnitas temporis et vnitas specifica termini concurrant, terminus erit vnus numero. De vnitate subiecti iam supra dixerat.

Textus **xlj.** Amplius autem dicitur vnus & perfectus siue secundum genus / siue secundum speciē / siue secundum substantiam sit: sicut & in alijs perfectum & totum ipsius vnus est. est autē quando / & si imperfectus sit vnus dicitur: si solum sit continuus.

Textus **xlj.** Constituto iam in quo cōsistat ratio vnitatis motus vt simplr et absolute dicat vnus, subijcit duos alios modos quibus motus dī vnus. Qui vt probe adnotat. S. Tho. potius exprimūt quandā formā vnitatis, q̄ vnitatē. Vt ergo qd̄ vnū aliomō idē est qd̄ perfectū: eo qd̄ vnū idē est qd̄ totum (idē. n. est plures ptes facere vnū, q̄ facere totū) totū autē idē est qd̄ perfectū cui nihil deest. Ac proinde, vt perfectū recipit magis et minus, ita et vnū. Siue scđz (inquit) genus, siue scđz speciē, siue secundum substantiā. i. numerū. Exēpla Lōmentatoris sūt. Ut inter motus, localis est genus perfectius, atq̄ adeo ille est magis vnus, q̄ alij motus. In hoc vero genere, circularis est perfectior species q̄ motus rect⁹. Sed in hac specie, motus celi est precipuū indiuiduū. Et hoc dicit cōtingit in motib⁹, sicut in rebus ceteris. Idē. n. vno mō dī vnus, qz perfectus est omnib⁹ suis mēbris: et pariter domus est vna, qz est absoluta et pfumata: nihilo⁹ dī vnus hō, lz sit mancus aut oculis orbus, pp cōtinuitatē partiū. Eodē mō in motu vnitatis que prouenit ex cōtinuitate motus sufficit vt dicatur simpliciter vnus: nihilominus tñ qui pfectior est magis vnus est. Huius rationē affert Themiſt. qz ppius accedit ad finē: et vnitatis mot⁹ sumit a fine. Imperfectū autē vī habere rationē partis: partes vero ad pluralitatē vergunt.

Textus **xlj.** Amplius autem / aliter preter dictos. dicitur motus vn⁹ / regularis: irregularis enim: est quidem vt non videatur vnus / sed magis regularis vt rectus. irregularis enim: diuisibilis est. Videtur autem differre: sicut magis & minus. est autē in omni motu: quod regulariter est / aut non. Etenim alterabitur regulariter: & feretur super regulare / vt circulū / aut rectam, & circa augmentationem similiter / & diminutionem.

Textus **xlj.** In tex. 43. subsequit secundus modus, quo primus ampl⁹ dilucidat. Vt. n. tertio mō dici motū vnū, eo qd̄ est regularis. Irregularis. n. et si sit vnus rōne cōtinuitatis, nō tñ est vn⁹ tanq̄ indiuisibilis. Etenim vt inter substantias vno mō dī substantia vna, qz est vnū cōtinuū, et alio mō, qz est indiuisibilis, vt angelus (et hec est maior vnitatis) ita motus irregularis non est tā vnus, eo qd̄ est diuisibilis in ptes difformes diuersaz velocitatū: regularis autē est magis vnus pp equalitatē et vniformitatē partiū. Unde regularis et irregularis dī vnus secundū magis et minus. Subijcit exēpla motus regularis in omni specie motus. Cōtingit. n. aliquid regulariter alterari: et itē ferri localr super spatū regulare secundū lineā, vel circularē, vel rectā. Et qñ spatū est vniforme, si virtus motiua perseueret equalis, motus erit vniformis. Vbiq̄ motus primi mobilis, vt est omnium regularissimus, est et maxime vnus. Atq̄ adeo vt indiuisibilis vnitatis est regula et mensura aliorū motū.

Textus **xlj.** Irregularitatis autem differentia est: aliquid quando quidem / in quo mouetur. impossibile est enim regularē esse motum: non super re-

gulari magnitudine. vt motus reflexe / aut spire / aut alius magnitudinis. quorū queuis ad quāuis partem minime acōmodatur: aliquid quando autem: neq̄ in vbi / neq̄ in quando / neq̄ in eo ad quod / sed in ipso modo. velocitate enim & tarditate: aliquando determinatur. cuius enim eadem est velocitas. regularis est. cuius autem non: irregularis. **Qua** propter neq̄ species motus / neq̄ differentie sunt: velocitas & tarditas, quia omnes sequuntur differentes secundum speciem. **Qua** re: neq̄ grauitas / neq̄ leuitas que ad idē est. vt terre / ad seipsam: aut ignis / ad seipsum.

Textus **xlj.** Subsequēter tex. 44. duas reddit causas difformitatis in motu, primam ex pte spatij et alteram ipsius mobilis. Vbi ad notā dū est qd̄ difformitas spatij duplex est, que causa esse pōt difformitatis motus. Prima ex difformitate resistētie. vt qz est difformiter grossum et subtile: per partes. n. subtiliores velotius mobile mouet, q̄ per eas que magis sunt crasse. De qua hic **Ph.** non meminit, sed tanq̄ per se notā pretermitit. Alia est difformitas figure. **Textus** **xlj.** Vbi secūdo notandū est, qd̄ linea aut perfecte circularis, aut perfecte recta est vniformis, propterea qd̄ singule partes et inter se et cum toto sunt eiusdem rationis. Vnde vero aliter quomodocunq̄ variate, scilicet aut reflexe causantes angulos, aut orbiculares ad modum serpentis (que latine dicuntur spire)

sunt difformes propter ea qd̄ pars ad partem minime acōmodatur: qz. i. nec partes prime figure procedunt oēs in rectū, vt incipiunt, nec ptes secunde procedunt pfecte in circulū. Unde qd̄ moueretur per primā lineā nec perfecte ascenderet nec perfecte descenderet, sed esset motus cōpositus ex ascensu et descensu, et qd̄ moueretur per secundā non moueretur perfecte circulariter. Scđo mō (inquit) cōtingit irregularitas in motu, neq̄ in vbi, neq̄ in qñ, neq̄ in eo ad qd̄. i. neq̄ ratione loci, si est localis, neq̄ ratione temporis: qz tēpus cū sit vnū et inuariabile, non pōt esse difforme, neq̄ rōne termini, puta qualitatis aut quantitatis que acquirif. Boetius vertit [in quo] et pp ea. S. Tho. dicit referri posse ad subiectū. i. neq̄ ratione subiecti. Sed tamē grece nō est, nisi / cis o. i. in qd̄, quod dicit terminū. Et presertim qz hic nō intēdit **Ph.** excludere irregularitatē q̄ est ex pte subiecti, vt q̄ p̄mū patebit. Sed (ait) difformitatē cōtingere in ipso mō. i. ipsius motus: qz. i. nō est vniformis velocitate et tarditate secundū oēs ptes. vt descēsus naturalis lapidis, lz per idē mediū descēdat, velocior est in fine, q̄ in principio: mot⁹ vero violētus ecōtrario velocior est in principio, q̄ in fine.

Textus **xlj.** Quaequidē diuersitas quodā mō est ex pte subiecti: idē circo qd̄ in naturali, impetus intenditur, et in violento, remittit. Vbiq̄, vt Lōmentator hic admonet, quatuor de causis difformitas velocitatis tarditatisq̄ motus vī venire pōt. i. rōne spacij difformiter resistētis: aut ratione motus, sicut in motibus liberis: vt cū tōsoz rotā vt vult circū mouet: aut rōne termini ad quē. vt qualitas spūalis velotius producit q̄ corporalis, et calor, velot⁹, q̄ frigus: aut rōne virtutis intrinsece ipsius mobilis. vt grauius velot⁹ descēderet (etiā per vacū) q̄ leuius. S. hic modus ad scđz reducitur. **Textus** **xlj.** Infert tandē ex dictis duo corollaria. Prīmū est qd̄ velocitas et tarditas non sunt due dīe, i. spēs essentiales motus. Probatur. Dīe essentiales nō possunt eidē spēi simul cōuenire (vt homo non est simul rōnalis et irrōnalis) sed velocitas et tardi-

Quatuor cause velocitatis et tarditatis.

tas cuiuscumque speciei motus pueniunt (s. alterationi, motui locali, tam circulari, quam recto) ergo non sunt species essentialiter, sed accidentia potius motibus omnibus communia. **C**Secundum corollarium. Neque grauitas et leuitas idem sunt quod tarditas et velocitas: ratio est hec. Grauitas non conuenit nisi motui deorsum, ut cum pars terre mouetur ad ipsam, s. ad totum elementum: leuitas uero non conuenit, nisi motui sursum, ut cum pars ignis mouetur ad ipsum, s. ad elementum ignis: velocitas uero et tarditas sunt accidentia utriusque communia. Et tamen tam motus deorsum quam motus sursum potest esse et uelox et tardus.

Textus xlv.

CUnus igitur irregularis est: quia est continuus, minus autem: quod reflexa accidit lationi. Id autem quod est minus: commensuratio semper contrarij est. **C**Si autem omnem unum contingit & regularem esse & non: non erunt ipsi qui non secundum speciem contigui sunt unus & continuus. Quomodo enim erit regularis: motus ex alteratione compositus & loci mutatione: oporteret, non, accommodari.

CColligit ergo ex superioribus duas conclusiones. Prima est, quod motus unum dicitur unus, quod est continuus, etiam si sit irregularis: est tamen ille minus unus quam ille qui est regularis. Quoadmodum ille qui est per lineam reflexam, ut supra dictum est. Et tamen ut linea, non recta, sed angulos constituit, quodammodo uero ab unitate declinare in pluralitatem, eo quod ubi facit angulum uero quodammodo frangi, ita et motus, qui per illam fit, minus est unus. Et hoc est quod subdit, s. quod si minus est unus, habet aliquid admixtum contrarij: puta pluralitatis. Quauis si in angulis non quiescat mobile, simpliciter est unus motus, ut, quod, adnotauimus. **C**Secunda conclusio est, quam supra intenderat, s. quod duo motus differentes specie non possunt esse unus et continuus, cuius ratio est hec. Omnis motus qui est simpliciter unus potest esse et regularis et irregularis: sed aggregatum ex motibus diuersarum specierum, nec regulare esse potest nec irregulare: ergo nec potest esse unus.

DE CONTRARIETATE MOTVS. CAP. V.

Textus xlvj.

AMPLIUS AUTEM DETERMINANDUM EST: qualis motus est contrarius motui, & de quiete autem eodem modo. Diuidendum est autem primo: utrum contrarius motus sit / qui ex est eodem / ei qui est in idem, ut qui est ex sanitate: ei qui est in sanitate, ut & generatio & corruptio uidetur. Aut qui est ex contrarijs, ut qui est ex sanitate: ei qui est ex aegritudine. Aut qui est in contraria, ut qui est in sanitate: ei qui est in aegritudinem. Aut qui est ex contrario: ei qui est in contrarium, ut qui est ex sanitate: ei qui est in aegritudinem. Aut qui est ex contrario in contrarium: ei qui est ex contrario in contrarium, ut qui est ex sanitate in aegritudinem, ei qui est ex aegritudine in sanitate, necesse est, non, aut unum aliquem horum esse modorum / aut plures, non, non, est aliter opponere.

CUnus modus diuersitatis (ut habet, 10. meta, tex. 13.) est contrarietas. Et ideo post sermonem de diuersitate motuum congrue subsequitur de eorum contrarietate dicere. In hoc ergo capite quinto (quod septem continet tex.) agit philosophus de contrarietate motuum, et in sequenti de contrarietate generum. **C**Primum dicendum sumit in hoc tex. 4. 6. ex quinque modis et rationibus quibus potest contrarietas motuum describi: ut tribus eorum reiectis duos amplectatur. Et tamen cum contrarietas motus definiri nequeat: nisi ex habitudine temporum, quinque possunt fieri eorum combinationes. Aut, non, contrarij motus diffiniunt respectu eiusdem termini, ut si unus ex quo uero procedit sit ille in quem alter tendit, ut motui qui est a sanitate contrarij sit ille qui est ad sanitatem. Quoadmodum generatio contraria esse uero corruptioni, corruptio, non, est ab eo quod est esse, generatio uero ad id quod est esse. Aut diffiniunt respectu contrarij terminorum ex quibus, ut motus qui est ex sanitate contrarij sit ei, qui est ex aegritudine. Aut respectu contrarij terminorum ad quos, ut motui qui est in sanitate, is contrarij sit, qui est in aegritudine. Aut per hoc quod si unus a quo unus contrarij sit termino ad quem alterius, ut ille qui est ex sanitate sit contrarij illi, qui est in aegritudine. Aut denique quinto diffiniunt respectu ambo terminorum qui sunt utriusque contraria, ut ille qui est ex sanitate in aegritudine illi sit contrarij qui est ex aegritudine in sanitate. Necesse enim est inquit aliquo istorum modorum diffiniri motus contrarios: quod esse non potest alia terminorum consideratione.

Quibus modi contrarietatis

CEst autem / qui ex contrario: ei qui est in contrarium / non contrarij, ut qui est ex sanitate: ei qui est in aegritudinem, idem enim / & unus est, esse tamen: non idem est ipsis, sicut non idem est: ex sanitate mutari / & in aegritudinem.

Textus xlvij.

CExcludit tres horum modos, ueluti ad diffiniendum motuum contrarietatem ineptos. Atque primo quartum in quo nihil est penitus apparentie. **C**Motus, non, quorum si unus a quo unus et si unus ad quem alterius sunt contrarij, unus idemque realiter motus sunt: tamen abest ut sint contrarij: sed sola ratione differunt, ut motus qui est ex sanitate, idem est propter qui est in aegritudinem: ut, non, supra dictum est, motus omnis est a contrario in contrarium: sed sola ratione differunt, quia est corruptio unus et generatio alterius.

CNeque qui est ex contrario: ei qui est ex contrario, simul enim accidit: ex contrario / et in contrarium aut in medium, uerum de hoc quidem posterius dicemus. **C**Sed magis in contrarium mutari / uidebitur causa esse contrarietatis: quam ex contrario, hic enim, de mutatio a contrarietate: ille uero, acceptio.

Textus xlvij.

CAtque dicitur unusquisque, eo in quod mutatur magis: quam eo ex quo, ut sanatio, qui in sanitatem, egrotatio autem: qui in aegritudinem. **C**Relinquitur igitur: qui est in contraria, & qui ad contraria ex contrarijs, forsitan igitur accidit: eos qui in contraria, & ex contrarijs, esse, sed ipsum esse: forte non idem: dico autem qui est in sanitate, ei qui est ex aegritudine: & qui est ex sanitate, ei qui est in aegritudinem.

Tex. l.

CIn tex. deinceps. 48. excludit secundum modum, tribus rationibus. Prima est. **C**Motus qui a contrarijs terminis proficiscitur tendunt nonnunquam in eundem terminum ad quem: nam motus ex albo non semper terminatur in nigrum: sed in medio colore

coloratū, puta in rubeū: & pariter mot⁹ qui est ex nigro pōt terminari in rubeū. Motus autē qui sunt ad eandē formā non vidētur esse p̄trarij. Trāsmittit tñ exactā hūius examinationē vsq; ad textū. 52. Secūda ratio est hec. Cōtrarietas motus penes illos t̄ros potius qui acquirunt p̄fanda est, q̄ penes eos qui perdunt et deserruntur (nam forma que nō est nō dat esse rei, sed forma que est) termini vero a quib⁹ deperduntur et termini ad quos acquiruntur: q̄. Tertia fere est eadē. Penes eos t̄ros accipiēda est cōtrarietas motuū, a quibus motus sumit speciem et nomē: sed (vt tex. 4. p̄h. p̄fatus est) a t̄ro ad quē motus denominat⁹ est. n. sanatio mot⁹ ad sanitatē ergo a t̄ris ad quos sumit cōtrarietas motuū. His duob⁹ modis exclusis, relinquit (inquit) aut ille modus qui est in contraria (puta tertius) aut ille qui est ex cōtrarijs in cōtraria, scilicet quintus. p̄h. n. n. q̄ qui sumit solū per respectū ad vnū terminū, p̄terminatur mō vsq; ad tex. 51. Subdit autē q̄ hi forsitā duo modi, puta tertius et quintus, idē re sunt: nā oēs mot⁹ qui sunt inter t̄ros cōtrarios sunt et ex cōtrarijs. Omnis. n. motus in sanitate est ex egritudine. Secus est de mutatione, vt statim videbit. Et ideo dixit forsitā q̄ arguēdo procedit. Differunt autē ratione, vt dictū est, quia sanatio est gñatio sanitatis, et corruptio egritudinis.

Quoniam autem differt mutatio / a motu (que enim est ex quodam subiecto in quodam subiectū mutatio: est motus) qui est ex contrario in contrarium / ei qui ex contrario est in contrarium / motus contrarius est. vt qui est ex sanitate / in egritudinem: ei qui est ex egritudine / in sanitatem.

His velut fundamētis p̄ciactis ad rē in hoc tex. 49. descendēs distinguit aliter esse censendā cōtrarietate motuū, & aliter mutationū. Pulcherrimū. n. ordinē philosophi speculāti cōtinuo apparebit nihil superflue dixisse. Lū ergo distinxerit tex. 7. inter mutationē et motū, q̄ illa sit inter t̄rum affirmatū et negatū cōtradictorios, hic vero inter duos positiuos cōtrarios, infert mō cōtrarietate motuū censendā esse ex pte vtriusq; termini. vt motus qui est ex p̄trario in contrariū cōtrarius sit ei qui conuertitur habet terminos contrarios. vt motus ex sanitate in egritudinē contrarius sit ei qui est ex egritudine in sanitatem.

Manifestum est autem / & ex inductione: qualia videntur cōtraria esse. egrotare enim / ipsi sanari: & discere / ipsi decipi non per se ipsum. in contraria. n. vt enim scientiā, sic & de ceptionē: est & per se ipsū cōsequi & p̄ aliud. Et ea que sursum latio: ei que est deorsum. contraria enim hec sunt: in longitudine. Et que adextra: ei que est ad sinistra. contraria. n. hec sunt: in latitudine. Et que in ante: ei q̄ in retro. cōtraria. n. hec sunt: in p̄funditate.

p̄h. obstat in textu. 50. p̄fata sententiā inductione. vt egrotatio eo est contrarius motus sanationi, q̄ t̄rus a quo vnus est contrarius t̄ro a quo alterius: et t̄rus ad quē, t̄ro ad quē. Conuertunt. n. t̄ri. Et pari rōne discere p̄trariū est huic q̄ est decipi. Ubi notandū est q̄ scientia sit aut per studiū sine doctore: et hec d̄ disciplina. Et pariter error siue ignorātia, aut sit ab intrinseco per amissionē scientie: et hec d̄ obliuio: que cōtrariatur inuentioni: aut sit ab alio: & hec d̄ deceptio: que p̄traria est discipline. Et

hoc est qd̄ ait / discere / contrariū esse ipsi decipi, nō per se ipsum, sed per aliū. Simili mō ascēsus localis contrari⁹ est descēsus, q̄ hūmōi termini sunt contrarij secundū dimensionē que est lōgitudō: et motus a dextra ad sinistra est cōtrarius motui a sinistra ad dextrā sedz latitudinē: et motus ab ante ad retro contrari⁹ illi secundū profunditatē qui est a retro ad ante. Accipiunt n̄ q̄ dimensiones iste et contrarietates respectu hominis: cuius lōgitudō sumitur a capite ad pedes, latitudo vero a dextra ad sinistra, et profunditas a pectore ad dorsum.

Que autem est in contrarium solum: non est motus / sed mutatio. vt fieri album: nō ex aliquo. Quibus autem non est contrarium. mutatio / que est ex ipso / ei que est in ipsum / contraria est. Quapropter generatio corruptioni contraria est: & abiectio acceptioni. hæ autē / mutationes quidē sunt: mot⁹ autē / nō.

Subsequēter in tex. 51. subdit d̄m̄ mutationis a motu dicēs. Qd̄ in his que simplr sunt cōtraria (vt sunt q̄itates) gñatio sedz quid cōtrariatur alteri: gñationi solū rōne terminorū ad quos, iuxta tertium modum supra positū: q̄ termini a quib⁹ nō sunt positiuī, sed negatiui. vt gñatio albi ex non albo p̄trariatur gñationi nigri ex nō nigro, rōne albedinis et nigredinis: q̄ non albu et non nigru nihil dicūt positiuū. In his autē (inquit) que proprie nō habēt contrariū (quales sunt substātie) cōtrarietas sumit iuxta primū modū respectu eiusdē termini, q̄ est t̄rus a quo vnus mutationis, et t̄rus a quo alteri⁹. vt corruptio aeris contrariatur gñationi eiusdē: q̄ corruptio est perditio ipsius esse, generatio vero, eiusdē acq̄sitiō. Terminus enim ad quē corruptionis non exprimitur positiuē, sicut nec termin⁹ a quo generationis. hæc autē mutationes (inquit) sunt: non autem motus.

Qui autem ad medium motus sunt / quibuscūq; contrariorū aliquid est medium: tanq̄ in contraria quodāmodo ponēdi sunt. Nam vt contrario vtitur medio ipse motus: ad vtrius fiat mutatio. vt ex fusco quidē / in album: tanq̄ ex nigro. & ex albo / in fuscum: tanq̄ in nigrum. ex nigro autem / in fuscum: tanq̄ in album. fuscum enim: medium ad vtrunq; dicitur quodāmodo extremorū: sicut dictum est prius. Motus igitur motui contrarius est sic: qui ex contrario in contrarium est / ei qui ex contrario in contrarium.

Post contrarietate motuū, qui sunt inter t̄ros extreme cōtrarios, determinat in hoc tex. 52. de cōtrarietate motuū qui sunt ab vno cōtrario ad mediū, aut ecōuerso. Aut. n. motus hūmōi cōsiderandos esse sedz eorū ratio nē qui sunt ab vno cōtrario in aliud cōtrariū extremū. vt sicut motus ab albo in nigrū cōtrarius est ei qui est a nigro in albu, ita et motus ab albo in rubeū cōtrarius est ei q̄ est a rubeo in albu: nā fuscū est quodā mō nigrū, atq; adeo contrariū quodā mō albo. Dixit quibuscūq; cōtrariorū aliquid est mediū. Hā sunt aliqua extrema quorū nō est mediū. vt sanitas et egritudo: et non aer, & ser. Hoc quidē exēplū de albo & rubeo manifestū est, sed restat dubiū. vtrū motū ab albo in rubeū et motū a nigro in rubeū intelligat hic p̄h. esse cōtrarios: nā posset quispiā credere partē negatiuā, pp̄ primā rōnē quā supra tex. 48. fecerat. Ubi arguebat p̄trarietate motuū nō at̄tēci penes t̄ros a quibus, eo q̄ nō nunq; tēdunt ut

Text. l. 5

Text. l. 5.

Quibus
nodi con
trarietasTextus
xliv.Textus
xliv.Textus
xliv.

Text. l.

eundē t̄sum. s. mediū. R̄ndetur nihilominus nō solū hic intelligere. Arist. motū ab albo in rubeū contrariū esse illi qui est a rubeo in albū, sed illi ēt qui est a nigro in rubeū. Et hoc est qd̄ ait, motū qui est a cōtrario in mediū accipiendū esse ac si sit a contrario in contrariū, nā mediū est contrariū vtriusq; extremi. vult. n. dicere q̄ sicut totus mot⁹ qui est ab albo in nigrū trāscens per rubeū p̄trarius est toti qui est a nigro trāscens per rubeū in albū, ita et quelz pars vnius (vt ab albo ad rubeū) cōtrariatur cui libet alteri⁹. vt a nigro in rubeū. Sicut ascensus ignis a terra vsq; ad mediā regionē aeris cōtrarius est descēsu a p̄cauo lune vsq; ad eandē mediā regionē. ¶ Sed qd̄ respondendū tūc ad rationē factā tex. 48. R̄spōsio certe quā p̄h. hic pretēdit est, q̄ lz motus ab albo in rubeū et a nigro in rubeū sint cōtrarij, nō tñ p̄pter contrarietate solū terminorū a quibus, sed pp̄ contrarietate terminorū ad quē. R̄ubeū. n. est quodāmodo nigrū contrariū albo, et quodāmodo albū contrariū nigro: et id v̄timur eo vt duob⁹ cōtrarijs. Atq; adeo mot⁹ ab albo in rubeū est ab albo quodāmodo in nigrū, et mot⁹ a nigro in rubeū est a nigro in quodāmodo albū: et pp̄ ea sunt contrarij. Et eadē ratione motus ex rubeo in albū est quodāmodo ex nigro, et motus ex rubeo in nigrum est quodāmodo ex albo. Latius. q. 3. et. 4.

DE CONTRARIETATE INTER QUIETES. CAP. VI.

Textus liij.

NONIAM AVTEM MOTUS non solum videtur motus esse cōtrarius/ sed & quies: hoc determinandum est, simpliciter enim: cōtrarium est mot⁹: motui. Opponit̄ autem: & quies. priuatio enim est. est autem: vt & priuatio contraria dicitur. Qualis autem qualis: vt ei qui est secundum locum/ ea que est secundum locum? Sed hoc quidem: nunc dicitur simpliciter. Vtrum enim ei que est hic/ quieti: is qui est ex hoc/ aut qui est in hoc motus opponitur?

Quonia oppositorū eadē est disciplina, et priuatio opponit̄ motui, opere p̄reclū est post contrarietate motuū de contrarietate quietū dicere: que est, vel ad motū vel inter se. Quā in hoc capite decē textus habēte duo agit. In tribus. n. prioribus textibus agit de humōi contrarietate, et in septē sequentibus dissoluit dubia nōnulla. P̄ponit ergo in tex. hoc. 33. q̄ cū motui nō solū sit cōtrarius alius mot⁹, sed ēt quies (vt in post̄ predi. cap. de motu ēt dixerat) determinandū est de p̄trarietate quietis ad motū, v̄l ad aliā quietē. At nō ē (inqt̄) tā p̄prie p̄trarietas in motū et quietē, q̄ in motū et motū. Cōtrarietas. n. simplr nō est, nisi inter duo positia: et idcirco, vt t̄si motuū, ita et motus ipsi simplr sunt p̄trarij: quies vero opponitur priuatiue motui (Est. n. quies cessatio motus) priuatiue autē opposita sunt quodāmodo p̄traria, quoniam vt. 10. meta. tex. 15. habet est prima contrarietas diuidēs vnū quodq; genus. vnde in omnibus contrarijs (vt. q. 1. dicebamus) imperfectius se hēt tanq̄ priuatio perfectioris. vt nigrū est priuatio albi. ¶ At tamen licet simpliciter et vniuersaliter assertū sit motū esse contrariū quieti, questio tñ inquit est, cui quieti quisq; motus p̄trariatur: an videlicet illi que erat sub termino a quo an illi potius, que est sub termino ad quem. Vtrum videlicet motus calefactionis contrarius sit quieti: que est frigidū esse, an illi que est calidum esse. Hoc enim in post̄ predicamentis non determinauerat.

Questio.

Manifestum est igitur, q̄ quia in duobus mot⁹ subiectis est: huic quidē qui ex hoc est in cōtrarium, ea que est in hoc quies, huic autem qui est ex contrario in hoc, ea que in cōtrario. simul autem & inuicem: cōtrarie hant. Etenim inconueniens est: si motus quidem contrarij sunt, quietes autem opposite non sunt. sunt autem hęc: que in cōtrarijs, vt que est in sanitate: ei que est in egritudine, quieti. motui autem: qui ex sanitate in egritudine. ¶ Ei enim, qui est ex egritudine in sanitatem: irrationabile est. Is enim motus qui ad ipsū est/ in quo stat: quietatio magis est, qua accidit simul fieri cum motu. necesse autem est: aut hanc, aut illam esse. non enim ea quidem que est in albedine, quies: contraria est ei que est in sanitate.

Textus liij.

R̄ndet in tex. 54. ad p̄positā questionē. P̄mo de cōtrarietate motus ad quietē: dicēs q̄ cū motus omnis in duobus subiectis sit. i. in duos positios t̄fos (quos tex. 7. appellauit subiecta) huic motui qui est ex hoc in contrariū (vt ex albo in nigrū) contraria ēt quies que est in hoc. i. in albo [huic autē qui est ex cōtrario in hoc] . s. ex nigro in albū/ contraria ēt illa quies que est in cōtrario, puta in nigro. Itaq; motus cōtrariatur quieti que est in t̄fo a quo, nō autē illi que est in t̄fo ad quē. P̄ndet de cōtrarietate quietū: dicēs, q̄ ille due quietes sub cōtrarijs t̄fis (vt albū esse, et nigrū esse) sunt inuicē contrarie. ¶ Hoc syllogismo p̄bat. Quietes cōtrarie motibus cōtrarijs sunt inter se cōtrarie (vt p̄ a permixtata p̄portione: nā si sicut se hēt hic motus ad hęc quietē se hēt alter motus ad alterā quietē, sicut se hēt mot⁹ ad motū, ita se hēt quies ad quietē) motus autē ab albo in nigrū contraria ēt quieti sub albedine, et mot⁹ a nigro ad albū contraria ēt quieti sub nigredine: ergo sicut mot⁹ sunt cōtrarij: ita et quietes. Cōcludit ergo q̄ q̄s que est in sanitate hēt duo cōtraria. Contraria ēt. n. quieti que est in egritudine, et motui qui est ex sanitate in egritudine. ¶ Deinde illic [ei enim r̄.] p̄bat q̄ motus contraria ēt quieti que est in t̄fo a quo, et nō ei que est in t̄fo ad quē. Irrationabile. n. iquit est, vt quies in sanitate contrarie ēt motui ex egritudine in sanitate. Ratio est hec. Motus qui est ad ipsū in quo stat. i. ad t̄fuz in quo mobile post motū quiescit, quietatio est. i. p̄fectio seu p̄gressio ad quietē et acquisitio quietis (simul. n. acc̄ritur motus et quies in t̄fo) ergo motus nō opponit̄ tali quieti. Et. n. mediū nō opponit̄ fini qui p̄ mediū acquir̄, ita nec motus t̄fo: siquidē motū fieri, idē est qd̄ t̄sum fieri. Cōsequenter illic [aut hanc r̄.] insert̄ q̄ motus cōtraria ēt quieti que est in t̄fo a quo, hoc syllogismo. Quonia motui contraria ēt aliqua quies: et non quies alterius speciei (quies. n. in albedine nō contraria ēt quieti in sanitate: et per p̄ns nec motui ad sanitate) ergo quies que contraria ēt motui, v̄l est illa que est sub t̄fo a quo, v̄l illa que est sub t̄fo ad quē eiusdē motus: at nō est illa que est sub t̄fo ad quem: ēt illa que est sub t̄fo a quo. In post̄ predicamentis vbi Arist. nō determinauit, nisi in genere q̄ quies contrariatur motui, subiecit̄ exempla de quiete in termino ad quem: hec tamen quam hic determinat. P̄h. rei veritas est.

Textus liij.

Quibus autem non sunt contraria: horū mutatio quidē est opposita, ea que est ex ip̄o/ ei que

Textus liij.

ei que est in ipsum, motus autem: non est, vt ea que est ex ente: ei que est inens. ¶ Et q̄es quidem, horum non est: immutabilitas autē est, & si quidem aliquid erit subiectum, non ens ea que in ente est mutabilitas, ei que est in nonente contraria erit. ¶ Si vero non est aliquid id quod nō est: dubitabit aliquis cui cōtraria sit ea que est in ente immutabilitas, & an quies sit, si autem hoc est: aut nō omnis quies motui est cōtraria/ aut generatio & corruptio/ motus sunt. Manifestū est igitur / q̄ quies quidē non dicenda est, si nō & he / motus, simile autē aliquid est: & immutabilitas: contraria autē est: aut nulli / aut ei que est in nonente/ corruptioni, hec enim: ex ipsa est, generatio autem: in ipsam.

¶ Post cōtrarietate quietū, vbi est vera ratio mot⁹ in ter duos positiuos t̄fos, p̄cedit ad p̄trarietate quietū, vbi sola est rō mutationis inter t̄fos negatū et affirmatū. Repetēs id q̄d supra determinatū est, s. q̄ in t̄ris qui nō sunt cōtrarij, sed cōtradictorij, cōtrarietas mutationis sumit respectu eiusdē termini, vt mutatio ex aere, s. corruptio cōtraria est mutationi que est in aerē, s. generationi. Humōi autē mutationes (inquit) nō sunt mot⁹. Et inde subdit q̄ nec pp̄rie t̄ri earū sunt q̄etes, sed immutabilitates, s. non mutationes: nā quies pp̄rie dicit cessationē a motu in quo est successio. ¶ Est verūtū notā dū q̄ t̄rus negatiuus, aut supponit subm̄ q̄d est ens actu (vt in mutationib⁹ accidētālibus) et tūc nō mutatio inente est cōtraria nō mutationi in nōente, vt albū cōtrariā non albo. Et hoc est q̄d ait [si quidē aliquid erit subiectū/ nō ens] .i. si nō ens supponit subm̄ in actu. Aut supponit solū ens t̄m in potētia. Et hoc est q̄d ait [si vero nō est subm̄ id q̄d non est] .i. si vero nō ens nō supponit ens in actu, sed ens in potētia (puta materia) (vt in ḡnatioe substantiāli) tūc erit dubiū duplex, s. illa nō mutatio inente (puta aer) cui nā mutationi erit contraria: vtrū t̄fo negato, s. nō aeri: & vtrū illa nō mutatio erit quies. Et rō dubitādi est, q̄ non albo, cū supponat ens in actu, illud pōt intelligi quiescere sub aliquo accidente: priuatio vero aeris, cū solū sit materia prima, sicut illa nō mouet (vt supra dictū est) fit vt nec quiescat. Et ideo arguit, neq̄ illam, qua materia est sub forma, neq̄ illā, qua est sub priuatiōe, pp̄rie esse quietē: q̄ alias, aut nō ois quies esset cōtraria motui, aut ḡnatio et corruptio esset motus. ¶ Concludit ergo circa sc̄d̄ dubiū, q̄ illa nō est quies, sed aliqd̄ quieti simile, puta immutabilitas, seu nō mutatio. ¶ Hōc r̄ndet ad primū dubiū, q̄ illa q̄es seu nō mutatio qua materia est sub forma, aut nulli est contraria, aut contrariatur illi corruptioni que est sub nonente, puta priuatiōi illius. Sūma rei est hec, q̄ in huiusmodi mutationibus, nec pp̄rie p̄trarietas est, nec quies. Est t̄m eo mō, quo ḡnatio aeris p̄trariā corruptioni eiusdē, vt q̄es seu immutabilitas materie sub forma aeris contrariatur q̄eti eiusdē sub priuatiōe aeris.

Textus lxxj. ¶ Dubitabit autē aliquis/ quare in mutatione quidē secundū locū/ sūt & secundū naturā & preter naturā/ & quietes & motus: in alijs autē/ non, vt alteratio, hec quidē secundū naturā/ illa vero preter naturā, nihil enim ma-

gis sanatio q̄ egrotatio/ secundū naturā aut preter naturā: aut dealbatio q̄ denigratio. Similiter autē est: & in augmentatiōe & diminutiōe, neq̄ enim hęc sunt inuicē contrarie: vt secundū naturā & preter naturā, neq̄ augmentatiō: augmentatiōi, & in generatione & corruptione: eadē ratio est, neq̄ enim generatiō quidē secundū naturā: corruptiō autē preter naturā, senescere enim: secundū naturā est. Neq̄ generatiōē videmus: aliā quidē secundū naturā/ aliā vero preter naturā.

¶ In reliq̄ pte hui⁹ capit⁹ dissoluit p̄h. dubia tria q̄ ex dict⁹ suborunt. Primū pponit i hoc tex. 56. ¶ Vbi hoc p̄siderandū est q̄intētiō est trāsferre sermōne ad aliū genus p̄trarietatis motū, que est in motū nāle et motū p̄tra nāz. At q̄ hec p̄trarietas euidentius apparet in motu locali, pponit dubiū. Cur vt in motu locali, nō ita in alijs sp̄ibus mot⁹ daf mot⁹ nālis et mot⁹ p̄tra nām? S3 intelligēda est, q̄. sub hac forma. Vtrū sicut in motu locali, ita in alijs sp̄ibus reperiat humōi cōtrarietas, tā in mot⁹, q̄ in q̄etes? In motu. n. locali mot⁹ nālis terre est ad centrū, vbi ē est q̄es nālis: mot⁹ vero p̄tra nām est sursum, vbi cū terra violēt retinet, est quies cōtra naturā. In alteratiōe nō arguit ad partē negatiuā q̄ nullus sit mot⁹ p̄tra nāz: nā vt sanatio est nālis, ita et egrotatio: & vt dealbatio, ita & denigratio. ¶ Hōc. n. nālis est qui est a principio intrinseco, aut ab extrinseco cōferētē vim passio. Et vt sanatio, ita et egrotatio est a principio intrinseco. Et pariter vt frige factio aque est nālis, ita & calefactio: q̄ passū rōne materie p̄fert vim, vt lib. 7. q. 1. dicebam⁹. Et idē (inq̄t) est de augmentatiōe, vt. n. augmentatiō, ita & diminutiō est nālis a principio intrinseco. Neq̄ vna augmentatiō opponit hoc mō alteri, vt vna sit nālis et alia p̄tra nām. Et vt ḡnatio, ita et corruptio est naturalis: nā sicut adolefcere, ita et senescere est sc̄d̄m naturā. Quod si quis arguat. 2. de celo. tex. 37. oppositum haberi. s. q̄ senescere est contra naturam, respondeatur q̄ illic loquebatur p̄h. de natura particulari, qua vnaqueq̄ res appetit se conseruare in esse: nihilominus senectus est ab intrinseco ex actione vt repassione calidi et humidī.

¶ At si est/ quod violentia sit/ preter naturā: Textus lxxij. & corruptio corruptioni contraria erit/ ea que est violenta vt que preter naturā est/ ei que secundū naturā. Sunt igitur & generationes quedā violente/ & nō fato determinate: quibus contrarie sunt ex que secundū naturā. Et augmentatiōes sunt violente/ & diminutiones, vt augmentatiōes eorū: qui velociter propter alimentū pubescūt, & frumēta que cito adolefcūt: & non sunt constricta. In alteratiōe autē quo pacto: an similiter.

¶ Post argumentatiōe a parte negatiua, r̄ndet p̄h. hoc genus p̄trarietatis in motū nālem et p̄tra naturā, seu violentū, reperiri in omnibus sp̄ibus motū et mutationū. Corruptio. n. nālis (vt cū hō senio mouit cōtraria est corruptioni violente: vt qua hō suspendit. Est. n. illa corruptio violēta: q̄ est a principio extrinseco, passio non p̄ferente vim: ad hūc sensum q̄ nō procedit sc̄d̄m naturā nature a principio intrinseco. Sūt etiā ḡnatiōes

Cōtrarij motus naturalis et p̄tra nāz.

Alię naturales et alię violēte: nēpe que nō fato, i. ordine a natura prestituto determinate sunt, vtz, cū arte accellerantur gñationes fructuū, vt ante tēpus precoquuntur. Immo et ranarū generationes arte nōnunq̄ sūt, dum applicant actiua passiuis. Similiter et augmentationes sunt itidē violēte, nataralibus cōtrarie, vt cū homines pp̄ delicatissimū alimentū et delicias vite citius q̄ cursu naturali adoleſcunt: et frumenta propter excessuum humorē plus nimio crescunt [non constricta], i. non mittentia sub terrā solidas radices seu fibras: atq̄ adeo non habentia solida grana.

Textus
lvij.

CIn alteratione autem quo pacto: an similiter? Erūt enim alię quidē violente: alię vero naturales, vt q̄ liberātur: alię nō in criticis diebus / alię autem in criticis. Illi quidē / preter naturam alterantur: hi vero / secundū naturam. **C**Erunt ergo corruptiones contrarie ad inuicem: nō generationi solū. Et quid phibet? est enim: vt sic, etenim: si hec quidē suavis / illa vero tristis fuerit. Quare nō simpliciter corruptioni corruptio contraria est, sed quatenus ipſarum hec quidē huiusmodi / alia vero talis est.

CIn tex. 58. idē dicit accidere in alteratione. Alię n. sunt naturales alterationes, alię vero violēte. Et ex his qui ab egritudine liberantur alię sanantur in diebus criticis. Critici dies idē sunt qui iudiciales: puta quibus sumit iuditiū infirmitatis. Et in illis solēt naturalit̄ morbi terminari. Quā ergo in alijs diebus inſperato infirmi liberantur dicuntur sanationes quodāmodo violente. **C**Ex his infert corollariū, q̄ corruptio nō solū est gñationi contraria, s; et corruptioni: vt nālis, violēte. At qz posset quis piā obijcere, vñū vñū tm̄ contrariū esse, rīdet nihilveta re, vñū pluribus esse contrariū, nō solū vbi vñū est naturale et aliud violentū, sed vbi ambo sunt naturalia. Et corruptio (inquit) suavis, corruptioni tristi contraria est. Corruptionē suauē exponit. S. Tho. eā esse qua imperfectū corrūpitur perfectūq̄ generat. vt cū aer corrūpitur in ignē: sed tristis (inquit) est illa qua ecōuersio gnis cōuēteretur in aerē. Et forsitan Arist. loquitur de corruptionibus accidētalibus, vt corruptio egritudinis dicitur suavis: corruptio vero sanationis, tristis. Quāmo corruptio tēperati caloris opponit hoc modo corruptioni caloris immodici. Colligit: ergo q̄ corruptio simpliciter, i. ea rōne qua est corruptio, non opponit alteri corruptioni, sed generationi. Corruptio autem talis, i. quatenus habet talē qualitatem (puta q̄ est naturalis, aut suavis) opponitur corruptioni habenti contrariam qualitatem, vt pote violente et tristi.

Textus
lix.

COmnino igitur cōtrarij motus & quietes: dicto modo sunt, vt que est sursum: ei qui est deorsū. loci enim: cōtrarietates hęc sunt, fertur autem ea quidē que sursum est latrone / natura: ignis, ea vero que deorsum: terra, et cōtrarie: ipſorum latrones sunt, ignis autem / sursum quidē natura: deorsum autē preter naturā. Et cōtrariū quidē motus est / qui est secundū naturā ipſius: ei q̄ est preter naturā.

CProsequitur in hoc tex. 59. eandē contrarietatem in motu locali cōmonstrare: cōcludens, q̄ oīno, i. vlt̄ in omni spē motus dicta cōtrarietas inuenit̄. De ceteris nāq̄

tam dictū est: de motu vero locali oculatius pz. Ea nāq̄ latro, que sursum est, cōtraria est ei que est deorsum: p̄pterea q̄ locoꝝ ipſoꝝ sursum et deorsum p̄trarietas est ex natura rei (vt lib. 4. dictū est) pp̄ cōtrarias cōseruatiuas qualitates. Ignis autē naturali latrone fertur sursum: terra vero deorsum. Ecōuerso ignis deorsum fertur preter naturā: terra vero, sursum. Quod sit vt inter motū ignis sursum et deorsum sit contrarietas naturalis, et violenti motus. Et p̄portionabilr̄ int̄ similes motū.

CEt quietes etiā: similiter. Que nāq̄ est sursum / quietes: ei qui est de sursum in deorsum motui contraria est. Est autem terre: illa quidē quietes preter naturam: motū autem hic: secundum naturam. Quare motus: quietes cōtraria est / que est preter naturam / ei qui est secundum naturam eiusdem. etenim motus eiusdem: contrariū sic est. Alter enim secundum naturam ipſorum erit: qui sursum aut qui deorsum. alter autem, preter naturam.

CAd mōstrat in motibus, prosequitur hic et in quietibus ostēdere: dicēs, q̄ quietes sursum cōtraria est quieti que est deorsum. Atq̄ adeo illa que est sursum, est terre p̄ter naturā, et per p̄ns est p̄traria motui deorsum: qui terre est nālis. Itā. n. tex. 54. dictū est motū quēcunq̄ contrariū esse quieti: que est in t̄ro a quo. Et rōnē subiūgit, qz motus sursum cōtrariū est motui deorsum. Lū. n. motū sortiat spē a t̄ro ad quē, si motū sursum contrariaf̄ motui deorsum quietes sursum contrariaf̄ motui deorsum: et cui vñū motus et t̄rus est naturalis, alter erit preter naturā.

CHabet autem dubitationem: si est omnis quietis que non semper est / generatio / & hec est ipsum stare. Eius igitur quod preter naturam quiescit / vt terre sursum: erit generatio, cum ergo ferebatur sursum violētia: stabat, sed quod stat: semper videtur ferri velocius: quod autem violētia: contra. non factum ergo quiescens: erit quiescens. Amplius videt̄ ipsum stare proprie dici aut omnino esse in eo quod est secundum naturam / in suum locum ferri: aut accidere simul.

CIn tex. 61. mouet scđaz dubitationē. Idic tñ textus in multis grecis codicib⁹ non est. Hęc Them. eū legit. Quęstio tñ est vtrū cuiuscūq̄ quietis sit generatio. Et est dubiū pp̄ quietem violentā. Et arguit ad partē affirmatiuā. Cuiuscūq̄ rei, que est et nō semp fuit, dāf̄ generatio: q̄es oīs non semp est, nā quietes est rē stare, i. a motu cessare) ergo cuiuscūq̄ quietis est gñatio. Ad partē vero negatiuā arguit. Si cuiuscūq̄ quietis est gñatio, cū q̄es violēta terre sursum sit quietes, illius ēt erit gñatio: p̄ns tñ esse falsum, duplici probat rōne. Et prima quidē obscura est. Sed notandū est q̄ cū motū sit via ad quietē, motū esse / est quietē acquiri. Arguit s; q̄ si aliqua est generatio quietis terre sursum, maxime esset motus quo terra sursum violēter mouet̄. Et hoc est qd̄ ait [cū ergo ferebaf̄ sursum violētia (i. violēter stabat) i. generabaf̄ status et quietes: hoc autē vñ falsum: qz qd̄ stat (i. quietis gratia mouetur) velocius mouetur in fine q̄ in principio (vt in motibus naturalibus est videre) quod autem violenter mouetur, tardius est in fine. Arbitro: responsionē quęstionis esse negatiuā, videlicet q̄ quietis violente non est per se generatio: sed per accidens graue retinetur

Textus
lx.

Textus
lxij.

Textus
lxij.

Textus
lxj.

Textus
lxij.

sursum ab aliquo prohibente descensum. Si vero quies accipiatur pro cessatione motus, causa quare motus violentus cessat nulla est per se positiva, sed quare cessat causa motiva, scilicet quia finitur impetus. Quod autem motus violentus sursum non sit per se causa illius quietis sursum, patet, quia ille motus per se non ordinatur ad illam quietem: nec illa proprie est quies illius mobilis: postquam quanto propius ad illam accedit, segnius movetur. Locus contrarius accidit motui naturali, qui est ad veram quietem. Et hoc evidentius fit secunda ratione: que est hec. Stare seu quiescere tunc solum contingit, quando res est in suo loco naturali, aut quando ad illum accedit: accedere enim ad locum est accedere ad quietem: ergo nec quies violenta est proprie quies: neque ad illam est per se motus seu generatio. Insuper ergo hanc dubitationem, eo quod dixerat quietem violentam contrariam esse quieti naturali: nepe ut ostenderet, non tam proprie illam, quam hanc, esse quietem.

Textus lxxij. Habet autem dubitationem: si contraria est quies que est hic / ei qui hinc est motus, cum enim movetur ex hoc / aut etiam abiicit: ad huc videtur habere id quod abiicitur. Quare si hec quies / contraria est ei qui hinc est in contrarium motus: simul erunt contraria. **Textus lxxij.** An aliquo modo quiescit: si adhuc manet: omnino autem eius quod movetur: aliud quod de ibi / aliud autem est in quod mutatur. Quare propter & magis motus motui contrarius est: quam quies. **Textus lxxij.** Et de motu quidem & quiete / quomodo utrunque unum est / & que quibus contraria sunt: dictum est.

Textus lxxij. Dubitationem denique tertiam dissolvit in tex. hoc. 62. Dubitatio est circa id quod tex. 54. dictum est: videlicet motum contrarium esse quieti que est sub termino a quo. Si enim (inquit) quies, v. g. sub frigiditate contraria est motui calefactionis, quo albedo abijcitur et corrumpitur, sequitur contraria esse simul. Nam simul sunt et motus calefactionis, et albedo sub gradu remisso. Respondet, nullum esse inconueniens ut simul dum est motus quo receditur a termino, sit etiam quodammodo quies: dum terminus a quo manet sub gradu remisso: nam id quod movetur [aliud quidem est ibi] .i. partem est in termino a quo [aliud autem in quod mutatur] .i. partem est in termino ad quem. Hinc infert maiorem esse contrarietatem inter motus contrarios, quam inter motum et quietem: eo quod motus contrarii sub nullo gradu possunt esse simul: quare repugnat eandem formam seu terminum simul acquiri et deperdi. Concludit ergo. Philosophus, satis dictum esse de motu et quiete, vbi Lomen. notat. tex. 65.

Textus lxxiiij. Dubitauerit autem fortasse quispiam, & de ipso stare. Si & quies aliqua contraria his motibus, qui preter naturam sunt, fit. Si igitur non fit, absurdum erit: quiescit enim qui violentia. Quare aliquod quiescens non sempiternum sine generatione erit. Sed patet id fore. Nam quemadmodum aliquid preter naturam movetur, ita etiam preter naturam aliquid quiescit.

Textus lxxiiij. Duo isti textus nec sunt, nisi rarissime in codicibus

grecis: neque (ut Lomen. fatetur) in omnibus arabicis: nec sunt qui credant esse Aristot. sed vel Eudem vel Theophrastu: quia certe nec materia, nec dictio gravitate refert Aristot. Neque Arg. nec Clata, nec boni traductores transferunt. Nos vero aliunde fragmentum hoc de summus: quia apud Boetium depravatam est. Tex. ergo iste. 64. repetitio ferme, atque adeo inutilis, est superioris tex. 61. qui forsitan neque est. Aristot. Dubitatio enim inquit est, utrum quies contraria motibus violentis fiat. Vocat quietem contrariam motibus violentis, illam preter naturam ubi cessat motus violentus. Quod certe verbum non est aristotelicum. Docuit enim supra quod contraria motui non est illa que est in termino ad quem, sed illa que est in termino a quo. Unde quies potius naturalis terre in centro contrariatur motui eius violento sursum, quam quies violenta sursum. Ut cuius tamem sit, de hac violenta querit an per se generetur. Et arguit ad partem affirmatiuam, ut supra. Cum enim detur aliqua quies violenta, et illa non fuit sempiterna, sequitur ut sit facta: alias daretur aliquid quod est et non fuit semper, et tamen non est factum. Lomen. putat quod aliter hic respondet Aristot. quam in tex. 61. videlicet quod illic negauerit quietem illam fieri, hic autem dicat aliquo modo fieri, scilicet a principio extrinseco. Et vero merito de hoc Lomen. ab omnibus reprehenditur: nam eadem est utrobique responsio. Nempe quod talis quies non sit per se, sed per accidens, deiciente impetu quo res violenter movebatur. Et hoc est quod ait [sed patet id fore] .i. tale quietem fieri. [Nam quemadmodum est motus preter naturam, ita et quies] .i. quemadmodum motus talis fit a principio extrinseco impellente, ita et cessante impetu fit per accidens illa quies.

Textus lxxv. Cum autem aliquibus motus secundum naturam preter naturam ve insit, veluti igni is motus qui est sursum secundum naturam inest. is autem qui deorsum preter naturam: nunquid hic sit illi contrarius, nam ille qui est terra? Hac enim secundum naturam deorsum fertur, an ambos illi contrarios esse patet, non tamen simili modo. Nam hic contrarius est illi ut secundum naturam, ille vero ut secundum naturam existens ei qui preter naturam existit, & in quietibus similiter.

Textus lxxv. In tex. 65. mouet secundam dubitationem circa ea que supra dicta sunt. Dictum enim est motus contrariari ratione terminorum ad quos, et cum aliquibus rebus (immo omnibus elementis, et ratione elementorum mixtis) duplex insit motus, scilicet naturalis et contra naturam, ut motus naturalis ignis, est sursum; preter naturam vero, deorsum. Terre contra, motus deorsum est naturalis, sursum vero violentus. Dubitatio est motus naturalis ignis sursum utri sit contrarius: motui ne violento ignis, an naturali terre: uterque enim est deorsum. Solutio est quod utriusque contrariatur: dissimili tamen modo. Nam hic .i. motus naturalis terre contrariatur illi .i. motui naturali ignis, ut tanquam ambo secundum naturam contrariorum elementorum. Ille vero .i. motus violentus ignis contrariatur illi .i. naturali eiusdem, ut id quod est preter naturam contrariatur illi quod est secundum naturam. Adijciunt adhuc tex. alium hic nonnulli qui repetitio est ad litteram textus. 62. Et ideo nec Lomen. cum legit, neque est proinde cur nos legamus.

Textus lxxv. Finis quinti physicozorum.

Reuerendi patris Dominici

Soto Segobiensis theologi ordinis praedicatorum super sextum Physicorum Aris- totelis Commentaria.

DE MOTVS MAGNITVDINIS
CONTINVTIONE ET DI-
VISIONE. CAP. I.

Textus
i.

IAVTEM EST
continuum / & tā-
gens / & consequē-
ter / vt diffinitum
est prius (cōtinua
quidem: quorum
ultima sūt vnum.
tāgētia vero / quo-
rum simul, conse-
quēter autem: in-
ter q̄ nihil est eius

dem generis) impossibile est ex indiuisibili-
bus esse aliquid continuum. vt lineam / esse
ex punctis: si linea quidem cōtinuum est / pū-
ctum autē indiuisibile. neq; enim vnū sunt:
ultima pūctorum, non enim est / hoc quidem
ultimum: illud vero alia quedam pars ipsius
indiuisibilis. neq; simul sunt ultima. non. n.
est ultimum vllum: eius quod impers est, al-
terum. n. est: vltimū / & id cuius est vltimum.

Postea q̄ motus species (que sunt velut eius partes
subiectiue superiorib. explicate sunt: atq; adeo expo-
sitū sit, vnitatē numeralem motus in eius continuatio-
ne consistere, continuo subsequitur hoc lib. sexto de mo-
tus continuatione dicere, seu de motu in ordine ad eius
partes quātitatiuas. Bene enim adnotauit. Adastrus,
vt in prohemio dicebamus, quatuor priores libros gre-
ce de principijs inscribi: quatuor vero reliquos de mo-
tu. Secant hunc librū interpretes in capita decē Com-
menta. vero in textus nonaginta quatuor. Possimus
eū tamen maioris claritatis gratia in sex mēbra distri-
buere. Duo nāq; priora capita in hoc versantur, q̄ nul-
lum continuum ex indiuisibilibus componitur, sed omne
continuum (atq; adeo omnis motus) est diuisibile in sem-
per diuisibilia. Duo sequenter proxima tractant de di-
uisione motus. Et duo subsequētia de ordine partium
motus. Septimū vero caput est de ratione finiti et infi-
niti in motu. Atq; octauū de diuisione quietis. In duo-
bus deniq; postremis diluit. Ph. dubia quedā Zeno-
nis aliorūq; id genus antiquorū. In primo ergo tex-
huius capituli (quod vsq; ad decimū tertū protenditur)
statuitur precipua conclusio. Impossibile est continuum
ex indiuisibilibus esse compositū. Quam duabus ratio-
nibus, ex bina diffinitione continui sumptis, facit ma-
xime manifestā. Prima autē rōne nō solū demonstrat indiuisibilia

Partitio
libri.

Cōtinuum
nō pponit
ex indiui.

nō posse esse continua, s; (ad maiorē confirmationē) neq; esse
posse, aut p̄tigua aut p̄sequēter se habētia. Et id propo-
nit. [Si autē est cōtinuum rē. impossibile est ex indiuisibili-
bus rē. vt lineā esse ex pūctis] supposito (vt res hēt) q̄ li-
nea sit de ḡne cōtinuorū, punctū vero sit res indiuisibi-
lis. Probaf sequela quo ad duas ptes. s. q̄ puncta neq;
continua, neq; tangentia. i. contigua esse possint. Conti-
nua sunt quorū vltima sunt vnum: contigua vero, quo-
rum vltima sunt simul: puncti autē nihil est vltimum:
nā q̄ impers est. i. partibus carens nō hēt vltimū (vlti-
mū. n. dicit respectu partis que nō est vltima) ergo pū-
cta neq; continua esse possunt neq; contigua.

Amplius / necesse est / autē cōtinua esse pun-
cta / aut tangentia se inuicem / ex quibus est
continuum. eadem autem ratio est: & in om-
nibus indiuisibilibus. continua quidem non
erunt: propter dictam rationem. tanget au-
tē omne: aut totū totum / aut pars partē / aut
totum pars. Quoniam autem impers est ip-
sum indiuisibile: necesse est totum tāgere to-
tum. totum autem totum tāgens: non erit cō-
tinuum. continuum enim: habet / hanc quidē
aliam / illam vero aliam partē. & diuiditur:
in sic diuerfas / & loco separatas. At vero
neq; consequenter erit punctus ad punctum /
aut ipsum nunc ad nunc ipsum: vt ex his sit
longitudo / aut tēpus. consequēter enim sunt:
inter que nihil est eiusdē generis. inter autē
pūcta / semp est linea: & inter ipsa nūc / tēpus.

Duas particulas habet hic tex. 2. In priori cōfirmat
secunda ratione puncta non posse esse contigua. Et ca-
dē (inquit) ratio est de omnibus indiuisibilibus. Si con-
tinuum (inquit) sit ex pūctis, necesse est vt puncta sint cō-
tinua aut contigua, seu tangentia. Immo sequitur esse
cōtinua. Sed forte particula disiunctiua accipitur pro
copulatiua. vt moris est apud Arist. vt sit sensus neces-
se est esse continua, et a fortiori / tangentia. Quod autē
non possint esse cōtinua iam ostensum est: sed q̄ nec pos-
sint se tangere, confirmatur. Illa que se tangunt aut
tangunt se secundum se tota, aut secundum partes: pū-
ctum quia est indiuisibile, non potest aliud tangere se-
cundum partem. Si vero se tangant secundum tota,
nō possunt cōtinuum cōficere: nā cuiusuis cōtinui mōstra-
re est ptes loco semotas que nō se tāgūt. vt due extreme
tertie. Duo q̄ scōz se tota, tāgere se nequnt, nisi penetra-
tiue se hēret quecūq; pars vni? cū q̄ cunq; alterius. Ad-
agnū argū sumit ex his duabus rōnibus q̄ punctū scōz
Ph. distinguat a linea, & linea a superficie. Ad rē in subse-
quētib. apparet. In 2. particula ostendit, q̄ neq;
pūcta possunt se p̄sequēter hēre: quē admodū neq; duo in
stātia in t̄pore. Et tenim ea sunt cōsequēter se habētia, in

Textu
ii.

Textu
ij.

Textu
iii.

ter que nihil mediat eiusdē generis: sed inter quecūq; duo puncta mediat linea, & inter quecūq; duo/nunc/mediat tēpus: ergo illa non sunt consequenter se habentia. Quod si quis arguat, lineā nō esse eiusdē generis cū pūcto, quia linea est quātitas, punctū vero nō nisi principiū quātitatis: et ideo nihil prohibet quominus pūcta cōsequenter se habeat: veluti homines, inter quos mediat lapis. Rūdetur q̄ punctū et linea sunt eiusdē generis: q̄ punctū est principiū de genere quantitatis. Sed preterea rūdetur q̄ cū inter quecūq; duo pūcta intercedat linea habēs infinita puncta, inter quecūq; duo mediat punctū: et per p̄ns nulla sunt p̄sequēter se habentia.

Textus
ii.
CAmplius autem diuideretur in indiuisibilia: ex quibus est vtrunq; / in ipsa diuiditur. sed nullum est cōtinuorum: in impercia diuisibile. **C**Nullum autē aliud genus: potest esse inter puncta / & inter ipsa nunc, si enim erit: manifestum est q̄ aut diuisibile / aut indiuisibile erit. & si diuisibile: aut in indiuisibilia, aut in semper diuisibilia, hoc autem: est cōtinuum. **C**Manifestum autem est: q̄ & omne cōtinuum est diuisibile in semper diuisibilia. Si enim in indiuisibilia diuidēt: erit indiuisibile indiuisibile, tangens. vnum enim est vltimum cōtinuorum: & tangunt.

CIn tex. hoc. 3. tres sunt particule. Est naq; diuisio cōmentatoris cōfusa, et que cōgruentior atq; lucidior esse possit. Primo ergo subiecti tertia ratio principalis ad principalē conclusionē ex secūda diffinitione continui. Est. n. cōtinuum diuisibile in semper diuisibilia. Si vero cōtinuum cōponeretur ex indiuisibilibus, cū omne cōpositū resoluat in ea ex quibus cōponit, diuideret cōtinuum in indiuisibilia: atq; adeo in non semper diuisibilia: cōtra eius diffinitionē. **C**In secūda particula explicat ampli⁹ id qd̄ tex. superior dixerat. s. inter quecūq; duo pūcta mediā esse lineā, et inter quecūq; duo instātia mediū esse tēpus. Ratio est hec. Duo puncta nō possunt se tāgere. vt dictū est: si ergo sunt duo necesse est vt situ distent, et per p̄ns aliquod sit inter ea mediū. **C**In incipit ratio tex. [s. n. erit]. i. si inter quecūq; duo puncta est aliquod mediū, aut erit diuisibile, aut indiuisibile: qd̄ non sit indiuisibile, tanq̄ notū pretermitit: nā indiuisibile mediū impedire nō valet ne extrema se tangāt: q̄ non pōt facere vt situ distent. Si autē est diuisibile, aut diuiditur in nō semper diuisibilia: et hoc nō, q̄ diuisibile nō constat ex indiuisibilibus: aut est diuisibile in semper diuisibilia: et hoc est esse cōtinuum. Cōtinuum autē inter duo pūcta esse non pōt, nisi linea: que est indiuisibilis latitudine et profunditate: atq; adeo ad imaginatiōē fit ex ductu puncti. Eadē analogia p̄probatur inter quecūq; duo instātia interesse tēpus. **C**In tertia particula patefacit hoc roties assertū, qd̄ cōtinuum sit diuisibile in semper diuisibilia. Mā dato opposito sequitur q̄ aliqua eius pars sit indiuisibilis: et cū omnes partes se tangant in eodem vltimo, sequitur q̄ indiuisibile habet vltimum quo tangit aliud indiuisibile. Quod monstratū est repugnantiam inuoluerē.

Textus
iii.
CEiusdem autem rationis est / & magnitudinem / & tempus / & motum / ex indiuisibilibus cōponi / & diuidi in indiuisibilia. aut nullū. **C**Cū monstrauerit conclusionē. s. cōtinuum, neq; cōponi ex indiuisibilibus, neq; diuidi in indiuisibilia exēplo magnitudinis, vbi res oculatius patet, progreditur

eam ostēdere in motu et tempore: que sunt etiā de genere cōtinuorum. Et ideo (ait) in hoc tex. 4. eiusdē ratio nis esse aut omnia tria cōponi ex indiuisibilibus diuidi q̄ in indiuisibilia, aut nullum eorum.

CManifestum est autem ex his, si enim magnitudo ex indiuisibilibus cōponitur: & motus qui huius est / ex equalibus motibus erit indiuisibilis. Vt si magnitudo. A B C. ex ipsis. A / B / C. sit indiuisibilis: motus in quo. D E F. quo motum est ipsum. P. super lineā. A B C. vnā quāq; partē habet indiuisibile.

CConfert p̄mo magnitudinē cū motu, et tex. 10. vtrūq; cū tēpore. Et in hoc tex. 5. solū proponit conclusionē cū suo exēplo. s. q̄ si magnitudo cōponatur ex indiuisibilibus, consequitur, vt et motus constet etiā ex indiuisibilibus: vt si magnitudo cōponatur ex. A B C. partibus indiuisibilibus, motus quo. S. mouet sup lineā. A B C. constat etiā ex partibus. D E F. itidē indiuisibilibus.

CSi igitur presente motu necesse est moueri quippiam / & si mouetur quippiam necesse est adesse motū: & moueri ipsum erit ex indiuisibilibus. Per. A. igitur: motum est ipsum. P. quo. D. motum est motu: per. B. vero: quo ipsum. E. & per ipsum. C. similiter: quo. F.

CAnte probationē conclusionis premitit duas suppositiones. Prima in hoc tex. 6. est, q̄ nihil mouetur, nisi tunc quando mouetur presentē habeat motū: et quādo docūq; res habet presentē motum in actu, tunc mouetur. Veluti nihil est albu, nisi actu habeat albedinē: et quicquid actu habet albedinem, mouetur. Tunc enim (inquit) si magnitudo est ex indiuisibilibus et moueri ipsum erit ex indiuisibilibus. Exēpli gratia. Per. A. partē magnitudinis mouebit. B. mobile, parte motus que est. D. indiuisibile: et per. B. mouebitur, parte que est. E. et per. C. mouebitur parte que est. F. Mā si motus debet esse presens quādo cūq; res mouetur, cuiusq; parti spatij sua respondet pars motus.

CSi igitur necesse est id quod mouetur aliunde aliquo / non simul moueri & motum esse quo mouebatur quando mouebatur (vt si Thebas q̄s it: impossibile est simul ire Thebas / & iusse Thebas) per. A. igitur impers / motū est ipsum. P. quatenus. D. motus aderrat. Quare / si posterius quidem trāsibit quā trāsibat: diuisibile vtiq; erit. cum enim trāsibat: neq; quiescebat / neq; trāsierat / sed in medio erat. Si autem simul transit & trāsibit: id quod proficiscitur cum proficiscitur / profectum eo erit & motum / quo mouetur.

CIn tex. 7. premissa suppositione secūda exorditur probationē. Suppositio est, q̄ rem moueri ad certū terminū prius est q̄ motū esse. Et si quis it Thebas, possibile est simul ire et iusse. a. peruenisse. Mā licet motus et terminus ad quē non sint proprie contraria (vt lib. 5. tex. 54. dicebamus) repugnant tamen, sicut imperfectū et perfectū. Agreditur ergo probare intentā conclusionē. Si. B. mouet per partē. A. ea parte mot⁹ que est. D. tūc aut pri⁹ erit. S. trāsire p. B. q̄ trās iusse: iuxta sed az supponē: et hoc dato sequit q̄ pars spatij. A. erat diuis

fibilis: nā cum verū erat dicere per tēpus imperfectum qd. B. trānsibat per. A. neq; quiescebat neq; transierat. i. nec erat in tēpo a quo nec in tēpo ad quē, sed in medio, extrēma vero & mediū esse nequeūt, nisi in re diuisibili. Si autē nō prius. B. mouebat per. A. q̄ motū erat, sequit̄ cōtra scdaz supponē q̄ id qd̄ proficiscit̄. i. incipit moueri simul cū incipit, profectū erit eo quo mouet̄. i. erit in via ad terminū, et motū erit. i. erit iam in termino. Sūma rationis est, q̄ cū motus idē sit, qd̄ transitus ab extrēmo in extrēmū per mediū, fieri neq̄t per indiuisibile.

Textus viij. **¶** Si vero per totū. A B C. moueatur aliqd̄: & motus quo mouetur est. D E F. per ipsum autem. A. impers/nihil mouetur sed motum est: erit vtq; motus/non est motibus / sed ex momentis. **¶** Et moueri aliquid nō motum. A. enim/transibit nō transiens. Quare erit aliquid transisse nunq; transiens. Hoc enim transibit: non transiens hoc.

¶ Infert ergo in tex. 8. intentā cōclusionē: atq; adeo pri mū triū inconuenientū que illā subsequunt̄. Syllogism⁹ est hic p̄dicialis hypoteticus ex tribus p̄missis. Si datur q̄ q̄ aliqd̄ puta. B. mouet̄ per totū. A B C. & motus quo mouet̄ est. D E F. & per indiuisibile nihil mouet̄ (vt iam mō ostendebatur) sed motū est, sequit̄ vt motus. D E F. nō cōstet ex motibus, sed ex mutatis esse: que sunt indiuisibilia, vt partes ipse magnitudinis. Nam si. D E F. essent motus, cū p̄sente motu (vt asserebat p̄ma suppositio) necesse sit aliqd̄ moueri. B. moueretur per singulas partes spatij: qd̄ cū sint indiuisibiles, est impossibile. **¶** Et hac cōclusionē infert tria inconuenientia. Et q; primū infert cōplexiue et copulatiue cū ipsa cōclusionē, nō secuit̄ hic Lōmē. tex. 9. Dato ergo q̄ motus cōponatur nō ex motib⁹, sed ex mutatis esse, sequitur aliquid moueri non motū. i. aliquid qd̄ nunq; mouebatur peruenisse ad terminum, esseq; mutatum. Nā sequitur q̄. B. transibit per. A. non transiens. i. q̄ mutātū est in finem ipsum. A. cum tamen nunq; fuerit verū, q̄ transibat ipsum. A. que secum repugnantia sunt.

Textus ix. **¶** Si igitur necesse est aut quiescere / aut moueri / omne: quiescit sane in vnoquoq; eorum que sunt. A B C. Quare erit aliquid: quod continue quiescit simul & mouetur, per totū enim. A B C. mouebatur: & quiescebat secundum quamlibet partem / quare & per totum. **¶** Et si indiuisibilia quidem. D E F. motus sunt: motu presente / contingit vtq; non moueri / sed quiescere. sū vero non sunt motus: motum non ex motibus esse.

¶ In tex. 9. infert duo alia impossibilia ex conclusione. Secundū q̄ est q̄ sequeret̄ aliqd̄ mobile p̄ totū aliqd̄ spatij simul & moueri et quiescere. Dictū. n. est. B. mobile moueri per totū spatij. A B C. Et pariter probatū est per nullā illarū moueri, cū sint singule indiuisibiles: & cū omne mobile semp̄ aut quiescat aut moueatur, colligit̄, vt in singulis quiescat: qd̄ autē in singulis partib⁹ spatij quiescit, in toto quiescit. Quot sit vt simul et in toto quiescat, et p̄ totū moueat̄. **¶** Tertium inconueniens est (vt alij volūt) q̄ mihi poti⁹ videat̄ cōclusionis intēte repetitio. Aut p̄tes ille mot⁹. D E F. singule sunt mot⁹, aut nō: si sic, cū motu presente necesse sit (vt suppositū est) mobile moueri, mouebitur mobile in singulis partibus indiuisibilibus spatij: qd̄ probatū est impossibile. Si vero ille par-

tes non sunt motus, sed mutata esse in indiuisibilia, sequitur proposita conclusio, q̄ si magnitudo componitur ex indiuisibilibus, idem accidit motui.

¶ Perinde autem necesse est atq; longitudo motusq; indiuisibile esse tempus, componit̄ ex ipsis nunc, & his quidem, indiuisibilibus. si enim omnis diuisibilis est / in minori autē tempore æque velox transibit minus: diuisibile erit & tēpus. si autē tēpus diuisibile est / in quo ferē aliqd̄ per. A. & A. erit diuisibile. **¶** Idē qd̄ pbaut de motu, subiūgit pbare de tēpore: nēpe q̄ si spatij et mot⁹ nō sūt diuisibilia in semp̄ diuisibilia, eadē sit rō de tēpore. Et reuera aptius hic tex. positus esset in inicio sequētis capituli, q̄ in calce huius: eo q̄ totū sequēs caput versat̄ in demonstratiōib⁹ hui⁹ cōclusionis. **¶** Proponit̄ q̄ p̄mo cōclusionē: dicēs, q̄ si longitudo (i. spatij) motusq; indiuisibiles sunt. i. ex indiuisibilibus cōponunt̄, necesse est et tēpus indiuisibile esse. i. ex indiuisibilibus indiuisibilibus cōponi. **¶** Pro eodē. n. accipit q̄ longitudo mot⁹ aut tēps sint res indiuisibiles: & q̄ p̄ponant̄ ex indiuisibilib⁹: nā si pars est indiuisibilis, totū est indiuisibile. Facit tres demonstratiōes. **¶** Prima sumit̄ ex motu eq̄ veloci. 2. ex p̄portione duoz mobilium ineq̄lis velocitat⁹. 3. ex more loquēdi p̄hor. **¶** Illatio p̄ma est humidi. Si mot⁹ est diuisibilis, ille q̄ in vna hora trāsit aliqd̄ spatij, si sit æque velox, in minori tēpore p̄transibit aliqd̄ spatij: et per p̄s tēpus erit diuisibile: siquidē hēt mai⁹ & minus. Et si tēpus est diuisibile quo mobile mouet̄ per. A. spatij. A. erit parit̄ diuisibile. **¶** Hinc sequit̄ intēta cōclusio ex opposito consequētis ad oppositum antedictis. i. q̄ si neg spatij neq; motus sunt diuisibilia, nec tempus erit diuisibile. Sequitur continuo caput. 2.

DE TEMPORIS AC MAGNITUDINIS CONTINVTATIONE ET DIVISIONE. CAP. II.

¶ **Q**UONIAM AVTEM OMNIS magnitudo in magnitudines diuisibilis est (ostensum enim est q̄ impossibile est ex indiuiduis aliquid continuum esse. magnitudo autem omnis: continua est) necesse est velocius in equali tēpore maius / & in minori equale / & in minori plus transire. sicut diffiniūt quidam ipsum velocius. Sit enim ipsum in quo. A. eo in quo. B. veloci⁹. quoniam igitur velocius est id quod prius mutatur: in quo tēpore ipsum. A. mutatum est ab ipso. C. in ipsum. D. veluti in tempore. E G. in hoc ipsum. B. nondum erit iuxta ipsum. D. sed citra erit. Quare in equali tempore plus transit ipsum velocius. **¶** Caput secundū, quod tredecim textibus distributus est, per septē quidem priores tex. versatur in demonstratiōibus predictę conclusionis: in reliquis vero tractat de ratione finiti et infiniti magnitudinis et tēporis. Secunda ergo demonstratio sumitur ex p̄portione duoz mobilium. Sed pri⁹ (supposito ex dictis q̄ omnis magnitudo est diuisibilis) iacitur trimēbre hoc fundamentū. Ex duobus mobilibus in equalis velocitatis, velocius in tēpore equali maius p̄transibit spatij: et in minori

Text. x.

Textus xj.

A B C

D

Sūdamē tū trimēbre.

equale, et in minori pl⁹. Hec n. (inquit) est diffinitio hu-
ius qd est esse velocius. Et sicut quida diffiniunt/nō qz
ambiguit, sed qz non est diffinitio, nisi a posteriori r ab
effectu. Subiicit exēplū primi. Si ipsuz (inquit) in quo
i. ipsum. A. velocius sit eo in quo. B. i. ipso. B. et. A. in
vna hora (q sit. A. B.) mouet p spatū. A. L. vsqz ad. D.
ipsū. B. in eodē tēpore nō ptinget vsqz ad. D. s; erit citra.

CAt vero et in minori: plus illo. In quo. n.
ipsum. A. fuit iuxta ipsum. D. ipsum. B. tar-
dius existens erit iuxta. E. ergo/quoniam ip-
sum. A. iuxta ipsum. D. fuit toto in tempore.
F G. iuxta ipsum. H. erit in minori, isto. & sit
in tēpore. F K. ipsum igitur. C H. quod trā-
sibit ipsum. A. maius est ipso. C E. tempus
autem quod est. F K. minus est toto. F G.
Quare in minori: transibit maius.

CSubiungit in hoc tex. 12. exemplū tertij mēbri. f. qz ve-
locius in minori tēpore pertransibit maius spatū. De-
tur enim q. A. mobile in tēpore. F G. (qd sit vna hora)
pertransit totā longitudinē. L D. in quo tēpore. B. in
duplo tardius motum pertransit medietatē. f. L E.
Tunc arguitur. Si. A. in tēpore. F G. pertransit totā li-
neam. L D. in minori tēpore quod sit. F K. (s. in tribus
quartis hore) transibit tres quartas linee. f. a L. vsqz ad
M. qd spatium maius est qz. L E. quod. B. transibit in
vna hora. Atqz adeo. A. in minori tempore maius per-
transibit spatium.

CManifestum est autem ex his: & qz ipsum
velocius in minori tempore transibit equale.

Quoniam enim maiorem lineam in mino-
ri transit qz id quod tardius est, ipsum autem
secundum se ipsum acceptum in pluri tempo-
re maiorem minori/vt eam que est. L M. ea
que est. L O. maius vtiqz erit tempus. Q R:
in quo. L M. transit/qz tempus. Q S. in quo
lineam: L O. Quare si tempus. Q R. min⁹
erit tempore. Q Y. in quo id quod tardius
est/trāsit lineā. L O. & tēpus. Q S. minus est
eo in quo. Q Y. nā tēpore. Q R. minus est.
qd autem minore minus est. & ipsum minus
est. Quare: in minori / mouebit per equale.

CAdiicit tandē in tex. 13. exēplū secundij mēbri. f. qz velo-
cius mobile in minori tēpore transibit equale. Et reue-
ra (sine aliquo negotio) si. A. in minori tēpore pertransit
maius spatū qz. B. in minori, a fortiori poterit transi-
re equale. Addit verūtamen duas alias rationes. Pri-
ma supponit duo que iam modo probata sunt. f. qz velo-
cius mobile in minori tēpore pertransit maius spatū qz
tardius in maiori: et preterea qz idē mobile in maiori tē-
pore plus transit qz in minori. Quibus suppositis, for-
mas sit argumentū. Si. A. mouet per totā lineā. L M.
in tēpore. A. R. detur (per primā suppositionē) qz. B. in
tēpore maiori (qd sit. A. Y.) pertransit minorē lineam. f.
A. D. Tunc sic. Si. A. in tēpore. A. R. transit lineā. L M.
in tēpore minori qd est. A. S. (per scđam supponē)
trāsit. L D. Et cū. A. S. tēpus sit min⁹ qz. A. R. a for-
tiori erit min⁹ qz. A. Y. qd erat mai⁹, qz. A. R. Et p⁹is
A. in minori tempore transit equale spatium illi, quod
B. transit in maiori.

CAmplius autem / si omne necesse quidē est /

aut in equali tēpore / aut in minori / aut in plu-
ri moueri / & id quidē quod in pluri tardius
est / quod autē in equali eque velox / velocius
autem neqz eque velox est neqz tardius: neqz
vtiqz in equali neqz in pluri mouetur ipsum
veloci⁹. Relinquitur igitur: in minori. Qua-
re / necesse est equalem magnitudinem in mi-
nori tempore transire: id quod velocius est.

CIn tex. 14. adiungit ad idē exemplū secundā rationē
hanc. Datis duobus mobilibus que per equalia spatia
mouent, aut mouent in tēpore equali aut vnu in minori
qz alterū, aut in maiori: id autē qd mouet in maiori, est
tardius mobile: r id qd mouet in equali, est eque velox:
sed. A. neqz est tard⁹ mobile qz. B. neqz eque velox, s; ve-
loc⁹: qz neqz mouetur per equale spatū in maiori tēpore
neqz in equali: atqz adeo sequitur vt moueat in minori.

CQuoniam autem omnis quidē motus in
tēpore est / & in omni tēpore possibile est mo-
ueri, omne autē quod mouetur potest & velo-
cius moueri & tardius: in omni tempore erit
ipsum velocius moueri / & tardius. His autē
existentibus: necesse est & tempus continuū
esse. Dico autem cōtinuum: id quod est diuisi-
bile in semp diuisibilia. Tali enim suppo-
sito cōtinuo: necesse est cōtinuum esse tēpus.

CIn tex. 15. ex supradicto fundamento, qd tribus exē-
plis explicitū est, colligit qz h. cōclusionē, qz quē ad mo-
dū magnitudo et motus, ita et tēpus est cōtinuū. i. diui-
sibile in semp diuisibilia. Hec n. (inquit) supponēda est
esse diffinitio cōtinui. Syllogizat cōclusionē hoc mō.
Motus fieri nō pōt, nisi in tēpore: qz est mēsurā motus,
vt lib. 4. probatū est (r eadē rōne eodē modo in omni tēpo-
re pōt esse mot⁹) sed ois mot⁹ pōt esse veloci⁹ r tardior:
ergo veloci⁹ et tard⁹ reperit in tēpore tanqz in mēsurā.
Et cū mēsurā vt habet. 10. meta. tex. 2. sit eiusdē gene-
ris cū mēsurato (nō. n. panū metimur modio, sed vna
que est quātitas p̄tinua vt pan⁹) sit vt si mot⁹ est quāti-
tas p̄tinua, sit et et tēpus. Et sic est hic argū duplex. Pri-
mū. Si ex sola p̄tinuitate mot⁹ sequitur cōtinuitas tēpo-
ris, eo qz est ei⁹ mēsurā, qd opus fuit interferere illā p̄e-
missā d. velocitate? Alter⁹ est qz nō in omni motu inue-
nitur veloci⁹ et tard⁹. vt p̄z in motib⁹ celoz. Ad primū
rūdetur qz solū claritatis ḡra facta est mētio velocitatis.
Nā maior et minor velocitas diffinit p̄ min⁹ et mai⁹ tē-
pus: minus autē et mai⁹ p̄spicacius ostēdunt rē esse di-
uisibilē, vt tex. sequēti oculat⁹ patebit. Ad scđz rūdet
primū qz lz mot⁹ eiusdē orbis nō sit veloci⁹ et tardior,
tū mot⁹ superioris orbis veloci⁹ est motu inferiori. Ad
rē tū p̄pinqui⁹ alr rūdet. S. Tho. nepe qz p̄ h. loquit de
motu scđz generalē rōnē mot⁹: rōni autē mot⁹ nihil re-
pugnat esse veloci⁹, aut tardiorē: s; in particulari rō-
ne subiecti nature celi repugnat, vt sit eius motus dif-
formis. Quē ad modū quātitati in genere nō repugnat
diuidi in semp diuisibilia, et quodcunqz recipere cre-
mentum: licet cui libet re naturali prescriptus sit termi-
nus augmenti et decrementi.

CQuoniam enim ostensum est / qz velotius
in minori tempore trāsit equale: sit id qui-
dem in quo. A. velotius / id autem in quo. B.
tardius / & sit motum id quod tardius est per
magnitudinē in qua. C D. in tempore. F G:

cx. 2

Textus

xii.
K G
A B
C
D
E
F
G
H
D

Textus

xiii.
A S S
L
M

extus

C B

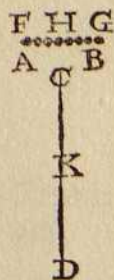
D

Textus

xiiii.

Textus xv.

Textus xvj.

manifestum est igitur / q̄ velotius in minori
q̄ hoc mouebitur per eādem magnitudinē.
& sit motum in tempore. F H. Rursus autem
quoniā hīc quod velotius est in tēpore. F H.
transibit totam lineam. C D. ipsum tardius
in eodem tempore minorem trāsibit. Sit igitur
in qua. C K. Quoniam autem ipsum tar
dus quod est. B. in tēpore. F H. ipsam. C K.
transibit: id quod velotius est / in minori trās
sibit. Quare iterū diuidetur tempus. F H.
hoc autem diuisio: & magnitudo. C K. diui
detur / secundum eandem rationem. si vero
magnitudo: & tempus. Et semper hoc erit: ac
cipientibus post velotius tardius / & post tar
dus velotius / & eo quod demonstratū est vtēs
tibus, diuidet enim id quod est velotius: tē
pus. tardius autem: longitudinem. si igitur /
semper quidē verum est conuertī / conuerso
autem semper fit diuisio: manifestū est q̄ om
ne tempus continuum est. Simul autem ma
nifestum est: quod & magnitudo omnis con
tinua est: eisdem enim & equalibus diuisioni
bus: & tempus & magnitudo diuiditur.

Textus
xviij.

¶ In tex hoc. 16. ingeniose sane demonstrat q̄ non solū tē
pus est diuisibile quēadmodū et magnitudo et motus,
sed q̄ diuisio magnitudinis et diuisio tēporis mutuo se
cōsequatur. vt velocitas motus sit in causa diuisionis tē
poris: tarditas vero, diuisionis magnitudinis. Suppo
sito. n. inqt̄ exēplo, tertio loco exposito. s. q̄ veloci⁹ i mi
nori tēpore equale trāsit spatium illi qd̄ tardius trāsit in
maiori: sit. B. tardius mobile qd̄ transit magnitudinē.
L D. in tēpore. F H. manifestū est q̄. A. mobile velocius
transibit eandē magnitudinē in tēpore minori. puta. F
H. Attēde quoniamō velocitas, magnitudine in diuisa,
diuidit tēpus. Rursus si. A. trāsit totā lineā. L D. in tē
pore. F H. tūc. B. qz tardius est, in eodē tēpore transi
bit minore lineā. s. L K. Et nūc aduerte quēadmodum
tarditas, tēpore in diuiso, diuidit magnitudines. Rur
sus si. B. in tēpore. F H. trāsit lineā. L K. in minori tē
pore. A. velocius mobile trāsibit eādē lineā: & per p̄ns,
nō diuisa magnitudine, tēpus. F H. diuidet. Ad si. A.
in tēpore minori q̄. F. H. transit. L K. tūc. B. in eodē
tēpore transibit minore lineā. Et semp (inquit) ita con
tinget accipiendo post velocius tardius, et post tardius
velocius. Attentibus nāqz simili demonstracione cōpertū
fiet quomō velocitas diuidit tēpus, tarditas vero, ma
gnitudinē spatij. Ad si ita se (inquit) conuersim habēt
magnitudo et tēpus, manifestū est q̄ omne tēpus est cōti
nuū: & simul manifestū est q̄ ois magnitudo est cōtinua.
Eisdē. n. diuisionibus, vt dictū est tēpus et magnitudo
diuidunt in semper diuisibilia per velocitatē et tardita
tē motus: continuū autē iam dictū est. idē esse qd̄ diuisi
bile in semp diuisibilia. ¶ Lōmen. in illis verbis [simul
aut] intercidit tex. decimū septimū. Ineptissime tamē:
non aduertens eandē esse complexam conclusionē que
simul ex eisdem premissis inferitur, et tempus esse conti
nuū, et magnitudinem esse continuam.

¶ Amplius autem & ex cōsuetis rationibus
dici / manifestum est: q̄ si tempus continuum

est / q̄ & magnitudo / si quidem in dimidio tē
pore dimidium transit / & simpliciter in mi
nori minus. eadem nāqz diuisiones erunt:
temporis & magnitudinis.

¶ In particula ista tex. 17. (vbi aptior fuisset tertus di
stinctio) probat tertia rōne principali principalē cōclu
sionē ex mō loquēdi cōsueto. Nā quicqd̄ vniformi motu
in aliquo tēpore peragit certū spatium, in dimidio tēpore
transit dimidium spatium: et in tertia parte tēporis, tertiā
partē spatij: et in quarta, quartā: et ita proportionabi
liter ad diuisionem temporis sequitur diuisio magnitu
dinis, et e conuerso. Et per consequens si vnum est diui
sibile, est pariter et alterum.

¶ Et si alterutrū infinitū est: & alterū / & vt
alterum. vt si extremis quidē infinitum est
tempus: & longitudo extremis. si vero diui
sione: & diuisione longitudo. si autem vtriusqz
tempus: vtriusqz & magnitudo.

Textus
xviij.

¶ Stabilita iam satis cōclusionē prima. s. q̄ eodē mō,
quo magnitudo, est et tēpus diuisibile, in quatuor tex
tibus subsequētibus ostēdit eandē esse vtriusqz rationē
de infinitate. Est. n. infiniti duplex genus: aut qz caret ex
tremis p̄ctis. s. qz est quantū non terminatū: et hoc apa
pellat hīc infinitū extremū: alio mō accipit̄ infinitū diuisio
ne, qz. s. est diuisibile in semp diuisibilia sine t̄po: qd̄ nū
cupat̄ infinitū in potētia. Quēadmodū qd̄cūqz cōtinuū
est infinitū. At ergo q̄ si magnitudo est infinita, et tēps
est infinitū: et e conuerso. Et eo mō quo vnū est infinitū,
est & alter. vt si vnū est infinitū carēs extremis, erit et al
ter. Nā per infinitā lineā nō pōt quippiā moueri, nisi tē
pore infinito: & q̄quid mouet̄ tēpore infinito mouet̄ per
infinitā lineā: aut rectā, si recte mouetur: aut infinitis
circulationibus, si mouetur circulariter.

Duplex
infinitū.

¶ Quapropter Zenonis ratio falsū accipit: Textus
non esse possibile infinita per transire / aut tā
gere infinita secundū vnunquodqz / finito in
tempore. dupliciter enim dicitur & longitu
do & tempus / infinitum / & omnino omne cō
tinuū: aut secundū diuisionē / aut extremis.
Infinita igitur secundum quantitatem: non
contingit tangere in tempore finito. que ve
ro sunt infinita secundum diuisionem: con
tingit. etenim: ipsum tempus sic infinitū est:
Quare in infinito & non finito: accidit tran
sire infinitum / & tangere infinita / infinitis
non finitis. Neqz ergo infinitum / potest in tē
pore finito transire: nec in infinito, finitū.
Sed si tempus quidem infinitum sit, & ma
gnitudo erit infinita & si magnitudo, & tēps.

Textus
xix.

¶ Ex distinctione posita infiniti rīdet sophistico cuidā
Zenonis argumēto, quo probare cōtendebat, nullū cō
tinuū quantūcūqz parū (si mō infinita instantia cōti
neat infinitasqz partes) posse pertrāsiri minori tēpore
q̄ infinito. Nā si infinita (inquit) sūt instantia in pedali,
necesse est vt mobile singula tāgat: qd̄, cū sint infinita,
fieri nō pōt, nisi in tēpore infinito. Rīdet. ¶ q̄ duplr
(vt dictū est) aliqd̄ est infinitū. s. aut diuisione aut qz ca
ret extremis. Illud infinitū qd̄ caret extremis tāgi totū
ac pertrāsiri nō pōt in tēpore finito: sed illa que diuisio

ne sunt infinita trāsi possunt tēpore finito. Nā vt in magnitudine finita infinita sunt pūcta, ita in tēpore finito sunt infinita instātia. Solutio quidē vera quā dabit lib. s. nō est hec: sed q̄ in magnitudine finita nō sunt infinita pūcta & ptes in actu, sed solū in potētia: & id nō nūerant sigillatim p̄ motū: sicut nec instantia tēporis. Hic tñ solū respōdet ad hominē: qm̄ sicut arguebat Te no infinita pūcta esse in magnitudine finita, aduertere debuisset, & etiā in tēpore finito esse eodē mō infinita instantia: atq; adeo nō esse maiorē magnitudinē q̄ est tēpus. Et id cōcludit q̄ infinitū (i. magnitudine) accidit trāsire, nō tēpore finito, s; infinito: infinita vero pūcta, que sunt in potētia, accidit tēgere, nō instātib; finitis, sed infinitis, que sunt pariter in potētia in tēpore. De de niq; in calce textus statuit conclusionē, q̄ neq; infinitū spātū pōt mobile trāsire tēpore finito, neq; eodē modo, per spātū finitū pōt moueri tēpore infinito: sed (vt in principio propositum est) si tēpus est infinitū, magnitudo erit infinita: et conuersim: si magnitudo est infinita, et tempus est infinitum.

Textus
xx.
C. D.
A
E
D

C Sit. n. magnitudo finita in quo. A B. tempus autem infinitum in quo. C. Accipiatur igitur temporis aliquid finitū in quo. C D. in hoc ergo transibit aliquid magnitudinis. & sic quod transitum est in quo. A E. hoc autem: aut mensurabit id in quo. A B. aut deficiet / aut excedet. differt enim nihil. si enim semper equalē et que est. A E. magnitudinē / in æq̄li tēpore trāsibit / hoc autē mēsurat totū: finitū erit omne tempus / in quo trāsibit. in æqualia enim diuidetur: sicut & magnitudo.

Demonstrat dictā conclusionē: et primo primā partē duabus rōnibus: videlicet q̄ si tēpus est infinitū, magnitudo est infinita. Nā datur oppositū q̄ per magnitudinē finitā moueri quippiā pōt tēpore infinito. Et sit illa magnitudo. A B. in cuius trāsitu cōsumit tēpus. C. infinitū. Tunc signata vna parte illius tēporis infiniti (que sit. C D) manifestū est q̄ in illa parte transitur vna pars totius lineę: que pars sit. A E. Quodato sic arguitur. Aut illa pars. A E. mēsurabit totā lineā. A B. aut deficiet, aut excedet. Partē mēsurare totū, est esse partē aliquotā que aliquoties sumpta redit ad equatē totū. vt binarius sexies facit duodecim: & ternarius quater: et quaternarius ter. Pars deficiēs est que aliquoties sumpta nō ad equat totū: et excedēs est illa que aliquoties sumpta superat totū. Unde eadē pars est deficiēs et excedēs. vt ternari; respectu octonarū est deficiēs, quia bis sumptus nō attingit octo: & ter sumptus, excedit. Aut vero q̄ nihil refert quomō se habeat illa pars. Si. n. aliquoties sumpta redit totū ad equatē, pariter pars tēporis. C D. toties sumpta ad equabit totū tempus, quo pertransit tota lineā. A B. et persequens si lineā est finita, tēp; est finitū. Si vero, A E. nō sit pars aliquota, aliquoties sumpta excedet totā lineā: vnde eadē ratione pars tēporis. C D. superabit totum tempus quo pertransit tota lineā. Et per consequens repugnat q̄ per lineā finitā aliquid moueāt tēpore infinito.

C Amplius autem / si non omnem magnitudinem in infinito tempore transibit / sed cōtingit aliquam & in finito transire / vt eam que est. A E. hec autem mensurabit totam: & equalē in equali transibit. quare finitum erit & tempus. Quod autem non in infinitū

to transibit eam que est. A E. manifestum est si accipiatur altera ex parte finitum tempus Si. n. in minori / parte trāsibit: hāc necesse est finitam esse, altero quidē termino existente.

C In tex. 21. adhibet demonstratiōem secundā nihil differentē a prima: sed repetit eā, vt respondeat cuidā obiectioni qua quis posset eā inficiari. Demōstratio est hec. Quāuis ita per impossibile daret q̄ aliqua magnitudo finita trāsiret tēpore infinito, negari tñ nō pōt quin aliqua magnitudo finita transeat tēpore finito, vt experientia cōpertū est, et in motibus nātibus et inuolūtariis. Quod si dederis illā. v. g. esse. A B. partē totius magnitudinis, iam mōstratum est q̄ quēadmodū illa aliquoties sumpta reddit aut superat totā magnitudinē, ita tēp; finitū, qua illa transit ad equat aut superat totū tēpus quo tota magnitudo. A B. transit: et per p̄ns totū tēp; est finitū sicuti magnitudo. At vero si proterū quispiā dixerit q̄ mobile trāsies tēpore infinito totā lineā. A B. non trāsit partē. A E. tēpore finito, sed similr infinito: hoc (inqt) manifeste est falsum, si accipiat ex altera parte tēpus finitū. i. si versus aliud extremū signet queuis particula quantumq; parua que transeat tēpore finito. Quod necesse est dare: nā vt mō dicebamus experientia cōpertū est tēpore finito aliqua magnitudinē finitā pōt trāsiri. Hoc. n. dato arguitur sic. Si mobile in minori parte tēporis trāsit partē magnitudinis q̄ totā magnitudinē (q̄ per se notū est) et tēpus quo transit reliquā partē magnitudinis versus aliud extremū. i. partē. A B. est finitū: sit vt tēpus quo trāsit pars. A E. sit finitū. Nā sicut illa minor pars magnitudinis hēt proportionē finitā ad maiore, ita et pars tēporis quo illa transit hēt proportionē finitam ad aliā partē tēporis. Ordine tur ergo sic illata illa cōclusio. [Hanc. (i. partē tēporis qua trāsitur pars magnitudinis. A E.) necesse est esse finitā / altero termino existente] . i. cū altera pars tēporis qua transitur. A B. habeat terminū. i. sit finita.

C Eadem autem demonstratio est, etiam si id **Textus**
xxxij.
gitudō quidē infinita sit, tempus autem finitum. **C** Manifestum est igitur ex dictis: q̄ neq; lineā, neq; planum, neq; omnino continuorum vllum erit indiuiduum: non solum propter id quod nunc dictum est: sed & quia accidet diuidi indiuiduum.

C Simili inquit demonstratiōe cōstare pōt secūda pars cōclusionis: nēpe q̄ si magnitudo est infinita, tēpus ad eius trāsitū requisitū sit infinitū. Nā datur oppositū cōsequenti cū antecēdēte. i. q̄ spātū infinitū peragat tēpore finito: et signet vna queuis pars finita illi; magnitudinis infinite: illa (certū est) transibit aliqua parte illius tēporis: et cū pars illa tēporis finiti aliquoties sumpta aut ad equat aut superat totū tēpus: et in similibus partibus tēporis similes partes magnitudinis transeat, sequit q̄ pars et illa magnitudinis aliquoties sumpta aut ad equabit, aut excedet totā magnitudinē illo tēpore pertransitā: et per p̄ns ex finitate tēporis sequit finitas magnitudinis. Cōcludit ergo conclusionē principaliter intentā in his duobus capitulis, q̄ neq; lineā neq; superficies, neq; continuorū vllū. i. corpus aut mot; , aut tēpus est indiuisibile: nō solum p̄ rōnes factas quibus impossibile esse mōstratū est vt continuū cōponat ex indiuisibilib; , sed p̄ nouā que textu sequenti subiūgit: nēpe, quia tunc sequeretur contradictio hec q̄ indiuisibile esset diuisibile.

C Quoniā enim in omni tempore velotius **Textus**
& tardius est, velotius autem plus transit in xxxij.

equali tempore/contingit autem & duplam & hemioliam transire longitudinem (erit. n. hec ratio velocis) feratur igitur id quod velocius est per hemioliam in eodem tempore/ & dividatur magnitudines/ ex quidem quæ velociores sunt in quo. AB. BC. CD, in tres impartibiles/ que vero sunt tardioris in duas in quibus. E F. FG. Itaque: & tempus dividetur in tria impartibilia. æqualem enim: in equali tempore transibit. Dividatur igitur tempus: in. K L. LM. MN. Rursus autem quoniam tardius delatum est per. E F. FG. igitur & tempus dividetur in duas partes. dividetur ergo id quod impartibile est: & quod impers est non in impartibili transibit/ sed in pluri. Manifestum est ergo: quod nullum continuorum est impers.

¶ Demonstrat ergo tandem in hoc tex. 23. id quod in calce superioris dixerat: nempe quod si continuum aliquod (aut aliqua eius pars) esset indivisibile, tunc indivisibile divideret. Supponant. n. duo ex supra dictis. s. quod in eodem tempore potest dari unus motus velocior, alter vero tardior: ut quod velociori motu in eodem tempore plus pertransitur quam tardiori. Et preterea tertio supponitur quod vno motu potest in eodem tempore pertransiri magnitudo maior, quam alio motu aut secundum duplam proportionem aut scilicet hemioliam. i. secundum sesquialteram (qualis est trium ad duo.) Et tunc qualis ratio. i. proportio fuerit inter magnitudines pertransitas, talis est et inter velocitates motuum. Describit ergo quod A. mobilem sesquialtero velocius, quam B. movetur per latitudinem constantem ex tribus partibus (secundum opinionem) indivisibilibus: que sunt. A. B. B. C. C. D. et manifestum est quod tempus illius motus itidem dividetur in tres partes indivisibiles: puta. K. L. L. M. N. Rursus cum B. mobile sit in sub sesquialtero minus velocius, in eodem tempore pertransibit magnitudinem ex duabus partibus indivisibilibus. s. E. F. F. G. et per duas partes. E. F. transibit in medietate temporis. s. in vna parte cum dimidia illarum trium in quas divisum fuerat: et aliam partem magnitudinis in alia parte cum dimidia temporis. Unde manifeste colligitur quod illa media pars temporis. L. M. que asserbat in divisibilibus, dividitur in duas partes. Quæ est contradictio. Sequitur hic questio prima.

¶ QUOD NUNC TEMPORIS SIT INDIVISIBILE IN QUO NIHIL MOVETUR. CAP. III.

Textus xxxiiij.

NECESSE EST AVTEM/ ET ipsum nunc quod non secundum alterum sed per se/ & primum dicitur: indivisibile esse/ & in omni tempore tale inesse. Est enim ultimum quoddam preteriti cuius versus hec/ nihil futuri est: & rursus futuri/ cuius versus illa/ nihil est preteriti: quod utique diximus: vtrorumque esse terminum. ¶ Hoc autem si demonstraretur quod huiusmodi est/ per se & idem, simul manifestum erit & quod indivisibile est.

Textus xxv.

¶ Prefixa in superioribus conclusione, quod, ut alio modo quod cumque continuorum, ita et motus est divisibilis in se imper divisibilia, in duobus sequentibus capitulis (quod secundum membrum libri huius est) agere intendit de divisione motus. In hoc. n. tertio (quod novem textibus conclusit) premitit suppositiones tres ad rem necessarias, et in sequenti ad rem in particulari descendit. ¶ Suppositio ergo prima in hoc tex. 24. est quod id temporis quod nunc per se primo est, non est nisi in divisibile: et in quocumque tempore est humum indivisibile. Et hi adnotandum est quod motus non solum est instans presens, sed et hora et dies et mensis et annus, sunt presentes. Describit tamen, quod hora non est nunc per se primo presens: quia non est presens scilicet se tota, sed secundum instans quo pars eius preterita continuatur cum futura. Et pariter dies et mensis et annus. Instans vero est presens per se primo: quia est nunc, non ratione alterius, sed per se totum. Et o motus quo indivisibile dicitur totum. i. quod nihil illius est, nisi motus. Hoc autem probat hæc ratio. Necesse est. n. (inquit) signare ultimum terminum totius temporis preteriti ultra quem nulla sit pars reliqua temporis versus nos. Et equa ratione necesse est signare terminum ultimum temporis futuri ultra quem nulla versus nos sit pars illius temporis. Quæ quidem terminum necesse est vtriusque temporis esse unum atque presentem: nam et preteritum tempus et futurum huc terminant. ¶ Unde subiungit in tex. 25. quod si demonstraretur aliquid esse huiusmodi quod per se primo sit modo terminus vtriusque differentie temporis, manifestum erit illud esse indivisibile.

Textus xxxiiij.

Textus xxxv.

Textus xxxv.

Textus xxxv.

Textus xxxv.

¶ Necesse est igitur idem esse / ipsum nunc: quod ultimum vtrorumque temporum est. si enim alterum est: consequenter non erit alterum alteri/ propterea quod continuum non est ex impartibus. si autem seorsum est vtrorumque: inter ea erit tempus. Omne enim continuum huiusmodi est: ut aliquid sit uniuocum inter fines. At vero si tempus medium est: divisibile erit: omne enim tempus: ostensum est/ quod divisibile sit. Quare: divisibile erit ipsum nunc. Si autem divisibile est ipsum nunc: erit aliquid preteriti in futuro/ & futuri in preterito: secundum quod enim dividetur: hoc terminabit preteritum & futurum tempus.

¶ Prosequitur igitur in hoc tex. 26. demonstrare terminum preteriti et futuri temporis esse eundem: illaturus inde, esse indivisibile. Quod autem sit idem, probatur. Si. n. sunt distincti termini alter preteriti et alter futuri, aut sunt consequenter se habentes, ita ut inter illos nihil mediet sui generis (nam ut li. 5. tex. 25. visum est hec sunt consequenter se habentia) aut aliquid inter eos est medium. Si nullum est medium, sequitur continuum coponi ex indivisibilibus: quoniam essent tunc duo nunc in medietate se tangentia in continuo: nam tempus preteriti et futurum continua sunt. Si vero aliquid mediat inter illos terminos, esse non potest, nisi tempus: quia cum tempus preteriti et futurum sint continua: et continua esse non possunt, nisi ea que sunt eiusdem speciei et uniuoca (ut li. 5. tex. 29. expositum est) interesse inter dictos terminos non potest, nisi tempus. Quod impossibile esse probat hoc motus. Si tempus mediat, illud est divisibile: nam iam probatum est omne tempus esse divisibile: et cum quicquid intercipitur inter preteritum et futurum sit nunc (nunc. n. nihil aliud est quam presens, quod nec preteritum nec futurum est) consequens est ut ipsum nunc/ sit divisibile. Id autem esse impossibile. probat tribus rationibus. Prima est si nunc est divisibile, sequitur quod aliquid preteriti temporis est in futuro, et aliquid futuri est in preterito: quod contradictio est. Secunda probat: quia cum nunc sit finis preteriti tempo-

ris totū/nūc/est in preterito tanq̄ eius t̄fus: et cū sit et̄
initū futuri, totū et̄ est in futuro. Si nō nūc/diuidat̄,
necesse est vna pars tota sit in preterito et alia tota sit in
futuro: et sic aliquid futuri est in preterito et aliqd̄ pre-
teriti est in futuro. ¶ S̄z percontaris. Nūquid hoc quoq̄
verū est, esto/nunc/sit indiuisibile: est. n. illud/nūc/ aliqd̄
vtriusq̄: puta finis vnus et initū alteri⁹: et per p̄ns est
in vtroq̄? R̄ndetur hoc verū esse, sed est in vtroq̄ tanq̄
presens t̄fus vtriusq̄: si vero esset diuisibile, incōueniēs
quod sequit̄ est, q̄ aliqua pars tēporis futuri. s. termini
eius esset iam tranfata in preteritum, et aliqua pars tē-
poris preteriti esset adhuc futura.

Textus
xxvij.
¶ Simul autem/ nec per se erit ipsum nunc:
sed per alterum. Diuisio enim: non est ipsius
quod per se est. Ad hec autem/ ipsius nunc/
hoc quidem preteritum erit/ illud autem fu-
turum: & nō semper idem preteritum aut fu-
turum, neq̄ igitur ipsum nunc: idem. Multi-
pliciter enim: diuisibile est tempus.

¶ Sec̄da tertiāq̄ ratio est in hoc tex. 27. Sec̄da. n. est hec.
Si/nūc/ esset diuisibile, non esset id, q̄ per se primo est/
nunc: nā si diuideret̄, diuisio esset in partē preteritā et
partē futurā: et per p̄ns nō sc̄dm se totū mediaret inter
preteritū et futurū: nunc/ aut̄ est id q̄ per se primo secū-
dū se totū modo est, ita vt nihil illius sit preteritū v̄ fu-
turū, sed totū presens. ¶ Repugnantia ergo est vt sit per
se primo/nunc/ et t̄n sit diuisibile. ¶ Tertia ratio est hu-
iusmodi. Si/nūc/ est diuisibile, diuisio est (vt mō diceba-
mus) in partē preteritā et partē futurā: preteritū vero
et futurū nō dicit rem semp. i. inuariabiliter vnā existen-
tē: immo dicit fluxū et varietatē quādā, q̄ aut̄ intelli-
mus nomine/nūc/ est quid simplicissimū et inuariabile,
nihil habens preteriti aut futuri, sed totū presens.

Textus
xxvij.
¶ Quare si impossibile est hec in esse ipsi
nunc: necesse est idem esse quod in vtroq̄ est/
nūc. At vero si idem est: manifestum est q̄ &
indiuisibile est. si enim diuisibile est: rursus
accident eadem/ que & prius.

¶ Concludit ex dictis in hoc tex. 28. conclusionē in princi-
pio propositā: v̄z, q̄ si ea incōuenientia que allata sunt
impossibile est ipsi/nunc/ accidere, p̄ns est, vt ipsum/nūc/
sit vnum, q̄ sit et preteriti tēporis finis, et initū futuri.
Atq̄ adeo si est vnū, subsequit̄, vt sit indiuisibile. Alias
in eadē, que recitata sunt, in conuenientia recideretur.
Et hec est prima suppositio huius capituli.

Textus
xxix.
¶ Quod igitur sit aliquid in tempore indiu-
isibile/ quod dicimus esse ipsum nunc: ma-
nifestum est/ ex ijs que dicta sunt. ¶ Quod
autem nihil in ipso nunc mouetur: ex his ma-
nifestum est. Si enim est: cōtingit & velocius
moueri in ipso & tardius. Sit igit̄ ipsum nūc/
in quo. D. moueatur autem in ipso id quod
velocius est: per lineam. A B. ergo quod tar-
dius est in eodē per minorē ea que est. A B.
mouebitur/ vt per. A C. Quoniā aut̄ tardius
in toto ipso nūc motū est per. A C. veloci⁹ in
minori / q̄ hoc mouebitur. quare diuide-
tur: ipsum nunc. sed erat indiuisibile. Non
ergo est moueri: in ipso nunc.

¶ Secunda suppositio est, q̄ in ipso/nunc/ temporis ni-
hil potest moueri: et subinde neq̄ proprie quiescere. In
hoc textu probat̄, id prius de motu, et postea in subse-
quentibus, de quiete. Resumpta ergo superiori sup-
positione. s. q̄ in ipso tempore sit aliquid indiuisibile,
q̄ d̄f/nūc/ adijcit secundā. s. q̄ in illo nihil mouet̄. ¶ Pro-
batio est hec. In quocūq̄ tēpore est motus, esse prouidē
pōt et veloci⁹ et tardior, que sunt accidētia motus: in
ipso/nūc/ esse nequit veloci⁹ motus ac tardior: q̄ neq̄
simp̄r motus. ¶ Probat̄ minor. Si in ipso/nūc/ (q̄ voce-
tur. D.) esse pōt motus veloci⁹ et tardior, sit q̄ veloci⁹
mobile pertrāseat in eo lineā. A B. et mobile tardius in
eodē lineā minorē. B C. Tunc si mobile tardius in ipso
nūc/ trāsit lineā. B C. veloci⁹ per trāsit eandē in par-
te ipsius/nunc/ et per consequēs si in ipso/nunc/ est mos-
tus, ipsum/nunc/ est diuisibile: sed probatum est esse in-
diuisibile: ergo moueri in illo quicquam est impossibile.

¶ At vero: neq̄ quiescere. Quiescere enim
dicebamus id: quod aptum est natura moue-
ri/ & nō mouetur quando aptum natura est/
et vbi/ & quo pacto. Quare quoniam in ipso
nunc nihil aptum est natura moueri: manife-
stum est/ q̄ neq̄ quiescere.

¶ Probat̄ sequēt̄ q̄ neq̄ in ipso/nūc/ p̄tingat aliqd̄
quiescere trib⁹ rōnibus. ¶ Prima est. Quiescere, cum sit
priuatio motus, nō est, nisi in eo q̄ aptū natū est moue-
ri et vbi aptū est moueri et eo pacto quo aptū est moue-
ri, sicut lapis nō est cecus: quia nō est aptus videre, neq̄
canis ante nonum diē: quia tunc non est aptus videre,
neq̄ homo quia caret visu aquile est cecus: quia non est
aptus illo pacto videre, sed nihil in ipso/nūc/ est aptum
moueri: ergo neq̄ in ipso quiescit, sed in tempore.

¶ Amplius si idem nunc in vtriusq̄ temporis
bus est/ cōtingit autem in hoc quidem mo-
ueri/ in illo autem quiescere toto/ id autem
quod in toto mouetur tēpore/ in quouis mo-
uebitur eorum que huius sunt secundum q̄
aptum est natura moueri/ & quiescens simi-
liter quiescet: accidet idem simul quiescere
& moueri. idem enim vltimū tēporū vtro-
rūq̄: ipsum nunc est.

¶ Secūda ratio est humōi. Si aliquid posset quiescere
in instanti, eadē rōne (vt dictū est) posset et̄ in illo moue-
ri. ¶ Duo dato, sequeret̄ q̄ simul posset in eodē/nunc/ res
moueri et quiescere. ¶ Probat̄ sequela. Idē/nunc/ est quo
dāmō in duobus tēporibus tanq̄ finis preteriti et initū
futuri: et cōtingit nōnunq̄ aliquid in toto tēpore prete-
rito moueri vsq̄ ad hoc instās, et hinc in toto futuro quie-
sere: id autē q̄ in toto tēpore mouet̄ in quocūq̄ illius
tēporis mouet̄: et per p̄ns q̄ tēpore preterito mouebat̄
nunc mouet̄: et eadē rōne q̄ in toto tēpore hinc futuro
quiescit nūc quiescit: atq̄ adeo idē siml̄ mouet̄ et quies-
cit. ¶ Notandū est hic t̄n q̄ hec ratio non procedit, nisi
ad hominē cōtra illum qui cōcederet in instāti posse esse
motū et posse esse quietē: nā tūc motus preterit⁹ termi-
naret̄ intrinsece ad hoc instans per vltimū sui esse: et cū
nō sit maior ratio de vno q̄ de alio, arguit q̄ deberet et̄
quies futura terminari huc intrinsece per primū sui esse.
At rei veritas est q̄ tā motus preteritus q̄ quies futu-
ra terminatur extrinsece in instanti presenti: q̄ est pri-
mū non esse motus, et vltimū non esse quietis. Et ideo
non valet consequentia/ nunc res non mouetur: ergo
nunc quiescit/ nisi dicas in hoc tempore non mouetur.
Sed de hoc questione secūda.

29. Con-
clusio.
Nihil in
instāti
uetur.

Textus
xxx.

Textus
xxxj.

Textus xxxij. **C**Amplius autem/ quiescere quidē dicimus id: quod similiter se habet & ipsum & partes: nunc & prius. in ipso autē nūc: non est prius. quare neq; quiescere. Necesse est ergo/ & moueri id quod mouetur/ in tempore: & quiescere id quod quiescit. **Q**uod autē mutatur/ omne: diuisibile esse necesse est. Quoniam enim ex quodam in quoddam omnis mutatio est: & cum quidem est in hoc in quod mutatum est/ non amplius mutatur. cum autem est in eo ex quo mutatur: & ipsum / & partes nō mutantur. quod enim similiter se habet/ & ipsum/ & partes: id nō mutatur. necesse est igitur/ hoc quidem aliquid eius quod mutatur/ in hoc esse: aliud vero in altero. Neq; n. in vtriusq; neq; in neutro totum esse possibile est. dico autem in quod mutatur primum secundum mutationem: vt ex albo fuscum, nō nigrum. non enim necesse est id quod mutatur: in vtriusque esse extremorum. Manifestū igitur est: qd omne id qd mutat, erit diuisibile.

3^a. Conclusio. Omne qd mouet est diuisibile

Tex. hic. 31. duas hēt particulas. Prima cōtinet rationē tertiā ad prefatā conclusionē: que sic hēt. Quiescere id est quod nec nunc nec immediate prius moueri, aut nec nunc nec immediate post hoc (qd. q^c. 2^a. examina- baf) s; in vno instanti, cū sit indiuisibile, nec dat prius nec posteri⁹: ergo in vno instanti nō pōt esse quies. **I**n secūda particula (vbi cōgruentius facta fuisset textus diuisio subiungit. 3^a. cōclusio huius capituli: nēpe qd omne qd mouet necesse est esse diuisibile: indiuisibile. n. moueri nō pōt motu physico. Itē est hec. Omnis motus est a quodā in quēdā terminū: ergo qn aliquid mouet non est totū in t^{ro} a quo, nec totū in termino ad quē. **P**atet p^{ma}, qd qd similiter se hēt scd; se et suas partes nō mouetur: cū moueri sit ab vno in aliud fluere: qn vero totū est in t^{ro} a quo vel in t^{ro} ad quē, totū et partes similiter se habēt: ergo tunc nō mouet. **R**ursus. **I**d qd mouetur nec est totū in t^{ro} a quo nec in t^{ro} ad quē: ergo est partim in termino a quo et partim in t^{ro} ad quē: atq; adeo necesse est vt habeat partes. **A**t posset quis obijcere qd stat id qd mouet nō esse secundū partē in t^{ro} a quo et scd; partē in t^{ro} ad quē. **E**t dato spatio tripedali inter quatuor: pūcta. **A B L D**. et mobile pedale moueatur a p^{ma} pedalitate. **A B**. ad vitimā. **L D**. qn fuerit in media que est. **B L**. nullā partē hēt in t^{ro} a quo nec in termino ad quem. **E** adē rōne si aliquid moueat ab albo in nigrū, qn fuerit fuscū nullā partē hēt sub albedine, nec aliquam sub nigredine. **M**uicrūdet **Ph**. qd intelligit de t^{ro} ad quē in quē primū mouet. i. qui p^{ri}mus est t^{ro} a quo. vt si mouetur a prima pedalitate. **A B**. in secūdam. **B L**. necesse est, durante toto tēpore motus, partem mobilis esse in parte prime pedalitatis spatij: & partem esse in parte alterius pedalitatis. **E**t pariter si p^{ri}mus terminus suscedens albo est fuscū, quandiu mouetur ad fuscū, necesse est vt aliqua pars mobilis sit alba et alia fusca. **N**am quam p^{ri}imum totum fuerit fuscum, cessabit motus ad fuscum. **H**ec autem. q^c. secūda epactius differunt.

DE DIVISIONE MOTVS. CAPVT. IIII.

MOTVS AVTEM EST DI-
 sibilis: dupliciter. vno quidē mo-
 do/ tempore: alio vero secundum
 motus partium eius quod moue-
 tur. **V**t si ipsum. **A C**. mouetur totū: &. **A B**.
 mouebitur/ &. **B C**. **S**it igitur ipsius quidem
 . **A B**. motus. **D E**. ipsius autem. **B C**. / **E F**. mo-
 tus/ partium. necesse est igitur totum in quo
 . **D F**. ipsius . **A C**. esse motum. mouebitur
 enim secundum hunc: quippe cum vtraq; par-
 tium moueatur secundū vtrūq;. **N**ihil enim:
 mouetur secundū alterius motū. **Q**uare to-
 tus motus: totus est magnitudinis motus.

His preiactis quatuor conclusionibus in capite. 4°.
 qd septē textus cōtinet, descendit ad diuisionē motus.
Proponēs statim in hoc tex. 33. qd dupl^r diuidit motus.
 vno mō diuisione tēporis in partē p^{re}teritā et futurā, &
 alio mō ad diuisionē subiecti: scd; qd vna pars mobilis
 alia parte motus mouet, q̄ alia pars. **M**otus. n. aut cō-
 sideratur general^r in quantū accidēs: et scd; hoc, quia
 (vt iam modo dicebat) omne qd mouet est diuisibile, mot⁹
 extendit per totū mobile: sicut albedo. **L**oquimur de il-
 lo ac si esset res distincta, sicut albedo. **N**ā lz non distin-
 guatur, nisi sicut diximus, lib. 3. nihilo⁹ diuidit ad diui-
 sionē subiecti. **A**liomō considerat scd; propriā rationē
 motus, que est res successiua: et sic diuidit diuisione tē-
 poris, qua mobile p^{ri}ori parte motus trāsit p^{ri}oriē par-
 tē spatij, & posteriori trāsit posteriorē. **S**ed est (vt be-
 ne notat. **S. Th.**) adnotandū qd diuisio motus secundū
 diuersas partes mobilis tripl^r pōt intelligi. **U**nomō qd
 vna pars prius moueat q̄ alia: et hoc nō est possibile qn
 totū continuū mouet. vt si tripedale moueat, eodē in-
 stāti quo incipit moueri p^{ri}ma pars incipit moueri secū-
 da. **Q**uare istomō nō est diuisio motus scd; partes mo-
 bilis. **S**ecūdo mō pōt intelligi scd; aliqd signū fixū in spa-
 tio: vt qn sol orit per lineā orizontis prius apparet p^{ri}ma
 medietas solis q̄ scda. **E**t neq; de ista loquit **A**rist. qz il-
 la pertinet ad successiōnē tēporis: sicut qn lignū calefit
 prius recipit calorē pars propinquior igni q̄ remotior.
Tertio ergo mō intelligit diuisio motus, sicut aliorum
 accidentiū. **E**t. n. aliā partē albedinis habeo in facie,
 aliā in manu, ita et aliā partē motus habeo in facie et
 aliā in manu. **D**emōstrat ergo p^{ri}mo diuisionē motus ad
 diuisionē mobilis tribus rōnibus. **P**rima est in hoc tex-
 tu. **S**it. n. mobile bipedale. **A B L**. **S**i totū mouet, seq̄-
 tur et qd p^{ri}ma pedalitas. **A B**. et secūda. **B L**. pariter
 moueant. **S**ignet ergo pars mot⁹ que subiecta est in par-
 te. **A B**. & sit illa. **D E**. et pariter mot⁹ que subiecta est in
 parte. **B L**. sit. **E F**. **E**t inde tūc sequit qd totus motus
 quo. **A B L**. mouet sit. **D E F**. siquidē partib⁹ mobilis
 sigillatim respondent partes motus. **E**rgo sicut mobile
 . **A B L**. diuiditur in partes. **A B**. et. **B L**. ita et mo-
 tus in. **D E**. et. **E F**. et per consequens ad diuisionē mo-
 bilis sequitur diuisio motus.

CAmplius autē si oīs quidē mot⁹ alicui⁹ est/
 tot⁹ autē mot⁹ in quo. **D F**. neq; partiū est al-
 terius (partis. n. vterq; est) neq; vllius alius.
 cuius. n. totus/ tot⁹: et ptes partiū sunt. par-
 tes autē mot⁹. **D F**. sunt partiū. **A B C**. & non
 aliorū. plurimum enim: non est vnus motus: &
 totus vtiq; erit magnitudinis. **A B C**.

Textus xxxij. A D E A L O V F B MOBILE C F

Duplici diuiditur motus. A D B E C F

Textus xxxliij. Text xxx

Secunda ratio est hec. Omnis motus, alicuius mobilis est motus: sed totus motus. **D E F.** esse non potest, nisi totius mobilis. **A B C.** ergo rursus motus diuiditur ad diuisionem mobilis, vt vna pars motus rursus vni parti mobilis, et alia alteri. **P**robat minor, qz totus ille motus non est alterius partiu. i. neutra pars illius mobilis mutat toto illo motu. **P**ris. n. vterqz est. i. vtraqz pars motus est pars partis mobilis, vt pars. **A B.** moueatur solo motu. **D E.** et pars. **B C.** moueatur solo motu. **D E F.** [neqz vllius alius]. **A**lius genitiuus est, vt sit sensus qd ille totalis motus non potest esse cuiuspiam alius mobilis: na cuius mobilis est totus motus, illius partiu sunt et motus partes. **C**um ergo partes totius motus. **D E F.** sint motus partiu huius mobilis. **A B C.** non potest totalis motus esse alterius mobilis, qz huius. **Q**ue erat minor probanda.

Transgreditur in hoc textu ad scdaz diuisionem motus, dicens, qd cu ois motus sit in tempore, tempus autem omne sit diuisibile, et in minori tempore minor fiat motus, et in maiori maior, necessario sequitur vt motus sit diuisibilis scd tempus.

Quoniam autem omne quod mouetur in aliquo mouetur, & tempore quodam, & omnis eius quod mouetur, est motus: necesse est eandem esse diuisiones & temporis, & motus, & ipsius moueri, & eius quod mouetur, & eius in quo motus est. **V**erum non omnium similiter: in quibus motus est, sed quantitatatis quidem, secundum se: qualitatis autem, secundum accidens. **A**ccipiatur enim tempus in quo mouetur, in quo. **A.** & motus, in quo. **B.** **S**i igitur secundum totum motum, in toto tempore est motus: in dimidio, secundum minorem. & rursus hoc diuiso: secundum minorem hoc, & semper sic. **S**imiliter autem & si motus diuisibilis sit: & tempus diuisibile, **S**i enim toto in toto: dimidio in dimidio. **E**t rursus minore: in minore.

Textus xxxviij

Postea qz manifestum fecit motum diuidi dupl: et secundum diuisionem mobilis et scd diuisionem temporis, procedit in rursus duaparte huius capituli enarrare quot sunt illa que cum motu sunt diuidunt. **S**it. n. qd cum omne quod mouetur moueatur in aliquo tanqz in tempore, puta aut in loco, aut quantitate, aut qualitate: et secundo moueatur in tempore: et tertio cuiuscumqz rei que mouetur sit aliquis motus: necesse est quinqz simul diuisiones coire. s. temporis / motus, et ipsius moueri, et mobilis ite quod mouetur, et eius deniqz in quo mouetur, puta termini. **V**erumtamen non omnia eodem modo: sed ea istorum, que sunt de genere quantitatis, mouentur per se: ea vero que sunt de predicamento qualitatis, vt frus alterationis, diuiduntur per accidens: na diuisio per se copetit quantitati: et ratione illius conuenit reliquis. **O**sten- dit prius qd tempus et motus sunt diuisibiles. **S**it. n. inquit tempus. **A.** in quo aliquid mobile mouetur: et motus quo mouetur sit. **B.** si toto. **B.** motu in toto tempore. **A.** mouetur per aliquam magnitudinem, in medietate temporis mouebitur medietate motus per medietatem magnitudinis. **E**t rursus hoc diuiso. s. in quarta parte temporis mouebitur quarta parte motus per quartam magnitudinis. **S**imiliter eodem uerso diuiso motu, diuiditur tempus. vt si totus motus durat per horam, medietas motus durat per dimidiatam horam: et quarta pars per quartam partem.

Quinqz diuisiones.

Eodem autem modo: & ipsum moueri diuidetur. **S**it. n. in quo. **C.** ipsum moueri. secundum igitur dimidium motum, minus erit toto: & rursus secundum dimidium dimidium. & sic semper. **E**st autem & cum quis designauerit, ipsum secundum vtrumqz motuum moueri vt secundum. **D E.** et. **E F.** dicere: qd totum erit secundum totum. si enim aliud: plura erant moueri secundum eundem motum, sicut determinauimus & motum diuisibilem in partiu motus, esse. accepto enim ipso moueri secundum vtrumqz: continuu erit totum.

Textus xxxviij.

Textus xliij. A D E F

Amplius autem si est quidem totius motus alius vt in quo. **G K.** remouebuntur ab eo vtrunqz partium motus. hi autem: equales erunt motibus. **D E / E F.** vnus enim: vnus est motus. **Q**uare si totus quidem diuidetur / qui est. **G K.** in partiu motus: equalis erit. **G K.** motus. **D F.** **S**i vero superest aliquid / vt. **I K.** hic nullius erit motus. neqz enim totus / neqz partium: propterea qd vnus vnus est / neqz alterius vllius. **C**ontinuu enim motus: est continuuorum quorundam. **S**imiliter autem est: & si excedit secundum diuisionem. **Q**uare si hoc impossibile est, necesse est eundem esse & equalis. **H**ec igitur diuisio, scdm partiu motus est: & necesse est cuiuscumqz partibilis: ipsam esse.

In tex. 35. addit rationem tertiā: que non tam procedit immediate ad conclusionem, qz ad eandem minoris rationis proxime. s. qd totus motus. **D E F.** sit adequatus motus totius mobilis. **A B C.** Si. n. no ita est (inquit) def. alius motus qui sit adequatus eiusdem mobilis: et sit. v. g. **B K.** **T**unc demantur due partes a. **B K.** que sunt motus partiu. **A B.** et. **B C.** **Q**uas quidem partes motus necesse est esse equales partibus. **D E.** et. **E F.** siquidem iste (vt probatum est) sunt motus illarum partium mobilis. **T**unc rursus, aut partes iste que demuntur a. **B K.** adequat totum. **B K.** et inde manifeste sequitur qd totus motus. **B K.** est equalis toti motui. **D E F.** quiquidem partes adequates totum sunt equales. **E**t per hanc sunt idem motus. **S**i vero ille partes non adequant totum, sed deficiunt, ita vt super sit aliquid. v. g. **B K.** sequitur qd illa pars motus nullius mobilis erit motus: qz neqz totus illius mobilis, neqz partiu: siquidem singulis partibus mobilis signate sunt iam partes motus. **N**eqz erit motus alterius mobilis: na cum totus motus. **B K.** sit continuus, esse non potest, nisi vnus mobilis: cum iam probatum sit, ad continuitatem motus necessaria esse unitatem mobilis. **S**imiliter si partes ille motus non adequant totum. **B K.** sed excedunt, sequitur qd illa pars in qua excedunt nullius mobilis erit motus. **C**um ergo hec omnia impossibilia sunt, sequitur primu intentum qd ille totus motus. **D E F.** est adequatus illius mobilis. **A B C.** et per hanc motus diuiditur ad diuisionem mobilis.

Alia autem: est scdm tempus. **N**a cum ois motus in tempore sit / tempus autem omne diuisibile sit / in minori autem minor motus sit: necesse est omnem motum diuidi secundum tempus.

Textus xxxviij.

In tex. hoc. 38. ostendit qd pari etiā mō diuiduntur motus, ipsūm moueri. Motus est accidens quo mobile mouet, eo mō quo lib. 3. q. 2. expliciūt est, moueri autē est ipsum pati ab agēte: qd sola rōne distinguit a motu. vt motus alterationis est qualitas pro vt est in fluxu et in fieri in subiecto: et moueri est subiectum illā recipere. Quaequidem differunt, sicut pati et passio. Quā distinetione designauit. **Ph.** supra tex. 6. dicens qd necesse est res moueri motu presente. Tametsi **Lōmen.** tex. 36. per hoc qd est moueri/intelligat durationē motus. Quā ei⁹ discipuli proinde existimāt distingui reatē a motu. Quod certe minime crediderim. Et forsā. **Ph.** in his multiplicādis calculatoꝝ diuisionibus plus multo remota tus est, q̄ fuisset operepretiū. Aut ergo qd si moueri sit ipsum. **L.** diuidet scdm motū, vt diuidiatur motus respondeat medietati eius qd est moueri: et quarta pars mot⁹ quarte parti eius qd est moueri: qd non tm̄ res mouetur scd̄z partē motus quantū scd̄z totū. **Hā** (vt mō dicebamus) secundū partē motus mouet per totā magnitudinē: et scdm medietatē motus mouet per medietatē magnitudinis. Et pariter scd̄z totū motū alterationis res acquirit totā intensiōne qualitatis: et scd̄z medietatem acquirit medietatē. Et facit similit̄ calculationē ei quā fecerat tex. 35. Detur motus (de quo illicoquebā). **D. E. F.** qui est mot⁹ ipsius moueri. **L.** Siquis (inquit) assignauerit duabus partibus ipsius moueri duas partes ipsius motus: puta. **D. E.** et **E. F.** necesse est eū dicere, et totū motū equalē esse toti moueri: nā alias si ipsū moueri excedit illas partes motus, dabitur aliquod moueri sine motu: et si partes motus excedunt ipsum moueri, dabitur motus sine moueri. vt illic arguebatur.

Textus
xxxix.

Similiter autem demonstrabitur & longitudo diuisibilis: & omnino omne illud in quo est mutatio. **V**erum quedam/secundum accidens: quoniam id quod mutatur/ est diuisibile, vno. n. diuiso: omnia diuiduntur. **E**t finita esse aut infinita: similiter se habebit in omnibus, sequitur enim est autem maxime hoc/ diuidi omnia & infinita esse: ab eo quod mutatur, statim enim inest ei qd mutatur: diuisibile/ & infinitum. Diuisibile igitur/ ostensum est prius: infinitum autem/ in sequentibus erit manifestum.

In tex. deniq. 39. tres sunt particule. **C**oncludit. n. primū qd eodem modo diuidetur longitudo in qua sit motus localis ad diuisionē motus. vt exēplis hactenus patefactū est. Et similiter omne illud in quo sit motus. vt intēsiō qualitatis. De diuisione mobilis et motus, iam satis supra dictū est. **R**epetit veruntamē id secūdo, qd alia qua diuidunt per se et aliqua per accidēs. **Hā** mobile et spatiū ⁊ motus et tēpus et quātitas que est t̄pus augmentationis, qz omnia sunt de genere quātitatis, diuiduntur per se: tametsi diuisiones iste pullulent ex diuisione mobilis, qd est subiectū et tēporis et motus. **Hā** diuiso subiecto diuidunt omnia que in ipso sunt. Qualitas vero que est terminus alterationis, qz non est de genere quantitatis, simpliciter diuiditur per accidens ad diuisionē motus alterationis. **I**n tertia particula ait eadē ratione conepa hec omnia esse, vt finita sint aut infinita. Si. n. motus est infinitus in potētia, puta diuisibilis in semp diuisibilia, similiter erūt et reliqua. Et si fuerit infinitus in actu carēs extremis, pariter et erunt reliqua: si vero fuerit finitus et reliqua erunt finita, vt tex. 18. visum est, et infra capite. 7. lati⁹ patebit. Et hoc est quod ait. **[Ei qd mutatur]** .i. omni mobili statim in

est vt sit diuisibile, et subinde infinitum in potentia. Et qd sit diuisibile, visum est tex. 32. qd autem sit infinitum monstrabitur infra.

QUOD NON DATVR PRIMVM IN MOTV. CAP. V.

QUONIAM AVTEM OMNE

quod mutatur ex quodā in quodā mutatur: necesse est id quod mutatum est/ quādo primum mutatum est/ esse in quod mutatum est. quod. n. mutatur: ab eo ex quo mutatur discedit/ aut relinquit ipsum. & aut idem est mutari & relinquere: aut relinquere sequitur mutari/ relinquisse autē mutatum esse. similiter enim: vtrunq; se habet ad vtrunq;.

Constituto in duobus prioribus capitulis motū, veluti omne continuū, esse in infinitū diuisibile, expositisq; modis quibus motus diuidit, in duobus subsequētibus capitulis (qd tertiu mēbrū est huius libri) ordinē explicare pergit partiu motus. Unde in hoc quinto capite, qd decē text⁹, cōplectis differat an detur in motu primū esse. Et qz motus duo sunt termini. i. initiū et finis, in sex priorib⁹ textib⁹ demonstrat, penes finē dari primum mutatu esse qd est primū nō esse motus: ⁊ in quinq; reliquis, qd penes initiū nō datur primū esse motus, ⁊ vltimū nō eē. Et in sexto cap. psequitur ordinē partiu eius.

In tex. ergo hoc. 40. iacet velut fundamentū hāc cōclusionē, qd cū moueri sit pcedere a quodā in quiddā, necesse est id qd mutatu est, esse iaz in t̄ro ad quē. Ad cuius probationē supponit qd quicqd mutat, qd diu mutatur, discedit a t̄ro a quo, aut (qd idē est) relinquit ipsum. Aut .n. (inquit) idē est mutari, qd relinquere terminū a quo: aut relinquere sequi ipsum mutari. Relinquere/ est nō minatiuus et mutari accusatiuus, relinquere. n. et mutari/ idē motus reatē sunt, et sola rōne differunt: nā mutari est acquirere t̄rum ad quem, et relinquere est discedere a t̄ro a quo: prius aut natura est intērio in finē, qd discessio a t̄ro a quo. **E**o. n. discedo ego ab hoc loco, qz tendo in aliū. Et quēadmodū se habent mobile mutari et relinquere terminum a quo, ita et mutatu esse, ⁊ terminum a quo relictum esse.

Quoniam ergo vna mutationum/ secundum contradictionem est: quando mutatum est ex eo quod non est/ in id quod est/ dereliquit id quod non est. erit igitur: in eo quod est. Omne. n. necesse est aut esse aut non esse. Manifestum igitur est: qd in mutatione secundum contradictionem/ quod mutatu est/ erit in quo mutatu est. si autem in hac: & in alijs. similiter enim in vna: & in alijs.

Ponit exēplū primū in mutatione, que exprimit cōtradictorie. Et qn̄ res que generat mutat/ inquit/ de nō esse ad esse, tūc relinquit nō esse, ⁊ per p̄ns cōstituitur in esse: eo qd inter esse et nō esse nullū est mediū: sed quicqd desinit nō eē, incipit esse. Quod si in hac mutatiōe, vbi nullū est mediū, idē est (.v.g. cū hō generatur) relinqueresse nō hominē, et mutari in hoc, qd est/ esse hominē/ similiter erit et in quauis alia mutatione.

Amplius / & per se vnanquāq; accipientibus manifestum est: necesse est id quidē quod

Textus
xl.

Textus
xli.

Textus
alii.

Textus
alii.

est mutatum ex quo mutatum est/esse alicubi/aut in aliquo. Quoniam enim ex quo mutatum est reliquit / & necesse est esse alicubi: aut in hoc, aut in alio erit, si igitur in alio/ut in ipso. C. quod in ipsum. B. mutatum est/rursus ex ipso mutatur in ipsum. B. non enim erat contiguum ipsi. B. mutatio enim: continua est. Quare quod mutatum est: quando mutatum est/ mutatur in quod mutatum est. hoc autem: est impossibile. necesse est ergo quod mutatum est: esse in hoc/ in quod mutatum est.

Quonia dixerat eandem esse rationem in mutatione contradictoria et in alio quouis genere mutationis, subdit exemplum in motu locali, aut in quocumque alio ubi est medium inter terminum a quo et terminum ad quem. Et ideo ait, quod in vna quaque mutatione necesse est id quod mutatum est, postquam reliquit terminum a quo, esse alicubi alibi (si sit motus localis) aut in aliquo. i. sub aliquo gradu qualitatis, aut extensione quantitatis, si sit alteratio vel augmentatio. Def. v. g. q. sit motus localis ab A. in B. Et probatur q. quod mobile fuerit mutatum, necesse est ut sit in B. Nam mobile iam tunc reliquit. A. ergo necesse est q. sit in alio loco: s. vel est in hoc. s. in B. (qui positus est esse terminus ad quem) vel in alio, puta in C. Si in hoc, intentum. Si vero est in C. sequitur q. res dum mutata est simul mouetur: quod est impossibile: nam prius est moueri quam mutatum esse ut text. 7. habitum est. Et q. sequatur patet. Si est in C. cum C. non sit signum contiguum ipsi B. (nam C. necesse est esse vnum punctum spatij per quod transit antequam veniat ad punctum B. et duo puncta non possunt esse immediata) sequitur q. tunc adhuc mobile mouetur ad B. et per prius id quod concessum est mutatum esse ad B. adhuc mutat ad B. Et cum hoc sit impossibile, necesse est, ut id quod mutatum est in B. iam sit in B. Quoniam 13 demonstratio procedat ad intellectum, tamen ad sensum euidentior est conclusio quam demonstratio. Idem. n. est mutatum esse in B. quod esse in B. et mutatum esse ad tale gradum qualitatis, quod esse sub illo.

Textus xliij. Manifestum igitur est: quod & id quod factum est/ cum factum est erit. & id quod corruptum est: cum corruptum est/ non erit. Nam & vniuersaliter dictum est de omni mutatione: & maxime est manifestum in ea que est secundum contradictionem. Quod igitur id quod mutatum est cum mutatum est primum/ in illo est: manifestum est.

Textus xliij. Text. hic. 43. nihil aliud est quam conclusio epilogusque eorum que dicta sunt. s. q. manifestum est, id quod factum est, tunc quod factum est esse: et id quod corruptum est, tunc non esse. Nam quis in omni mutatione monstratum sit id quod mutatum est esse in se in ad quem, id tamen apertius est in mutatione contradictoria: quippe ubi nullum est medium. Addit veruntamen, q. intelligitur quando primum mutatum est. Nam tunc necesse est esse hic ubi non erat immediate ante hac. Sed tamen hoc instanti transacto, potest hinc excedere.

Textus xliij. In quo autem primo nunc/ primum mutatum est id quod mutatum est: necesse est in partibile esse. dico autem primum: quod non propterea q. alterum aliquid ipsius primum sit/ huiusmodi est. Sit igitur diuisibile ipsum, A

C. et diuidatur secundum. B. Si igitur in. A B. mutatum est/ aut rursus in. B C. non utique in primo quod est. A C. mutatum erit. si autem in utroque mutabatur (necesse est enim: aut mutatum esse/ aut mutari in utroque) & in toto utique mutabatur, at erat mutatum. Eadem ratio autem est: & si in hoc quidem mutatur/ in hoc autem mutatum est. erit enim aliquid: primo prius. quare non erit utique diuisibile/ illud primum: in quo mutatum est.

Textus xliij. In text. hoc. 44. manifestam facit hanc conclusionem, q. hoc temporis, in quo mobile per se primo mutatum est, non est pars temporis, sed indiuisibile instantis, quod est terminus temporis motus. Exponit id quod ait/ per se primo. i. non ratione alterius. L. n. ego hodie in ad scholas, mutatus sum in hac die: non per se primo, sed ratione illius instantis quo primo verum dici nunc sum in scholis. Et q. illud sit in diuisibile, probat. Datur. v. g. q. sit diuisibile, ut puta sit tempus in quo primum verum sit dicere nunc primo mobile mutatum est in hunc locum, vel sub hac forma vel sub hac quantitate etc. A. L. quod diuidatur in puncto medio. B. Tunc aut in ambabus partibus. A. B. et. B. L. primo mutatum est, aut in ambabus mouetur, aut in vna mouetur et in altera primo mutatum est. Ad in ambabus primo mutatum sit, est repugnancia: nam tunc non est primo mutatum in toto. A. L. sed ratione prioris partis. Quoniam si in prima est iam mutatum, non est primo mutatum in secunda. Si vero in ambabus mouetur, sequitur quod in toto. A. L. mouetur (nam id quod in quavis parte alicuius temporis mouetur, in toto tempore mouetur) et cum positum sit in toto tempore mutatum esse, sequitur contradictio. s. simul moueri et mutatum esse. Si vero dederis q. in prima parte mutatur et in secunda parte mutatum est, vel e conuerso, tunc inquit dabitur primo. Nam clarum est q. tunc in toto. A. L. non est mutatum esse, nisi quia in vna parte prius verum est dicere/ mutatum esse: et cum totum tempus concessum est esse primum mutatum esse, dabitur prius primo.

Textus xliij. Manifestum est igitur: q. & id quod corruptum est/ & quod genitum est: in impartibilis illud quidem corruptum/ hoc autem genitum. Dicitur autem id/ in quo primo mutatum est: dupliciter. Aliud quidem: in quo primo perfecta est mutatio: tunc enim: verum est dicere q. mutatum est. Aliud vero. in quo primo cepit mutari.

Textus xliij. Quas particulas habet hic text. qui certe ineptissime diuisus est. In priori resumit conclusionem superiorem, videlicet q. tam id quod corruptum est, quam id quod genitum est per se primo, incipit corruptum esse aut genitum esse per aliquod in diuisibile. Quoniam quicquid incipit esse per primum esse, incipit esse per indiuisibile, quia nunc est et non immediate ante hoc fuit, et eadem ratione quicquid desinit per primum suum non esse, desinit per aliquod indiuisibile. Et hac intentione docuit philosophi. id temporis in quo mobile per se primo mutatum est, esse in diuisibile. Deinde in secunda particula textus (ubi congruentior fuit set diuisio) inchoat secundam partem capituli, dicens, quod id in quo primo mobile mutatum est, dupliciter dicitur. Quomodo id in quo primo perfecta est mutatio: quod est primum non esse motus et primum mutatum esse seu primum huius quod est esse in termino ad quem. Et aliud est illud in quo res primo cepit moueri.

Primum mutati esse est indiuisibile.

Textus xliij.

Textus **xlvi.** Quod igitur circa finem mutationis primum dicitur: existit / & est, contingit enim perfici mutationem, & est mutationis finis, qui iam & ostensus est indivisibilis esse / propterea q̄ finis est. Quod autem secundum principium est: omnino non est, non enim est principium mutationis: neq; id temporis in quo primo mutabatur. Sit enim primum: in quo. **A D.** hoc igitur: indivisibile quidem non est, accidet enim: contigua esse ipsa nūc. Amplius si in. **C A.** tēpore toto quiescit (ponatur, n. quiescens) & in. **A.** quiescet. Quare si impartibile est. **A D.** simul quiescit / & mutatum erit, nam in. **A.** quiescit: in. **D** autem mutatum est.

1. Cōclu.

Postq̄ ergo de termino qui est finis motus hatenus dixit, trāfert **Ph.** sermonē ad aliū trūm, vnde incipit mot⁹. Sit ergo de eo qd̄ est mutatuū esse primo mō. s. circa finē, iam dictū esse, qd̄ illud existit & est. s. primū et indivisibile: pp̄ ea q̄ finis est ipsius mot⁹. Ad est dicere. Illud primū instās mutati esse est finis extrinsecus motus. i. primū nō esse illi⁹. Et hec est prima principaliū cōclusionū huius capituli, vt si. v. g. aliquid moueat ad locū. **B.** primū instās esse in. **B.** est primū nō esse motus. Et si mouet motu alterationis ad gradū. v. g. vt quatuor, tunc primū esse sub gradu vt q̄ tuor est primū nō esse motus ad talē gradū. **22.** (inquit) illic perficit mutatio. Et q̄ est finis, idcirco est indivisibile, vt iam mō tex. 44. probatū est. Et vero circa principiu mot⁹ subdit. 23. cōclusio. Impossibile est dari primū instās esse motus. Hanc cōclusionē demonstrat tribus rōnibus. Quarū prima sumit ex parte tēporis, hoc modo. Sit illud primū eē motus. **A D.** Designat illd̄ sub duab⁹ liter⁹, q̄ est finis p̄teriti tēporis in quo mobile q̄secebat & initiū futuri. Tūc querit, sit ne illud indivisibile, an diuisibile. In diuisibile (inquit) esse nō pōt, p̄pter duo inconuenientia: primū q̄ tūc duo instātia diuisibilia essent cōtigua et immedata. Inconueniens hoc deducit. **S. Th.** hoc modo. Si in. **A B.** est motus. **A B.** est t̄pus, & p̄ p̄ns cōstat ex duobus diuisibilibus. Sed tūc deductionē hāc nō possum plene intelligere: nā qui diceret. **A B.** esse vnū diuisibile, negaret p̄inde esse t̄pus: et esse duo diuisibilia. Et nō **Th.** exponit, q̄ si est indivisibile, in illo nō est motus. vt tex. 29. ostēsum est. **Th.** tūc explicat quomō sequeretur duo instātia esse cōtigua. Sēsus ergo (vt conicio) est quē in cōmēto. 31. annuebamur: nepe q̄ si datur motū futurū terminari intrinsicē per primū instās esse indivisibile, eadē rōne quies p̄terita terminaret intrinsicē per vltimū instās: et sic duo instātia essent immedata. Et hoc amplius explicat in sc̄do inconuenienti, qd̄ subiūgit hoc. **Lū.** **A D.** sit tr̄sus et p̄teriti tēporis & futuri, def q̄ illud mobile in toto tēpore p̄terito. **L A.** quiescit. Tūc sit tēpore p̄terito quiescit, in quacunq; parte & instāti illi⁹ quiescit. Cōsequētia hec reuera nō tenet: q̄ in instāti (vt illic probatū est) nō pōt esse quies. Valet tūc ad hominē cōcesso q̄ in instāti pōt esse motus: nā tūc eadē rōne qua motus incipit intrinsicē per primū instās, desinit et quies per vltimū. Si autē illud mobile in. **A.** quiescit, in eodē instanti simul quiescit et mouetur: nā cum. **A D.** sit indivisibile, si in. **A.** quiescat in. **A D.** quiescit, et si in. **D.** mouetur, in. **A D.** mouetur.

Textus **xlviij.** Quoniam autē nō est impers: necesse est diuisibile esse / & in quauis partium huius / mu-

tatum esse. diuiso enim ipso. **A D.** si in neutra quidem mutatum est: neq; in ipso toto, si vero in ambabus mutatur: & in toto, si autē in altera mutatum est: nō in toto primo, quare necesse: in quauis mutatum esse. Manifestum igitur est: q̄ non est / in quo primo mutatum est, infinite enim: diuisiones sunt.

In tex. 47. (quē certe nihil fuerat opus a superiori de truncari) prosequit aliā partē. s. q̄ si. **A D.** est per se primus mot⁹, nō pōt esse diuisibile. Si. n. inquit. **A D.** est diuisibile, aut in neutra illaz partiu mobile mouet, & tūc sequit q̄ neq; in toto moueat: aut in altera mouet, in altera vero non: et tūc sequit q̄ nō per se primo mouet in toto, sed rōne partis: sicuti quod mouet in vna hora, nō mouet per se primo in toto die. Dandum est ergo tertiu mēbrū qd̄ mouetur in ambabus partibus. Hoc tūc datur sequit, qd̄ in prima prius mouet, q̄ in toto, velut qd̄ mouet per totum diē, prius mouet in prima hora, q̄ in toto die. Et per p̄ns primū motus nō erit totū. **A D.** sed. **A.** At cū. **A.** sit ēt diuisibile (q̄ in indivisibili nō pōt esse motus) prius mouet in p̄iori parte ipsius. **A.** q̄ in toto. **A.** Et cum illa diuisio procedat in infinitum (nā quacunq; prima data adhuc medietas illius est prior) sequitur quod non possit dari primū esse motus. Cūc elicitur illa regula q̄ Omne quod mouet antea mouebat.

Omne quod mouetur, antea mouebatur.

Neq; igitur: eius quod mutatuū est aliquid primum est / quod mutatuū sit. Sit enim. **E F.** primum mutatum ipsius. **D F.** omne enim quod mutatur: diuisibile esse demonstratuū est. Tempus autē in quo ipsum. **E F.** mutatuū est: sit in quo. **G H.** si ergo in toto / ipsum. **D F.** mutatum est: in dimidio minus erit id qd̄ mutatum est / & pri⁹ ipso. **D F.** & rursus hoc aliud / & illo aliud: & semper sic. Quare eius qd̄ mutatur: nihil erit primū qd̄ mutatuū est. In tex. 48. sequit secūda ratio que sumit ex parte mobilis. **Th.** Epe qua demonstrat, q̄ quēadmodū in tēpore nō dat primū esse motus, ita nec mobilis dat prima pars mota respectu alicui⁹ signi fixi in spatio. Exēpli gratia. Datur q̄ tota longitudo solis orientis per lineā orientē sit. **D F.** et prima pars apparet sup̄ orientē sit. **E F.** que orta est in tēpore. **B.** **Th.** Et arḡ sic. Si pars. **E F.** orta est in tēpore. **B.** medietas illius partis vers⁹. **E F.** orta fuit immediate illius tēporis: et per p̄ns. **E F.** non fuit prima pars orta. Eadē rōne nec medietas illi⁹ fuit prima: quia prius fuit orta medietas illius medietatis: et ita in infinitum procedente diuisione: ergo non datur prima pars mota.

Textus xlviij.

Quod igitur neq; eius quod mutat / neq; in quo mutatur tempore primum quicq; sit: manifestum est ex ijs que dicta sunt, illud autem quo mutatur / aut id secundum quod mutatur: non amplius similiter se habebit, tria nāq; sunt que esse dicuntur in mutatione: & quod mutatur / & in quo / & secundum quod mutatur, vt homo / & tempus / & album. homo igitur & tempus: diuisibilia sunt, de albo autem: alia ratio est, verum: secundū accēdes quidē

Textus xlix.

1336
mutat
augur
tation

quidem omnia diuisibilia sunt. cui enim accidit qlitas / aut albedo : illud diuisibile est. Quonia neq; in ijs erit primum, que quidem secundum se dicuntur diuisibilia / & no secundum accidens : vt in magnitudinibus. Sit enim in quo. A B. magnitudo: & moueatur ex. B. in. C. primum. igitur / si indiuisibile quidem erit. B C. impers imperti erit contiguu. si vero diuisibile: erit aliqd / ipso. C. prius in quod mutatū est / & illo rursus aliud / & semper sic / propterea qd nunq; deficit diuisio. Quare non erit primum: in quod mutatum est. Similiter autem est, & in quantitatis mutatione. etenim hec: in cōtinuo est. Manifestum igitur est / qd in solo motu qui secundū qualitātē est: cōtingit indiuisibile perse / esse.

Tandē in tex. 49. postremoq; huius capituli, id qd de tēpore et mobili docuit, prosequit et de spatio demonstrare: atq; adeo de quocūq; tēpore motus: nēpe qd non de tur prima pars spatij pertransita, sed quacūq; data, alia sit prius trāsita: neq; def prim^o grad^o in intensiōe, neq; prima pars quātītatis, in augmentatione. Sit ergo eius qd mutat. s. mobilis, et eius in quo mutat. s. tēporis, iam ostēsum est, non esse dabile primū. Sed anteq; procedat ad spatū vel terminū quo mobile mutatur, re petit id qd tex. 37. et. 39. premisserat. s. qd non omnia que diuidunt cū motu, diuidunt perse. Tria enim (inquit) sunt in motu p̄ter ipsum motū. s. mobile, tēpus et terminus, vt albedo in alteratione. Et quidem mobile, motus, et tēpus, quia sunt de genere quātītatis, per se diuidunt: qualitas vero, que est terminus alterationis, nō per se diuiditur, sed ad diuisionē quantitatis mobilis, vel motus, vel tēporis. Litera est clara. P̄ponit ergo cōclusionē, qd in ijs que secundū se diuidunt, non dat primū. Et probat de spatio, qd per se est diuisibile: nā de tēpore et de mobili id iam ostenderat. P̄robatur qd si aliquod mobile incipit moueri super aliquā lineā, non de tur prima pars lineę pertransita. Sit. n. mobile pedale A B. qd incipit moueri a puncto. B. et prima pars pertransita. v. g. sit. B C. Et arḡ sic. Aut. B C. spatū est diuisibile, aut indiuisibile: si indiuisibile, sequit̄ duo indiuisibilia cōtigua esse, et imediata: nā eadē rōne sc̄da pars spatij erit indiuisibilis, que t̄n prime est imediata. Si vero. A C. spatū est diuisibile, imedietate tēporis quo mobile transit totū. B C. transit medietatē eius, et in quarta parte quartā partē: et ita in infinitū: quare non dabit̄ prima pars pertransita. Et similiter (inquit) erit in motu augmentatiōis, cuius terminus est quātitas, que est per se diuisibilis. Quacūq; n. quātitate data acquisita per augmentatiōē, prius acquiritur pars ei⁹. Ubi hoc animaduertendū est, qd Arist. non admittit minimā quantitātē in augmentatione, sicut in generatione. Concludit ergo qd in sola qualitate contingit perse indiuisibile. Non tamē negat quin sit per accidens diuisibilis. Et hac ratione, nec dabitur minimū in qualitate. Siue secundū extēsiōē, siue secundū intensiōē. Quando enim lignū applicatur igni, non dabitur minima pars ligni, que primo habet calozē: sed quacūq; data minor prius est calefacta: et quocūq; dato gradu intensiōis, ante illū fuit altus gradus. Qd nos tanq; verus approbavimus et corroboravimus lib. i. q. 4. et licet alij alter senserint, est tamē in hoc loco sententia S. Tho. Est autē hoc intelligendū, quādo lignū appli-

catur in linea, vbi terminatur sphaera actiuitatis ignis. Nā si totū sit intra flāmā, simul disponitur magna pars eius, secundū superficiē. Licet forsan secundū profunditatē, quacūq; parte data, prius disponatur medietas eius superficiem versus.

DE ORDINE PARTIVM MOTVS. CAP. VI.

QUONIAM AVTEM OMNE Tex. i.

quod mutat / in tēpore mutat / dicitur autē in tēpore mutari & vt in primo / & vt secundū alterū / vt in anno / quia in die mutat: in quo primo tēpore mutatur / id qd mutat / in quavis hui⁹ parte mutari necesse est. manifestū est igitur: & ex diffinitione. primū enim sic dicebamus.

Cū intentio p̄hi. in his duobus capitulis sit tradere ordinē partū motus, et in. 5. dictū sit de initio et termino mot⁹, subsequitur in hoc. 6. (quod deē cōplectitur tex. vt dicat de ordine aliarū partū. Atqui in his duobus totū versat. s. et qd ante omne moueri precedit mutatum esse: et qd econuerso, ante qdlibet mutatum esse precedit quoq; moueri. In quinq; prioribus testibus ostendit primū: et in reliquis / alterū. Et primū omnū in hoc tex. 50. p̄mittit distinctionē necessariā. Videlicet, qd dupliciter res aliqua mouet in aliquo tēpore. Aut non primo, sed ratione partis / quē admodū qd mouet vno tantū die, dicitur moueri in anno / ratione illius diei / que est pars eius. Aut mouet in tali tēpore per se primo. Diffinit autem / qd tē moueri in aliquo tēpore per se primo, est moueri sc̄z quancūq; partē illius tēporis. Id qd primo manifestat / ex diffinitione posita in principio lib. 5. Ubi dicitū est id per se primo moueri, quod mouetur secundū se totū, et non solū ratione partis. Similiter enim sequitur vt id moueatur primo in aliquo tēpore, quod mouetur secundū omnē partē illius tēporis.

Sed ex his manifestū est. Sit. n. in quo primo mouet / id qd mouetur / in quo. A C. et diuidatur secundū. B. omne. n. tēpus: diuisibile est. In tēpore autē. A B. aut mouet / aut nō mouet. & rursus / in tēpore. B C. similiter. Si igit in neutro mouet, quiescet vtq; in toto. moueri. n. id qd in nulla partū huius mouetur: impossibile est. si vero in altera sola mouetur: non vtq; in primo mouetur, quod est A C. secundū. n. alterū: motus est. necesse est igitur: in quouis ipsius. A C. motum esse.

In tex. 51. id qd proxime sola diffinitione probauerat, rōne demonstrat. videlicet id qd primo mouet in aliquo tēpore, moueri necesse sit in qualibet eius parte. Sit. n. tēpus quo mobile aliqd p̄mo mouet, et diuidat in puncto. B. Tunc aut in pte. A B. mouet / aut non mouet. idēq; interrogatur de parte. B C. si ergo neq; in. A B. neq; in. B C. mouetur, sequitur qd neq; in toto. A C. moueatur. Si vero in altera sola mouetur, sequitur qd non mouetur primo in toto. A C. sed solum mouetur primo in illa parte / per quam totam mouetur: et ratione illius / mouetur in toto. Igitur si in toto p̄imum mouet, sit vt in vtraq; parte moueatur.

Hoc autem ostēso: manifestum est / qd omne quod mouetur / necesse est motū esse pri⁹.

Tex. li.

Tex. liij

mouetur, rea mo ratur.

L. 208 D

xtus x.

Nō datur minimū augmentatiōe.

Si enim in A C. tempore primo/per magnitudinē. D F. quippiam motum est: in dimidio / quod æque velociter mouetur & simul incepit/per dimidium erit motum. Si autem æque velox in eodem tempore motum sit ali quid: & alterum necesse est per eandem motum esse magnitudinem. quare motum erit: id quod mouetur.

¶ Supposito q̄ sermo sit hic de eo q̄d per se primo mouetur in aliquo tempore, demonstrare prosequi q̄ ante omne/moueri sit mutatum esse. *¶* Abi adnotandum est, q̄ quæ admodum in linea, aut reuera sunt, aut cogitatione consideranda puncta, ita sunt in motu mutata esse indiuisibilia. Unde quæ admodum in linea/puncta continuatua non sunt actu/sed potētia, quādo tñ actu diuiditur, punctum terminatiuum est actu: quia terminat diuisionē (sicut partes quæ sunt actu continue, sunt entia in potētia: quæ uero sunt actu diuise, sunt entia in actu) ita et mutata esse continue antia motu sunt in potētia, quæ uero mutatum esse actu terminat motum, tunc est in actu. Demonstratio ergo *¶* Aristoteli est, q̄ quæ admodum in linea ante quilibet partē/est punctum, ita et in motu, ante quilibet partē motus, est mutatum esse. Sed quia mutatum esse euidentius apparet quæ actu terminat et rumpit motum, demonstratione format in duobus mobilibus. Si. n. (inquit) aliquid mobile in toto tempore. *¶* A L. mouet per spatium. D F. necesse est ut mobile alterum æque uelox/et simul incipiens/dimidiato tempore moueat per dimidium spatium. s. D E. et per prius, in. E. erit mutatum esse. *¶* Ad illud æque uelox erat actu mutatum esse in. E. prius est ut et primum mobile ante moueri per partē. *¶* E F. habuerit mutatum esse in. E. Et eadē rōne anteq̄ perueniret ad. E. fuit mutatum esse in alio priori puncto eiusdem spatij. Et ita consequenter ante quodlibet moueri erat mutatum esse.

Textus liij. ¶ Amplius autem si in toto tempore. A C. motum esse dicimus/ aut omnino in quouis tempore ex eo quia accepimus ultimum ipsius nunc (hoc enim est id quod terminat: & medium ipsorum nunc/tempus est) & in alijs utiq̄ similiter dicetur motum esse. dimidij autem ultimum: diuisio est. quare & in dimidio motum erit: & omnino in quouis partium. semper enim simul cum ipsa diuisione: tempus est terminatum ab ipsis nunc. Si igitur omne quidem tempus diuisibile est / quod autem est inter ipsa nunc / tempus est: omne quod mutatur / infinities mutatum erit.

¶ Demonstratio secunda est in tex. 53. Que talis est. Propterea mobile oicif mutatum esse in toto tempore. A L. aut in quouis alio, quia peruentum est ad nunc terminans illud tempus: sed ante illud nunc terminans fuerunt infinita nunc continuantia partes temporis: ergo similitudine cū ante quilibet particulam ipsius temporis. A L. precesserit aliquod nunc, sequitur ut ante quilibet particulam totius motus per. D F. spatium precesserit mutatum esse. *¶* Hæc quæ admodum nunc est diuisio temporis. i. quo discernuntur partes temporis, ita se habet et mutatum esse respectu partium motus. Colligit ergo *¶* Philosophus q̄ cū omne tempus quantumcumq̄ minimū sit diuisibile, et inter duo nunc semper mediat tempus, et cuilibet nunc correspondet in motu mutatum esse, atq̄ adeo inter quecumq̄ mutata esse, me-

diat motus: sequitur ut quæ admodum ante quilibet particulam temporis precesserunt infinita nunc, ita ante quilibet particulam motus, precesserint infinita mutata esse. Et per prius quicquid mouet infinities fuerit mutatum.

¶ Amplius autem si id quod continue mutatur, & neq̄ corruptum est neq̄ cessauit a mutatione/aut mutari/aut mutatum esse/necessesse est in quouis, in ipso autē nunc non est mutari: necesse est mutatum esse secundum unumquodque ipsorum nunc. Quare si ipsa nunc infinita sunt: omne quod mutatur / infinite erit mutatum.

¶ In tex. 54. subsequit tertia demonstratio: que talis est. Omne quod continuo mouetur, quādiu nec corrumpitur nec cessat a motu, necesse est ut in quolibet intrinseco illius temporis aut moueat, aut mutatum sit: s; in indiuisibili nunc (ut tex. 29. ostensum est) nihil proprie mouet: ergo necesse est in quolibet nunc mobile esse mutatum. Et cū ante quilibet partē temporis motus precesserit nunc, sequitur ut ante quodlibet moueri precesserit mutatum esse.

¶ Non solum autē id quod mutatur necesse est mutatum esse: sed etiā mutatum necesse est mutari prius. Omne. n. quod ex quodam in quiddam mutatum est: in tempore mutatum est. Sit enim: in ipso nunc ex A. in. B. mutatum. ergo in eodē quidē nunc in quo est / in ipso. A. non mutatum est. Simul enim: erit in ipso. A. et in ipso B. quod. n. mutatum est / quādo mutatum est q̄ non est in hoc: ostensum est prius. si uero in alio est: in medio est tempus. nō. n. cōtigua sūt: ipsa nunc.

¶ Post demonstrationē illius quod est / ante quodlibet moueri precessisse mutatum esse procedit philosophus ut perinde demonstret ante quodlibet mutatum esse precessisse itidē moueri. Unde in hoc tex. 55. proponit primam conclusionem, q̄ non solum ante omne moueri est mutatum esse, uerū et eodē uerso / ante omne mutatum esse est et moueri. Ante cuius demonstrationē præiacit fundamentum hoc. Omne quod mutat inter duos terminos: ut ab. A. in. B. mutatum est in tempore. Idic non accipit mutatum esse (ut hæc tenus) pro termino motus, qui est in instanti: sed pro eo quod est mutari. Et probat fundamentum. Si mobile quippiam mutat ab. A. in. B. sequit ut in eo / nunc / quod est in. A. non sit mutatum in. B. alias in eodē nunc esset in. A. et in. B. quod supra ostensum est esse falsum tex. 40. ubi demonstratum est, id quod mutatur quando mutatum est non esse in termino a quo, sed in termino ad quē: ergo in alio nunc, est in termino a quo, et in alio in termino ad quē. Et cū inter quecumq̄ duo nunc mediet tempus, sequitur ut omne quod mutatur, mutet in tempore. Et loquitur hic *¶* Philosophus de motu proprie, ut distinguit a mutatione. Hæc generatio que. v. g. est mutatio de non esse aeris, ad esse aeris, si accipiat pro inceptioe ipsa, non fit in tempore. Quoniam (ut uidebimus lib. 8.) generatio fit per primum esse: et quod non dat ultimum esse non aeris. s. ultimum esse aque, uel generatur aer nullum est medium tempus inter ultimum esse aque, et primum esse aeris: sed idē instans quod est primum esse aeris, est primum non esse / priuationis aeris, puta aque. Si autem accipiat generatio pro toto motu alterationis precedēte in aqua / qui terminatur ad esse aeris, ille fit quoq̄ in tempore.

¶ Quoniam igitur in tempore mutatum est / tempus autē omne diuisibile: in dimidio aliud

Textus liij.

Textus liij.

Textus liij.

Textus liij.

Textus liij.

erit mutatum / & rursus in illis dimidio aliud /
& semper sic. quare mutaretur utique prius.

Supposito hoc fundamēto, sequitur prima demōstratio conclusionis. Que est hec. Omne quod mutatur, mutatur in tēpore: et tēpus omne est diuisibile in semper diuisibilia, cuius partes continuant per instantiā: ergo omne illud quod in aliquo certo tēpore mutatum est ante illud nunc terminans tale tēpus, mutabatur: nā ante quodlibet nunc terminans tempus, in quo res mutata est, precedit tēpus in quo mouebatur.

Amplius autē in magnitudine manifestum est quod dictum est: propterea quod continuum est magnitudo / in qua mutatur id quod mutatur. Sit. n. mutatum ex. C. in. D. Ergo si indiuisibile quidē est ipsum. C. D. id quod impers est / impertit erit contiguū. Quoniam autē hoc impossibile est: necesse est magnitudinē esse id quod est inter / & in infinita esse diuisibile. Quare: in illa mutatur prius. necesse est ergo omne quod mutatum est: mutari prius.

Prima demōstratio sumpta est a diuisione tēporis: altera vero hec que sequitur, sumitur ex diuisione magnitudinis, per quam fit motus: eo quod diuisio magnitudinis manifestior multo est, quā tēporis vel motus. Adhuc ergo quippiā a. L. in. D. que sunt extrema magnitudinis. Tunc aut magnitudo. L. D. est indiuisibilis, aut diuisibilis: indiuisibilis esse non potest, quia cum illa magnitudo sit aut esse possit pars continui, tunc continuū / cōponitur ex indiuisibilibus: atque adeo duo indiuisibilia essent immediata. vt in principio huius libri demonstratum est. Si autē. L. D. est magnitudo diuisibilis, necesse est vt habeat infinitas partes: et per quālibet ante quodlibet punctū / in quod mobile mutatum est, precedit magnitudo per quam mouebatur.

Eadē. n. demōstratio est: & in non continuis: vt & in contrariis: & in contradictione. Accipimus. n. tēpus / in quo mutatum est: et rursus / eadem dicemus. Quare necesse est id quod mutatum est / mutari: & quod mutatur / mutatum esse. & est / ipso quidē mutari / mutatum esse prius: ipso autē mutatum esse / mutari: & nunquam accipietur primum. causa autem huius est: non esse impers impertit contiguū. in infinitū. n. diuisio fit: vt in ijs que augentur & diminuantur lineis.

Cū demōstrationes hactenus de solo motu locali fuerint constructe, ait primum in hoc tex. 58. equo eas pede procedere in reliquis motuū mutationūque generibus. scilicet alteratione (quā vocat motū in contrariis) et in generatione / et corruptione (quas appellat mutationes secundū contradictionē.) At vero ex duabus / quas fecerat demōstrationibus, priorē, que ex diuisione tēporis procedit, ait habere locū in alteratione, generatione, & corruptione. Nā altera (que de diuisione spatij sumebatur,) in solo motu locali verū habet: et applicari et potest / motui augmenti / aut decrementi. Et. n. ante quodlibet punctum spatij, in quod mobile mutatum est, precessit spatium per quod mutabatur, & ante quālibet partē spatij, precesserat punctū / in quo fuerat mutatum ita et in augmento quātitatis / ante quēlibet terminū et punctū / acquirerebat quātitas: et ante quodlibet acquiri / precessit tēpus ad quem res augmentata est. In intensione vero qualitatis non adeo oculis apertū est

quomodo ex parte rei acquisite ante quodlibet mutatum esse fit moueri, & ante quodlibet mutari mutatum esse: et ideo euidentius iudicatur ex parte tēporis. Omnis. n. intensio et remissio fit in tēpore, et ante quālibet partē tēporis precessit instans in qua res est mutata, et ante quodlibet instans precessit tēpus, in quo mutabatur. Generatio vero et corruptio, licet acceptis pro inceptione et desitione substantie, non fiant in tēpore: tū si accipiantur pro motu alterationis, qui terminatur ad desitionē. v. g. aque et inceptio aeris in tempore fit. Colligit ergo subepilogo / conclusionē intentā. videlicet / quod quicquid mutatur prius mutatum est: & quicquid mutatum est prius / mutabatur. Et ratio (inquit) est, quia motus non cōponitur ex indiuisibilibus, quorum vnū sit alteri immediatū: nā tunc daretur primum moueri indiuisibile, ante quod non precessisset mutatum esse. At vero cum motus sit de genere continuo: atque adeo, quē admodū linea, ita sit diuisibilis / in semper diuisibilia, nec dabitur in motu / primum moueri, nec primum mutatum esse: sicut nec in linea diuisa per partes proportionales / versus initium, nec dabitur prima pars / nec primum punctū continuatiuum.

Manifestum est igitur / quod & id quod factum est / necesse est fieri prius: & quod fit / factum esse / quecūque diuisibilia & continua sunt. non tamen semper id quod fit: sed aliud aliquando / vt illius aliquid / sicuti fundamentum domus. similiter autem: & in eo quod corrumpitur / & eo quod corruptum est. statim enim inest / ei quod fit / & quod corrumpitur / cum sit continuum: infinitum quoddam. & non est: aut fieri non factum aliquid / aut factum esse / quod non fit aliquid, similiter autem: & in ipso corrumpi / & in corruptum esse. semper enim est ipso corrumpi: corruptum esse prius, ipso autem corruptum esse: corrumpi. Manifestum est igitur / quod & id quod factum est / necesse est fieri prius: & quod fit / factum esse. omnis enim magnitudo / & omne tempus: semper diuisibilia sunt. Quare in quocumque sit: non erit utique vt primo.

In hoc tandem tex. 59. huius capitis postremo, explicat eandē conclusionē, in generatione / et corruptione: vbi cuiuspiam videri poterat non habere verū, propterea quod non fiunt in tēpore. At nihilominus / quod etiā in his id quod factum est, prius fiebat et id quod fit, prius etiā aut secundū partē aut alio quouis modo factum est. In his (inquit) quecūque diuisibilia sunt / et continua. Ad secundū Lōmentum appositū est, ad excludendū intellectiones que non fiunt motu continuo, sed fieri possunt indiuisibiliter. Aut forsitan (vt ait Sanctus Thome.) adiectū est, ad insinuandū quod motus alterationis / continuatur quodāmodo / cum generatione ad quā terminatur. **A**bi adnotandū est, quod alia est cōsideratio generationis substantie / in hōgeneis et alia in eterogeneis. In hōgeneis nāque (cuius partes sunt eiusdem rationis) id quod generatur, tēpore quo forma extenditur per materiā secundū eandē rationē generatū est secundū partem. vt cum forma ignis extenditur per materiam ligni / ante quēlibet ignē genitum, generabatur ignis: et ante quodlibet generari erat ignis aliquis genit⁹. Sed in eterogeneis (vt. v. g. in aiali) non semper id quod generatur precessit scilicet eandē rationē, sed scilicet partē alteri⁹

Textus
lix.

Textus
lxij.

rationis. vt quādo in animali, animantur pedes. prius fuit animatū cerebrū, et ante cerebrū fuit animatū cor. Et hoc est qđ inſinuat exēplo domus cuius fundamētū preiacif parietibus. At vero qđ minimū vtriusq; ſub ſtantiē producif in iſtanti, ante illud mutātū eſſe, non precedit moueri ſed; eandē formā. ſ. ſubſtātiālē: ſed precedit alteratio, qua prioz corrūpebat ſubſtātia. Quēq; dē alteratio quodāmodo continuaf cū gnatione. Et ita verū quodāmodo ſemp hēt qđ omne qđ factū eſt prius, aut ſedm partē, aut ſecundū alterationē, ſiebat: et omne qđ ſit, partim factū erat. Et pariter in corruptione, omne qđ corruptū eſt, corrūpebat: et omne qđ corruptū tur, partim corruptū erat. Et enim alteratio ipſa, quia terminaf nō ſolū ad qualitātē, ſed et ad deſitionē vni⁹ ſubſtātiē et gnationē alteri⁹, vocaf nō ſolū alteratio, ſed et corruptio et gnatio. Quāquidē motus (vt lib. 5. tex. 4. aſſertū eſt) a termino ad quē ſortitur nomen.

DE FINITO ET INFINITO MOTVS. CAPVT. VII:

Textus
lx.

VONIAM autē omne id qđ mouetur, in tēpore mouet⁹ / & in pluri maior magnitudo: in infinito tēpore impoſſibile eſt per finitā moueri nō eandē ſemper / & illius aliquid qđ mouetur / ſed in toto / totā. Qđ igit⁹ ſi quid moueat⁹ eque velociter / neceſſe eſt finitū in finito moueri: manifeſtū eſt. accepta. n. parte / que mēſurabit totā līneā: in tot equalibus tēporibus / quot partes ſunt / per totā motū eſt. Quare / quoniā hęc finite ſunt / & quantitate vnaqueq; / & numero omnes: & tempus vtiq; erit finitum. toties enim erit tantum: quantum partis tempus multiplicatum, ſecundum multitudinem partium.

Caput hoc ſeptimū (qđ per ſeptē text⁹ protendit⁹) vt in libri partitione dicebam⁹, eſt quarta pars pncipalis hui⁹ libri. In quo agit⁹ de finito et infinito, in motu. Reſpēdit autē ex ſuperioribus in hoc tex. 60. duo neceſſaria fundamēta. Primum eſt id qđ dixerat tex. 50. r. 55. ſ. qđ omne qđ mouet⁹, mouet⁹ in tēpore: nā (vt dictū eſt tex. 29.) in iſtāti fieri neq; mot⁹. Alter⁹ eſt id qđ aſſeruit tex. 21. et ſequētib; vcl; qđ idē mobile maiori tēpore / maiore magnitudinē pertrāſit: et minori minore. Quibus ſuppoſitis intēdit in hoc capite demōſtrare hęc bimēbrē cōcluſionē. Impoſſibile eſt, vt mobile aliquid in infinito tēpore, finitā trāſeat magnitudinē, niſi eā infinities repetat (vt caueat a motu orbicularis celi) et conuerſo impoſſibile eſt vt in tēpore finito, infinitā trāſeat magnitudinē. Utraq; partē ſatis oſtenderat tex. 20. et duob⁹ ſequētib; ſed eſt certe nimis in hūmōi diuifionib⁹ ptiui. Atqui in reliqua pte hui⁹ textus, demōſtrat priorē partē cōcluſionis in motu vniſormis velocitat; / hoc mō. Signef magnitudo queuis finita: et deſ ad libitū / qđ mobile in aliquo tēpore pertrāſeat vnā partē illi⁹ magnitudinis: qđ quidē tēpus neceſſe eſt vt ſit finitū: quia ſi tota magnitudo tranſit tēpore infinito, pars tranſit in minori, et per pns finito: qđ vnū infinitū nō eſt minus alio. Tūc arguit ſic. In tāto tēpore, trāſibif alia tanta pars magnitudinis, et in alio eqli tēpore, alia eqlis pars tē. (ſi mot⁹ ſit vniſormis) cū qđ ptes magnitudinis ſint finitē / et qđntitate / et nūero: ſequit⁹ qđ et partes tēporis ſint vtroq; modo finite: et per pns / ſi magnitudo ſpatij eſt finita, tempus erit pariter finitum.

Sed & ſi nō eque velocit; refert nihil. Sit Textus
enim in quo. A C. ſpatij finitū / per qđ motū lxi.
fit in infinito tēpore: & tps infinitū / in quo
D F. Si igit⁹ neceſſe eſt pri⁹, per alterū altero
motū eſſe: hoc manifeſtū eſt, qđ tēporis in prio
ri & poſteriori / per alterū eſt motū. ſemp. n.
in pluri: per alterū erit motū. ſine eque velo
citer / ſine nō eque velociter mutet⁹ / ſiue intē
datur mot⁹ / ſiue remittat⁹: ſiue maneat: nihil
ominus. Accipiat⁹ igit⁹ ſpatij. A C. aliqd qđ
fit. A B. qđ mēſurabit. A C. Hęc itaq; pars:
infiniti in quodā absoluta eſt tēpore. in infi
nito. n. nō eſt poſſibile. totū. n. in infinito.
Et rursus / alterā ſi cepero, tantā quāta eſt. A
B. neceſſe eſt in finito tēpore. totū. n. in infi
nito. & ſic accipiēdo. Qm autē / infiniti quidē
nulla pars eſt que mēſuret (impoſſibile. n. eſt
infinitū eſſe ex finitis eqlibus & in eqlibus:
ppter ea qđ mēſurabunt⁹ quę finita ſunt / mul
titudine / & magnitudine / a quodā vno / ſiue
eqlia ſint, ſiue in eqlia, deſinita aut magnitu
dine: nihil o. ſpatij autē finitū: qđntis. A B.
mēſurat⁹) in finito tēpore. A C. mouebif. C Si
milit autē: & in qđete. Quare / neq; fieri neq;
corrūpi, poſſibile eſt ſemp: aliqd vnū et idē.
C In tex. 61. pbat eandē priorē partē vltus, ſiue mobile
moueat⁹ vniſormi, ſiue diſſormi velocitate. Sit. n. (in qđ)
A L. ſpatij finitū per qđ mobile mouet⁹ / tēpore infinito
qđ ſit. D F. Tūc neceſſariū eſt (inquit) vt illd mobile pns
trāſeat priorē partē ſpatij. puta. A B. qđ poſteriorē. B
L. ex quo manifeſte ſequit⁹, qđ priorē partē, debet trāſi
re in priori pte tēporis. ſ. D F. et aliā, in poſteriori: qđ ſe
cundū ſucceſſionē magnitudinis / eſt ſucceſſio et mot⁹ / r
ſubinde tēporis. Hūc rursus ſequit⁹, qđ ſi mobile aliqua
partē magnitudinis trāſit aliquo tēpore: per maius tē
pus trāſibitur eadē pars et aliqd aliud. Et id quidē ſue
mobile moueat⁹ velotius, ſemp atq; veloci⁹, vt in motu
nāli: ſiue tardi⁹, ac tardius. vt in motu violēto: ſiue ma
neat in eadē velocitate. Hūc ſuppoſitis accipiat⁹ aliqua
pars ſpatij. A L. v. g. A B. quā neceſſe eſt mēſurare to
tū ſpatij. A L. ſupponat⁹. n. eſſe aliquotā. Atqui pars
illa finito tēpore / pertrāſibitur, vt iam dictū eſt, poſtq;
debet trāſiri in minori tēpore, qđ totū. Rursus / ſi aliam
tantā partē accepero, neceſſe eſt et eadē rōne tēpore fi
nito pertranſiri: ſiue minori / ſiue maiori, ſiue eqli, ſedm
qđ mobile per eā velotius, tardius ſue moueat⁹ qđ per pri
mā, aut eque velocif. Et cū ptes illi⁹ ſpatij ſint et ſingu
le finite magnitudinis, et oēs finite multitudinē et nu
mero, ſit vt omnes partes temporis conſumpti, in toto
motu ſint / etiam numero et multitudine finite: et ſingu
le magnitudinis finite: ſiue ſint equales, ſiue inequales.
Et cū nulle magnitudinē et multitudinē finite partes,
poſſint metiri. i. cōplere et haurire totū infinitū, ſequit⁹
vt tēpus illud non poſſit eſſe infinitum: et per conſe
quens. A L. pertranſibitur in tēpore finito. Pparente
ſim ita legito. Impoſſibile eſt in finitū eſſe, ex finitis, ſi
ue equalibus, ſiue in equalib⁹. (ſ. ex partibus tot nume
ro quot ſunt ſignate in ſpatio, ſiue ſint illis equales, ſi
ue inequales. Quia mēſurentur tūc finitū et infinitū,
vno numero finito partium finitarū: nam ſpatij parte

Textus
lxj.

Textus
lxj.

Textus
lxj.

A B finita finities sumpta, mensuratur. Quaecumq; vero eodē numero finito partū finitarū mēsurantur, siue partes vnus sint equales partibus alterius, siue non, debet esse ambo finita. Et similiter (inquit) est in quiete. **M**pe q; si duorū quietes mēsurentur eodē numero partū tēporis, quietes erūt finite. Unde infert nō esse possibile vnum idē semper. i. tēpore infinito, aut generari, aut corrūpi. **H**ā cū quicquid generatur, aut alteratur, aut augetur sit finitū, necesse est et motū ipsum, ac sub inde motionis tēpus, esse finitū.

Eadem autem ratio est: & q; neq; in finito tempore per infinitū, possibile est moueri/ aut quiescere/ siue regulariter moueatur/ siue irregulariter. accepta enim quadam parte/ que metietur totum tempus: in hac quantitate aliquam pertransibit ipsius magnitudinis/ & non totam, in toto enim: totam. & rursus inēqualis: aliam. & in vnoquoq; similiter: siue equalis sit/ siue inēqlis ei que est a principio, refert autem nihil: dum modo sit finitum quoddam/ vnaqueq; manifestum enim est/ q; consumpto tempore/ infinitum non consumitur: finita diuisione/ & quantitate, & numero, ablatione facta. Quare non transibit in tempore finito: infinitam. nihilq; refert magnitudinē: versus alterā/ aut versus vtrāq; partē/ esse infinitā, eadē enim erit ratio.

In tex. 61. probat secundā partē eiusdē conclusionis si q; neq; eouerso possibile sit in tēpore finito, magnitudinē infinitā pertransiri. **H**ā detur. v. g. magnitudo infinita. **A** L. que percurritur tēpore finito. **D** F. et signef vna pars aliquota illius tēporis qua transitur vna queuis pars magnitudinis, quā partē spatij necesse est esse finitā: nō sitoto tēpore transitur spatij infinitū, parte tēporis transitur minus, et per consequens finitū. **P**er seuerat. n. in hoc q; vnū infinitū non est altero minus. Et tunc manifestū est alia equali parte tēporis, pertransiri vnā aliā partē magnitudinis, aut equalē/ aut maiore/ vel minore/ secundū quod motus fuerit vniformis/ vel difformis. Unde cū partes tēporis sint numero finite, singuleq; finite magnitudinis: sit vt ita se habeant partes spatij, et per consequens totū spatij sit infinitū. **Q**uia consumptio (inquit) tēpore finito per numerationē partū finitarū, non consumitur infinitū spatij. **C**oligitur ergo/ q; non pōt tēpore finito spatij infinitū pertransiri. **N**eq; refert (inquit) sit ne infinitus simpliciter versus vtrāq; extremū, an versus vnū tm, scdm quid.

His autem demonstratis: manifestum est/ q; neq; finitam magnitudinem, infinitum contingit trāsire/ in finito tempore/ propter eandem causam. In parte enim temporis: finitum transibit. & in vnaquaq; similiter. quare in toto: finitum.

Ita tēnus de mobili finito loquutus est, quod demōstrauit neq; tēpore infinito posse transire magnitudinē finitā: neq; finito, infinitā. **I**ā nūc sermonē trāffert ad mobile infinitū. **A**tq; in hoc tex. 63. ostendit/ q; neq; infinitū mobile, finito tēpore, pōt magnitudinē finitā transire. **D**etur enim. v. g. spatij tripedale, & mobile infinitū, versus occidentē, terminatū hic in principio illius spatij:

super qd incipiat moueri. **T**unc si tempore vnus hore, debeat totū mobile transire tripedale magnitudinē: sequitur quod in quarta parte illius tēporis transibit per illā magnitudinē, non totū mobile, sed finitū. i. pars finita illius. **A**pendū enim est in omnibus traductionibus quibus legitur/ finitā transibit, sed debet legi/ finitū. i. finita pars mobilis. **H**ā si toto tēpore mobile infinite longū transit per aliquod signū, in parte tēporis minor moles est illa que transit: et per consequens finita. **A**tqui cū partes tēporis sint finite, et numero, et magnitudine, ita se habebunt partes mobilis: et per consequens mobile, quod tēpore finito transit per magnitudinē finitā, esse non potest infinitū.

Quoniam autem finitum nō transibit in finitam in finito tempore: manifestū est/ q; neq; infinitum/ finitam, si enim infinitum/ finitam: necesse est & finitam / transire infinitū. nihil enim refert: vtrūuis esse id quod mouetur. vtroq; enim modo: finitum transibit infinitum. **C**um enim moueatur infinitum/ in quo est. **A**. erit aliquid ipsius secundum. **B**. finitum/ vt. **C** **D**. & rursus aliud/ & aliud: & semper sic. **Q**uare similiter accidet infinitum motum esse per finitum: & finitū transisse infinitum. neq; enim fortassis possibile est/ aliter infinitū/ moueri per finitum: q; q; finitum transeat infinitum/ aut latrone vtendo/ aut mouendo. quare/ quoniam hoc impossibile est: non trāsibit infinitū/ finitū.

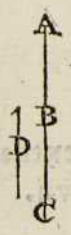
In hoc tex. 64. adhibet ad eandē conclusionē rationē secundā. **Q**ue certe est bona: nisi huiusmodi diuisiones facietatē tam fecissent. **A**t. n. q; si finitū mobile, nō pōt infinitā magnitudinē in tēpore finito trāsire/ vt probatū est/ eadē proorsus rōne sequit, q; neq; infinitū mobile, poterit finitā magnitudinē eodē tēpore transire. **H**ā ex contradictorio cōsequens, sequit contradictoriū antecedentis. **F**ac. n. duo esse ligna ab hoc puncto versus orientē protēsa, quorū vnū puta. **A**. sit in finitū. **B**. vero sit pedale. **I**dē tunc pollet si quiescēte. **A**. velut spatio. **B**. moueat per illud versus orientē: et si quiescēte. **B**. moueat. **A**. per ipsum versus occidentē. **E**t hoc est qd ait. [nihil. n. refert, vtrūuis eē qd mouet rē.] **L**ū. n. mouet infinitū, qd est. **A**. erit aliqua pars eius finita pedalis, sicut totū. **B**. que sit. **L** **D**. et rursus alia et alia, que sint sempe eāles. **Q**uare quo tēpore infinitū. **A**. trāsit per finitū. **B**. finitū ē. **B**. trāsit per infinitū. **A**. **Q**uoniam nō pōt alit infinitū, trāsire p finitū, q; vt finitū trāseat per infinitū. **I**git si probatū est finitū mobile, in tēpore finito nō posse trāsire infinitā magnitudinē. eadē rōnecluditur, q; neq; infinitū mobile, potest in tēpore finito, finitam transire magnitudinem.

At vero neq; infinitum: in finito tempore transibit infinitum, si enim infinitum: & finitum. inest enim infinito: & finitū. Amplius aut & tēpore accepto: eadē erit demōstratio.

Pari ferme rōne probat, q; neq; infinitū mobile, pōt infinitū spatij in tēpore finito pertransire. **Q**uia cū in finito mobili sit aliqua pars finita, sequit q; aliqd mobile finitū, moueret per spatij infinitū/ in tēpore finito: qd iam mō esse impossibile demonstratū est. **N**eq; rursus si tēpus statuat infinitū, poterit infinitū mobile transi

Textus lxxiiij.

Textus lxxv.

xtus
E P
A
B
C

Textus lxxij.

Textus lxxij.

re finitū spatii. Nam tunc aliqua pars finita ipsius mobilis transiret finitū spatii in tēpore infinito: cuius contrarium in initio huius capitis demonstrabatur.

Textus lxxvj. **Q**uoniam autem neq; finitū in finitū transibit/ neq; finitū finitū/ neq; finitū in finitū tēpore mouetur: manifestum est/ q; neq; motus erit infinitus in finitū tēpore. quid enim refert: motum aut magnitudinē/ infinitum facere? necesse enim est utrūq; & alterum: esse infinitum. omnis enim loci mutatio: in loco est.

In tex. itaq; postremo cōcludit id qd dictū est de tēpore, spatio et mobili, cōsēdū esse de motu. Nēpe q; si mobile finitū non pōt infinitū spatii transire, neq; mobile infinitū, finitū aut infinitū spatii in tēpore finito, sit vt neq; motus pōt esse infinitus, in tēpore finito. Eadē. n. est quantitas et magnitudinis/ et spatij, per quā sit motus et motus ipsius.

DE DIVISIONE QUIETIS. CAPVT. VIII.

Textus lxxvij.

Quoniam autē omne, aut mouetur, aut quiescit quod aptū natura est/ quando aptum est/ & vbi et quo pacto: necesse est omne qd stat cū stat/ moueri. si. n. nō mouet: quiescit. sed nō cōtingit: vt ad quietē tēdat quiescēs.

In capite octauo, qd qnta pars est huius libri, per octo textus distribuit, post diuisionē motus, agit de diuisione quietis. Quies autē (vt lib. 5. tex. 61. visum est) dupl'r accipit. Vno mō proprie, vt opponit motui violēto. Que est p'sentia rei nālis in suo loco naturali. Alio modo, pro cessatione motus quacūq; siue sit in loco nāli, siue extra. Que d'r statio. vt qn lapis proiectus sursum, sistit in puncto reflexionis vbi cessat impetus. De quo videbimus lib. 8. Et illud proprius d'r quietari aut sisti, q; cōsistere aut quiescere. In quinq; ergo priorib; testibus agit de humōi statioe: et in reliquis de quiete. Proponit ergo pmo in hoc tex. 67. q; cū omne illud qd aptū natū est moueri, eo loco, et mō quo moueri aptū est, necesse sit semper aut moueri, aut quiescere, sit vt id qd stat. i. sistit, qn sistit, moueat. Nam alias tūc quiesceret: qd est falsum: qā cū non sit in loco nāli, potius tēdit ad quietē. Possēt etiā dici statio, qn graue sursum retinetur ab aliquo prohibēte motū: sed proprie hic v' loq; de quietatione in pūcto reflexionis. Que natural'r semper durat per tēpus: eo q; illic remissus impetus, licet non sufficiat sursum mouere graue, potens est tamen id parumper retinere.

Textus lxxviii. **H**oc autem demonstrato: manifestum est/ q; et in tēpore stare necesse est. qd enim mouetur: in tēpore mouet. qd autē stat: ostēsum est moueri. quare necesse est, in tēpore stare.

Textus lxxix. **A**mpli9 autē/ si veloci9 quidē & tardius in tēpore dicim9: stare est velocius, & tardius. **P**robat dupl'r omnē stationē naturalis motus esse in tēpore. Prima rō in tex. 68. est hec. Mne qd mouet, mouet in tēpore: sed omne qd stat, mouet (quia renitit ad suū locū naturalē tendens ad quietē) ergo statio illa et sistētia est in tēpore. **A**ltera est in tex. 69. Velocius et tardius, non est nisi in tēpore: sed cōtingit rem stare

velocius et tardius. i. diutius/ aut breui9 morariscōs cōditionē impetus retinētis: ergo statio est in tēpore.

In quo autem tēpore primo id quod stat/ stat: in quouis huius necesse est stare. Diuisio enim tempore si in neutra quidem partium stat: neq; in toto. quare non vtiq; stat id qd stat, sin vero in altero: non vtiq; in primo toto stat. secundum enim vtrūq; in hoc stat: sicut dictum est/ & in eo quod mouetur/ prius. vt autē id quod mouetur, non est in quo primo mouetur: sic neq; in quo stat, id quod stat, neq; enim ipsius moueri, neq; ipsius stare: aliquid est primum.

In tex. 70. id qd de motu in tex. 50. dixerat, de statione repetit. Nēpe rē que per se primo stat et cessat in aliquo tēpore, in qualibet parte illius tēporis stare. Nam diuiso tēpore in duas partes, si in neutra stat, neq; in toto tēpore stat: si vero in altera stat, in altera vero mouetur, nō stat per se primo in toto tēpore, sed rōne vni9 partis. **A**dx ponit similit' conclusionē de statione, illi, quā tex. 46. de motu statuerat: videlicet, q; sicut nō dat primū mutatiū esse: qd est dicere primū esse motus, ita neq; datur primum esse stationis.

Sit enim in quo primo stat: in quo. **A. B.** hoc igitur: impers quidem non contingit esse. **se. motus. n. non est in imperti/ propterea q; motum est aliquid ipsius. quod autem stat: demonstratum est moueri. At vero/ si diuisibile est: in quouis partiu ipsi9 stat. hoc enim ostensū est prius: q; in quo stat primo/ in quouis parte illius stat. Quoniam ergo tempus est, in quo primo stat/ & non impartibile est/ omne autem tempus/ in infinita diuisibile: non erit in quo primo statum.**

Demonstrat cōclusionē quē admodū aliā de motu. Si enim datur primū quo mobile stat, sit illud. v. g. **A. B.** Tunc aut. **A. B.** est indiuisibile, aut diuisibile. Indiuisibile esse nō pōt: quia qd stat, iam mō probatū est moueri: eo q; renitit ad locū naturalē. **M**otus autē in indiuisibile esse non pōt. Si autē sit diuisibile, cū in illo debeat per se primo stare, sequit q; in qualibet parte illius tēporis stat. **E**t quia tēpus est diuisibile in semper diuisibilia, ante qdlibz tēpus/ in quo stat, iam steterat in parte illius. **P**ossēt quis hic obijcere q; dat primū instās esse stationis. **Q**uod est primū non esse motus. Sed ad hoc iam iam respondet philosophus.

Neq; igitur: quiescens, quando primum quieuit est. in imperti enim nō quieuit: propterea q; nō est mot9 in impartibili. In quo autem est ipsum quiescere: & ipsum moueri. Tunc enim dicimus quiescere: quando & in quo aptū natura est moueri/ nō mouetur id quod aptum natura est.

Post eā stationē, que improprie est quies, prosequit idē demonstrare de quiete. Nēpe q; non dat primū esse quietis. **E**t demonstratio est humōi. Si daret primū est

se quietis, maxime esset illud instans, qđ est primū non esse motus: sed tñ in instanti nō est qes. vt tex 30. et duobus sequētib⁹ probatū est: nā cū quiescit priuatio motus, nō est nisi quando aptus natus esset fieri motus: motus autē in instanti fieri nequit, ergo nec quies.

Textus lxxxiij. **Amplius autem & tñc dicimus quiescere: cum similiter se habet nūc & prius/ tanq̄ nō vno quodam diiudicantes / sed duobus minimis. Quare non erit in quo quiescit: im- pers. ¶ Si vero partibile est: tēpus vtiq; erit/ & in quauis ipsius partium quiescet, eodem enim modo demonstrabitur: quo & in prioribus. Quare nihil: primum erit. hęc autem causa est: quia quiescit quidem/ & mouetur omne/ in tempore, tempus autem non est primum: neq; magnitudo/ neq; omnino vllum continuū. omne. n. in infinita partibile est.**

¶ Sectio huius text⁹ nō est adeo apta. ¶ Probat primū rōne secūda qđ in instanti nō est quies. ¶ Quiescit. n. illud, qđ similit se hēt: similit autē se hēre dicit ordinē ad duo, vt. s. eodē modo se habeat nūc sicut ante: duo autē in indiuisibili esse nō possunt: s̄ in indiuisibili non est quies. ¶ Reuertitur deinde ad propositā conclusionē. Si ergo primū esse quietis non cōsistit in indiuisibili, necesse est vt primū illud sit tēpus, in cuius omni pre mobile quiescat: tēporis autē non est dabilis prima pars: ergo neq; quietis est dabile primū. Causa ergo (inqt) cur neq; in motu, neq; in quiete, est dabile primū/ est qđ vtrūq; sit in tēpore: et tēporis, sicut neq; alicuius continuū, non est dabilis prima pars.

Textus lxxxiij. **¶ Quoniam autē omne quod mouetur, in tēpore mouetur/ & ex quodam in quodā mutatur: in quo tempore mouetur secundum se/ & non quia in illius aliquo/ impossibile est tunc secundum aliquid esse primum quod mouetur, quiescere enim: est in eodē esse/ tempore aliquo & ipsum & partium vnāquanq;. sic enim dicim⁹ quiescere: quādo in alio & alio nunc/ verum sit dicere/ qđ in eodem & ipsum & partes sunt. Si autē hoc est quiescere: nō cōtingit id quod mutatur secundū aliquid esse totum secundū primū tempus: tempus enim omne: diuisibile est. Quare in alia & alia ipsius parte/ verum erit dicere: qđ in eodem sit, & ipsum & partes. ¶ Si vero nō sic est/ sed in vno solo nunc/ est: non erit tempore vlllo, secundum aliquid/ sed secundum terminū tēporis. in ipso autem nunc/ est quidem semper secundum aliquid manens: non tamē quiescit. neq; enim moueri, neq; quiescere est in ipso nunc: sed non moueri quidē verū est in ipso nunc/ & esse secundum aliquid. in tēpore autē non contingit esse: secundū quod quiescit. accideret enim id quod fertur: quiescere;**

¶ In calce deniq; hui⁹ capituli, vt se prepararet ad respōdendū sophismatibus Zenonis, resumit prius duo illa toties repetita fundamēta, videlicet qđ omne qđ mouetur, in tēpore mouet, et ex quodā in quodā mutatur. ¶ Quiescit tertiū, qđ impossibile est id qđ mouet, eo tēpore quo mouet per se primo. i. scđm quālibet partē illius tēporis, illo. s. tēpore vel aliqua parte illius esse secundū aliquid primū. i. manere penes aliquā partē spatij primo, et per se. ¶ Ad addit ad denotandū qđ nihil prohibet esse in aliquo pūcto per aliqđ instās. ¶ Et probat. ¶ Quiescere aliquā rē est aliquo tēpore esse in eodē (s. loco, aut sub eodē gradu qualitatis/ aut quātitatis) secundū se, et quālibet sui partē. Nā quiescere est, qđ in alio et alio nunc res maneat in eodē loco, aut alio quouis tēo. Ad- dit scđm vnā quāq; partē: qđ arbor dū vto huc illuc pel- litur, licet trūcus sit fixus, nō simplr quiescit. Et lignū per qđ calor successiue extendit, licet scđm partē nō moueatur, nō tñ simplr quiescit. Si s̄ mobile per aliquod tēpus maneret in eodē loco secundū quālibet partē et mobilis/ tēporis/ et loci, illic quiesceret: nā cū omne tēpus sit diuisibile, habeatq; plura nunc, in diuersis nunc esset in eodē loco. Subdit autē, qđ si mobile solū per ali- quod nunc sit in eodē loco, nō inde sequit, qđ quiescat: sed id solū, qđ in tali nūc, nō moueat. Nā iā satis ostensū est qđ in indiuisibili nūc, nec motus est, nec subinde qui- es. Hic locus strenue aduersus eos pugnat, qui credūt intensionē et augmētationē fieri per minima, vt postq; in instanti producit minimū qualitatis tantūper cesset mot⁹ quo ad vsq; aliqđ minimū producat: et ita sequent. Concedūt nāq; durāte tēpore mot⁹ manere mobile per tēpus sub eadē forma inuariatū. S3 de hoc. 1.º. de gene.

¶ QVO AD SOPHISMATA ZENONIS RESPONDETUR. CAP. IX.

ZENO AVTEM: MALE RATIO- cinatur. Si enim semper (inquit) quiescit omne aut mouetur cum est secundum equale/ est autē semper id quod fertur in ipso nūc, secundū equale: immobilem eam esse sagittam, que fertur.

Textus lxxvj.

¶ Hoc autem: falsum est, non enim componitur tempus ex ipsis nunc indiuisibilibus: sicut nec alia magnitudo vlla.

Textus lxxvj.

¶ Duo hec postrema capita (scđm. s. pars huius libri) in hoc posita sunt, vt respōdeat antiquis phisosophis de successione et diuisione motus. In hoc. n. cap. 9. (qđ vn- decim hēt text⁹) rñdet Zenoni, et in sequēti, rñdet Democrito et liber acito. ¶ Proponit s̄ in hoc tex. 75. para- logismū Zenonis, quo falso et cōtra experientā collige- bat, sagittā, dū volat, nō moueri. ¶ Quicquid est (inqt) in loco sibi equali, aut mouet tunc, aut quiescit: sagitta in quolibet momēto tēporis, est in loco sibi eq̄li: s̄ in illo nunc, aut mouet aut quiescit: sed iudicio sensus non mouet: ergo quiescit: si autē in quolibet nunc quiescit: in toto tēpore quiescit. ¶ Solutio subdit in tex. 76. Et potuisset quidē statim argumentum repellere negando quicquid est in loco moueri/ aut quiescere, si tantū sit in illo per instans, vt iam modo dicebat: at qđ satis fuisset Zenoni, si concederet qđ in nullo instanti sagitta mouetur: nā inde argueret qđ neq; in toto tēpore mouet, aliter restinguit vim argumenti: negādo. s. hanc consequētiā. Nā vt inferat immobile in aliquo tēpore non moueri, assumendū est qđ in nulla parte talis tēporis mouetur: momenta vero non sunt partes ex quibus tempus constat. Et ideo non sequitur in nullo nunc huius tempō- ris sit motus: ergo neq; in hoc tempore.

Textus Ixxvij. Quatuor autem sunt rationes de motu/ Zenonis:ingerentes difficultatem soluentibus. Prima quide est, ea que de ipso non moueri est:propterea q prius ad mediu oportet peruenire id quod fertur / q̄ ad finem, de qua diuisiuis in prioribus rationibus.

In tex. 77. serie et ordine rationes quatuor Zenonis exordif, que difficultate solebant soluentibus ingerere. Prima est hec. Aut quid mouetur per aliqd spatium, prius venire debet ad punctu mediu / q̄ ad extremu: et priusq̄ pertranseat medietate, debet transire prima quartam, et prius primam octauam etc. ergo si continuu diuidat in semper diuisibilia (vterat sententia Arist.) infinite erunt humoi partes in continuo: infinita autem, pertransiri non possunt: ergo mobile nunq̄ pertransibit spatium quantumcumq̄ paruū. Ad hanc rationem dicit se supra respondisse. s. tex. 19. nepe q̄ spatium non est infinitu. i. carens extremis, sed in finitu diuisione: quoadmodu et tempus ipsum. Unde nihil prohibet spatium habens hoc modo infinitas partes pertransiri tempore, qd eodem habet modo infinitas. Et solutio hec solu est ad homine: qui eodem modo debet cernere tempus esse infinitu, quo spatium. Na vera solutio est lib. 8. tex. 68. q̄ in magnitudine non sunt infinite partes in actu. s. diuise (na ille non possent transiri) sed sunt tantum in potentia.

Textus Ixxvij. Secunda autem: ea qua vocatur Achilles. Est autem hec: q tardius nunq̄ apprehenditur currens a velocissimo. ante enim necesse est eat persequens: vnde mouit fugies. Quare semper aliquo id quod tardius est/ antecedere, necesse est.

Secunda ratione eodem paralogismo colligebat. Nepe q̄ si velocissimu mobile incipiat moueri a certo puncto, et tardissimu paruissimo interuallo precedat, nunq̄ velocissimu attinget tardissimu. Et enim eo tempore quo velocissimu venerit ad punctu vbi est tardissimu, tardissimu erit in alio distati: et quo tempore velocissimu venerit ad illud, tardissimu erit in alio: et ita cu iugiter fiat, nunq̄ celerrimu sequens attinget morosissimu fugiens. Hec dicebatur Zenonis Achilles. Unde in prouerbiu abist inter peripateticos, argumentu quod fortissimum ab aduersario censetur, Achille nuncupare.

Textus Ixxix. Est autem & hac ratio/ eadem illi qua in duo equalia fit sectioni: differt autem in diuidendo no in duo acceptam magnitudinem. Non attingi igitur tardius: accidit ex ratione. Fit autem propter idem: cum bipartitione, in vtriusq̄ enim accidit: non peruenire/ ad terminum diuisa quoda modo magnitudinem. Sed additur in hac: q neq̄ velocissimum tragice dictum/ in persequendo tardius, quare necesse est: & solutionem esse eandem.

Putare autem/ q̄ precedens non attingitur. falsum est. cum enim precedit/ non attingitur: sed tamen attingetur/ si oporteat transire finitum, he igitur sunt: rationes due.

Solens ph. ad vtriusq̄ simul sophisma respondere, ait eadem vtriusq̄ ratione procedere: tametsi verbis differat.

Na hec etiā nitif eadē diuisione qua precedens. s. quia prius debet mobile venire ad mediu, q̄ ad finē. Et ideo si aliquid pbaret, non solu id esset q̄ velocissimu nunq̄ attinget tardissimu, veru q̄ nunq̄ veniet ad punctu: unde de. rōfiscia tardissimu. Unde hęc ratio non diuidat magnitudinē in duo. Ad tñ (inquit) nō attingat tardius, accidit ex rōne. s. eadē in virtute. Quia/ non peruenire/ s. in prima rōne ad termin spatij, et in secūda, ad tardissimu, in vtriusq̄ accidit ex diuisione quoda modo magnitudinis: qua falso patant spatium sic continere infinitas partes, vt neutiq̄ valeat pertransiri. Sed adiciunt in secunda tragice. i. sumptuose, et fastu quoda admiratio nis gratia illud superlatiuū q̄ velocissimu non pot tardius persequēdo cōsequi. Solutio autē est, q̄ quadiu tardius precesserit non attingit. Tamē admissio (vt rei veritas est) q̄ tempore finito transibitur aliqua pars spatij, tandē attingetur a velocissimo. Na si velocitas. v. g. est in duplo maior, transibit velocissimu in eodē tempore, in duplo maius spatium, q̄ tardissimu.

Textus Ixxx. Tertia autem/ que nunc dicta est: q̄ sagitta que fertur stat. Accidit autem: propterea/ q̄ sumit tempus componi ex ipsis nunc, non dato enim hoc: non erit collectio.

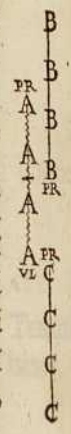
Tertia inquit ratio est illa, que in initio huius capituli facta est: hoc fundamēto nitens, q̄ tempus ex momento constat: colligēsq̄ subinde, q̄ si momento nullo sagitta mouetur, neq̄ mouetur tempore toto. Fundamēto autē subuerso collectionem corruere necessariū est.

Textus Ixxxj. Quarta autē/ ea que de is est/ que in stadio mouentur e contrario/ equalibus magnitudinibus iuxta equalibus: his quidem a fine stadij/ illis vero a medio/ equali velocitate, in quo accidere putat: equale esse tempus dimidium duplo. Est autem deceptio in eo: q̄ hoc quidem iuxta quod mouetur/ illud autem, iuxta id quod quiescit per equalē magnitudinem censet/ equali velocitate/ equali tempore/ ferri. hoc autem: falsum est. Vt sint stantes equalē magnitudines, in quibus. AAAA. alię autem: in quibus ipsa. BBBB. incipientes a medio ipsorum. A. equalē secundum numerum his & magnitudinem. Alię autem: in quibus ipsa. CCCC. ab vltimo equalē his numero & magnitudine/ & eque veloces ipsis. B. Accidit igitur primū B. simul in vltimo esse: & primū. C. eorū que iuxta se inuicem mouentur, Accidit igitur ipsum. C. iuxta omnia ipsa. B. transisse. Ipsa autem. B. iuxta dimidium ipsorum. A. Quare & dimidium esse tempus. Equali enim vtrūq̄ est, iuxta vnūquodq̄. Simul autem accidit ipsa. B. iuxta omnia. C. transisse. Simul enim erit primū. C. & primū. B. in contrarijs vltimis/ equali tempore motū iuxta vnūquodq̄ ipsorum. B. quanto circa

Textus Ixxx.

Textus Ixxxj.

Textus Ixxxij.

Text Ixxx

vnūquodq; ipsorū . A/ vt inquit/ propterea q; vtrūq; æquali tempore iuxta ipsa . A. sunt. Ratio igitur: hec est, Accidit aut: obid quod dictum est falsum.

Quartā plusq; sophisticā rationē cōminiscebāt Zeno, qua diuisione cōtinui reprobaret. Sequeret. n. atebat dimidiū tēpus æquale esse suo duplo, vt dimidiatā horā toti hore. Sit. n. (exēpli gratia) quadrupedale spatium, qd designat quatuor literis. A. sitq; illud immobile. Qd nos claritatis gratia faciamus esse in mari. Sitq; magnitudo mobilis. v. g. nauis itidē quadrupedalis, que designat quatuor literis. B. taliter vt primū. B. loco respōdeat medio pūcto totius spatij fixi. Sitq; alia magnitudo mobilis itidē quadrupedalis, que designatur per quatuor. L. que ponat e regione, ad quatuor B. ita vt primū. L. loco respōdeat vltimo. A. et in instanti iniciatiuo hore, quiescētē tota magnitudine. B. incipiat moueri. L. versus. B. Et in instanti medio hore, quādo videlicet primū. L. obuiat primo. B. in puncto medio spatij fixi. B. incipiat moueri e regione versus vltimū. A. eadē velocitate qua mouet. L. L. vero pgreddiatur versus primū. A. Hoc posito in fine hore, primū L. erit cū primo. A. et primū. B. cū vltimo. A. atq; adco omnes tres magnitudines iacebunt pariter ab eodē, in idē punctū. Tunc manifestū est tēpus quo. B. mouetur esse dimidiū tēporis quo. L. mouet, mota. n. sunt ambo eadē velocitate et. B. sola secūda medietate hore, transiuit medietatē spatij fixi. L. vero in tota hore transiuit totū spatium. Sophisma ergo Zenonis erat hoc. B. transiuit omnia quatuor. L. et quatuor. L. sunt equalia ipsis quatuor. A. ergo tm spatium cucurrit. B. quātū. L. et eque velociter: q; tanto tēpoze mouebat. B. quanto L. et per pns medietas hore est equalis toti. Respondet Aristo. fallatiā esse q; B. quidē ferebat, iuxta id qd mouet. i. iuxta quatuor. L. que mouebant motu cōtrario. L. vero mouebat iuxta id qd quiescit. i. iuxta quatuor. A. Et ideo in secūda medietate hore, quā. L. transiuit duo. A. B. transiuit quatuor. L. propterea q; transitus. B. cōstabat ex duobus motibus. Si. n. L. maneret fixū. B. non trāsisset nisi duo. L. sed q; L. mouebat versus ipsum. B. trāsita sunt omnia quatuor. L. sicuti et ipsum primū. L. eadē medietate hore trāsuiit omnia quatuor. B. Non ergo sequit. B. eadē velocitate transiuit tantū spatium, quantum transiuit. L. ergo tempora motus fuerunt equalia. Sed addendum est in antecedenti/transiuit tantum spatium fixum.

Textus lxxxiiij
At vero secundū eam que in contradictione est mutationem; nihil nobis erit impossibile. Vt si ex non albo, in album mutatur, & in neutro est: sic vtiq; neq; album est/ neq; nō album. non enim/ si nō totum in vtrouis sit: non dicetur album aut non album. album enim dicimus aut non album: non quia totū sit huiusmodi, sed quia plurime aut maxime precipue partes, non idem autem est: & non esse in hoc/ & non esse in hoc totum. Similiter autem/ & in eo quod est/ & in eo quod nō est: et in alijs que secundum contradictionem sunt/ erit. non enim ex necessitate: in altero oppositorum, in neutro autē: totum semper. Cetero quatuor has rōnes, addebat Zeno et aliā, qua arguere cōtendebat nihil posse moueri. Lū. n. (aies

bat) aliquid mouet motu cōtradictionis. s. ex non aere, in aerē, aut ex non albo/ in albū, in neutro esse pōt termino: qd. n. est in termino a quo, nondū mouet, qd vero est in tfo ad quē iam mutatu est: q; nō restat vbi sit quādo mouet: et per pns nihil mouet. Respōdet pph. q; rō hec procederet forte contra eos qui dicerēt indiuisibile moueri: nā indiuisibile non pōt esse partim in termino a quo, et partim in tfo ad quē. Sed tm nobis (inquit) nihil impossibile concludit, q; nihil mouet nisi diuisibile. Et ideo qd mouet, in neutro est totū: s; partim in vno, et partim in alio. vt apparet in motu locali. Et ideo illd neq; dices simplr albū, neq; simplr non albū: q; albū nō est quicqd habet albedinē, nisi per maiorē sui partē extendatur. Loquitur hic pph. de albo et non albo, vt designant duos tfoes imediatos: nā inter nigrū et albū, sunt medie qualitates, per quas transit id qd mouet. ppter hanc solutionē dabit alia responsio lib. s. tex. 67. f. q; in mutationibus instantaneis, nō est necessariū q; moueri/ precedat mutatu esse: nā minimū forme substantialis incipit in instanti: et ideo nullū est instans aut tēpus in quo res mouetur motu generationis.

Textus lxxxiii
Rursus in circulo & in sphaera: & omnino ijs que in seipsis mouetur/ quoniam accidit ipsa quiescere. in eodem enim loco/ secundū tempus quoddā erunt: et ipsa/ et partes. quare: quiescent simul/ & mouebuntur.

In hoc tex. 84. proponit alia ratio Zenonis, qua cōtendebat nihil moueri circulariter. Arguebat. n. Quicquid permanet in eodē loco, quiescit: quicqd autē mouetur localiter, permanet in eodē loco (quia cū non mouetur de loco ad locum, non mutat locum): ergo quod mouetur circulariter, quiescit.

Textus lxxxv
Primo nāq; partes non sunt in eodem vltimo tempore. Deinde: et totum semper mutatur in alterum: non enim eadem est ea quæ ab ipso. A. sumitur circumferentia/ et ea quæ ab ipso. B. et quæ ab ipso. C. et aliorum vno quoq; signorum, nisi vt musicus homo & homo: quia accidit. Quare mutatur semper altera in alteram: & nunq; quiescet. Eodē autē mō: & in sphaera/ & ijs que in seipsis mouent.

Hic sophismati bifariā occurrit pph. Primū (inquit) quāuis totū non mutet locū, tm singule partes mutant locū: vū illa que est in oriente, post modū est in occidente. Secundo respondet, totū etiā circulariter motū quodā mō mutare locū. Nā si designētur in circulo tria v. g. puncta in triāgulo, nō est idē circularis motus qui incipit ab. A. et qui incipit a. B. neq; est idē, qui incipit a. B. et qui incipit a. L. saltē secundū rationē: sed sunt idē subiecto rōne differentes. Et ideo neq; loca quibus fiunt, sunt prorsus eadē, sed rōne diuersa. Et si in motu recto mobilis pedalis, per spatium bipedale inspicias: videbis successiue mobile exire a prima pedalitate, et intrare secundā. Quādmōdū ergo si tfoes acquisitus in secūda coniungeretur cum termino a quo, considerā dum est secundum partes in motu celi.

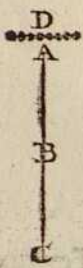
QVOD INDIVISIBILE NON MOVEATUR. CAP. X.

Textus lxxxvi
DEMONSTRATIS AVTEM his: dicimus q; id qd impers est/ non contingit moueri, nisi secundū accidens/ vt corpore moto/ aut

magnitudine in qua est. sicuti si id quod in
 nauis est: moueat nauis motu, aut pars: totius
 motu moueatur. ¶ Impers autē dico id: qđ
 est secundū quātitatē indiuisibile. ¶ Etenim
 partū mot⁹/alteri sunt: & secundū ipsas par
 tes & secundū totius motum. viderit autē alī
 quis/ & in sphaera maxime: differentiā. nō. n.
 eadē velocitas erit: et partū quæ sunt iuxta
 centrū/ & quæ extra/ & totius/ tanq̄ non vno
 existente motu. vt igitur dixim⁹/ sic quidē
 contigit moueri id qđ impers est: vt is qui in
 nauis sedet nauis currete. per se. n. nō igitur.

¶ Sūt qui textū hūc in calce superioris capitis ponāt:
 cōgruenti⁹ tū ponit in principio decimi: cū sit cōclusio nis
 propō. in cur⁹ demonstratiōe versaf capitulū hoc. Etem
 postq̄ respōsum est Zenoni. progredit ostēdere in qnq̄
 priorib⁹ ter. impartibile nō moueri per se. Duo condē
 nat Democrit⁹. asserēs indiuisibiles atomos per se mo
 ueri. In reliq̄s q̄tuor ter. rīdet Heraclito. Sunt in hoc
 capitulo text⁹ nouē. In quorū hoc primo statuit primū
 cōclusio qđ impartibile nō mouet per se, sed p accidens.
 Mouet autē aliqd per accidēs duplr. Vno modo/ tanq̄
 res sepata existēs in eo qđ per se mouet vt nauta mouet
 ad motū nauis. Alio mō/ tanq̄ formalr inherēs ei qđ per
 se mouet vel tanq̄ pars, vel tanq̄ accidēs. vt caput et
 albedo et pūctū mouent ad motū hoīs. Deinde exponit
 se/ de quo indiuisibilit loquat. Est. n. indiuisibile, aut se
 cundū spēm. vt hō diceret indiuisibilis: qđ nō diuidit in
 plures spēs: aut scđm numer. vt petr⁹: ⁊ qđlibet indiui
 duū dī indiuisibile, qđ nō diuidit in plura integra sup
 posita. Et hec indiuisibilia nihil vetat p se moueri. Aliđ
 est indiuisibile scđm quātitatē, vt punctū: et hoc est/ qđ
 nō per se mouet. ¶ Exponit preterea id qđ predixerat,
 vclz partē moueri ad motū totius: idq̄ explicat in motu
 circulari, vbi spicati⁹ apparet dīa motuum partū a
 motu tot⁹. Si. n. in motu. v. g. sphaere solis p sideres me
 dietatē grossiciei interiorē veri⁹ cōcauū, minorē circulū
 describit in die nāli q̄ pars exterior veri⁹ quertū: ob id qđ
 tardi⁹ ⁊ morosiusq̄ mouet. Mot⁹ autē tot⁹ orbis vēr
 iudicari penes maximū circulū descriptū a pūcto signa
 to in quero, siquidē ille circulus describitur a tota spha
 ra. Cōcludit qđ punctū mouet per accidens/ ad motū
 continui: non tanq̄ pars continui, sed tanq̄ ille qui mo
 uetur in nauis. Neq̄ vero est similitudo sūma: quia pun
 ctum/ licet non sit pars, inest tamen continuo.

Textus lxxxv. ¶ Mouet. n. ex. A B. in. B C. siue ex magni
 tudine/ in magnitudinē/ siue ex specie in spe
 ciē/ siue secundū contradīctiōē. Tēpus autē
 sit/ in quo primo mutat⁹: in quo. D. Ergo ne
 cesse est ipsum eo quo mutat⁹ tēpore. aut in.
 A B. esse/ aut in. B C. aut aliud quidē qđ hu
 ius/ in hoc: aliud autē qđ/ in altero. omne. n.
 qđ mutat⁹: sic se habebat. in vtroq̄ igitur: nō
 erit aliquid ipsius. partibile. n. erit. At vero,
 neq̄ in. B C. mutatū. n. erit. supponit, autē
 mutari. Relinquit igit: ipsum in. A B. esse/
 eo quo mutatur tempore. quiescet ergo. in eo
 dē enim esse tempore quodam: quiescere est.
 ¶ Probat cōclusionē, vclz qđ indiuisibile nō p se mouet,

quatuor rōnibus. Prima in hoc tex. 87. est hec. Mouea
 tur indiuisibile ex tfo. A B. ad tfrim proximū. B C. siue
 sint mot⁹ scđm quātitatē, siue scđm qualitātē, siue scđm
 tradīctiōē, vt ex nō albo/ in albū, aut ex non aere, in
 aere: et tēpus quo per se primo. i. in quo toto mouet, sit.
 D. Tūc querit in tēpore. D. aut mobile est in tfo a quo.
 f. A B. aut in tfo ad quē, puta. B C. aut partim in vno
 et partim in alio: aliud. n. quartū mēbzum fingi nō pōt.
 Sed neq̄ tertū dare pōt cōtraria opinio: nā si cōceder
 ret partim esse in vno tfo, ⁊ partim in alio, fateret mobi
 le esse diuisibile. Si autē dicitur secundū. f. qđ est in tfo ad
 quē, iam tūc mutatum est: et per pns/ non mouetur. Si
 vero dederit primum, qđ est in tfrimo a quo, idem se
 quitur: nam cum illic est nunc, et erat immediate ante
 hac, sequitur vt illic quiescat.

¶ Quare nō cōtingit: id qđ impers est/ moue
 ri aut oīno mutari. Vnice. n. hoc pacto esset
 ipsius/ motus: si tēpus esset ex ipsis nūc. semp
 enim in ipso nūc/ motū esset & mutatū: vt mo
 ueatur quidē nunq̄/ motū autē sit semp. hoc
 aut qđ impossibile sit: demonstratū est & pri⁹.
 neq̄. n. ex ipsis nunc est tēpus: neq̄ linea ex
 punctis/ neq̄ motus ex momentis est. nihil
 enim aliud facit hoc dicens: qđ motum ex im
 pertibus. sicut si tempus ex ipsis nunc: aut
 magnitudinem ex punctis.

¶ Secda rō in tex. 88. sumit/ ex his que supradicta sunt.
 Dictū. n. est qđ indiuisibil nūc nō sit mot⁹, sed in quolz
 nūc, est aliđ, et aliđ mutatū esse. Si qđ tēpus cōponeret
 ex instātibus, mot⁹ subinde pponeret ex mutatis esse, vt
 tex. 6. ostēsum est. Et tūc nihil prohiberet vt indiuisibile
 moueret, quia nō requireret tūc qđ partim esset in tfo a
 quo, et partim in tfo ad quē, sed qđ in alio et alio nunc
 esset in alia, et alia indiuisibili pte spatij: et tūc nunq̄
 verē esset dicere/ nūc mouet/ sed nūc mutatū est. At vero
 iā supra in hoc libro probatū est, qđ neq̄ linea ex pūctis,
 nec tēpus ex instantib⁹, neq̄ ex mutatis esse pōt at mot⁹.

¶ Ampli⁹ autē/ & ex his manifestū est: qđ neq̄
 punctū/ neq̄ aliud indiuisibile vllū cōtingit
 moueri. omne. n. qđ mouetur: impossibile est
 prius per maius moueri seipso/ qđ aut per eā
 le/ aut minus. si autē hoc: manifestum est/ qđ &
 punctum per minus/ aut aequale mouebitur
 primum. Quoniam autem indiuisibile est:
 impossibile est minus moueri pri⁹. per equa
 le ergo: sibi ipsi. quare: erit linea ex punctis.
 semper enim cū per equale mouetur: omnē
 lineā/ punctū mēsurabit. si autē hoc impossibi
 le est: & moueri indiuisibile impossibile est.

¶ Tertia rō est in tex. 89. talis. Quicqd mouet pūctū trā
 seat spatū se mai⁹, trāsit, aut sibi eāle, aut se min⁹. vt pe
 dale, pūctū trāsit pedale, et pūctū se bipedale, qđ bipedale
 spatū: qđ si punctū mouet, simlir se habebit: punctū autē
 moueri nō pōt per aliqd se min⁹, cū sit indiuisibile: ergo
 mouebit per eāle. Si vero punctū mouet per equalia
 pūcta lineæ, que est in spatio, sequit qđ linea ipsa pponit
 ex punctis. Nā si punctū mobile mouetur per puncta li
 neæ, numerat ipsa puncta: et per consequens omnē li
 neā mēsurat. i. aliquoties sumptū redit totā. Et eadē
 rōne colligit, qđ pūcta in linea sunt sibi inuicē imediata.

Textus lxxxv.

Textus lxxxix

Textus xc.

Textus **CA**mplius autem / si omne in tempore mo-
uetur / in ipso autem nunc nihil / autem om-
ne diuisibile tempus est: erit aliquod tempus
eo tempore minus / in quo mouetur / per tan-
tum / quantum ipsum est. Hoc igitur / erit tē-
pus in quo mouetur : propterea quod omne / in
tempore mouetur / tempus autem omne / di-
uisibile esse: demonstratum est prius. Si ergo
punctum mouetur : aliquod erit tempus eo
tempore minus / in quo ipsum motum est. sed
impossibile est. in minori enim: per minus ne-
cesse est moueri. quare erit diuisibile: id quod
indiuisibile est in minus / sicuti & tēpus in tē-
pus. Vnico. n. modo moueret / id quod impers-
est / & indiuisibile: si esset in ipso nunc impar-
tibili moueri possibile. eiusdem. n. rationis est / in
ipso nunc moueri & indiuisibile quod moueri.

Quarta ratio est in tex. 90. quē, apud Claubium de
pauatū, vt esset intelligibilis, emendauimus. Ratio est
hec. Demus aliquid mobile. v. g. pedale transire per ali-
quod signū fixū. vt tex. 48. dicebamus: manifestū est tūc
quod prius trāsit medietas mobilis, quā totū, et prius quar-
ta pars, quā medietas tē. Est ergo argumentū. Quā om-
nis motus fiat in tēpore, et omne tēpus sit diuisibile in
semper diuisibilia, in omni motu est signare tēpus / mi-
nus eo tēpore in quo mobile transiit spatium sibi equale,
vel (quod idē est) in quo mobile totū transiit per aliquod
signū fixū: in quo. s. minori tēpore, trāsit pars mobilis.
Et quacūq; parte mobilis data, datur minor pars tēpo-
ris in qua transiit minor pars mobilis. Si igitur punctū
mouetur, dabitur minus tēpus eo in quo punctū tran-
siit spatium sibi equale: hoc autē est impossibile, quia tūc
in illo minori deberet transire per idē signū / pars pun-
cti: quā tamen nullā habet: alias esset diuisibile. Sub-
dit ergo Arist. vnico modo posse indiuisibile moueri: nē-
pe si motus fieret in instanti: quia tunc / sicut nō esset ne-
cessariū dare partē tēporis, in quo totū mouetur, neq;
opus esset dare partem mobilis. Et ideo supra conse-
quentibus rationibus probatum est, et motum / non fie-
ri instanti, et indiuisibile / non posse moueri.

Textus **M**utatio autem: nulla est infinita: omnis
enim est ex quodam in quiddam: & ea que
est in cōtradictione / & que est in contrarijs.
Quare earum que secundum cōtradictio-
nē sunt: affirmatio / & negatio terminus est.
vt generationis quidem / id quod est: corrup-
tionis vero / id quod non est. earum autem
que sunt in contrarijs: ipsa contraria. hec. n.
sunt extrema mutationis. quare & alteratio
nis omnis (ex cōtrarijs enim quibusdam est
alteratio) similiter autem / & augmentatio-
nis / & diminutionis. augmentationis enim
terminus est, qui secundum naturā propriā
est perfecte magnitudinis. Diminutionis ve-
ro: huius remotio.

Textus **I**n hoc tex. 91. et subsequentibus sub infert ex supra

dictis, nullū motū / aut mutationē horū inferiorū, posse
esse perpetuā et infinitā. Quo contradicit Heraclito /
dicenti / omnia semper moueri. Id quod primo manife-
stat in motu alterationis (quē vocat in contrarijs) et in
motu augmentationis: et in motu generationis / et cor-
ruptionis: qui est secundū contradictionē. Hāc terminus
(inquit) generationis, est esse: corruptionis autē, nō es-
se: termini vero alterationis sunt extrema contraria. vt
a summo frigidō, ad summum calidū: a summo nigro. ad sum-
mū albū. Augmentationis vero terminus est maxima
quātitas, sub qua vnaqueq; species conseruatur: de cre-
menti vero, minima (loquitur. n. de augmento et decre-
mento rerum naturalium) vbi autem motus terminus
habet et finem, esse non potest infinitus: repugnat. n. in
finito terminum habere. Nullius ergo rei corruptibilis
motus est sempiternus.

Textus **L**oci autem mutatio: sic quidem non erit
finita. non enim omnis / in contrarijs est. Sed
quoniam impossibile est diuisum esse sic: ex
eo quia non contingit esse diuisum (multipli-
citer enim dicitur: impossibile) diuidi non
cōtingit / id quod sic impossibile est diuidi. nec
omnino quod impossibile est fieri / fieri: neq;
quod mutari impossibile est / continget vt itq;
mutari in id in quod possibile est mutari.

Textus **S**i ergo id quod fertur / mutetur in aliqd:
& possibile erit mutari. Quare non est infi-
nitus motus: neq; feretur infinito motu. im-
possibile enim est: transire illum. Quod igitur
sic non est infinita mutatio vt non finia-
tur terminis: manifestum est.

In tex. 92. ait, non adeo lucide eādē rationem procé-
dere de motu locali: quippe qui nō omnis ita habet ma-
nifestos terminos contrarios. Sit, non omnis: quia in
motibus naturalibus grauium et leuium termini sunt
centrum et concuum lune: qui proinde motus esse nō
possunt infiniti et continui. In motibus vero liberis
(quales sunt animalū) et in motibus violentis proiectorū,
non hac ratione sumuntur termini: sed secundū volun-
tatē / aut potentiā mouentis. Vbi idq; in huiusmodi mo-
tibus rectis alia ratione monstrandū est infinitū motū /
non esse possibile. Supponenda enim est maxima hec.
Id quod non contingit esse diuisum, ex eo quia nō con-
tingit, sit vt sit impossibile sic esse diuisum. Et quia im-
possibile (vt habetur primo de celo) accipitur multiplici-
ter. s. et secundū quid, pro eo quod non bene / non facile /
factibile est: et simpliciter pro eo quod nullatenus fieri
potest, aut se accipere impossibile simpliciter. Exēpli gra-
tia. Si non contingit continuū in omnē suā partem esse
diuisum, impossibile est sic esse diuisum: et si non contin-
git aliquid fieri, impossibile est sic fieri. Id quod dialeti-
ci dicunt / si de inesse / non est possibile, modalis erit im-
possibilis. Eadē ratione per oppositū: si contingat ali-
quid mutatum esse a quodā in quiddā, non erit impossi-
bile sic mutari: nā si motus ad terminū esset impossibilis,
et assecutio termini esset impossibilis. **R**atiocinatur
ergo sic in tex. 93. Quicquid mouetur, mouetur a quo-
dam in quiddam: ergo contingit mutatum esse in termi-
num: quod autem contingit mutatum esse in aliquē ter-
minū, possibile est moueri vsq; ad illū: infinitū autē spa-
tium impossibile est pertransiri: ergo infinitus motus, nō
est possibile. Et sic concludit manifestum esse quod non est
sic possibile infinita mutatio, vt nō finiatur aliquo ter-

mino. Quod est dicere impossibile esse infinitum motum rectum per infinitam magnitudinem.

Textus **xciiij.** Sed si esse possit sic/ vt tempore sit infinita/ vna & eadem existens: considerandum est, nam vna quidem si non fiat: nihil fortassis prohibet. vt si post loci mutationem alteratio sit: & post alterationem augmentatio/ & rursus generatio. sic enim/ semper quidem erit tempore motus: sed non vnus/ propterea qd non est vnus ex omnibus. Vt autem fiat vnus/ non contingit infinitum esse tempore: preter vnus. hic autem: est circularis latio.

Post demonstrationem huius, qd non sit possibile vnum esse motum infinitum continuum per spatium infinitum, inuestigat an sit possibilis motus infinitus ratione temporis. i. durans infinito tempore. Atq; cum esse possibilem dupliciter. Vno modo si non sit simpliciter vnus secundum speciem. Ut si post loci mutationem (.v.g. qua agens applicatur passo) mox succedat alteratio, deinde generatio, preterea corruptio, que est generatio alterius. Et ita si mundus esset eternus, vt vult Aristot. succederent infiniti motus alius deinceps post alium. Quod autem esset vnus infinitus continuus non est possibile. Preter vnum (inquit) circulem motum celorum. Hic est enim secundus modus quo esse potest motus tempore infinito: eo quod non sit per infinitum spatium, sed super idem circulationibus infinitis.

¶ Finis sexti Physicorum.

Textus
102

103

Reuerendi patris Dominici

Soto Segobiensis theologi ordinis praedicatorum super septimum Physicorum Aristotelis Commentaria.

MNE QVOD mouetur: necesse est ab aliquo moueri. si igitur in seipso non habet principium motus: manifestum est quod ab altero mouetur. si autem in seipso: accipiat in quo. A C. quod moueatur non ex eo quia partium huius aliqua mouetur. Primum igitur opinari. A C. a se ipso moueri / propterea quod totum mouetur / & a nullo externorum: simile est ac si quis ipso. D E. mouente ipsum. E F. et illo moto / optinetur. D E F. a se ipso moueri. propterea quod non intuetur utrum ab utro moueatur: utrum. D E. ab. E F. an. E F. ab ipso. D E.

¶ Postquam in primo et secundo libris de principio et causis reinalis, in tertio vero de motu, et in quarto / de ei adiacentibus loco et tempore, sed in quinto et sexto / de eius diuisione, tam in suas species / quam in partes / secundum tempus diffuse tractatum est, subsequitur in duobus his reliquis de motu dicere in ordine ad primum motorem. In hoc. n. septimo disceritur perueniendum esse in motibus, et ex parte mobiliu / ad rem primum motam, et ex parte mouentiu, ad primum motorem: et in octauo / perquiritur quidnam sit hoc primum motum, qualis sit primus ille motor. Septimus autem hic liber in quinque capitula sectus in diuisione Commentatoris per triginta nouem textus distribuitur. In prioribus namque viginti disputatur de primo moto / primoque motore, et in reliquis de proportionem motuum. Capitulum primum continet textus nouem. In primo statuit conclusio hec tanquam omnium basis que dicenda sunt. Omne quod mouetur ab alio mouetur. Ante cuius probationem excludit fallacia qua de cipi quis posset, non omne quod mouetur / ab alio moueri. Etenim quum res ab extrinseco principio mouetur, tunc palam est ab alio moueri. ut quando aqua calefit ab igne / vel a sole, aut lapis proicitur. Quum vero mouetur a principio intrinseco / ut est in uenientibus / tunc apparet non moueri ab alio. Sed tunc tunc una pars per se mouetur ab alia, que per se mouetur. Et si corpus. D E F. ab intrinseco moueatur, est quia prima pars. D E. mouet alteram. D F. ut si aque prima medietas sit calida / calefaciet alteram. Si tamen in animali suspicio sit, eandem esse partem per se motam / et per se mouentem, est apud eum qui discernere nescit que nam pars per se moueat, que uel sit per se mota.

lex. ij. **C** Amplius id quod a se ipso mouetur: nunquam cessabit moueri / propterea quod aliquid aliud

stetit quod mouebatur. Necesse est ergo si quid desinat moueri / eo quod aliud aliquid stetit: hoc ab altero moueri. hoc autem cum manifestum factum sit: necesse est omne quod mouetur / moueri ab aliquo. Quoniam enim acceptum est. A C. moueri: diuisibile erit. omne enim quod mouetur: diuisibile est. diuidatur igitur: in. B. necesse est igitur. B C. quiescente quiescere & A C. si enim non: accipiat moueri igitur. B C. quiescente: mouebitur utique A C. non ergo mouetur per se. A C. sed supponebatur: per se ipsum moueri primum. Manifestum est igitur quod. B C. quiescente: quiescet & A C. & tunc desinet moueri. sed si quid ex eo quia aliud quiescit stat & cessat moueri: hoc ab altero mouetur. manifestum est igitur: quod omne quod mouetur: ab aliquo mouetur. diuisibile enim est: omne quod mouetur. & parte quiescente: quiescet totum.

¶ In tex. 2. probatur directe quod omne quod mouetur / ab alio mouetur: supposito hoc manifesto principio, quod si aliquid a se ipso per se primo mouetur / id quidem non quiescet, propterea quod aliud quoduis quiescat: quandoquidem eius motus a nullo alio dependeat, unde e contrario si datur mobile quod ad quietem alterius desinat ipsum moueri: non equidem mouetur a se per se primo, iam. n. eius motus aliunde pendet. ¶ Hinc syllogizatur Philosophus suam conclusionem hoc modo. Datur mobile quod per se primo mouetur. v. g. A L. quod quidem necesse est esse diuisibile. ut lib. 6. tex. 87. monstratum est. Diuidatur ergo in puncto. B. et arguitur sic. Quiescente parte. B L. necesse est totum. A L. quiescere: ergo. A L. non a se per se primo mouebatur. ¶ Consequentia est nota ex preiacta suppositione: et probatur antea: nam dato opposito uidelicet quod. B L. parte quiescente totum. A L. moueretur, sequitur. A L. non moueri per se primo, sed ratione alterius partis. A B. nam quum totum mouetur una parte quiescente non mouetur per se primo ratione totius, sed ratione illius partis. Cuius autem suppositum sit totum. A L. per se primo moueri, necesse est ut moueatur ratione totius: atque adeo quiescente. B L. parte quiescat totum. Unde rursum sequitur quod totum non per se primo a se mouetur. Siquidem a motu partis dependet motus totius. ¶ Circa hanc rationem Philosophus est duplex dubium. Primum est Salen dicentis id quod mouetur ratione partis, moueri per se: nam moueri per aliquid sui est moueri per se. Ob idque non ualet (inquit) omnia / quiescente una parte totum mouetur ratione alterius: ergo non mouetur per se. Dubium tamen hoc nascitur ex ignorantia hominis non distinguentis inter per se et per se primo. Etenim per se solum distinguuntur contra per accidens: sed per se primo distinguitur contra per accidens et per partem. Animal. n. quod mouetur ratione anime / non quidem mouetur per accidens (quia illud

Salenus:

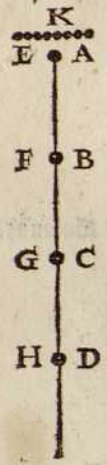
quo mouetur non est accidens atque nec mouetur per se primo: sed ratione partis. Quod tamen dubium est. Avicenna qui huic rationi hoc modo obiecit. Dato enim inquit corpore quod a se primo mouetur, illius necesse esset ut singule et partes a seipsis per se primo mouerentur: et ideo suppositio Aristotelis scilicet quod eiusmodi corporis pars B. L. quiescat est impossibilis. Ex suppositione autem impossibili nimis si aliud impossibile sequatur: puta id quod per se primo mouetur, moueri secundum partem. Cuius Auerro, concedit, de demonstratione procedere ex impossibili: conceditque subinde non esse demonstrationem a priori, sed a posteriori et a seipso. At vero S. Thome egregie reprehendit Lamentatorum. Nam quoniam demonstratio procedat ex suppositione impossibili, acute tamen a priori ostendit quomodo in nullum corpus diuisibile potest per se primo a se ipso moueri. Moueri enim per se primo a se est esse sibi primo causam sui motus. Cuius autem lib. 6. tex. 46. et sequentibus probatum sit quod nec pars prima pars motus, nec in mobili prima pars mota, nec in spatio prima pertransita per diuisionem continuam in infinitum: eadem ratione probat, quod nec in mobili diuisibili non potest dari aut totum mobile, aut aliqua eius quantuncumque minima pars, que non dependeat ex motu sue partis: sicut non datur aliquid diuisibile ens que non dependet ex alio ente, puta ex parte sua. Et ideo nullum diuisibile mobile a se primo mouetur: sicut nullum corpus a se primo est ens: quia dependet ex partibus. Unde Plato ponens aliquid per se primo moueri a se, dicebat hoc tamen uentrem substantie spirituali: que se intelligit amat. Cuius Aristoteles hic non tradidit: quippe quod non loquitur de motu spirituali: quod est perfectio subiecti: sed de motu corporeo: qui est actus entis in potentia.

Textus iij.

Quoniam autem omne quod mouetur / ab aliquo mouetur: necesse est & omne quod mouetur in loco / moueri ab alio. & id igitur quod mouetur: ab altero / quoniam et ipsum mouetur: & rursus hoc: ab altero. non autem in infinitum abibit: sed stabit alicubi / & erit aliquid quod primo causa erit motus.

Hoc ceu fundamentum preiacto, procedit ad demonstrandum primum motorem. Quoniam si hoc corpus quod localiter mouetur, mouetur ab alio querit de illo alio, aut illud est per se primo mouens non motum, et tunc ille erit primus motor: si vero mouetur, de moueri ab alio, et sic vel ab eundem est in infinitum, vel standum alicubi: non autem in infinitum proceditur: ergo standum est in primo mouente immobili. Propter exemplum in motu locali claritatis gratia.

Textus iiii.

Si enim non / sed in infinitum procedat: sit A. quidem id quod ab ipso. B. mouetur. B. vero ab ipso. C. / C. autem ab ipso. D. atque hoc igitur modo in infinitum procedat. Quoniam ergo simul & ipsum mouens mouetur: manifestum est quod simul mouebitur, & A. & B. cum enim mouetur. B. & ipsum. C. & cum. C. ipsum D. erit igitur simul: & motus ipsius. A. & ipsius B. & reliquorum cuiusque. Et accipere igitur unumquodque ipsorum: poterimus. etenim si unumquodque ab unoquoque mouetur: non minus unus numero est cuiusque motus / & non in finitis extremis. quoniam quod mouetur omne: ex quodam in quiddam mouetur.

In tex. hoc. 4. sequentibus probat minorem superioris rationis. scilicet quod non est ab ire in infinitum mouentibus. Et premitit in hoc tex. duas premissas. Prima est quod si datur per impossibile infinita mouentia, ut A. moueatur a B. B. a C. et C. a D. etc. necesse est omnia eodem si mul tempore moueri, nam si B. non mouet. A. nisi motum a C. necesse est. A. et B. simul moueri, et si C. non mouet. B. nisi motum a D. opus est ut. B. et C. simul moueantur / et ita de alijs, ut si aqua baculo moueas, aqua simul ac baculum et manus simul moueantur necesse est. Altera premissa est quod possumus unumquodque illorum accipere. i. possumus singulos illorum motum definire / seu finitos ostendere, nam quibus A. moueatur a B. et B. a C. etc. tamen motus quo mouetur. A. alius numero est a motu / quo mouetur. B. nam si mobilia differunt numero et motus qui sunt eorum accidentia, numero differunt. Et preterea singuli sunt finiti. Nam omnis motus est inter duos prefixos terminos quodammodo contrarios.

Textus v.

Aut enim numero accidit eundem esse motum: aut genere / aut specie. numero igitur dico eundem motum: qui ex eodem in idem numero / in eodem tempore numero / sit. ut ex hoc albo / quod est unum numero: in hoc nigro / secundum hoc tempus / quod est unum numero. si enim secundum aliquid: non amplius unus erit numero / sed specie. Genere autem idem est motus: qui in eodem predicamento / substantie vel alterius generis est. Specie autem: qui est ex eodem specie in idem specie. ut ex albo in nigro: aut ex bono in malum. hec autem: dicta sunt & in prioribus.

Quoniam dixerat motus plurimum mobilitum numero differre, inserit tripliciter contingere motum esse eundem: ut lib. 6. tex. 31. dixerat. scilicet numero / specie / et genere motus idem numero est qui est eiusdem mobilis ab eodem numero tamen in eundem numero et eodem numero tempore, nam motus quorum alter est ab hoc albo in hoc nigro, alter vero ab albo in aliud nigro / numero differunt, et sunt eiusdem specie. Genere autem sunt idem qui sunt inter terminos eiusdem predicamenti: ut calefactio / et albefactio que genere differunt ab augmentatione.

Textus vi.

Accipiatur igitur motus ipsius. A. & sit in quo. E. & ipsius. B. in quo. F. & ipsius. C. & D. in quo. G. & H. & tempus in quo moueatur. A. sit. K. Determinato autem motu ipsius. A. determinatum erit & tempus / & non infinitum / quod est. K. sed in eodem tempore: mouebatur. A. & B. & reliquorum unumquodque. Accidit ergo motum. E F G H. infinitum existentem: in tempore finito moueri / quod est K. in quo enim. A. mouebatur: & quæ post. A. consequenter sunt omnia / mouebantur infinita existentia. Quare: in eodem mouentur. etenim / aut equalis erit motus ipsius. A. motui ipsius. B. aut maior. refert autem nihil. prorsus enim infinito motui: in tempore finito accidit moueri. hoc autem impossibile est.

Textus vii.

Ex premissis ratiocinat non esse processum in infinitum in causis, non quidem efficaci demonstratione, sed ratione quam quis forte putaret alicuius vaionis. Accipiat. n. (inquit) motus quo mouet. A. qui sit. B. et motus ipsi. B. qui sit. C. et vt apparet in marginali figura. Et tempore quo mouet. A. sit. K. quod manifestum est esse determinatum. i. finitum, cum motus ipsius A. sit finitus. Tunc sic. Tempus quo mouet. A. est finitum et monstratum est omnia illa infinita eodem tempore moueri: ergo omnes illi motus qui sunt numero infiniti sunt in tempore finito: ex infinitis autem motibus vt componi vnus motus infinitus: ergo motus infinitus sit in tempore finito, cuius contrarium demonstratum est lib. 6. tex. 66. Nec refert an omnes illi motus fuerint eque veloces, an alius alio tardior: nam cum singuli sint finiti vt dictum est singuli consumunt tempus finitum: et cum omnes qui sunt numero infiniti, simul fiant, sunt in tempore finito.

Sic igitur videbitur demonstrari: id quod ab initio diximus, non tamen demonstratur: propterea quod nullum inconueniens accidit. continetur. n. in tempore finito: infinitum motum esse: non autem eundem: sed alterum & alterum / multis motis / & infinitis quod quidem: accidit & ipsi que nunc diximus.

Subdit veritatem philosophi. prefata rationem non esse efficacem: nam esto per impossibile infinita mobilia mouerentur tempore finito: non inde sequeretur motum infinitum fieri tempore finito: quia motus illorum mobilia non faciunt vnum motum. Et si infiniti hoies simul vna hora mouerent. Sed autem idem mobile infinito motu moueret tempore finito, illud esset impossibile. Quibus subiungit demonstratiua rationem.

Sed si id quod mouetur primo / secundum locum & corporali motu / necesse est tangere / aut continuum esse mouenti / vt videmus in omnibus hoc contingere: erit ex omnibus, vnum / ipsum totum aut continuum. Hoc igitur possibile accipiat: & sit magnitudo quidem aut continuum in quo. A B C D. Huius autem motus: E F G H. refert autem nihil: finita sit an infinita. similiter enim in tempore finito. K. mouebitur aut finita aut infinita. horum autem vtriusque: impossibile est.

Quonia defectus superioris rationis videbat esse, quod quamuis concederet infinita mobilia moueri tempore finito, puta vna hora, non sequebatur motum infinitum esse in tempore finito: eo quod illi motus, quorum quilibet erat finitus, non faciebant vnum, vult modo ostendere quod iam esse bonam, si adiungatur alia premissa que est maxima in philosophia. Quis delictet. Mouens et motum debent esse simul. s. aut contingua vt manus baculo / et baculus lapidi: aut continua vt cor masculis, et masculi manui. Et hoc in motibus (inquit) secundum locum et in alijs corporeis: nam de motibus spiritibus alia est ratio. Cum ergo hoc sit necessarium, possibile est vt omnia mouentia continuent et faciant vnum: vt si manus continuet baculo, et baculus lapidi: aut si elementa et sibi et celis continuentur. Tunc sit illa magnitudo. A B C D. et motus illarum partium. E F G H. et inde sequitur quod, sicut mobilia faciunt vnum, ita et motus faciunt vnum motum infinitum: qui fiet eo tempore finito, quo fiunt omnes motus quoniam sunt seorsum diuisi. Addit vero philosophus, quod nihil refert magnitudinem illam esse finitam (vt si partes ille essent proportionales) aut infinitam, vt si essent equa-

les, quia cum cuilibet parti correspondebat suus motus distinctus, facient vnum motum infinitum.

Manifestum est igitur: quod stabit aliquando / & non in infinitum abibit quod semper ab altero / sed erit aliquid quod primum mouebit. Nihil autem referat: supposito quodam / hoc demonstrari. Eo. n. Quod esse potest / posito: nullum inconueniens oportebat accidere.

Concludit igitur illam rationem probare quod si sint infinita mobilia et mouentia, inde sequitur infinitum motum posse fieri tempore finito: quod cum sit impossibile, sequitur neque esse possibile vt sint infinita mouentia. At quia posset quis dicere non esse contingens omnia mouentia totius orbis esse continua, dicit quod quaquam id non sit contingens, quia repugnat nature particulari singulorum elementorum et celi, nihilominus loquedo in genere nulla est repugnancia / quatenus mouentia continentur. Et ideo possibili posito in esse nullum sequitur inconueniens. Cum ponatur ad ostendendum in possibilitate simpliciter alterius. s. infinitas posse fieri motiones in tempore finito.

QUOD MOVENS ET MOTVM DEBEANT ESSE SIMVL. CAP. II.

RIMVM AVTEM MOVENS / non vt id cuius causa / sed vnde principium motus est. simul cum eo est quod mouetur. simul autem dicitur:

quia nihil inter ipsa est. hoc enim commune est: in omni quod mouet / & quod mouet.

Dixerat, quasi aliter agens, mouens et motum debere esse simul: at quia hec est inter dignitates et principia physica, perseverat in hoc cap. 2. (quod quatuor habet textus) eam ex professo stabilire. Exponit autem prius conclusionem tam ex parte mouentis, quam ex parte mobilis. Est. n. mouens aliud finis (quod dicitur / id cuius causa) et id non opus est contingere mobile. Mouet. n. in firmo a sanitate absenti vt sumat portionem. Aliud est mouens vt causa efficiens: quod appellatur vnde principium motus. Sed hoc ut est duplex: aliud remotum tanquam causa vltima, vt sol est causa rose: et neque istud tangit mobile. Aliud est mouens immediatum. i. inter quod et mobile non mediat aliud mouens (nam inter solem et rosam mediat planta) et hoc (inquit) necesse est esse simul cum mobili, aut contiguum illi, aut continuum. Neque id (inquit) in motu tantum locali: sed in alijs etiam motuum generibus. Sequitur diuisio ex parte mobilis.

Quonia autem tres sunt motus / s. qui secundum locum / & qui secundum qualitatem / & qui secundum quantitatem: necesse est & ea que mouentur / tria esse. Qui igitur est secundum locum: loci mutatio. qui vero secundum qualitatem: alteratio. qui vero secundum quantitatem: augmentatio & diminutio. Primum igitur: de loci mutatione dicamus. hec enim: primus motum est. Omne igitur quod fertur: aut ipsum a seipso mouetur / aut ab altero. Si igitur a seipso: manifestum est / quod cum in ipso mouens sit / simul erit mouens & quod mouetur / atque nihil inter ipsa erit. Quod autem ab alio mouetur: quadrifariam mouetur:

Tex. ix

possibili posito in esse etc.

Tex. x.

Tex. xi

Quatuor species mot. loc.

Textus vii.

Textus viii.

Textus

Mouens et motus debent esse simul.

motus enim ab altero: quatuor sunt/pulsio/tractio/vectio/vertigo. etenim: alios omnes ad hos reduci/ accidit. ¶ Pulsionum igitur: alia quidem impulsio/ alia vero expulsio. Impulsio igitur est: cum mouens ab eo quod mouetur non relinquatur. Expulsio vero: quando expellens relinquatur. ¶ Vectio autem: in tribus erit motibus. nam quod vehitur: non secundum se mouetur / sed secundum accidens. ex eo enim mouetur: quia in eo quod mouetur est/ aut supra id quod mouetur. Id autem quod vehitur: mouetur aut pulsum/ aut tractum/ aut vertigine actum. manifestum est igitur: quod vectio in tribus erit motibus. Tractio autem: aut cum ad seipsum/ aut ad alterum/ velocior est motus trahentis / non separatus a motu / eius quod trahitur. etenim ad seipsum est tractio: & ad alterum. Et relique etiam tractiones eadem specie: ad has reducuntur. vt inspiratio / & expiratio / & sputatio / & quecumque corporum emissive aut receptive sunt / & diuulsio & textio. horum enim aliam quidem congregatio est: aliud vero / disgregatio. & omnis igitur motus secundum locum: congregatio & disgregatio est. ¶ Vertigo autem: componitur ex tractione & pulsione. id enim quod mouet/ pellit hoc: trahit autem illud. ¶ Manifestum igitur est / quod si simul pellens & trahens est cum eo quod pellitur & trahitur: nihil est medium inter id quod mouet & id quod mouetur. Hoc autem: manifestum est ex dictis. nam pulsio: aut a seipso / aut ab alio ad aliud motus est. Tractio autem: ab alio ad seipsum/ aut ad aliud. Ad hec autem: compulsio & depulsio ¶ Proiectio autem: quando velocior motus fit eo qui est secundum naturam eius quod fertur/ vehementiore facta pulsione. & eo usque facta accidit ferri: quo usque vehementior sit motus eius quod fertur.

¶ Tres sunt spes motus. scilicet localis et alterationis & augmentationis: sub qua comprehendit decretio: nam generatio non est motus vt lib. 5. tex. 9. dictum est: sed est ipsa motus alterationis/ et ideo quantum ad rationem hanc pertinet id est et alterationis et generationis iudicium. Atque iuxta tres spes motuum tres sunt et spes mobilitatum quibus sigillatim ostendit, & mouens et id quod mouetur simul esse: idque primum in motu locali: qui vt habet lib. 8. tex. 55. est omnium primus. ¶ Id quidem quod locale mouetur, aut mouetur a se ipso. i. a principio intrinseco actiuo quod est in ipso. Et contingit in motibus progressiuis animalium, quorum pars mouens continuatur parti mote. Supponamus cor. vbi generant spiritus vitales, esse partem mouentem. Et in his manifestum est mouens et id quod mouetur esse simul: siquidem sunt

cōtinua. Aut mouetur ab alio. i. a principio extrinseco, vt contingit in non uiuentibus. Et huiusmodi motuum quatuor sunt spes. scilicet pulsio, tractio, vectio, & vertigo seu volutio. Hæc si qui alij sunt, ad hoc reducuntur. At qui pulsionum alia est impulsio: neque quæ pellens non deserit pulsum: sed est ei se per attiguum. vt cum hoies lacertis magnam sagittam e loco sumo uent: alia vero est expulsio, vt quæ lapis tacta aut sagittata. ¶ Et vectio (inquit) in alijs tribus motibus fundatur. Differt. n. vectio ab alijs: nam id quod vehitur non mouetur per se: sed per accedens ad motum alterius: quod mouetur per se. vt cum homo vehitur navi, que per se mouetur impulsu a ventis, aut equo. ¶ Tractio differt a pulsione, quod pellens est in terra a quo at tergo tãgens mobile, trahens vero est in terra ad quem vel quæ. Est. n. duplex tractio: alia que dicitur attractio, quando quis ad seipsum trahit. vt qui a portu rudem te traheret ad se nauum: alia que dicitur simpliciter tractio, quæ quis non ad se simpliciter, sed ad aliud trahit. vt cum quis capistro traheret iumentum ad aquam aliquantulum distans ab ipso trahente. Et quæ res que trahitur est per se mouetur, sed trahens facit vt velocius moueatur, vt cum quis motum iumenti velocius ipse motus extenso capistro accelerat. Et idem ait Aristoteles. quod tractio est motus velocior trahentis ad se vel ad alterum non separatus: nam trahens debet esse contiguum, aut tractio aut resti per quam trahit. Subiungit philosophus. quod relique motuum spes ad his ferme reducuntur: nam inspiratio est attractio aeris contracto pulmone: expiratio autem est expulsio aeris extenso pulmone. Sicuti sputatio est expulsio sputi: diuulsio vero est attractio radicium a terra. Brece est spatiositas. Ad aliquid putant dici ab spatia: quod est ensis. Hæc tamen dicitur, nisi ab spatio: quod est diuello. Et textio est expulsio & tactatio radij quo deducit filium. Hæc dicitur. n. inquit aliud est congregatio, aliud vero disgregatio: nam trahens adiungit et congregat unum ad aliud: expellens autem dimouet loco, quia trahens tenet se ex parte terti ad quem: peliens autem ex parte terminum a quo. ¶ Vertigo autem seu circularis motus componitur quodammodo ex pulsione et tractu. Si fingas enim punctum in circumferentia rote circulariter late, videbis illud dimoueri a puncto fixo in spatio quasi inde expulsum, & rursus reuerti in illud quasi illuc tractum. ¶ Colligitur ex dictis quod si vectio non est per se motus, sed consistit in alijs, & vertigo constat ex pulsione et tractione, per pulsionem et tractionem iudicandum est de reliquis. Ad autem in his duobus mouens et motum debent esse simul, probatur: nam de motu tractiois iam dictum est in eius definitione, quod trahens est simul cum tracto: nisi siquis trahit lapidem funem, est contingit funi, et funis lapidi. Et de pulsione que est impulsio idem est etiam manifestum quod semper pelles et pulsum sunt simul. Et idem patet de expulsione seu depulsione, cuius minor erat apparatus: nam saltem in principio motus expellens debet tangere expulsum. ¶ At vero quia id quod expellit et iactat, vt sagitta quæ actu mouetur, non apparet tunc simul esse cum mouente, quod permansit in terra a quo, amouetur philosophus. hunc scrupulum dicens projectionem fieri per hoc quod aer pulsus a sagitta velocius mouetur quam esset motus eius naturalis: et ideo aer ipse ita velociter motus deserit secum sagittam. vt lib. 4. tex. 68. expulsum. Et idem est tunc mouens et motum sunt simul. Durat. n. motus quoad durat motus ille velocior: differens.

¶ Manifestum est igitur: quoniam id quod mouetur / & mouens simul sunt / & nihil inter ipsa medium est. At vero: neque inter alteratum & alterans / quippiam medium est. hoc autem: manifestum est: ex inductione. In omnibus enim simul esse accidit alterans vltimum / & primum quod alteratur. Quale. n. alteratur: ex eo quia sensibile est. Sensibilia autem sunt: quibus

Pulsio.

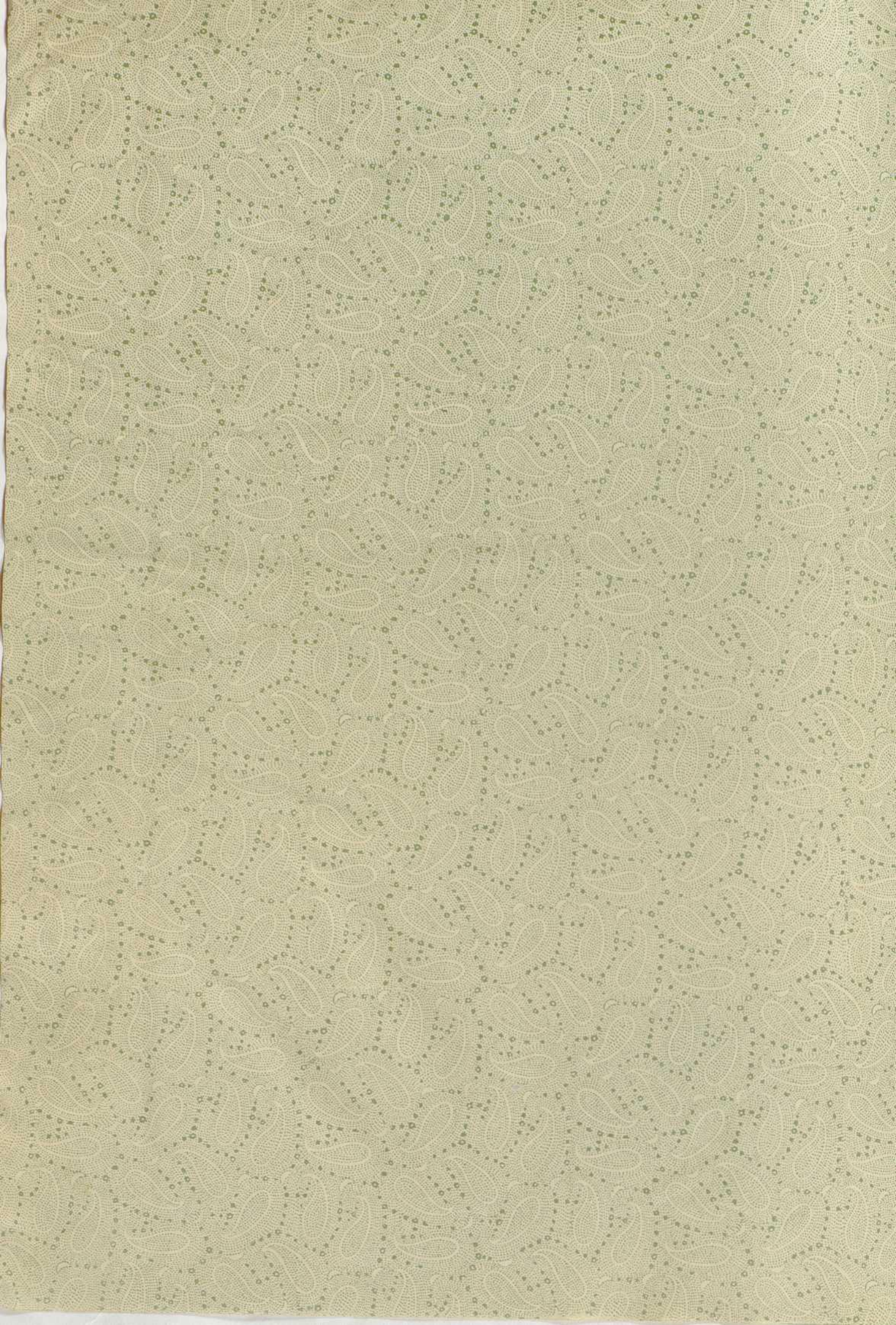
Vectio.

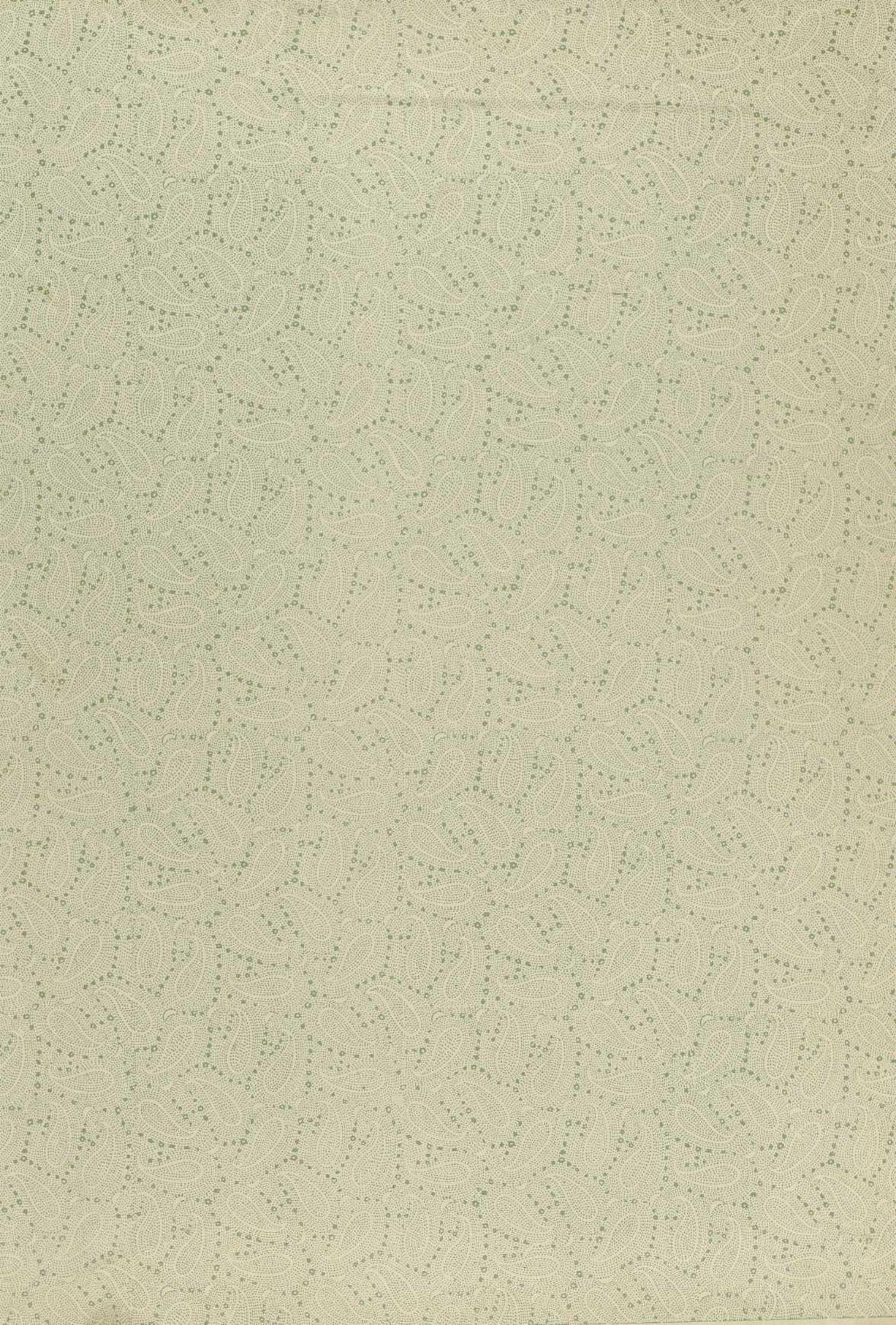
Tractio.

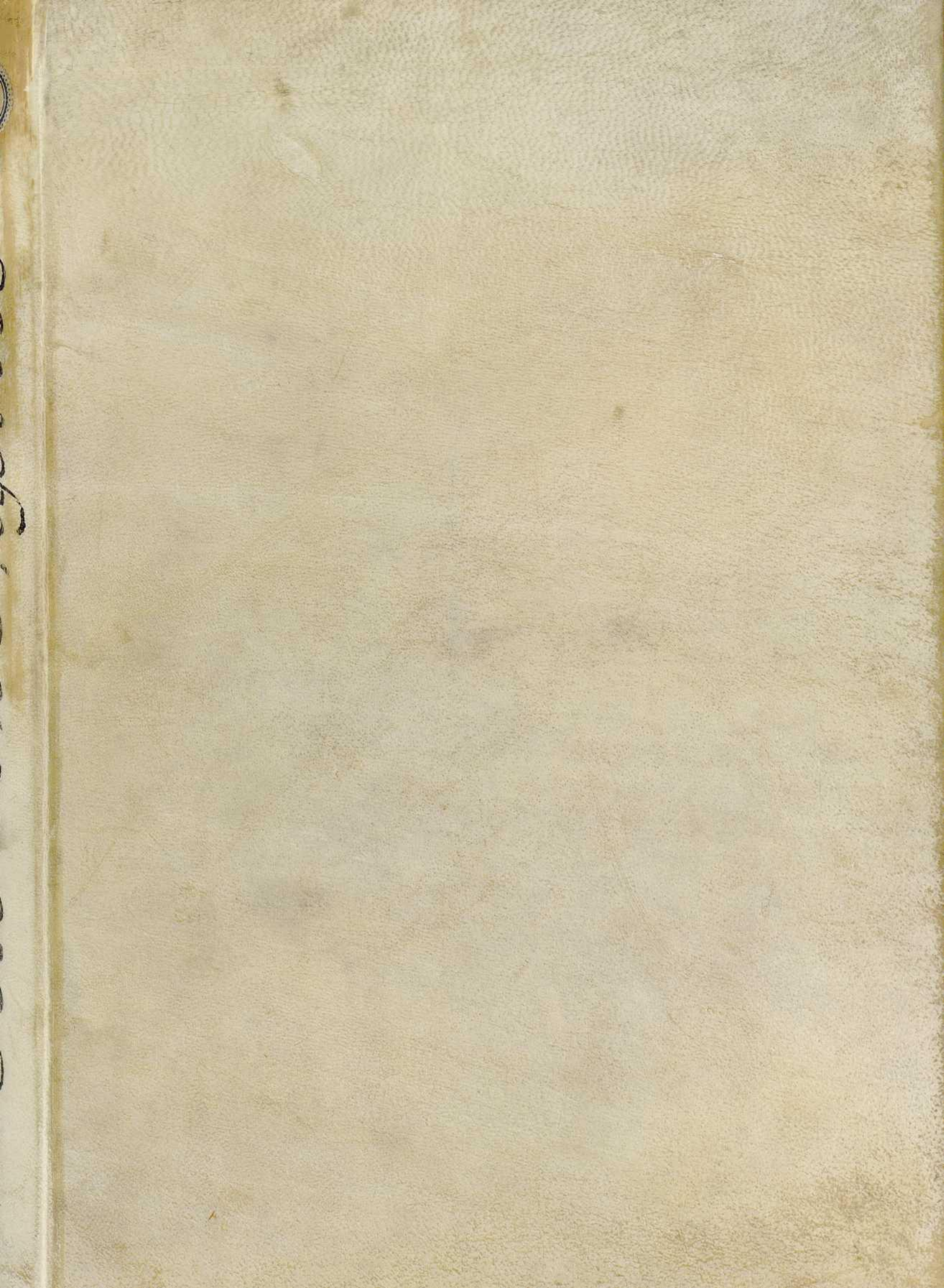
Vertigo.

Proiectio.

Textus xij.

1000-212-0708

No. Caja
A-15

8
1103

WILSON
WILSON

WILSON